వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్

తంతివిలాసము:— "వావిళ్ల" మదరాస్. | 292 ఎస్ప్లనేడ్, చెన్నపురి. [illegible]

మొదటి భక్తిరస సంపుటము

శతకసంపుటము

ఇందు 1 వృషాధిప, 2 చెన్నమల్లుసీసములు, 3 శ్రీకాళహస్తీశ్వర, 4 ఒంటిమిట్టరఘువీర, 5 [illegible], 6 [illegible] 7 దాశరథి, 8 సింహాద్రినారసింహ, 9 కృష్ణ, 10 [illegible] 11 ఉద్దండరామ జగోపాల, 12 మానసబోధ, 13 [illegible], 14 ఆంధ్రనాయక, 15 ప్రసన్నరాఘవ, 16 [illegible], 17 రామతారక, 18 రామప్రభు, 19 భద్రాద్రిరామ, 20 [illegible]శతకము గలవు. వెల రూ 2-0-0.

భక్తిరస శతక సంపుటము-2

ఇందు 1 సూర్యనారాయణ, 2 [illegible], 3 [illegible] తిలక, 4 [illegible], 5 [illegible], 6 [illegible] [illegible]గోపాల, గుక్కిళ్ళపతి, 8 జ్ఞానప్రసూనాంబ[illegible] 9 [illegible], 10 [illegible], 11 రమానాయక, 12 [illegible] 13 సీతాపతి, 14 మహిజామనోహర, 15 [illegible], 16 రాజశేఖర, 17 [illegible], 18 [illegible], 19 [illegible], 20 విశ్వనాథశతకము గలవు. వెల రూ 2-0-0

భక్తిరసశతక సంపుటము-3

ఇందు 1 నారాయణ (పోతనకవి), 2 కాళహస్తీశ్వర, 3 [illegible]మనోహర, 4 భద్రాద్రిరామ (కంచెర్ల గోపన్న) 5 [illegible] 6 నృకేసరి, 7 నరసింహ, 8 భద్రాద్రి[illegible], 9 [illegible]సంపద, 10 వీరనారాయణ, 11 సదానందయోగి, 12 [illegible], 13 రామదాసు, 14 [illegible], 15 [illegible], 16 లక్ష్మీ[illegible], 17 రంగశాయి, 18 [illegible], 19 [illegible], 20 [illegible]కేశ్వరశతకము గలవు. వెల రూ 2-0-0

నీతిశతక సంపుటము-1

ఇందు 1 సుమతి, 2 భాస్కర, 3 వేంకటేశ, 4 [illegible]చెన్న, 5 సంప్రశేఖర, 6 వేమనపద్యములు, 7 శివ[illegible]లింగ, 8 కుమార, 9 కుమారి, 10 కోలంక [illegible] గోపాల, 11 సీత, 12 జగన్నాయక, 13 [illegible], 14 [illegible], 15 నమశ్శివాయ, 16 బాలసిరి, 17 రామ[illegible], 18 కృష్ణనీతి, 19 మానినీశతకము, 20 రఘురామ[illegible] శతకము గలవు. ఈశతక సంపుటములు [illegible] బైండుతో నున్నవి. రూ 2-0-0

[illegible] Telugu-English Dictionary [illegible]
[illegible]
[illegible] English-Telugu Dictionary [illegible]
[illegible]
[illegible]

శ్రీ తులసీదాస [illegible]

[illegible] మధురమైన [illegible] పఠనాత్మక [illegible] తులసీదాసుగారి [illegible] [illegible] ప్రసన్నకవితాలంకృతమును, [illegible] అనుకూలముగ [illegible] యుండునటుల [illegible] బడియున్నది. [illegible]

ప్రతి 1-కి రూ. 7-8-0.

వావిళ్ల నాటక పుస్తకములు

*[illegible] కమిటీవారిచే అంగీకరింపబడినవి.

[illegible]గతి పుస్తకము [illegible]	0	8
,, [illegible]	0	6
[illegible]గతి పుస్తకము	0	[illegible]
[illegible] పుస్తకము	0	4
[illegible] పుస్తకము	0	5
[illegible]గతి పుస్తకము	0	[illegible]
[illegible]	0	8

నెపోలియన్ బోనపార్టి జీవితము

గ్రంథకర్త: కసవరాజు నరసింగరావు పంతులుగారు.

అబ్బట్ [illegible] పరిశుద్ధమైన భాషాంతరీకరణము. [illegible] విశేషముగ తేటతెలుగున అతిరసవంతమగు [illegible] లేని భాషాంతరీకరింపబడెను.

ప్రథమభాగము—300 పేజీలు ద్వితీయభాగము—364 పేజీలు	వెల రూ. 2 0 0

త్రిలింగ:—రాజకీయ, మత, సాంఘిక, ఆర్థిక, పారిశ్రామిక విషయములుగల వారపత్రిక. చందా సంవత్సరమునకు రూ. 2.

శ్రీ ప్రమోదూతసంవత్సర పుష్యమాసతిథివారనక్షత్ర యోగకరణాదులు

20	౫	౧౬	శు॥ప్రథ౯-౩మూ౩౯-౫౫గ౦౮ ౭-౫౬కి౦-౨౮-౨౬-రా౮-౮ యాగకాలః క్రాంభుః౧-౫౦౬౯
21	౬	౧౭	ఆ॥ద్వి౬౦-౦పూ.షా౪౩-౧౩వృ౧౫-౪౯బా౨౯-౩౦వి౫-౧౫త్యా౪-౧౩ ఉద్గోపయా, ఉత్తరశృంగోన్నతిః త్రిస్పృక్ భు౧-౨౮౩౦ [షాబా౯
22	౭	౧౮	సో॥ద్వి౧-౪ఉ.షా౪౭-౪౦ధృ౧౫-౪౦కౌ౧-౪౧వి౪-౪౨రా౩౦-౫అహః౨౭-౩౨మూ౩రవిః౧౬-౪౬భు౧-౧౪౮౧
23	౮	౧౯	మం॥తృ౫-౧౨శ్ర౫౩-౧౧వ్యా౧౫-౧౪గ౫-౧౨శేషః౨-౫౭పునస్త్యాజ్యాభావః భు౧-౨౫౬౨
24	౯	౨౦	బు॥చ౯-౫౧ధని౫౯-౨౧హ౧౫-౨౩భ౯-౫౧వి౪-౧౨అహః౨౭-౩౦ మకరాయనగతో రవిః౨-౮భు౧-౩౭౯౩
25	౧౦	౨౧	గు॥పం౧౪-౫౮శ౭౬౦-౦వ౧౭-౩ బా౧౪-౫౮వి౯-౨౧త్యా౪-౨౭అహః౨౭-౩౨మూ౪రవిః౨౮-౧౩షష్ఠీతిథిః భు౧-౪౯౮౪
26	౧౧	౨౨	శు॥ష౨౧-౩౨శత౬-౧సి౧౮-౧౯తై౨౧-౩౨౭౨౩-౪౨పూన్యతిథిః భు౨-౧౮౫
27	౧౨	౨౩	శ॥స౨౫-౪౪పూ.భా౧౨-౨౮వ్య౧౯-౩౨వ౨౫-౪౪రా౧౧-౧౭ సప్తమీతిథిః కేశే భు౨-౧౩౯౬
28	౧౩	౨౪	ఆ॥అ౩౦-౨౬ఉ.భా౧౮-౨౫పరి౨౦-౩౭బ౩౦-౨౬రా౨౩-౨౫అహః౨౭-౩౪ పూ.షా౧౪రవిః౪౩-౪భు౨-౪౪౧౭ [చర
29	౧౪	౨౫	సో॥న౩౪-౧౩రే౨౩-౩౮శి౨౦-౨౯బా౨౯త్యాజ్యాభావః రాక్రాం భు౨-౩౬
30	౧౫	౨౬	మం॥ద౩౬-౫౪అశ్వి౨౭-౪౯శి౧౮-౫౪తై౫-౩౩౭౧౭-౧౮౨౫-౨౨త్యాప్రవ-౧౨భు౨-౪౦౯
31 డిసెంబరు	౧౬	౨౭	బు॥ఏ౩౮-౬భ౪౩౦-౪౨సి౧౫-౧౪వ౭-౩౦త్యాజ్యాభావః అహః౨౭-౩౬పూ.షా౨రవిః౫౮-౫౬ సర్వేషామేకాదశీ, వైకుంఠఏకాదశీ, శ్రీరంగక్షేత్రే ద్వారదర్శనమహోత్సవః, రైవతమన్వాదిః, భు౩-౧౧౧౧
1	౧౭	౨౮	గు॥ద్వా౩౮-౭౦కృ౩౨-౧౦సా౧౫-౩౧బ౮-౧౩ద౧-౨౬భు౩-౧౧౮౧౧
2	౧౮	౨౯	శు॥త్ర౩౬-౭రో౩౨-౩౨శు౧౧-౫౭కౌ౭-౪౫ద౧౨-౨౬రా౧౮-౪౬భు౩-౨౩౯౧౨ ప్రదోషః
3	౧౯	౩౦	శ॥చ౩౪-౪౨మృ౩౧-౫౦శు౭-౨౧గ౫-౫౫రా౨౪-౨౨అనధ్యయనత్రయం భు౩-౩౫౮౧౩
4	౨౦	౧	ఆ॥ ○ పూ౩౧-౧౮ఆర్ద్ర౩౦-౩బ్ర౧-౫౯ఐం౫౪-౦భ౩-౦రా౩౧-౪అహః౨౭-౪౦పూ.షా౩రవిః చిదంబరక్షేత్రే ఆర్ద్రాదర్శనమహోత్సవః భు౩-౪౭౯౧౪
5	౨౧	౨	సో॥కృ ప్ర౨౭-౨పున౨౭-౨౬వై౯-౫కౌ౨౭-౪౨శేషః౨-౩౩రా౧౮-౩౦ ప్రతిపత్తిథిః, యాగకాలః భు౩-౫౮౯
6	౨౨	౩	మం॥ద్వి౨౨-౫పుష్య౨౪-౯౧౪౧-౪౪గ౨౨-౫రా౨౬-౨౫త్యా౩-౪౫తిథిద్వయం భు౪-౧౦౬౧౬ [౧౫
7	౨౩	౪	బు॥తృ౧౬-౩౬ఆశ్లే౨౦-౨౦ప్రీ౩౪-౩భ౧౬-౩౬రా౨౦-౩౬అహః౨౭-౪౪పూ.షా౪రవిః౯-౪౮చతుర్థీతిథిః భు౪-౨౨౯౧౭
8	౨౪	౫	గు॥ప౧౧-౪౯మ౧౬-౧౭ఆయు౨౬-౯బా౧౦-౪౯రా౭-౭త్యా౩-౪౩భు౪-౩౩౯౧౮
9	౨౫	౬	శు॥పం౪-౫౪పూ.ఫ౧౨-౪సౌ౧౮-౧౬తై౪-౫౪గ౨౭-౬రా౧-౭షడశీతిముఖో రవిః౬-౦భు౪-౪౪౯౧౯
10	౨౬	౭	శ॥స౫౩-౯ఉ.ఫ౮-౧౦శో౧౦-౩౦భ౨౩-౫౨౭౨౭-౪౩త్యా౩-౪౫అహః౨౭-౪౬ఉ.షా౧రవిః౪౫-౧౨త్రిస్పృక్ భు౪-౫౪౯౨౦
11	౨౭	౮	ఆ॥అ౪౮-౯హ౪-౧౭అతి౩-౧సు౫౨-౪౬బా౨౧-౦ది౨౩-౧౩అనధ్యాయః భు౪-౫౫౯౨౧
12	౨౮	౯	సో॥న౪౪-౯చి౧-౪స్వా౫౭-౧౦ధృ౪౮-౩౬తై౧౬-౯ది౧౪-౨౪కే క్రాంభు౫-౬౯౨౨
13	౨౯	౧౦	మం॥ద౪౧-౪౨వి౫౬-౪౨మూ౪౩-౨౨ప౧౮-౫౬ద౧౧-౫౩త్యా౫౩-౫౪అహః౨౭-౪౮భు౫-౧౮౯౨౩
14	౧	౧౧	బు॥ఏ౩౮-౧౫అనూ౫౨-౮గం౩౮-౯బ౯-౯వి౬-౪౦త్యా౩-౫అహః౨౭-౪౮ఉ.షా౨మకరే రవిః౦-౪౬ఉత్తరాయణపుణ్యకాలః సంక్రమణాత్పరే వింశతిఘటికాః, కూష్మాండదానాని, సర్వేషామేకాదశీ భు౫-౩౦౯౨౪
15	౨	౧౨	గు॥ద్వా౩౬-౫౮జ్యే౫౬-౪౨వృ౩౪-౨౨కౌ౧౭-౩౬ది౧౧-౧౬భు౦-౧౧౯౨౫
16	౩	౧౩	శు॥త్ర౩౬-౫౬మూ౫౮-౯వ్యా౩౧-౨౧గ౬-౫౭రా౨౬-౩౨త్యా౪-౭భు౦-౨౨౯౨౬ ప్రదోషః
17	౪	౧౪	శ॥చతు౩౮-౧౦పూ.షా౬౦-౦వ్యా౨౯-౮భ౭-౩౩ది౨౩-౫౨అహః౨౭-౫౨ఉ.షా౩రవిః౧౬-౨౨యమతర్పణం, అనధ్యయనత్రయం, మాసశివరాత్రిః భు౦-౩౩౯౨౭
18	౫	౧౫	శ॥ ● అ౪౦-౪౪పూ.షా౧-౫౪హ౨౮-౧౯-౨౭వి౨౩-౯అన్వాధానం, పిండపితృయజ్ఞః భు౧-౪౪౯౨౮

1931 జనవరి

రా | గు | కు | బ౧౦మకరే రవిః | శ-ర | బు | శు | కే

కుజచారః	సూర్యకేశపృచ్ఛిదిస్తంభగః	బ౧౪జబుధ వక్రత్యాగః	శు౧౧బుఅనూ౧శు౩౦-౪౪	రాహుకేతుచారౌ
శు౮ఆ కుజవక్రారంభః [౫౩-౧౫	౧౬-౧౫	[౩౫-౧౨	బ౧సో అనూ౨శు౧౫-౩	శు౧౩శుకే౩ చిత్రా౧కే } ౩౦-౨౬
బ౧సో ఆశ్లే౩ వకు౨౦-౧౯	శు౧౧బు పూ.షా౩ వక్రీబు [౭౪-౫	గురుచారః	బ౫శుఅనూ౩శు౧-౪౯	
బుధచారః	శు౧౫ఆపూ.షా౨బుధ౨౮-౧౪	శు౯సో పున౧వక్రీగు౧౫-౦	బ౧౦మంఅనూ౪శు౧-౩౮	
శు౧శపూ.షా౪బు౩౨-౧	బ౪గు పూ.షా౧వబు౪-౮	శుక్రచారః	బ౧౩శు జ్యే౧శు౫౧-౪౧	
శు౬శుబుధవక్రారంభః౭-౫	బ౧౧బు ప్రాగుదయంబు౨- [౧౪	శు౩మం విశాఖబుజూ౮శు [౫౧-౪౫	శనిచారః	
			బ౭శ పూ.షా౩శ౧౬-౧	

శ్రీ ప్రమోదూతసంవత్సర మాఘమాసతిథివారనక్షత్ర యోగకరణాదులు

19 ౬ సో॥ కృష్ణ [illegible] యోగకాలః శుక్రాం భుం [illegible]

20 ౭ మం॥ ద్వితీయా [illegible] చంద్రోదయః ఉత్తర శృంగోన్నతిః భుం [illegible]

21 ౮ బు॥ తృతీయా [illegible] భుం [illegible] గణపతి జయంతి

22 ౯ గు॥ చతుర్థి [illegible] అహః [illegible] కుంభాయనగతో రవిః [illegible] సోపపదం కుందచతుర్థి వరచతుర్థి తిలచతుర్థి భుం [illegible] [స్పృక్ కేవ భుం [illegible]

23 ౧౦ శు॥ పంచమి [illegible] త్యాజ్య [illegible] అహః [illegible] శ్రీపంచమి [illegible] త్రిద్యు

24 ౧౧ శ॥ పంచమి [illegible] శేషః [illegible] పునస్త్యాజ్యాభావః మదనపంచమీ వసంతోత్సవః భుం [illegible]

25 ౧౨ ఆ॥ షష్ఠి [illegible] శుక్రాం భుం [illegible]

26 ౧౩ సో॥ సప్తమి [illegible] అశ్విని [illegible] వైవస్వతమన్వాదిః రథసప్తమీ అథోజ్యారత వ్రతం భీష్మపంచకం భీష్మాష్టమి అనధ్యయనద్వయం భుం [illegible]

27 ౧౪ మం॥ అష్టమి [illegible] భరణి [illegible] అహః [illegible] నవమీతిథిః భుం [illegible]

28 ౧౫ బు॥ నవమి [illegible] కృత్తిక [illegible] దశమీతిథిః భుం [illegible]

29 ౧౬ గు॥ దశమి [illegible] రోహిణి [illegible] ఏకాదశీతిథిః భుం [illegible]

30 ౧౭ శు॥ ఏకాదశి [illegible] మృగశిర [illegible] అహః [illegible] సర్వేషామేకాదశీ భీష్మ ఏకాదశీ తిలపద్మవ్రతం భుం [illegible] [శనిప్రదోషః

31 ౧౮ శ॥ ద్వాదశి [illegible] ఆర్ద్ర [illegible] సోపపదం భీష్మద్వాదశీ తిలద్వాదశీ భుం [illegible]

1 ౧౯ ఆ॥ త్రయోదశి [illegible] పునర్వసు [illegible] వరాహకల్పః భుం [illegible]

2 ౨౦ సో॥ చతుర్దశి [illegible] పుష్యమి [illegible] ఆయుష్మాన్ [illegible] అహః [illegible] మహామాఘ తిలపాత్ర కంచుక కంబళదానాని భుం [illegible] వ్యాసపూర్ణిమా

3 ౨౧ మం॥ పూర్ణిమ [illegible] ఆశ్లేష [illegible] సౌభాగ్య [illegible] యోగకాలః అవమ భుం [illegible]

4 ౨౨ బు॥ ప్రతిపత్ [illegible] శోభన [illegible] తైతుల [illegible] త్యాజ్యం [illegible] శుక్రాం భుం [illegible]

5 ౨౩ గు॥ తృతీయ [illegible] పూర్వఫల్గుని [illegible] అతిగండ [illegible] అహః [illegible] ధనిగరవిః [illegible] భుం [illegible]

6 ౨౪ శు॥ చతుర్థి [illegible] ఉత్తర [illegible] సుకర్మ [illegible] బవ [illegible] రవే భుం [illegible]

7 ౨౫ శ॥ పంచమి [illegible] హస్త [illegible] ధృతి [illegible] కౌలవ [illegible] భుం [illegible]

8 ౨౬ ఆ॥ షష్ఠి [illegible] చిత్ర [illegible] శూల [illegible] గండ [illegible] షష్ఠీతిథిః భుం [illegible]

9 ౨౭ సో॥ సప్తమి [illegible] స్వాతి [illegible] బాలవ [illegible] అహః [illegible] ధనిగరవిః [illegible] సప్తమీతిథిః భుం [illegible]

10 ౨౮ మం॥ అష్టమి [illegible] విశాఖ [illegible] వృద్ధి [illegible] తిథిద్వయం రవే భుం [illegible]

11 ౨౯ బు॥ నవమి [illegible] అనూరాధ [illegible] ధ్రువ [illegible] దశమీతిథిః రవే భుం [illegible]

12 ౧ గు॥ దశమి [illegible] జ్యేష్ఠ [illegible] వ్యాఘాత [illegible] త్యాజ్యాభావః అహః [illegible] ధనిః కుంభేరవిః [illegible] కలియుగాంతః హరిపదపుణ్యకాలః పూర్వే షడశీతిపుణ్యకాలః [illegible]

13 ౨ శు॥ ఏకాదశి [illegible] మూల [illegible] సర్వేషామేకాదశీ భుం [illegible]

14 ౩ శ॥ ద్వాదశి [illegible] పూర్వాషాఢ [illegible] త్రయోదశీతిథిః శనిత్రయోదశీ శుక్రాం భుం [illegible]

15 ౪ ఆ॥ త్రయోదశి [illegible] ఉత్తరాషాఢ [illegible] అహః [illegible] శూన్యతిథిః మహాశివరాత్రిః మాసశివరాత్రిః అనధ్యయనత్రయం భుం [illegible]

16 ౫ సో॥ చతుర్దశి [illegible] శ్రవణం [illegible] చతుర్దశీతిథిః భుం [illegible]

17 ౬ మం॥ అమా [illegible] ధనిష్ఠ [illegible] త్యాజ్య [illegible] ద్వాపరయుగాదిః అమాతిథిః అత్యాజ్యాభావం పిండపితృయజ్ఞః శుక్రాం భుం [illegible]

1981 ఫిబ్రవరి

రా			గు
	బ౧౧ కుంభేరవిః బ౨౨ మకరేబుధః ఫు౨౫ మీనేశుక్రః		చం
శ			
కే. బు	చ		కే

కుజచారః	[illegible]	[illegible] స్తంభః	మృ [illegible] జ్యేష్ఠ [illegible]		
[illegible] ఆశ్లేష [illegible]	[illegible] పూర్వా [illegible]	[illegible]	[illegible] జ్యేష్ఠ [illegible]	శనిచారః	
[illegible] ఆశ్లేష [illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible] మూల [illegible]		
[illegible] పుష్యమి [illegible]	[illegible]	గురుచారః	[illegible] మూల [illegible]	[illegible] ప్రాగ్ [illegible]	
[illegible] పుష్యమి [illegible]	[illegible]	[illegible] ఆర్ద్రా [illegible]	[illegible] మూల [illegible]	[illegible]	
బుధచారః [illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible] మూల [illegible]	[illegible] పూర్వా [illegible]	
[illegible] పూర్వా [illegible]	[illegible]	శుక్రచారః	[illegible] పూర్వా [illegible]	రాహుకేతుచారాన స్తః	
[illegible]	[illegible]	[illegible] జ్యేష్ఠ [illegible]	[illegible] పూర్వా [illegible]		

శ్రీ ప్రమోదూతసంవత్సర ఫాల్గుణమాసతిథివారనక్షత్ర యోగకరణాదులు

18 ౭ ౧౬ బు॥శు॥ప్ర ౩౩-౧౭శత౪౨-౧౦౭౪౩-౫౦ కి౦౦-౨౪రా౩౧ ౬భు౧-౪౯ ౯౯

19 ౮ ౧౭ గు॥ద్వి౩౮-౨౪పూభా౪౮-౪౮సి౪౫-౧౭బా౫-౪౨ శేషః ౪-౨౧పునస్త్యాజ్యాభావః అహః ౨౮-౫౦శత౧గరవిః
౩-౨౦సముశృంగచంద్రోదయః భు౧-౫౮ ౯౩౦

20 ౯ ౧౮ శు॥తృ౪౩-౩౭ఉభా౫౫-౭సా౪౬-౩౦తై౧-౦౧౫-౨౧అహః ౨౮-౫౦సినాయనగతోరవిః౫౪-౨౧భు౧-౭
౯౧ షవ్వాల్ నెల

21 ౧౦ ౧౯ శ॥చ౪౮-౧౦రే౬౧-౦శు౪౭-౨౬-౩౭౭-౫కర్కాంతినను నిరాక్రాం
భు౧-౧౬ చ౨

22 ౧౧ ౨౧ ఆ॥పం౫౧-౪౭రే౧-౩౮శు౪౭-౧౬౯-౫౯ ౦౨౫-౫ అహః ౨౮-౫౬శత౨
రవిః ౨౧-౨౮ భు౧-౨౫౩

23 ౧౨ ౨౧ సో॥ష౫౪-౧౨అశ్వి ౫-౧౩బ్ర౪౬-౧౬కౌ౨౨-౩౦రా౧-౩౬భు౧-౩౪ ౯౪

24 ౧౩ ౨౨ మం॥స౫౫-౧౭భర౮-౪౦వి౦ ౪౪-౨౦౫౨౪-౪౫రా౧౦-౪౪భ౧-౪౩ ౯౫

25 ౧౪ ౨౩ బు॥అ౫౫-౫కృ౧౦-౫౩వై౪౧-౨౫వ౨౫-౧౧రా౨౨-౨౭అహః ౨౯-౨౪త౩
రవిః ౩౯-౫౭బుధాష్టమి అనధ్యాయః భు౧-౫౨ ౯౬

26 ౧౫ ౨౪ గు॥న౫౩-౩౭రో౧౧-౫౧వి౩౭-౩౭బా౨౪-౨౯ది౨౫-౪౮భు౨-౧ ౯౭

27 ౧౬ ౨౫ శు॥ద౫౧-౫౮మృ౧౧-౩౯ప్రీ౩౨-౪౬తై౨౨-౧౬రా౩-౪ భు౨-౧౦ ౯౮

28 ౧౭ ౨౬ శ॥ఏ౪౭-౧౫ఆర్ద్ర౧౦-౨౦ఆయు౨౭-౧౨౯౧-౬రా౧౦-౨సర్వేషామేకాదశి అహః ౨౯-౧౦శతర౪రవిః ౫౮-
౪౬ శక్రాం భు౨-౧౯ ౯౯

౮		౯
౯	బ౧౧మీనేరవిః శు౭కుంభేబుధః బ౧౦మీనేబుధః మ౧౦మకరేశుః	శు
౪		
శ-కు		తే

1931 మార్చినెల

1 ౧౮ ౨౭ ఆ॥ద్వా౪౨-౪౮పున౮-౮సౌ౨౦-౫౨బ౧౫-౧౭౨౭-౮దగ్ధయోగః భు౨-౨౮ ౯౧౧

2 ౧౯ ౨౮ సో॥త్ర౩౭-౩౮పుష్య౫-౯శో౧౪-౧కౌ౧౦-౧౩రా౫-౫౭కామదహనం భు౨-౩౫ ౯౧౧ప్రదోషః

3 ౨౦ ౨౯ మం॥చతు౩౨-౧ఆశ్లే౧-౩౬ధృ౬-౭అతి౬-౩౭సు౫౨-౫౧౫౪-౧౯రా౧-౨౦అనధ్యాయత్రయం హోళికోత్సవః
భు౨-౪౬ ౯౧౨

4 ౨౧ ౩౦ బు॥○ పూ౨౬-౬పూఫ౫౩-౨౮ధృ౫౧-౮బ౨౬-౬ది౧౬-౧౯అహః ౨౮-౨౦పూభా౧రవిః ౧౭-౫౮ పూర్ణిమా
తిథిః బ్రహ్మసావర్ణికమన్వాదిః, అన్వాధానం భు౨-౫౫ ౯౧౩ [రావేళు౩-౪ ౯౧౪

5 ౨౨ ౩౧ గు॥కృప్ర ౨౦-౯ఉఫ ౪౯-౧౬శూ౪౩-౧౯కౌ౨౦-౯ది౧౧-౧౩తిథిద్వయం చాతుర్మాస్యద్వితీయా, యాగకాలః

6 ౨౩ ౧ శు॥ద్వి౧౪-౨౯హ౪౫-౨౫గం౩౫-౩౫గ౧౪-౨౯ది౮-౫౪ తృతీయాతిథిః భు౩-౧౩ ౯౧౫ [భు౩-౨౨ ౯౧౬

7 ౨౪ ౨ శ॥తృ౮-౫౭చి౪౧-౫౬వృ౨౮-౨౦ధ్రు౮-౫౭వి౪-,౫౮౨౫-౪౬అహః౨౯-౨౮పూభా౨రవిః ౩౫-౩౨బ్రహ్మకల్పః

8 ౨౫ ౩ ఆ॥చ౩-౪౭స్వ౩౮-౨౭స్వ౩౯-౭ధృ౨౧-౩౯బా౩-౪౮రా౨౩-౬అవమ భు౩-౩౧ ౯౧౭

9 ౨౬ ౪ సో॥ష౫౫-౫౧విశా౩౭-౪వ్యా౧౫-౨౯గ౫-౧౮౧౭-౧౭త్యా౩-౫౬భు౩-౪౦ ౯౧౮ [౪౯ ౯౧౯

10 ౨౭ ౫ మం॥స౫౩-౯అనూ౩౬-౨౫హ౧౦-౧౪౨౪-౩౦రా౨౦-౨౬త్రిస్పృష్టకాః అహః ౨౯-౩౬పూభా౩౪౫౭-౨౭భు౩-

11 ౨౮ ౬ బు॥అ౫౨-౧౫జ్యే౩౬-౬వ౫-౨౪బా౨౨-౪౨త్యాజ్యాభావః అబ్దసంధిః, శుభకర్మవర్జం, అనధ్యాయః భు౩-౫౮

12 ౨౯ ౭ గు॥న౫౨-౯మూ౩౭-౨౨సి౧-౪౪వ్య౫౭-౨తై౨౨-౧౭రా౩-౩౭త్యా౪-౫ భు౪-౭ ౯౨౧ [౯౨౦

13 ౩౦ ౮ శు॥ద౫౩-౩౭పూషా౩౯-౫౧వ౫౭-౭వ౨౨-౫౩ది౨-౧౨శక్రాం భు౪-౧౬ ౯౨౨

14 ౧ ౯ శ॥ఏ౫౬-౧౦ఉషా౪౩-౩౩ ప౫౬-౭బ౨౪-౫౩ ది౧-౭౪రా౨౪-౩౫ త్యాప౪-౧౫స్మార్తానామేకాదశి అహః
౨౯-౪౪పూభా౪మీనేరవిః ౧౭-౨౦షడశీతిపుణ్యకాలః పరేషోడశఘటికాః__శక్రాం భు౪-౨౫ ౯౨౩

15 ౨ ౧౦ ఆ॥ద్వా౫౯-౫౫శ్రవ-౨౩౭౫౬-౮కౌ౨౮-౨రా౨౯-౩౩త్యా౪-౨౩వైష్ణవానామేకాదశి భు౦-౫ ౯౨౪

16 ౩ ౧౧ సో॥త్ర౬౦-౦ధని-౫౪-౧౦సి౫౭-౩౨౫౨౯-౫౭ శేషః ౩-౪౪పునస్త్యాజ్యాభావః త్రిద్యుస్పృక్ భు౦-౧౩ ౯౨౫
ప్రదోషః [మాసశివరాత్రిః భు౦-౨౧ ౯౨౬

17 ౪ ౧౨ మం॥త్ర౪-౪౫శత౬౦-౦సా౫౮-౪౯వ౪-౪౫ది౧గ-౭ అహః ౨౯-౫౦ఉభా౧రవిః ౪౦-౮అనధ్యాయచతుష్టయం

18 ౫ ౧౩ బు॥చతు౯-౫౫శత౧-౪౦శు౬౦-౦శ౯-౫౫ది౮-౨౫అమాతిథిః అన్వాధానం భు౧-౨౯ ౯౨౭

19 ౬ ౧౪ గు॥● అమా౧౫-౧౪పూభా ౭-౧౫శు౦-౨౫నా౧౫-౧౪రా౩-౪౭ప్రతిపత్తిథిః పిండపితృయజ్ఞః భు౦-౩౭ ౯౨౮

20 ౭ ౧౫ స్వస్తిశ్రీ ప్రజోత్పత్తి సంవత్సరచైత్రశు॥ప్ర ౨౦-౧౫ఉభా౧౩-౩౫శు౧-౪౬బ౨౦-౧౫అహః౨౯-౫౮ఉభా
౨గవిః ౫౯-౩౭ భు౦-౪౫ ౯౨౯

కుజచారః	శుగు ధ౪బు ౪౬-౧	బ౮బుపూభా౩బు ౩౨-౨౬	శుక్రచారః	బ౮బు శ్రీ౨శు ౨౨-౩౫
శు౭బు పుష్యౌ౨వక్రీకుజః	శు౧౧శ శత౧బు ౩౬-౭	బ౧౦శు పూభా౪బు ౧౬-	శు౧బు పూషా౩శు౫౫-౪౦	బ౧౧బు శ్రీ౩శు ౨౯-౧౨
౧౪-౩౭	శు౧౩సో శత౨బు ౨౫-౩౩	[౩౨	శు౪శ పూషా౪శు ౫౫-౪౫	బ౧౩మం, శ్రీ౪శు ౨౨-౧౮
బుధచారః	శు౧౫బు శత౩బు ౧౫-౨౮	బ౧౨ఆ ఉభా౧బు ౮-౧౦	శు౭మం ఉషా౧శు౫౭-౫౧	శనిచారః
శు౨గు శ్రీ౨బు ౨-౨౪	బ౧గు శత౪బు ౫౦-౬	బ౧౩మం ఉభా౨బు౨-౧౦	శు౧౧శు ఉషా౨శు ౫౪-౩౮	బ౧౧శ ఉషా౧శ ౩౬-౧౦
శు౩శుధని౧బు ౫౬-౨౭	బ౩శ పూభా౧బు ౪౯-౧౩	బ౧౪బు ఉభా౩బు ౫౫-౫	శు౧౩సో ఉషా౩శు ౨౧-౦	రాహుకేతుచారౌ బ౨శు
శు౫ఆ ధని౨బు ౫౦-౨౭	బ౬సో పూభా౨బు ౪౧-	గురుచారః [౧౧	బ౧గు ఉషా౪శు ౪౬-౫౭	రే౨రా హ౪కే } ౨౫-౪౨
శు౭మం ధ౩బు ౪౪-౩౧	[౨౦	బ౩శగురువక్రత్యాగః ౫౯-	బ౪ఆ శ్రీ౧శు ౩౨-౨౪	

అమృతాంజనము

అన్ని

నొప్పులకు దివ్యామృతము

అమృతాంజనం డిపో

బొంబాయి & మదరాసు

ప్రస్తావన

శ్లో. ఓం నమః ప్రణవార్థాయ శుద్ధజ్ఞానైకమూర్తయే;
నిర్మలాయ ప్రశాన్తాయ దక్షిణామూర్తయే నమః.

శ్రీమదఖిలాండకోటి బ్రహ్మాండనాయకుని యాజ్ఞ కనుసరణీయముగ ప్రవర్తమానంబగుచున్న విశ్వప్రవృత్తియం దొకయేడు గడచినది. దిక్కాలబద్ధమైన విశ్వప్రవృత్తియందు దిక్కాలప్రభావము గణనీయమైనను దిక్కాలాతీతుడైన విశ్వేశ్వరునియందు దిక్కాలప్రభావము నిరవధికముగ నున్నది. అనంతమైన కాలము అఖండమైనవిశ్వము విశ్వేశ్వరుని లీలావిలాసములను ఖండాఖండరూపములను ప్రత్యక్షము చేయుచున్నవి. అనంతమైన కాలచక్రమునందొక సంవత్సరప్రవృత్తి అతిస్వల్పమైనను వ్యక్తివిషయములందు విశేషముగ గనుపట్టుచున్నది. పిపీలికాదిబ్రహ్మపర్యంతము వ్యాప్తమైన ప్రవృత్తియంతయును జననమరణములకు లోనగుచు కాలప్రభావమును పరిమితము చేయుచున్నది. జననమరణావృతమైన సంసారప్రవృత్తియందు పరమాణువును పరబ్రహ్మమువలెను పరమానందము ననుభవించుచు జీవయాత్రను జేయుచున్నది. అవ్యక్తమహంకారావృతమై వ్యక్తిరూపమును దాల్చుచు కాలప్రవాహమునకు బద్ధమగుచున్నది. వ్యక్త్యహంకారము జననమునకు మూలమై మమకారావృతమై దిక్కాలపరిమితమగుచున్నది. నేను నాది యను సంకల్పముతో దిక్కాలసంస్మరణము గలుగుచున్నది. నేను అనంతమైన కాలమునకును, అఖండమైన విశ్వమునకును కర్తృత్వభోక్తృత్వాభిమానములను గలిగి దిక్కాలబద్ధమగుచున్నది. నిర్వికల్పమైననేను సవికల్పమై దేశకాలపాత్రరూపమున మహాప్రవృత్తియందు వ్యవహరించుచున్నది. అహంకారమమకారావృతమైన నేను దిక్కాలముల నాశ్రయించి విశ్వప్రవృత్తిని వెలయించుచున్నది. పరబ్రహ్మమువలె పరమాణువును విశ్వభోక్తృత్వము నభిలషించుచు స్వయంవ్యక్తిత్వమును గోరుచున్నది. స్వయంవ్యక్తిత్వము సిద్ధించుటకై దేశకాలములను సంకీర్తనము చేయుట పరిపాటియైనది. సంవత్సరారంభమున పంచాంగశ్రవణ మీమహాఫలమును సమకూర్చుటకు వినియోగపడుచున్నది.

ప్రమోదూత సంవత్సరారంభమున మహాకాలసంస్మరణమును జేయుట ఆత్మోపలబ్ధికి సాధనము కాగలదు. ప్రమోదూత సంవత్సరముతో శాలివాహన శకాబ్దములు 1852, విక్రమార్క శకాబ్దములు 1984, క్రైస్తవశకాబ్దములు 1929, ఫసలీ శకాబ్దములు 1338, భరతశకాబ్దములు 5074 గతించినవి. వైవస్వతమన్వంతరమునందు, కలియుగమునందు ప్రథమపాదమునందు 5031 సంవత్సరములు ముగిసినవి. కలియుగారంభమునుండియు 83 పరివృత్తులు ముగిసి 84 వ పరివృత్తియందు నాల్గవ సంవత్సరమైన ప్రమోదూతసంవత్సరము ప్రారంభమైనది. సృష్ట్యాదినుండియును 1,95,58,85,031 సంవత్సరములు గతించినవి. ఆద్యబ్రహ్మకల్పమునందు ద్వితీయపరార్థమునందు పగటియందు 13 గడియలు 43 విగడియలు గతించినవి. అనంతమైన కాలచక్రమునందు సంవత్సరవృత్తాంతము అతిస్వల్పము. కాని కాలబద్ధమైన మహాప్రవృత్తియందు నూతనసంవత్సరారంభము నూతనసంకల్పములకు సాధనమగుచున్నది. ప్రమోదూతసంవత్సరారంభమునందు ప్రజలు నూతనసంకల్పములను గలిగి కాలసంకీర్తనమును జేసి కామితార్థములను బడయుదురు గాక !

అనంతమైన కాలసంస్మరణమువలె నఖండమైన దేశసంకీర్తనమును నిత్యానిత్యవివేకమునకు సాధనంబుగ నున్నది. కాలమువలె దేశమును ననంతముగ గనుపట్టి నను పరిమితముగ నున్నది. అంతవంతము

దేశసంస్మరణము

లైన దేశకాలము లన్యోన్యాశ్రయములై అవ్యక్తము నాశ్రయించి యున్నవి. అఖండమైన ఖగోళ మవ్యక్తప్రభావమును స్ఫురింపజేయుచున్నది. గణకులు జ్యోతిశ్శాస్త్రజ్ఞులు, ప్రకృతిశాస్త్రజ్ఞులు, తత్త్వశాస్త్రజ్ఞులు దేశకాలనిర్ణయమును చేయజాలకున్నారు. విశ్వపరిమాణమును కాలము నిర్ణయింపజాలకున్నది. కాంతికిరణము క్షణమునకు ౧,౮౬,౦౦౦ మైళ్ల చొప్పునను ప్రసరించుచు చంద్రమండలమునుండి భూమండలమున ౧¼ క్షణములో చేరుచున్నది. కాంతికిరణము ఖగోళమునందలి దూరతమమైన గోళమునుండి భూగోళము చేరుటకు ౧౦,౧౧,౦౦,౦౦౦ కాంతిసంవత్సరములు గావలయునని జ్యోతిశ్శాస్త్రజ్ఞులు నిర్ణయించుచున్నారు.

తారాగణమునందు పెక్కుతరగతుల నక్షత్రములు గలవు. వానియందు కనులకగపడునవి ౧౦,౦౦౦ కలవు. విశ్వమునందు ౫౦,౦౦,౦౦,౦౦,౦౦౦ తారాగణములు గలవని జ్యోతిశ్శాస్త్రజ్ఞులు నిర్ణయించుచున్నారు. తారామండలము వివిధము లయిన ఆదిత్యమండలములతో నిండి యున్నది. తారామండలవిష్కంభము ౩,౦౦,౦౦౦ కాంతివత్సరములుగా షాప్లేగారు నిర్ణయించిరి. తారాగణ మంతయును విశ్వమయమై వెలయుచున్నది. ఆకాశగంగామార్గమున విశ్వము లన్నియు నియతమార్గమున సంచారము చేయుచున్నవి. ద్వాదశరాసులందును విశ్వములు, గ్రహములు, నక్షత్రములు, నియతప్రమాణమున సంచారము చేయుచున్నవి. ఆకాశగంగయందు కొన్నిప్రాంతములు ప్రకాశమయముగను, కొన్నిప్రాంతములు ప్రకాశహీనముగను గనుపట్టుచున్నవి. ధనూరాశియందు ప్రకాశము విశేషముగ గోచరంబగుచు, తారాగణసముదాయమును వ్యక్తము చేయుచున్నది. ప్రతిముఖమునందు గల చీకటికోణములు తారాగణరాహిత్యమును విశదము చేయుచున్నవి. ఆకాశగంగామార్గమునందు కాంతిప్రవాహము ప్రతిక్షణమునందును శుక్లపటలములను, తారలను, ధూమకేతువులను సృష్టిలయములను జేయునటు లూహింపబడుచున్నది. ఆకాశగంగామార్గము విశ్వముల కంతకును ప్రాణాధారముగ వెలయుచున్నది. ఆకాశగంగామార్గమునందు దూరమున నున్న నక్షత్రములు సూర్యగోళమున కనేకలక్షలరెట్లు పెద్దవిగా నున్నట్లు పరిగణింపబడుచున్నవి. కొన్ని తారాగణములనుండి కాంతికిరణము భూమండలమునకు ప్రసరించుటకు ౬౦౦,౦౧౦,౦౦,౧౦,౦౦౦ కాంతిసంవత్సరములు పట్టుచున్నవి. నక్షత్రములు స్వయంప్రకాశము గలిగి పదార్థనిర్మాణమునందు భూగోళమునకు భిన్నముగానున్నవి. తారాగర్భము భాస్వరకాంతిమయమై యొప్పుచున్నది. తారానిర్మాణమును, తారాసంచారమును, తారావిశ్వమును నిర్ణయించుటకు జ్యోతిశ్శాస్త్రజ్ఞులు చేయుచున్న పరిశ్రమ దినదినాభివృద్ధి పొందుచున్నది. తారాగణపరిజ్ఞానము పరిమితముగా నున్నను సూర్యమండలపరిజ్ఞానము కొంతవరకు వికాసమును పొందినది.

సూర్యుడు రూపమునందును, నిర్మాణమునందును, ఆకాశవ్యాప్తము లైన కోట్లనక్షత్రములలో నొకనక్షత్రముగా నున్నాడు. సూర్యమండలము పెద్దవైన నవగ్రహములతోను, కొన్ని చిన్నగ్రహములతో

సూర్యమండలము

ను, నక్షత్రములతోను, ధూమకేతువులతోను నావృతమై వెలయుచున్నది. సూర్యగోళము భూగోళముకన్నను ౩,౩౩,౪౩౨ రెట్లు పెద్దదై ౮,౬౪,౦౦౦ మైళ్లు విష్కంభమును కలిగియున్నది. రవిమండలము నాశ్రయించి బుధుడు, శుక్రుడు, కుజుడు, గురువు, శని, నెప్ట్యూను, యురేనస్, భూమి, మొదలగు గ్రహములు సంచారము చేయుచున్నవి. భూగోళము నాశ్రయించి చంద్రగోళము సంచారము చేయుచున్నది. గ్రహముల నిర్మాణము, సంచారము, తత్త్వము, జ్యోతిశ్శాస్త్రజ్ఞులు నిర్ణయించియున్నారు. సకలగ్రహములందును, జీవజాలములు నివసించుచున్నటులు మహర్షులు నిర్ణయించిన-

విషయము భారతవిజ్ఞానము విశదీకరించుచున్నది. కుజగోళమునందు నివసించుచున్న ప్రజలతో మాటలాడుటకు మానవులు ప్రయ[illegible]చున్నారు. ముక్తులు సూర్యమండలవాసమును గైకొ[illegible]దరని భారతీయవిజ్ఞానము చెలుపుచున్నది. ఖగోళమునందు జ్యోతిశ్శాస్త్రజ్ఞులు నూతనగ్రహములను గనుగొనుచున్నారు. అమెరికాలోని లోవెలు జ్యోతిరాలయమునుండి నూతనగ్రహమును ధూమకేతువును కనిపట్టినటులు హార్లిషాప్లిగారు తెలుపుచున్నారు. ఈగ్రహము నెప్ట్యూన్గ్రహమున కావల నున్నది. భూమండలమునకన్న చిన్నదిగ నున్నది.

దూరస్థమైన ఖగోళపరిజ్ఞానము దుర్గ్రాహ్యముగ నున్నను నికటస్థమైన భూగోళపరిజ్ఞానము సమాహితముగ నున్నది. భూగోళధ్రువవిష్కంభము ౭౯,౦౦౦ మైళ్లు. నిరక్షవిక్షేపము ౭,౯౨౬ మైళ్లు. పృథివి జలమునకయిదు రెట్లు ఘనత్వమును గలిగియున్నది.

భూమండలము

భూమి క్షణమునకు ౧౦౪ మైళ్ల ప్రమాణమున భూకక్షయందు సంచారము చేయుచున్నది. భూమి మృగశిరకాలమునందు మందగమనమును, సంక్రాంతికాలమునందు శీఘ్రగమనమును చేయుచున్నది. భూగోళము ౨౩ గంటలు ౫౬ నిమిషముల కాలమునందు అక్షపరివర్తనము చేయుచున్నది. భూగర్భము అగ్నిమయమై లోహాదులను నిర్మించుచున్నది భూగోళము ౩౦,౦౦,౦౦,౧౦,౦౦౦ ఏండ్లకు పూర్వము సృష్టియైనట్లు శాస్త్రజ్ఞులు నిర్ణయించుచున్నారు. భూగోళము సూర్యమండలమునకు ౯,౨౦,౦౦,౦౦౦ మైళ్లదూరమున నున్నది. భూగోళవిస్తీర్ణము ౧౯,౦౫,౫౦,౦౦౦ చదరపు మైళ్లు. అందు ౫,౫౬,౧౦,౦౦౦ చదరపుమైళ్లు భూభాగము; ౧,౪౦,౫౧,౦౦౦ చదరపు మైళ్లు జలభాగము. భూవిస్తీర్ణమునందు బ్రిటిషు సామ్రాజ్య విస్తీర్ణము ౧,౪౨,౨౧,౦౦౦ చదరపు మైళ్లు. బ్రిటిషు సామ్రాజ్యమందు భరతఖండము ౧,౮౦,౫౩,౩౨ చదరపుమైళ్ల విస్తీర్ణము గలిగియున్నది. విశ్వమునందు పరమాణువుగనున్న భూమండలములో దేశాధిపత్యమునకై ప్రవర్తమానము లగుచున్న సంగ్రామములు, దురాలోచనలు, దాస్యార్థ్యములు పరమవిషాదమును గలుగజేయుచున్నవి.

భూగోళమునందు ౧౯౩౦ జనాభాలెక్కల ప్రకారము ౧,౮౦,౯౫,౦౦,౦౦౦ జనులు గలరు. వారియందు ౪౫,౦౧,౯౪,౩౦౦ ప్రజలు బ్రిటిషు సామ్రాజ్యమునయును, ౩౧,౮౯,౪౨,౪౮౧ ప్రజలు భరతవర్షమునందును నివసించుచున్నారు. బ్రిటిషు సామ్రాజ్యప్రజలలోని రెండువంతులు ప్రజలు భరతఖండమునందు కలరు.

అనంతమైన కాలమును అనంతమైన దేశమును సంస్మరించునపుడు స్వస్థల స్వకాలములు జిజ్ఞాసువులకు పరమాణువులుగ గనుపట్టు చున్నవి. విశ్వప్రవృత్తి మానవులందు ప్రాజ్ఞులకు వారి యల్పత్వమహత్వములను స్ఫురింపజేయుచున్నది. అనంతమైన కాలమును, అఖండమైన విశ్వమును సంభావించుటకు మానవుల కఖండమైన శక్తిగలదు. ఆశక్తిని విశ్వప్రవృత్తియం దాత్మోద్ధరణమునకు వినియోగించుట సుఖమునకును, ఆత్మనాశమునకు వినియోగించుట దుఃఖమునకును గారణం బగుచున్నది. నామరూప విలసితమైన విశ్వభోగాభిలాష దుస్తరమై దుఃఖమునకు మూలమగుచున్నది. జాతులు, వ్యక్తులు మమకారాహంకార పరాయణులై సంసారమును దుఃఖమయము చేయుచున్నారు. మానవుడు మమకారాహంకారములను విడిచి విశ్వవ్యాపకుడైన పరమేశ్వరుని గనుగొని శాంతిసుఖములను బడయుచున్నాడు. ఈపరమార్థమునే సంవత్సరారంభమునందు పురోహితులు చేసెడిపంచాంగశ్రవణము స్ఫురింపజేయుచున్నది. మానవునకు అనిత్యమును దేశకాలపాత్రబద్ధమునునైన భౌతికసంపదలయల్పత్వమును, నిత్యమును దేశకాలపాత్రాతీతమునైన దైవసంపదల మహత్త్వమును పంచాంగశ్రవణము స్మరింపజేయు చున్నది.

ప్రమోదూతిసంవత్సరమునకు చంద్రుడు రాజు, ధాన్యాధిపతి—ఫలము: సువృష్టి, సస్యసమృద్ధి, పశువృద్ధి, జనసౌఖ్యము, సుభిక్షము, మహావృష్టి, గోక్షీరాభివృద్ధి;

ప్రమోదూత సంవత్సరము

సూర్యుడు మంత్రి, గ్రామపాలకుడు, మేఘాధిపతి- ఫలము: అల్పసస్యము, రోగభయము, ప్రజాపీడనము, యుద్ధము, మహావృష్టి, అత్యర్ఘము, రక్తసస్యాభివృద్ధి; శుక్రుడు సేనాధిపతి, రసాధిపతి-ఫలము: సువృష్టి, సస్యసమృద్ధి, సుభిక్షము, కామప్రకోపము, క్షీరాభివృద్ధి, పుష్పాభివృద్ధి కందమూలఫలాభివృద్ధి సుగంధద్రవ్యాభివృద్ధి; బుధుడు పురోహితుడు సస్యాధిపతి నీరసాధిపతి-ఫలము: జలధాన్యాభివృద్ధి, ప్రజాసౌఖ్యము, రాజసుఖము, పురోహిత బుద్ధివికాసము, రత్నాభివృద్ధి, సర్వాభివృద్ధి. శని అర్ఘాధిపతి, దైవజ్ఞుడు-ఫలము: మధ్యవృష్టి, చోరాగ్నిభయము, కృష్ణసస్యాభివృద్ధి, మ్లేచ్ఛసుఖము, దైవజ్ఞులకు మందబుద్ధి; కుజుడు పరీక్షకుడు-ఫలము: చోరాగ్నిశస్త్రబాధ, రక్తద్రవ్యాభివృద్ధి, రక్తజాత్యభివృద్ధి; గురువు గణకుడు-ఫలము: గణకులకు సౌమ్యబుద్ధి, ప్రజాసుఖము, యజ్ఞతత్పరత; శ్రీకృష్ణుడు పశుపాలకుడు-ఫలము: పశువృద్ధి, సుభిక్షము, సస్యార్ఘాభివృద్ధి, పూర్ణవృష్టి, తృణవృద్ధి; సామాన్యఫలము.

శ్లో. సువృష్టి స్సర్వదేశానాం ధనధాన్యసమృద్ధయః;
క్షేమం సుభిక్ష మారోగ్యం ప్రమోదే ధర్మ ఈశ్వరః.

మొత్తముమీద ప్రమోదూతసంవత్సరము శుభగ్రహాధిపత్యమును, శుభయోగమును గలిగి శాంతిసౌఖ్యములను సమకూర్చుటకు భగవదనుగ్రహము గలుగుగాక!

ప్రపంచపరిస్థితులు రష్యారాజ్యము

ప్రపంచపరిస్థితులు పరమసంతాపమును గలుగజేయుచున్నవి. ఐరోపా మహాసంగ్రామము ప్రపంచపరిస్థితులను తారుమారు చేసినది. చిరకాలసంవర్ధితములైన పరిశ్రమలు, సంపదలు, వ్యవస్థలు నాలుగేండ్లలో నాశనము బొందినవి. రాజ్యములు మారిపోయినవి. రాజ్యాంగములు, సాంఘికవ్యవస్థలు, మతసిద్ధాంతములు, విద్యావిధానములు, పరిశ్రమలు, వ్యాపారము నూతనరూపమును దాల్చుచున్నవి. ప్రపంచము నాక్రమించి మహాసంక్షోభమును గలుగజేసిన యూరపురాజ్యముల ప్రతిభ క్షీణించుట కుపక్రమించినది. నిరంకుశప్రభుత్వమునకు నిలయమైన రష్యాసామ్రాజ్యము సోవియటుపరిపాలనము ననుభవించుచున్నది. సోవియటుపరిపాలనము 1770 ప్రాంతములందు ఫ్రెంచి విప్లవము స్థాపించిన మానవ స్వాతంత్ర్యమును, సౌభ్రాత్రమును, సమానత్వమును, సార్థకము జేయుటకు సమకట్టినది. ప్రపంచమును చిరకాలము దుఃఖభూయిష్ఠము చేసిన మతాధికారులు, రాజ్యాధికారులు, ధనాధికారులు రష్యాయందు నిర్గమించి ప్రజాక్షేమమునకు మూలాధారములైన సాంఘికవ్యవస్థలు, విద్యావిధానము, పరిశ్రమలు, ప్రజాయత్త ప్రభుత్వాధీనమునం దున్నవి. సోవియటు ప్రభుత్వ మవలంబించుచున్న పరివర్తనవిధానము యూరపురాజ్యములందు భయసంభ్రమములను గలిగించుచున్నను, సోవియటువిధానము ప్రపంచమునందంతటను వ్యాపకమును బడయుచున్నది. టాల్‌స్టాయి మహాత్ముడు బోధించిన సిద్ధాంతములు రష్యాయందును ఇతర రాజ్యములందును నూతనరూపమున మానవాభ్యుదయమునకై తోడ్పడుచున్నవి. సోవియటు ప్రభుత్వ మవలంబించుచున్న నవీనవిధానములు దోషభూయిష్ఠము లైనను నవయుగనిర్మాణమునకు సాధనములుగ నుండగలవు.

జర్మను దేశము

ఐరోపా మహాసంగ్రామమునందు సంపూర్ణపరాజయమును బడసిన జర్మను రాజ్యస్థితి ఆశ్చర్యమును కలుగజేయుచున్నది. జర్మను రాజ్యమునందు యుద్ధోపకరణములైన ... నకు మూలమైన శిబిరములు, నౌకలు, సైన్యములు, ఫిరంగులు, విమానములు ప్రతిషేధింపబడినవి. ప్రజల శక్తిసామర్థ్యములు ప్రజాజీవనమునకు సాధనమైన వ్యవసాయపరిశ్రమల వికాసములకై వినియోగింపబడుచున్నవి. 'యంగు' నిర్ణయించిన నష్టపరిహారద్రవ్యమును సమర్పించుటకు జర్మనురాజ్యమంగీకరించి సమకూర్చుచున్నది. ప్రభుత్వము ప్రజలు యావచ్ఛక్తిని పరిశ్రమాభ్యుదయముకొరకు వినియోగించుచున్నారు. యుద్ధనష్టపరిహారార్థము జర్మని 660,00,00,000 నవరసులను శత్రువుల కీయవలసియున్నది. 1925-8 నడుమను జర్మని 25,70,00000 నవరసులను అప్పుచేసి

22,60,00,000, సవరనులను నష్టపరిహారమునకై శత్రువులకిచ్చినది. యంగుగారి నిర్ణయముల ననుసరించి జర్మనురాజ్యము 10సంవత్సరములు సంవత్సరమునకు 4250,00(నుండి 99,950,000 సవరనుల చొ॥27 ఏండ్లు100,000,00 చొప్పునను, చివరసంవత్సరము 120,000,000 సవరనులును నీయవలయును. దేశమునందు నిరుద్యోగసమస్య లేదు. సంగ్రామసన్నాహభారము తగ్గుటవలనను పరిశ్రమలన్నియును వికసించుచున్నవి. సంగ్రామసన్నాహముల భారమునుండి విమోచనమును బొందిన జర్మనుదేశమనుభవించుచున్న శుభస్థితిని యుద్ధమునందు గెలుపొందిన ఇటలీ, ఫ్రాంసు, గ్రేటు బ్రిటను అనుభవించుట లేదని దేశవ్యవహారములు విశదము చేయుచున్నవి.

ఇటలీరాజ్యము

ఇటలీదేశమునందు ముస్సోలినీ అవలంబించుచున్న రాజ్యాంగ విధానము నిరంకుశరూపమును దాల్చుచు ప్రపంచశాంతికిని, మానవస్వాతంత్ర్యమునకును ప్రతిబంధకముగ నున్నది. మానవస్వాతంత్ర్యమునకును, స్వదేశస్వాతంత్ర్యమునకును సర్వసమర్పణముచేసిన మేజినీ, గారిబాల్డీ మొదలగు దేశభక్తులకు జన్మభూమియైన ఇటలీయందు ముస్సోలినీశకము వ్యాపించుట విచిత్రముగ నున్నది. ఇటలీయందు సర్వాధికారమును ముస్సోలినీ వర్గహస్తగతమై స్వాతంత్ర్యము సంకుచితరూపమును దాల్చుచున్నది. శాసనసభలు, స్థానికసంస్థలు, నియోజకవర్గము, నియోజకాధికారము సంకుచితమై నిరంకుశాధికారము వికసించుచున్నది. ఇటలీ ప్రభుత్వము సైన్యములు, నౌకాదళములు, విమానములు మొదలగు సంగ్రామసన్నాహములకు గతసంవత్సరమునందు ముఖ్యముగాను విమానములకు 700,000,000 లైరులను వ్యయముచేసినది. నౌకాదళములను నియమించి ఆయుధధారణను నియమించుటకు లండను నగరమునందు సమావేశమైన సభయందు ఇటలీ ప్రభుత్వము ప్రతిఘటనమును చూపుచున్నది. ఇటలీయందు శాంతికాములకును స్వాతంత్ర్యప్రియులకును దండనభయము గలుగుచున్నది. ఇటలీరాజ్యము చేయుచున్న సంగ్రామసన్నాహములు యూరపురాజ్యము లవలంబించుచున్న వినాశమార్గమునకు నిదర్శనముగ నున్నవి.

బ్రిటిషు సామ్రాజ్యము

ఐరోపా మహాసంగ్రామమునందు బ్రిటిషు సామ్రాజ్యము సంపూర్ణవిజయమును బడసినను బ్రిటిషుసామ్రాజ్యస్థితి దుర్భరముగ నున్నవిధమును సామ్రాజ్యవ్యవహారములు విశదము చేయుచున్నవి. బ్రిటిషు సామ్రాజ్యము 1,39,09,782 చదరపు మైళ్ల విస్తీర్ణమును, 45,00,94,000 ప్రజలను కలిగియున్నది. సామ్రాజ్యాంతర్భాగములందు కనడా, న్యూఫౌండులాండు, ఆస్ట్రేలియా, న్యూజిలాండు, సంయుక్తదక్షిణాఫ్రికా, ఐర్లండు స్వపరిపాలనమును అనగా అధినివేశపరిపాలనమును గలిగియున్నవి. బ్రిటిషుసామ్రాజ్యములోని అంతర్భాగములకును గ్రేటుబ్రిటనునకును సంబంధించిన ప్రధానధర్మములు మూడు గలవు. స్వపరిపాలనము:— తెల్లజాతులు వాసము చేయుచున్న దేశములకు స్వపరిపాలనధర్మము చెల్లుబడియగుచున్నది. 2. స్వయంపోషణము:— సామ్రాజ్యాంతర్భాగములైన దేశములన్నియును స్వయంపోషణమును గల్గియున్నవి. స్వాతంత్ర్యములేని సామ్రాజ్యాంతర్భాగములు స్వయంపోషణమును గలిగియుండుటయే కాక సామ్రాజ్యాంతర్భాగములను పోషించుటకు వినియోగింపబడుచున్నవి. హిందూదేశము బ్రిటిషుసామ్రాజ్యాంతర్భాగముల సంరక్షణమునకై వినియోగపడినవిధము ఈవిషయమును విస్పష్టము చేయుచున్నది. బ్రిటిషు సైనికశిక్షణములకును, బ్రిటిషు సామ్రాజ్యాంతర్భాగముల రక్షణమునకును భరతవర్షము భరించిన వ్యయప్రయాసలు చరిత్రాంశములు. 3. స్వయంరక్షణము:— సామ్రాజ్యాంతర్భాగము లన్నియును స్వయంరక్షణమును గలిగియున్నవి. కాని సామ్రాజ్యసభ ప్రారంభమైనతరువాత నంతర్భాగముల రక్షణకు నవీనమార్గములు నిరూపింపబడినవి. సామ్రాజ్యసభయందు భరతవర్షము పేరునకు ప్రాతినిధ్యము గలిగియున్నను స్వప్రయోజనమునకు నిరుపయోగముగ నున్నది. స్వయం పరిపాలనము గల

భాగములు సామ్రాజ్యరక్షణమునకు సహాయముచేయవలసిన విధమును సామ్రాజ్యసభ నిరూపించినది. ఐరోపా మహాసంగ్రామమునకు మిత్ర మండలి 40,963,600,000 నవరసులును, శత్రుపక్షము 15,122,300,000 నవరసులును మొత్తము రెండు పక్షములును కలసి 56,086,900,000 నవరసులు వ్యయముచేసినవి. ఆవ్యయమునందు గ్రేటుబ్రిటను 11,076,000,000 నవరసులును, భరతవర్షము 687,100,000 నవరసులను భరించినవి. యుద్ధవ్యయము గ్రేటుబ్రిటనునందు తలకు 1800 రూప్యముల వంతునను. దేశసంపదలో 33 వంతునను గలిగినది. ఇంత దుర్భరమైనవ్యయము యుద్ధమునందు జేరిన యేయితర రాజ్యమునకును గలుగలేదు. దుర్భరమైన యీ సంగ్రామ వ్యయభారముతో గ్రేటుబ్రిటను క్రుంగిపోవుచున్నది. బ్రిటిషుసామ్రాజ్యము ప్రజాపోషణమునకు సాధనభూతములైన ఆహారపదార్థములను, ఖనిజములను, ముడివస్తువులను, పరిశ్రమలను, సహజసంపదలను గలిగి స్వయంపోషణమున కన్ని విధములను తగియున్నది.

గ్రేటుబ్రిటను 95,030 చదరపుమైళ్ల విస్తీర్ణమును 4,45,00,000 ప్రజలను గలిగి అఖండమైన సామ్రాజ్యాధిపత్యము ననుభవించుచున్నది. అఖండమైన సామ్రాజ్యాధిపత్యమును, జాతీయాహంకారము, సంగ్రామపరిణామమును గ్రేటుబ్రిటను స్థితిని దుర్భరముచేసినవి. ఐరోపా మహాసంగ్రామమువలన గ్రేటుబ్రిటనునకు లాభము కలిగినదో, నష్టము కలిగినదో నిర్ణయించుట దుస్తరముగ నున్నది. ఓడిపోయిన జర్మను దేశము శుభస్థితియందున్నదో, గెలుపొందిన గ్రేటుబ్రిటను శుభస్థితియందున్నదో నిరూపించుట సాధ్యము గాకున్నది. ఐరోపామహాసంగ్రామము బ్రిటిషు పరిశ్రమలను, వ్యాపారములను స్తంభింపజేసినది. చిరకాలసంవర్ధితములైన సంపదలు నాశమును బొందినవి. ప్రపంచమునందు ఋణదాతగ నుండిన గ్రేటుబ్రిటను అప్పులపాలయినది. గ్రేటుబ్రిటను, స్వదేశస్థులకును విదేశస్థులకును 1928 సంవత్సరాంతమునందు 771,602,404 నవరసులు బాకీపడినది. ఆ మొత్తమునందు అమెరికా సంయుక్తరాష్ట్రములకు 109,52,29,463 నవరసులు బాకీపడినది. ఇతరదేశములు గ్రేటుబ్రిటనుకు 2,18,60,22,166 నవరసులు బాకీయున్నను "అప్పులకు-బకురాపు" అనుసామెత గ్రేటుబ్రిటను వ్యవహారములందు సార్థకమైనది. రుష్యా 17,4,62,74,182 నవరసుల అప్పును వివిధదేశములకును 62,20,00,000 నవరసులను గ్రేటుబ్రిటనుకు చెల్లించుటకు నిరాకరించినది. బ్రిటిషుప్రజలు 1913-14 సంవత్సరమునందు తల యొకటికి పౌ. 3-11-4 చొప్పునను చెల్లించిన పన్ను 1928—29 నందు తలయొకటికి పౌ. 15-2-8 వంతున పెరిగినవి. గ్రేటుబ్రిటనుకు 1928-9 రాబడి 818,041,000 నవరసులు, వ్యయము 836,635000 నవరసులు మద్యపానమునకై గ్రేటుబ్రిటనునందు 1929 సంవత్సరము నందు తలకు 129 షిల్లింగులచొప్పున 2,882,00,000 నవరసులు వ్యయ మైనవి. ఆయుధధారణభారము గ్రేటుబ్రిటనును పడద్రోయుచున్నను సామ్రాజ్యాభిమానము పెరుగుచున్నది కాని తగ్గుటలేదు. ఇట్టి విషమపరిస్థితులందు బ్రిటిషురాజ్యాధికారు లితరరాజ్యములు కలిసివచ్చినను రాకపోయినను వారిరావచ్చుశక్తిని ప్రపంచమునందు ఆయుధనిషేధమునకును, శాంతిస్థాపనమునకును వినియోగించుట శ్రేయస్కరము, వివేకము; ధర్మము.

గతసంవత్సరమునందు జరిగిన యెన్నికలయందు కార్మికపక్షమునకు విజయము గలిగినది. ఎన్నికలందు కార్మికసభ్యులు 287, కన్సర్వేటివులు 260, లిబరలులు 59, ఇతరులు 9 స్థానములను బడసిరి. కార్మికుల కితరపక్షముల సహాయము లేకను పరిపాలించుటకు శక్తిలేదు. ఇతరపక్షముల సహాయవకాశమైనను లేకున్నది. లిబరలుపక్షము కార్మికపక్షమును పోషించుట ధర్మమైనను లాయిడు జార్జిగారి నాయకత్వమున దుర్మార్గము నవలంబించుచున్నది. కార్మిక పక్షమునకు నాయకుడైన రామ్సె మెక్డొనాల్డు గారు మంత్రిపదవి నధిష్ఠించుట సహజమైనను మెక్డొనాల్డు గారి నాయకత్వము కార్మికపక్షమునకును, భరతవర్షమునకును

గ్రేటుబ్రిటను

కార్మికప్రభుత్వము

ప్రపంచశాంతికిని సంతృప్తిని గలుగజేయజాలు కున్నది. కార్మికపక్షమునం దతివాదులకు ప్రాతసంస్కారము గల మెక్డొనాల్డుగారిమీదను విశ్వాసము గలుగ కుండుట సహజము. గ్రేటుబ్రిటనులోని యన్నిపక్షములవారికిని భరతవర్షముమీద గల ప్రేమ స్వార్థపరమైన ప్రేమ యను విషయము సర్వత్ర తెలిసినవిషయము. బ్రిటీషురాజ్యనీతిజ్ఞులకు స్వప్రయోజనములందుగల లక్ష్యము ప్రపంచ శాంతిసంరక్షణమునందును భారత స్వాతంత్ర్యస్థాపనము నందును లేదనువిషయము సుప్రసిద్ధము కార్మికపక్షము బ్రిటిషు రాజ్యనీతిలక్ష్యమును సాంఘిక రాజ్యాంగ పరములు చేయుటయును శాంతిసంరక్షణమునకు, మరల్పుట యును ప్రశంసనీయముగ నున్నది.

కార్మికపక్షము స్వశక్తిమీద నాధారపడుటకు వీలు లేకపోయినను స్వల్పకాలములోనే చూపిన సాహస ధైర్యములు ప్రశంసనీయములు కన్సర్వేటివుపక్షము ప్రతిషేధించిన సోవియటుప్రభుత్వముతో సంధిని చేసికొనుట యందు కార్మికపక్షము చూపిన దూరదృష్టి గ్రేటు బ్రిటనునకును రష్యాకును, ప్రయోజనకరము కాగలదు. గ్రేటుబ్రిటనులోని నిర్మాణపదార్థములకును, రష్యాయందలివ్యవసాయపదార్థములకును వినిమయము గల్గి రెండు దేశములును పూర్వమువలెనే లాభము బడయగలవు. కాని పూర్వమువలె బ్రిటిషురాజ్యతంత్రజ్ఞులు సంగ్రామ పరికరముల విక్రయించి సోవియటుప్రభుత్వమును సంగ్రామ రంగమునందు ప్రవేశపెట్టుటకు వీలు గలుగదని విశ్వసింప దగియున్నది. కార్మికపక్షము జర్మనుదేశము నాక్రమించిన బ్రిటిషు సైన్యములను స్వదేశములకు మరల్చి శాంతిస్థాపనకు తోడ్పడినది. నష్టపరిహారద్రవ్యమును నిర్ణయించుటయందును స్వీకరించుటయందును కోశాధ్యక్షుడు ఫిలిప్పు స్నోడన్‌గారు చూపిన సాహసధైర్యములు బ్రిటిషుప్రతిష్ఠను పెంపొందించినవి. కార్మికపక్షము భరత వర్షముపట్ల నితరపక్షములవలెనే నిరసనభావము చూపుచున్నను, ఆపక్ష మవలంబించుచున్న రాజ్యనీతి బ్రిటిషు ప్రపంచశాంతిని గాపాడుటకు తగియున్నది. ప్రపంచము నందలి నౌకాదళములను నియమించి దుర్భరసంగ్రామ వ్యయభారమును తగ్గించుటకై కార్మికప్రభుత్వము చేయుచున్న ప్రయత్నములు శ్లాఘ్యముగ నున్నవి.

సంగ్రామము బ్రిటీషుపరిశ్రమలను వ్యాపారములను పాడుచేసిన విధమును గ్రేటుబ్రిటనునందు ప్రబలిన పరిశ్రమలక్షీణత, నిరుద్యోగులసంఖ్య విశదముచేయుచున్నది. గ్రేటుబ్రిటను శుభస్థితికి కీలకములైన బొగ్గుగనులు, ఇనుపగనులు, దూదిపనులు క్షీణించినవి. ఎగుమతులు క్షీణించుచు దిగుమతు లభివృద్ధిని జెందుచున్నవి. జర్మను ఫ్రాన్సుదేశములందు బొగ్గుగను లభివృద్ధిని జెందుచు గ్రేటుబ్రిటను పరిశ్రమను స్తంభింపజేసినవి. దూదిపరిశ్రమ గిరాకిలేక జపాను ఇటలీ మొదలగుదేశముల పోటీవలన క్షీణించుచున్నది. ఆదాయము తగ్గుచున్నను సంగ్రామ సన్నాహములకును నితరవ్యవహారములకును వ్యయభార మభివృద్ధిని బొందుచున్నది. కోశాధిపతి ఫిలిపు స్నోడను గారివిషయమునను సువ్యక్తము చేసిన లెక్కలు పరమ విషాదమును గలుగజేయుచున్నవి.

నౌకాదళమునకు ప్రపంచములోని రాజ్యములు సాలునకు 90,00,00,000 సవరనులను ఖర్చుపెట్టుచున్నవి. ఆవ్యయమునందు 100 కి 60 వంతులు యూరపురాజ్యములు, 20 వంతులు అమెరికా సంయుక్తరాష్ట్రములు, 20 వంతు లితరరాజ్యములు నౌకాదళభారములు వ్యయము చేయుచున్నవి. యిరోపా యుద్ధమువలనను గ్రేటుబ్రిటనుకు [illegible]00,00,00,000 సవరనులకు పైగా అప్పయినది. బ్రిటీషు ప్రజ లీయప్పును తీర్చుటకు దినమునకు 10,00,000, గంటకు 40,000, నిమిషమునకు 600 సవరనుల నీయవలసి యున్నది. ఈరీతిగ తీర్చినను అప్పును తీర్చుటకు 150 ఏండ్లు పట్టును. దీనికి తోడు నౌకాదళసంరక్షణమునకు 11,50,00,000, పింఛనులకు 560,00,000 సవరనులు వ్యయమగుచున్నవి. సంగ్రామసన్నాహములకును పని వాండ్రకును నిమిషమునకు 1000 సవరనులు వ్యయమగు చున్నవి. దేశాదాయమునుండి మూడువంతులు సంగ్రామ

సన్నాహములకై వినియోగపడుచు ప్రజాస్థితి దుర్భర మగుచున్నది. గ్రేటుబ్రిటను మహాసామ్రాజ్యాధిపత్య ఫలము ననుభవించుచున్న విధమును పై లెక్కలు చెప్పక చెప్పుచున్నవి. యూరపురాజ్యములు, గ్రేటుబ్రిటను మహా దుఃఖవేదన ననుభవించుచున్నను జ్ఞానోదయము గలుగ లేదని యూరపురాజ్యములు చేయుచున్న సంగ్రామ సన్నాహమును, గ్రేటుబ్రిటను అవలంబించుచున్న రాజ నీతియును విశదము చేయుచున్నవి. ఇప్పుడైనను యూరపు రాజ్యములకును, గ్రేటుబ్రిటనుకును జ్ఞానోదయము గలు గుటకు భగవదనుగ్రహము గలుగుగాత! ఇటలీ ఫ్రాన్సు రాజ్యములస్పర్థ తగ్గి సమాధానము కుదురనపుడు గ్రేటు బ్రిటను జపాను అమెరికా సంయుక్తరాష్ట్రములు కలిసి సమాధానమును జేసికొనుటయును లోకశాంతికి ప్రయో జనకరము.

జపాను — రుష్యాయుద్ధముతో నారంభమైన యాసియా ప్రబోధమును ఐరోపా మహాసంగ్రామము వికసింపజేసినది. యూరపు రణరంగములం దాసియాసై నికులు యూరపియనుసైనికుల పటాటోప మును ప్రత్యక్షముగ గనుగొనగలిగిరి. యూరపియనుల ప్రతిష్ఠ మిథ్యాప్రతిష్ఠ యని రణరంగములు విశదము చేసినవి. ఫ్రాన్సురణరంగ ములందును, ఇతర రణరంగములందును భారతయోధులు బ్రిటీషు యోధులవలెనే సామ్రాజ్యసంరక్షణమునకై ప్రాణములను సమర్పించి ఆత్మశక్తిని గనుగొనగలిగిరి. ఆసియాఖండమునందు తుర్కి, పారసీకము, ఆఫ్గనిస్థానము, చీనా స్వాతంత్ర్యమును గలిగి సంపూర్ణవికాసమును బడ యుచున్నవి. జపాను సంగ్రామరంగములందును, పరిశ్రమ వ్యాపారరంగములందును, కళాశిల్పరంగములందును జూ పిన యభ్యుదయము పాశ్చాత్యులకును, ప్రాచ్యులకును జ్ఞానోదయమును గలుగజేయుటకు దోడ్పడినది. తెల్లవారి యాధిక్యము నల్లవారిన్యూనత తెల్లవారి కల్పనలని విశద మైనది. సమానావకాశము లున్నపుడు మానవు లంద రును జాతిమతభేదములు లేక స్వధర్మనిర్వహణమును జేయుటకు సమర్థులని విశదమైనది. ప్రాచ్యుల కాత్మవిశ్వా సము గలిగినది. పాశ్చాత్యులు కల్పించిన వ్యామోహము పోయినది. ప్రాచీన సభ్యత్వము గల భరతవర్షమునందు పాశ్చాత్యులు కల్పించిన వ్యామోహము పోయి ఆత్మ విశ్వాసము గలిగినది. ఆత్మవిశ్వాసము గల గాంధి మహాత్ముని నాయకత్వముక్రింద భారతీయుల యాత్మవిశ్వా సము బలపడి కార్యరూపమును దాల్చుటయును సహ జము. ఆసియావిజ్ఞానము ప్రపంచమునంతయును జయిం చినది. ప్రపంచమునందు ప్రధానమతములైన బౌద్ధ హిందూ క్రైస్తవ మహమ్మదీయ మతము లాసియా ఖండమునందు బుట్టినవి. ఆసియాకు గల విజ్ఞానవిజయము భౌతికవిజయమునుగూడ సమకూర్పగలదు.

ప్రపంచమునందు గల దేశములందు భరతఖండము నకుగల సత్త్వమే యితరదేశమునకును లేదని నిరా క్షేపణగాను చెప్పవచ్చును. ప్రాచీనములైన అస్సీరియా, చాల్డియా, ఈజిప్టు, గ్రీసు, రోము మొద లగు సామ్రాజ్యములు నశించినవి. ఆసా మ్రాజ్యములప్రతిష్ఠ శిథిలనిర్మాణములందును, పుస్తకము లందును గోచరం బగుచున్నది. సామ్రాజ్యనిర్వాహకు లైన ప్రజలయందు గోచరం బగుటలేదు. భరతవర్షము నందు రాజులు మారినను, రాజ్యము లంతరించినను, మత ములు మారినను, ప్రాచీనసంస్కారము చైతన్యమును గలిగి నేటికినిఅవిచ్ఛిన్నముగను వెలయుచున్నది. భారతీయ సంస్కారము కైలాసశిఖరమువలె లోకోత్తరమై వెలుగు చున్నది. భరతవర్షము అనిత్యమైన భౌతికవిషయములందు పారతంత్ర్యము ననుభవించుచున్నను నిత్యమైన ఆధ్యా త్మికవిషయములం దప్రతిహతమైన స్వాతంత్ర్యము నను భవించుచున్నది. అహింసాసిద్ధాంతమును సర్వాత్మత్వ తత్త్వమును ప్రపంచమునకు ప్రసాదించిన భరతవర్షము సత్యమైన స్వారాజ్యసౌఖ్యము ననుభవించుచున్నది. ప్ర పంచవ్యాప్తమైన బౌద్ధమతమునకు భరతవర్షము జన్మస్థా నము. ప్రపంచవ్యాపకమును గల మహమ్మదీయ క్రైస్తవ మతములకును భరతవర్షము మూలక్షేత్రమై యుండు

ఆసియా ప్రబోధము

భరతవర్షము

నని పండితులు చేసినవిమర్శనలు ప్రతిపాదించుచున్నవి. భారతీయవిజ్ఞానము ప్రపంచము నంతయును జయించి నేటికిని నద్వితీయముగ పాలించుచున్నది. భారతీయ బలమును, శక్తిని, విజ్ఞానమును, సంపదలను 'వందేమాతరం' గీతము వర్ణించుచు సంశయాత్ములకును జ్ఞానోపదేశమును జేయుటకు జాలియున్నది. జగదీశచంద్రబోసు, రేపండితుడు, రవీంద్రనాథుడు, రామకృష్ణ పరమహంస, వివేకానందుడు, గాంధిమహాత్ముడు పుట్టిన భారతవర్షము ప్రపంచసౌభాగ్యమునకు సాధనము గాగలదు.

భారతీయ విజ్ఞానము

భారతీయవిజ్ఞానము విశ్వప్రవృత్తిని స్వార్థపరమైన భిన్నలక్ష్యముతో గాక పరార్థపరమైన ఐక్యతాలక్ష్యముతో జూపుచున్నది. వైదికమతముతో నారంభమైన విజ్ఞానము భిన్నయుగములందు భిన్నరూపములను వెలసినను పరమార్థలక్ష్య మవిచ్ఛిన్నముగ వెలయుచున్నది. భారతవిజ్ఞానము కర్మయోగము, జ్ఞానయోగము, ధర్మయోగము, భక్తియోగములను రూపములను మానవకల్యాణమునకు వినియోగపడినది. వేదములు, ఉపనిషత్తులు, బ్రహ్మసూత్రములు, భగవద్గీత, పురాణేతిహాసములు తత్త్వసందర్శనము ననంతముఖములను ప్రతిపాదించినవి. వైదికసంస్కారములు కర్మమార్గమున ప్రతిపాదించిన తత్త్వనిరూపణమును ప్రస్థానత్రయము జ్ఞానమార్గముననను, బౌద్ధసిద్ధాంతములు ధర్మమార్గముననను, పురాణేతిహాసములు భక్తిమార్గముననను ప్రతిపాదించినవి. ప్రాచీనాగతంబైన యాధ్యాత్మికవిజ్ఞానము సామాన్యప్రజాహృదయము నావరించిన విధమును ప్రజలనిత్యజీవనము విశదము చేయుచున్నది. పాశ్చాత్య సంపర్కము భారతీయులకు పరిపాటి మైన ఆధ్యాత్మిక ప్రవృత్తిని స్తంభింపజేయుటకు సమకట్టినది.

విషాదావస్థ

పాశ్చాత్యవిద్యాసంస్కారములు ప్రజాహృదయము నాధిభౌతికపరము చేయుట కుపచరించినవి. భారతీయుల పరతంత్రస్థితియందు బ్రిటీషు ప్రభుత్వము సంవర్ధించుటకు సమకట్టిన భౌతికలక్ష్యము నధిష్ఠించుటయును దుస్తర మైనది. భారతీయుల కుభయత్ర భ్రష్టత్వము గలిగినది. పరతంత్రస్థితియందు భౌతికభాగ్యభోగముల ననుభవించుట భారతీయుల కవకాశసామర్థ్యములు లేకున్నవి. ఆధ్యాత్మిక ప్రయోజనములందు విశ్వాసము పోయి సంయమభావ మేర్పడినది. భారతీయుల స్థితి స్వదేశమునందును, విదేశములందును దైన్యమును బడసినది. సాహిత్యమునందును, కళలయందును, సాహసధైర్యములందును, విజ్ఞానమునందును, భారతీయులకు నిర్మాణదక్షత్వము పోయి జడత్వ మేర్పడినది. భారతీయులు పూర్వాచారపరాయణులై, దాసానుదాసులై, స్వప్రయోజనములకును, ప్రపంచప్రయోజనములకును నిరుపయోగులుగ నున్నారు. విదేశప్రభుత్వమునకు సేవకవృత్తియే పరమార్థమైనది. ముప్పదిమూడుకోట్ల ప్రజల నావహించినపారతంత్ర్యసమ్మోహమును పోగొట్టుట దుస్తరముగ నున్నది. ప్రతిభాశాలులైన భారతీయులకు సైతము విషాదయోగము శరణ్యమైనది. దేశభక్తాగ్రేసరుడు లోకమాన్య తిలకుమహారాజనుభవించిన నిర్బంధపరంపర లీవిషయమునకు మహావ్యాఖ్యానముగ నున్నవి. భారతీయ నిరంకుశప్రభుత్వమునకు మోంటేగుగా రాపాదించిన జడత్వము, నిర్వీర్యత్వము, అయోమయత్వము భారతీయులను యథార్థముగ నాశ్రయించి దేశమును, ప్రజలను మృతప్రాయులను జేసినవి. ఈవిలయావస్థనుండి మాతృదేశము నుద్ధరించుటకు దేశారాధకులు చేసెడిప్రయత్నములు రాజద్రోహముగ పరిణమించుట ధర్మవైపరీత్యముగ నున్నది. తిలకుమహారాజు వారియవసానకాలమునందు జేసిన ధర్మోపదేశము దేశదాస్య విమోచనమునకును లోకకల్యాణమునకును సాధనంబుగ నున్నది.

శ్లో. యదా యదా హి ధర్మస్య గ్లాని ర్భవతి భారత!
అభ్యుత్థాన మధర్మస్య తదాఽఽత్మానం సృజా మ్యహమ్.

భగవద్గీత.

వర్తమానయుగమునందు లోకమునందంతటను ఆసురబలసంవర్ధితమైన జాతీయాహంకారము ప్రబలి మహాసంక్షోభమును గలుగజేయుచున్న విధమును ఐరోపా

దైవాసుర సంగ్రామము

మహాసంగ్రామము విశదముజేసినది. పాశ్చాత్యులు ఆసురబలము నారాధించుచు స్వదేశమందును, విదేశములందును దుఃఖవేదనను వ్యాపింపజేయుచున్నారు. పాశ్చాత్యుల ప్రయత్నము లన్నియును దుఃఖభూయిష్ఠమైన ఆసురధర్మము నారాధించుటకు వినియోగపడుచున్నవి. దేశసంపద లన్నియును, సంగ్రామసన్నాహములకును, భోగమునకును, పరపీడనమునకును, వినియోగింపబడుచు లోకము దుఃఖమయము చేయబడుచున్నవిధమును ప్రాజ్ఞులు బోధించుచున్నారు. గ్రేటుబ్రిటను కోశాధికారి ఫిలిప్సు స్నోడన్ గారు లండనునగరమందు కూడిన ఆయుధనిషేధసభయందీవిషయమును గంభీరముగ విశదముచేసిరి. పాశ్చాత్యజాతులు దుఃఖవేదన ననుభవించుచున్నను ఆసురబలవ్యామోహమును విడువజాలకున్నవి. మానవులు ఆసురధర్మమును విడిచి దైవధర్మమును బడయుటకు ఘోరమైన తపస్సును జేసినవిధమును భారతీయేతిహాసములు వేనోళ్లను చాటుచున్నవి. సిద్ధార్థుడు దైవధర్మము నారాధించుటకు రాజ్యమును సంసారమును త్యజించెను. అశోకుడు దైవధర్మము నారాధించుటకు యుద్ధమును నిషేధించెను. శ్రీకృష్ణుడు ధర్మక్షేత్రమైన కురుక్షేత్రమునందు విజయునకు యుద్ధరంగములందును దైవధర్మప్రయోజనమును బోధించెను.

దైవధర్మము

వర్తమానకాలమునందు దైవధర్మపరాయణమైన ఆధ్యాత్మికధర్మము లుప్తమై ఆసురధర్మపరాయణమైన ఆధిభౌతికధర్మము ప్రబలి ఆత్మధర్మస్థాపనము లోకకల్యాణసాధనమైనది. ధర్మసంస్థాపనార్థము భారతీయులు చిరకాలాగతమైన విజ్ఞానము నాత్మోద్ధరణమునకును, ప్రపంచశాంతికిని వినియోగించుట కవసరముగలిగినది. భారతీయవిజ్ఞానము ప్రతిపాదించిన అహింసాధర్మమును, సత్యధర్మమును, ప్రేమధర్మమును పునరుద్ధరించి దైవధర్మమును ప్రతిష్ఠించుటకు సుముహూర్తము గల్గినది. మహత్తరమైన దైవధర్మమును ప్రతిష్ఠించుటకు ప్రాచీనభారతసంస్కారసంపన్నుడైన గాంధిమహాత్ముడు సర్వవిధములను తగియున్నాడు. ఆత్మధర్మమునందు విశ్వాసము లేని సంశయాత్ము లహింసాధర్మమును పరిహాసపాత్రము చేసినను అన్నిధర్మములును అహింసాధర్మమునం దిమిడియున్నవని ప్రాజ్ఞులు గ్రహింపగలరు. ధర్మాచారధరమునందు ప్రేమకును, త్యాగమునకును గల శక్తిసామర్థ్యములు ద్వేషమునకును భోగమునకును లేవని యన్ని మతములును చాటుచున్నవి. ప్రపంచమునకు వర్తమానకాలమునందు సకలవ్యవస్థలకును కార్యసిద్ధికి పరిపాటియైన ఆసురబలవ్యామోహమును పోగొట్టి ఆత్మబలసాధనమున స్వరాజ్యస్థాపనమును చేయుట ప్రాచీనమైన భారతీయసంస్కారమునకు ఫలము. అహింసాధర్మశక్తిని వర్తమానకాలమునందు భారతీయులును బ్రిటీషుప్రజలును గ్రహింపజాలకపోయినను కాలక్రమమున గ్రహించి ఆత్మధర్మసంస్థాపనమునకై వారియానవచ్ఛక్తిని వినియోగించెదరుగాత !

భరతవర్షము కార్మికప్రభుత్వము

శ్రీమతి బెజంటమ్మను బోలినయాంగ్లేయులకును నితరనాయకులకును కార్మికపక్షము భరతవర్షమునకు మహోపకారమును జేయు నని పేరాస యున్నను నాయాశ నిరాశ యని కార్మికపక్షవ్యవహారములు విశదముచేసినవి. రామ్సే మేక్డొనాల్డుగారు, వెజివుడు బెన్నుగారు మొదలగు కార్మికనాయకులు చూపుచున్న నిరాదరణస్వభావము భారతీయులహృదయమునందు నిరాశను గలుగజేసినది. బెన్నుగారు స్వాతంత్ర్యప్రియులైనను భరతవర్షమునకు స్వాతంత్ర్యప్రదానమునకు వారు పూనుకొనరని వారిప్రసంగములు విస్పష్టము చేసినవి. డిసెంబరు మాసమునందు బ్రాక్వేగారు పార్లమెంటునందు ప్రతిపాదించిన తీర్మానమును కార్మికపక్ష మాశీర్వదించుటయును, పార్లమెంటు అంగీకరించుటయును కార్మికపక్షసానుభూతికి నిదర్శనమైనను భారతవర్షాశయములకు నిరుపయోగముగ నున్నది.

“భారత స్వపరిపాలనసమస్యను పరిష్కరించు విషయమున భారతీయులు మనకు తోడ్పడ నంగీకరించుచున్నా రనుటకు నిదర్శనములగు సూచనలను ఈసభవారు స్వాగతమొసగుచు, పరిపాలనలోను

కార్యనిర్వహణమునందును, ముఖ్యముగా రాజకీయాభిప్రాయములను వెల్లడించుటలోను భారతీయులలో సద్భావము కలుగునట్లు ఇండియా దొరతనమువారు ప్రోత్సహింతురని విశ్వసించుచున్నారు."

ఇంగ్లాండునందు బెన్నుగారును ఇండియాయందు ఇర్విను ప్రభువుగారును భారతీయులను తియ్యనిమాటలతోను కఠినకార్యములతోను సంతృప్తిపఱచుటకు జేసిన ప్రయత్నములు నిరర్థకము లని వ్యవహారములు విశదముచేసినవి. బ్రిటీషుప్రభుత్వము స్వపరిపాలనసమస్యనే తలపెట్టనపుడు భారతీయులలో సద్భావము గలుగుటయును, ఇండియా ప్రభుత్వమువారు ప్రోత్సహించుటయును నసంభవములు. బెన్ను, ఇర్విను ప్రభువుగారల ప్రసంగముల కేమివ్యాఖ్యానములను జేసినను డిల్లీనగరమునందు ఇర్విను ప్రభువునకును గాంధి, నెహ్రూ, జిన్నా, సప్రూగార్లకును డిసెంబరు 23 వ తేదని జరిగిన సంప్రతింపులు యథార్థస్థితిని బయటపెట్టినవి. ఢిల్లీయందు జరిగిన సంప్రతింపులందు గాంధిమహాత్ముడు కోరినవిషయము సంప్రతింపులకు మూలాధారమైన స్వరాజ్యము. సకలపక్షసమావేశమును కాంగ్రెసు కార్యనిర్వాహక సభయును, అధినివేశపరిపాలనమును మూలాధారముగా గైకొని రౌండుటేబిలు సమావేశమునకు బోవుటకు నిర్ణయించినవి. అధినివేశస్వపరిపాలనవిషయమై కార్మికపక్షముగాని, బెన్నుగారుగాని, తుదకు ఇర్విను ప్రభువుగాని అభయము నొసంగజాలనపుడు సమావేశమువలన నెవరికిని ప్రయోజనము గలుగజాలదు.

డిల్లీనగరమునందు ఇర్విను ప్రభువునకును, గాంధి, నెహ్రూ, సప్రూ, జిన్నాగార్లకును జరిగినసమావేశము గోప్యమైనను దూరాధిరూఢముగ బరిణమించినది. ఆ సమావేశమునందు నడిచిన వ్యవహారములు రాజ్యతంత్రమునకును, ధర్మనిర్వహణమునకును గల భేదమును విశదము చేసినవి. ఢిల్లీసమావేశమునందు త్రికోణసంరంభము వ్యక్తమైనది. లండను నగరమునందు గూడవలసిన వివిధపక్ష సమావేశమునకు మూలాధారము అధినివేశస్వపరిపాలనము. రాజప్రతినిధియును, జిన్నా, సప్రూగార్లును వారిదృష్టిని వివిధపక్ష సమావేశమునందు లగ్నము చేసినటులు అధినివేశస్వపరిపాలనమునందు లగ్నము చేయలేదని గాంధిమహాత్ముని లాహోరుప్రసంగములు, నవజీవనపత్రికలోని వ్యాసములు, రాజప్రతినిధి సామ్రాజ్యశాసనసభయందు జనవరి 25-వ తేదిని జేసిన ప్రసంగము విశదము చేసినవి. వివిధపక్షసమావేశము చేసిన నిర్ణయములను బ్రిటీషుప్రభుత్వము సమర్థించుటకు బూనుకొననపుడా నిర్ణయములు కార్యరూపము దాల్పక కాగితపు నిర్ణయములుగానే యుండును. నిర్ణయములను బ్రిటీషు ప్రభుత్వము నిరాకరించినను ఇర్విను ప్రభువైనను సమర్థించుటకు బూనుకొననపుడు వివిధపక్షసమావేశమువలనను స్వరాజ్యనిర్ణయమునకు ప్రయోజనము గలుగదని విశదమైనది. పేరంటమునకు వలెను సమావేశమునకు బోవుటకు సప్రూజిన్నాగార లంగీకరించినను గాంధిమహాత్ముడు నిరాకరించి మాతృదేశమునకు మహోపకారమును జేయగలిగెను. స్వరాజ్యప్రయోజనము లేని వివిధపక్షసమావేశమును కాంగ్రెసు నిరాకరించుట ధర్మము గాని ఆమోదించుట ధర్మము గాదు. స్వరాజ్యలక్ష్యము లేని సమావేశమును నిరాకరించిన గాంధిమహాత్ముడు ప్రశంసలకు పాత్రుడు గాని నిందలకు పాత్రుడుగాడు. అధినివేశస్వపరిపాలనమును సంపాదింపగల నాయకులు లండను నగరమునకు పోయి స్వపరిపాలనమును సంపాదించినచో కాంగ్రెసు కృతజ్ఞతతో స్వీకరింపగలదు.

అధినివేశ స్వపరిపాలనము

ఇర్వినుప్రభువు చేసినప్రసంగములు సద్భావములకును, సానుభూతికిని నిదర్శనములైనను భారతీయప్రయోజనములకును, నిరంకుశదుర్గమును లోహపంజరమును భేదించుటకును నిరుపయోగములు. ఇర్విను ప్రభువు ప్రియోక్తులను జెప్పుటయందు జూపెడి సామర్థ్యమును సత్యప్రకటనమునందు జూపజాలకున్నాడు. ఇది బ్రిటీషు నిరంకుశప్రభుత్వమునకు సహజలక్షణము. భారతీయనాయకులు రౌండు టేబిలు సమావేశమునకు రావలయునని ఇర్విను ప్రభువు

ఇర్వినుప్రభువు

హెచ్చరించుచున్నాడు. కాని సమావేశమునందు గలుగ గల ప్రయోజనము నెఱుగక ఆత్మగౌరవము గలనాయకులెవరును లండనునగరమునకు పోజాలరు. అన్నిపక్షములకును ప్రాతినిధ్యము గలుగు నని ఇర్విన్ప్రభు వభయమ నొసంగుట వారిసౌజన్యమున కనురూపముగ నున్నది. కాని రాజ్యాంగపక్షములందు ప్రబల మైన కాంగ్రెసు పక్షము రౌండుటేబిలు సమావేశమును నిరాకరించినపుడు రౌండుటేబిలు సమావేశము సైమను కమిషనువలెనే బహిష్కరింపబడుటయును సహజముగ నున్నది. రౌండుటేబిలు సమావేశమునకు మూలాధారము 'అధినివేశస్వపరిపాలన' మని అన్నిపక్షములవారును నంగీకరించుచున్నారు. స్వదేశమునందు సైమనుకమిషనును బహిష్కరించిన కాంగ్రెసుపక్షమును లిబరలుపక్షమును విదేశమునందు తలతోక లేని రౌండుటేబిలుసమావేశమునకు పోవుట పరిహాసాస్పదము. లండనుసమావేశమునందు రాజ్యాంగనిర్మాణముల కధినివేశస్వపరిపాలనము ప్రాతిపదికముగ గైకొనబడునని భారతప్రభుత్వముగాని, బ్రిటీషుప్రభుత్వముగాని, హిందూదేశమంత్రిగాని, రాజప్రతినిధిగాని, కార్మికప్రభుత్వముగాని అభయము నొసగజాలనపుడు సమావేశముతో కాంగ్రెసునకును, స్వరాజ్యప్రియులకును సంబంధ ముండజాల దని గ్రాహ్య మగుచున్నది. నిరంకుశప్రభుత్వ మవలంబించుచున్న నిర్బంధవిధానము ప్రభుత్వహృదయమునందు పరివర్తనము కలుగలేదని విశదముచేయుచున్నది. దేశభక్తు లన్నిరాష్ట్రములయందును నిర్బంధింపబడుచున్నపు డిర్విన్ప్రభువు కోరెడిశాంతివాతావరణము దుర్లభము. ఇర్విను ప్రభువు గాంధిమహాత్మునిసందేశమునకు పంపిన ప్రత్యుత్తరము ప్రభుత్వమునకు హృదయపరివర్తనము గలుగలేదని విశదము చేయుచున్నది. బ్రిటిషు ప్రభుత్వహృదయమునందును, రాజ్యాంగ నీతియందును పరివర్తనము గలుగనపుడు లాహోరుకాంగ్రెసు పూర్ణస్వరాజ్యతీర్మానమును జేసి యాత్మగౌరవమును గాపాడుకొన్నది.

లాహోరు కాంగ్రెసు

లాహోరునందు సమావేశమైన ౪౪ వ భారత జాతీయ మహాసభ కాంగ్రెసు పరమార్థమును విస్పష్టము చేసినది. కాంగ్రెసు నారంభించిన హ్యూమ్ము, వెడ్డరు బరను, బెనర్జి, దాదాభాయిగారులు మొదలగు నాయకులు సుపరిపాలనమునకు పాటుపడిరిగాని స్వపరిపాలనమునకు పాటుపడలేదు. స్వపరిపాలనధర్మము ముసుగులో గుద్దులాటవలె నుండెను. దాదాభాయినౌరోజి, లోకమాన్యతిలకుగారులు స్వరాజ్యము భారతీయుల జన్మహక్కని నిర్వచించినను స్వపరిపాలనాశయమును విస్పష్టము చేయలేదు. ఐరోపామహాసంగ్రామము, స్వయంనిర్ణయధర్మము స్వపరిపాలనధర్మమును విస్పష్టము చేయవలసిన యవసరమును గలుగజేసినది. అవసరమునకు బాధ్యులు బ్రిటీషుపరిపాలకులు గాని భారతీయులుగారు. స్వరాజ్యము సంపూర్ణస్వాతంత్ర్యమని నిర్వచనము చేయుటకు పదేండ్లుపట్టినది. లాహోరు కాంగ్రెసు పూర్ణస్వరాజ్యము బ్రిటీషు ప్రభుత్వముతో సంబంధములేని పూర్ణస్వాతంత్ర్య మని ప్రతిపాదించినది. కాంగ్రెసు ఆమోదించిన ప్రస్తావము బ్రిటీషుసామ్రాజ్యాభిమానులకు మనస్తాపమును స్వాతంత్ర్యప్రియుల కాహ్లాదమును గలుగజేసినది. కురుక్షేత్రమునందు శ్రీకృష్ణుడు విజయునకు సారథ్యమును బూని పాండవులకు విజయమును గలుగజేసిన విధమునను లాహోరుకాంగ్రెసునందు గాంధిమహాత్ముడు జవహరిలాలు నెహ్రూగారికి సారథ్యమును బూని కాంగ్రెసునకు విజయమును సమకూర్చినవిధము చరిత్రాంశము. గాంధిమహాత్ముడు కలకత్తాయందు జేసినప్రతిజ్ఞ కనుసరణముగను డిసెంబరు ౩౧ వ తేది రాత్రి ౧౨ గంటలకు లాహోరునందు కాంగ్రెసు సంకల్పము పూర్ణస్వరాజ్యమని కాంగ్రెసు నిర్ధారణచేసినది. ఆ శుభసమయమునందు వృద్ధులు యువకులు, పండితులు పామరులు, స్త్రీలు పురుషులు వ్యక్తముచేసిన పరమోత్సాహము దేశావృతమైన స్వాతంత్ర్యాభిలాషను దశదిశలందును పూరించినది. మంగళవాద్యములు, జయఘోషలు, నృత్యగాన

ములు, ఉత్సవములు ప్రజాహృదయమునం దుప్పొంగు చున్న స్వాతంత్ర్యేచ్ఛను విశదముచేసినవి. ప్రజాహృదయమునందు ప్రవర్ధమానం బగుచున్న స్వాతంత్ర్యసంకల్పమును నిర్బంధించుట గాంధిమహాత్మునకును సాధ్యము గాదని లాహోరుకాంగ్రెసు వ్యవహారములు విశదముచేసినవి. నిరంకుశవర్గమును వారియభిమానులును, దీనియర్థమును మననముచేయుదురుగాత!

కాంగ్రెసు తీర్మానము

"ఈసభవారు అక్టోబరు 31 వ తేదిని రాజప్రతినిధి గావించిన ప్రకటనసందర్భములో కాంగ్రెసువాదులతో సహా వివిధపక్షనాయకులు సంతకములు చేసి గావించిన ప్రకటన విషయమై కాంగ్రెసు వారు గావించిన చర్య ననుమతించుచు, స్వరాజ్యమునకై గావింపబడుచున్న జాతీయోద్యమమును రాజీగా పరిష్కరించుటకై వైస్రాయి పడిన శ్రమ కభినందించుచున్నారు. మోతీలాల్ నెహ్రూ మున్నగు నాయకులు వయిస్రాయితో సంప్రతించుటవలన కలిగిన ఫలితములు గమనించి ప్రస్తుతపరిస్థితులతో కాంగ్రెసు రౌండుటేబిల్ సమావేశమునందు పాల్గొని లాభము లేదని యీసభవారు తలంచుచున్నారు.

మరియు, గతసంవత్సరము కలకత్తా కాంగ్రెసులో గావింపబడిన తీర్మానము ననుసరించి ఈ కాంగ్రెసువారిపుడు కాంగ్రెసు ఆదర్శమందలి 'స్వరాజ్య' పదమునకు 'సంపూర్ణస్వాతంత్ర్యము' అను అర్థము నిర్వచించుచున్నారు. కావున అధినివేశప్రతిపత్తికిగా నిర్మింపబడిన నెహ్రూప్రణాళిక ఇంతటితో రద్దయిన దని ప్రకటించుచున్నారు. మరియు కాంగ్రెసునందలి సర్వపక్షములవారు తమ యావచ్ఛక్తుల సంపూర్ణస్వాతంత్ర్యసంపాదనకై వినియోగింప గలరనియు, నెహ్రూరిపోర్టులో సూచింపబడిన తాత్కాలిక, సాంఘిక వివాద పరిష్కార సాధనముల మూలమున కాంగ్రెసునుండి ఎడతొలంగవలసిన లేక కాంగ్రెసునందు చేరుటకు వీలుగాని, ప్రముఖులును నేడు మరల కాంగ్రెసునందు చేరి ఎల్లరకు సంబంధించిన ఈ ఆదర్శమును సాధించుటకు తీవ్రకృషి సలుపుదురనియు నమ్ముచున్నారు.

సంపూర్ణస్వాతంత్ర్యసమరము సాగించుటకు సన్నాహమొనర్చు మొదటి మెట్టుగాను, కాంగ్రెసు విధానము ఆదర్శము మార్చినందుల కనుగుణముగ నుండుటకుగాను రాష్ట్రకేంద్ర శాసనసభలను బహిష్కరింపవలయునని ప్రకటించుచు, ఇకపయి ప్రత్యక్షముగ గాని, పరోక్షముగ గాని, ఈ శాసనసభలతో జోక్యము కల్పించుకొనరాదనియు, ప్రస్తుతము శాసనసభలందు సభ్యులుగా నున్నవారు తత్క్షణమే రాజీనామా నిచ్చివేయవలయుననియు కాంగ్రెసు వాదులను కోరుచున్నారు. మరియు, దేశీయులు తమ యావచ్ఛక్తుల నిర్మాణకార్యక్రమము నిర్వహించుటకయి వినియోగింపవలయు నని కోరుచు, తయారుగానున్నట్లు తోచినపుడు అవసరమైన అన్ని జాగ్రత్తలతోను కొన్ని ప్రత్యేకస్థలములలో గాని, సమష్టిగా గాని పన్నుల నిరాకరణముతో సహా శాసనోల్లంఘనము ప్రారంభించుటకు అఖిల భారతకాంగ్రెసుసంఘమునకు ఈసభవా రధికార మిచ్చుచున్నారు.

కాంగ్రెసునిర్ధారణ పిడుగువలె స్వప్రయోజనపరాయణుల హృదయమునందు భయకంపములను గలుగజేయుచున్నది. శాంతికాములును దేశక్షేమపరాయణులును నిరంకుశవర్గమును కన్నులు విప్పి యథార్థస్థితిని గ్రహించుట ప్రయోజనకరము గాని, నిందించుటయును నిరసించుటయును నిర్బంధించుటయును ప్రయోజనకరము గాదని గ్రహింతురుగాత!

పరాధీనరాజ్యములు స్వాతంత్ర్యమును సంపాదించుటకు మూడుసాధనములు గలవు. మొదటిసాధనము సక్రమాందోళనము. భరతవర్షము కాంగ్రెసు ముఖమునను, ఇతరసంస్థలముఖమునను స్వరాజ్యమునకై 40 ఏండ్లు సక్రమాందోళనమును జేసి విసిగి నిరాశను జెందినది. కడపటి దైన మోంటుఫర్డు సంస్కరణము లీపరమరహస్యమును విశదముచేసినవి. ద్వంద్వప్రభుత్వము రాజ్యాంగములందేశాఖయందును యథార్థమైన స్వాతంత్ర్యమును గల్గజేయలేదని పదేండ్లయనుభవము విశదముచేసినది. సైమనుకమిషను విచారణయును నిర్ణయములును నీపరమార్థమునే విశదముచేయనున్నవి. కేంద్రసంఘము చేసినసూచనలు సైమనుకమిషను చేయనున్న సూచనలవలెను దేశప్రయోజనములకు నిరుపయోగములుగ నున్నవి. సక్రమాందోళనమువలన ప్రయోజనము గలుగ దని చిరకాలానుభవము విశదముచేసినది. రాజ్యాంగసంస్కరణములు నిరంకుశదుర్గరక్షణమునకై వినియోగపడుచున్నవి.

స్వాతంత్ర్య సాధనము

స్వాతంత్ర్యసంపాదనమునకు రెండవసాధనము దౌర్జన్యసహితమైన విప్లవము. ఈసాధన పాశ్చాత్యులు ప్రపంచమున కభ్యాసము చేసిన సామాన్యసాధనము. కాంగ్రెసు దౌర్జన్యసాధనమును సంపూర్ణముగ నిరసించినది. బాంబుప్రయోగమును నిరసించుచును, ఇర్విన్ప్రభువు నభి

నందించు మనులాహోరు కాంగ్రెసుచేసిన తీర్మానమువలన స్వాతంత్ర్యమును సంపాదించుటకు విప్లవసాధనమును కాంగ్రెసు నిరసించుచున్నదని విశదమగుచున్నది.

మూడవది దార్ఢ్యరహితమైన సత్యాగ్రహసాధనము. ప్రపంచమునకు విశేషాభ్యాసములేని యీ సాధన మసిధారావ్రతముగ నున్నది. అనుభవములేని దురారాధ్యమైన యీసాధనమును,పాశ్చాత్యులును పాశ్చాత్యవిజ్ఞానారాధకులును పరిహసించుట సహజము. ఆగ్రహము, దార్ఢ్యము హింస పశుబలమును, నిగ్రహము, శాంతము అహింస ధర్మబలమును విశదముచేయుచున్నవి. ఆగ్రహమును బూనుట, నిర్బంధించుట సులభము. నిగ్రహమును బూనుట, నిర్బంధము ననుభవించుట దుష్కరము. దుష్కరమైన సత్యాగ్రహసాధనమునను పూర్ణస్వరాజ్యమును సాధించుటకు లాహోరు కాంగ్రెసు నిర్ణయించినది. ప్రాచీనధర్మసంస్కారము గల భరతవర్షమునకు పూర్ణస్వరాజ్యనిర్ణయమును, శాంతిసాధననిర్ణయమును ధర్మవిజయమునకును, శ్రేయఃప్రాప్తికిని సాధనములుగ నున్నవి. సంకల్ప సిద్ధికి సత్యాగ్రహసాధనమునందు విశ్వాసానుభవములుగల గాంధిమహాత్ముడు సత్యాగ్రహసంగంభమునందు నాయకత్వమును వహించుటకు సకలవిధములను దగియున్నాడు.

గాంధిమహాత్ముడును కాంగ్రెసు కార్యనిర్వాహకవర్గమును సంప్రతించి ప్రకటించిన పూర్ణస్వాతంత్ర్య ప్రకటన ప్రజాహృదయమును లోకమునకు వ్యక్తముచేయుచున్నది.

సంపూర్ణస్వాతంత్ర్యప్రకటన

"ప్రపంచములోని తక్కిన అన్ని జాతులవలెనే, భారతీయులుకూడ స్వాతంత్ర్యమును బొంది తమ కష్టార్జితమును తా మనుభవించుచు, జీవయాత్ర కావశ్యకమగు అన్నవస్త్రాదులను బడసి, జాతీయాభ్యుదయమునకు వలయు పరిపూర్ణావకాశములను కలిగియుండవలయుననియు, ఈ విషయములో వారిహక్కు అప్రతిహత మనియు మా విశ్వాసము. ఏప్రభుత్వమైనను, ప్రజలకుండే ఈ హక్కులను హరించి వారిని పీడించేయెడల ఆప్రభుత్వమును మార్పుచేయుటకు గాని, మాపు చేయుటకు గాని ఆప్రజలకు గూడ హక్కు ఉన్నదని మా నమ్మకము. భారతదేశములోని బ్రిటిష్ ప్రభుత్వము భారతజాతియొక్క స్వాతంత్ర్యమును హరించుటయే కాక, భారతీయ ప్రజాసామాన్యమును తన స్వప్రయోజనమునకు వినియోగించుటవలననే వర్ధిల్లుచు, భారతదేశపు భాగ్యభోగ్యములను, రాజకీయస్వాతంత్ర్యమును, విజ్ఞానసంపత్తిని, స్వధర్మమును నశింపజేసినది. (కావున) భారతదేశము బ్రిటిష్‌వారి సంబంధమును విడగొట్టుకొని 'పూర్ణస్వరాజ్యము'ను అనగా 'సంపూర్ణస్వాతంత్ర్యము'ను సంపాదింపవలె నని మా ఆశయము.

భారతదేశపుభాగ్యము నాశనము చేయబడినది. ప్రజలయొద్ద వసూలుచేయుచున్న పన్నులు వారి ఆదాయముతో నెట్టి సంబంధమును లేకుండ మితిమీరియున్నవి. మనదేశములో సగటున మనిషికి దినమునకు అణాముక్కాని మాత్రమే నిత్యాదాయము. మనము చెల్లించెడి దుర్భరమైన పన్నుల భారములో నూటికి ౨౧ వంతులు రైతు లిచ్చుకొను భూమిశిస్తు, నూటికి 3 వంతులు బీదలను పీడించే ఉప్పుపన్ను. రాటముతో నూలు వడుకుట మొదలగు గ్రామపరిశ్రమ లన్నియు ధ్వంసము చేయబడినవి. అందుచే రైతులు కనీసము ఏడాదిలో నాలుగు నెలలు నిర్వ్యాపారులై చేతిపను లేమియు లేక బుద్ధిమాంద్యముతో వృథాకాలక్షేపము చేయుచున్నారు. నాశనము చేయబడిన చేతిపరిశ్రమలకు ప్రత్యామ్నాయముగ నితరదేశములలోవలె నిట వేఱొద్దియు నెలకొల్పబడియుండలేదు. నాణెముల చెలామణి, సరకులరవానాపై పన్నులు, వీనివిషయములో మాపు హస్తలాఘవమువలన రైతుల నెత్తిపై నింకను భాగము పడినను మన దిగుమతిసరకులు విస్తారముగ బ్రిటిష్‌వారు తయారుచేయు వస్తుసామగ్రియే. రవానాపన్నులు చూచినచో, బ్రిటిష్‌వారు తయారుచేయు సరకులపట్ల మాపుపక్షపాతము విశదమగును. ఇట్టి ఆదాయమును ప్రజలపన్నులభారమును తగ్గించుటకు గాక, అమితవ్యయముతో గూడిన ఈ ప్రభుత్వమును నిలుపబెట్టుకొనుటకే ఉపయోగించుకొనుచున్నారు. నాణెముల చెలామణి నిర్ణయముతో గూడ వారిచిత్తము వచ్చినట్లు వ్యవహరించుటచే కోట్లకొలది ధనప్రవాహము దేశాంతరమునకు తరలిపోవుచున్నది.

రాజకీయముగ జూచిన భారతదేశస్థితి బ్రిటిషువారి హయాములో దిగినంత అధోగతి కెన్నడును వచ్చియుండలేదు. ఏరాజకీయ సంస్కరణములవల్లను ప్రజలకు నిజమైన అధికారము లభింపలేదు. మనలో మహామహులుసహితము విదేశీయాధికారమునెదుట తలలొగ్గవలసియున్నది. స్వేచ్ఛగా మన అభిప్రాయముల ప్రకటించుటకును, సమావేశమగుటకును మన కుండదగు హక్కులు నిరాకరింపబడినవి. మనదేశీయులు చాలమంది విదేశములలో ప్రవాస మనుభవించుచున్నారు. వారు మాతృదేశమును తిరిగి సందర్శించుటకు ప్రాప్తము లేకుండనున్నది. మన దేశీయుల పరిపాలనాదక్షత రూపుమాపబడినది. ప్రజలు గ్రామనౌకరీలతోను, గుమాస్తాగిరీలతోను తృప్తిపడి యుండవలసి వచ్చినది.

ఇక విజ్ఞానసంపత్తి చూచెదమన్న, ఇప్పటి విద్యావిధానము మన పూర్వసంప్రదాయతంతువులను ఛేదించి వైచినది. మనము పొందిన శిక్షణమువలన మనలను నిర్బంధించు సంకెళ్లే మనసు మరిపెము లై పోయినవి.

స్వధర్మరీత్యా యోచించిన, నిర్బంధముగ మనల నిరాయుధులను చేయుటచేత మనకు మగసిరి అంతరించినది. మనదేశము నాక్రమించుకొన్న విదేశీయసైన్యము మన నిరోధకశక్తి నతిదారుణముగ నణచివేయుటకు నియమింపబడి, మనలను మనము జాగ్రత్తపఱచుకొనజాలమనియు, ఈ విదేశీయులదాడి నరికట్టజాలమనియు, దొంగలతోడుబోతులవల్ల అపాయము లేకుండ మన ఇల్లువాకిళ్లను, భార్యాబిడ్డలను సంరక్షించుకోజాలమనియు దలంపజేయుచున్నది.

మనదేశము నిట్లు చతుర్విధముల విపత్తుపాల్సేసిన ఈపరిపాలనకు ఇంకేమాత్రమును లొంగియుండుట దైవద్రోహ మనియు, మానవద్రోహ మనియు మా యభిప్రాయము. ఐనను, మనస్వాతంత్ర్యమును స్థాపించుటకు, ప్రబలతమ సానుకూలమార్గము కత్తిగట్టుట కాదని సర్థించుచున్నాము. కావున, బ్రిటిష్ ప్రభుత్వముతో మాకు గల ఐచ్ఛికసంబంధమునంతను సాధ్యమైనంతవఱకు వదలుకొని, పన్నులనిరాకరణముసహా, శాసనోల్లంఘనమునకు సన్నాహము గావించెదము. మేము స్వేచ్ఛాపూర్వకముగ గావించు సహకారము మానివైచి, ఎంత రెచ్చగొట్టినను దౌర్జన్యమునకు దిగకుండ పన్నులను నిరాకరింపగల్గుచో ఈ యమానుషపాలన మంతరించుట రూఢి యని మాకు నచ్చినది. కాన 'పూర్ణస్వరాజ్యము'ను స్థాపించుటకుగాను ఎప్పటి కప్పుడు కాంగ్రెసువారిచ్చు ఆదేశముల నెఱవేర్చెదమని ఇందుమూలమున ప్రమాణపూర్వకముగ నిశ్చయించుకొనుచున్నాము. వందే మాతరమ్."

జనవరి 26 వ తేదిని దేశమునందంతటను స్వాతంత్ర్యప్రకటనమును చేయుటయం దాబాల గోపాలము చూపిన సాహసధైర్యములు, ప్రశాంతస్వభావము, పరమోత్సాహము ప్రజాహృదయమునందు సుప్రతిష్ఠితమగుచున్న స్వాతంత్ర్యేచ్ఛను విశదము చేయుచున్నది. అధికారుల ప్రవర్తనమును ప్రశంసనీయము. బ్రిటీషుప్రభుత్వము కాలప్రభావమును గ్రహించి స్వధర్మనిర్వహణమును జేయుటకు శుభసమయ మేర్పడినది.

లాహోరునందు భరతవర్షము శాంతిమార్గమున పూర్ణస్వరాజ్యము సంపాదింపవలయు నని కాంగ్రెసు నిర్ణయించినది. నిర్ణయమున కనురూపముగ జనవరి 26 వ తేదిని భరతఖండమం దంతటను పూర్ణ స్వాతంత్ర్యప్రకటనమును జేసినది. స్వాతంత్ర్యసిద్ధికి శాసనోల్లంఘనప్రస్థానమును నిర్ణయించుటకు

గాంధిమహాత్ముడు సత్యాగ్రహ ప్రస్థానము

సబర్మతీ సత్యాగ్రహాశ్రమమునందు ఫిబ్రవరి 14 తారీఖున కాంగ్రెసు కార్యనిర్వాహకవర్గము కూడినది. ఆసభకు వివిధప్రాంతములనుండియు నాయకులు వచ్చియుండిరి. కాంగ్రెసు కార్యనిర్వాహకవర్గము ఈ క్రింది తీర్మానమును చేసినది:

"పూర్ణస్వరాజ్యమును బడయుటకు అహింసాధర్మమునందు సంపూర్ణవిశ్వాసము గలవారే శాంతిసహిత శాసనోల్లంఘనమును ప్రారంభింతు రని కార్యనిర్వాహకసంఘమువారు నమ్ముచున్నారు. కాని, కాంగ్రెసుసంస్థయందు అట్టివారే గాక ప్రస్తుతస్థితిలో అహింస నవలంబించుట తాత్కాలికముగ లాభకరమని నమ్మువారుగూడ చేరియున్నందున, గాంధిమహాత్ముని సూచనను ఈ సంఘమువారు ఆమోదించి, వారను, వారితో గలసి పాటుపడుచు అహింసను విధ్యుక్తధర్మ మని విశ్వసించువారును శాంతిసహిత శాసనోల్లంఘనమును వారి యిష్టము వచ్చినప్పుడు వారు చేయదలచిన విధమున వారు నిర్ణయించెడి పరిమితిలోపల నిర్వహించుటకు అధికార మిచ్చుచున్నారు. ఈ సంరంభము కొనసాగుచున్న సమయమున, కాంగ్రెసు సభ్యులందఱును, తదితరులును సత్యాగ్రహులకు సర్వవిధముల దోడ్పడి, ఎట్టి కోపకారణములమధ్య నయినను సంపూర్ణముగ దౌర్జన్యరాహిత్యమును అవలంబించి దాని కట్టుభంగము కలుగకుండ కాపాడెద రని కార్యనిర్వాహక సంఘమువారు నమ్ముచున్నారు. సమష్టిశాసనోల్లంఘనము జరుగునెడల, నింతవరకు ప్రభుత్వముతో ఐచ్ఛికసహకారము సలుపుచున్నవారు, అనగ న్యాయవాదులును, ప్రభుత్వముద్వారా లాభము బొందుచున్నవారు, అనగ విద్యార్థులును సహకారమును మాని, దానివలన గలుగు లాభములను విడనాడి, స్వాతంత్ర్యమునకై జరుగు సంరంభమునందు పాల్గొనెద రని కార్యనిర్వాహకసంఘమువారు నమ్ముచున్నారు. నాయకులు అరెస్టుచేయబడి, కారాగృహమునందు బంధింపబడినపుడు వెనుకనుండి త్యాగబుద్ధియు, సేవాసక్తియు, గలిగినవారు కాంగ్రెసు సంస్థలను నిర్వహించుచు, కాంగ్రెసు ఉద్యమమును శక్తివంచన లేకుండ సాగించెద రని కార్యనిర్వాహకసంఘమువారు నమ్ముచున్నారు."

ఈ తీర్మానము గాంధిమహాత్మునకును, వారి యనుచరులకును శాసనోల్లంఘనప్రస్థానమును నడిపించుటకు సంపూర్ణాధికారము నొసగుచున్నది. గాంధిమహాత్ముడు శాసనోల్లంఘనప్రస్థానమును కాంగ్రెసుఆజ్ఞననుసరించి నడుపుచున్నను, స్వాయముగ నడుపుచున్నటులును కాంగ్రెసుపక్షమున నడపనటులును పై తీర్మానము విశదము చేయుచున్నది. గాంధిమహాత్ముడు చేయదలచిన శాసనోల్లంఘన ప్రస్థానవిషయమై రాజప్రతినిధికి మార్చి 2 వ తేదీని శ్రీముఖమును బంపియుండిరి. ఆలేఖయందలి సద్భావము బ్రిటీషురాజ్యాధికారులు ఊహింపవలసి

యుందురు. ఇర్విన్‌ప్రభువు పంపిన శ్రీముఖము బ్రిటిషు రాజ్యనీతిజ్ఞుల యహంభావమును, నిర్లక్ష్యస్వభావమును విశదముచేయుచున్నది.

అహమ్మదాబాదునందు మార్చి 21 వ తేదీయందు కూడిన అఖలభారత కాంగ్రెసు సంఘము నీవిధానము నేకగ్రీవముగ నామోదించినది. గాంధిమహాత్ముడు శాసనోల్లంఘనము చేసి నిర్బంధింపబడనంతవఱకును ఇతరులు శాసనోల్లంఘనమును జేయగూడదని గాంధిమహాత్ముడు తెలిపియుండెను. మహాత్ముని నిర్బంధానంతర మన్నిరాష్ట్రములవారును వారివారిసంస్కారానుసారము పట్టణగ్రామములందు శాసనోల్లంఘనము చేయవచ్చుననియును, ఆప్రస్థానమును ఆపజనదనియును మహాత్ముడు తెలియజేసెను.

కాంగ్రెసునందు రెండుపక్షములు కలవు. ఒకపక్షము అహింసాధర్మమును పరమధర్మ మని నమ్ముచున్నది. రెండవపక్షము అహింసాధర్మము వర్తమానకాలమునందు స్వరాజ్యసంపాదనకు సాధనముగా నంగీకరించుచున్నది. ఈ రెండుపక్షములవారును శాసనోల్లంఘనప్రస్థానమును కాలక్రమమున నడుపవచ్చునని గాంధిమహాత్ముడు తెలిపియున్నాడు. దౌర్జన్యమునకు అవకాశములు నిరంకుశప్రభుత్వవిధానమునందే కలవు. ప్రజలందఱును శాసనోల్లంఘనప్రస్థానమును చేయుటకు పూనుకొనినపుడు దాని పరిణామము నిర్ణయించుట దుస్తరము. ప్రజాహృదయమునందు ఉత్సాహము, కార్యపరత్వము ప్రబలునపుడు వేలకువేలు నిరంకుశాధికారవర్గమును ప్రతిఘటించుటకు బయలుదేఱుట సహజము. గాంధిమహాత్ముని స్వరాజ్యప్రస్థాన మీవిషయమును రుజువుచేయుచున్నది.

మార్చి మాసారంభమునను సబర్మతి ఆశ్రమమునందు గూడిన కాంగ్రెసు కార్యనిర్వాహక వర్గమును, నితరనాయకులును స్వాతంత్ర్య సంపాదనార్థము సత్యాగ్రహ ప్రస్థానమును నడుపుటకు గాంధిమహాత్మునకు సంపూర్ణాధికారము నొసంగిరి.

ఈ సంపూర్ణాధికారప్రదానము వితండవాదములకు మూల మగుట సంతాపకరము. గాంధిమహాత్ముడు సత్యాగ్రహప్రస్థానమును స్వయముగా చేయుట కధికారమును బడసెను. కాంగ్రెసు అనుమతిని బడసినను కాంగ్రెసుపక్షమున జేయుట లేదు. నిరంకుశాధికారారోపణమునకును ఆశ్రమవాసుల నిరసనమునకును కాంగ్రెసు కార్యనిర్వాహకవర్గము చేసిన తీర్మానమునం దవకాశములు లేవని ధీమంతులు గ్రహింపగలరు. గాంధిమహాత్ముడీవిషయమును వారివ్యాసములందును నుపన్యాసములందును వెల్లడిచేసియుండెను. అహింసామార్గము స్వరాజ్యసంపాదనమునకు గాంధిమహాత్మునకు త్రికరణశుద్ధిగాను ధర్మమార్గము. ఆమార్గమునందు విశ్వాసము గలవారందఱును పనిబూనుటకు గాంధిమహాత్ముడు కాంగ్రెసు సమ్మతిని బడసెను. అహింసామార్గమునందు గాంధిమహాత్మునకు గల విశ్వాసము లేనివారు ప్రస్తుతపరిస్థితులందు అహింసాధర్మము నొకసాధనముగాను నమ్ముచున్నారు. దౌర్జన్యమునందు విశ్వాసముగలపక్షము ప్రబలుచున్నవిధమును దేశవ్యవహారములును లాహోరు కాంగ్రెసు వ్యవహారములును విస్పష్టము చేసినవి. దినదినప్రవర్థమానం బగుచున్న దౌర్జన్యమార్గమును నిరోధించుట ధర్మపరాయణులకు ధర్మమై యున్నది స్వరాజ్యస్థాపనమునం దాలస్యము హెచ్చినకొలదిని దౌర్జన్యమార్గము వ్యాపించుటయును సహజము. ఈ మహోపద్రవమునుండి దేశమును గాపాడుటకు సత్యాగ్రహప్రస్థానమును బూనిన గాంధిమహాత్ముడు సకలజనులధన్యవాదములకును పాత్రుడు. గాంధిమహాత్ముడు సత్యాగ్రహప్రస్థానమును నారంభించుటకు పూర్వము రాజప్రతినిధికి వ్రాసినలేఖ దేశస్థితిని నిరంకుశవర్గవిధానమును ప్రజాకర్తవ్యమును విశదముచేసినది.

రాజప్రతినిధికి గాంధిమహాత్ముడు పంపిన అంత్యలేఖ

'ప్రియమిత్రమా! ఏ సత్యాగ్రహమును ప్రారంభించి దాని బాధ్యతల కన్నిటికిని తలయొగ్గుచు నే నిన్ని సంవత్సరముల నుండియును వెఱచుచుంటినో, దాని నిపుడు ప్రారంభింపవలసియున్నది. కావున మార్గాంతర మేదైన కలదా యని తెలిసికొనుటకే ముందుగా మీ కీ లేఖను వ్రాయబూనితిని. వ్యక్తిపరముగా నాకు సంపూర్ణవిశ్వాసమే కలదు. ప్రాణముగల యే ఆకృతికినిగూడ నేను బుద్ధిపూర్వకముగా నెట్టి అపకారమును చేయజాలను. ఇక మానవులకు-వారు నాకును నావారికిని అతిదారుణమగు హానిని కలిగించియుండిననుగూడ-నే నసలే యెట్టి అపకారమును చేయజాలను. కావున బ్రిటీషు పరిపాలనము

మహానర్థక మనియే నేను భావించుచుండినను ఆంగ్లేయులలో నేవ్యక్తి కైనగాని యీ దేశమునందు న్యాయముగ హక్కు గలయే సాస్త్రికైనగాని నే నెట్టి అపకారము చేయదలచుకొనలేదు. నా అభిప్రాయమును సరిగా తెలిసికొనగోరుచున్నాను. అపార్థమును చేసికొనగూడదు. భారతదేశమున బ్రిటిషు పరిపాలనము మహానర్థకమనియే నేను నమ్మి యుండినను అందువలన నాంగ్లేయులందఱును ప్రపంచమునందుగల యితర జాతులవారందఱికంటెను అధములేయని నేను భావించుటలేదు. ఆంగ్లేయులలో నాకు ప్రాణమిత్రులగువారు చాలమంది కలరు. బ్రిటీషు పరిపాలనమును గూర్చి ఆహ్లాదకరముగాని సత్యమును వెల్లడించుటకు సంశయింపనట్టి ధైర్యశాలులగు నాంగ్లేయులు దాపఱికము లేకుండ వ్రాసిన వ్రాతలవలననే బ్రిటీషు పరిపాలనమునందలి హానిని నేను తెలిసికొనగలిగితిని.

బ్రిటీషు పరిపాలన మనర్థక మగుట కేమి కారణము?

ఈపరిపాలనము అనర్థక మని నేను భావించుటకు గల కారణమేమి? క్రమక్రమముగ పెరిగిపోవుచున్న ధనాపహరణవిధానమును, భారతీయు లెన్నటికిని గూడ భరింపజాలనట్టి వినాశనకర మగు దుర్వ్యయముతో గూడిన సివిలు మిలిటరీ శాఖల పరిపాలన విధానమును అవలంబించుటవలన ఈ ప్రభుత్వము కోట్లకొలది నోరులేని భారతీయులను నిఱుపేదలనుగా నొనరించినది. రాజకీయముగా మమ్ము బానిసలను గావించినది. మా విజ్ఞానముయొక్క మూలాధారములకే ముప్పు తెచ్చినది. మమ్ము నిరాయుధులను గావించుటచే ఆధ్యాత్మికముగ గూడ మమ్ము నీచస్థితికి పాలుచేసినది. దానివలన మేమాంతరంగిక శక్తిని గోల్పోయి అసహాయులమును, పిరికిపందలము నైతిమి.

ఢిల్లీ సందర్శనము

రౌండు టేబిలు సభవలన నేదో యొకదారి యేర్పడుట నిశ్చయమని నా దేశీయులలో పెక్కుమంది సంతసించినటులు నేను గూడ సంతసించితిగాని, పూర్ణస్వరాజ్యగౌరవము చేకూరుటకు తగిన విధానమును సమర్థించుటకు మీరుగాని, బ్రిటిషుమంత్రివర్గముగాని పూచీపడెదరని వాగ్దానము చేయజాలనని మీరు స్పష్టముగా తెలిపియుండినందున, విద్యాధికులగు భారతీయులు మనఃపూర్వకముగను, తదితరులగు నోరులేని కోట్లకొలది ప్రజలు పరిజ్ఞానము లేకుండను దేనికొఱకు పరితపించుచున్నారో అట్టి ఫలసిద్ధి రౌండు టేబిలు సభవలన సిద్ధించుట కనకాశము లేదని స్పష్టమయినది. పార్లమెంటువారి టుపిమ్మట సెట్లు పరిష్కరించెదరో యిపుడే తెలుపవలెనను ప్రశ్నయెన్నడును కలుగనే లేదు. పార్లమెంటువారటుపిమ్మట అనుకూలముగానే పరిష్కరింపగలరను నూహతో నేదోయొక విధానము జరిగితీరును. ముందుగానే మంత్రివర్గమువారు వాగ్దానముచేయుట క్రొత్తపద్ధతి గాదు. వెనుక చాల సారులు వారట్లు చేసియేయున్నారు. ఈరీతిగా ఢిల్లీసందర్శనము విఫలమగుటచే **1928** సం॥ కలకత్తాలో జరిగిన కాంగ్రెసు మహాసభలో పవిత్రభావముతో నామోదింపబడిన తీర్మానమును కొనసాగించుటకు నేనును, పండిత మోతీలాలు నెహ్రూగారును పూనుకొనకుండుట కెట్టి అవకాశము లేకపోయినది. "అధినివేశనస్వపరిపాలన మనగా సమగ్రమగు పూర్ణస్వాతంత్ర్య మన్నమాటయే" యని బాధ్యత గల బ్రిటీషు రాజనీతిజ్ఞులు స్పష్టముగా తెలిపియుండలేదా? ఆ కారణమున మీ ప్రకటనలో మీరు వాడిన అధినివేశనస్వాతంత్ర్యశబ్దమునకు నా అర్థముతోనే మీరు వాడియుండినచో కాంగ్రెసు మహాసభవారు పూర్ణస్వరాజ్యతీర్మానము నామోదించినందుల కెవరు నాందోళనమును చెందవలసిన ఆవశ్యకతయే కలుగదు. కాని త్వరలో నట్టిస్వపరిపాలనమును భారతదేశమున కియ్యవలెననెడి యుద్దేశము వారి కెన్నడును కలుగనే లేదని నేను తలచుచున్నాను.

బ్రిటిషు విధానముయొక్క వైఖరి

ఇదియంతయును పూర్వచరిత్ర. మీరు ప్రకటనచేసినపిమ్మటను గూడ బ్రిటిషు విధానముయొక్క వైఖరిని స్పష్టపరుచునట్టిపను లెన్నియో జరిగియున్నవి. భారత దేశమునకును, బ్రిటను దేశమునకును వాణిజ్యవిషయమున గల సంబంధమునకు నష్టమునుకలిగించెడు నేపద్ధతికిని బాధ్యతగల బ్రిటీషు రాజనీతిజ్ఞు లెవ్వరు నంగీకరింపరనియును, బ్రిటను భారతదేశములకు గల ఆర్థికసంబంధమును నిష్పాక్షికముగను సాకల్యముగను పరీక్షించుటకుగూడ వారిష్టపడరనియును నిస్సంశయముగానే వెల్లడియైనది. ఈ ధనాపహరణవిధానమును రూపుమాపుటకెట్టిచర్యను జరుపకున్నచో నిరంతరమును హెచ్చిపోవుచున్న వేగముతో భారతదేశమును పూర్తిగా పీల్చివేయవలసినదే. 1/6 మాఱకపు రేటు (రేషియో) స్థిరమైనవిషయమే యని ఆర్థికసభ్యుడు నుడివెను. దీనివలన నొక్కకలము పోటుతో కొన్ని కోట్ల రూపాయలు భారతదేశమునుండి హరింపబడగలవు. ఇట్టి అనర్థకము లెన్నియో కలవు. వాని యన్నిటిలోను ఈయొక్క విషయమును మాత్రమే మార్చుటకుగాను సాత్త్వికనిరోధము నవలంబింపగోరి గట్టిప్రయత్నము జరుపబడగానే, యీ దేశమును పూర్తిగా నలిపివేయుచున్న లా-ఆర్డరుల పేరిట ఈ ప్రయత్నము నడచివేయుటకు మీకు తోడ్పడవలెనని భూస్వాములను కోరుటకు మీరుగూడ సంసిద్ధులయితిరి.

భారతజాతి పేరిట పనిచేయుచున్నవా రందఱును పూర్ణస్వరాజ్యమును కోరుటకుగల ముఖ్యోద్దేశమును సరిగా గ్రహించి దానిని దృష్టిపథమునం దుంచుకొనకున్నచో నిజముగా పూర్ణస్వరాజ్యము లభించినపు డది యెవరి కొరకు కోరబడుచున్నదో, యెవరికొఱకది పడయుదగినదిగా నున్నదో అట్టికోట్లకొలది నోరులేని ప్రజలకు దానివలన నెట్టిలాభమును కలుగకుండబోవునట్టి మహానర్థకముగూడ కలుగుట నిశ్చయము. అందులకే నేనిటీవల స్వాతంత్ర్యమెట్టిదిగా నుండవలెనో ఆవిషయమను ప్రజలకు బోధింప నారంభించితిని.

భూమిశిస్తు మున్నగు నిక్కట్టుల దారుణభారము

ముఖ్యములగు కొన్ని విషయములను మీకు తెలుపగోరుచున్నాను. ఆదాయములో అత్యధికభాగము దారుణభారమును కలిగించు

చున్న భూమిశిస్తును నశే లక్షించుచున్నది. పూర్ణస్వరాజ్యము నందిది చాలవరకు తగ్గింపబడవలెను. చాల పొగడబడుచున్న పెర్మనెంటు సెటిలుమెంటులవలన గూడ నెవరో కొద్దిమంది జమీందారులకు మాత్రమే లాభము కలుగుచున్నది. కాని రైతుల కెట్టిలాభమును కలుగుటలేదు. రైతుస్థితి యథాప్రకారము చాల దుర్భరముగానే యున్నది. రైతుహక్కు కేవలము తాత్కాలికమే కావున రైతుల అభివృద్ధినే ప్రాధాన్యముగా భావించి భూమిశిస్తును చాలవఱకు తగ్గించుటయే కాక శిస్తుల విధానమునంతయుగూడ సవరింపవలసియేయున్నది. కాని బ్రిటిషువిధానము రైతుప్రాణమునే హరించివేయునట్టిదిగా కనబడుచున్నది. ప్రజలు జీవించుటకు వారు ముఖ్యముగా వాడవలసిన ఉప్పుపైని పన్నువేయుటలోగూడ రైతులకే మిక్కిలి అధికమగు భారము కలుగునట్లు వేయబడినది. దీనిని విధించుటలో చూపబడిన నిష్కారణమగు నిష్పాక్షికత్వమువలన నిది పేదలకు మరింత గొప్ప భారముగా కనబడుటగూడ తటస్థించినది. ఏలయనగా, ధనికులకంటె బీదలే వ్యష్టిగను, సమష్టిగను మిక్కిలి హెచ్చుగా నుపయోగింపవలసిన పదార్థము ఈ యుప్పు ఒక్కటే. మద్యములవలనను, మందులవలనను వచ్చెడు ఆదాయములోగూడ మిక్కిలి హెచ్చుభాగము బీదలవలననే చెల్లింపబడుచున్నది. ఈ ఆదాయము వారి ఆరోగ్యమును, నీతినిగూడ పూర్తిగా నశింపజేయుచున్నది. వ్యక్తిస్వాతంత్ర్యమను అసత్యవాదముతో దీనిని సమర్థించుచున్నారు. నిజముగా ధనార్జనకొఱకే దీనిని విధించియున్నారు. 1919 రాజకీయసంస్కరణవిధానమును సిద్ధపరిచిన వారు చాకచక్యముతో నీ ఆదాయమును ద్వంద్వపరిపాలనమునందలి బాధ్యతాయుత మనబడెడు ప్రజాయత్తపక్షమునకు వశపఱచిరి. కావున దీనిని నిషేధింపవలసిన బాధ్యతగూడ నాపక్షమువారిపైనే పడినది. అందువలన మొదటినుండియు నాపక్ష మెట్టిమేలునుగూడ చేయజాలకపోయినది. ఏమంత్రియైన నీ మద్యసుంకమును రద్దుచేయుటకు సాహసించినచో దీనివలన కలిగెడు నష్టమును పూర్తిచేయుటకు ప్రస్తుత స్థితిలో నతనికి మరియొక అవకాశమేదియును లేకుండుటచే నతడు ధనలోపమువలన విద్యాశాఖను విరమింపవలసివచ్చును. ఈరీతిగా పన్నులభారము పైనుండి బీదలను నొక్కివేయుచుండగా, వ్యవసాయమునకు సహాయపరిశ్రమయగు నూలుపరిశ్రమను రూపుమాసి యుండుటచే వారికి గల ధనార్జనావకాశముగూడ నశింపజేయబడెను.

ప్రపంచమునం దత్యధికవ్యయమూల మగు ప్రభుత్వ మిదియే

భారతదేశము పేరిట చేయబడిన బదుళ్ల వృత్తాంతమునుగూడ పేర్కొనిననేకాని భారతదేశవినాశనకథ పూర్తి కాజాలదు. ఈబదుళ్లనుగూర్చి సభలలోను, పత్రికలలోను ఇటీవల చాల విస్తారముగానే వివరింపబడెను. పూర్ణస్వరాజ్యము వచ్చినపిమ్మట నీబదుళ్ల నన్నిటిని గూర్చియు సాకల్యముగా పరీక్షింపవలసి యున్నది. నిష్పాక్షిక మగు న్యాయస్థానమునందు, అక్రమములును నన్యాయములునని వీనిలో నేవి నిర్ణయింపబడునో వానినన్నిటిని నిరాకరింపవలసి యున్నది. విదేశీయమగు నీపరిపాలనము కొనసాగించుటకే, పైని పేర్కొనబడిన అక్రమములవంటి అక్రమము లన్నియును జరుపబడుచున్నవి.

మీ జీతముసంగతి చూడుడు. ప్రభుత్వమువారు ఎన్నియో యితరవ్యయములనుగూడ భరించుచు పైగా మీకు నెలకు 21000 రూపాయిలనుగూడ నిచ్చుచున్నారు. బ్రిటనుప్రధానమంత్రికి సాలుకు 5000 పౌనులు జీతమిచ్చెదరు. ప్రస్తుతపు మారకపు రేటునుబట్టి అది నెలకు 5,400 రూపాయలకంటె కొద్దిగా హెచ్చుగా నుండును. భారతదేశమునందు దామాషాను ఒకవ్యక్తికి ఒకరోజునకు ఆదాయము రెండు అణాలు మాత్రమే యైనను మీకు ఒకరోజునకు 700 రూపాయలు జీతము ముట్టుచున్నది. బ్రిటిషుదేశమునందు దామాషాను ఒకవ్యక్తికి ఒకరోజునకు ఆదాయము రెండు రూపాయలు గాని అచటిప్రధానమంత్రికి ఒకరోజునకు 180 రూపాయలు మాత్రమే జీతము ముట్టుచున్నది. భారతదేశమునందలి దామాషా ఆదాయముకంటె 5000 రెట్లు హెచ్చుగా మీకు ముట్టుచున్నది. బ్రిటనుదేశమునందలి దామాషా ఆదాయముకంటె 90 రెట్లు హెచ్చుగా మాత్రమే అచటిప్రధానమంత్రికి లభించుచున్నది. కావున ఈ అపూర్వస్థితినిగూర్చి మీరు నిదానముగా నాలోచింపవలె నని నేను అత్యంతవినమ్రతతో మిమ్ము వేడుచున్నాను. అతి దుఃఖకర మగు నీసత్యము మిక్కిలి బాగుగా మీమనసునకు నాటుటకే మీస్వవిషయము నిచట నిదర్శనముగ నేను వివరించితినిగాని మీకు మనస్తాపమును కలిగించుటకు కాదు. వ్యక్తిపరముగా మీపట్ల నాకత్యధికమగు గౌరవము కలదు. కాననే నెన్నడు అట్లు చేయజాలను. మీరు పడయుచున్న జీతము మీ కవసరము లేదనిగూడ నే నెఱుగుదును. బహుశః మీరు మీకు లభించుచున్న వేతనమునంతను ధర్మకార్యములకే వినియోగించుచుందురు. కాని యిట్టి యేర్పాటులతో కూడిన రాజ్యాంగవిధానము తత్క్షణమే నిర్మూలింపబడదగి యున్నది. రాజప్రతినిధిజీత మెటులు మిక్కిలి హెచ్చుగా నున్నదో అటులే పరిపాలనసంబంధ మగు వ్యయమంతయును గూడ మిక్కిలి హెచ్చుగానే యున్నదని వేఱుగా చెప్పనవసరము లేదు.

పూర్తియగు పరివర్తన మవసరము

ప్రభుత్వాదాయమును తగ్గించుట యెటులు న్యాయమో ప్రభుత్వవ్యయమును తగ్గించుటగూడ నటులే న్యాయమగుచున్నది. అనగా, ప్రభుత్వవిధానమునందు పరివర్తనమును కలిగించుటయను స్వాతంత్ర్యము లభించిననే కాని యిది సాధ్యపడదు. అందులకే 26-1-30 వ తేదిని పూర్ణస్వరాజ్యవాసరోత్సవము జరుపబడెను. ఆనాడు వేలకొలదిగా గ్రామస్థులందఱును ఎట్టి ప్రోత్సాహమును అవసరము లేకుండనే ఆ ఉత్సవమునందు పాల్గొనిరి. వారికి స్వాతంత్ర్య మనగా ప్రాణములను పీల్చివేయుచున్న యీపెనుభారమునుండి వెలువడుటయే.

ఈరీతిగా భారతదేశమునందలి ధనమును హరించుటనుగూర్చి భారతీయులు ఏకగ్రీవముగానే పలుసారులు తమ అసమ్మతిని తెలుపుచుండినను గూడ అనుదినమును బ్రిటిషువారొనరించుచున్న యీ ధనాపహరణపద్ధతిని వదలివేయుటకు బ్రిటను దేశమునందలి రాజకీయ పక్షములవారెవరును గూడ పూనుకొనుట లేదనియే నేను తలంచుచున్నాను. కాని భారతదేశమొక ప్రత్యేకజాతిగా జీవింపవలెననినను భారతీయులు తిండిలేక పస్తుపడి యవసియవసి చావకుండ వారిని కాపాడవలెననినను వెంటనే యీబాధలను తొలగింపగలిన యొక్క సాధనమును కనుగొనక తప్పదు. జరుపబడదలచిన రౌండుటేబిలు సభవలన అనర్థకములు తొలగజాలవు. ఇది నమ్మకమును కలిగింపజాలిన శక్తులు మార్కొనుటయే యగునుగాని హేతువాదమువలన నమ్మకము కలిగింపబూనుట గాదు. ఏలనగా బ్రిటనుదేశీయులకు భారతదేశమునందుగల వాణిజ్యాదిలాభములను కాపాడుకొనుటకు తమకుగల సర్వశక్తులను వారు తప్పక వినియోగించెదరు. కావున మృత్యుదేవత బిగికౌగిలినుండి తప్పించుకొనుటకు మిక్కిలి పటిష్ఠమగు శక్తినే భారతీయులు కనుగొనవలసి యున్నది. ప్రస్తుతము యీ దేశమునందు దౌర్జన్యపక్షమునకు కట్టుబాటును, పలుకుబడియును మిక్కిలి తక్కువగానే యుండినను క్రమముగా దానికి స్థానబలమును సంఖ్యాబలమును గూడ నధికమగుచునే యున్నవి. ఆపక్షమువారికిని నాపక్షమువారికిని గూడ ఆశయ మొక్కటియే కాని ఆపక్షమువారు కోట్లకొలది నోరులేని ప్రజలకు సౌకర్యములను బడయజాలరనియే నేను రూఢిగా నమ్ముచున్నాను. బ్రిటిషు దొరతనమువారికి గల కట్టుబాటుతో గూడిన దౌర్జన్యమును నిరోధించుటకు అకలంకమగు అహింసావిధాన మొక్కటియే సమర్థమగును. మరేదియును సమర్థము కాజాలదను నమ్మకము నాకు మరింత ప్రబలమగుచున్నది.

అహింస కార్యసిద్ధిని కలిగింపగల శక్తియే

అహింస కార్యసిద్ధిని కలిగింపగలశక్తి కాదని చాలమంది తలచుచున్నారు. నా అనుభవము పరిమితమేయైనను అహింస అతిసమర్థమగు మహాశక్తి కాగలదని నా అనుభవమువలననే నేను గ్రహింపగలిగియున్నాను. కట్టుబాటు లేకుండినను దేశమునందు క్రమముగా పెరుగుచున్న దౌర్జన్యపక్షము నొకవంకను, కట్టుబాటుతో కూడిన దౌర్జన్యపరమగు బ్రిటిషు పరిపాలనము నొకవంకను ప్రతిఘటించుటకు ఈ మహాశక్తిని ప్రయోగించుటయే నా కర్తవ్యము. ఈ స్థితిలో మిన్నకుండినచో ఈరెండు దౌర్జన్యపక్షములును గూడ చెలరేగుట నిశ్చయము. అహింసా విధానము నేను గ్రహింప గలిగినంతవఱకు దానిపటిమయందు నిస్సంశయమును నిశ్చలమునగు విశ్వాసము నాకున్న తరుణమున నేనింకను ఉపేక్షచేయుట పాతకమే యగును. ఈ యహింసావిధానము సత్యాగ్రహరూపమున నిపుడు వెల్లడింపబడును. ప్రారంభమునందు సత్యాగ్రహాశ్రమమువారు మాత్రమే దీనియందు నియమింపబడెదరు. కాని క్రమక్రమముగా నీ విధానములందలి పరిమితుల నన్నిటిని సరిగా గ్రహించియుండియు దీనిలో చేరగోరువారందఱును దీనిలో చేరుట కుద్దేశింపబడెను. ఈ యహింసావిధానమును ప్రారంభించుటలో 'పిచ్చిప్రమాదము' అనబడు ఆపదకు నేను గుఱియగుట తటస్థింపవచ్చుననికూడ నేనెఱుగుదును. తఱచుగా అతిదారుణములగు ప్రమాదములకు సైతము గుఱియగుచుండిననే కాని యెన్నడును గూడ సత్యవిజయము చేకూరియుండలేదు. తనకంటె నత్యంతప్రాచీనమైనను విజ్ఞానమునందు తనకంటె వెనుకబడియుండిన భారతజాతిని, తెలిసియో తెలియకయో, బ్రిటీషుజాతి తనలాభముకొఱకు వినియోగించుచున్నపుడు ఆ బ్రిటీషు జాతిని సన్మార్గమునకు గొనివచ్చుట కెట్టి ప్రమాదమునకైన సిద్ధపడవలసినదే. లేనిచో నిట్టి మహాప్రయోజనము చేకూరజాలదు. సన్మార్గమునకు గొనివచ్చుట అనుపదమును నేను నిరర్థకముగా వాడియుండలేదు. బుద్ధిపూర్వకముగనే ప్రయోగించితిని. అహింసావిధానము నవలంబించి బ్రిటీషు జాతిని సన్మార్గమునకు మరల్చి భారతదేశమునకు తాము చేసిన అక్రమమును వారు గ్రహింపగలుగునట్లు చేయుటయే నా ఆశయము.

రౌండు టేబిలు సభ జరుగుటకు పూర్వము అనర్థములను తొలగింపవలెను

మీ ప్రజలకు నేను హానిని కలిగింపగోరను. నా ప్రజలకు నేనెటుల సేవజేయ గోరెదనో అటులే మీవారికిగూడ సేవచేయ గోరెదను. ఎల్లపుడు నేనటులు చేయుచుంటిననియే నమ్మెదను. 1920 వరకును అంధప్రాయముగా నేను వారికి సేవచేసితిని. అపుడు నిజస్థితి నాకు తెలియవచ్చుటచే అసహాయోద్యమమును కనుగొంటిని గాని దాని యుద్దేశముగూడ వారికి సేవజేయుటయే. నాకుటుంబములోని నా ఆప్తబంధువుల విషయమున నే సాధనమును ప్రయోగించి సఫలుడనైతినో దానినే మీవారి విషయమునగూడ ప్రయోగించితిని. నాకు నావారిమీదను, మీవారిమీదను సమానప్రేమ యుండుటయే నిజమయినచో నది చిరకాలము దాగియుండజాలదు. నాకుటుంబమువారు గూడ పెక్కు వత్సరములపాటు నా విధానమును పరీక్షించిన పిమ్మటనే నాకు వారిపై ప్రేమయుండుటవలననే నే నావిధానమును ప్రారంభించితినని గ్రహింపగలిగిరి. అటులే మీవారుగూడ నీ విషయమును కాలక్రమమున గ్రహింపగలుగుదురు. నేను భావించుచున్న రీతిని చాలమంది భారతీయులు ఈ సత్యాగ్రహమునందు చేరినచో త్వరలోనే బ్రిటిషువారు తమపద్ధతిని మార్చుకొనినయెడల తప్ప, సత్యాగ్రహయోధులందఱును అతిదారుణములగు కష్టములకు పాల్పడుట నిశ్చయము. వానిని గాంచినంత మాత్రముననే కఠినపాషాణకర్కశహృదయములందు

సైతము మార్పుకలుగగలదు. పైని పేర్కొనబడిన అనర్థకములవంటి అనర్థకముల నన్నిటిని తొలగించుటకే సత్యాగ్రహము నవలంబించు చున్నాము. మేము బ్రిటిషువారితో గల సంబంధమును ఛేదింప గోరుటకు కారణ మేమనగా యీ అనర్థములన్నియును తొలగిపోయినచో మార్గము సుకరమగును గాన నపుడు మైత్రితో గూడిన రాయబారములు జరుపబడును. భారతదేశముతో బ్రిటిషువారికి గల వాణిజ్యసంబంధము నందు చేరియున్న దురాశ తొలగిపోయినచో మాస్వాతంత్ర్యమును మీరు సులభముగనే గుర్తింపగలుగుదురు. కావున ఈ అనర్థకములను వెంటనే తొలగించుటకు సౌకర్యములను కలిగింపవలెననియు అటులు చేసినచో సమానస్థితిగల రెండుదేశములవారు మనఃపూర్వకముగా సమావేశమై సకల మానవహితార్థము సోదరభావముతో నాలోచించుటకు వీలగుననియును, ఆ సభలో రెండుదేశములవారికిని సమానముగా లాభకరమగు వాణిజ్యవిధానమును నిర్ణయించుటనుగూర్చియు పరస్పర సహాయమునుగూర్చియు నాలోచింప వీలగుననియును నేను మీకు సగౌరవముగా విన్నవించుచున్నాను.

ఉప్పుపన్ను మిక్కిలి అన్యాయ మైనది

భారతదేశమునందలి మతకలహములకు అనవసర మగు ప్రాధాన్యము నొసగుచు మీరు ముచ్చటించితిరి. ఒక ప్రభుత్వవిధానమును స్థిరపఱచుటకు అవి ముఖ్యమైనవే యనుట కెట్టిసంశయమును లేదు గాని ప్రబలసమస్యలను పరిష్కరించుటకు వీనివలన నెట్టి అభ్యంతరమును కలుగదు. ఏలయనగా ఈ గొప్పసమస్యలు అన్నిమతములవారికిని సమానముగనే వర్తించును. ఈ అనర్థములను తొలగించుటకు మీ కిష్టము లేనియెడలను ఈ నెల 11 వ తేదీలోగా ఈలేఖ మీచిత్తము నాకర్షింప జాలక పోయినయెడలను నేను తీసికొనిపోగలిగినంతమందిని తోడ్కొని ఉప్పునిబంధన నుల్లంఘించుటకు ఆశ్రమమునుండి బయలుదేఱెదను. బీదవారిస్థితినిబట్టి చూచినచో, అన్నిపన్నులలోను ఉప్పుపన్నే మిక్కిలి అన్యాయ మైనదని నేను భావించుచున్నాను. పూర్ణస్వరాజ్యోద్యమము ప్రధానముగా బీదలకొఱకే యగుటచే ఈ ఉప్పు అనర్థకమును తొలగించుటకే తొలుదొల్త ప్రారంభింపదలచితిని. క్రూరమగు నీగుత్తపద్ధతికి మేమింతకాల మెటులు సైరింపగలిగితి మనునదియే మిక్కిలి చోద్యమైన విషయము. మీరు నన్ను అరెస్టు చేయుటవలన నా సంకల్పమును నిరోధించుటకు మీ కవకాశము కలదని నేనెఱుగుదును. నన్ను మీరు అరెస్టు చేసినపిమ్మట నీ ఉప్పుచట్టమును ఉల్లంఘించుటలో కష్టంపాటుతో సత్యాగ్రహము నొనరించుటకును, శిక్షాస్మృతికెన్నడును కళంకమును తెచ్చియుండనట్టి శిక్షల ననుభవించుటకును సంసిద్ధు లయినవారు లక్షలకొలదిగా ముందునకు రాగలరనియే నేనాశించుచున్నాను.

ఈలేఖ బెదరించుటకు వ్రాయబడినది కాదు

నాకు సాధ్యమయినంతవఱకు మీ కనవసర మగునట్టి యిబ్బందిని గాని మరియెట్టియిబ్బందినిగాని కలిగించుట నా అభిప్రాయము కాదు. ఈ లేఖలోని ముఖ్యవిషయము లేమైన గలవనిమీరు తలచుచెడలను, వానినిగూర్చి నాతో చర్చింపవలెనను అక్కఱ గలిగియుండినయెడలను, అందులకు [illegible] ఈలేఖ నంతవరకును ప్రకటింపవలదని మీరు కోరుచెడలను, లేఖ మీకు చేరినవెంటనే మీ రారీతిగా నాకు తంతివార్తను పంపినచో నేనటులే చేసెదను. ఈ లేఖలోని విషయములను అనుసరించుటకు మీ కవకాశము కలదని మీరు తలచినయెడల తప్ప, మీరు నా ప్రయత్నమునకు అంతరాయమును కలిగింపకుందురుగాక యని మిమ్ము వేడుచున్నాను. నేను సత్యాగ్రహమును ప్రారంభించుటకు ముందు మీకీ లేఖను పంపుట యొక్క పవిత్ర మగు విధియని నేను భావించుటవలననే మీకీలేఖను వ్రాసితినిగాని మిమ్మును బెదరించుటకు వ్రాయలేదు. కావున భారతీయుల ఆశయమునందు నమ్మకము గలవాడును అహింసా విధానమునందు గాఢవిశ్వాసము కలవాడును నామిత్రుడు నగు నొక ఆంగ్లేయుయువకుని ప్రతిముఖమునవే మీకీ లేఖను నేను ప్రత్యేకముగా పంపియుంటిని. ఇందులకే యీ ఆంగ్లేయయువకుని భగవంతుడు నా ఆశ్రమమునకు పంపెననికూడ నేను నమ్ముచున్నాను.

చిత్తగింపవలెను:
విశ్వసనీయుడగు మీ మిత్రుడు,
యం. కే. గాంధి.

ప్రియమైన గాంధిగారూ!—ఈనెల 2 వ తేదిని మీరు వ్రాసిన లేఖ చేరినదని మీకు తెలియచేయవలెనని రాజప్రతినిధి నన్ను కోరెను. శాసనోల్లంఘనమును, శాంతికి అపాయమును విధిగా కలుగజేయదగు పద్ధతిని, మీరవలంబింపదలచుచున్నారని వినుటకు రాజప్రతినిధి చింతిలుచున్నాడు.

చిత్తగింపవలెను:
పి. కన్నింగుహాము,
ప్రైవేటు సెక్రిటరి.

ఇర్విను ప్రభువునకు పంపిన లేఖ.

గాంధిమహాత్ముని లేఖయందలి కఠినోక్తులు భరతవర్ష మనుభవించుచున్న హృదయవేదనకు నిదర్శనములు. బ్రిటీషుప్రభుత్వము ప్రజాసత్త్వమును నిర్వీర్యము చేసినది. ప్రజాసత్త్వమును చల్లార్చెడి ప్రశాంతస్థితి ప్రజాప్రయోజనములకు నిరుపయోగము. ప్రాణములేని దేశమునకు శాంతి రైల్లు యానవాహనములు సుపరిపాలనము నిరుపయోగములు. విదేశప్రభుత్వము స్వప్రయోజనములకై [illegible]ర్పడినవిధమును నాంగ్లాధికారు లనవరతము సంస్మరింపజేయుచున్నారు. జవసత్త్వములు గల భరతవర్షము

వలెజవసత్త్వములులేని భరతవర్షము స్వప్రయోజనములకును బ్రిటీషు ప్రయోజనములకును ప్రపంచప్రయోజనములకును వినియోగపడజాలదు. ఇర్వినుప్రభువును, బ్రిటీషు పాలకవర్గమును నీపరమార్థమును గ్రహించుట ధర్మము. ఇర్వినుప్రభువు పంపిన ప్రత్యుత్తరము గౌరవసూచకమైనను నిరుపయోగముగ నున్నది. గాంధిమహాత్ముడు కోరినవిషయములం దొకవిషయమునకైనను సమాధానములేని ప్రత్యుత్తరము సామ్రాజ్యాభిమానమునకువలెను ధర్మలక్ష్యమునకు సాధనము గాదని లేఖార్థము విస్పష్టము చేయుచున్నది. గాంధిమహాత్ముడును ఇర్వినుప్రభువును ప్రకటించిన యుత్తరప్రత్యుత్తరములు భారతీయులకు కర్తవ్యమును సువ్యక్తము చేయుచున్నవి. సకలజాతులకును జన్మహక్కయిన స్వరాజ్యసంపాదనమునకు భారతీయులవలంబింపవలసిన ధర్మప్రస్థానమును గాంధిమహాత్ముడవలంబించుట ధర్మవిజయమునకు శుభసూచకముగ నున్నది.

శ్లో. సర్వధర్మాన్ పరిత్యజ్య మామేకం శరణం వ్రజ,
అహం త్వా సర్వపాపేభ్యో మోక్షయిష్యామి మాశుచః.

ప్రపంచచరిత్రయందును, హిందూదేశచరిత్రయందును శుక్లసంవత్సర ఫాల్గున శుద్ధద్వాదశీ బుధవారము పర్వదినముగ పరిగణింపబడగలదు. గాంధిమహాత్ముడానాడు ప్రాతఃకాలమునందు సత్యాగ్రహాశ్రమమును వదలి సత్యాగ్రహదళముతో సత్యాగ్రహప్రస్థానము నుపక్రమించెను.

సత్యాగ్రహ ప్రస్థానము

గాంధిమహాత్ముడు పూనిన సత్యాగ్రహప్రస్థానము బుద్ధదేవునిసంసారపరిత్యాగమును, శ్రీరాముని వనవాసస్వీకారమును, ధర్మరాజాదులయరణ్యాజ్ఞాతవాసమునుసంస్మరింపజేయుచున్నది. సత్యాగ్రహప్రస్థానారంభమునందు మహాత్ముడు చేసిన హితోపదేశములు లోకమునందలి శాంతికాములకును, స్వాతంత్ర్యప్రియులకును, సత్యాన్వేషులకును ధర్మనిర్వహణ మార్గమును బోధించుచున్నవి. ప్రపంచమునందు ధర్మాధర్మ సంరంభమునందు "యతో ధర్మ స్తతో జయః" అని గాంధారి దుర్యోధనునకు జేసిన సత్యోపదేశము సఫల మగుచున్నది. సుపరిపాలనముకన్నను స్వపరిపాలనము శ్రేష్ఠ మని రాజ్యాంగవిశారదు లందఱును అంగీకరించుచున్నారు. పారతంత్ర్యము సకలానర్థములకును మూల మగుచున్నది. భారతీయ సంస్కారమున కపరిచితు లైన పాశ్చాత్యాధికారులు భారతీయులకు రాజ్యాంగశిక్షణమునకు గురువులు కాజాలరు. సామ్రాజ్యాభిమానమునకును జాతీయాహంకారమునకును, ప్రభువు లైన బ్రిటిషు రాజ్యాధికారులు స్వరాజ్యశిక్షణమునకు గురుత్వము వహించుట కలలోనివార్త. అనుదినమును క్షీణించుచున్న భరతవర్షమునకు స్వరాజ్యావసరమును రాజ్యాంగవేత్త లందఱును అంగీకరించుచున్నారు. దేశమునకు స్వతస్సిద్ధము లైన కులభేదములు మతభేదములు జాతిభేదములు స్వరాజ్యసంపాదనమునకును, సత్యాగ్రహప్రస్థానమునకును ప్రతిబంధకములు గాజాలవు. స్వార్థపరు లైన నిరంకుశాధికారులవలె, స్వార్థపరాయణు లైనభారతీయనాయకులును పూర్ణస్వరాజ్యాశయమును సత్యాగ్రహప్రస్థానమును నిందించుటయును నిరసించుటయును సహజము. షౌకతాలీగారి మతాభిమానము, సంఘాభిమానము వారిని సత్యాగ్రహప్రస్థానమునందు విముఖులను జేయుట సహజము. సత్యాగ్రహప్రస్థానమునకు మూలాధారము ధర్మనిరీక్షణము గాని వ్యక్తుల భేదాభిప్రాయములు గావు. గాంధిమహాత్మునిసత్యాగ్రహప్రస్థానము ప్రపంచదృష్టిని ధర్మనిరీక్షణమునందు లగ్నముచేయుచున్నది. స్వాతంత్ర్యసంపాదనమునకు పశుబలము మూల మను సిద్ధాంతమును నిర్మూలము జేయుటకు మహాత్ముడుపక్రమించిన సత్యాగ్రహప్రస్థానము ధర్మబలమును ప్రతిపాదించుచున్నది. ఖద్దరుబట్టలు, కదుళ్లు, ఏకులు, స్వరాజ్యసంపాదనమును జేయుట హాస్యాస్పదముగ గనుపట్టినను ధర్మబలవిజయము కాలక్రమమున వ్యక్తము కాగలదు. దేశమునం దంతటను గాంధిమహాత్మునిపట్ల ప్రజలు చూపుచున్న యాదరగౌరవములు సత్యాగ్రహవిజయమునకు శుభసూచనలుగ నున్నవి.

గాంధిమహాత్ముడు సత్యాగ్రహదళముతో సత్యాగ్రహాశ్రమమును వదలి శాసనోల్లంఘనప్రస్థానము నారం

భించిన శుభదినము లోకమునం దంతటను పర్వదినముగ పరిగణింప బడగలదు. అహమదాబాదు పట్టణమునందు వేలమంది ప్రజలు శ్రీరామచంద్రమూర్తి అరణ్యావాసమునకు వెడలి నప్పుడువలెను విచారాక్రాంతులై నాలుగు మైళ్ల దూరమువఱకును గాంధిమహాత్ము ననుసరించిరి. స్థావరమైన సత్యాగ్రహాశ్రమము జంగమాశ్రమముగ మాఱినది. సత్యాగ్రహయాత్ర సత్యాగ్రహసత్రయాగ రూపమును దాల్చినది. గాంధిమహాత్ముడు సత్యాగ్రహ దళముతో విశ్రమించెడి స్థలములు పుణ్యక్షేత్రములై వెలయుచున్నవి. వేలకొలది ప్రజలు మార్గమునందును శిబిరములందును మహాత్ముని సందర్శించి కృతార్థులగుచున్నారు. ప్రజలు కానుకలను మంగళహారతులను సమర్పించుచున్నారు. గ్రామోద్యోగు లుద్యోగములను విసర్జించు చున్నారు. శ్రీరామసంకీర్తనలు, ప్రార్థనలు, గీతాపఠనము ధర్మోపదేశములు నియమములు శాంతి సమరప్రభావమును విశదముచేయుచున్నవి. వందలమంది ప్రజలు సత్యాగ్రహప్రస్థానమునందు జేరుట కుత్సాహమును జూపుచున్నారు. దుర్బలుడైన గాంధిమహాత్ముడు 61 వ ఏటను పరమోత్సాహముతో పూర్ణస్వరాజ్య సంపాదనమునకై చేయుచున్న సత్యాగ్రహప్రస్థానము నిరంకుశదుర్గమునందు సయితము సంచలనమును గలుగజేసినది. ప్రపంచదృష్టియంతయును శాంతిసంరంభమునకాదర్శముగ నున్న సత్యాగ్రహప్రస్థానమునందు నాయకు డైన గాంధిమహాత్మునియందును లగ్నమగుచున్నది. దేశవ్యవహారము లతివేగముగ నడుచుచున్నవి. డిసెంబరు 31 వ తేదిని లాహోరు కాంగ్రెసు, కాంగ్రెసులక్ష్యము వెంటనే పూర్ణస్వరాజ్యస్థాపన మని నిర్ణయించినది. జనవరి 26 వ తేదిని దేశమునం దంతటను వేనవేలు సభలను జరిపి లక్షలమంది భారతీయులు పూర్ణస్వరాజ్యప్రకటనమును జేసిరి. ఫిబ్రవరి మాసాంతమునందు కాంగ్రెసు కార్యనిర్వాహకసంఘము సత్యాగ్రహప్రస్థానమును నిర్ణయించినది. మాసాంతమునందు గాంధిమహాత్ముడు రాజప్రతినిధి కంత్యసందేశమును బంపి మార్చి 12 వ తేదిని సత్యాగ్రహప్రస్థానము నుపక్రమించెను. ధర్మబలమునకును ఆత్మవిశ్వాసమునకును గల ప్రతిభను గాంధిమహాత్ముడు భారతీయసోదరులకును నిరంకుశవర్గమునకును ప్రత్యక్షము చేయగలిగెను. భారతీయులు సందేహసమ్మోహములను విడిచి ఆత్మవిశ్వాసమును గలిగి స్వధర్మారాధనమును జేసి కృతకృత్యులగుదురు గాత!

భరతవర్షస్థితికి మూలాధారమైన స్వరాజ్యాందోళనమునందు రాష్ట్రీయసమస్యలు ప్రాంతీయవ్యవహారములు దేశసేవాపరాయణుల లక్ష్యము నాకర్షింపజాలకున్నవి. స్వప్రయోజనపరాయణుల కీసమయము లాభదాయకముగ నున్నను ప్రజాప్రయోజనములకు ప్రయోజనకరము గాకున్నది.

ఆంధ్ర ప్రబోధము

భారతీయప్రబోధముతో నాంధ్రప్రబోధమును సర్వతోముఖమైన వికాసమును బొందుచున్న విధమును దేశపరిస్థితులు విశదము చేయుచున్నవి. శుక్లసంవత్సరము నందు గాంధిమహాత్ము డాంధ్రదేశమునందు సంచారముచేసి యాంధ్రప్రబోధమునకు దోహదంబు నొసంగిన విధమును మహాత్ముని సంచారవిధానము విశదముచేసినది. ఆంధ్రుల భక్త్యుత్సాహములను మహాత్మునిసంచారము సువ్యక్తముచేసినది. నిర్మాణకార్యక్రమమునం దాంధ్రులు చూపుచున్న యుత్సాహము వారి దేశభక్తిని, సేవాపరాయణత్వమును వెల్లడి చేసినవి. అనుకూలపరిస్థితులును, ప్రభుత్వాదరణమును లేకపోయినను స్వయంసహాయమూలమునను ఆంధ్రోద్యమము ఫలవంత మగుచున్నవిధమును దేశవ్యవహారములు విశదముచేయు చున్నవి. ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయ నిర్మాణమునకై ప్రభుత్వమువారు శాసనరూపమునను నిర్ణయించిన 36 లక్షల ధనసహాయ మీఫలప్రాప్తికి వినియోగపడునని నమ్ముచున్నాము. ఆంధ్రాభ్యుదయమునకు మూలమైన భాషాప్రయుక్తరాష్ట్రనిర్మాణము భారతరాజ్యాంగసంస్కరణములకు సంబంధించియున్నది. రాజ్యాంగసంస్కరణములందు భాషాప్రయుక్తరాష్ట్రముల నిర్మాణమును నాయకులు నిర్ణయించి ఆంధ్రాభ్యుదయమును పోషించెదరుగాత!

ఆంధ్రాభ్యుదయము ప్రభుత్వాధీనసాధ్యము లైన విషయములందు వెనుకబడియున్నను స్వయంసహాయమూలమునను సాధ్యమైన విషయములందు పురోవృద్ధిబడయుచున్నది. సంగీతసాహిత్యములు, లలితకళలు, శాస్త్రపరిశోధనలు, ధర్మకార్యములు వికాసమును పొందుచున్నవిధమును సంవత్సరాదిసంచికలోనివ్యాసములు విశదము చేయుచున్నవి. మత సాంఘిక రాజకీయవిషయములందాంధ్రలోకాభినివేశమును భక్త సమాజములు, మత సమాజములు, సాంఘికసంస్థలు, రాజకీయనిర్బంధములు విశదము చేయుచున్నవి. ఆంధ్రమహిళలు విద్యాసంస్థలను నిర్వహించుచున్నారు రాజకీయ మతసాంఘికవిషయములందు పాల్గొనుచు దేశాభ్యుదయమునకు పాటుపడుచున్నారు. యువజను లుద్రేకోత్సాహభరితు లై సకల రంగములందు పురోభివృద్ధిని గోరుచున్నారు. ఆంధ్రరాష్ట్రీ కాంగ్రెసుకమిటి స్వస్థలమునందును, పరస్థలములందును ఆంధ్రప్రతిష్ఠను సంవర్ధించుచున్న విధమును కాంగ్రెసు వ్యవహారములు విశదము చేయుచున్నవి.

గాంధిమహాత్ముడు పూర్ణస్వరాజ్యసంపాదనమునకు పూనిన సత్యాగ్రహప్రస్థాన మాంధ్రనాయకులయందును ప్రజలయందును పరమోత్సాహమును గలుగజేయుచున్నది. అన్నిమండలములందును సత్యాగ్రహప్రస్థానమునందు ప్రజలు చూపుచున్న ఉత్సాహ మాంధ్రుల స్వాతంత్ర్యాభిలాషను విశదముచేయుచున్నది. సత్యాగ్రహప్రస్థానమును ఏకముఖమునను ఏకప్రదేశమునను నడుపవలసినదియును, అనేకముఖములను అనేకప్రదేశములను నడుపవలసినదియును నిర్ణయించుట సాధ్యము గాకున్నది. ఏకముఖమున నడపుట యొకవిధమునను, అనేకముఖముల నడపుట మఱియొకవిధమునను ప్రయోగయోగ్యములుగ గనుపట్టుచున్నవి. ప్రారంభమునం దేకముఖమునను ఏకప్రదేశమునను నడుపుటవలన కార్యవిధానము, గమ్యస్థానము, సాధకబాధకములు, భిన్నమండలములవారికి సుగ్రాహ్యములు కాగలవు. కాలక్రమమున నన్నిమండలములవారును నీమార్గము నవలంబించుటకు సావకాశములు గలుగగలవు. అన్నిప్రాంతములవారును, మండలములవారును శాసనోల్లంఘనమును చేయుట అవసర మైనపుడన్నిమండలములును సత్యాగ్రహమునకు సిద్ధముగ నుండుట అవసరమగుచున్నది. ఆరంభమునందు ఒకరీసత్యాగ్రహదళము నైనను ఏకముఖమున నేకప్రదేశమున నడపుటయును, అనంతరము వివిధప్రాంతములందును, సత్యాగ్రహమును నడపుటయును ప్రయోగయోగ్యముగ గనుపట్టుచున్నది. సత్యాగ్రహప్రస్థానమును ఏకప్రదేశమున నడపినను, అనేకప్రదేశములందు నడపినను, ఆంధ్రనాయకులు భేదాభిప్రాయములను స్వస్థలాభిమానమును విడిచి కలసి పని చేసి గాంధిమహాత్మునిసంకల్పమును స్వరాజ్యాశయమును సఫలమును జేయుట ప్రయోజనకరము. ఆంధ్రదేశమునందు సత్యాగ్రహప్రస్థానమునకు నాయకుడుగ నియమింపబడిన దేశభక్త కొండ వేంకటప్పయ్యపంతులుగారి నాయకత్వమున సత్యాగ్రహప్రస్థానము దౌర్జన్యరహితముగ దిగ్విజయమును బడయుటకు భగవదనుగ్రహము ప్రజల ఆదరణపోషణమును గలుగుగాక!

రాజకీయావలంబనమును, ఆశ్రయమును లేని దే ఆంధ్రస్థితి యన్నిరంగములందును నసహ్యముగ నున్నవిధమును దేశవ్యవహారములు విశదము చేయుచున్నవి. చిరకాలసంవర్ధితము లైన ఆంధ్రవ్యక్తిత్వము పోషణలేక కృశించుచున్నది. స్వాతంత్ర్యస్థితిలేనిదేశమునందు సాహిత్యము, కళలు పరిశ్రమలు వికసించుట కవకాశములు లేకున్నవి. రాజకీయసంరంభమునందును, నిర్మాణకార్యవిధానమునందును, ఆంధ్రరాష్ట్రీ జాతీయోపసంఘము చూపుచున్న యుత్సాహము గాంధిమహాత్మునిప్రశంసలకు పాత్ర మై భావిభాగ్యోదయమునకు శుభసూచకముగ నున్నది. మార్చి 12 వ తేదిని ఏలూరునందు సమావేశమైన ఆంధ్రరాష్ట్రీ కాంగ్రెసు కార్యనిర్వాహకవర్గము చేసిన తీర్మానమీవిషయమును విస్పష్టము చేయుచున్నది.

బెజవాడయందు ఫిబ్రవరి 23 వ తేదియందు కూడిన ఆంధ్రరాష్ట్రీ కాంగ్రెసు సంఘసభ చేసిన యీక్రిందితీర్మా

సమును, ఏలూరునందు మార్చి 12 వ తేదిని కూడిన కార్య నిర్వాహకసభయును గాంధిమహాత్ముని శాసనోల్లంఘన ప్రస్థానమునందు విశ్వాసమును వ్యక్తము చేసినవి. ఆంధ్ర మహాజనులు గాంధిమహాత్ముని విశ్వాసమును ఆంధ్ర రాష్ట్రి కాంగ్రెసుసంఘవిశ్వాసమును, పూర్ణస్వరాజ్యప్రస్థానమును సాధించుటకు, సఫలముచేయుదు రని నమ్ముచున్నాము.

(ఏ) అఖిలభారత కాంగ్రెసు కార్యనిర్వాహకవర్గమువారు ఈనెల 15 వ తేదిని శాసనోల్లంఘనమును గూర్చి కావించినతీర్మానము నీసభవారు హృదయపూర్వకముగా నామోదించుచు, రాబోవు సంరంభములో మహాత్మగాంధిగారి నాయకత్వమునందు తమకు గల సంపూర్ణవిశ్వాసమును ప్రకటించుచున్నారు.

(బి) కార్యనిర్వాహకసంఘమువారి తీర్మానము నమలు జరుపుటకు వలసిన స్వచ్ఛంద సేవకులను, అహింసావ్రతమును ధర్మవిశ్వాసముగా నమ్మినవారి నాయకత్వము క్రింద పని జేయుటకు శపథము వహించినవారిని, ఆంధ్రరాష్ట్రముయొక్క ఆవశ్యకమునకు చాలినంత మందిని సమకూర్చుట కీసభవారు తీర్మానించుచున్నారు.

(సి) ఈ రాష్ట్రములోని కాంగ్రెసు సభ్యు లందఱును శాసనోల్లంఘనోద్యమమునందు జేరి శాసనోల్లంఘనాదులయెడల సర్వవిధముల సంపూర్ణ సహకారాభిమానములను జూపుచు, ఎంతటి ఆగ్రహోద్రేక సందర్భములలోను సంపూర్ణమైన అహింసావ్రతమునే చేపట్టియుండవలయు నని యీసభవారు తీర్మానించుచున్నారు.

(డి) ఈదేశములో గవర్నమెంటువారితో పూర్తిగానో కొంతవఱకో సంబంధము గల సంస్థలలో జేరియున్నలాయర్లు, ఉపాధ్యాయులు, విద్యార్థులు మున్నగువారందఱును దేశముయొక్క ఆఖరుస్వాతంత్ర్యసమరములో జనసమూహ మందఱితోపాటు చేరవలె నని యీసభవారు గోరుచున్నారు.

(ఇ) ఈతీర్మానములను ప్రయోజనకరముగా నమలు జరుపుటకు కావలసినప్రచారము చేయుట, స్వచ్ఛంద సేవకులను సమకూర్చుట మున్నగు కార్యముల నిర్వర్తించుటకును, ఆంధ్రరాష్ట్రములో శాసనోల్లంఘనసంరంభమును ప్రారంభించి నడిపించుటకు సంపూర్ణాధికారము పొందిన ప్రత్యేకోపసంఘము నొకదానిని నెలకొల్పుటకును ఆం. రా. కా. కార్యనిర్వాహకసంఘమున కీసభవా రిందుమూలముగా అధికార మిచ్చుచున్నారు.

(యఫ్) ఈలోగా జిల్లా కాంగ్రెసు సంఘము లన్నియు తమ తమ స్థానికసందర్భముల కనుగుణముగా ఏయే అనుకూలప్రదేశములందు ఎటువంటి శాసనోల్లంఘనప్రయత్నముల నెంతవఱకు సాగించుటకు వీలుగా నుండునో, అట్టిచోట్ల నెట్టి సానుభూతిసహాయముల కవకాశ మున్నదో ఆయావివరముల నెల్ల ౧౯౩౦ సం॥ మార్చి ౬ వ తేదిలోగా ఆం. రా. కా. సంఘ కార్యస్థానమునకు జేరునట్లు పంపవలె నని యీసభవారు కోరుచున్నారు.

(జి) ఈపైతీర్మానములను వీలైనంత త్వరలో అమలు జరుపుటకుగాను జిల్లా కాంగ్రెసు సంఘము లన్నియు కాంగ్రెసు ప్రచారకుల సమావేశములను తమతమ జిల్లాలలో వెంటనే సమకూర్పవలె నని యీసభవారు కోరుచున్నారు.

భగవదనుగ్రహమువలనను ప్రమోదూతసంవత్సరారంభమునందు 21 వ సంవత్సరాదిసంచికను ఆంధ్రలోకమునకు సమర్పింప గలిగినందులకు సంతసము గలుగుచున్నది. అనంతమైన కాలచక్రమునందగువ దేండ్ల పరిమాణ మతిస్వల్పమైనను ప్రపంచవ్యవహారములందును, ఆంధ్రదేశవ్యవహారములందును విశేషముగ గన్పట్టుచున్నది. గతించిన 20 ఏండ్లయందును ప్రపంచవ్యవహారములందు గలిగిన మహాపరివర్తనమును సంచికల సింహావలోకనము విశదము చేయుచున్నది. రాజ్యాంగములు, సాంఘికవ్యవస్థలు, ఆర్థికసిద్ధాంతములు, తాఱుమాఱైనవి. ప్రపంచ మంతయును శాంతిని పునర్నిర్మాణమును గోరుచున్నవిధమును నానాజాతిసమితి, ఆయుధనిషేధసభలు, ధర్మసిద్ధాంతములు, స్వయంనిర్ణయసూత్రములు, విశదము చేయుచున్నను సంగ్రామప్రయత్నములు పూర్వమువలెనే సాగుచున్నవి. సంగ్రామప్రయత్నములను నియమించుటకు మహారాజ్యములు చేయుచున్న ప్రయత్నములు విఫలము లైనవిధమును పంచమహారాజ్యముల సమావేశము విశదము చేసినది. ప్రపంచవ్యాప్తములైన మహాపరివర్తన స్వరూపస్వభావములను సంచికలయందలి వ్యాసములు, చిత్రపటములు, పాటలు, పద్యములు, విశదము చేయుచున్నవి.

ప్రమోదూత సంవత్సరాది సంచిక

విశ్వప్రవృత్తియందు మానవధర్మాభ్యుదయమును నిరూపించుటకు కళాకావ్యములు సాధనములుగ నున్నవి. చిత్రకారులు రూపలేఖనమునను, కావ్యనిర్మాతలుభావరూపమునను, శాస్త్రజ్ఞులు సిద్ధాంతముల రూపమునను నిరూపించెడు దివ్యవిలాసములు మానవధర్మాభ్యుదయ

మును వెల్లడిచేయుచున్నవి. దేశాభ్యుదయమునకును, ధర్మాభ్యుదయమునకును లలితకళాభ్యుదయము ప్రమాణముగ నున్నది. లలితకళలు శాంత, శివ, సుందరరూప భావములను దైవవిభూతులను ప్రత్యక్షము చేయుచు దుఃఖభూయిష్ఠమైన సంసారప్రవృత్తియందు ఆనందానుభవమునకు సాధన మగుచున్నవి. అజంతాశిల్పములు, బౌద్ధగాథలు, శ్రీకృష్ణవిలాసములు, నటరాజనృత్యములు మానవధర్మాభ్యుదయమునకు లలితకళలు వినియోగపడగల విధమును విశదము చేయుచున్నవి. ఆంధ్రాభ్యుదయమునకు లలితకళలు వినియోగపడుచున్న విధమును సంచికలలోని వ్యాసములు, చిత్రపటములు, ముఖపటము విశదము చేయుచున్నవి.

మానవజాతుల వ్యక్తిత్వము వారికళలయందును, కావ్యములందును, నిత్యజీవనమునందును గోచరించుచుండును. అజంతాచిత్తరువులు చిత్రకళయందు ఆంధ్ర వ్యక్తిత్వమును నిరూపించు చున్నవి.

చిత్రపటములు

అజంతాచిత్రములు వ్యక్తముచేసెడి లీలావిలాసములు భావరూపములు వస్త్రాలంకారములు ఆంధ్రభ్యుదయమునకు ప్రియమైన శిల్పవిన్యాసమును విశదముచేయుచున్నవి. అజంతాశైలిని ఆంధ్ర చిత్రలేఖనమునందు మూర్తీభవింపజేయుటకు దామెర్ల రామారావుగారు చేసిన ప్రయత్నములు సార్థక మగుచున్నవి. ప్రమోదూత సంవత్సరాది సంచికయందు ముద్రితములైన త్రివర్ణచిత్రములు రూపలేఖనమందు ఆంధ్రవ్యక్తిత్వమును ప్రతిపాదించుచున్నవి. రామారావుగారు చిత్రించిన రాధావిహారము, శ్రీమతి బుచ్చి కృష్ణమ్మగారి రాణీసంయుక్త సందేశము, శ్రీయుత వేంకటేశ్వరరావుగారి విహారసుందరి, శ్రీమతి సత్యవాణిగారి రాధాకృష్ణులు, ఏ. వి. సుబ్బారావుగారి అచ్చర, గుఱ్ఱం మల్లయ్యగారి బాలుడు-మాంచాల, శిల్పరూపమునందును, భావమునందును, శృంగారవిన్యాసమునందును ఆంధ్రశిల్పశైలికి ప్రమాణముగ నున్నది. సుప్రసిద్ధాంధ్ర పండితులును, కవులును, విమర్శకులును నైన మహోపాధ్యాయ వేదము వేంకటరాయశాస్త్రిగారి మరణ మాంధ్రలోకమున కపారమైన నష్టమును గలుగజేసినది. శాస్త్రిగారి త్రివర్ణచిత్రపటమును, కాంగ్రెసు అధ్యక్షుడు జవాహరిలాలు నెహ్రూగారి త్రివర్ణపటమును ముద్రింపబడినవి.

రూపలేఖనమునందు, ఆంధ్రశైలికిని, వంగమహారాష్ట్ర శైలులకును రూపవిన్యాసమునందును, వర్ణసంయోగమునందును, వస్త్రాలంకార నిర్మాణమునందును, రూపసంభావనయందును గల భేదమును సంచికయందలి చిత్రపటములు విశదము చేయుచున్నవి. ఆంధ్రచిత్రకళ వికాసమును పొందవలసిన యవసరము చిత్రములు విశదము చేయుచున్నను సహజమైన సౌందర్యమును, లావణ్యమును, వ్యక్తిత్వమును గలిగి విలసిల్లుచు విశిష్టమైన ఆంధ్రాభ్యుదయమునకు నిదర్శనములుగ నున్నవి.

ముఖపటము లాహోరు కాంగ్రెసునందు సువ్యక్తమైన యువజనోత్సాహమును నిరూపించుచున్నది. కాంగ్రెసు సభాధ్యక్షుడు, యువజననాయకు డశ్వారూఢు డై శాంతిసమరమును నడుపుచున్న విధమును సూచించుచున్నది. భారతీయ విజ్ఞానసంయోగమునకు చిహ్నములైన హిందూ బౌద్ధ దేవాలయములు, మహమ్మదీయుల మసీదు, క్రైస్తవ ప్రార్థనామందిరము, ముఖపటకోణముల నలంకరించుచున్నవి. క్రిందిభాగమునందు యంత్రాలయము పొడగట్టుచున్నను వ్యవసాయపరిశ్రమ ప్రముఖముగ నున్నది. ఆపరిశ్రమకు చిహ్నములైన నాగలి ఎద్దులు బండి కాపుకుటుంబ పరమ కష్టజీవయాత్రక్రమము ప్రముఖముగ నున్నవి. ఉపరిభాగమునందు ఖద్దరుపరిశ్రమకు చిహ్నము లైనరాటము, మగ్గము పనిచేయుచున్నవి. ప్రక్కలందు లలితకళలు గృహపరిశ్రమలు ప్రదర్శింపబడినవి. కళాపరిశ్రమాభ్యుదయమునకు స్త్రీలసాహచర్యసంయోగావసరమును ముఖపటము స్ఫురింపజేయుచున్నది. ముఖపటము భారతజాతీయస్వాతంత్ర్యసాధనము లైన సాంఘికసంయోగమును మతసహనమును కళావికాసమును వ్యవసాయపరిశ్రమాభ్యుదయమును స్ఫురింపజేయుచున్నది. శుక్ల సంవత్సర ముఖపటమునందు పండిత మోతీలాలు

నెహ్రూగారును, ప్రమోదూతసంవత్సరముఖపటము నందు జవహరిలాలు నెహ్రూగారును ప్రాముఖ్యమును బడయుట వారి దేశాభిమానమును అదృష్టమని వెల్లడి చేయుచున్నది. సుప్రసిద్ధమైన వారి యానందభవనమును, కాంగ్రెసుకు సమర్పించుటయును, వారి ప్రతిష్ఠకు తగి యున్నవి. దేశవ్యవహారములకు సంబంధించిన ఛాయాపటములు గలవు. లాహోరు కాంగ్రెసు, ఆంధ్రమహాసభలు మొదలయినవానికి సంబంధించిన ఛాయాపటములు, ఇతరాంధ్రప్రముఖుల ఛాయాపటములు, అమరావతి స్తూపచిత్రములు ఈసంచికయందు గలవు.

ప్రమోదూతసంవత్సరాదిసంచిక యందును శుక్లసంవత్సరాదిసంచికయందువలెనె వ్యాసములు ౧. రాజకీయము, ౨. సారస్వతము, ౩. నాటకము, ౪. కథలు, ౫. చరిత్ర, ౬. సాంఘికము, ౭. జ్యోతిషము, ౮. సంగీతము, ౯. వైద్యము, ౧౦. వ్యవసాయము, ౧౧. ప్రకీర్ణకము - శీర్షికలందు విభజించి ప్రచురింపబడినవి.

వ్యాసములు

రాజకీయములందు జవహరిలాలు నెహ్రూగారి యధ్యక్షోపన్యాసము, లాహోరుకాంగ్రెసు తీర్మానములు గలవు. సారస్వతమునందు సన్నిధానము సూర్యనారాయణశాస్త్రి గారు యతిప్రాసలవిషయమై వ్రాసినవ్యాసమునందు విషయము స్పష్టము చేయక సందిగ్ధముగనే నిలిపివైచిరి. కవిత్వమునకు హృదయము భావమైనపుడు మాటలప్రతిబంధకమును తొలగించుట వలనను కావ్యములందు రసానందమున కభ్యంతరములు గలుగజాలవు. కథలయందు ఉగాదికానుకలు, చేసిననేరమేమిలేదు, బాబా నాబాబా, పన్నీరుపువ్వు సంసారము నందు జన్మకులమతాభిమానాతీతమైన పరిశుద్ధప్రేమ ప్రభావమును దేశమునందు పర్యాప్తం బగుచున్న సంఘపరివర్తనమును చక్కగా విశదముచేయుచున్నవి. రాయసం వేంకటశివుడు గారును, నితరులును కల్పనకథలను వ్రాయుటయందు జూపుచున్న కళానైపుణ్య మాంధ్రసాహిత్యాభ్యుదయమును వ్యక్తము చేయుచున్నవి. చరిత్ర శాస్త్ర శీర్షికలయందలి వ్యాసములు పరిశోధన లక్ష్యమును విశదము చేయుచున్నవి. వివిధశీర్షికలయందును వెలయుచున్న పద్యము లాంధ్రహృదయమునకు సహజమైన భావోద్రేకమును, భావనాశక్తిని, నవోత్సాహమును, కరుణారసమును ద్యోతకము చేయుచున్నవి. ఆంధ్రులకు సహజమైన కల్పనాశక్తిని పద్యములు వ్యక్తముచేయుచున్నవి. వ్యాసములు ప్రాతవాసనలను వ్యక్తముచేయునటులు నవీనాశయములను వ్యక్తము చేయుటలేదు. స్వాతంత్ర్యజవసత్వములు లేనిప్రజలు కైలాసశిఖర సందర్శనమునుగాని పాతాళలోక సందర్శనమునుగాని చేయజాలరు. ఆంధ్ర హృదయము స్తంభించినవిధమును సాహిత్యము కళలు పరిశోధనలు వర్ణనలు విశదము చేయుచున్నవి. ఆంధ్ర హృదయావృతమైన సమ్మోహమును విడిచి ఆత్మశక్తిని సాక్షాత్కారమును జేసికొనవలసిన యవసరమును సాహిత్యకళాస్వరూపములు విశదము చేయుచున్నవి.

శ్రీప్రమోదూత సంవత్సరాదిసంచిక వెలువడుటకు దోడ్పడిన వ్యాసకర్తలకు చిత్రకారులకు ఇతరసహాయకులకు వందనములను సమర్పించుచున్నాము. మహాసంకల్పమును జేసి పనులను ప్రారంభించుటయును స్వల్పఫలమును బడయుటయును ప్రవృత్తిలక్షణము. గుణగ్రహణపరాయణులు మనోరథములకును కార్యములకును, సిద్ధాంతములకును, నిర్మాణములకును, మాటలకును, చేతలకును గలయంతరమును గమనించి ప్రమోదూతసంచికయందలిగుణములను గ్రహించెదరుగాత!

శ్రీ ప్రమోదూత సంవత్సరము భరత వర్ష చరిత్రము నందును, ప్రపంచచరిత్రయందును దివ్యపర్వముగ పరిణమింపగలదు. లాహోరు కాంగ్రెసు భరత వర్షమునకు పూర్ణస్వరాజ్యము నంగీకరించినది. గాంధి మహాత్ముడు పూర్ణ స్వరాజ్యమును బడయుటకు సత్యాగ్రహ ప్రస్థానమును జేయుచున్నాడు. ఆంధ్ర నాయకులు సత్యాగ్రహ ప్రస్థానమునకు సన్నాహములను

దేశభక్త వేంకటప్పయ్య పంతులుగారి నాయకత్వమున జేయుచున్నారు. ప్రపంచము శాంతి స్థాపనమునకు పరితపించుచున్నది. దుఃఖాక్రాంత మైన ప్రపంచప్రవృత్తిని సుఖదాయకిముచేయుట కాత్మసాక్షాత్కారము శరణ్యముగ నున్నది. గాంధిమహాత్ముడు విషాదయోగపరమైన భరతవర్షము స్వధర్మనిర్వహణము జేసి ఆత్మసాక్షాత్కారమును బడయుటకు సత్యాగ్రహప్రభావమును స్వయముగ విశదముచేయుచు స్వాతంత్ర్యప్రస్థానమును జేయుచున్నాడు. గాంధిమహాత్మునిసత్యాగ్రహప్రస్థానము సంశయాత్ముల హృదయములందు మహాసంచలనమును గలుగజేసినది. నిరంకుశప్రభుత్వము దిగ్భ్రమను జెందినది. శాంతిశాసనసిద్ధాంతములు వికృతరూపమునుదాల్చుచున్నది. మంత్రివర్గము రహస్యాలోచనలను జేయుచున్నది. పటాలములు శిబిరములను సన్నాహముచేయుచున్నవి. భారతప్రజాహృదయ ముత్సాహపరవశ మగుచున్నది. సత్యాగ్రహ సేవాదళములు దేశమునందంతటను శాంతిసంరంభమునకు సంసిద్ధములగుచున్నవి. భారత హృదయమునందు స్వాతంత్ర్యోత్సాహము వెల్లువలై పొంగి పారుచున్నది. స్వాతంత్ర్యసమరమునందాబాల గోపాలము సానుభూతిని జూపుచున్నారు. వృద్ధులు యువకులు, స్త్రీలు పురుషులు, పండితులు పామరులు, స్వాతంత్ర్యసమరమునందుత్సాహమును గలిగియున్నారు. స్వాతంత్ర్యసంరంభమునందు ఆయుధపాణులైన అధికారులకును నిరాయుధులైన శాంతిసైనికులకును సంరంభము తటస్థించుట సహజము. స్వాతంత్ర్యసంరంభమునందు దౌర్జన్యము సామాన్యముగను దౌర్జన్యమునకు మూలమైన ఆయుధధారులవలననె తటస్థించుటయును సహజము. దౌర్జన్యమునకు గారణభూతు లాయుధ ధారులైనను స్వాతంత్ర్యసమరము నారంభించిన సత్యాగ్రహులు నిందార్హులు దండనార్హులు నగుట సహజము. ఇర్విను ప్రభువు గాంధిమహాత్మునకు వ్రాసిన ప్రత్యుత్తరమునందు "శాసనోల్లంఘనమును, శాంతికి అపాయమును, విధిగా కలుగజేయదగుపద్ధతిని మీా రవలంబించుచున్నారు" అని వ్రాయుటయే దీనికి నిదర్శనము, సత్యాగ్రహసాధనమునందు విశ్వాసములేనివారు స్వాతంత్ర్యసంపాదనమునకు బ్రిటీషు ప్రభుత్వపు దయాదాక్షిణ్యములు గాక శాంతియోగ్యమైనసాధనమును నిరూపించుట ప్రయోజనకరము. గాంధి మహాత్ము డిట్టినిందను సహించుటకును సంసిద్ధముగనున్న విధమును వారిప్రసంగములు విస్పష్టము చేయుచున్నవి. సత్యాగ్రహులు గమనించవలసిన విషయ మాత్మసాక్షాత్కారము ఆత్మత్యాగముగానిపరనింద,పరపీడనముగాదు. సత్యాగ్రహులకు అహింస, సత్యము, శాంతము, నిగ్రహము, త్యాగము సహజధర్మములు. సత్యాగ్రహ మసిధారావ్రతము. ఆవ్రతాచరణ మారంభమునందు దుస్తరమైనను పరిణామమునందమృతోపమము. దౌర్జన్యసాధన మారంభమునందు సుకరమైనను పరిణామమునందు విషతుల్యము.

> శ్లో. యత్త దగ్రే విష మివ పరిణామేఽమృతోపమమ్;
> తత్సుఖం సాత్త్వికం ప్రోక్త మాత్మబుద్ధిప్రసాదజమ్.

> శ్లో. విషయేంద్రియసంయోగా ద్యత్త దగ్రేఽమృతోపమమ్;
> పరిణామే విష మివ తత్సుఖం రాజసం స్మృతమ్.

సత్యాగ్రహమునకు భారతీయ స్వాతంత్ర్యము నిమిత్తమాత్రము; ప్రపంచశాంతి నిత్యప్రయోజనము. సంగ్రామదావానలదగ్ధమైన ప్రపంచము శాంతిని గోరుచున్నది; పరమేశ్వరుని రౌద్రస్వరూపమును విడిచి సౌమ్యస్వరూపమును సందర్శింప గోరుచున్నది. ప్రవృత్తియందు బీజమున కనురూపమైన ఫలము గలుగుచున్నది. హింసాబీజములు హింసాఫలమును సమకూర్చు చున్నవి. సకల దేశములును అహింసాధర్మము నారాధించుచు స్వాతంత్ర్యమును గలిగియున్నపుడె ఆయుధనియమమును, సంగ్రామ నియమమును, ప్రపంచ శాంతియును సాధ్యములు.

సత్యాగ్రహసాధ్యమైన నవధర్మసంస్థాపనము భారతీయ స్వాతంత్ర్యమునకును, బ్రిటీషు సామ్రాజ్యప్రయోజనములకును,ప్రపంచశాంతికిని, మానవకల్యాణమునకును

సాధనము కాగలదు. ఏతన్మహోదయమునకు సేతునిర్మాణమున కుడుతభక్తిరీతిని సకల జనులును సాయపడుట పరమ ధర్మము. సామ్రాజ్యాధికారప్రమత్తులు చిరకాలాభ్యస్తమైన హింసాధర్మము నాశ్రయించినను నిరాయుధులును పారతంత్ర్యపాశబద్ధులును నైన భారతీయులు సనాతనమైన అహింసాధర్మము నాశ్రయించి స్వకీయ స్వాతంత్ర్యమును ప్రపంచ శాంతిని సాధించుట పరమధర్మము. సనాతన ధర్మసంస్కారులైన భారతీయులకు అహింసాధర్మారాధనము సుకరము. విజయుడు గీతోపదేశానంతరము మోహమును విడిచి సందేహములను విడనాడి స్వధర్మనిర్వహణమును జేసినవిధమునను భారతీయులు గాంధిమహాత్ముని సత్యాగ్రహప్రస్థానానంతరముననైనను సమ్మోహసంశయములను విసర్జించి సత్యాగ్రహప్రస్థానమునకు బూనుట యవసరము, ధర్మము.

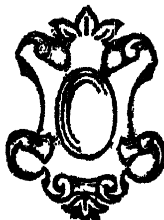
బ్రిటీషురాష్ట్రీయులు స్వదేశసంస్థానములు, హిందువులు మహమ్మదీయులు, పారసీలు సిక్కులు, జైనులు, బౌద్ధులు, ఆర్యసామాజికులు క్రైస్తవులు అధికారులు అనధికారులు నైమిత్తికములైన స్థలభేదములను, జాతిభేదములను, మతభేదములను దశాభేదములను పరిత్యజించి సత్యాగ్రహవ్రతపరాయణులై నిత్యమైన మాతృదేశారాధకులై ధన్యవాదములకు పాత్రులయ్యెదరుగాత !

శ్లో. నష్టో మోహ స్స్మృతి ర్లబ్ధా త్వత్ప్రసాదా న్మయాఽచ్యుత!
స్థితోఽస్మి గత సన్దేహః కరిష్యే వచనం తవ.

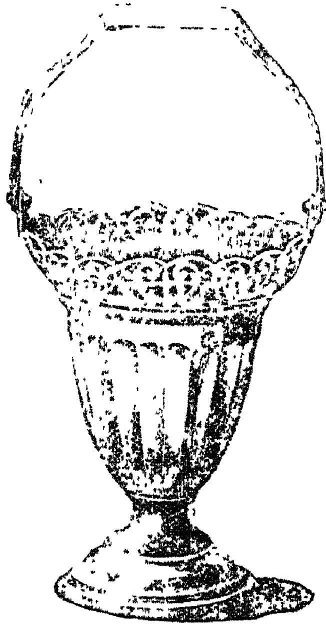
ముప్పదిమూడుకోట్ల భారతీయులయందు స్వల్పసంఖ్యాకులైనను గాంధిమహాత్మునివలెను ఆత్మబలమును గలిగి సత్యాగ్రహదీక్షాపరాయణులై భారతస్వాతంత్ర్యమును ప్రపంచశాంతిని సాధించుటకు భగవదనుగ్రహము గలుగుగాత ! గీతాంతమునందు సంజయుడు నిర్వచనము చేసిన విజయవిభూతిఫలములను భారతీయులు పడయుదురుగాత !

శ్లో. యత్ర యోగీశ్వరః కృష్ణో యత్ర పార్థో ధనుర్ధరః, తత్ర శ్రీ ర్విజయో భూతి ర్ధ్రువా నీతి ర్మతి ర్మమ.

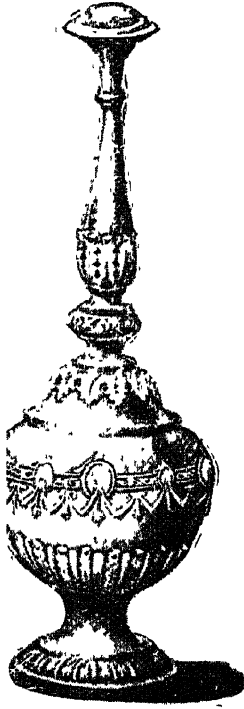
ఓం శాంతి శ్శాంతి శ్శాంతిః.

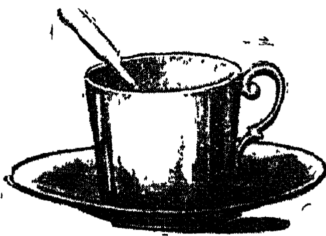

పూలబుట్ట ఎత్తు 10" వెల రు 100/-

పన్నీరు బుడ్డి ఎత్తు 9½" వెల రు 50/-

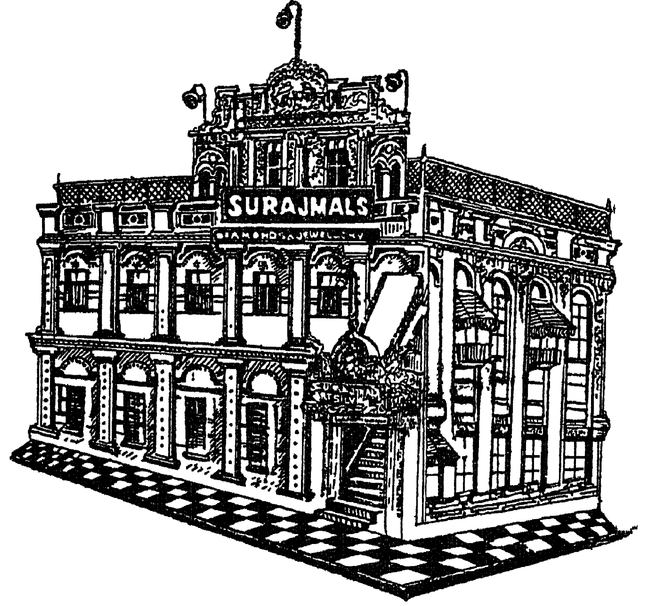
కప్పు, సాసరు.
స్పూన్ వెల
రు. 20/-

టీసెట్ వెల రు 150/-

స్థాపితము 1895

నమ్మకమైన వర్తకశాల

మా వెండి నగిషీ పనులు

మా వెండి సామానులు నాణ్యమందును, ధరల యందును, అందరి యభిరుచులకు తగినవై యున్నవి. వీటియందు చిత్రవిచిత్రములైన నగిషీ చెక్కడి, గొప్ప పనితనము, సరియైన తూకము, చక్కని యాకృతి కలిగి యుండగలవు.

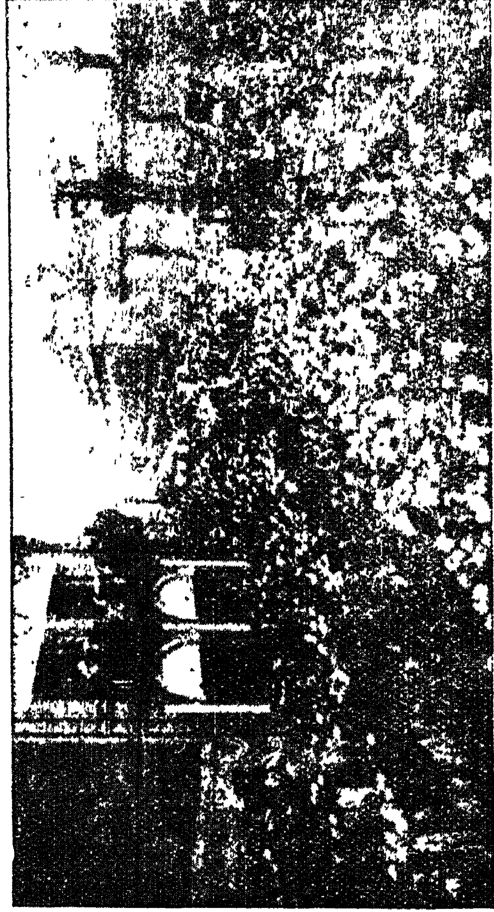
సురాజ్ మల్ లల్లూభాయ్ అండు కో.,

బంగారు, వెండి నగల వర్తకులు.

313, ఎస్ప్లెనేడ్, మద్రాసు.

చిత్రము ౧

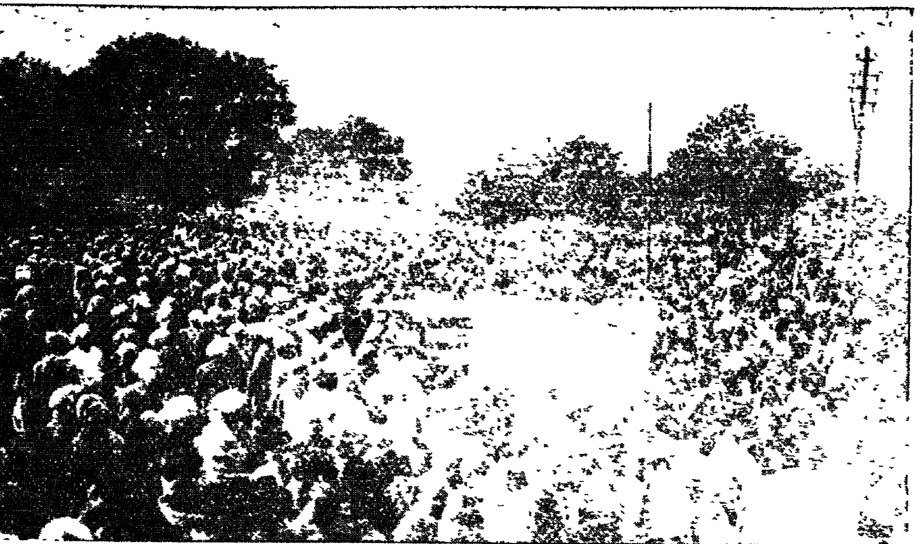
చిత్రము ౪

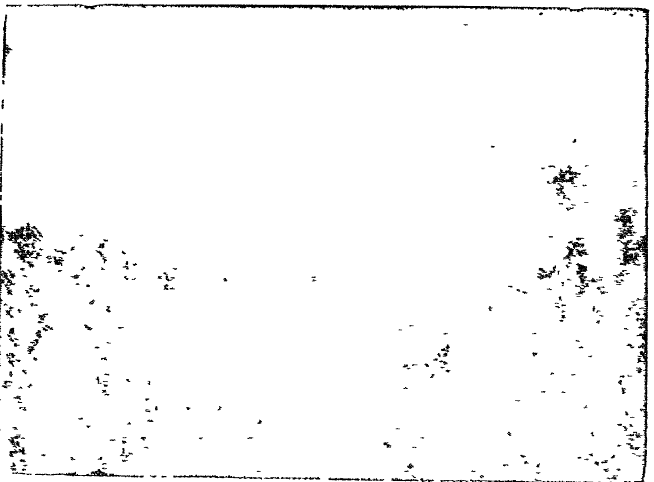
చిత్రము ౨

చిత్రము ౩

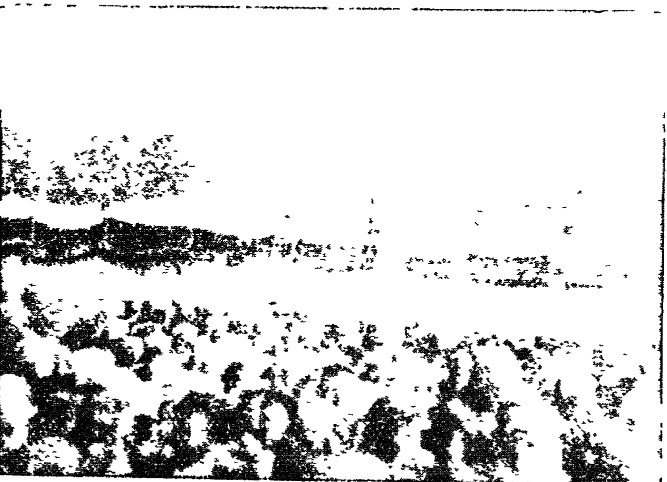
చిత్రము ౫

స్త్రీసేవాదళము ౬

సభాధ్యక్షుడు సర్దార్ సింగు మొదలగునాయకులు ౭

మహాసభామంటపము ౮

జీవామృతము ఆరోగ్యవంతులు, బలిష్ఠులు నగు సత్సంతానమును బడయజేసి సంసారసౌఖ్యము ననుభవింప జేయగల్గు పరమహంస క్రియ.

జీవామృతముపని ఒత్తిడిచే అతిచికాకుపడెడి దుర్బలదేహులకు ఉత్సాహమును గలిగించెడు అమృతము.

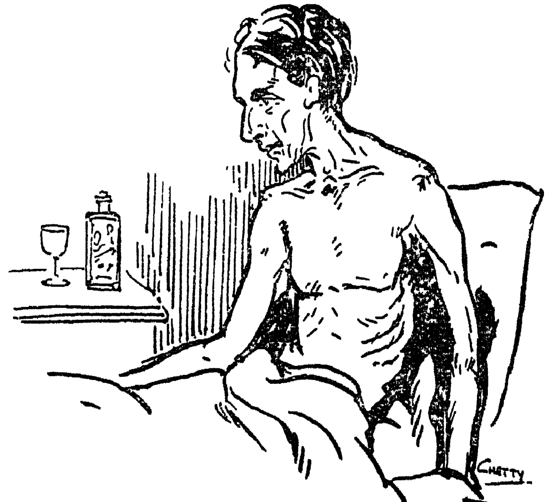
అపరధన్వంతరి, వైద్యరత్న
పండిత డి. గోపాలాచార్యులవారి

జీవామృతము

భారతభాగ్యమగు ననేక అమూల్య ఓషధులతో తయారు కాబడుచు 1898 వ సం॥న కనిపెట్టబడినది. ఇందు జేరిన ప్రతిఓషధియు మానవశరీరమందలి ప్రతిధాతువునకు అనగా రక్తవృద్ధి, రక్తశుద్ధి, మంచికండపుష్టి, జ్ఞాపకశక్తి, దేహ మనోబలముల పెంపు, వీర్యవృద్ధి, నరముల పటుత్వమును పెంపొందించి జీవితమును సౌఖ్యప్రదముగ, ఆనందమయముగ చేయుటకే సహాయపడునవై యున్నవి. జీవామృతము స్త్రీ పురుషు లెల్లరు వయోభేదములేక సర్వకాలములయందును సేవింపదగిన నిరపాయకరమైన గొప్ప బలవర్ధకౌషధము. ప్రత్యేక కేటలాగుకును, యోగ్యతాపత్ర పట్టికకును వెంటనే వ్రాయుడు. సీసా 1కి 3-4-0. ఎల్ల ఔషధ విక్రేతలయొద్దను దొరకును.

ఆయుర్వేదాశ్రమము

151, గోవిందప్పనాయకవీధి, జి. టి.
తపాలుపెట్టె 287, మదరాసు

జీవామృతము చిరకాలమే దేని దీర్ఘవ్యాధికి గురియై మిక్కిలిగ క్షీణించినవారికి యెప్పటి సంపూర్ణ ఆరోగ్యమును పునః ప్రతిష్ఠింపగల ప్రాణదాత.

జీవామృతము మెదడు నుపయోగించి జీవయాత్ర గడుపువలసినవారికి పెన్నిధి.

ప్రమోదూత

[illegible]

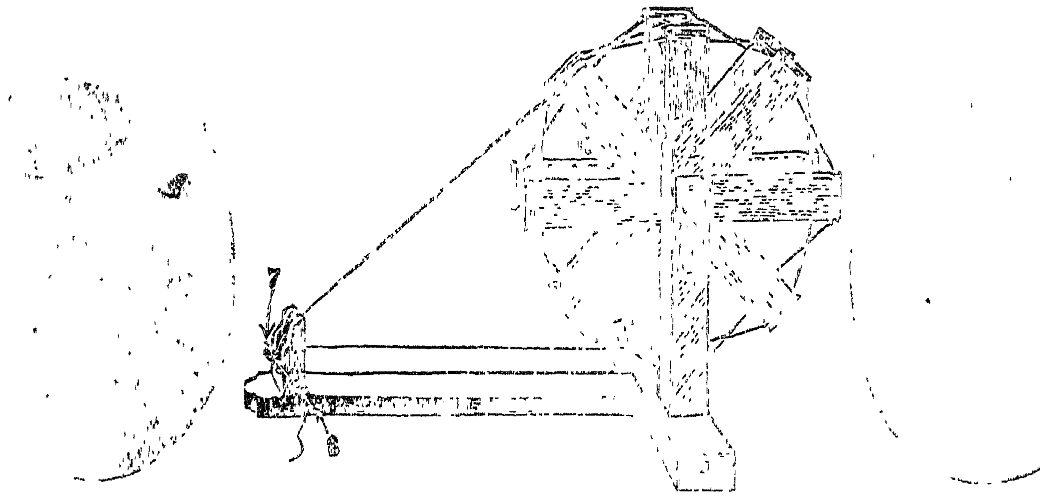
ప్రాక్ర్పతీచీ ప్రాదంబుధి ప్రౌఢభంగ
సంఘములనాసభార తాశయపుఁ
నంటిని స్తరంగ ప్రవాహంపుమార్గ [దరణి
మందు నడుపుచు నేకాశ్రయములఁ గూర్చి
పఱచి వెనుకొను ననుకూల వాయువులకు
నలరి తలయూచి మెచ్చి స్వేచ్ఛాభిరతిని
బూని వేగ గమ్యస్థానమునకుఁ జేర్చు
కర్ణధారస్వరూపంబ! కాలపురుష
మూర్తిఁ గైకొన్న గోవిందమూర్తివైన
యోప్రమోదూతవర్షంబ! యొసఁగుచుంటి
మివియె వందనశతముల నెల్లఁ గొనుము.

సకల ఫలదప్రకృష్టమాసములు దూత
లగు ప్రవృత్తి త్వదేకాశ్రయంబ యగుట
షష్టివర్ష పరిభ్రమత్ చక్రమందు
స్వప్రధానత్వ మబ్బిన సమయమందు
ప్రభవవిభవానుగతశుక్ల పథమునందు
లోకకల్యాణ సంధాన లోలమగుచు
ధర్మనిర్ణయ కార్యవిధాత వగుచు
వెన్క సుప్రజోత్పత్తికి బీజమగుచు
సుమపరిమళము నించు నాస్యములతోడ
భ్రమర ఝుంకృతి శ్రుతిచేసి మధువ్రతాలుక
శాంతి గానంబు కోకిల స్వరముతోడ
సకల దిక్కాంతలును బాడఁ జదువుచెప్ప

వివృతి "సుధిమం" స్తనుచు [illegible]
ఇదె వసంతుఁడు స్వాగత మిచ్చు [illegible]

ప్రభవిత నీవను ప్రమోదూతవర్ష! [illegible]
ఇపుడు నీచక్రవర్తిత్వ [illegible]
గనుము లక్ష్మీసనాథుఁడై [illegible]
డింక నీదూత జగములు జేసి [illegible]

జగము నీచేతి కీల్బొమ్మ సర్వశక్తి
వెలిలలో కోద్ధరణ మఖిలాంధ [illegible]
గల్గె నీకింక శాంతిసంఘటన వృత్తి
నైజమయ్యెను-నవ యుగోన్నతికి శంకు
వసరి స్థాపించి పాంచజన్యంబు నొత్తి
దూత కార్జ్జల [illegible] నిష్ఠాత [illegible]
మగుచు నానందపూర్ణమై యఖిలమల [illegible]
ప్రకృతిలక్ష్మి నిధానమై పరిఢవిల్లు
సర్వవేదాంత సామరస్యము ఘటించు
నైక్యవిజయ ధ్వజంబు చీనాంశుకంబు
విష్ణుపదమందు నాడు వాతావరణము
సర్వజగదనుకూలమై సంఘటిల్లు
చక్రవాళాద్రి మహీను [illegible] సానువులకు
అతను ముద్రాభిముద్రితలైనదన్య
దంపతులు హారతుల్ పట్టి తాంపపింప
సార్థమగుఁ బ్రమోదూత వనుట జగతి.

పరమపురుషుఁడు

మ॥ శ్రీ. కే. బి. కోటలింగ దేవర గారు

గాంగేయు నిష్కామ కర్మయోగంబును కృష్ణుని ధీరగాంభీర్యమును
చంద్రమతీనాథు సత్య వచస్స్ఫూర్తి ధర్మజు పరమశాంత ప్రవృత్తి
ప్రహ్లాదు సాత్త్వికాగ్రహశక్తి జీమూతవాహను నాత్మత్యాగ వరబలంబు
శాక్యసింహుని యహింసాపరత్వము తపోధను నేసు నాత్మబోధానుభవము
గుహభగీరథ కార్యనిర్వహణ గుణము-లేకమై యొక్క-వ్యక్తిలో లోకమునకు
సత్క్రియా పూర్వముగ నాత్మశక్తి నెలయ-కర్మచంద్ర మోహనదాస గాంధి నాఁడు
పరమపూరుషుఁ డుదయించె భరతమాత!

మహిత హిందూ మహమ్మదు మతాంతర విభేదముగ్న సంధాన కర నయస్సంధి గాంధి
శమదమ నయదయా సత్యాది సుగుణ సముదాయ సంభరిత దివ్యసంధి గాంధి
మతరాజకీయ సంగతి ధర్మయుగళ సమ్మిళిత సంపాదకో ద్గ్రంథి గాంధి
అన్య దుర్లభ విశుద్ధాధ్యాత్మిక మహాస్ఫూర్తి సుగంధస్ఫూర్తి సమ్యగంధి గాంధి
శీతనగసేతుమధ్యస్థ భూతలమున పాలించినట్టి సార్వభౌముండె గాంధి
యట్టిలోకోత్తర మహాత్ము నాత్మజునిగఁ బడసిన నీకుఁ గాదునేమి? భరతమాత!

శాంతరసాబ్ధిలో జ్వలితాగ్ని కణరాజి తీవ్రతాపంబు గన్న సర్వదర్శి
రాట్నవిస్వనములో రాష్ట్రస్వాతంత్ర్య గానంబు విన్న దివ్యశ్రోత
బాధానుభవములో ప్రథిత శాశ్వత సౌఖ్య రసమాధురిని గన్న రాజయోగి
ఖద్దరువలువలో కమనీయ కౌశేయ కాంతులను గాంచు కవిసత్తముండు
కర్మచంద్రమోహనదాసగాంధి చేష్టలు దృష్టాంతముగ మస్తిష్క స్వాతంత్ర్యవసరోత్స
వంబుఁగావించు భాగ్యంబు బడసినారు-మిమ్ము గనినట్టి మా భాగ్యవశమంటి!

నవ్వుదువో భువనంబు లనంతములౌ వెలుగు జిగిల్గు నీ బోసినోట,
చూచుదువో భవత్సునిశితదృక్సూత్ర ప్రతివాద హృద్భేది సగుణ వాగ,
పంకింతువో తల భావనాబలసముత్కంఠ కెరటము లుప్పొంగఁజేసినోత్రె.
పలుకుదువో ధరాస్థలిఁగల్గు విజ్ఞాన నిధులెల్ల తలలూచి నిన్ను మెచ్చ
తారకామధ్యమున సుధాధాము కవి-సకలజాతీయ పతనాయకుల నడుమ
దివ్యదర్శన మిడు నిన్ను దేశీచూడ - భారతీయులు భాగ్య భావమున విడరె
అమలగుణ రత్నకంధి! మహాత్మగాంధి!

ఆంధ్రమాతృనిర్వేదము

తాప్రావులపల్లి రామమూర్తిగారు

ఆంధ్రరాజ్యస్థాపనాచార్యులౌ శాతవాహనోర్వీశుల బాహుబలము
నిజదేశసౌభాగ్య నిర్మాణచతురులౌ చాళుక్యరాజుల సాహసంబు
మాతృదేశార్చనా మహితాత్ములైన కాకతినరేంద్రుల రణ కౌశలంబు
అరిరాజవిపిన దావాగ్నులైన విజయ నగరభూనాథుల మగతనంబు
బీరువోని రెడ్డి విభుల విక్రమంబు-పద్మనాయక ప్రభువుల పౌరుషంబు
క్షత్రియనృపవరేణ్యుల శౌర్యపటిమ-కానరాదేమి నేటినాసూనులందు. ?

లేఁడుగా నేఁడు ఢిల్లీపాదుషాకనుల్ గప్పిన మంత్రియుగంధరుండు
కనుపింపఁడయ్యె నేఁ డనుపమస్వాతంత్ర్య ధుర్యుఁడౌ మాధవాచార్యమంత్రి
కలవయ్యెఁగద నేఁ డఖండదిగ్విజయ సంపద జేనికొసఁగు తిమ్మరుసుమంత్రి
అరుదయ్యె నేఁడు మహాలౌకికధురీణుఁ డైన ఘనయశుఁ డక్కన్నమంత్రి
అకట! నాకర్మమేమొ? ప్రజానురంజకముగ నేర్పుతో రాజ్య చక్రంబుఁద్రిప్పఁ
జాలిన నిపుణుఁడౌ మంత్రి సత్తముండు-కానరాఁడేమి నేఁటినాసూనులందు. ?

ఆంధ్రభాషాప్రియుఁడౌ రాజరాజనరేంద్రుని వంటి భూమీశ్వరుండు
ఆంధ్రకావ్యోద్ధార కాగ్రగణ్యుండైన మనుమసిద్ధినిఁబోలు మనుజవిభుఁడు
ఆంధ్రకవిత్వ తత్త్వానందుఁడౌ కృష్ణ దేవరాయనినాటి భూవరుండు
ఆంధ్రకవిమహా జనాధారుఁడౌ తిమ్మ జగపతికైన సత్ప్రభుండు
వేమభూపాలుని పగిది వేడ్కతోడ-సాళ్వ తిమ్మభూపతిమాడ్కి సంతసమున
నాంధ్రకవితను బోషించు నట్టిఱేఁడు-కానరాఁడేమి నేఁటి నాసూనులందు.

నన్నయాదిసుకవి నాథులచందాన రచియించిరేల సద్గ్రంథ మొకటి?
త్యాగరాజాది మహాహుమహుల వితాన నలిపిరే భక్తి ప్రచారమింత ?

వేమనాదివిదులు వేదాంతులనుబోలి ప్రకటించినారె వైరాగ్యపథము ?
తిక్కనామాత్యాది ధీరుల తెన్నున నరిగిరే వీరవిహారములకు?
వేయుచున్నారె జాతీయ వేషమైన?-పలుకుచున్నారలే మాతృభాషనైన ?
నాసుతులకు విజ్ఞాన మేనాఁడుకలుగు?-అకటకట యెంతనిర్భాగ్య నైతినేఁడు !

ఆంధ్రరాష్ట్రముకోస మంగలార్చితిఁగాని యేర్పడలే దది యింతవఱకు
ఆంధ్రగ్రంథాలయో ద్యమమూనితిని గాని యెదుగుఁబొదుగునులే దింతయైన
దేశీయవస్తువు లాశించితిని గాని నిర్మింపఁబడలేదు నేఁటిదాఁక
జాతీయవిద్యాప్రచార మెంచితిఁ గాని కొనసాగకున్నది ధనములేక
ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయ మవతరించి-గడియ కొకతావునకుఁ గప్పగంతు లిడుచు
జేరె నొకమూల కిఁక నేమి సేయుదాన-తెలియరాదు నాకింకేమి దిక్కుకలదొ ?.

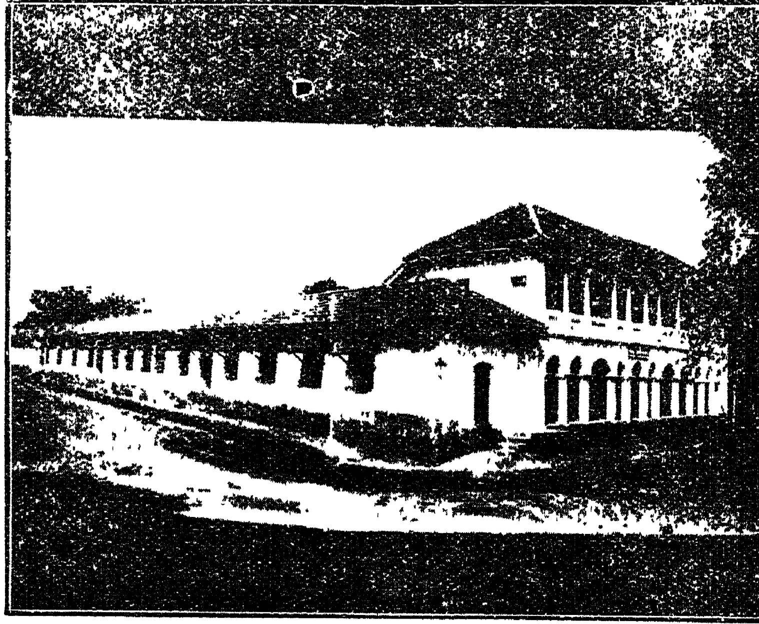
ఊరూర గ్రంథభాండారంబు లవలీల కట్టింపకుందునే ఘనతమీఱ
అమలజాతీయవిద్యాశాల లెల్లెడ నిర్మింపకుందునే కూర్మిచెలఁగ
శ్రీస్వదేశీయపరిశ్రమా గారముల్ నెలకొల్పకుందునే నేర్పుదనర
అతులితభావోన్న తాంధ్రపతాకంబు స్థాపింపకుందునే శాశ్వతముగ
ఆంధ్రవిజ్ఞానవల్లరు లతిముదమున-పెంచి కాపాడకుందునే పేర్మితోడ
ఎంతవైభవంబు ననుభవింతునో గద-ఆంధ్రరాష్ట్ర మేర్పడుభాగ్య మబ్బెనేని.

కలదు వివిధసస్య ఫలవృక్షరాజితో వరలుచుండెడుభూమి వలసినంత
కల వనేకతరుగుల్మలతాదికములచేఁ గడుసొంపుఁగూర్చెడు కాననములు
కలవు నానారత్న జనకసంపన్నమై వరలుచుండెడు మేటిపర్వతములు
కలవు వినిర్మల జలపూరితంబులై ముదముఁగొల్పెడు మహా పుణ్యనదులు
గోగణము పచ్చికబయళ్లఁ గోరినన్ని-యున్న విట్టిభాగ్యంబు లింకెన్నొ గలవు
కాని ప్రత్యేకరాష్ట్రంబు లేనినాఁడు-కలదె నాకీ మహాభాగ్యముల సుఖంబు !.

పెద్దాపురము శిల్కులు

శ్రీలక్ష్మి శిల్కు మ్యానుఫ్యాక్చరింగు వర్క్సు,

పెద్దాపురం.

VIEW OF THE FACTORY.

1. మేము 1913 సం॥ మొదలు శిల్కు క్లాత్సుచేయుచున్నాము. ప్రపంచములో మనుష్యులకు శిల్కు సంబంధమైనవి యేవేవికావలెనో అవన్నియు మేము మా ఫ్యాక్టరీలో బహునిపుణతతో శ్రేష్ఠముగా తయారుచేసి మిక్కిలి చౌకధరలకు విక్రయించుచున్నాము. కావున దయతో మీకు కావలసిన శిల్కు క్లాత్సు (పట్టుబట్టలు వగైరాల) కు ఆర్డరు పంపగోరుచున్నాము. మీకు (Samples) స్యాంపుల్సు కావలసినచో మీ అడ్రస్సుతో వివరముగా వ్రాసి పంపగోరుచున్నాము.

2. మహారాజులకు, జమీన్‌దారులకు, ధనవంతులకు కావలసిన విలువగల బట్టలుగూడా మాకు ఆర్డరు యిచ్చిన స్వల్పకాలములోనే తయారుచేయించి యివ్వగలము.

మా బట్టలు ప్రతిమార్కెట్టులోను వర్తకులవద్ద దొరుకును. యిటీవల కొందరు వర్తకులు నాణ్యముకాని బట్టలు తయారుచేసి మాబట్టలే అని ప్రజలను మోసపుచ్చుచున్నారు. అట్టి మోసము గ్రహించుటకు మాపేరుతోవున్న ట్రేడ్‌మార్కు మాతాలూకు ప్రతిబట్టయందు వుంచును గాన మా బట్టయందు మాపేరువున్నదిమాత్రమే మాది అని గ్రహించవలెను.

Tel. Address:-
SILK GOODS
PEDDAPURAM

ముప్పన సోమరాజు & వీర్రాజు, ప్రొప్రయిటర్లు,

శ్రీలక్ష్మి శిల్కుఫ్యాక్టరీ, పెద్దాపురం.

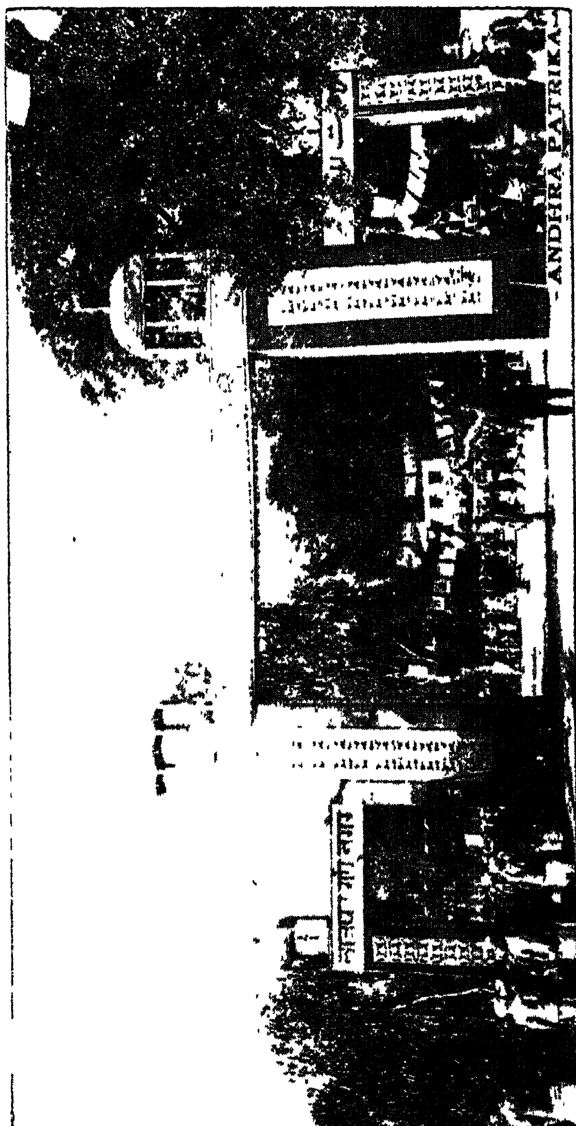
౪౪-వ అఖిలభారత జాతీయ మహాసభా చిత్రములు, లాహోరు.

జాతీయపతాకారోహణము ౯

జాతీయపతాకారోహణము ౧౦

లజపతిరాయనగర సింహద్వారము ౧౧

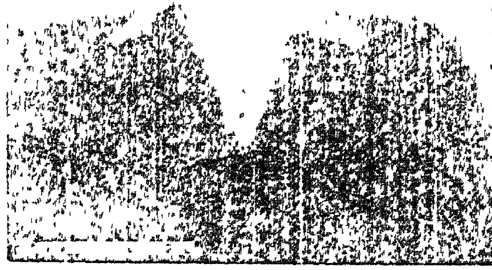

చిత్రము ౧౨

లజపతిరాయి నగరములోని ద్వారములు

చిత్రము ౧౩

జతీంద్రస్మృతి

వేంకట వీరరాజ కవులు

ఆహా స్వతంత్రతకు హోరాహోరి పోరాడు
యోధాగ్రణి యనంగ నొప్పినావు
తత రాజకీయ బంధితుల శ్రేయము గోరి
నిరశనవ్రతమూని నెగడినావు
మహిత స్వారాజ్యనిర్మాణమ్మునకు నీ శ
రీరమ్ము బలిగ నర్పించినావు
భారత భ్రాతల భావిభాగ్యమున కై
కడకు ప్రాణము ధారవిడచినావు
బళిర! భారతమాతృగర్భప్రభూత
శుక్తి ముక్తాఫలమ్మ వెసూ జతీంద్ర!
మేలు! భవదీయకీర్తి కాంతాలలామ
నృత్యమొనరింపదే! అహర్నిశలు దశల.

గీతిక

[illegible]

విమలభారతి! [illegible]

మహోజ్జ్వల [illegible]

౧

సహస్రకిరణప్రసారకాంతుల [illegible]

విచిత్రమొహరా! ఒహరా! [illegible] విను.

౨

మృగాంకకరణ ప్రకాశమంజుల [illegible]

మనోజ్ఞమొహరా! ఒహరా! [illegible] విను.

౩

[illegible] ప్రభాత [illegible]

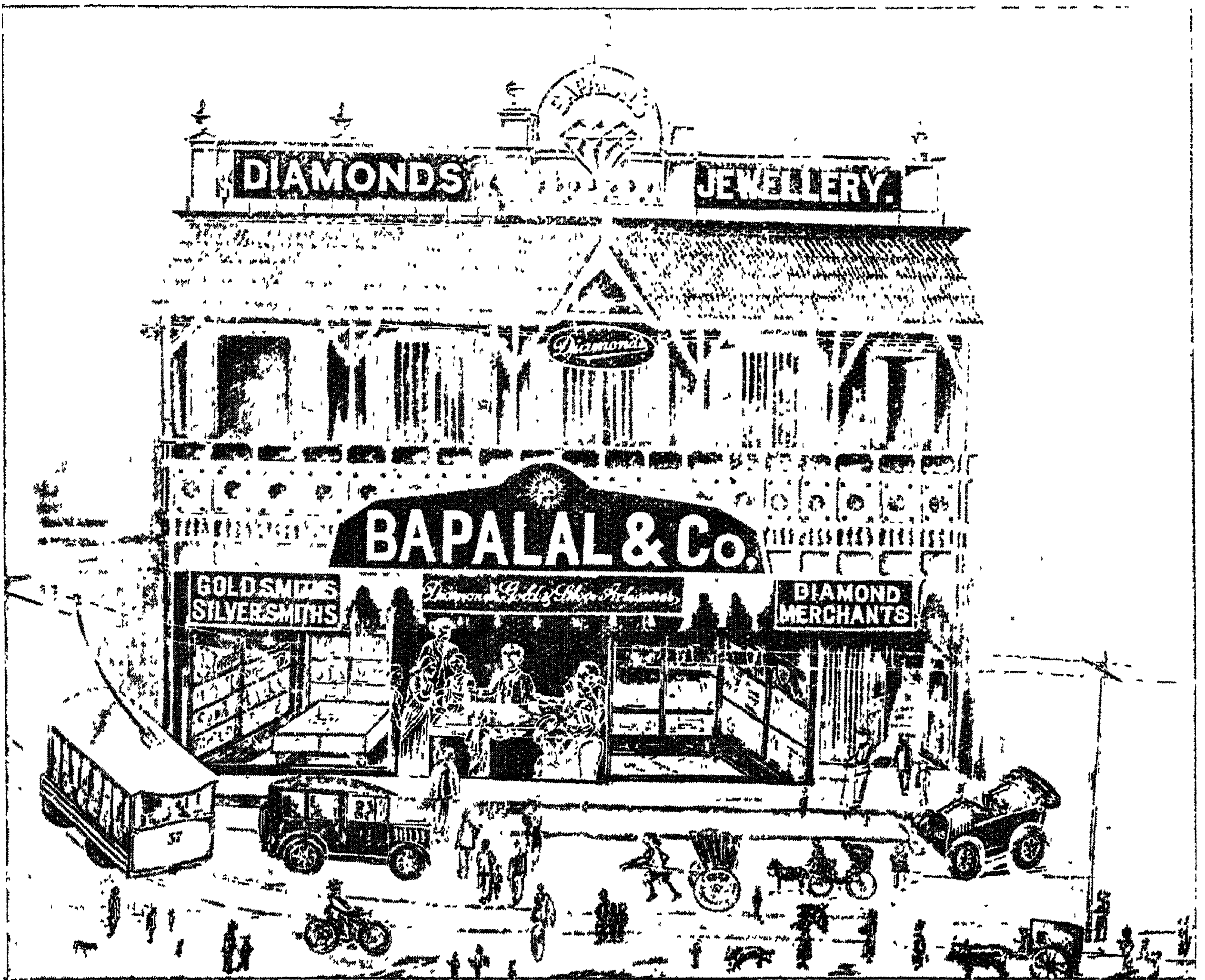
నిదానమొహరా! ఒహరా! [illegible] విను.

౪

నయామబరమ బలిసుమ [illegible]

ప్రబోధమొహరా! ఒహరా! ప్రబోధ [illegible] విను.

బాపాలాల్ అండు కంపెని, మద్రాసు.

వజ్రాలవర్తకులగు బాపాలాల్ కంపెనీవారి విశాలమైన వ్యాపారభవనము

మద్రాసులో, చైనాబజారురోడ్డున 216 నెం. మా భవనమందు వ్యాపారము చేయుచున్న బాపాలాల్ కంపెనీవారు తమవజ్రములను సరాసరి ఆంటువర్ప్, ఆంస్టర్డము నగరములనుండియే తెప్పించుచున్నారు.

వెలకు తగిన ఆభరణములనే ప్రశస్తముగా సప్లయిచేయుటయందు బాపాలాల్ కంపెనీవారు గతించిన ప్రఖ్యాతిని కాపాడుకొనుచు వ్యాపారము చేయుటయే బాపాలాల్ కంపెనీవారి మతమై యున్నది.

మంచిసరుకు సమృద్ధిగా సప్లయిచేయుటయే ప్రథమకర్తవ్యము. లాభము లాగుట రెండవవిషయము. ఈకంపెనీ వ్యాపారముయొక్క మూలసిద్ధాంత మిదియే. ఈకంపెనీ యజమానులే స్వయముగా శ్రద్ధవహించి ఖాతాదారుల కోరికలను గౌరవించి మర్యాదగా వ్యాపారము చేయుటవల్లనే యీ కంపెనీ వృద్ధిలోనికి వచ్చినది. అత్యంత నవీనసాధనములతో యీకంపెనీవారు తమస్వంతకార్ఖానాలోనే నుంచి నవరను బంగారముతోను, శుద్ధమైన వెండితోను ఆభరణములను తయారుచేయుచున్నారు. వెండిగాని, బంగారుగాని నాణ్యమైనదిగా లేనియెడల సొమ్ము వాపసు యివ్వబడును. బాపాలాల్ కంపెనీవారు ఈరాజధానిలోను, యీదేశములోను ప్రఖ్యాతిగడించుటయేగాక అమెరికాదేశములోకూడ ప్రఖ్యాతివహించినారు. సరసమైన ధరలకును, వ్యాపారసామర్థ్యమునకును ఖాతాదారులగు రాజాలు, జమీందారులు, ప్రభుత్వాధికారులు పెద్ద వర్తకశ్రేష్ఠులు మమ్ములను ప్రశంసించియున్నారు. వీరి వ్యాపారభవనమునకు వచ్చి చూచినయెడల మీకు అన్నియు తృప్తికరముగా బోధపడును.

సువర్ణసుందర రసము

ఇది సర్వసవాయిమేహరోగములకు సంజీవినివంటిది. దుష్టస్త్రీ సాంగత్యముచేత ఘనంగరోగము (సవాయిమేహము) అంటుకొని అంగము చెడి శరీరమంతయు వ్యాపించి మిక్కిలిపడి బాధపడువారలు దీనిని సేవించిన రోగవిముక్తులగుదురు. నోటియందు, ముక్కునందు, పుంస్త్వపు ముక్కునంతయు తినివేసినవారలకు గూడ రోగమునింకను తీవ్రముగా వ్యాపించనీయక, అంతటితోనాపి శరీరమున రక్తమును శుద్ధిపరచి నిరోగినిగా జేయును. ముక్కులోని నోటిలోని పుండ్లను మాన్పును. జాడ్యముకలిగిన వెంటనే సేవించినయెడల మందురోగమును శరీరమున తీవ్రముగా వ్యాపించనీయక, దీనివలన వచ్చు ఇతరదుర్గుణములను రానీయక కాపాడును. సంవత్సరముల తరబడి శరీరమునందు జీర్ణించియున్న సవాయిమేహరోగులు, దీనిని సేవించి విముక్తులై సుఖముగానున్నారు. 'సిఫిలిస్' నకు ఇచ్చు ఇంజెక్షనులు వగైరాలు అక్కరలేకనే ఈయౌషధ సేవనమువలన శరీరము శుద్ధిపడును. సవాయిమేహమువలన సంప్రాప్తమగు అజీర్ణము, శుక్లనష్టము, నపుంసకత్వము, పక్షవాతము, బలహీనము, తలనొప్పి, జ్ఞాపకశక్తి తగ్గుట, ఇతరవ్యాధులు మొదలగు సమస్తదుర్గుణములను బోగొట్టి ఆరోగ్యమునిచ్చును. ఇయ్యది కీర్తిశేషులగు బ్రహ్మశ్రీ వేటూరి సుందరశాస్త్రిగారిచే కనిపెట్టబడి, అరువదిసంవత్సరములు వారి ఉపయోగమున మిగుల శ్రేష్ఠమైనదని రూఢిపరచబడినది. అనేకులు దీనిని సేవించి వేనోళ్ల మెచ్చి యున్నారు.

వెల 50 మాత్రలు రు. 5—0—0

అభ్రక భస్మము

అభ్రకభస్మము ఇంతకంటె మంచిది ఇంతతక్కువ ధరకలది యింకెక్కడను దొరకదు. శాస్త్రప్రకారము సక్రమముగా శ్రీ ముక్త్యాల రాజావారి సంస్థానమున తయారుచేయబడినది. వాస్తవము, ఇతరులు తక్కువపుటములు బెట్టినను శతపుటాభ్రకమనియు సహస్రపుటాభ్రకమనియు పేర్లుపెట్టి యెక్కువధరల కమ్ముచుందురు. ఎక్కువధరలు పెట్టినచో మందులు నమ్మకమయినవని కొందరు భ్రమపడెదరు. ఎంతనమ్మకముగా తయారుచేసినను ఇంతకంటె ధరపెట్టుటనవసరము. అనేకులు మా అభ్రకభస్మమును వాడి మెచ్చియున్నారు. డయబిటిస్ అనబడు అతిమూత్రవ్యాధిని నిర్మూలింపజేసి అందుండు చక్కెరపదార్థమును తీసివేయును. వేడిని, దగ్గును, క్షయను ప్రదరమును బోగొట్టును. అనుపానవిశేషములచే సర్వవ్యాధులను కుదుర్చును. ఔషధయోగములందు గూడ కలుపుకొనవచ్చును. మా ప్రశంసా పత్రముల జూడుడు.

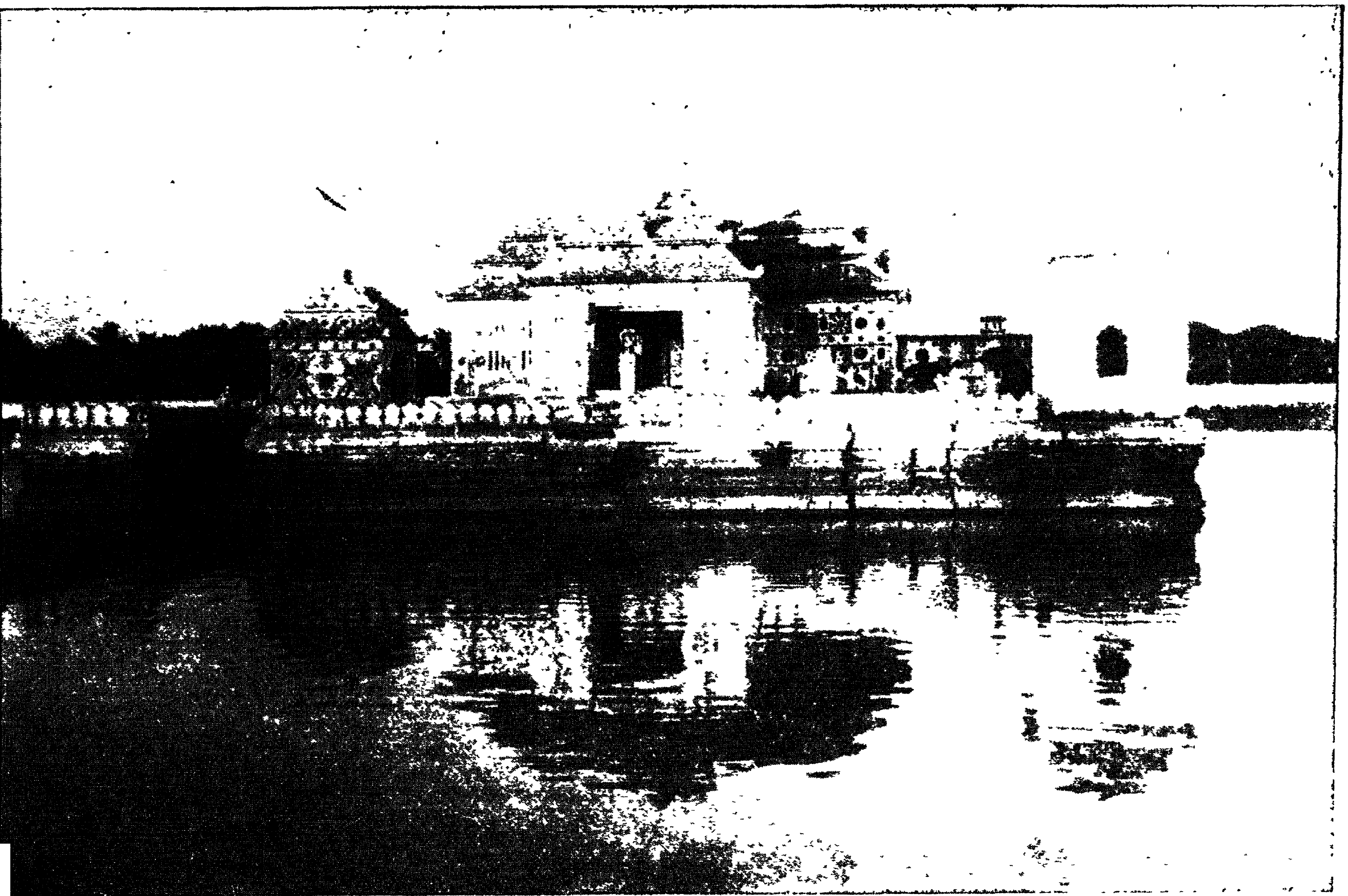
100 పుటముల అభ్రకభస్మము తులం 1-కి రు. 2-0-0　200 పు. అభ్రకభస్మము తులం 1-కి రు. 4-0-0
300 ,, ,, ,, 5-0-0　500 ,, ,, ,, 10-0-0

మహాసూతికాభరణము

ఈయోగమునందు పులి, మొసలి, తాబేలు, నెమలి, దున్నపోతు, ఉడుము, అడవిపంది, త్రాచుపాము, మేక, చేప, చెవులపిల్లి ఈజంతువులయొక్క పిత్తములు (చేదుకట్లు) చేరియున్నవి. ఈపిత్తములేగాక యిందు సువర్ణము, రజితము, తామ్రము, అభ్రకము, లోహము, కాంతము, సీసము, వంగము, మొదలగు విలువగలభస్మములు గలియును. ఈ ఔషధము స్త్రీ ప్రసవించినప్పుడు కలిగే అనేకవిధములగు సూతికా [బాలింత] వ్యాధులకు అమోఘముగా పనిజేయును. ప్రసవించిన తరువాత తొమ్మిదిరోజులవరకు వాడిన ఏవిధమగు అనారోగ్యమును కలుగనీయక కాపాడును. సూతికాజ్వరములందు వొళ్లు నొప్పులు, తలనొప్పి, నిద్రలేమి, దప్పిక, తాపము, మొదలగు లక్షణములు కనబడినప్పుడును సన్నిపాతముపుట్టి, ప్రేలాపనలు కలిగి రోగము తీవ్రదశయందున్నప్పుడును, ప్రయోగించిన ప్రత్యక్షముగా గుణమును జూపును. మరియు బాలింతల గర్భాశయమునుండి మయిల సరిగా ప్రవర్తింపక, కడుపునొప్పిగలిగి బాధపడుచుండినయెడల, దీని ప్రయోగమువలన మయిలనంతయు వెడలగ్రక్కించి గర్భాశయమును శుద్ధిపరచి, బలమును గూర్చును. వాతమును తగ్గించును. పిచికారి(Douche) మొదలగునవి యేవియు నవసరములేకుండా ఆర్తవమును ప్రవర్తింపజేయును. సమస్త పైత్యవ్యాధులు, ఎక్కిళ్లు, కాస, శ్వాస, ఉదావర్తము, గ్రహణి, గుల్మము, అతిసారము, అపస్మారము, భ్రమ, కంపవాతము, ధనుర్వాతము మొదలగు వాతవ్యాధులను కుదుర్చును.

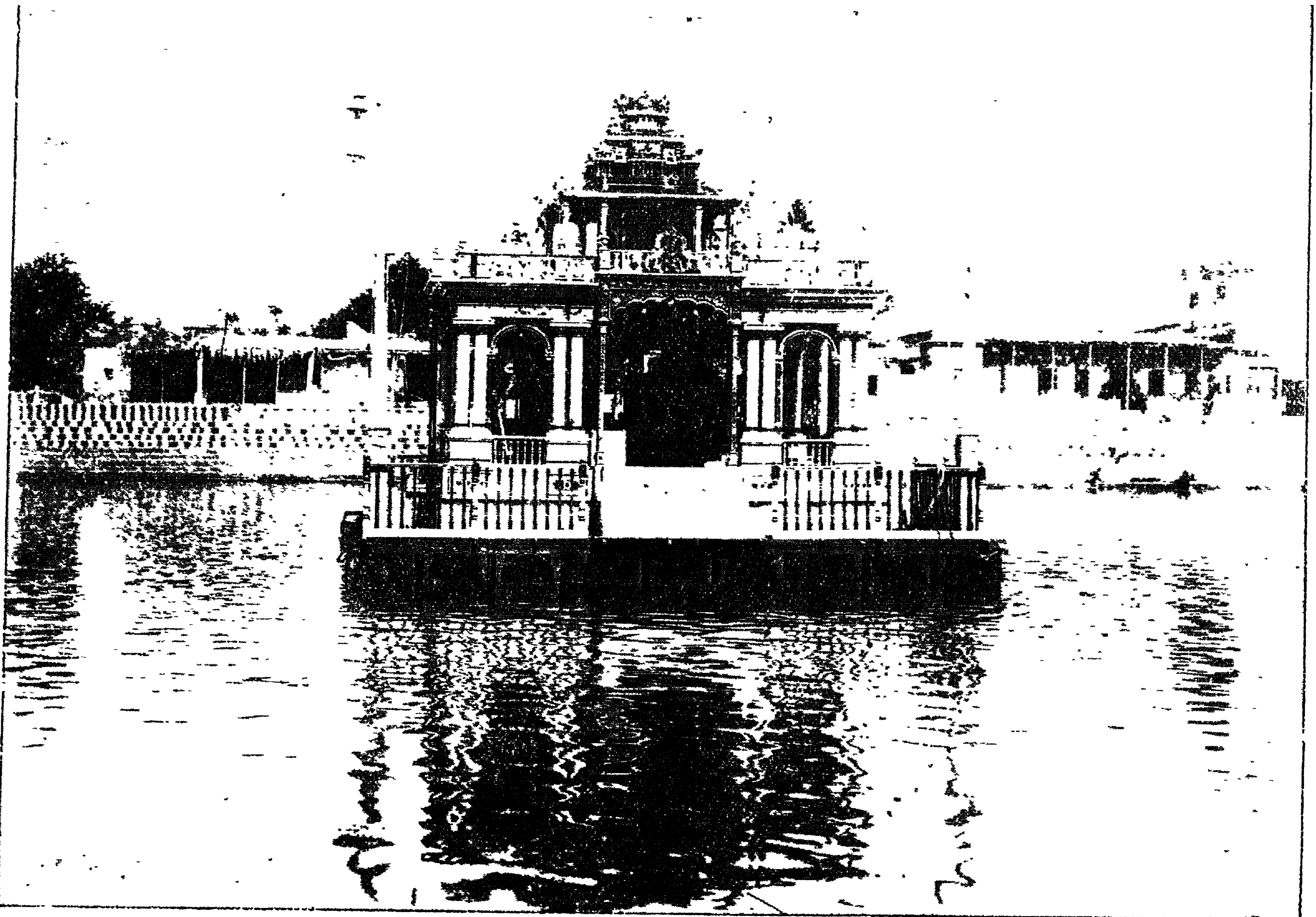
మహాసూతికాభరణము (ప్రశస్తయోగము.) వారమురోజులమందు రు. 5-0-0, తులం 1-కి రు. 30-0-0

ఆర్ష రసాయన శాల, ముక్త్యాల, (కృష్ణాజిల్లా)

౧. పూరి-మహాతటాకము

శ్రీ యం. కె. రంగస్వామయ్యంగారు.

౧. "తెప్పలు" తిరుపతి

శ్రీ యం. కె. రంగస్వామయ్యంగారు.

మీకు సంతానం, అనర్థకం,
అనవసరం, అయితే

'కాంట్రా సెప్టిన్'

ఒక్కటే

నిరపాయమైన, అమోఘమైన ఉపాయం
ఉపయోగించండి!! తెలుస్తుంది.

పెద్ద పెద్ద డాక్టర్లచే
పొగడ్తగన్నది

16 మోతాదుల ట్యూబు రు. 1-12-0.

ట్యూబులకు, ఇతరవిషయములకు
ఈ దిగువ చిరునామాకు వ్రాయండి.

టి. రామచంద్రరావు,
153, బ్రాడ్వే, మదరాసు.

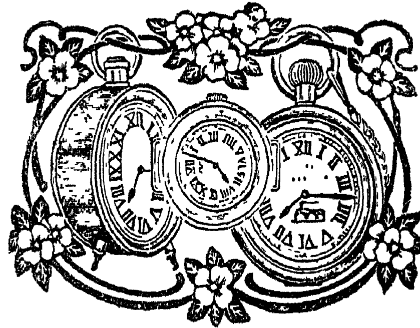
సోల్ యేజంటు:

ది సోషల్ హైజీన్ సిండికేట్,

ఇతర కెమిస్టులు అందు, డ్రగ్గిస్టులవద్ద కూడ దొరకును.

ఉచితము! ఉచితము!!

వాటిలో రెండు ఉచితము!!!

చిత్రము నందున్న బంగారు రిస్టువాచిని కొనువారికి, ఒక జేబు గడియారమును ఒక మేజా గడియారమును ఉచితముగ నొసంగబడును. అవి యన్నియును చాలకాలము పనిచేయుటకు, ఖరారుగా గంట చూపుటకు గ్యారంటీ చేయబడినవి. త్వరపడుడు, లేనియెడల యేమరవలసివచ్చును. బంగారు రిస్టువాచి ధర రు. 8-8-0 ప్యాకింగు తపాలాచార్జి 12 అణాలు. మీ అడ్రసు ఇంగ్లీషులో స్పష్టముగా వ్రాయుడు.

ది లండన్ వాచ్ కంపెనీ, (శాఖ 44)
2, ఆర్మీనియన్ వీధి, కలకత్తా.

దోమలబాధను తప్పించుకొనుట కుపాయము
హాయిగా సుఖనిద్రను పొందుడు. మంచి ఆరోగ్యము
గలుగును. ప్రపంచమందు నన్నె కెక్కిన మా

దోమ తెరలను

కొనుడు. గట్టి అల్లికనూలుచే తయారొనర్చబడినది.
అందముగా తయారొనర్చబడినది.

సైజులు:—

పొడుగు.	వెడల్పు.	ఎత్తు.	చదరపుగళ్లు.	గుండ్రపుగళ్లు.
6 అ.	3 అ.	$4\frac{1}{2}$ అ.	రు. 5-8-0	రు. 6-6-0
6 ,,	4 ,,	$4\frac{1}{2}$,,	,, 6-8-0	,, 7-2-0
7 ,,	$3\frac{1}{2}$,,	5 ,,	,, 7-10-0	,, 8-6-0
7 ,,	5 ,,	5 ,,	,, 8-4-0	,, 9-8-0

ప్యాకింగు ఉచితం. పోస్టేజి ప్రత్యేకం.

ఎట్టి సైజునకైనను ఆర్డరిచ్చిన 24 గంటలలో తయారొనర్చి పంపగలము.

THE UNION TRADING Co.,
166, Harrison Road, (6), Calcutta.

ఆరోగ్యపంచాంగము

డాక్టరు ఆచంట లక్ష్మీపతి (బి. ఎ., యం. బి. సి. యం., భిషగ్రత్న) గారిచే రచియింపబడినది.

ఓం పుణ్యాహమ్ దీర్ఘమాయురస్తు

ఓం. శుభదినమగు నీ సంవత్సరాదిదినము పుణ్యదిన మగుగాక. సమస్తభూతములును దీర్ఘాయువును బొందియుండుగాక!

శాంతిరస్తు, పుష్టిరస్తు, తుష్టిరస్తు, వృద్ధిరస్తు, అవిఘ్నమస్తు, ఆయుష్యమస్తు, ఆరోగ్యమస్తు.

ఎల్లదిక్కులను శాంతి, సంతోషము, పుష్టి, వృద్ధి, జయము, ఆరోగ్యము, దీర్ఘాయుస్సు వర్ధిలుగాక.

డాక్టరు ఆచంట లక్ష్మీపతిగారు, బి.ఏ., యం.బి.సి.యం., భిషగ్రత్న.

ఆరోగ్య ప్రచారము

హిందూదేశమునందు ఆరోగ్యాభివృద్ధికై ప్రచార మనేక విధముల జేయబడినట్లు తెలియగలదు. ఒకవైపున ధర్మశాస్త్రవేత్తలు ధర్మాధర్మ పరిపాలనమని జెప్పి ఆరోగ్యసూత్రములను శాసించి ప్రవర్తింపజేయుచు వచ్చిరి. మరియొకవైపున వైదికులు కర్మకాండమను పేరుతో వ్రతాదులు కల్పించి వానిమూలమున ఆరోగ్యవిధులను ప్రజలు నిత్యం త్రికాలములయందు అవలంబించునట్లు చేసిరి. విద్యాపీఠములందు గురువులు తమ శిష్యులకు లక్ష్యలక్షణయుక్తముగా ఇతర శాస్త్రములతోపాటు ఆరోగ్యసూత్రములను బోధించుచును ఆచరించుచునువచ్చిరి. నగరాధ్యక్షుల ద్వారా, పంచాయతుల ద్వారా ప్రజలు ధర్మ ప్రవర్తనముగలవారై యుండునట్లు రాజులు పరిపాలించుచువచ్చిరి. అధర్మపరులకు తీవ్రమైన దండనలు విధింపబడుచున్నట్లు అర్థశాస్త్రమునందు చూడగలము. దేశములో వ్యాధులుత్పన్నములైనప్పుడు రాజు నిందితుడుగా నెంచబడుచుండెను. 'తస్య మూల మధర్మం, అధర్మేణ ప్రజాం వర్తయంతి, తస్మాదుధ్వంసంతే జనపదాః' వ్యాధికి మూలకారణ మధర్మ ప్రవర్తనము. ప్రజలు అధర్మమార్గముల సంచరించుచున్నప్పుడు రాజు ఉపేక్ష చేయుటచే దేశమునందు వ్యాధులు ప్రబలునని చరకుడు స్పష్టముగా వ్రాసియున్నాడు. వైద్యశాస్త్రజ్ఞులు రచించిన సూత్రములు అన్ని శాఖలలోనుండు ఉద్యోగులును శిరసావహించి ప్రజాహితార్థమై వారివారి యథాశక్తిని దేశమునందు ఆరోగ్యమును కాపాడుచుండిరి.

ధర్మార్థకామములకు ఆరోగ్యము ప్రధానము

ధర్మార్థకామములు త్రివర్గమందురు. ధర్మమనగా ఋజుమార్గ ప్రవర్తనము. ధర్మము, అధర్మము అనునవి దేశకాలములనుబట్టి మారుచుండును.

ప్రత్యేకవ్యక్తులకు ధర్మ పరిపాలన ఎట్లు ఆవశ్యకమో సంఘములకు గూడ అట్లు అవసరమే. ధర్మప్రవర్తనము లేనిచో సంఘము బలహీనమగును. పెద్ద చేపలు చిన్నచేపలను తినివేసినట్లు బలవంతుడగువాడు బలహీనుని మ్రింగివేయును. తిమి తిమింగిల న్యాయము ప్రకారము స్వోదరపోషణార్థమై తిమింగిలమునకు స్వజాతిహత్యధర్మమే యగును.

అర్థమనగా శక్తి. విద్యావంతునకు జ్ఞానమే యర్థము. సేనాధిపతికి మందుగుండు సామానులు, రథగజతురగపదాత్యాదులు అర్థము. ధనముయొక్క బలము అధనము ను వివేకముతో నుపయోగించు శక్తిని బట్టియుండును.

కామమనగా సుఖమును కోరుట, లేక ఇంద్రియములకు తృప్తి చేయుట. సుఖానుభవమునకు ధర్మార్థములు చెడకుండుట ఆవశ్యకము. ధర్మార్థములు చెడినచో తుదకు సుఖము దక్కదు.

సుఖమనునది మానసికము. మనస్సునందు సుఖము లేనిది అంతఃపురమున నున్నదియు, కారాగృహమున నున్నదియు సమానమే.

అర్థహీనుడగువాడు కామము ననుభవించుట దుఃఖసాధ్యము. ధర్మమును ప్రవర్తింపజేయుటయు కష్టమే. కాబట్టి ఏ కాలమునందు గూడ అర్థమే ప్రధానమని అర్థశాస్త్రజ్ఞులు చెప్పుదురు.

కాని స్వార్థమునిమిత్తమై ధర్మముతప్పి స్వజాతిని చెరిచి లోకకంటకుడైనవాడు తుదకు తన అర్థకామములే చెరుపుకొనును. కావున తన సౌఖ్యమునకైనను ధర్మప్రవర్తనము అత్యవసర మని ధర్మశాస్త్రజ్ఞులు చెప్పుదురు.

తనయొక్క అర్థమును, కామమును చెరుపుకొనకుండ ధర్మమును ప్రవర్తింపజేయవలయును. మరియు ధర్మము చెడకుండ అర్థకామములయందు ప్రవర్తింపవలయును.

ఇట్టి ధర్మార్థ సుఖములను సాధించుటకు ఆరోగ్యమత్యవసరము, అందుచే ఆరోగ్యమును పరిపాలించు విధులను ప్రతివాడును తెలిసికొనవలెను.

అథ సంవత్సర ఫలాని

మానవుల శరీరారోగ్యము దేశకాల పరిస్థితులను బట్టి వృద్ధిక్షయముల జెందుచుండును. అందుచే ఆయా దేశములయందు స్వానుభవము ననుసరించి ఆరోగ్యవిధులను ప్రాచీనులు నిర్ణయించియున్నారు. హిందూదేశమున తెల్లవారుజాముననే లేచి చల్లని సమయమునందు తమతమ పనులను నెరవేర్చుకొనుటవలన శరీరమునకు విస్తారము శ్రమ గలుగకుండ ఆరోగ్యమభివృద్ధి జెందును. "బ్రాహ్మేముహూర్తే ఉత్తిష్ఠేత్ స్వస్థోరక్షార్థ మాయుషః" అను నీ సూత్రము మన భారతీయులకు ఎంత యుత్తమమయినదైనను అన్ని దేశములవారికిని సమముగ వర్తించునని చెప్పవీలులేదు. లండనులో నివసించు ప్రజలు ఉషఃకాలముననే థేమ్సునదిలో స్నానముచేయరు. మన దేశముననో ప్రవాహోదకమున ప్రాతఃస్నానము ఆరోగ్యవర్ధకము. ఇట్లు దేశముయొక్క శీతోష్ణస్థితిని బట్టియు, ఋతుభేదములను బట్టియు సదాచారములు మార్పుజెందుచుండును. అందుచే నీ యారోగ్య సూత్రములను దేశకాల పరిస్థితుల ననుసరించి లోకోపకారార్థమై పెద్దలు విధించి గ్రంథస్థముచేసియున్నారు. ప్రస్తుతకాలమున పాశ్చాత్యవ్యామోహముచే పై సీమలనుండి వచ్చినదంతయు శ్రేష్ఠమని నవనాగరకులు దంతధావనముకూడా మానుకొని అనారోగ్యమునకు పాల్పడుచున్నారు. దీర్ఘజీవితము నాశించువారు ఆయుర్వేదాను సారముగ రచింపబడిన సూత్రములను సంవత్సరము పొడుగునను శ్రద్ధతో నాచరించి సంపూర్ణాయువును సర్వసుఖములను బడయుదురుగాక.

౧. 'బ్రాహ్మే ముహూర్తే ఉత్తిష్ఠేత్
స్వస్థో రక్షార్థమాయుషః॥'

వా. సూ. అ. 2

౨. 'న వేగాన్ ధారయేత్ ధీమాన్'

న. సూ. అ. 2.

౩. 'ఏకైకం ఘర్షయేత్ దంతమ్'

సు. చి. అ. 24.

౪. 'అత్యంత మలినః కాయః నవఛిద్ర సమన్వితః।
స్రవత్యేవదివారాత్రౌ ప్రాతఃస్నానేన శుద్ధ్యతి॥' వశిష్ఠః

వా. సూ. అ. 2.

౫. 'అభ్యంగ మాచరేత్ నిత్యం సజరాశ్రమ వాతహా।
దృష్టిప్రసాదపుష్ట్యాయుఃస్వప్నసుత్వక్త్వదార్ఢ్యకృత్ ॥'

వా. సూ అ. 2.

౬. 'శిరఃశ్రవణపాదేషు తం విశేషేణ శీలయేత్ ॥'

వా. సూ. అ 2.

౭. 'ఉద్వర్తనం కఫహరం మేదసః ప్రవిలాపనమ్।
స్థిరీకరణమంగానాం, త్వక్ప్రసాదకరంపరమ్।'

వా. సూ. అ. 6

౮. 'శరీరచేష్టా యాచేష్టా స్థైర్యార్థా బలవర్ధనీ। దేహవ్యాయామ సంఖ్యాతా మాత్రయా తాం సమాచరేత్॥'

చ. సు. అ. 6.

౯. 'శరీరోపచయః కాంతిః గాత్రాణాం సువిభక్తతా।
దీప్తాగ్నిత్వ మనాలస్యం స్థిరత్వం లాఘవ మృజా॥
శ్రమ క్లమపిపాసోష్ణ శీతాదీనాం సహిష్ణుతా।
ఆరోగ్యం చాపి పరం వ్యాయామా దుపజాయతే॥'

౧౦. 'వయోరూపగు[illegible]హీన మపికుర్యాత్ సుదర్శనమ్॥'

౧౧. 'వ్యాయామం కుర్వతో నిత్యం విరుద్ధమపి భోజనమ్।
విదగ్ధ మవిదగ్ధంవా నిర్దోషం పరిపచ్యతే॥'

౧౨. 'వ్యాధయో నోపసర్పంతి సింహం క్షుద్రమృగా ఇవ॥'

౧౩. 'వచాస్తి సదృశం తేన కించిత్ స్థౌల్యాపకర్షణమ్॥'

౧౪. 'నచ వ్యాయామినం మర్త్యం
అర్దయంతి అరయో భయాత్॥'

౧౫. 'నచైనం సహసాక్రమ్య జరా సమధిరోహతి॥'

౧౬. 'వయోబల శరీరాణి దేశకాలాశనానిచ। సమీక్ష్య కుర్యాత్ వ్యాయామం అన్యథారోగమాప్నుయాత్॥'

సు. చి. అ. 24.

౧౭. 'దీపనం వృష్య మాయుష్యం స్నానమూర్జాబలప్రద మ్। కండూమల శ్రమస్వేద తంద్రాతృడ్దాహపాప్మజిత్॥'

వా. సూ. అ. 2.

౧౮. 'ఉత్తమంతు నదీస్నానం
తటాకే మధ్యమం స్మృతమ్।
కూపే స్నానంతు సామాన్యం
భాండస్నానం వృథాభవేత్॥

(స్మృతిముక్తాఫలము)

౧౯. 'ద్వౌ కాలౌ ఉపస్పృశేత్॥'

చ. సూ.

౨౦. 'యామమధ్యే నభోక్తవ్యం యామయుగ్మంనలంఘయేత్। యామమధ్యే రసోత్పత్తిః యామయుగ్మాద్బలక్షయః॥'

యో. ర. 226 శ్లో.

౨౧. 'నజాతు భుక్తవాన్ ఖాదేత్
మాత్రాం ఖాదేత్ బుభుక్షితః॥'

చ. సూ. అ. 8.

౨౨. 'ఆహారస్య పరం ధామ శుక్రం తద్రక్ష్య మాత్మనః। క్షయో యస్య బహూన్ రోగాన్ మరణంచ ప్రయచ్ఛతి॥'

చ. ని. అ. 6.

౨౩. 'ఏకః శయీత సర్వత్ర న రేతః స్కందయేత్ క్వచిత్॥'

౨౪. 'మాత్రాస్వస్రా దుహిత్రావా నవివిక్తాసనోభవేత్। బలవాన్ ఇంద్రియగ్రామో విద్వాంసమపి కర్షతి॥'

మను. స్మృ.

౨౫. 'నిద్రాయత్తం సుఖం దుఃఖం పుష్టిః కార్శ్యం బలాబలమ్। వృషతా క్లీబతా జ్ఞాన మజ్ఞానం జీవితంనచ॥'

౨౬. 'తస్మాత్ హితాహితం స్వప్నం బుద్ధ్వా స్వప్యాత్ సుఖంబుధః॥'

చ. సూ. అ 8.

౨౭. 'గీతాధ్యయన మద్యస్త్రీకర్మభారఅధ్వకర్శితాః। అజీర్ణినః క్షతాః క్షీణాః వృద్ధాః బాలా స్తథాఽబలాః॥'

౨౮. తృష్ణాతిసార శూలార్తాః శ్వాసినో హిక్కినఃకృశాః। పతితాభిహతోన్మత్తాః క్లాంతాయాన ప్రజాగరైః॥

౨౯. క్రోధశోక భయక్లాంతాః దివాస్వప్నోచితాశ్చయే। సర్వః ఏతే దివాస్వప్నం సేవేరన్ సార్వకాలికమ్॥

30. ధాతుసామ్యం తథాహ్యేషా బలం చాప్యుపజాయతే। శ్లేష్మా పుష్ణాతిచాంగాని స్థైర్యం భవతిచాయుషః॥

31. 'గ్రీష్మే చాదాన రూక్షాణాం వర్ధమానే చమారుతే। రాత్రీణాం చాతి సంక్షేపాత్ దివాస్వప్నః ప్రశస్యతే॥

చ. సూ. అ. 21.

32. మేదస్వినో స్నేహనిత్యాః శ్లేష్మలాః శ్లేష్మరోగిణః। దూషీవిషార్తాశ్చదివా నశయీరన్ కదాచన॥

చ. సూ. అ. 21.

33. 'నిత్యం అనుపహతవాసాః సుమనాః సుగంధీస్యాత్॥ సాధువేషః ప్రసిద్ధకేశః మూర్ధ శ్రోత్ర ఘ్రాణ పాద తైల నిత్యః స్యాత్॥'

చ. సూ. అ. 8.

34. 'త్రిః పక్షస్య కేశశ్మశ్రులోమనఖాన్ సంహారయేత్॥'

చ. సూ. అ. 8.

35. 'సత్యసంధః సామప్రధానః పరపరుషవచన సహిష్ణుః అమర్షఘ్నః ప్రశమగుణదర్శీ రాగద్వేషహేతూనాం హంతాస్యాత్॥'

చ. సూ. అ. 8.

36. 'సర్వప్రాణిషు బంధుభూతః స్యాత్॥'

37. 'క్రుద్ధానా మనునేతా॥'

38. 'భీతానాం ఆశ్వాసయితా॥'

39. 'దీనానాం అభ్యుపపత్తా॥'

చ. సూ. అ. 8.

౮౦. 'నిత్యం హితాహార విహార సేవీ
సమీక్ష్యకారీ విషయే ష్వసక్తః ।
దాతా సమః సత్యపరః క్షమావాన్
ఆప్తోప సేవీచ భవత్యరోగః॥'

వాగ్భటసూత్ర.

ప్రమోదూతనామ సంవత్సర ఫలము

దంతధావనము

బుద్ధిమంతుడగు వాడు మలమూత్రాదులను ఎంతమాత్రమును నిర్బంధింప కూడదు. దంతధావన మత్యంతము ఆరోగ్యకరమైనది. ఒక్కొక్క పన్ను శ్రద్ధతో నిర్మలముగునట్లు తోమవలయును

అభ్యంగము

శరీరమలములు నవచ్ఛిద్రములనుండి నిరంతరము వెలువడుచుండును. ఆశరీరము ప్రాతఃకాల స్నానముచే శుద్ధిచేయవలెను. స్నానమునకు పూర్వము నిత్యమువ్యాయామము, అభ్యంగము శ్రేష్ఠము. అభ్యంగముచే పుష్టి వృద్ధియగును. ఆయుస్సును ఆరోగ్యమును అభివృద్ధి జెందును. పుష్టిగలుగును; చక్కగా నిద్రపట్టును. శ్రమ తెలియదు. శరీర కాంతి అభివృద్ధిచెందును. కాబట్టి ఈ దేశమున నిత్యాభ్యంగము యౌవన స్థాపనము చేసి ముసలితనమును పారద్రోలునని హెచ్చుగా వర్ణింపబడి యున్నది. ఒడలునలిచి స్నానముచేయుటవలన కొవ్వుతగ్గును; అంగములకు దార్ఢ్యము కలుగును; శరీరమునకు కాంతివచ్చును. అందుచే ఆంధ్రదేశమునందు చిరకాలానుగతముగా సాంప్రదాయ సిద్ధమగు ఉద్వర్తనమును విడువకూడదు.

వ్యాయామము

ఈ కాలమున దేహబలము క్రమముగా తగ్గుచున్నది. ఇందుకు ముఖ్య కారణము సరియైన వ్యాయామము లేక పోవుటయే. పిల్లలకు చదువునందు గల శ్రద్ధ శరీరము పెంచుకొనుటయందు లేదు. తల్లిదండ్రులు కూడ ఈ విషయమై బొత్తుగా శ్రద్ధ వహించుటలేదు. ఎట్లయినను పరీక్షఅయిన చాలునని యోచించుచున్నారే కాని బాలుర ఆరోగ్యమును యౌవనమును క్రమశః నశించుచున్నవని వారు గ్రహించుటలేదు. మనస్సునకు ధైర్యమును, కండకు బలమును కలుగజేయు కర్మయేవ్యాయామము. ఆంగ్లేయ పద్ధతులనుగాని, ప్రాచీన పద్ధతులనుగాని ఇట్టి వ్యాయామకర్మలను ప్రతి బాలుడును బాలికలును అభ్యసించుట అత్యావశ్యకము. మనదేశకాల స్థితులను బట్టి ఏర్పడిన దండెములు, బస్కీలు, కుస్తీలు, సాములు ఇవియే విదేశ పద్ధతులకంటె శ్రేష్ఠమైనవి. డబ్బు ఖర్చు అక్కరలేకుండ సుసాధ్యమైనవి. శరీరపుష్టి, కాంతి, అవయవములు చక్కగా విభాగము జెందియుండుట, అగ్నిదీపనము, సోమరితనము లేకుండుట మొదలగు గుణములు వ్యాయామముచే గలుగును. కురూపికూడ వ్యాయామముచే సురూపియగును. నిత్యము వ్యాయామముజేయువాడు ఉడకని యన్నమును, మాడిన యన్నమును కూడ జీర్ణముచేసికొనును. సింహమును క్షుద్రమృగములు ఎట్లు అనుసరించవో అట్లే వ్యాయామముజేయు వానిని రోగములు బాధింపవు. స్థూలత్వమును తగ్గించుటకు వ్యాయామముకంటె మందులేదు. వయస్సును, బలమును, శరీరతత్వమును, దేశకాలములను, భోజనపద్ధతులను అనుసరించి బుద్ధిమంతుడగు వాడు వ్యాయామమును సక్రమముగ జేయవలెను. లేనిచో వ్యాయామముచే లాభములేక పోవుటయేగాక వ్యాధులు కూడ కలుగవచ్చును. అతివ్యాయామము చేయకూడదు. శ్రమకలుగుటకు పూర్వమే వ్యాయామమును నిలుపవలెను.

స్నానము

వ్యాయామమును స్నానమునకు ముందే చేయవలెను. వ్యాయామమువలన చెమటపట్టును; శరీరముయొక్క వేడిమి హెచ్చును. అందుచే వ్యాయామానంతరము స్నానముచేయ తగ్గది. కాని శ్రమతగ్గకపూర్వము స్నానముచేయకూడదు. వ్యాయామమయిన తరువాత అభ్యంగమును శరీరమర్దనమునుచేసి పిమ్మట స్నానముజేయుట ఉత్తమము. అందునదీ స్నానము ప్రశస్తము; తటాకస్నానము మధ్యమము; కూపస్నానము సామాన్యము; భాండస్నానము వృథాయని చెప్పబడియున్నది. ఎందులననగా భాండస్నానమునందు తగినంత జలసమృద్ధి లభింపదు. ఇది గాక నదీ తటాకకూప స్నానములయందు ఈదులాడుట, జలక్రీడలు మొదలగువానిచే శరీరమునకు వ్యాయామమును, పరిశుభ్రతయు రెండును ఏకసమయమున సంప్రాప్తమగును. అందుచే భాండస్నానము అంత ప్రయోజనకారికాదని చెప్పబడియున్నది.

ఆహారము

ఆరోగ్యవంతుడు ఈ దేశమున ఎక్కువ స్నానములను తక్కువ భోజనములను చేయవలెను. రెండుసార్లు భోజనము విధ్యుక్తము. అంతకంటె ఎక్కువ ఆరోగ్యవంతునకు తగదనియే చెప్పవలెను. కాని అల్పబలులును, బిడ్డలును రెండు యామములను మించి లంఘనముచేయరాదు. భుజించిన పిమ్మట ఒక యామములోపల తిరిగి ఏదియును భుజింపకూడదు. నవనవలాడుచుండు శాకములు, సకాలజములగు పండ్లును పాలును హెచ్చుగా నుపయోగింపవలెను.

శుక్రమే తేజస్సు

ఆహారముయొక్క సారము శుక్రము. అదే తేజస్సు, అదే బలము. కాబట్టి దానిని ఎల్లప్పుడును రక్షింపవలెను. జిహ్వోపస్థలను జయించుటయే ఇంద్రియనిగ్రహము. ఎడనెడ గుడునక ఇరుప్రొద్దులను

భరతదేశపుం దంతు వాయ నిర్మితవస్త్ర కాండంబు నెమ్మనం గానంబడదు,
మనభాష, మనజాతి, మనదేశమని జిహ్వ యభిమానమునం బల్కు నానం గొనదు
ఆత్మనాశంకరోత్సాహ మతిశయించె - వేషభాషాంకములచేత వివిధగతుల
జాతిసౌధాగ్రమున నుండి జారిపడిన - మనల గుఱుతించునే దేశమాతయిపుడు!

పారములేని సంపదలు పశ్చిమమార్గముం బట్టిపోవ ని
ద్రారతిం జొక్కియున్న భరతప్రజలన్ భవదీయ దివ్యశం
ఖారవమూంది మేల్కొలుపు నంతటి దాంకను దేశమాత! చ
ల్లారదు తాప వహ్నికను లందసి యాఱవు బాష్పవాహినుల్.

అనుతాపాశ్రుకణ ప్రవాహమున సత్యస్నాతులై జాతిసే
వన దీక్షారతి పూర్వగౌరవము సంపాదింప త్యాగవ్రతం
బున నాత్మాంజలి దేశమాతృచరణాంభోజంబు లర్చింపంగా
ననుమానింతురె? భారతప్రజలు! పూజాసక్తి ప్రేరేంచెడిన్.

భారత భూమి వైభవ విభాతమహోదయ మానుగాత, స్వే
చ్ఛారుధిరంపు నిర్ఝరిణి జాల్గొన కాల్వలు దీయుం డాత్మకే
దారములందు సర్వసమ తత్వవిరూఢత జాతిజీవనో
ద్ధారణ సేయు యోగమును నాల్పుం డపూర్వతపోభరంబునన్.

లెమ్ము లెమ్మోయి, భారతా! లెమ్ము, లెమ్ము-జీర్ణమైకీర్తి నామావశిష్టమైన
పతితభారత వృక్షంబు పల్లవింప-వదలు మశ్రుధార తదాలవాలమందు.

కలకాలంబు సమగ్ర వైభవ మహాఃకల్యాణముం బొంద, ని
శ్చల సౌభ్రాత్రము నిండ నెల్లెడ ప్రజాస్వాతంత్ర్య బాలార్క కాం
తులు శోభిల్లంగ శౌర్యధైర్యములతోం దూంగాడ నానందతుం
దిల వీక్షాంకురపాళి దేశజనయిత్రీ, మమ్ము దీవింపవే.

స్మరణము

ఉభయభాషాప్రవీణ మిన్నగింటి గురునాథశర్మ గారు

కడంకం బూర్వకవిచ్చరిత్రముల నైకగ్రంథ దృష్టాంతమే
ర్పడ శోధించె శతాధికంబు లగు నుద్గ్రంథంబులం గద్య తి
క్కండునాం బేర్వడి వ్రాసి భాష నిలిపెంగా కందుకూర్యన్వవా
యుండు వీరేశము శ్రీపునఃపరిణయోద్యోగుండు హిందూరమా!

తనమంత్రిత్వము నిర్వహించుచును వేదంబుల్ షడంగంబు లా
య్యాన శోధించి రచించె గ్రంథములం బూర్వాంధ్రంబు గావించెం బె
ట్టైను జారిత్రక భిక్షునాంధ్రతం బ్రతిష్ఠించెం గనెం బానలె
ల్లను "కే" వేంకటలక్ష్మణార్యుండు జనుల్ హర్షింప హిందూరమా!

'స్మరణము' నందలివి.

జాబిల్లికి

చెఱుకుపల్లి శివరామయ్య గారు

శారదవినీల గగనసంచారమందుఁ
దస్కరునిభంగి జాలరంధ్రములనుండి
నేను శయనించు శయన మందిరము నిక్కి
తొంగిచూచెదవేల? ఓ తుహినకిరణ!

భావమున సిగ్గుబొందు ప్రౌఢకాంత
లీల సందేహ మొందఁగానేల? నీదు
స్నేహితుని జూచుటకుఁగూడ సిగ్గువలెనె?
ఒక్కసారిగ దరికి రావోయి సఖుఁడ!

గగనభాగమునందుండి దిగుచు జాల
రంధ్రములనుండి నామందిరమున దూరి
ప్రీతి నాతోడ దాఁగిలి మూఁతలాడ
నరుగుదెంచితె నాదు పర్యంకమునకు.

నాలలాటంబు ముకుళిత నయనయుగళి
గాఢతరమైత్రి మామక గండపాళి
నట్టె ముద్దాడి పిదప దేహంబువిగ్గఁ
గౌఁగిలింపంగ వచ్చితే? కలువఱేఁడ!

గాఢనిద్రాసుఖంబును గాంచునన్ను
దరినిలిచెడు మందవాతములునీదు
విమల శారద చంద్రికాసముదయంపు
గిలిగిలింతలు నిద్రమేల్కొలిపె వడిగ.

స్నేహవాత్సల్యమున శయనించ మిచట
హాయిగా నిర్భరముగూడి యస్మదీయ
మృదులశయ్యాతలమున నొకింత సేపు—
తరలిరావోయి తారాపథంబు వీడి.

తనివిదీఱ త్వదీయామృతంబుఁగ్రోలి
సఖుఁడ! తావక కిరణ సంస్పర్శమాత్ర
సంభవానంద పారవశ్యమునఁ దవిలి
హాయిగా నిద్దురింతు శయ్యాతలమున.

అజంతా చిత్రములు

హంసజాతకము

బ్రహ్మదత్తు డను కాశీరాజు నాజ్ఞ నొకవేటకాడు ధృతరాష్ట్ర, సుముఖు లను హేమహంసములను రెంటిని గొనిపోవుట.

అమృతాంజనము

అన్ని నొప్పులకు దివ్యామృతము

చక్కని డబ్బీతో సహా

సీసా 1-కి అణాలు 10 మాత్రము

BEST INDIAN PAIN BALM

అమృతాంజన ప్రశంస

బుక్కపట్టణము - రామానుజయ్యగారు

అమృతాంజనం బను-నౌషధరత్నంబు, వాతశీతాదిక - భంజనంబు
అమృతాంజనం బను-నౌషధరాజంబు, రాజాద్యఖిలజన - రంజనంబు
అమృతాంజనం బను-నౌషధశ్రేష్ఠంబు, పరమసుఖములకు - భాజనంబు
అమృతాంజనం బను-నౌషధాగ్రేసర, మంజనములలో ని-రంజనంబు
అన్ని బాధలఁ బోఁగొట్టు-నంజనంబు, అమలగంధంబు వీచెడు-నంజనంబు
అఖిలజనులును గొనియాడు-నంజనంబు, అతుల మై యిల విలసిల్లు-నంజనంబు

తలనొప్పులు, పార్శ్వపునొప్పులు,
కీళ్లనొప్పులు, కణతనొప్పులు,
మెడనొప్పులు, మాడుపోట్లు,
వాయువునొప్పులు, వెన్నుపోట్లు,
మూలశంక, ఎమిడికలు,
గాయములు, తేలు-జెఱ్ఱికాట్లు
పక్షవాతము, పడిసెము,

కంఠశైత్యము, ఉబ్బసము,
బెణుకులు, సంధివాతము,
శైత్యము, రొమ్ముశైత్యము,
ఎగగొప్పు, వణకులు,
మున్నగు బాధలు తత్క్షణమే మాన్పు.
అమృతాంజనము డిపో,
బొంబాయి—మద్రాసు.

౧. రాజకీయము

౪౪-వ అఖిలభారత జాతీయమహాసభ, లాహోరు-అధ్యక్షోపన్యాసము

సోదర సోదరీమణులారా!

భారతదేశమునకు స్వాతంత్ర్యమును బడయుటకు 44 ఏండ్ల నుండి యీమహాసభ పనిచేయుచున్నది. ఈమహాసభ ప్రారంభమైనది మొదలు నేటివరకును చేయుచున్న కృషివలన చిరకాలమునుండి గాఢనిద్రాముద్రితులై యుండిన దేశీయులలో కొద్దికొద్దిగాను, క్రమక్రమముగాను జాతీయభావము పెరుగుచు రానురాను చివరకు జాతీయోద్యమము దేశమునం దిప్పటికి స్థిరపడినది మన దేశ చరిత్రయం దొకగొప్ప పరీక్షావసరము కలిగిన యీసమయమునందే నేడు మన మిచట సమావేశమగుచున్నాము. మనకుగల బలాబలములను, గుణలోపములను మనము బాగుగా గుర్తించియున్నాము. భావిస్థితినిగూర్చి ఆశను, భీతినిగూడ కలిగియున్నాము. ఇట్టితరుణమున దేశీయనాయకులను స్మరించుటయే మనకు ప్రథమకర్తవ్యమగుచున్నది. తమ యనంతరము వచ్చెడువారు స్వాతంత్ర్యమును బడసి సుఖింపవలెననెడు మహదాశయముతో లేశమైన స్వార్థపరత్వము లేకుండ నెట్టి లాభము నాశింపకుండ వారు దేశసేవకొరకు తమ జీవితముల నర్పించియుండిరి. వారిలో చాలమంది దివంగతులైరి. ఆ మహాయోధులు నిర్మింప గలిగిన యీమహోన్నతస్థానమున ఆధునికులమగు మనము నేడు నిలువబడి తరుచుగా వారి పద్ధతులను నిరసించుచుందుము. ఇది ప్రపంచస్వభావము. కాని భారతస్వాతంత్ర్యమునకు పునాదులనువేసిన యశోవిశాలురగు భారతపుత్రులను, పుత్రికలను మన మెవ్వరమును ఎన్నటికిని గూడ మరువజాలము. ఫలితమునకు భంగము కలుగకుండురీతినే వారు నిండు యౌవనమునందే తమ జీవితములను మాతృదేవత కర్పించి, విదేశీయుల ఆక్రమణమును నిరసించుచు సుప్రకాశమగు తమ యౌవనదశను దుఃఖకరములగు కష్టములతోడనే గడపిరి. వారిలో చాలమంది పేరులైనను మనకిపుడు సరిగా తెలియవు. వారు నిరాడంబరముగా చేసి కష్టముల ననుభవించిరి. వా రెట్టి పేరు ప్రఖ్యాతులను కోరియుండలేదు. భారత స్వాతంత్ర్యబీజమును నాటి ఆనవాంకురము మొలకెత్తగానే తమ హృదయరక్తమునే దాని కర్పించి దానిని వృద్ధినొందించిరి. ప్రస్తుతకాలమున మన ఆశయమును కొంతవరకు త్యజించుటకును, సవరించుటకును మనము సమ్మతించుచున్నాము గాని వా రిటుల నెన్నడును చేయలేదు. స్వాతంత్ర్యమును బడయుటకు భారతీయులకు హక్కు గలదు అని వారు నిర్ధారణగా ప్రకటించిరి. నిరంకుశత్వమునకును, బానిసత్వమునకును లొంగకుండ వారు నిలువబడుటచేతనే పరాధీనస్థితియం దుండినను గూడ భారతీయులలో జీవకళ ప్రకాశించుచునే దేశసేవ యున్నదని వారు లోకమునకు వెల్లడింపగలిగిరి. మన జాతీయోద్యమ సౌధమును వా రీరీతిగా మిక్కిలి ఓపికతో ఒక్కొకకిటునే వేయుచు నిర్మింపగలిగిరి. దేశమాతకొరకు ప్రాణముల నర్పించిన యోధుల శరీరములపై నుండియే తరుచుగా దేశమాత ముందునకు పోవలసి వచ్చుచుండెను. ఆమహావీరుల భౌతికశరీరము లిపు డీలోకమున లేకపోవచ్చును గాని వారి ధైర్యస్థైర్యములుమాత్ర మిప్పటికిని మనచెంతనే యున్నవి. కావుననే యిప్పటికినిగూడ జతిందాసు విజయులవంటి మహాత్యాగులు మన దేశమునం దుద్భవింప గలుగుచున్నారు.

మనకు పెద్దలు ప్రసాదించిన ప్రకాశమానమగు పూర్వార్జిత మిదియే. దాని కిపుడు నన్ను ధర్మకర్తనుగా నొనరింపవలెనని మీరు కోరుచున్నారు. మనఃపూర్వకమగు మీ సంకల్పమువలన గాక నొక విచిత్రసందర్భమువలననే నా కీస్థానము లభ్యమైనదని నేను బాగుగా నెరిగియే యున్నాను. ప్రస్తుతకాలమున సర్వమానవ వంద్యుడైయున్న యొక మహానాయకు డీస్థానము నధిష్ఠింపవలెనని మీరు నిశ్చయించితిరి. మీ నిర్ణయమే శ్రేష్ఠమైనది గాని ఆ మహానాయకుడును, విధియును ఏకీభవించి మీసంకల్పమునకు వికల్పముగా అధికబాధ్యతాయుత మగు నీభయంకరస్థానమున నన్ను పడవేసినపుడు నే నిందులకు నాకృతజ్ఞతను తెలుపదగునా? ఆత్మవిశ్వాసమే లేని నాయందు మీ రిట్టి విశ్వాసము నుంచినందులకు నేను మీకు మిక్కిలి కృతజ్ఞుడను.

ప్రస్తుతము మనలను కలవరపరుచుచున్న పెక్కుజాతీయ సమస్యలనుగూర్చి మీరు చర్చింపవలసియున్నది. మీ నిర్ణయములవలన భారత చరిత్రపథముగూడ మారవచ్చును. ఇట్టి సమస్యలు నేడు మనదేశమునమాత్రమే కలుగలేదు. ప్రపంచమునం దన్ని దేశములలోను గూడ కలిగియున్నవి. ప్రతిదేశమును, ప్రతిజాతియునుగూడ నిట్టి పరివర్తనమునందే చిక్కుకొనెను. సౌఖ్యమును స్థైర్యమును కలిగింపగల విశ్వాసముతో గూడిన కాలము గడచిపోయినది. ఇపుడు ప్రతివిషయమును పరీక్షకు గురిచేయబడుచునే యున్నది. మిక్కిలి శాశ్వతములనియును, పరమపవిత్రములనియును మన ప్రాచీనులచే గౌరవింపబడిన యంశములకుగూడ నిపుడు పరీక్ష తప్పుటలేదు. ప్రపంచమునం దిపుడు సంశయాస్తిమితములు చెలరేగినవి. సంఘరాజ్యముల మూలాధారములు కదలబారుచున్నవి. స్వాతంత్ర్యము, న్యాయము, సొత్తు, చివరకు కుటుంబము మున్నగువానినిగూర్చి స్థిరపడిన ఆశయములన్నియు నిపుడు ఖండింపబడుచున్నవి. కావున సందిగ్ధతయే ఫలితముగా నేర్పడినది. ఇది

ప్రపంచ చరిత్రలో నొక గొప్పపరివర్తన కాలము. ఈప్రళయము నుండి నూతనసృష్టి మరల కావలసియున్నది.

భారత దేశభావిస్థితి

ముందేమి జరుగునో యెవ్వరును తెలుపజాలరు. కాని ప్రపంచ భావి విధాన నిర్ణయమునందు ఆసియాఖండమును, భారతదేశమును ప్రాధాన్యమును బడయునని మాత్రము మనము కొంత నమ్మకముతోనే తెలుపవచ్చును. అత్యల్పమగు పాశ్చాత్యుల ఆక్రమణకాలము త్వరలోనే ముగియనున్నది. ఆకర్షణకును, కార్యనిర్వహణమునకును గూడ నైరోపాఖండ మిపుడు ప్రధానస్థానముగా నుండుటలేదు. ఆఖండమునకు ప్రాధాన్యము తొలగినది. భావికాలమున అమెరికా ఆసియాఖండములే ప్రధానము లగును. చరిత్రలు అసమగ్రముగను, అసత్యముగ నుండుటచే ఎల్లకాలమును ఐరోపాఖండమే ప్రపంచమునంతను ఆక్రమించియుండెననియును, ఆసియా ఖండ మెల్లపుడును పాశ్చాత్యులకు దారి యొసగుచు తన ఆలోచనలోనే నిమగ్నమగుచుండెననియు చాల మంది భావించుచుందురు. "అనేక శతాబ్దములవఱకు ఆసియా ఖండమువారే కోట్లకొలదిగా ఐరోపాఖండము నాక్రమించియుండిరి. ఇపుడు ఐరోపాఖండమునందున్నవారందరును చాలవరకు విజేతలగు ఆసియా ఖండవాసుల సంతతివారే యగుదురు." అను విషయమును మనము మరచిపోతిమి. అలగ్జాండరు సైన్యశక్తిని తుదకు పూర్తిగా హతమొనరించినవారు భారతీయులే యను విషయమునుగూడ మనము మరచిపోతిమి. ఆధ్యాత్మికచింతనము మున్నగు మానసికపరిశోధనల ప్రఖ్యాతి ఆసియాఖండమునకును, ముఖ్యముగా భారతదేశమునకునే గాని మరేదేశమునకును లేనిమాట నిశ్చయమే గాని కార్యనిర్వహణమునందు గూడ ఆసియాఖండము తీసిపోలేదు. ఇటుపైనిగూడ నొక ఖండమువారింకొకఖండము నాక్రమించుచుండవలె ననియే మనము కోరుటలేదు. ఈఆక్రమణములతో నందరికి నిదివరకే త్రాహి త్రాహి యనిపించినది.

ప్రపంచోద్యమమున భారతభూమి నేడొకభాగమే

ప్రపంచోద్యమమున భారతభూమి నేడొకభాగముగా నేర్పడినది ఈ యుద్యమమునందు చీనా, టర్కీ, పెరిషియా, ఈజిప్టు దేశములును, రష్యామున్నగు పాశ్చాత్యదేశములునుగూడ పాల్గొనుచున్నపుడు భారతదేశము మాత్ర మెటుల మిన్నకుండగలదు? మన దేశమునకు సంబంధించిన క్లిష్టసంకీర్ణ సమస్యలు మన కెన్నియో కలవు: వానిని వదలివేసి ప్రపంచమునకు సంబంధించిన విశాలసమస్యలనుగూర్చి మన మాలోచించుచుండజాలము. కాని మనము ప్రపంచము నుపేక్షించినచో ఆత్మవినాశనమే కలుగును. మన కాలమునందలి నాగరికత యేదో యొక జాతిచేతనే నిర్మింపబడినది గాదు. కాన దాని నెవరును గుత్తగొనియుండలేదు. అది యొక సంఘీభావరూపమైనది. దీనియం దన్ని దేశములకుగూడ సంబంధము కలదు. ఆయాజాతులవారు తమ కనుకూలమైనరీతిని దానిననుసరించుచున్నారు. కావున భారతదేశము ఇతరదేశముల కొక విషయమును బోధింపజాలియుండినచో, ఉన్నదనియే నేను నమ్మెదను, ఇతరదేశములవలన చాలవిషయములను గ్రహింపవలసినదిగా గూడ నున్నది.

ప్రాచీనభారతము

ఇపు డంతయును మారిపోవుచుండుటచే దీర్ఘతమమగు భారతదేశచారిత్రను స్మరించుటగూడ అవసరమే యగును. భారతదేశమునందలి అత్యద్భుతమగు సంఘనిర్మాణ సౌష్ఠవముకంటె ఆశ్చర్యకరమైనవి మరేమియును కనబడవు. వేలకొలది వత్సరములనుండి విదేశీయ విజాతీయ నాగరకతలు క్రమ్ముకొనుచుండినను సంఘర్షణలును, మార్పులును కలుగుచుండినను గూడ మన సాంఘిక సౌష్ఠవము చెక్కుచెదరకుండ నిలువబడగలిగెను. వానిని సహనముతో తనలో విముడ్చుకొనుచుండుటయే యిందులకు ముఖ్యకారణము. వివిధ విజ్ఞానములకు సామరస్యమును కలిగించుటయే దాని ఆశయము గాని యితర విజ్ఞానముల నిర్మూలించుట కాదు. ఆర్యులును, అనార్యులును పరస్పర విజ్ఞానముల నామోదించి అన్యోన్యతను కలిగించ కొనగలిగిరి. మన దేశమునకు వచ్చిన పార్శీలు మున్నగు విదేశీయులుగూడ దేశీయుల ఆదరమును బడసి సంఘమునందు స్థిరపడగలిగిరి. మహమ్మదీయులు రాగానే సమత్వమునకు భంగము కలిగినది గాని దానిని మరల నెలకొల్పుటకు భారతీయులు ప్రయత్నించుటయే గాక చాల వరకు సాఫల్యమునుగూడ బడసిరి. మనముగూడ మరల నట్టి సామరస్యమును కలిగించుకొనుటకు వ్యవధి లేకుండ మన దురదృష్టమున మన రాజకీయనిర్మాణము శిథిలమైనది. బ్రిటిషువారు వచ్చిరి. మనము పరాధీనుల మైతిమి.

సంఘసౌష్ఠవము నేర్పరుచుటలో అత్యధికమగు విజయమునే భారతదేశము పడయగలిగినను అది మరియొక ముఖ్యవిషయములో విఫలమైనది. అందువలననే పదచ్యుతి కలిగినది. నేటివరకును ఆస్థితిలోనే యున్నది. సమత్వసమస్యను పరిష్కరించుట కెట్టిసాధనమును లభింపలేదు. ఈ సమత్వమును పూర్తిగా నుపేక్షించి భరతమాత అసమత్వమునే తన సాంఘికనిర్మాణమున కాధారముగా నేర్పరుచుకొనెను. మనదేశమున కోట్లకొలది ప్రజ లిప్పటివరకునుగూడ నిమ్నజాతులుగా నుండవలసిన ఘోరపరిణామము కలుగుటకీ అసమత్వమే కారణము. దీనివలననే వారభివృద్ధి జెందుట కెట్టి అవకాశముగూడ లేకుండపోయినది.

ప్రస్తుతభారతము

ఐరోపాఖండవాసులు మతయుద్ధముల నొనరించినపుడును, ఏసుక్రీస్తుపేరిట క్రైస్తవులలో భిన్నశాఖలవారొండొరులను వధించుచుండినపుడును గూడ భారతదేశ మత్యధికమగు సహనమునే చూపగలిగెను. ఆహా! అట్టి సహనము గోరంతయైన నేను గోచరించుట లేదు గదా! ఐరోపాఖండమునందు మత స్వాతంత్ర్యము కొంత చేకూరగానే రాజ

కీయ స్వాతంత్ర్యముకొరకును, రాజకీయ న్యాయసమత్వముకొరకును వారు ప్రయత్నింపసాగిరి. ఈరెండునుగూడ లభింపగానే ఆర్థికసమత్వమును, స్వాతంత్ర్యమునుగూడ లభించిననే గాని లాభము లేదని వారు గ్రహింపగలిగిరి. కావున ప్రస్తుతకాలమున రాజకీయములకంటె సాంఘిక ఆర్థికసమస్యలకే ప్రాధాన్య మధికమైనది.

భావి భారతము

ఈ సమస్యలను మనముగూడ సాధింపవలెను. లేనిచో మన రాజకీయ సాంఘికసమస్యలకు స్థిరత్వము చేకూరదు. వీనిని సాధించుటకు ఇంతవరకు విదేశీయు లవలంబించిన పద్ధతులనే మనముగూడ ననుసరింప నక్కరలేదు అపర్యవసానము మనదేశీయుల ధీశక్తిపైననే ఆధారపడవలెను. మన విజ్ఞాన-తత్వవిచారముల వలననే యేర్పడవలెను. లేనిచో నది శాశ్వతముగా నిలుపబడజాలదు. అది నెరవేరినచో ప్రస్తుతము మనలను కలవరపరచుటకును, మన స్వాతంత్ర్యమును నిరోధించుటకును కారణముగానున్న సాంఘికవివాద లన్నియును అప్రయత్నముగానే అంతరింపగలవు.

విభేదములను తొలగించుట

నిజమైన విభేదములు చాలవరకిదివరకే తొలగినవి. పరస్పరభీతి, అవిశ్వాసము, అనుమానము మున్నగున వింకను తొలగకుండుటచే నూతన కలహబీజములను నాటగలుగుచున్నవి. ఈ విభేదములను తొలగించుట యొక్కటే మనకుగల సమస్య కాదు. అవికూడ నొకమూల పడియుండి మన విజ్ఞానమును పెంపొందించుచుండవచ్చును "భయమును, అనుమానమును తొలగించు టెటులు?" అనునదియే ముఖ్యసమస్య. ఇవి అగోచరములగుట సులభముగా చిక్కుటలేదు. వీనిని తొలగించుటకు అఖిలపక్షసంఘమువారు గట్టిప్రయత్నము చేసి చాలపనినిగూడ సాగించిరి. కాని, వారికి సంపూర్ణమగు విజయము లభింపకుండుట సంతాపకరము. చేయబడిన పరిష్కారములను సిక్కు మహమ్మదీయ సోదరు లామోదింపలేదు. ఆగ్రహములు మెండైనవి. భయసంశయములను తొలగించుటకు తర్కవాదము నిరుపయోగము. ఔదార్యవిశ్వాసములే వానిని తొలగింపజాలియున్నవి. కావున వివిధసంఘములవారికి ఈరెండు సుగుణములును విస్తారముగా లభించుగాక. మనదేశ మొక బానిసదేశముగను, మన మందరమును బానిసలుగ నున్నచో మనకు గాని, మన సంఘమునకుగాని యెట్టిలాభమైన కలుగునా? భారతదేశమునకు స్వాతంత్ర్యమును, మనకు దాస్యశృంఖలావిమోచనమును మరల కలిగినచో మన కందువలన నష్ట మేమున్నది? మనలోని వారు కొనట్టియు, మనలను బద్ధుల నొనరించియున్నట్టియు, స్వాతంత్ర్యహక్కునే మనకు నిరాకరించినట్టియు విదేశీయులే మనకు గల కొద్దిహక్కు భుక్తములను కాపాడవలెనా? దృఢసంకల్పముగల అల్పసంఖ్యాకులను ఎట్టి అధికసంఖ్యాకులును గూడ నడచివేయ జాలరు. అల్పసంఖ్యాకమగు నొకపక్షమునకు శాసనసభలో మరిరెండు ప్రతినిధి స్థానముల నొసగి నంతమాత్రమున నెట్టిరక్షణమును కలుగజాలదు. నేడు ప్రపంచమున అల్పసంఖ్యాకులే ధనమును, అధికారమును వశపరచుకొని అత్యధిక సంఖ్యాకులపై విజృంభించుచున్నారను విషయమును మీరు మరువగూడదు.

మతమునందు మూఢవిశ్వాసము, కఠిన నియమములు మున్నగు వానిని నేనామోదింపజాలను. అవి యిదివరకే బలహీన మగుచున్నందులకు సంతసించుచున్నాను. సాంఘికతత్త్వము (కమ్యూనిజము)ను నేనేవిధమునగనుగూడ నామోదింపను. ఒక సంఘమునకును, మతమునకును చెందినవారి సంఖ్యపైననే రాజకీయ ఆర్థిక హక్కు లేల యాధారపడవలెనో నేను గ్రహింపజాలకున్నాను. మత-విజ్ఞానముల విషయములో స్వాతంత్ర్య మెంతు టవసరమో. భారతదేశమువం దీ స్వాతంత్ర్యములు మొదటినుండియు అంగీకరింపబడియే యున్నపుడు ఇక ముందు మాత్రము ఇవి యిట్టుల నేల కొనసాగకుండును? నేడు మనదేశమును ఆవరించియున్న భయసంశయములను రూపుమాపుటకు తగిన సాధనము నే మన మిప్పు డెట్టులైన కనుగొనవలెను. పాలితజాతుల రాజకీయములు చాలవరకు భయద్వేషములపైననే ఆధారపడియుండును. మనము చిరకాలమునుండి పరాధీనతకు పాల్పడియుండుటచే అవి సులభముగా తొలగజాలవు.

హిందువులు ఔదార్యమును చూపవలెను

నేను జననమువలన హిందువునే యైనను హిందువుల పక్షమున మాటలాడుటకు నా కెంతవరకు హక్కుగలదో నాకు తెలియదు. మన దేశమున జననము వలననే హక్కుగలుగునని యిపుడుగూడ నంగీకరింపబడుచుండుటచే ఆజన్మహక్కునుబట్టియే హిందువులే ఔదార్యమునకు మార్గదర్శులు కావలెనని హిందూనాయకులకు విన్నవించుటకు నేను పూనుకొనుచున్నాను. ఔదార్యము మంచి నీతి యగుటయే గాక మంచి రాజకీయయుక్తియును, మంచి సమయస్ఫూర్తియును గూడనై యున్నది. స్వతంత్ర భారతమునందు ఎన్నడుగాని హిందువులు బలహీను లగుదురని యూహించుట కెట్టి ఆధారమును కనబడుటలేదు. "మీకు కావలసిన సదుపాయములన్నిటిని నిరభ్యంతరముగా గైకొను"డని సిక్కు మహమ్మదీయ సోదరులకు మనఃపూర్తిగా నొసగించుటకు నేనుమాత్రము సంసిద్ధుడనుగానే యున్నాను. అచిరకాలమునందే యీమతసాంఘిక నామములు నిరర్థకపదములు కాగలవు. ఇటుపైని మన సంఘర్షణములకు ఆర్థికములే కారణభూతము లగును. ఈలోగా మన అనుకూల్య మెటులుండినను ప్రమాదము లేదుగాని మనభావి అభివృద్ధికి మనము నిరోధములను మాత్రము కలిగింపకుండ నుండవలెను.

స్వాతంత్ర్య ప్రకటనము

అఖిలపక్ష సభవారి నివేదికను మూల ద్రోసి నిర్నిరోధముగా మనము ముందడుగు వేయవలసిన తరుణ మిదివరకే వచ్చినది. అఖిల

పక్ష విధానమును అనుసరించుటకు నిరుడు జరిగిన కాంగ్రెసు మహాసభలో నొకసంవత్సరము గడువొసగబడెను. ఆసంవత్సర మిపుడు కించిదవశిష్టముగా ముగియవచ్చినది. కావున ఈమహాసభవారిపుడు స్వాతంత్ర్యమును ప్రకటించుటయును, దానిని సాధించుటకు తగినసాధనమును నేర్పరుచుటయునే ముఖ్యకర్తవ్యమై యున్నది.

ఈవత్సరము గడువులోపల అధినివేశ స్వాతంత్ర్యము మనకు లభింపలేదు గాని కఠినశాసనములును, ప్రజాపీడయును, జాతీయ కార్మికోద్యమములపై తీవ్రమగు విజృంభణమును మాత్రము కలిగినవి. మనతోడి సోదరులలో చాలమందిని విదేశ ప్రభుత్వమువారు నిర్బంధించి యీమహాసభకు వారు రావీలు లేకుండ చేసిరి. వారిలో నెందరో విదేశములలో ప్రవాసము ననుభవించుచున్నారు. వారు మరల మాతృదేశమునకు రాకుండ నిరోధములు కలిగింపబడుచున్నవి. విదేశీయుల సేనాబలము తన కఠినముష్టియందు మనదేశమును నొక్కియుంచినది. మనలో మిక్కిలి శ్రేష్ఠులగునాయకు లెవరైన తల లెత్తునెడల వెంటనే ప్రయోగింపబడుటకు యుజయునని చబుకు నిరంతరమును సిద్ధముగానే యున్నది. కలకత్తా కాంగ్రెసుమహాసభలో జరిగిన తీర్మానమునకు ప్రత్యుత్తరము సిద్ధముగానే యున్నది.

రాజప్రతినిధి ప్రకటన

ఇటీవల శాంతిసూచన చేయబడినట్లు కొద్దిగా కనబడెను. "భారత భావిరాజ్యాంగమునుగూర్చి ప్రభుత్వప్రతినిధులతో నాలోచించుటకు భారతనాయకు లాహ్వానింపబడుదు"రని బ్రిటిషుప్రభుత్వమువారి పక్షమున రాజప్రతినిధి ప్రకటించెను. రాజప్రతినిధి సదుద్దేశమునే గలిగియుండెను. అతని భావ శాంతిప్రదమగు భావమే కాని ప్రత్యక్షముగా మనకు గోచరించుచున్న కఠినవిషయముల ముందు రాజప్రతినిధివంటి ఉన్నతోద్యోగియే తెలిపియున్నను ఇట్టి సద్భావమును, సౌమ్యవాక్యములునుగూడ నిరుపయోగములే. బ్రిటిషు రాజనీతిజ్ఞతయందు గల విచిత్రమార్గము లన్నియును మన కిదివరకే మిక్కిలి బాగుగా అనుభవమునకు వచ్చియున్నవి. బ్రిటిషుప్రభుత్వమువారిపుడుచేసిన సూచన నిరాధారమగను, సందిగ్ధముగను నున్నది. అది కొనసాగింపబడునని వా రెట్టివాగ్దానము నొనరించియుండలేదు. కలకత్తా మహాసభలో జరిగిన తీర్మానమున కిది ప్రత్యుత్తరమై యుండునని యూహించుటకు అత్యల్పమగు నాధారము మాత్రము కలదు. ఈప్రకటన జరిగినవెంటనే వివిధపక్షముల నాయకులు సమావేశమై యోచించిరి. వారు శాంతినే కోరుచున్నారు గాన నాశాంతికొరకు తమ ఆశయమును కొంతవరకు త్యజించుటకుగూడ వారు సంసిద్ధులై యీప్రకటనమునకు మిక్కిలి అనుకూలమగు వ్యాఖ్యానమునే గావించిరి. కాని దానినామోదించుటకు ముఖ్యముగా జరిగితీరవలసిన విషయములనుమాత్రము వారు మృదువాక్యములలోనే తెలిపినను మిక్కిలి విస్పష్టముగనే తెలిపిరి. ఈసూచన కేవలము రాజకీయయుక్తియే యనియు, ఇది వంచనార్థమైనదే యనియు, మనలో చీలికలను కలిగించుటకే చేయబడినదనియు భావించుచున్న సంపూర్ణస్వాతంత్ర్యవాదులకు మన నాయకులు చేసిన అంగీకారసూచన అధికమగు మనస్తాపమునే కలిగించినది. దీని ఫలితమును గూర్చి వారి కధికమగు నాందోళనముగూడ కలిగినది. గౌరవయుతమగు శాంతి చేకూరుటకు లేశమాత్రమైన నవకాశము కనబడుచున్నంతవరకు, దేశీయులలో అధికసంఖ్యాకులకు దారుణకష్టములు కలుగుటనిశ్చయమని మన మెరిగియుండియును ఉద్రేకముతో అతిభయానకమగు జాతీయ సమరము నిపుడే మనము కలుగజేయదగునా? చాల హృదయవ్యథతోనే నాయకుల ప్రకటనలో మేము సంతకములను చేసితిమి. అది తప్పో యొప్పో నే నిపుడు చెప్పలేను. అటుపిమ్మట బ్రిటిషు పార్లమెంటు సభలోను, ఇతర స్థలములలోను ఆ ప్రకటనను గూర్చిన సమాధానములును, విపులవ్యాఖ్యానములును బయలుదేరి, అదివరకు లేశమైన సంశయ ముండియున్నచో దానిని పూర్తిగా తొలగించి ప్రకటనయొక్క నిజార్థమును స్పష్టపరచినవి. అపుడు గూడ భారత కాంగ్రెసు సంఘమువారు రాయబారముల కింకను అవకాశము నేర్పరచియే యుంచిరి. దానిని గూర్చి అంత్యపరిష్కారము చేయునట్టి బాధ్యత నీ మహాసభకే వదలిరి.

ఇండియామంత్రి ప్రకటనము

ఇటీవలనే మరియొకసారి దీనిని గూర్చి బ్రిటిషు పార్లమెంటు (కామన్సు సభ)లో చర్చ జరిగినది. ఆ సభలో ఇండియా మంత్రి ప్రత్యుత్తర మొసగుచు, "భారతదేశవిషయమున బ్రిటిషుదొరతనమునకు గల నిష్కపటాభిప్రాయమును మాటలవలననే గాక క్రియలవలనగూడ పెక్కుసారులు ప్రభుత్వమువారు ధ్రువపరచియే యున్నారు" అని నుడివెను. భారతదేశమున కేదో కొంత ఉపకారమును చేయవలెననియు, అందులకు భారతీయుల సద్భావమును బడయవలెననియును వెడ్జివుడు బెను గారు మనఃపూర్వకముగానే కోరుచున్నారని మనము గ్రహింపక తప్పదు. కాని పార్లమెంటులో బెను గారును, ఇతరులు నొసగిన ఉపన్యాసములు మనల నంతకంటె ముందునకు గొనిపోవుటలేదు. "క్రియలలోగూడ అధినివేశన స్వాతంత్ర్య మిదివరకే యొసగబడెను" అని ధ్రువపరుచుటకు బెనుగారు దీర్ఘోపన్యాసము నొసగిరి. కాని అది మనలను భ్రమింపచేయుటకు మాత్రమే పనికివచ్చును. ఏలయనగా దానివలన భారతదేశ ధనాపహరణము తొలగలేదు. 1920 లో నొసగబడిన రాజకీయ సంస్కరణములవలన జనసామాన్యముయొక్క బాధ్యతలు వెనుకటికంటె నిపుడే అధికమైనవి. లండనులో హైకమీషనరులను నియమించుట, నానాదేశసభకు మన ప్రతినిధులను పంపుట, సామగ్రులను కొనుట, భారతీయులను గవర్నరులుగను, ఉన్నతోద్యోగులుగను నియమించుట మున్నగు వానిని మనమెన్నడును కోరియుండలేదు. భారతదేశమునందలి నిరుపేదలగు ప్రజలధనమును హరింపకుండ చేయుటయే మన సంకల్పము. మనము

కోరునది యథార్థమగు నధికారము గాని ఉద్యోగమునకు సంబంధించిన లాంఛనవసనములు కావు.

"క్రియలో అధినివేశన స్వాతంత్ర్యము"

గత పదియేండ్లలోను దొరతనమువారొనరించిన ఘనకార్యముల నన్నిటిని బెనుగారు వరుసగా నేకరువు పెట్టిరి. పంజాబులో సైనికశాసనము, జలియనువాలాబాగు సంఘుబలి, కఠిన శాసనములు, ధనాపహరణము మున్నగునవిగూడ నీ పదేండ్లలో నవిచ్ఛిన్నముగా జరిగినవే గాన వీనినిగూడ బెనుగారు చివగ చేర్చి యుండవలసినది. అధినివేశనప్రభుత్వ మనగా భారతీయులలో నత్యల్పసంఖ్యాకులకు నామమాత్రమగు కొద్ది అధికారముల నొసంగుట, ప్రజాపీడనము, బీదల ధనము హరించుట మున్నగునవే యనిగూడ బెనుగారు స్పష్టపరచి యుండవలసినది.

ఇప్పుడు కాంగ్రెసు చేయదగిన దేది? మనము సహకార మొనరించుటకు ముఖ్యముగా జరుపబడవలసినవని మన నాయకులు వేనిని సూచించిరో అవేవియును జరుపబడియుండలేదు. యథార్థమగు స్వాతంత్ర్యము మనకు లభించునను పూచీ యొసగబడకుండునంతకాలమును మనము సహకారము చేయవచ్చునా? మన సహచరులు కారాగృహమున నలయుచున్నపుడును, కఠిన శాసనము లమలుజరుపబడుచున్నపుడును మనము సహకార మొనరింపదగునా? వారు నిశ్చయముగా శాంతినే కోరుచున్నారు. కాని రాజకీయ యుక్తి వలన మనలను లొంగదీయ జూచుటలేదను నమ్మకము మనకు కలిగింపబడువరకును మనము సహకారము చేయవచ్చునా. ఖండాగ్రమునుండి శాంతిజనింపదు. విదేశీయు లింకను మనపైన అధికారమును చెల్లింపగోరుచునే యున్నయెడల అందులకు మనఃపూర్వకముగా మనము భాగస్వాములు కాకుండుటయే కనీసపక్షమగు మనకర్తవ్య మగుచున్నది.

సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్య మొక్కటియే మన ఆశయము

కలకత్తా మహాసభలో నామోదింపబడిన తీర్మానమే స్థిరపరుపబడునెడల నేడు సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్య మొక్కటియే మన ఆశయము. సంపూర్ణస్వాతంత్ర్య మనగా ఒంటరితనము, ప్రత్యేకత అనునర్థ మేర్పడుచుండుటచే నీపదము ప్రపంచమునం దిపుడు ప్రజామోదమును బడయుటలేదు. ఇట్టి సంకుచిత జాతీయతను నాగరికత యిదివరకే పూర్తిగా అనుభవించి విసివియున్నది. కావుననే విశాల సహకారము కొరకును, పరస్పర సహాయముకొరకును తడుములాడుచున్నది. కావున మన మీపదమును వాడుటలో విశాలాశయమున కెంతమాత్రమును విరుద్ధము కానిరీతినే వాడుచున్నాము. బ్రిటిషువారి సామ్రాజ్యమునుండియు, బ్రిటిషు ఆక్రమణమునుండియు పూర్తిగా వెలువడుటయే మనము కోరునట్టి సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్యమై యున్నది. అట్టి స్వాతంత్ర్యము మనకు లభించిన పిమ్మట విశ్వసహకార—సోదర భావములను కలిగించుటకు చేయబడెడు ప్రయత్నముల నన్నిటిని భారతదేశ మామోదింపగలదు. అట్టి విశాల విశ్వహితార్థము తన స్వాతంత్ర్యమును కొంత త్యజించుటకుగూడ సిద్ధము కాగలదు. ప్రస్తుతమున్న బ్రిటిషు సామ్రాజ్య మట్టి విశాలవిశ్వ మెంతమాత్రమును కాదు. ఎంతకాలము కొద్దికాలది ప్రజలను లోబరుచుకొనుచుండునో, వివిధదేశములవారి అభిప్రాయములకు వ్యతిరిక్తముగ ప్రపంచమునందలి పెక్కు విశాలదేశముల నెంతకాల మాక్రమించుకొను చుండునో అంతకాలమును ఈ సామ్రాజ్య మట్టి విశాలవిశ్వము కాజాలదు. దీనికి సామ్రాజ్యత్వమే మూలాధారముగను, విదేశీయుల ధనాపహరణమే జీవనాధారముగను ఎంతకాల ముండునో అంతకాలము నిది సమానప్రతిపత్తిగల సంయుక్తదేశమండలి (కామనువెల్తు) కాజాలదు. ప్రస్తుతము బ్రిటిషుసామ్రాజ్యమునందు క్రమక్రమముగా రాజకీయాధికార విభజనము జరుగుచున్నది. ఈ సామ్రాజ్యస్థైర్యము క్రమముగా కొరతవడుచున్నది. ఈసామ్రాజ్యమున దక్షిణాఫ్రికా, ఐర్లెండు దేశములు అనుకూల్యము కలవిగా నుండలేదు. ఈజిప్టు విడివడుచున్నది. సామ్రాజ్యత్వమును, దాని అనుబంధములను పూర్తిగా వదలునగకను భారతదేశ మీమండలిలో సమాన స్వాతంత్ర్యముతో గూడిన సభ్యతను బడయజాలదు. ఇది కొనసాగనంత వరకును భారతదేశ మీమండలికి అధీనదేశముగానే యుండవలసియుండును గాన ధనాపహరణముగూడ తప్పని సరియే యగును. కావున బ్రిటిషు సామ్రాజ్య సమాలింగనము భారతదేశమునకు ప్రాణాపాయకరమే యగుచున్నది. మనఃపూర్వకముగా నొసగబడిన ప్రేమపూర్వకమగు నాలింగనము ప్రాణపదము. అందులకు ప్రత్యాలింగనముగూడ నటులే సమకూరును గాని బ్రిటిషు సామ్రాజ్య సమాలింగన మట్టి దెంతమాత్రమును కాదు. కాని చో నిదివర కుండినట్లే యికముందు గూడ నది ప్రాణనిర్మూలన కరమగు మృత్యుదేవతాలింగనముగనే యుండగలదు.

ప్రపంచమున శాంతిని స్థాపింపగోరుచున్నారను వార్తలు వెలువడినవి. వివిధదేశములవారందుకు ఒడంబడికలలో సంతకములుగూడ చేసిరి గాని వేరొకవంక యుద్ధనౌకల నిర్మాణము తీవ్రముగా జరుగుచునే యున్నది. ఇపుడు శాంతిదేవతకు లభించుచున్న ఆరాధనము మృదువాక్యములు మాత్రమే. యుద్ధకారణములను తొలగించిననే గాని శాంతి నెలకొనదు. ఒకదేశమువారు మరియొకదేశము నాక్రమించుచున్నంతకాలమును, ఒకజాతివారు మరియొకజాతివారి ధనమును హరించుచున్నంతకాలమును సుస్థిరమగు సమత్వము నెలకొనుట అసంభవము. పాలకుల ఆక్రమణమును తొలగించుటకు పాలితులు ప్రయత్నించుచునే యుందురు. సామ్రాజ్యత్వ—ధనికత్వములు చెలరేగుచున్నంతకాలము శాంతి లభించుట కలలోనివార్త. ఈ రెండును ధనాపహరణమునుగూడ ఈసామ్రాజ్యమునకు మూలాధారములై యుండుటవలననే వారు మనకు మనఃపూర్వకముగ నీదు స్థల మొసంగ జాలకున్నారు. జన

సామాన్యమునకు తటస్థించిన దుర్భరభారము తొలగినచో మరెట్టి లాభమునుగూడ మనకు గ్రహింపనిగనదిగా నుండదు. ఒక మహా సామ్రాజ్యముయొక్క భారమును వహించుట కడుదుర్భరమే యైనను మన దేశీయులు చిరకాలమునుండి దానిని సహించియే యున్నారు. చివరకు వారి వెన్నులు విరిగినవి. వారి ప్రాణములుగూడ కడంటినవి. అట్టిచో నీ ధనాపహరణభారము తొలగకుండు నంతకాలము వారీమండలిలో నెటుల భాగస్వాములు కాగలుగుదురు? చర్చింపబడవలసిన సమస్యలలో నధికభాగము ధనికులకు సంబంధించినవిగానే యుండును వాని కన్నిటికిని బ్రిటిషు వారతనమువారే కారకులుగానో, ప్రోత్సాహకులుగానో యుందురు. భారత సంస్థానాధిపతులు, బ్రిటిషు ఉద్యోగులు, బ్రిటిషు వారిలోను భారతీయులలోను ధనికులు, గొప్ప గొప్ప జమీందారులు మున్నగువారికి సంబంధించిన సమస్యలే తరచుగా మనయెదుట నుంచబడుచుండును. వారందరును రక్షణ కోరుచుందురు. నిజముగా రక్షణ బడయుట కర్హులైన దురదృష్టవంతులగు కోట్లకొలది ప్రజలు నోరెత్తుటయే లేదు. వారి కష్టములను విన్నవించువారును గూడ మిక్కిలి తక్కువగనే యున్నారు. బ్రిటిషు సామ్రాజ్యము ఏ రూపముతోనైన సరే, భారతదేశమునందు కొనసాగింపబడుచుండునంత కాలమును ఆ సామ్రాజ్య మిట్టి ధనికబృందములనే బలపరుచుచుండును. ఇట్టి బృందముల సంఖ్యనుగూడ నింకను వృద్ధి నొందించుచుండును. ఇట్టి ప్రతిబృందమునుగూడ మన మార్గమున కడ్డుపడుచునే యుండును. కఠిన శాసనములను ప్రయోగింపకుండ నిట్టి ప్రభుత్వమును కొనసాగింప వీలులేదు కావున నది తప్పనిసరియే యగుచున్నది. గూఢచారివర్గమే యీ పరిపాలనకు చిహ్నము. దూతలు, ప్రోత్సాహకులు, వార్తాహరులు, నేరము నొప్పికొనిన నిందితులు మున్నగు తుచ్ఛనీచసమితు లన్నియును దీనికి ఉపాంగములు.

1. అధినివేశ, 2. సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్యము లను శబ్దములను గూర్చి మనలో మనకు చాల వాదప్రతివాదములు జరిగినవి. ఈమాటలే కలహబీజములైనవి. ఏ పేరు పెట్టినను సరే అధికారవిజయమే మన వాంఛితార్థము. భారతదేశమున కేవిధమగు నధినివేశ స్వాతంత్ర్యము నిచ్చినను గూడ దానివలన మనకు నిక్కమగు నధికారము లభింపదు. విదేశీయ సేనను, ఆర్థికపరశీలనను మనదేశమునుండి పూర్తిగా తొలగించుటయే యీ అధికారమునకు ముఖ్య నిదర్శనము. కావున మన మీ రెండిటినిగూర్చియు గట్టిదీక్షను బూనినచో తక్కినవన్నియు సులభముగానే లభించును.

కావున నేడు మనము సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్యమునే కోరుచున్నాము. ఏ విధముగా గాని మనకాజ్ఞాపించుటకు బ్రిటిషుపార్లమెంటుకు అధికారము లేదని యీ కాంగ్రెసు మహాసభ యిదివర కెన్నడును అంగీకరించి యుండలేదు, ఇకముందు గూడ నంగీకరింపదు.

కావున నీసభను మనము కోరదగిన దేదియును లేదు. ఏవిదేశీయాక్రమణమునకుగూడ నిటుపైని భారతదేశ మెంతమాత్రమును సహింపదను నొక్కవిషయమును మనము పార్లమెంటుకును ప్రపంచమునకంతకునుగూడ తెలియజేయవలసియున్నది. మనసంకల్పమును కొనసాగింపగల శక్తి ప్రస్తుతము మనకు లేకపోవచ్చును. మన దౌర్బల్యమును మనము పూర్తిగా గ్రహించియే యున్నాము. కావున మనము బలయుతుల మని ప్రగల్భములు పలుకుటయును, గర్వించుటయును గూడ అనుచితములే. కాని మన సంకల్పబల మత్యధికమే. మనసంకల్పముగూడ దుర్బలమే అను భ్రాంతికి ఏ దేశమువారును, ముఖ్యముగా బ్రిటిషువారును గురికాగూడదు. దాని ఫలితములను బాగుగ గ్రహించియే పరమపవిత్ర భావముతో మన మిట్టి దృఢసంకల్ప మొనరించుచున్నాము. దానికిక తిరుగు లేదు. ఒక గొప్పజాతి ఒకసారి మనఃపూర్వకముగా నొక దృఢసంకల్ప మొనరించినచో ఆజాతిని చిరకాలము తృణీకరించుట అశక్యము. ఒకటి రెండు సారులు మన ప్రయత్నములు విఫలము కావచ్చును గాని మూడవసారి మనకు విజయము కలుగుట నిశ్చయము.

మనము సంఘర్షణములతో విసుగు జెందియున్నాము. శాంతిని బడసి మనదేశము నభివృద్ధి నొందింపవలెననియే మన మత్యధికముగా కోరుచున్నాము. మన కుటుంబములు విధ్వంసమగుచుండగను, ధీరులగు మనయువకులు కారాగృహములకును, ఉరికంబములకును పంపబడుచుండగను చూడవలెనని మనము కోరుచున్నామా? అది మన కానందప్రదమా? తనకు లభించుచున్న నామమాత్రమగు నాదాయమునుగూడ గోల్పోయి తనకుటుంబమును తిండి లేకుండ మాడ్చి తాను సమ్మెకట్టవలెనని యే కార్మికుడైన కోరునా? గత్యంతర మేదియును కనబడక విధిలేని సంకటము కలిగినపుడే అతడటుల సమ్మెకట్టును. అటులనే గౌరవయుతమగు శాంతిని బడయుటకు మార్గాంతరము లేకపోవుటవలననే మనముగూడ నట్టి వినాశనకరమగు జాతీయ సంరంభమునకు గడంగవలసినవార మగుదుము. మనము మనఃపూర్వకముగా శాంతినే కోరుచున్నాము. సోదరభావ సూచకమగు మన హస్తమును గ్రహింపగోరువారందరును గ్రహింపగలుగుటకు దానిని మన మెల్లపుడును చాచియే యుంచెదము. కాని ఆహస్తమున కాధారభూతమగు శరీర మెట్టి అన్యాయమునకును లొంగదు. ఆ శరీరసంబంధమగు మనసు ఏ ప్రధాన విషయమును త్యజింపదు.

మన మింకను సంఘర్షణమునందే ప్రవేశింపవలసి యుండుటచే భావి పరిపాలనావిధానమునుగూర్చి మన మిపు డాలోచింప నక్కరలేదు. రెండేండ్లపాటు మనవారనేక విధానములనుగూర్చి ఆలోచించిరి. చివరకు అఖిలపక్షసభవారొకపద్ధతిని పరిష్కరించిరి. దానిని కాంగ్రెసువారుగూడ నొకవత్సరము గడువుతో స్వీకరించిరి. ఇందులకు వ్యయపరుపబడిన శ్రమ యెంతమాత్రమును వ్యర్థమైనది కాదు. అది మనకు లాభకరమే. కాని ఆ వత్సరము గడువును గడచిపోయినది. ఇటుపైని పనిచేయవలసిన పరిస్థితులనే మనము గమనింపవలసియున్నది.

గాన పరిపాలనా విధానములనుగూర్చి ఆలోచించుట కిపుడు తీరుబడి లేదు. కాని మనకు సంబంధించిన సమస్యలను మనము తృణీకరింప గూడదు. మన సంఘర్షణమునకును, మన భావి పరిపాలనావిధానమున కును సహాయకములును, నిరోధకములు నగు సమస్యల నన్నిటిని మనము గమనించుచునే యుండవలెను.

నేను సాంఘికవాదిని, ప్రజాప్రభుత్వవాదిని. రాజులయందును, యువ రాజులయందును నా కెట్టి నమ్మకమును లేదు ప్రస్తుతము గొప్ప గొప్ప పరిశ్రమలకు యజమానులుగా నున్నట్టివారిని కలిగించెడు పద్ధతి యందుగూడ నాకు నమ్మకము లేదు. ఈ పారిశ్రామిక ప్రభువుల కిపుడు మనుష్యులపైనను, వారి అదృష్టములపైనను కలిగియున్నంత అధికారము పూర్వకాలము నందు భూమీశ్వరులకుగూడ నుండియుండలేదు. ప్రాచీనకాలమునం దుండిన సామంతప్రభువుః పురాతనపద్ధతులనే యీపారిశ్రామికప్రభువు లిపుడుగూడ నవలంబించుచున్నారు. కాని, ప్రస్తుతము మన దేశమునకు సంబంధించిన పరిస్థితులలోన, ఈకాంగ్రెసు మహాసభకుగల కట్టుబాటులలోను సంపూర్ణ సాంఘిక విధానమును (సోషలిస్టికు ప్రోగ్రాము) ఈసభ అనుసరించుట కెంతమాత్రమును వీలు లేదని నేను గ్రహించియే యున్నాను. కాని, సాంఘికవాదుల సిద్ధాంతములు క్రమక్రమముగ ప్రపంచమునందంతటను మానవసంఘము నందు పూర్తిగా నిదివరకే వ్యాపించిన వని మన మంగీకరింపక తప్పదు. వానిని పూర్తిగా నాచరణలో పెట్టుటకు వలయు కాలసాధననిర్ణయ మునందు మాత్రమే భిన్నాభిప్రాయములు కలిగియున్నవి. భారతదేశ మున దారిద్ర్యమును, అసమభంగియును తొలగవలెననిన భారతదేశము గూడ ఈమార్గమునే అవలంబింపవలసి యుండును గాని మన జాతీయ విజ్ఞానమున కనుగుణముగా మనము ఆశయములను, విధానములను నిర్ణ యించుకొనవచ్చును.

మూడు ప్రధానసమస్యలు

అల్పసంఖ్యాకులు, సంస్థానములు, కార్మిక-కృషీకవర్గములు అను నీమూడును మనకు ప్రధానసమస్యలై యున్నవి. అల్పసంఖ్యాకుల సమస్యనుగూర్చి నేనిదివరకే ముచ్చటించి యుంటిని. వారివిజ్ఞానములు ను, సంప్రదాయములును చెక్కుచెదరకుండ నుండగలుగునని వారికి మనము క్రియారూపకమగు వాగ్దానము నొసగవలెను.

సంస్థానములు

భారతదేశమునకు సైతము ఈ స్వదేశసంస్థానములు గత కాల మునాటి విచిత్రనిదర్శనములే యగును. ఇపుడున్న సంస్థానాధిపతులు నామ మాత్రమునకే రాజులుగా నుండినను వారిలో పెక్కుమంది తాము దైవాంశ సంభూతుల మనియును, సంస్థానమంతయు తమ సొంతమనియును, దానిని ఇచ్చవచ్చినట్లు వ్యయపరచుటకు తమ కధికా రము కలదనియును ఇప్పటికినిగూడ నమ్ముచునే యున్నారు. వారిలో మిక్కిలికొద్దిమందిమాత్రమే తమబాధ్యతనుస్మరించి ప్రశంసా పేచేయు టకు ప్రయాసకొనుచున్నారు కాని తక్కినవారందరిలోను అట్టిసుగుణ మే దియును కనబడుటలేదు. అందుచేత వారిని నిందించుట న్యాయమని తో చదు. ఏలయనగా ఒక అనర్థకవిధానము క్రిందనే వా రిట్లు తరిబీతుచేయ బడిరి గాన ముఖ్యముగా తొలగవలసినది ఆ అనర్థకవిధానమే. "భారత-బ్రిటిను దేశములకు సంగ్రామము తటస్థించినచో నేను బ్రిటను దేశముపక్ష ముననే నిలిచి మాతృదేశీయులతో పోరు సలిపెదను." అని ఒక సంస్థా నాధిపతి స్పష్టముగా తెలిపెను. అతని దేశభక్తి యీరీతిగా నున్నది. ఏ సభలోనైనను సంస్థానముల ప్రజల ప్రతినిధు లెవ్వరు నుండ గూడదనియును, సంస్థానముల ప్రజలకు తామే ప్రతినిధులమని యును ఈ సంస్థానాధిపతులు తెలుపుటలోను, దానిని బ్రిటిషు దొరతనము వా రామోదించుటలోను ఎట్టి వింతయును కనబ డుటలేదు. తక్కిన భారతదేశమునంతను త్యజించి యీసంస్థా నాధిపతులు ప్రత్యేకముగ నిలువగలుగుట అసంభవము. కావున వారికి విధికృతములగు పరిమితులను అంగీకరింపక పోయినచో నిటుల భావించినవా రందరికి నెట్టి ఫలితము కలిగినదో వీరిగూడ నట్టి ఫలితమే కలుగగలదు. ఈసంస్థానముల భావిస్థితిని నిర్ణయిం చుటకు సంస్థానముల ప్రజలును,సంస్థానాధిపతులునుగూడ హక్కుదారు లగుదురు గాని కేవలము సంస్థానాధిపతులు మాత్రమే హక్కుదారులు కాజాలరు. స్వయంనిర్ణయాధికారమును కాంగ్రెస్ మహాసభ కోరుచు న్నది గావున ఈ అధికారము సంస్థానముల ప్రజలకుకూడ కలదని యంగీకరించుట విధి. కావున ఈ పరివర్తనము అత్యాకస్మికముగా కలుగకుండుటకు కాంగ్రెసుసభవారితో నాలోచింపగోరిన సంస్థానా ధిపతులతో కలసి ఆలోచించుటకు సభవారు సర్వసిద్ధముగానే యున్నారు. ఎటులైనను సంస్థానములు ప్రజలను పరిగణించియే తీరవలెను.

కార్మిక - కృషీవల వర్గములు

ఇదియే మిక్కిలి గొప్పసమస్య. భారతదేశ ప్రజలలో అత్య ధికసంఖ్యాకు లీ రెండువర్గములవారే. వారిని మన మెంతవరకు వృద్ధినొం దించి సంతృప్తి నొందింప గలుగుదుమో అంతవరకే మనము కృతార్థుల మగుచుందుము. ఈ రెండువర్గములవారి సహాయము కాంగ్రెసు కెంత వరకు లభించునో కాంగ్రెసుబలముగూడ నంతవరకే యుండును. వారి సమస్యయే దేశసమస్యగాన వారి సమస్యను మనము పరిహరించినచో వారు మనకు తోడ్పడెదరు. ఇదివరకు పెక్కుసారులు కాంగ్రెసువారు ఈ రెండువర్గములకును తమ సద్భావమును తెలిపియుండుట తప్ప అంతకంటె మరేమియును చేసియుండలేదు. ధనికులు పేదలు, జమీం దారులు రైతులు మున్నగువా రందరిపట్లను కాంగ్రెస్ నిష్పాక్షికము గానే యుండవలెనని చెప్పెదరు. కాని యిపుడు కాంగ్రెసు అటుల నిష్పాక్షికముగా నుండలేదు. ఏలయనగా బలమంతయును ధనికులయం దునను, జమీందారుల యందునను ఉన్నదే గాని పేదలయందును, రైతులయందును లేదు. అట్టిచో కాంగ్రెసువారు తటస్థులుగా నున్న

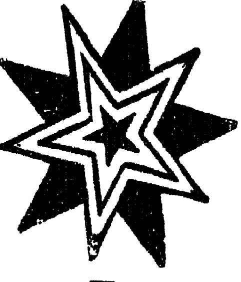
యెడల చిరకాలమునుండి వేరూనియున్న అక్రమమును, దోపిడిని ప్రోత్సహించిననాడే యగుచున్నది. ఒకవర్గముపై నింకొక వర్గము విజృంభింపకుండునట్లు చేయుట యొక్కటే యిందులకు తగిన సాధనము. కొన్ని నెలలక్రితము బొంబాయిలో భారత స్థాయిసంఘ సభ జరిగినపుడు సాంఘిక ఆర్థికములలో మార్పునుగూర్చిన ఆశయమును వెల్లడించునట్టి యొకతీర్మానముకూడ నామోదింపబడెను. ఈ మహాసభవారు గూడ ఆతీర్మానమును స్థిరపరచి వెంటనే జరుపదగిన మార్పులను జరుపుటకు తగిన విధానమునుగూడ స్థిరపరుప గోరెదను.

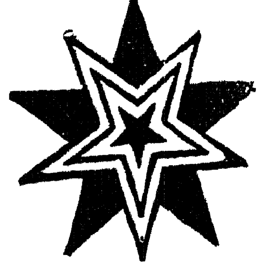
ఈవిధానమునుగూర్చి నేడీకాంగ్రెసు వారందరును కలసి అధికముగా పనిచేయుట కవకాశము లేనిమాట నిజమేయైనను, ఈ ఆశయమును మాత్రము దృష్టిపథమునం దుంచుకొని దానికొరకు వానిని సాగించుచుండవలెను. ఈ సమస్య కేవలము భూస్వాములు రైతులకును, యజమానులు పనివాండ్రకు నొసంగెడు వేతనములకును, దయాధర్మబిచ్చములకును మాత్రమే సంబంధించినది కాదు: యజమానులును, భూస్వాములును తాము పోషకులమనియు, రైతులును, పనివాండ్రును తమచే పోషింపబడుచున్నవారనియు భావించుటయే ఒక విధమగు దయాధర్మమగుచున్నది. అది యున్నంతకాలము ఈ అవమానమును, ఈ అనర్థకమును తొలగజాలవు. తాము ధర్మకర్తలమని మరికొందరు తెలుపుచుండుటకూడ నిట్టి నిస్సారవాదమే యగును. ధర్మకర్త అనగా నేమంచిచెడ్డలను కలిగించునట్టి అధికారము స్వయం నియోజితులగు నీ ధర్మకర్తలయందే యుండును గాన దానిని వారు తమయిష్టము వచ్చినట్లు వినియోగించెదరు. ధర్మకర్తగ నుండుటకు ఒకజాతికి మాత్రమే న్యాయమగు అధికారము కలదు గాని వ్యక్తులకును, సంఘములకును అట్టి అధికారము లేదు. తాము భారతదేశమునకు ధర్మకర్తలమని ఆంగ్లేయులలో పెక్కుమంది సద్భావముతోనే నమ్ముచుందురు. ఐనను వారీదేశము నెట్టి దురవస్థకు పాలుచేసిరో చూచితిరా?

పంటలను పండించుటయును, పరిశ్రమలను వృద్ధినొందించుటయును ఎవరి మేలుకొరకు? అను సమస్యను మనము పరిష్కరింపవలసియున్నది. ఇపుడు మనదేశమునందు సమృద్ధిగా పండింపబడుచున్న పంటలు వానిని పండించుచున్న కృషీవలులకును, పనివాండ్రకును గూడ నుపయోగపడుటలేదు. పరిశ్రమల ప్రధాన ప్రయోజనము కోటీశ్వరుల సంఖ్యను వృద్ధినొందించుటయే అను నభిప్రాయముగూడ కలిగియున్నది. పంట లెంత సమృద్ధిగా నుండినను, పరిశ్రమల యజమానులు కోట్లకొలది లాభమును పంచుకొనుచుండినను రయితులకును పనివాండ్రకును మట్టిగుడిసెలును, చీకటి కొట్లును, దిగంబరత్వమును మాత్రము తప్పుటలేదు. బ్రిటిషు సామ్రాజ్యవైభవమును, మనదేశమున ప్రస్తుతమునం దున్న సాంఘిక విధానమును గూడ నీ దురవస్థలు లోకమునకు చాటుచున్నవి.

కావున మన ఆర్థికవిధానము, భూతదయ, మానవసహజమగు కనికరము మున్నగువానిపైననే ఆధారపడి యుండవలెను. ధనము కొరకు మానవుల సౌఖ్యమును మంటగలుపునదిగా నుండగూడదు. పనివాండ్రను పశువులపాలు చేయకుండ నొకపరిశ్రమను కొనసాగింప వీలు లేనిచో దానిని నిలిపివేయుటయే కర్తవ్యమగును. పొలములో పని చేయువారికే సమృద్ధిగా ఆహారము లభింప వీలు లేనపుడు ఆ పంటలో కొంతభాగమును హరించుచుండిన మధ్యవర్తులందరును తొలగిపోవలసినదే. పొలములలోను, యంత్రశాలలలోను పనిచేసెడువారు సామాన్యసౌఖ్యస్వాతంత్ర్యముల ననుభవించుటకు ఎంతవేతన మవసరమో అంతమాత్రమైన వారికి విధిగా లభించుచుండవలెను. ఇది కేవలము కనిష్ఠపరిమాణమే. ఈసిద్ధాంతమును అఖిలపక్షసభవారామోదించి తమ సూచనలలో చేర్చియున్నారు. కాంగ్రెసువారుగూడ నట్లుల దీని నామోదించుటయే గాక సహజములగు దీని ఫలితములను అంగీకరించుటకు గూడ సంసిద్ధులు కావలెను. సరిగా జీవితసౌఖ్యము ననుభవించుటకు తగిన వేతనము లొసగబడవలెనని కార్మికులు కోరుచున్నారు కాన వారి కట్టివేతనములు లభించుటకును, కార్మిక సంఘములు దేశమునందంతటను ఏర్పడుటకును, వారు సహకారపద్ధతిని పరిశ్రమలను పరిపాలింపగల స్థితికి రాగలుగుటకును తగిన సహాయ మొనరించుటను గూర్చిన తీర్మానమును గూడ నీ మహాసభవారామోదింపవలెను.

భారతదేశమునందలి పెక్కుకోట్లమంది ప్రజలలో- పరిశ్రమలలో పనిచేయుచున్న వారిసంఖ్య అత్యల్పాంశమే యైనను వారి కతిశీఘ్రముగనే అధికమగు పలుకుబడి లభించుచున్నదను విషయమును మనము గుర్తింపక తప్పదు. తమ బాధలను తొలగింపవలెనని వ్యవసాయపు పనివాండ్రే మిక్కిలి హెచ్చుగను దీనముగను, మొరయిడుచున్నారు గాన వారి ప్రస్తుతస్థితిని దక్కబరుచుటకు తగిన విధానమును మనము నిర్ణయింపవలెను. భూములకు సంబంధించిన చట్టములును, ఇపు డున్న భూమి హక్కు (ల్యాండు టెన్యూరు) పద్ధతియును మారిననే గాని వారికి నిజమైన మేలు కలుగదు. ఈ సభలో చాలమంది గొప్ప భూస్వాములుగూడ సభ్యులుగా నున్నారు. ఒకధనికుడు వందలకొలది, వేలకొలది యకరములభూమికి యజమానుడై యుండు పద్ధతి ప్రాచీనకాలమున ఐరోపాఖండమునందుండిన సామంతరాజుల పద్ధతివంటి పద్ధతిపలన కలిగినదే. ఇపుడు ప్రపంచమునం దంతటను గూడ ఈ పద్ధతి మిక్కిలి శీఘ్రముగనే తొలగిపోవుచున్నదని మన భూస్వాములుగూడ గ్రహింపదగును. ధనికుల ప్రాబల్యమే మిక్కిలి హెచ్చుగా నుండిన దేశములందుగూడ గొప్పగొప్ప సంస్థానములను విభజించి ఆభూములలో పనిచేయగోరెడు కృషీవలులకే వాని నిచ్చుచున్నారు భారత దేశమునందుగూడ చాలచోట్ల వ్యవసాయదారులే భూస్వాములుగూడనై యున్నారు. ఈపద్ధతియే దేశమునం దంతటను

కాంగ్రెసు సభాధ్యక్షులగు

పండిత జవ్హారిలాలు నెహ్రూగారి

హితోపదేశము

మద్రాసు పెన్సిలు ఫ్యాక్టరీవారి పెన్సిళ్లను గత మూడు నాలుగు సంవత్సరములు నుండియు ఉపయోగించు చున్నాను. నాకు అవి చాల బాగుగా నున్నవి. నేటి దినము వారి ఫ్యాక్టరీ చూచెడి భాగ్యము కలిగినది. పెన్సిళ్లు తయారుచేయుటలో గల యంత్రపద్ధతు లన్నియు నాకు విశదపరచ బడినవి.

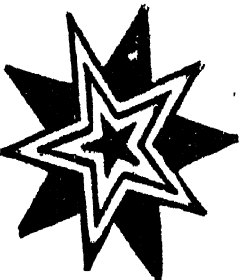
విదేశపు పెన్సిళ్లతో సమాన నాణ్యము గల్గినట్టియు ఇంకను ఎక్కువ నాణ్యమైనట్టియు పెన్సిళ్లు మన భారతదేశములోనే తయారగుచుండగా భారతీయుడైనవాడు విదేశపు పెన్సిలును ఎందుకు కొనవలయునో నాకు బోధపడకున్నది.

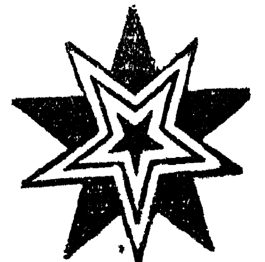
ఈ వ్యాపార పరిశ్రమకు జయమగు గాక!

(సం) పండిత జవ్హారిలాలు నెహ్రూ,

దిమద్రాసు పెన్సిల్ ఫ్యాక్టరి,

పోస్టు బాక్సు నెం. 86, మద్రాసు.

వ్యాపింపవలెను. ఈ విధానమునందు గొప్పగొప్ప భూస్వాములలో కొందరైననుగూడ మనకు తోడ్పడెదరుగాక.

ఈ మహాసభ వార్షిక సమావేశమునందు ఆర్థికవిషయమును గూర్చి వివరములతో గూడిన విధానమును మన మేర్పరుచుట కవకాశము లేదు. మన మిపుడు కొన్ని ముఖ్యనియమములను మాత్రమే యేర్పరచి తక్కిన పనినంతను స్థాయిసంఘమువారికి వదలివేయవలెను. వారు ఈ సమస్యతో ముఖ్యముగా సంబంధముగల ట్రేడు యూనియను కాంగ్రెసు మున్నగు సంఘముల ప్రతినిధుల సహాయముతో వివరములను స్థిరపరుపవలెను. నేమనలు కాంగ్రెసు మహాసభకును, ట్రేడు యూనియను కాంగ్రెసుకును పరస్పర సహకారము చాల అధికముగా కలుగగలదనియును, ఇకముందు జరుగబోయెడు స్వరాజ్య సంపాదన ప్రయత్నములలో నీ రెండు సంఘములవారును ఏకీభవించియే పనిచేసెదరనియును నే నాశించెదను.

మన కధికారము లభించువరకును ఇవన్నియును కేవలము శుభ కాంక్షలు మాత్రమే యగును. కావున మనకుగల నిజమైన సమస్య అధికారవిజయమే. అందులకు యుక్తిచమత్కారములను, న్యాయవాదుల పన్నుగడలను మన ముపయోగింపగూడదు. జాతీయ సంకల్పమును కొనసాగించుటకు తగిన సాధనములనే మనము నిర్ణయింపవలెను. అదియే యీ మహాసభవారికి ముఖ్యకర్తవ్యమై యున్నది.

దీక్షతో పనిచేయుటకు తగిన విధానము

గత వర్షమున మనము సన్నద్ధులము కావలెనని నిశ్చయింపబడెను. కాంగ్రెసు సంఘములను మరల సంస్కరించి సభ్యులసంఖ్యను వృద్ధినొందించుటకు సర్వశక్తులను వినియోగించి మనము పనిచేసియుంటిమి. అందువలన అధికమగు మేలు కలిగినది. అసహాయోద్యమము ప్రారంభమైన పిమ్మట కాంగ్రెసు సంఘము లిదివర కెన్నడునగూడ నింత శ్రేష్ఠమైన స్థితిలో నుండియుండలేదు. కాని మనలోపములు గూడ మిక్కిలి హెచ్చుగానే యున్నవి. అవి స్పష్టముగానే గోచరించుచున్నవి. కాంగ్రెసు సంఘముల సభ్యులలో పరస్పర ద్వేషములు అన్ని సంఘములలోను గూడ కనబడుచున్నవి. ఎన్నికల విషయమున సభ్యులు శక్త్యుత్సాహములను పూర్తిగా వ్యర్థపరచుచున్నారు. చిరకాలమునుండి వేరూనిన యీమనోదౌర్బల్యమును, నీచమగు స్వార్థపరత్వమును మనము అతిక్రమింప జాలనిచో నిట్టి ఘనకార్యములను మన మెట్లు సాధింపగలుగుదుము?

దీక్షతో పనిచేయుటకు తగిన విధానము నిపుడీ మహాసభవా రేర్పరిచినచో నిట్టి లోపములన్నియును తొలగగలవనియును, నిష్ఫలములును, నిరుత్సాహకరములు నగు నీకలహములను మన మెంతమాత్రమును సహింపమనియును నేను పూర్తిగా నమ్ముచున్నాను.

ధర్మబద్ధములును, శాంతియుతములు నగు పద్ధతులనే అవలంబింపవలెను

ఈ విధాన మెట్టుల నుండవలెను? మన సంవిధానమువలన గాక అంశములను, పరిస్థితులను బట్టియే మన కవకాశము మిక్కిలి స్వల్పముగా నున్నది. సంవిధానమును మన మిచ్చవచ్చినట్లు మార్చవచ్చును గాని అంశములును, పరిస్థితులును అటుల మారునవి కావు. మన పద్ధతులు ధర్మబద్ధములును, శాంతియుతములు నై యుండవలెనని కాంగ్రెస్ ప్రథమనిబంధన శాసించుచున్నది. మన పద్ధతు లెల్లప్పుడును ధర్మబద్ధములుగానే యుండగలవని నే నాశించెదను. ఏలయనగా మనము పూనుకొనిన యుద్యమము పరమపవిత్రమును, మహత్తరమును నై యున్నది. కావున దానికి కళంకము నాపాదించునట్టియు, పిమ్మట మనలను పశ్చాత్తాపమునకు పాలుచేయునట్టియు కార్యములను వేనిని గూడ మనము చేయగూడదు. దౌర్జన్యయుతములగు పద్ధతులకంటె శాంతియుతములగు పద్ధతులే శాశ్వతములును, అవలంబనీయములునుగూడ నగుటచే మనపద్ధతులు శాంతియుతములుగనే యుండవలెను. దౌర్జన్యయుతములగు పద్ధతులవలన మిక్కిలి తరుచుగా దుష్ఫలితమును, దుర్నీతియునే కలిగియున్నవి. మనదేశమునందు ముఖ్యముగా దౌర్జన్యయుతములగు పద్ధతులవలన నైకమత్యము పూర్తిగా తొలగిపోగలదు. నేడు ప్రపంచమందంతటను కట్టుబాటుతో గూడిన దౌర్జన్యమే ప్రబలియున్నదనుట కెట్టి సంశయము లేదు గాన మనముగూడ దానినే అవలంబించి మేలు పడయవచ్చునుగాని అటులు కట్టుబాటుతో గూడిన దౌర్జన్యమును కొనసాగించుటకు మన కభ్యాసమును, అంగబలమునుగూడ లేవు. వ్యక్తిపరములును, స్థానీయములు నగు దౌర్జన్యప్రయత్నములు నిరాశాసూచకములుమాత్రమే యగును. ఈ దౌర్జన్యవిధానమును నిరాకరించుటతో అత్యధికసంఖ్యాకులు నీతిపథమునుండి గాక ఫలితపథమునుండియే పరీక్షించుచున్నారనిగూడ నేను తలచెదను. మనము దౌర్జన్యమును నిరాకరించునెడల దానివలన అధికమగు లాభము కలుగు సూచనలు లేకపోవుటయే అందులకు ముఖ్యకారణ మగును. భావికాలమునం దెప్పుడైన దేశముగాని, యీమహాసభగాని దౌర్జన్య సాధనములవలననే మనకు దాస్య విమోచనము కలుగునని తలచినచో అపుడు ఆవిధానమే అవలంబింప బడగలదని నేను నిస్సంశయముగా తెలుపగలను. దౌర్జన్యము అధమమేగాని దాస్యము అధమతరము. "పిరికితనమువలన పోరాడుటకు నిరాకరించుటకంటె పోరాడుటయే ఉత్తమ"మని అహింసా సిద్ధాంతమును మనకు బోధించిన మహా ప్రవక్తయే స్పష్టపరచియున్నాడు.

శాంతియుతమగు సమష్టి ఉద్యమము

మనకు స్వాతంత్ర్యము లభించుటకు మన మవలంబింపవలసిన దే యుద్యమమునైనను సమష్టి ఉద్యమములుగానే యుండవలెను.

సార్వజనికములుగా నుండవలసిన సమష్టి ఉద్యమములన్నియును శాంతియుతములుగానే యుండుట విధియైయున్నది. సంక్షుభితభావముతో గూడిన విప్లవమునందుమాత్ర మీ నియమమును పాటింప నవసర ముండదు. పదియేండ్లక్రితము అనుసరింపబడిన అసహాయ విధానమునే మరల మన మవలంబింప దలచినను, లేక ఆగునికమును, కార్మిక సాధనమునగు సమష్టి సమ్మెకట్టు పద్ధతిని మన మవలంబింప గోరినను గూడ సంఘ నిర్మాణమును, కార్యనిర్వహణమును శాంతియుతములుగానె యుండవలెను. ప్రధానోద్యమము శాంతియుతముగా నుండినను లేకున్నను, దానితోపాటు స్థానికములుగా దౌర్జన్య ప్రయత్నములు గూడ జరుగుచున్నచో ప్రధానోద్యమము సరిగా కొనసాగజాలదు. శాంతియుత దౌర్జన్యయుత విధానములను రెండిటిని ఏకకాలమున కొనసాగించుట అసంభవము. దేనినో యొకదానినే నిర్ణయించి మనః పూర్వకముగా ఆపద్ధతినే కఠినముగా మన మనుసరింపవలెను. ఈసభవారు ఏపద్ధతిని నిర్ణయించెదరను విషయమున నాకెట్టిసంశయము లేదు. వారు శాంతియుతమగు సమష్టిఉద్యమమునే నిర్ణయించుట నిశ్చయము.

మనము మరల అసహాయోద్యమ విధానమునే అనుసరింపనగునా? ఆవిధానమునంతను మన మనుసరింప నవసరముండదు. కాని దానికి మూలాధారమగు సిద్ధాంతమునుమాత్రము మనము స్వీకరింపక తప్పదు. పరిస్థితులనుబట్టి యీ విధానములను నిర్ణయించుచుండవలెను. వానినన్నిటిని వివరముగా నీస్థితి యందీ మహాసభవారు నిర్ణయించుట కవకాశము లేదు. ఆపనిని స్థాయిసంఘమువారే నెరవేర్పవలసి యుండును. కాని ముఖ్యవిషయములను మాత్రము ఈ మహాసభవారే నిశ్చయింపవలెను.

విద్యాశాలలను, న్యాయస్థానముల నిపుడు బహిష్కరించుట సముచితమని తోచదు

శాసనసభలు, న్యాయస్థానములు, విద్యాశాలలు వీనినిమూడింటిని బహిష్కరించుటయే వెనుకటి విధానమై యుండెను. క్రమముగా సేనలో పనిచేయుటకును, పన్నులను చెల్లించుటకును నిరాకరించుట గూడదని ఫలితములుగనే అంగీకరింపబడెను. జాతీయసమరము కడు తీవ్రముగా జరుగుచున్నపుడు దానిలో పాల్గొనుచున్నవారు ఎట్లు న్యాయస్థానములలోను, విద్యాశాలలలోను పనిజేయుచుండ గలుగుదురో నేను గ్రహింపజాలకున్నాను. కాని ప్రస్తుత స్థితిలో వీనిని రెంటిని బహిష్కరించుట సమంజసమని నాకు తోచుటలేదు.

శాసనసభలను బహిష్కరింపవలెను

శాసనసభలను బహిష్కరించుటనుగూర్చియే వెనుక కడుతీవ్రములగు చర్చలు జరిగెను. దానినిగూర్చియే ఆసభలలో రెండుపక్షములుగూడ నేర్పడెను. ప్రస్తుత పరిస్థితులు చాల భిన్నములుగా నుండుటచే ఆవివాదమును మన మిపుడు మరల కలిగింప నవసరములేదు. కొన్ని యేండ్ల క్రితము కాంగ్రెసువారు శాసనసభలలోనికి వెళ్లుటకు ఈమహాసభ అనుమతి నొసగెను. అది తప్పనిసరియే యనియు, అందువలన కొంత లాభము కలుగక పోలేదనియునుగూడ నేను నమ్ముచున్నాను. ఇపుడు వానివలన మనకు కలిగెడు లాభ మేమియును లేదు. కావున వానిని పూర్తిగా బహిష్కరించుటయా? లేక పూర్తిగా దౌరతనమునకు సహకార మనుసరించుటయా? అను నీరెండు అంశములలోను ఏదో యొకదానిని మన మిపుడు స్థిరపరుపవలెను. వేరు మార్గ మేదియును లేదు. నామమాత్రములగు శాసనసభలు కాంగ్రెసువారికెట్టి అనర్థకములను కలిగించినదియును మనకందరకును బాగుగా తెలిసియే యున్నది. ప్రభుత్వమువారి సంఘములు మనలోనున్న ఉత్తమ పురుషులను ఆకర్షించుచున్నవి. మనలో దేశారాధకులసంఖ్య మిక్కిలి తక్కువగా నున్నది. కావున నిదివరకు శాసనసభలో పనిచేయుచుండిన కాంగ్రెసువాదులు ఆదివ్యభవనముల పట్ల విముఖులై దేశసేవకు గడంగిననే గాని సమష్టి ఉద్యమ మేదియునుగూడ కొనసాగజాలదు. మన మీ మహాసభలో సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్యమునే ప్రకటించునెడల మన వారు మరల నెట్లు నాశాసనసభలకేగి నిరుపయోగములగు నిత్యకృత్యములను కొనసాగింపగలిగెదరు? శాశ్వతమగు నొక విధానమును గాని, యొకపద్ధతిని గాని యేర్పరుచుట కెట్టి అవకాశమును లేదు. కావున భారతదేశీయు లందరుగాని, కనీసము కాంగ్రెసు వాదు లందరైనను గాని ఒక విధానమునే యెల్లకాలమును కొనసాగించుచుండవలెనని ఈ మహాసభగూడ నిర్బంధింప వీలులేదు కాని నేటి స్థితిగతులనుబట్టి కాంగ్రెసువారు ముఖ్యముగా శాసనసభలను పూర్తిగా బహిష్కరింపవలెననియే నేను సవినయముగా విన్నవించుచున్నాను. దీనిని 1929 జూలై నెలలోనే స్థాయిసంఘమువారు సూచించి యుంచిరి గాన దాని నమలుజరుపుట కిదియే ముఖ్యసమయము.

పన్నులను చెల్లింపకుండుట

శాసనసభల బహిష్కరణము ఫలసిద్ధికొక సాధనమమాత్రమే యగును. శాసనసభలను బహిష్కరించుటవలన సమర్థులగు దేశీయులు చాలమంది దేశసేవ నొనరించుట కవకాశము లభించును. అపుడు వారు తమ దృష్టిని యథార్థమగు సంఘర్షణము వంకకు మరల్ప వీలగును. అది పన్నులను నిరాకరించుటయే యగును. వీలున్నచోట్లలో కార్మికసంఘముల సహాయముతో సమష్టి సమ్మెకట్టులనుగూడ కలిగింపవలసి యుండును. ప్రత్యేక స్థలములలో పన్నులను నిరాకరించుటకు గట్టి ఏర్పాటులు జరుగవలసియుండును. ఎచట ఎపుడు అది సాధ్యమని తోచునో అపుడు దానిని కొనసాగించుచుండుటకు స్థాయిసంఘమునకు ఈమహాసభవారు సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్యము నొసగవలెను.

నిర్మాణ విధానమును కొనసాగించుచునే యుండవలెను

నిర్మాణ విధానమునుగూర్చి నేనింతవరకు నేమియును చెప్పియుండలేదు. ఈవిధానము విధిగా జరుగుచునే యుండవలెనుగాని క్షే

లము దానినే అనుసరించినయెడల శీఘ్రకాలములో మనకు సంకల్పసిద్ధి కలుగదని కొన్ని యేండ్లనుండి కలిగిన అనుభవమువలన మనము గ్రహింప గలిగియుంటిమి. ముందు జరుగవలసిన పనికి అది యిపుడు రంగ మును సిద్ధపరుచుచున్నది. పదియేండ్లపాటు శాంతముగా జరుపబడిన కృషి నేడు ఫలవంత మగుచున్నది. ముఖ్యముగా విదేశవస్త్రములను, బ్రిటిషువరకులను మనము బహిష్కరించుచునే యుండవలెను.

రాజకీయ — ఆర్థిక బహిష్కరణము

మన విధానమునందు రాజకీయబహిష్కరణమును, ఆర్థికబహిష్కరణముగూడ చేరి యుండవలెను. మనము సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్యము బడయువరకు ఇతరదేశములను పూర్తిగా బహిష్కరించుట మనకు సాధ్యము కాదు. స్వాతంత్ర్యము లభించిన పిమ్మటగూడ మరియొక దేశమును పూర్తిగా బహిష్కరించుటకును, దానితో నెట్టిసంబంధమును లేకుండ చేసికొనుటకును మనకు వీలుండదు. బ్రిటిషు ప్రభుత్వముతో గల సంబంధమును పూర్తిగా త్యజించి మనపైననే ఆధారపడుటకు మనము గట్టి ప్రయత్నము నొనరింపవలెను. భారతదేశమునకు గాను ఆంగ్లదేశమువారు చేసిన ఋణముల కన్నిటికిని మేము బాధ్యతను వహించుట కంగీకరింపమని గూడ మన మిపుడు స్పష్టపరుపవలెను. ఇట్టి తీర్మానము గయలో జరిగిన మహాసభలో ఇదివరకే ఆమోదింపబడెను. కాన మనము దానినే బలపరుపవలెను. భారతదేశోపయోగముకొరకు చేయబడిన ఋణములను తీర్చుటకు మాత్రము మన మంగీకరింపదగును. భారతదేశభారమును వృద్ధి నొందించుటకును, దానిని శాశ్వతముగా నడచియుంచుటకును చేయబడిన ఋణములను వేనినిగూడ మన మంగీకరింపగూడదు. తమ రాజ్యమును విస్తరింపజేయుటకును, భారతదేశమున తాము స్థిరపడుటకును, అనవసరమగు యుద్ధములను చేయుటకు ఆంగ్లదేశము చేసిన ఋణములను తీర్చుటకు దారిద్ర్యమున మునిగియున్న భారతీయు లెంతమాత్రము నంగీకరింపజాలరు. ధనాపహరణముకొరకు మనదేశమునకు వచ్చిన విదేశీయులవలన తగిన ప్రతిఫలమునైన బడయకుండ వారికి చేయబడిన అపరిమితములగు సదుపాయములనుగూడ మన మంగీకరింపజాలము.

విదేశములలోనున్న భారతీయులు

వీరినిగూర్చి నే నిదివర కేమియును చెప్పియుండలేదు. ఇపుడైనను అధికముగా చెప్పదలచుకొనలేదు. తూర్పు దక్షిణాఫ్రికాలు, ఫిజీ దీవులు మున్నగు విదేశములలో మన దేశీయులు అధికసంఖ్యాకుల నెదుర్కొని ధైర్యముతో పనిచేయుచున్నారని నే నెరుగుదును. వారిపట్ల నా కధికమగు సానుభూతియును కలదు గాని వారి భావిస్థితి యిపుడు మనము భారతదేశమున ప్రారంభింపనున్న మహాసంరంభమువలననే పరిష్కారము కావలసియున్నది గాన వారినిగూర్చి నే నిపు డధికముగా చెప్పదలచుకొనలేదు.

విధేయత అత్యవసరము

ఈసంగంభమున ప్రత్యేకముగా జరుగు కాంగ్రెసుపర్గములు అతి సమర్థములుగా నుండవలెను. మన కాంగ్రెసు విధానమును, అంగనిర్మాణమును కట్టుదిట్టముగా పనిచేయునటులచేసినచో స్థితి కలిగినపుడు వెంటనే యుపయోగింపజాలకుండ నున్నవి. గొప్పగొప్ప ప్రపర్తనములతోనే తృప్తినొందునట్టి కాలము గడచినది. ఇపుడు శాంతముగను, అప్రతిహతముగను పనిచేయువారే కావలసియున్నారు. సంపూర్ణ విధేయత నెలకొనిననే గాని యిది సాధ్యపడదు. ఈ మహాసభలో ఆమోదింపబడెడు తీర్మానము లన్నియును విధిగా ననుసరింపబడవలెను. ఈ రీతిగా సంపూర్ణ విధేయతతో కాంగ్రెసుమహాసభవారి ఆజ్ఞలను నెరవేర్ప బూనిన వారి సంఖ్య యిపుడు మిక్కిలి తక్కువగా నుండిననుగూడ క్రమక్రమముగా కాంగ్రెసుకు అత్యధికమగు బలము చేకూరుట కెట్టి సంశయమును లేదు. కృత నిశ్చయులైన అత్యల్ప సంఖ్యాకులే జాతుల అదృష్టమును పూర్తిగా మార్పు నొందింపగలిగిరి. ఆజ్ఞలు లేనివారు కోట్లకొలదిగా నుండినను వారివలన నెట్టిలాభమును కలుగదు. స్వాతంత్ర్యమునకు నియమానుసరణమును, విధేయతయును ప్రధానాంగములే కావున మనలో ప్రతివ్యక్తియును దేశహితార్థము స్వార్థమును త్యజింపవలెను.

మన దేశమునందు కాంగ్రెసు మహాసభ యేదోయొక అల్పసంఖ్యాకవర్గమునకు ప్రతినిధిగా నుండియుండలేదు. చాలమంది మనోదౌర్బల్యమువలన ఈ మహాసభలో చేరి పనిచేయజాలక పోయినను తమ విమోచనమునకు మాత్రము దీనిపైననే ఆధారపడియున్నారు. కలకత్తా మహాసభలో తీర్మానము ఆమోదింపబడి నప్పటినుండియు ఈ మహాసభ మరల సమావేశమగునట్టి యీ గొప్పదినముకొరకే దేశీయులందరును అధికోత్కంఠతో నిరీక్షించుచుండిరి. మనము దేని నెపుడు సాధింపగలుగుదుమో మనలో నెవరునుగూడ తెలుపజాలరు. విజయము మన అధీనతయందు లేదు. అది మన ఆజ్ఞలకు లొంగునది కాదు. కాని ధైర్యముతో పనిచేసెడువారికే తరచుగా విజయము కలుగుచుండును. ఫలితములకు భయపడుచుండునట్టి భీరువులకు విజయ మెన్నడును లభింపదు. మన ఆశయము మహత్తమము. ఘనకార్యములను సాధింపగోరినచో తత్ప్రయత్నమునందు కలిగెడు ఘనతరములగు కష్టముల ననుభవించుటకు సంసిద్ధులము కావలెను. మనకు జయము శీఘ్రకాలములో కలిగినను దీర్ఘకాలములో కలిగినను, ఈ ఘనప్రయత్నమును చేయకుండను, అతి దీర్ఘమును, అధిక విఖ్యాతము నగు భారతదేశ చరిత్రలో మరియొక ఉత్తమ మగు పుటను చేర్చకుండను మనలను ఇతరు లెవ్వరును గూడ నిరోధింపజాలరు.

మన దేశమునం దిపుడు చాలచోట్ల కుట్రకేసులు విచారణలో నున్నవి. అవి యెల్లపుడును గూడ నున్నవే గాని నేడు క్రొత్తగా వచ్చి

నవి కావు. రహస్యముగా కుట్రలను పన్ను కాలము గడచిపోయినది. విదేశీయుల ఆక్రమణమునుండి మనదేశమునకు విముక్తిని గలిగించుటకు ఇపుడు మనము చేయుచున్నది బహిరంగమగు కుట్రయే గాని రహస్యమగు కుట్ర గాదు. కావున, సోదరులారా! మీరందరును మనదేశీయులగు సోదరీ సోదరు లందరునుగూడ నీకుట్రలో చేరుటకు కోరబడుచున్నారు. ఇందువలన ప్రస్తుతము మీకు కలిగెడు బహుమానములు కష్టముల పాలగుట, కారాగృహములకు పంపబడుట, చివరకు మరణశిక్షకు గురియగుట మున్నగునవియే. "అనంతకాలలీన మైనను నిత్యయౌవనభాసురయగు భారతమాతకు యథాశక్తిని సేవ చేయగలిగితిమి. ప్రస్తుతము మానవసంఘమునంతను బంధించియున్న దాస్యశృంఖలల నుండి దానిని తొలగించుటకు స్వల్పమగు సేవ చేయగలిగితిమి" అనునదియే మీకు దీనివలన కలుగగల హృదయామోదము.

తీర్మానములు

౧

భారత కాంగ్రెసు స్థాయిసంఘమునకు వెనుక కార్యదర్శిగానుండిన పండిత గోకర్ణనాథ మిశ్రగారు, ప్రొఫెసరు బి. ఎం. పరంజపిగారును, శ్రీయుత పి. భక్తవత్సల నాయుడుగారును, రోహిణీ కాంత గారును, ఆర్. కె. లాహిరీగారును, బి. చక్రవర్తిగారును దివంగతులైనందులకీ మహాసభవారు సంతాపమును వెల్లడించుచున్నారు.

౨

జతీంద్రనాథ విజయులు గావించిన మహాత్యాగము నీసభవారభినందించుచు వారికుటుంబమునకు సానుభూతి తెల్పుచున్నారు. మరియు భారతదేశమునగల విదేశీయ ప్రభుత్వమే వీరి ట్లాత్మసమర్పణ గావించుటకు కారణమని అభిప్రాయపడుచున్నారు.

౩

ఈ సభవారు వయిస్రాయి బండిమీద గావింపబడిన బాంబు ప్రయోగమును నిరసించుచు, ఇట్టిచర్యలు కాంగ్రెసు సిద్ధాంతమునకు వ్యతిరేకమనియు, జాతీయ సమరమునకు నష్టకరమనియు తమకు గల యభిప్రాయమును తిరుగ దృఢపరచుచున్నారు. మరియు దైవవశమున ఇర్విన్ దంపతులు, వారిపరివారము ప్రాణోపద్రవము లేకుండ తప్పించుకొనగలిగినందులకు వారి నభినందించుచున్నారు.

౪

ఈ సభవారు అక్టోబరు ౩౧ వ తేదీని రాజప్రతినిధి గావించిన ప్రకటన సందర్భములో కాంగ్రెసువాదులతో సహా వివిధ పక్ష నాయకులు సంతకములుచేసి కావించిన ప్రకటన విషయమై కాంగ్రెసువారు గావించిన చర్య ననుమతించుచు, స్వరాజ్యమునకై కావింపబడుచున్న జాతీయోద్యమమును రాజీగా పరిష్కరించుటకై వయిస్రాయి పడిన శ్రమ నభినందించుచున్నారు. మోతీలాల్ నెహ్రూ మున్నగు నాయకులు వయిస్రాయితో సంప్రతించుటవలన కలిగిన ఫలితముల గమనించి ప్రస్తుత పరిస్థితులలో కాంగ్రెసు రౌండుటేబిల్ సమావేశమునందు పాల్గొని లాభము లేదని యీసభవారు తలంచుచున్నారు.

మరియు, గత సంవత్సరము కలకత్తా కాంగ్రెసులో గావింపబడిన తీర్మానము ననుసరించి ఈ కాంగ్రెసువారిపుడు కాంగ్రెసు ఆదర్శమందలి 'స్వరాజ్య' పదమునకు 'సంపూర్ణస్వాతంత్ర్యము' అను అర్థము నిర్వచించుచున్నారు. కావున అధినివేశప్రతిపత్తికిగా నిర్మింపబడిన నెహ్రూ ప్రణాళిక ఇంతటితో రద్దయినదని ప్రకటించుచున్నారు. మరియు కాంగ్రెసునందలి సర్వపక్షములవారు తమ యావచ్ఛక్తుల సంపూర్ణస్వాతంత్ర్య సంపాదనకై వినియోగింప గలరనియు, నెహ్రూ రిపోర్టులో సూచింపబడిన తాత్కాలిక సాంఘిక వివాద పరిష్కార సాధనముల మూలమున కాంగ్రెసునుండి ఎడతొలంగనలసిన, లేక కాంగ్రెసునందు చేరుటకు వీలుగాని, ప్రముఖులును నేడు మరల కాంగ్రెసునందు చేరి ఎల్లరకు సంబంధించిన ఈ ఆదర్శమును సాధించుటకు తీవ్రకృషి సలుపుదురనియు నమ్ముచున్నారు.

సంపూర్ణస్వాతంత్ర్యసమరము సాగించుటకు సన్నాహమొనర్చు మొదటిమెట్టుగాను, కాంగ్రెసువిధానము, ఆదర్శము మార్చినందుల కనుగుణ్యముగ నుండుటకుగాను రాష్ట్రకేంద్ర శాసనసభలకు బహిష్కరింపవలయునని ప్రకటించుచు, ఇకపయి ప్రత్యక్షముగ గాని, పరోక్షముగగాని ఈశాసనసభలతో ఐక్యము కల్పించుకొనరాదనియు, ప్రస్తుతము శాసనసభలందు సభ్యులుగా నున్నవారు తత్క్షణమే రాజీనామా నిచ్చివేయవలయుననియు కాంగ్రెసువాదులను కోరుచున్నారు. మరియు, దేశీయులు తమయావచ్ఛక్తుల నిర్మాణ కార్యక్రమము నిర్వహించుటకయి వినియోగింపవలయునని కోరుచు, తయారుగా నున్నట్లు తోచినపుడు అవసరమైన అన్ని జాగ్రత్తలతోటి కొన్ని ప్రత్యేకస్థలములలో గాని, సమష్టిగాగాని పన్నులనిరాకరణముతో సహా శాసనోల్లంఘనము ప్రారంభించుటకు అఖిలభారతకాంగ్రెసు సంఘమునకు ఈ సభవారధికార మిచ్చుచున్నారు.

౫

తూర్పు-ఆఫ్రికాయందు భారతీయులు పట్టుదలతోనుండి తమ జాతీయభావమును ప్రకటించినందుకు వారి స్వసౌఖ్యమునయిన త్యజించి యీమధ్యనే ఆదేశమునకు వెడలివచ్చిన శ్రీమతి సరోజినీనాయుడు గారిని కాంగ్రెసుసభ అభినందించుచున్నది. సాంఘిక ప్రాతినిధ్యము

లను, ఆస్తి గల భారతీయులనుకూడ ఓటింగు అధికారమియ్యక అనవసరభేదములు పాటించు నిర్మాణవిధానమెట్టిదికూడ భారతీయులకు సంతృప్తికరముగ నుండజాలదని యీసభవారు తలంచుచున్నారు.

౬

శ్రీ సాపూర్జి సక్లత్వాలాగారును, పార్లమెంటుమాజీసభ్యులును ఇంగ్లాండులోను, యితర విదేశములందున్న యితర భారతీయులును తిరిగి స్వదేశమునకు రాగోరినపుడు అనుమతిపత్రముల నివ్వకుండుటను ఈసభవారు నిరసించుచున్నారు.

౭

కాంగ్రెసులో పేదవారును, సామాన్యజనమును ఎక్కువ ప్రాతినిధ్యము వహింపవలసి యున్నందునను, డిసంబరుఆఖరున సభజరిగినచో పేదవారు చలినుండి సంరక్షించుకొనుటకు ఎక్కువవస్త్రములు మున్నగువానికొరకయి చాల వెచ్చింపవలసి యున్నందునను, ఇంక ననేకవిధముల వారికి అసౌకర్యముగ నుండుటచేతను, కాంగ్రెసుసభ యికముందు ఫిబ్రవరి లేక మార్చిమాసములలో జరుపుటకు సభను, ఆహ్వానించు రాష్ట్రసంఘములతో సంప్రతించి వర్కింగుకమిటీవారు నిర్ణయింపవలెను.

౮

విదేశీయ పరిపాలకులచే ప్రత్యక్షముగా గాని, పరోక్షముగా గాని భారతదేశముపయి మోపబడిన ఋణబాధ స్వతంత్రభారతదేశము సహింపజాలదు.

౧౯-౨౨ సంవత్సరములో గయా కాంగ్రెసు మహాసభవారిచే నామోదింపబడిన తీర్మానము నీ మహాసభవారు స్థిరపరుచుచు, ప్రస్తుత ప్రభుత్వమునుండి సంక్రమించిన బాధ్యతలును, సౌకర్యములును స్వతంత్రభారతదేశమునందు స్వతంత్రమగు నొకవిచారణసంఘమువారిచే పరీక్షింపబడుట ఈసభవారి యుద్దేశమని తెలిసికొనదగినవారందరకు నిందుమూలముగా నీసభవారు ప్రకటించుచున్నారు."

౯

దేశీయ సంస్థానమునందలి ప్రజలకు సంస్థానాధీసులు బాధ్యతాయుత ప్రభుత్వ మొసంగ తగు సమయము చేకూరినది- కావున ప్రజల వాక్స్వాతంత్ర్యము, సభలుచేసికొను అధికారము, ప్రాణధనసంరక్షణము మున్నగునవి యొసంగుచు చట్టము గావింపవలెనని యీసభవారు సంస్థానాధీసులను కోరుచున్నారు.

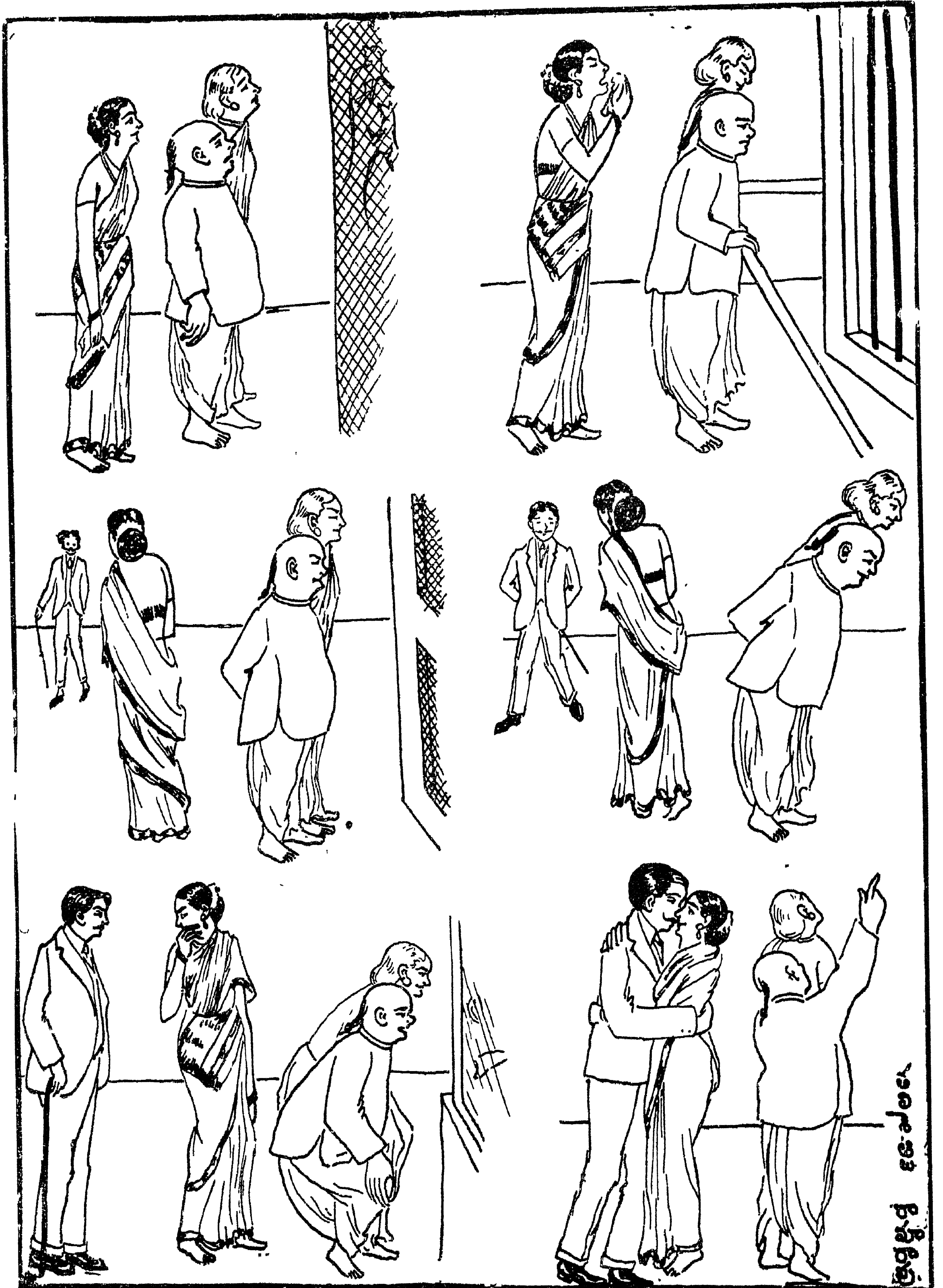
౧౦

నెహ్రూనివేదిక రద్దయినందువను, స్వాతంత్ర్య ప్రభుత్వమునందు సాంఘికసమస్యలు జాతీయదృష్టితో పరిష్కరింపబడునని యునమ్ముచుండుటచే సాంఘికసమస్యలపట్ల కాంగ్రెసు విధానము వేరుగ ప్రకటింప నవసరము లేదు. కాని నెహ్రూ నివేదికయందు సూచింపబడిన సాంఘిక సమస్యా పరిష్కార విధానముపట్ల సిక్కులును, మహమ్మదీయులు, మరికొన్ని అల్పసంఖ్యావర్గములు అసంతృప్తి వెలిబుచ్చినందున, ఇకముందేదయిన నిర్మాణవిధానము సూచింపబడునప్పుడు అందుకు సంబంధించిన సంఘములవారికి సంతృప్తికరముగ నుండనిచో కాంగ్రెస్ సంస్థ యంగీకరింపదని యీసభవారు నమ్మకముగ తెల్పుచున్నారు.

౧౧

రాబోవు కాంగ్రెసు మహాసభ కరాచిలో జరుపుటకును; ౧. పండిత మోతిలాలు నెహ్రూ, ౨. మహాత్మగాంధి, ౩. జె. యం. సేనుగుప్త, ౪. మౌలానాఅబుల్ కలాం ఆజాదు, ౫. సర్దారు వల్లభభాయి పటేలు, ౬. సర్దారు శార్దూలసింగు, ౭. డాక్టరు సత్యపాలు, ౮. డాక్టరు పట్టాభి సీతారామయ్య, ౯. సి. రాజగోపాలాచారి, ౧౦. జయరామదాసు దౌలతరాం గార్లు సభ్యులుగను, డాక్టరు సయ్యద్ మహమ్మదు (బీహారు), శ్రీప్రకాశ్ (కాశి) గార్లు కార్యదర్శులుగను, జమ్నాలాల్ బజాజ్, శివప్రసాదగుప్తాగార్లు కోశాధిపతులుగను నుండుటకు ఈ మహాసభవారు తీర్మానించుచున్నారు.

పార్కులో వేడుకలు

రాజనీతి-రాష్ట్రాంగములు

వి. బాపిరాజు గారు, బి. ఏ., బి. యల్.

గతపక్ష సంచికయందు రాష్ట్రాంగములలో రెండవభాగమైన పాలకవర్గమునుగూర్చి వ్రాసియున్నాను. మూడవభాగమైన న్యాయవర్గమునుగూర్చి వ్రాసిన పిదప శాసనవర్గమును గూర్చి వ్రాయుట క్రమమై యున్నది.

న్యాయవర్గము

ఈభాగము ప్రజల మధ్యస్థమైనట్టియు, రాష్ట్రాధిపతులకును, ప్రజలకును మధ్య సంభవ మగునట్టియు తగవులను పరిష్కారము చేయు భాగమై యున్నది. ఇట్టి తగవులను పరిష్కారముచేయు హక్కును శాసనవర్గముగాని, పాలకవర్గముగాని కలిగియుండుట కవకాశము లేదు. అది యెట్లనిన, ఈ రెండువర్గములును ప్రజలహక్కులను అమలులో పెట్టుటగాని, తగ్గించుటగాని జరిగించుచుండును. అట్టి క్రియలను ఇతరవర్గ మేదైనను విమర్శింపవలెను గాని ఆవర్గమునే విమర్శించినయెడల పక్షపాతముగా నుండును. కాబట్టి శాసనపాలక వర్గముల కార్యములను న్యాయవర్గము తీర్పులమూలముగా విమర్శించుటయును, స్థిరపరుచుటయును ఈ వర్గము నియమములై యున్నవి. న్యాయబలము కాక బాహుబలమే ప్రధానమైన రాష్ట్రములలో పాలకవర్గమే యీన్యాయవర్గపు విధులను జరిగించుచుండును. కాని సభ్యత పొందిన రాష్ట్రములలో పైవిధులను నెరవేర్చుటకు ప్రత్యేకముగా నీభాగము నిర్మింపబడుచున్నది. శాసనవర్గ మామోదించు శాసనములును, పాలకవర్గము వాని నమలులోపెట్టు క్రియావిధానములును ప్రజలకు శ్రేయోదాయకములు కాక వారిహక్కులకు భంగము గల్గించునవిగా నున్న సందర్భములలో వానిని విమర్శించుటయును, అట్లుకాక వారి కుపయుక్తములైన పక్షములో వానిని స్థిరపఱచి తిరస్కారము జరిగినప్పుడు శిక్ష విధించుటయును నీ వర్గముయొక్క ముఖ్యకార్యములై యున్నవి.

న్యాయవర్గ నిర్మాణమునందు గమనింపదగిన ప్రత్యేక విశేషములు

1. ఈవర్గము రాష్ట్రమందలి యితర సాంఘిక రాజకీయాది సంస్థలతో సంబంధము లేకుండగా నుండవలెను.

2. ఈవర్గము మిగిలిన రెండువర్గములతో సంబంధమేమియు లేక ప్రత్యేకముగా నుండవలెను. ఈ వర్గము పాలకవర్గముతో శాసనముల నమలులో పెట్టు వర్గమై యున్నందున ముఖ్యముగా పాలకవర్గముతో నేమియు సంబంధమును కలిగియుండ కూడదు.

హిందూదేశమం దిదియే కొరతగా నున్నది. శాసనసభ లామోదించిన తత్క్షణము పాలకవర్గ మమలులో పెట్టును ఈవర్గ మన్ననో, ఆయా శాసనములు తిరస్కరింపబడినప్పుడు తనకార్యక్రమము జరిగించును. ఇది పాలకవర్గమం దొకభాగమే యై యున్ననో, ఆవర్గము శాసనముల నమలులో పెట్టుటయందు సరియైన విధముగా ప్రవర్తించెనా లేదా యని విత్కరించుటకు స్వాతంత్రత యుండ నవకాశము లేదు.

3. న్యాయవర్గము నిర్భయముగా తీర్పు లివ్వవలెను. కనుక న్యాయాధిపతులు తమతీర్పులకు తా మెవ్వరికి నుత్తరవాదు లగుటకు వీలు లేదు. కావుననే "భగవంతునకును, అంతరాత్మకును తప్ప మరియెవ్వరికిని న్యాయాధిపతి యుత్తరవాది కా"డని చెప్పబడినది.

4. న్యాయాధిపతుల తీర్పులు ప్రచురింపబడవలెను.

5. న్యాయస్థానములు ధనవంతులకును, బీదలకును కూడ గమ్యస్థానములై యున్న వనుసంగతి అందఱకును తెలియునట్లు ఏర్పాటు గావలెను.

న్యాయాధిపతులను ఏర్పరచు విధానము

న్యాయాధిపతులు కొన్ని దేశములందు పాలకవర్గముచే నేర్పరుపబడుటయు, మఱికొన్ని దేశములందు ఎన్నుకొనబడుటయుకూడ కలదు. రాజకీయ విద్యావిధానము ప్రబలియున్న దేశములందు ఎన్నికలపద్ధతి సక్రమముగా నడచును. సాధారణముగా న్యాయస్థానములకు న్యాయశాస్త్రవేత్తలును, అనుభవజ్ఞులును మాత్రము తగియున్నవారగుదురు. పాలకవర్గ మట్టివారినే యేర్పాటు చేయు టుచితమగును. న్యాయాధిపతుల నేర్పరుచునంత వరకే పాలకవర్గమున కధికారము కలదు గాని, ఏర్పాటు జరిగిన పిమ్మట ఈ రెండువర్గములకును వ్రాసినవిధముగా సంబంధ ముండకూడదు. కావుననే న్యాయాధిపతులను తొలగించు నధికార మెవ్వరికిని లేదని చెప్పబడుచున్నది.

న్యాయవర్గమందు "జ్యూరీ"కి గల ప్రాముఖ్యము

ప్రజాహిత పరిపాలనములందు "జ్యూరీ"కి చాల ప్రాముఖ్యము గలదు. న్యాయశాస్త్రమందు అనుభవము లేని యీసామాన్యులు న్యాయాధిపతికి సహాయభూతులే కాక వీరి యభిప్రాయమును న్యాయాధిపతి యవలంబింపవలెను. ఇది విపరీతముగ గాన్పించును కాని, న్యాయాధిపతి దృక్పథము న్యాయశాస్త్రముచే బంధింపబడి యాతని దృష్టి సర్వసాధారణమైన మనుష్యస్వభావమును గమనింపచాలని స్థితిలో నాతనికి ఈ సర్వసాధారణమైన మనుష్యులే సహాయులుగా నుండవలెనను సిద్ధాంతమే యీ "జ్యూరీ" పద్ధతికి మూలమై యున్నది. ఈపద్ధతి కొన్ని దేశములందు సివిల్ క్రిమినల్ కేసులలోను కూడ ఆచరణలో నున్నది.

శాసనవర్గమునకును న్యాయవర్గమునకును గల సంబంధము

శాసనవర్గముయొక్క శాసనములను పాటించుటయు, నాచరణమందు బెట్టుటయు న్యాయవర్గముయొక్క ముఖ్యోద్దేశములు; కావున నీవర్గ మాయా శాసనములను నిష్పక్షపాతముగా నమలులోనికి తేవలెను. ఈ వర్గము న్యాయశాస్త్రమును సృష్టింపకూడదు. శాస్త్రములయొక్క అర్థము, నుద్దేశ్యమును గమనించి ఉపపాదింపవలెను. కాని కొన్నియెడల నీవిధముగా జరిగించు విమర్శనలలో నీవర్గము క్రొత్తన్యాయమును సృష్టించుట కూడ సంభవించుచుండును. ఇట్లు జరుగుటయే మేలు. ఏలయనిన, ఒకానొక శాసనమును నిర్మించుటలో శాసకవర్గ మాకాలమందలి స్థితిగతులను బట్టిమాత్రమే మాశాసనమును నిర్మించుట కవకాశము గల్గును. కాని తదనంతరము సంభవించు మార్పులను, అవసరములను, తక్కుంగల విషయములను గమనింప వీలు లేదు. అట్టి స్థితిలో ఆయాపరిస్థితులలో కాలానుగుణ్యముగ కల్గుమార్పులను గమనింపుచు, న్యాయవిరుద్ధమును, ప్రజారిష్టమును గాకుండ న్యాయవర్గము తత్ శాస్త్రముల నాచరణలో బెట్టుచుండును. ఈవిధమైన సంబంధము తప్ప మరి యేవిధముగా నైనను ఈ రెండువర్గములకును సంబంధ ముండకూడదు. కావుననే శాసనసభలయందు న్యాయాధిపతులకు స్థానము లేదు.

అట్లయ్యు, రాష్ట్రనిర్మాణము లిఖితపూర్వకముగా జరిగి, అట్టినిర్మాణ మభేద్యమైన దేశములందు (e.g., Rigid Constitutions) న్యాయవర్గమునకు ప్రాముఖ్యము మెండు. కారణము:—శాసనవర్గోపాదిత శాసనములు లిఖితమైన రాష్ట్రనిర్మాణ క్రమానుసారములా? కాదా? యను విషయము న్యాయవర్గమే విచారణచేసి శాసనవర్గపు హక్కుల కవరోధము కలిగించుచుండును; దీనినే "ultra-vires" తర్కమందరు. ప్రతిఅంశమందును ఈ"ultravires" తర్కము ప్రత్యక్షమగుచుండును.

ఇంగ్లాండు దేశమం దీచర్చ వచ్చుట కవకాశము లేదు. ఈ విషయము "చట్టబల"మను విషయమందు వివరముగా వ్రాయబడును.

న్యాయవర్గమునకును పాలకవర్గమునకును గల సంబంధము

న్యాయవర్గమును నిర్మించుటయే గాని పిదప పాలకవర్గమునకు నీవర్గముతో నే సంబంధ ముండకూడదని విధి

వేరు అత్తరు లేక సెంటు ఖరీదు చేయుటకుముందు

స్పిరిటులేకుండ జగత్ప్రఖ్యాతి గాంచియున్న

ఓ టో దిల్ బహార్ నే (రిజిష్టర్డు)

ఉపయోగించి చూడుడు.

దీని బొట్టు చేతిగుడ్డ లేక వస్త్రములపై రాసిన దీనిలో సంపెంగ, మల్లె, క్రొత్తపుష్పముల సువాసన గుప్పుని రాగలదు.

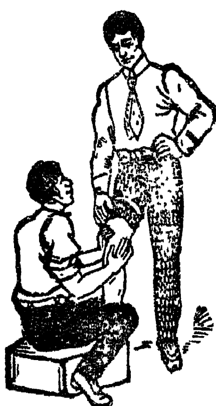
పెండ్లి సమయములందును, మరి యితర శుభకార్యము లందును బంధువులకు అతిథులకు సంతోషము నియ్యగలిగి, నిత్యము మీరు చేతిగుడ్డలపై నుపయోగించుటకు "ఓటో దిల్ బహారు" (రిజిష్టరును) తగియున్నది.

దీనిలో మోసపోయెదమను భయము లేదు. దీనిపేరు జ్ఞప్తియం దుంచుకొనిన మీమనమునకు వచ్చు సువాసనతో గూడిన నాణ్యమైన అత్తరు దొరకగలదు. ధనము ఖర్చుచేసినం దులకు గల సంతోష ముండగలదు. లేకుండిన అంగడివారు దీనిధరనే పుచ్చుకొని, యెక్కువలాభమును గడించుటకు తక్కువరకము అత్తరును ఇయ్యగలరు.

ధ ర లు

½ ఔన్సు బుడ్డి 1-కి రు.	2—0—0	1 డ్రామ్ బుడ్డి 1-కి రు.	0—12—0
¼ ఔన్సు బుడ్డి 1-కి రు.	1—4—0	½ డ్రామ్ ,, ,, రు.	0— 8—0
శ్యాంపిల్ బుడ్డి 1-కి రు.	0—2—0	వాసనకార్డు 1-కి అణా	0— 1—0

వి. పి. పోస్టు ఖర్చులు ప్రత్యేకము. రు. 0—6—0.

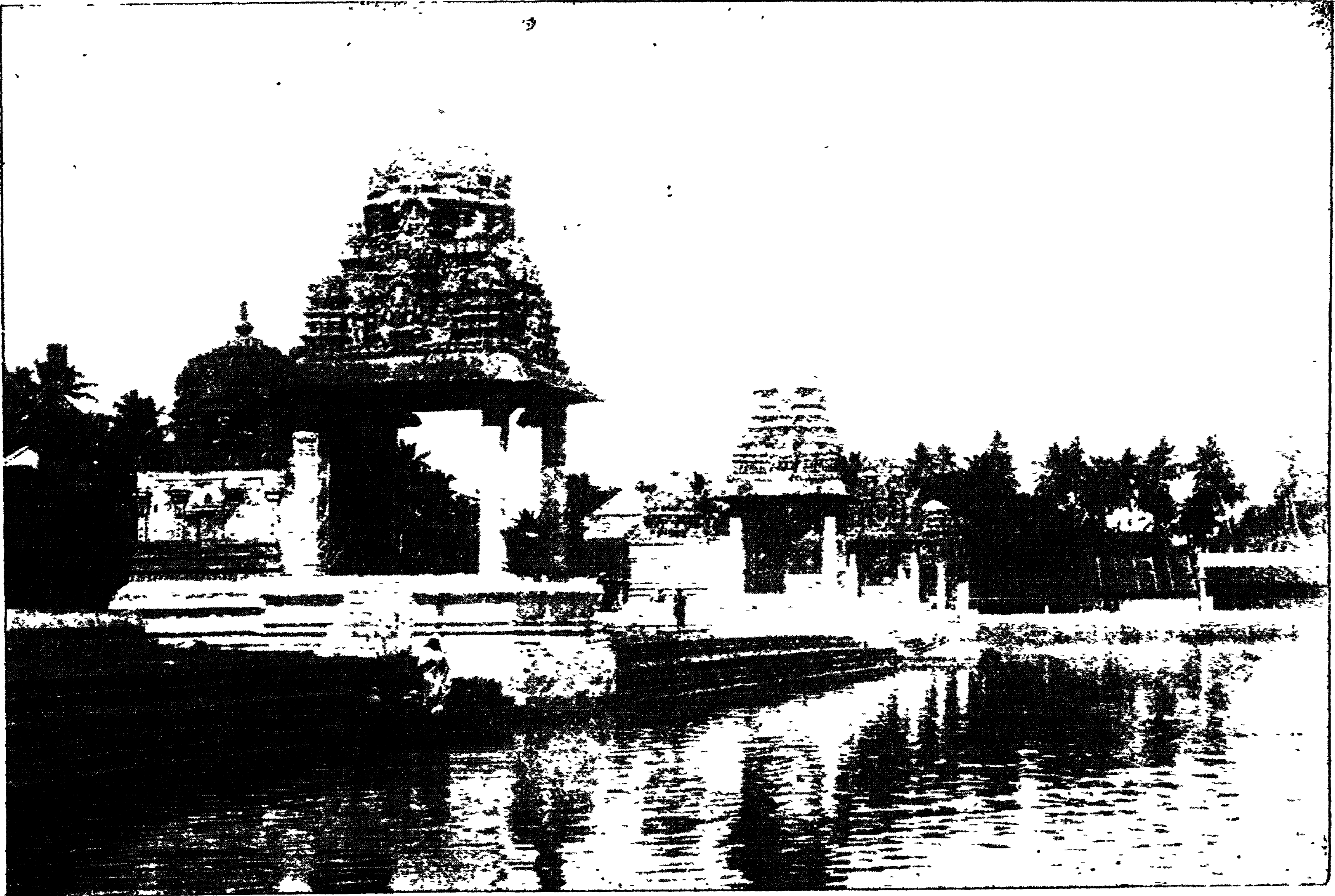
శీతలమును, ఉష్ణమువలన తలనొప్పి, లేకుండ గాలిమార్పువలన రొమ్ములో నొప్పి, శరీరములోని యితరభాగములకు గలుగు నొప్పులు వచ్చినపుడు అయ్యో, అమ్మ ఇత్యాది అఱుపులు అఱుచుచు ఊరకకూర్చుండక ప్రపంచములో మ్యాజిక్ మాదిరియౌషధము "ఆడ్ మెన్సు సైప్రెస్ సాల్వ్" (రిజిష్టర్డు) నొప్పి యుండుచోటలో రుద్దినవెంటనే నయమగును. నొప్పి ఎక్కువ యున్న రెండు మూడు సార్లు రాసిన నొప్పిపోవును. శ్యాంపిల్ 2 అణాలు మాత్రము. కొని పరీక్షింపుడు. గుణము కనుపడితే పెద్దబుడ్డి కొనుడు.

1 జాడి	1 0 0
వెల 3 పెద్ద జాడీలు	2 10 0.
వి. పి. ఖర్చులు ప్రత్యేకము. 1 బుడ్డికి	0 6 0
3 బుడ్లకు	0 10 0

సోల్ ఏజంట్లు:—

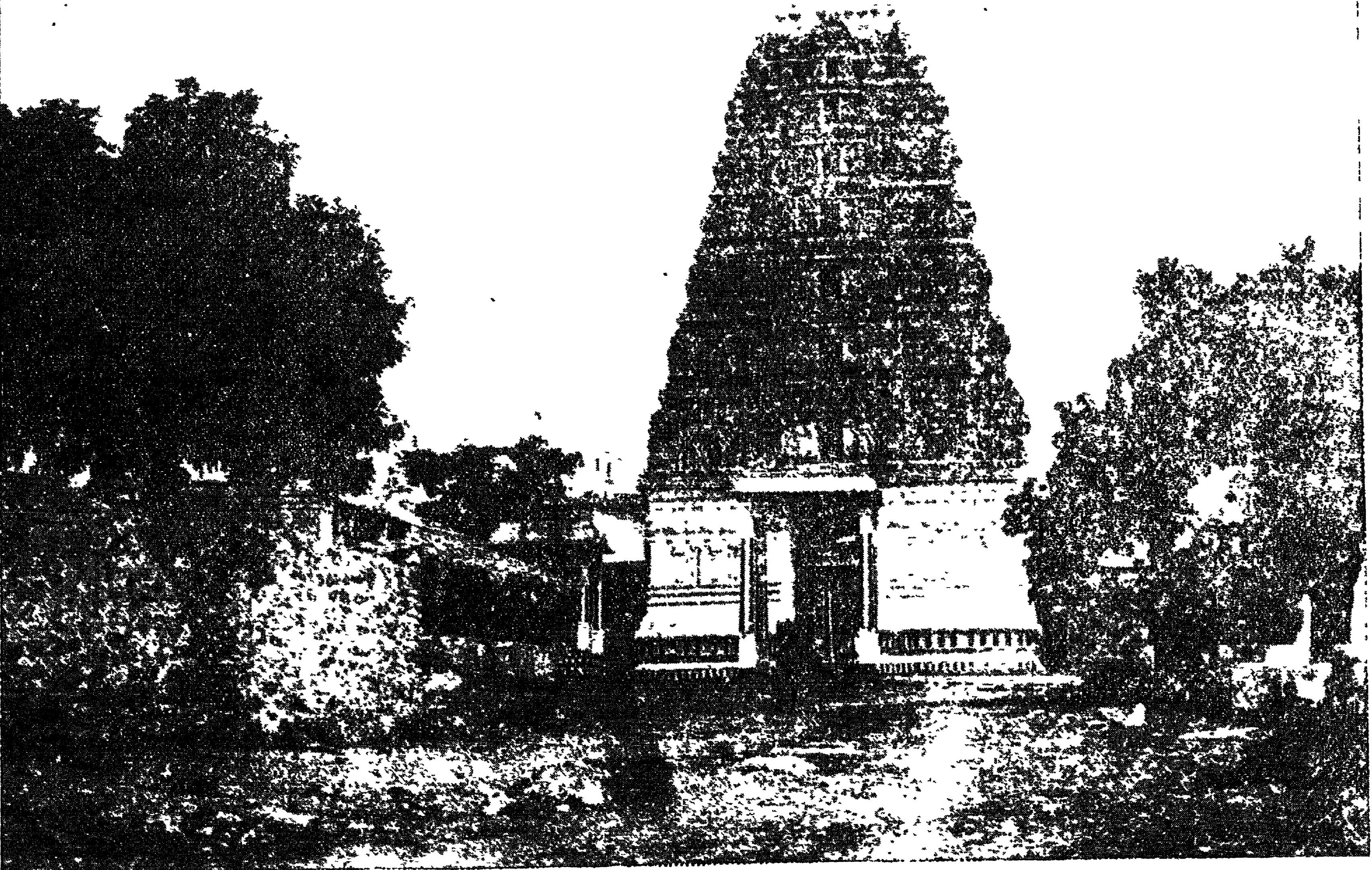
ఆంగ్లోఇండియన్ డ్రగ్ అండు కెమికల్ కంపెని

28స, జుమ్మామసీద్ మార్కెట్, బొంబాయి 2.

౭. మహామఖ దేవాలయము-కుంభకోణము

శ్రీ యం. క. రంగస్వామయ్యంగారు.

౮. నరసింహులకొండ-నెల్లూరివద్ద

శ్రీ యం. కె. రంగస్వామయ్యంగారు.

డాక్టర్ జీ. బీ. గారి

సుగంధ నశ్యము

అంగములయందెల్ల శిరస్సును, ఇంద్రియములయందెల్ల నయనములును, ప్రధానములను విషయము సర్వజనులకును తెలిసినవిషయమే కదా! ఈ రెండిటియందును కలుగు వ్యాధులు సాధారణముగా ప్రాణ హాని కలిగించకున్నను అవి వ్యాధిగ్రస్తుని జన్మమును నిష్ప్రయోజకముగాఁ జేసి యా మరణాంతమును బాధించుచుండును. ఇట్టి వ్యాధులను లోనికి తీసికొను మందు లనేక ముపయోగింపఁబడుచు వచ్చినవి గాని యవి యా వ్యాధులను నివారింప లేక పోవుటయేగాక రసవిషగంధ కాదులు చేరినవిగా నుండుటచేత తుదకు దేహారోగ్యము నంతను చెడఁగొట్టునవిగాఁ గూడ నేర్పడినవి. తరువాత పై పూతలును పట్లును నవనాగరికులచేత మంచి వైద్యములుగా తీర్మానింపఁ బడి యట్టి మందులు కూడ ననేక మిప్పు డుపయోగింపఁబడు చున్నవి గాని యవిగూడ నంత ప్రయోజనకరములుగా గ్రహింపబడుట లేదు.

REGD. TRADE MARK

ఈ సందర్భము లన్నియును యోచించి చిరకాలము పరిశ్రమచేసి యాయుర్వేద దాంగిలేయ యూనానీవైద్యములం దారి తేరి లోకోపకారార్థమై తమసర్వస్వమును వినియోగించుచున్న డాక్టరు, జీ. బీ. గారి సుగంధ నశ్యమును కనిపెట్టిరి. ఇది యిదివరకే లోకమందంతటను వ్యాప్తము చేయబడి సుప్రసిద్ధమైనది కాబట్టి దీనినిగుఱించి మేము విశేషించి శ్లాఘించవలసిన పని లేదు. ఒకసారి యుపయోగించిన యెడల దానియుత్కృష్టగుణము నదియే స్థాపించిగలదు. దీనిచే బాధానివృత్తి గాంచి కృతజ్ఞతా పూర్వకముగా గొప్పవారును కొలఁదివారును పంపిన యోగ్యతాపత్రికలు లెక్కకు మిక్కిలిగా నున్నవి. 1923-వ సంవత్సరమున డిశంబరుమాసములో బరోడాయందును, 1928-వ సంవత్సరమున ఫిబ్రవరిమాసములో సూరత్ నందును, జరిగిన భారత పారిశ్రామిక ప్రదర్శనములందు బంగారు పతకములను బహుమానముగా పొందినది.

ఈ సుగంధనశ్యము నుపయోగించుటవల్ల మెదడు, ముక్కు, కన్నులతో సంబంధించిన సమస్త వ్యాధులను సమూలముగా నశించును. పీనసము, ఒంటితలనొప్పి, తలలోనిపోట్లు, జలదోషములు, మొదలైన కంఠమునకు పై బడిన 96 వ్యాధులకును ఈ సుగంధ నశ్యము పెట్టినది భిక్షము.

సాధారణముగా పొడివేయువార లీ సుగంధ నశ్యమును కట్టి రెండు సారులుపయోగించిన యెడల, ఇది సాధారణపు పొడి 10, 15 సారు లుపయోగించినంత పనిచేయును.

బుడ్డి 1-కి అ. 4. వి. పి. ఖర్చు అ. 4. డజను 1 కి రూ. 2-8-0 వి. పి. ఖర్చు 0-8-0.

విలాసము:—గురుబసవ అండు కంపెని లిమిటెడ్,

పోస్టుబాక్సు 510, పార్కుటవున్, మద్రాసు.

త్తమై యున్నది. ప్రజలకును పాలకవర్గాధిపతులకును మధ్యగల వ్యవహారములను న్యాయవర్గము పరిష్కరించు చుండును. ఇట్లు జరిగించుటలో పాలక వర్గాధిపతుల నదిమియుంచి వారి నిర్మితపథమునుండి తొలగకుండ జేయును. అనగా తొలగినయెడల శిక్షించుననని భావము.

పై విషయములను గమనింపగా తేలిన అంశ మేమనగా: శాసనపాలకవర్గములు కూడ న్యాయవర్గమునకు లోబడి యుండును. న్యాయవర్గమునకు లోబడనివాడు రాష్ట్రాధిపతి యొక్కడే. అనగా రాజు. కావుననే "రాజు ఏ నేరమును చేయనేర"డను భావము. ఇదియే "శాసనరీతి" లేక "చట్టబల"మను విషయములను స్పష్టపఱచుచున్నవి.

చట్టబలము

ఎవ్వడును న్యాయవర్గపు తీర్పులను జవదాటనేరనుటయును, రాష్ట్రవర్గములన్నియు న్యాయబద్ధములైనవనుటయు నే "చట్టబల" మను పదముయొక్క భావమై యున్నది. మఱియు "డైసీ" యిట్లు వ్రాయుచున్నాడు: "రాష్ట్రమందు నిర్మింపబడిన న్యాయవిధానమునకు వ్యతిరేకముగా నేమానవుడును తన దేహమునకు గాని, ఆస్తికి గాని హాని కలుగునట్లు శిక్షింపబడనేరడు". కాబట్టి యెవరైనను అక్రమముగా పాలకవర్గనియమములవలన బంధితుడయ్యేనేని, దానికి న్యాయవర్గమువలన "Habeas Corpus" ప్రకారము విమోచనుడగుటకును, పాలకవర్గచర్యలను విమర్శింప కోరుటకు నధికారము గల్గియున్నారు. ఇట్టి విధముగా న్యాయవర్గము ప్రజల హక్కులను, స్వాతంత్ర్యమును రక్షించుచున్నది. ఇట్లు జరుగుటకు ప్రజలహక్కు లివి మిత్థమని ముందు నిర్ధారణ చేయవలసి యున్నది. హిందూ దేశమందు ముఖ్యముగా నీహక్కులు లిఖితముగా స్థిరపరుపబడవలసిన యావశ్యకత యెక్కువగా నున్నది. న్యాయవర్గముచే రక్షింపబడవలసినవి ముఖ్యముగా: (1) ప్రజల స్వాతంత్ర్యపు హక్కులు; (2) ప్రజలకు రాష్ట్రమందు గల పరిపాలన క్రమపు హక్కులు; (3) "ప్రెస్" యొక్క స్వాతంత్ర్యము; (4) ప్రజలు సభలను నడిపించు కొన, సమావేశములు జరిగించుకొను హక్కులు; (5) సైన్యమును కట్టుబాటు చేయు విధానము, అనగా సైన్య నిర్మాణము, కట్టుబాట్లు మొదలైనవి న్యాయవర్గమునకు లోనై యుండవలెననుట. సైనికు డేకార్యమునైనను చేసి తాను శాసనాధికారికిగాని, మరియెవ్వరికిగాని యుత్తరవాది కాడని చెప్పకతీరులు కొన్ని దేశములందు గలవు. కాని అట్టి సైనికునుకూడ శాసనములకు లోబడి యుండవలెననుట సర్వోత్కృష్టము. సైనికచట్టములను (Martial Law) గూర్చిన సందర్భమేమనగా, ఆవశ్యకమైనప్పుడు ప్రాణధనరక్షణార్థము సైనికచట్టముల నమలులో నుంపవచ్చునుగాని, ఆవసరానంతర మీచట్టప్రకారము ప్రవర్తించిన వర్గాధిపతులును, భాగాధిపతులును కార్యములు న్యాయవర్గముచే వినుర్శింపబడవలెను. ఈ కారణముచేతనే ఇంగ్లాండునందు "Standing Army" యొక్క ఆవశ్యకత న్యాయమునకు సమ్మతము కాదు. మఱియు మిలిటరీ కోర్టులయొక్క "జూరిస్ డిక్షన్" విషయములో సాధారణ న్యాయవర్గమే పైవానికంటె ఆధిక్యము కలిగియున్నది. ఏలయనిన; జూరిస్ డిక్షన్ విషయములో భేదాభిప్రాయములు కలిగినయెడల సివిలుకోర్టుల యభిప్రాయమే చెల్లవలసి యుండును. కొన్ని దేశములలో నొకసైనికుడు గావించిన నేరమునుగూర్చి సివిలుకోర్టులు విచారణచేసి తీర్పు చెప్పినపుడు ఆతీర్పును మిలిటరీకోర్టు మార్పుచేయుటకు గాని, పునర్విచారణ నల్పుటకు గాని అధికారము లేదు. ఇంతే కాక, అట్టి నేరస్థుడు మిలిటరీకోర్టుచేత శిక్షింపబడినయెడల సివిలుకోర్టుకు అప్పీలు చేసికొనవచ్చును. ఇదియే యుత్తమమైన పద్ధతి.

ఇటీవల చట్టబలముయొక్క ప్రాముఖ్యము మరియొకవిధముగా విదితమగుచున్నది. పాలకవర్గాధిపతులకును, అంతర్భాగాధిపతులకును, ప్రజలకును మధ్యస్థమైన సంబంధవిశేషములను విచారించుటకు ప్రత్యేకన్యాయవర్గములు నిర్మింపబడుచున్నవి. ఇట్టి న్యాయవర్గములయొక్క విశేష మేమనిన:

(1) సర్వసాధారణమైన న్యాయవర్గముపలె గాక, నీవర్గమునకు ప్రత్యేకమైన నిబంధనలును, ఏర్పాటులును, చట్టములును ఉన్నవి.

(2) పాలకవర్గముయొక్క చర్యలను, పద్ధతులను, లోపములను మొదలైన వానిని తెలిసికొని, అట్టిలోపములను విమర్శింపగలుగు నధిపతులే ఈవర్గమందు న్యాయమూర్తులుగా నిర్మింపబడుదురు. అనగా సాధారణ న్యాయాధిపతులీప్రత్యేకపు అంతర్భావములను గ్రహింప లేనివారై యున్నచో పాలకవర్గాధిపతులు అక్రమముల జరిగించి శిక్షార్హులైనప్పుడు వారి చర్యలను విమర్శింప నసమర్థులగుదురు. కావున అట్టిసమర్థత గలిగిన ప్రత్యేకమూర్తులనే యీవర్గమందు నిర్మింపవలెనని భావము. మఱియు సాధారణపు న్యాయస్థానములు వైవిధముగా విమర్శన జరిగించుటకును, ప్రజల రాజకీయ హక్కులను స్థిరపరచి పాలకవర్గమునకును ప్రజలకును మధ్య సంభవించెడి భేదాభిప్రాయములను తీర్మానించుటకును తీరిక కల్గియుండుట సంభవము కాదు.

మనదేశమందలి ఆంగ్లేయ రాజ్యాంగతంత్రమందు న్యాయవర్గవిషయమై గమనింపవలసినవి రెండు విషయములు:

(1) హైకోర్టు న్యాయమూర్తులకును పాలకవర్గమునకును సంబంధము లేదు కాని వైస్‌రాయిగారు, గవర్నరులు, ఎక్జిక్యూటివు కౌన్సిలు మెంబర్లు, వీరల పాలకవర్గము క్రియలు హైకోర్టు విమర్శించుటకు హక్కు లేదు. మఱియు వీరిని అరెస్టుచేయుటకు గాని, వీరికి కారాగారవాసము విధించుటకు గాని హైకోర్టుకు హక్కు లేదు. వీరిని తప్ప మిగిలిన పాలకవర్గాధిపతులును, అంతర్భాగాధిపతులును సాధారణపు కోర్టులకు లోబడినవారై యున్నారు.

(2) క్రిమినల్ కోర్టుల విషయములో పాలకవర్గమునకును న్యాయవర్గమునకును సంబంధ ముండకూడదను విషయము పాటింపబడుట లేదు. ఈ విషయములో పాలకవర్గాధిపతులును, న్యాయాధిపతులును కూడ నొక్కరే యగుట సంభవించుచున్నది. ఇది చాల విరుద్ధమగుటచే నీవిషయములో వీనిని విడదీయవలెనని జరుగుచున్న యాందోళనము ద్విగుణీకృతము కావలెను.

---

* హిందూదేశములో ఆంగ్లేయుల ఆర్థికనీతి

మొదలెక్కడతో సరిగ తెలియరాని రహస్యములగు ప్రపంచ చరిత్ర భాగములలో ఆంగ్లేయుల భారతదేశ విజయ మొకటి. ఆ విజయము ఏ పద్ధతుల ననుసరించి, యెవ్వరికిని తెలియకయే, కొనసాగినది? ఏకపటమార్గముల వెంటబడి సామ్రాజ్య స్థాపనముగ పెంపందినది? అను సంగతి అంతకన్న తెలియరానిది. అట్లు కాక, "ప్రయోజన మనుద్దిశ్య నమందోపి ప్రవర్తతే" అన్న న్యాయము ననుసరించి, యీపురాతన దేశమును జయించుటకై, యిచ్చటి మొట్టమొదటి ఆంగ్ల రాజ్యస్థాపకులు వెనుకటినుండియు యెత్తుగడయేదో ఆలోచించుకొనియే యుండిరని వాదించుటయు న్యాయము కాదు. స్వదేశములో అన్నవస్త్రములకు నోచుకొనక, ఆంగ్లేయులును, ఫ్రాన్సు, ఇటలీ, పోర్చుగల్, హాలండ్ స్పెయిన్ మున్నగు తోడియూరప్ దేశీయులతో బాటు పైరు పంటలను వెదకికొనుచు హిందూదేశమునకు వచ్చిరి; ఉన్నట్లుండి ఒకనాడు తామే హిందూదేశపు యజమానులుగ జూడగలిగిరి. ఇంతే ఈ సందర్భమున మనము చెప్పగలిగినది. ఆదిన మేదో స్పష్టముగ మనకు తెలియదు; కాని కడచిన మూడు శతాబ్దముల వ్యవహారమును జాగ్రత్తగ పరిశీలించినచో కొన్ని కొన్ని విస్పష్టములగు గురుతులు మనము కనిపెట్టగలము. వీనిని బట్టి చూచినచో, వర్తకులుగవచ్చి హిందూదేశములో ఫ్యాక్టరీలను స్థాపించుకొన్న ఇంగ్లీషువారు ముఖ్యముగ 1757 సం॥ నాటి ప్లాసీయుద్ధము ముగిసినప్పటినుండి 1858 సం॥ వరకును హిందూదేశమున పరిపాలనము సాగించిరనియు; 1858 సం॥ న ఈస్టిండియా కంపెనీవారు, రాణిగారికి రాజ్యమప్పజెప్పినది మొదలు, ఆమె సామ్రాజ్ఞి బిరుదమును స్వీకరించిన 1877 సం॥ వరకుగల యీ యిరువదియేండ్ల అల్పకాలములో, సామ్రాజ్యమును స్థిరపరచుకొనుటకును, రాజకీయముగనే కాక, ఆర్థికముగ గూడ హిందూదేశములో బ్రిటిషు సామ్రాజ్యమును నిర్మించుకొనుటకును ఏర్పాటులు జరిగినవనియు తెలియగలదు. ఒక జాతియొక్క జీవితమునకు దాని ఆర్థికదశ ఏవిధముగ కీలకమై యుండునో పారిశ్రామిక దేశములు స్పష్టపరుచుచున్నవి. ఏజాతియొక్క అధికారమునకును, హక్కులకును, భంగము రాకుండగనే, ప్రపంచమున కంతకును సరిపడునట్లు, వాణిజ్యపుసుంకముల పద్ధతిని సరిపుచ్చుట యెట్లనునదియే ప్రస్తుతము నానాజాతి సమితి నెదుర్కొనుచున్న సమస్య. కాని యిది యిరువదవ శతాబ్దమున బుట్టిన సమస్య; యుద్ధము మూలముగ గలిగిన వాణిజ్య పారిశ్రామిక పరిణామము. ఈ పరిణామమున, ఐరోపాఖండమును, దాని రాజకీయసమస్యను మించి వైచుచున్న ఆర్థికసమస్య అమెరికా స్వాధీనములో నున్నది. ఈసమస్య మనకంతగ ప్రస్తుతము కాదు. నూటయేబది యేండ్లకు పైగ, పాశ్చాత్యదేశములచే ననుసరింపబడిన పారిశ్రామికనీతి నేడు, విపరీతముగ తలబరువెక్కి, అత్యంత క్లిష్టములు నిరాశాజనకములు నగు సమస్యలను తెచ్చిపెట్టుచున్నది. అందుచే, హిందూదేశములో ఆంగ్లేయుల ఆర్థికనీతిని పరిశీలించు నీసందర్భమున, పాశ్చాత్యజాతుల పద్ధతులపై భారతజాతీయతను నిర్మించు విధానమునందు గల అపాయములను గమనించి యుండుట మన కవసరము.

ఈస్టిండియా కంపెనీ పరిపాలనము కడచిన శతాబ్దము నడుమనే యంతరించిన దన్న సంగతి, మాటవరుసకు, నిజమే కావచ్చును. కాని అది మరల బ్రిటిష్ఎంపైర్ కంపెనీ వారికే చోటిచ్చి పోయినదను సంగతి నెవ్వరును కాదనలేరు. హిందూదేశము కలెక్టర్లు, మేజస్ట్రీట్లు, జడ్జీలు మున్నగువారివలనకంటె, బ్యాంకర్లు, ఓడల యజమానులు రైల్వేకంపెనీలు మొదలగు వ్యాపారస్థులవలన ఎక్కువగ బాధపడుచున్నదన్న వాస్తవమునుబట్టి చూచినచో, హిందూదేశపు రాజ్యాంగవిధాన మంతయు, ఏవిధముగ కేవలము బ్రిటిషువారి వాణిజ్యశ్రేయస్సును సంరక్షించు ఆచ్ఛాదనముగ నేర్పడియున్నదో తెలియగలదు. వర్ణాశ్రమధర్మాశ్రయమున కలవాటుపడి ఫలానా తెగవారిది ఫలానాపనియని యేర్పరుచుకొను మనకు, రాజ్యపరిపాలకుడు వర్తకుడగుటయు, వర్తకుడు ప్రధాన మంత్రియగుటయు, ప్రధానన్యాయాధిపతి వాణిజ్యసంఘమునకు ప్రధాన కార్యకర్త యగుటయు, నాశ్చర్యకరముగ నుండవచ్చును. కాని, యింగ్లండులో నేడిదే స్థితి. ప్రభుత్వన్యాయవాదిగ నుండి, అటుపై ఇంగ్లండుదేశపు ప్రధానన్యాయాధికారియై, తరువాత, హిందూదేశమున రాజప్రతినిధిత్వము సాగించిన రీడింగు ప్రభువు నేడు మరల ఇంగ్లండుదేశములో సౌత్ ఆఫ్రికన్ మైనింగ్ సిండికేట్కు (గనుల వ్యాపారమునకు జెందిన ఒక వాణిజ్యసంఘము) అధ్యక్షుడుగ నుండుట మన మెరుగుదుము కదా! బర్కెన్ హెడ్ ప్రభువుగారు నట్లే. ఈయన మొదట ప్రభుత్వన్యాయవాది; తరువాత లార్డ్ ఛాన్సెలరు;

* [ఇది శ్రీయుత డాక్టరు భోగరాజు పట్టాభిసీతారామయ్య గారి (Britains Economic Policy inIndia) అను ఆంగ్ల వ్యాసమున కనువాదము.]

అటుపై ఫ్రాన్సుకొ పదవి వచ్చినది; పిమ్మట ఇండియా మంత్రి; తుదకిప్పుడు క్రాస్ బెంచిగా రన్నట్లు, ఈయన "ఏవో వర్తకవ్యాపారాలలో నియుక్తుడై" యున్నాడు. ప్రభువులసభలో నున్న 412 సభ్యులలోన్న ఇంచుమించుగ ప్రతియొక్కరును ఇంగ్లండు హిందూదేశముల వర్తకముతో సంబంధించిన ఏనాలుగైదు కంపెనీలకో డైరక్టర్లుగ నున్నవారే. వ్యవసాయము, బ్యాంకులు, మద్యపదార్థములు, సిమెంటు, కట్టడములు, కాలువలు, రసాయన పదార్థములు, ప్రత్తి, ఓడరేవులు, విద్యుచ్ఛక్తి, ఇంజినీరింగు, వినోదములు, ధనకోశములు, ఆహారము, వాయు పదార్థములు, హోటళ్లు, ఇన్స్యూరెన్సు, ఇనుము, బొగ్గు, ఉక్కు, భూమి, వర్తకము, బంగారు గనులు వజ్రపు గనులు, మోటార్లు, వార్తాపత్రికలు, నూనె, కాగితము, తోటలు, రైల్వేలు, ఓడల నిర్మాణము వ్యాపారము, వాయువార్తాప్రచారము, నేత, ట్రాంబండ్లు, నిధులు, వాహనములు, మరి యితరములగు నెన్నియోవిధములైన వానికి జెందిన కంపెనీలలో వీరు సభ్యులుగ నుందురు. ఇంచ్‌కేప్ ప్రభువు పి. అండ్ ఓ స్టీమ్ నావిగేషన్ కంపెనీకి ప్రధానాధికారి. హిందూదేశపు కోస్తావ్యాపారమునకు జెందిన ఓడల 8 కోట్ల టన్నేజిలో 5 కోట్లీయనవి. మొన్నమొన్నటిదాక మదరాసు గవర్నరుగా నుండి తాత్కాలికముగ రాజప్రతినిధిత్వము వహించిన గోషన్ ప్రభువు ఒక ఇన్స్యూరెన్సు కంపెనీకి డైరెక్టరుగ నుండెను. ఇట్లించుమించుగ ప్రభువులసభలోని సభ్యులందరును, వర్తకమునకు గాని, పరిశ్రమలకుగాని సంబంధించిన ఏవో కొన్ని సంఘములలో డైరక్టర్లుగ నుండుటయే కాక, భారతదేశములోని యెన్నికంపెనీలకో, ఒక్కొక్కదాని, కీప్రభువులు నలుగురో ఐదుగురో డైరెక్టర్లుగ నేర్పడియున్నారు ఈ విధముగ కలకత్తాలోని గోనెనారయంత్రములు, కాన్పూరునున్ని యంత్రములు, బొంబాయి ప్రత్తియంత్రములు, ఫారెస్టు ఇండస్ట్రియల్ సంఘములు, ఎన్నెన్నో రైల్వేకంపెనీలు, ఓడల కంపెనీలు—ఈ యన్నిటిలోను ఇంగ్లండుదేశపు ప్రభువంశములవారు, రాజ్యాంగనేత్రలు, పలుకుబడిగల డైరెక్టర్లుగ నున్నారు. (వివరములకు తుదినున్న పట్టికను చూడుడు.) మొన్నమొన్ననే బొంబాయినుంచీ, లండన్‌నుంచీ, మిక్కిలి ఆకర్షకమైన విశేషమొకటి తెలియవచ్చినది: "మదరాసు గవర్నరుగారి మేనల్లుడు, కన్సరేటివు పక్షమునకు ప్రధానసంచాలకుడు నైన లార్డ్ స్టాన్లీగారు డిసెంబరు 27 వ తేదీనాడు బొంబాయికి వచ్చిరి." "మదరాసు గవర్నరుగారి మేనల్లుడు, కాన్సర్వేటివు పక్షమునకు చీఫ్‌విప్పు అయిన లార్డ్‌స్టాన్లీగారు డిసెంబరు 27 వ తేదీనాడు యూరప్ నుండి మెయిల్ బోటులో వచ్చిరి. ప్రత్తిపరిశ్రమల స్థితిగతులను ఆయన పరిశీలించును. ఆయన స్వయముగనే ఒక యంత్రాలయానికి అధికారిగ నుండుటను బట్టి, ఈ సందర్భమున ఆయన రాకలో విశేషము కలదు, లాంకషైరు దుఃస్థితిలో నున్నదని ఆయన చెప్పెను. స్టాన్లీప్రభువు రాజకీయపరిస్థితులను గూడ బాగుగా పరిశీలించి భారతీయనాయకులవలన హిందూదేశపు స్థితిగతులకు జెందిన సరియైన వృత్తాంతమును సంపాదించును." వార్తాపత్రికలలో ఇట్టి వార్తయొకటి ప్రకటింపబడినది. ఇంటర్నేషనల్ స్లీపింగ్ కార్ కంపెనీ డైరెక్టర్లలో చేరుటచేత లాయిడ్ ప్రభువు పలుకుబడిగల వాణిజ్యపారిశ్రామికసంస్థలను కనిపెట్టిన వెనుకటి రాజ్యాంగనేత్రల సంఘములో చేరుచున్నాడని ఒక లండన్ వార్త చెప్పుచున్నది.

కడచిన కొన్ని నెలలలోపుగ విదేశవ్యవహారముల మంత్రిగ నుండిన సర్ ఆస్టిన్ చేంబర్‌లేన్ గారును, యుద్ధాంగమంత్రిగనున్న సర్ లేమింగ్ వర్దింగ్‌టన్ ఇవాన్స్‌గారును "గ్రేటర్ లండన్ అండ్ కౌంటీస్ ట్రస్ట్ లిమిటెడ్" డైరెక్టర్ల సంఘములో చేరిరి; దీనికి బర్కెన్‌హెడ్ ప్రభువు అధ్యక్షుడు. వాణిజ్యాంగ మంత్రియైన సర్ ఫిలిప్ కన్‌లిఫ్ లిస్టర్ గారు, ఈనడుమనే స్థాపింపబడిన "ట్రిన్‌ప్రొడ్యూసర్స్ ఎసోసియేషన్"కు అధ్యక్షులుగ ఆహ్వానింపబడిరి. స్వదేశాంగమంత్రియగు లార్డ్ బ్రెంట్‌ఫర్డ్ (సర్ జాయిన్సన్ హిక్స్) గారు "నార్తరన్ ఎస్యూరెన్సు కంపెనీ" యజమానసంఘములో జేరిరి. వ్యవసాయమంత్రి సర్ ఆర్థర్ స్టీల్ మిల్లండ్ గారు "యునైటెడ్ డొమినియన్స్ ట్రస్ట్ లిమిటెడ్" డైరెక్టర్లలో నొకరు. వాయునౌకా మంత్రి సర్ సామ్యూల్ హోర్ గారు రెండు ఇన్స్యూరెన్సు కంపెనీల డైరెక్టర్ల సంఘములలో సభ్యుడు. కాంగ్రెసు పరిణామముల యెడ తనకుగల గొప్ప ఆసక్తిని తెలియజేయుటకన్నట్లు, మొన్నటి కాంగ్రెసు సమావేశము ముగియగనే, రూటరు వార్తా సంఘము న్యూయార్కునుండి కడచిన జనవరినెలలో "అమెరికా సానుభూతిగల ఆసక్తితో భారతదేశమందలి పరిణామములను గమనించుచున్నది." అని తంతివార్త నంపినది. మరియు, "స్వాములతో, యోగులతో, బాల్యవివాహములతో, వితంతువుల దహనములతో గూడుకొన్న స్వాప్నికమైన దస్యుపుదేశము కాదు మాకు హిందూదేశము, మా కది అంతకన్న గొప్పది." అని హెరాల్డ్ ట్రిబ్యూన్ పత్రిక అమెరికా హిందూదేశముల పరస్పర వాణిజ్యాభివృద్ధిని గూర్చి నుడువుచు వ్రాసినది. మరియు "ఆ దేశమున శాంతి స్థాపింపబడవలయునని మే మాశించుచున్నాము. ఈ సందర్భమున, తాము చేసియున్న పనికై, చేయుచున్న పనికై, బ్రిటిషువారు గర్వపడదగినదే." అనికూడ వ్రాయుచున్నది.

ఇంతెందుకు? మాంటాగ్యూ వంశమువారి "సిల్వర్ ఫరమ్"తో మాంటాగ్యూగారికి సంబంధముండెడిది. వెనుకటి ప్రధానమంత్రియగు బాల్డ్విన్‌గారొక యినుమువర్తకుడుగ నుండెను. విల్లింగ్డన్ ప్రభువుగారు మదరాసు గవర్నరుగా నుండినప్పుడు ఆయన భార్య ఆనాటి మంత్రులలోను మహారాజులలోను ఒక విలాసముగా నేర్పడియుండిన సన్‌బీమ్ మోటారుకార్లను వ్యాప్తిలోనికి దెచ్చుటకు మిక్కిలి ఆసక్తితో ప్రయత్నించుచుండెడిదట; ఆమె తండ్రియగు బ్రాసీ ప్రభువుగారికి ఆవ్యాపారముతో సంబంధముండెనట. "లాయిడ్ జార్జిగారు,

మార్కొనీ విభాగములు" ఎడతెగని ముచ్చట. ఒకానొక సమయమున రీడింగు ప్రభువుగారి పేరుగూడ దీనితో సంబంధించియుండక పోలేదు. ఇక నీ సివిల్ ఉద్యోగులు తమధనమును దాచియుంచు టెక్కడ? జమీందారీలలో గాదు; రయత్వారీభూములలో గాదు; ఇంటి ఆస్తులలో గాదు; ఎస్టేట్లలోను గాదు—ఎస్టేట్లయజమానులుగ నుండుటకు వీరి కధికారము లేదు—హిందూదేశములోని మిల్లులకును కంపెనీలకును సంబంధించిన వాటాలరూపమున పెట్టుబడి పెట్టుదురు. కావున వారిసానుభూతి తమ లాభములతో గూడుకొన్న కంపెనీలపైనను స్వదేశముపైనను ఉండుట సహజమని భావించుకొనవలెను; మరియు, దీనితోబాటుగనే ఇంగ్లండు దేశమునకును హిందూదేశమునకును గాని, ఇంగ్లీషువారికిని భారతీయులకును గాని పరస్పరము సరిపడదనియు భావించుకొనవలెను. ఇట్టి సందర్భములో—అది భారతీయుల లాభమునకు భంగమైన నగుగాక—తమ దేశీయులకే వారు సంపూర్ణముగ తోడుపడుటయం దాశ్చర్య ముండదు. ఇట్లు చెప్పుట హిందూదేశములో గాని మరి యెచ్చటగాని యున్న ఇంగ్లీషు జిమ్మేదార్ల విషయమున తీవ్రములగు నారోపణల గావించుటయే యగును. అందుచే యథార్థముల వల్లను అంకెలవల్లను నిర్ధారింపబడకయే, యీ ఆరోపణలను విడిచిపెట్టుటకు వీలులేదు. వాస్తవములను అంకెలను చూపించి యీ యారోపణను సమర్థించు వాదములను గన్పరచుటయే హిందూదేశచరిత్రకు సంబంధించిన ఈయధ్యాయముయొక్క పని.

ఉప్పు.

అల్పమగు ఉప్పు సమస్యతో ఆరంభించి, పైకి, సైన్యము వరకు, పోవుదము. లోకమునకు ఉప్పు అను పేరుతో పరిచితమైయున్న ఆ కేవలసాధుపదార్థము మొదలుకొని మానవప్రపంచమునకు సైన్యమన్న పేరున దెలిసియున్న అత్యంతక్లిష్టమగు నాసంస్థవరకు హిందూదేశములోని బ్రిటిషురాజ్యాంగనీతి యంతయు బ్రిటిషుప్రజల లాభములను జాగ్రత్త పెట్టుటకు గాను యేర్పడిన ఆర్థికదృష్టితోనే నడిపింపబడుచున్నది. 1903 సం. లో మొట్టమొదట గోఖలేగారు భారతరాజకీయరంగమున ప్రవేశించినప్పుడు ఉప్పుపన్ను విషయముననే గవర్నమెంటుపై ఆయన మొట్టమొదటి దాడి సాగించినది. ఇది అన్యాయమనియు, అనావశ్యకమనియు అమానుషమనియు ఆయన అభిప్రాయపడెను. గవర్నమెంటువారు ఎక్సైజుపన్నుగా ఉప్పుమీద మణుగు ఒక్కంటికి రు 2-8-0 చొ॥ పన్ను విధించిరి. ఉప్పు తయారుచేయుటవల్ల దాని యజమానికేమో లాభమువచ్చినదని కాని, ఆ ఉప్పు వాణిజ్యప్రపంచము నంతను స్వాధీనపరుచుకొనుచున్న దని కాని కాదు ఈపన్నుకు కారణము; ఆఫ్యాక్టరీ గుమ్మమును దాటుటకుముందు రు 2-8-0 ల ఎక్సైజుపన్నును ఇచ్చుకొనుట దాని విధి యనియే యీ కారణము. అనవసరముగా, విపరీతముగా ఉప్పుధర పెరిగి పోవుటకు ఇది హేతువైనది. కడచిన ఇరువదియారేండ్లనుండియు భారతరాజకీయనాయకులు ఎన్నిసార్లు ప్రయత్నించినను దానిని రు 1-4-0 కంటె తక్కువకు దించుట వారికి సాధ్యపడలేదు. 1929 సం॥ ప్రారంభమున, భారతశాసనసభ ఈపన్నును రు 1-4-0 నుండి రూపాయికి తగ్గించుటకొరకు తీర్మానము నంగీకరించెను; కాని వైస్రాయిగారు రూపాయిపావలా పన్నును మరల పునరుద్ధరించిరి. మరి, జీవితాధారమైన ఈ ఉప్పు విషయమున, ఇంతటి ప్రజారంజకుడగు ఒక ఇర్విన్ప్రభువునంటి రాజప్రతినిధి ఇంతటి అసాధారణము, అసమ్మతమునగు పద్ధతి నేల యవలంబించెనని కనుగొనుటకు ప్రజలు శ్రద్ధ వహించుటలేదు. గంజాయివంటి మద్యపదార్థమైనచో, త్రాగుబోతుతనమును గల్గించు కల్లుసారాయీలవంటి దైనచో, నల్లమందువలె కొయ్యబారునట్లుచేయు ఓషధియేమైన నైనచో, ఉద్రేకము బుట్టించు కొకెయిన్ వంటి దైనచో, ఉప్పు పరిశ్రమ, నీవిధముగ పన్ను విధించి, శాసించుటలోగల సిద్ధాంతము నెవ్వరైన బోధపరచుకొనగలరు. అట్లుగాక, మనుష్యులకు పశువులకు గూడ నొక జీవితావసరముగ నున్నది. ఉప్పు. భారతశాసనసభలో సభ్యులుగ నుండి, కర్జన్ప్రభువు కాలములో గోఖలేగారు ఆపన్నును తగ్గించి యుండగలిగిన మొదటి ఆరేండ్లలోను ఉప్పువాడకము ఎట్లు సంతృప్తికరముగా వృద్ధిబొందినదియు బాగుగ దెలిసిన సంగతియే. పదిసేర్ల సెనగ గుగ్గిళ్లకు, అర్థముపక్షము, సేరున్నర ఉప్పు పశువులకు అవసరమైయుండును. కాని రైతులలోగాని, గుఱ్ఱముల యజమానులలోగాని, ఈ లెక్కననుసరించి తమ జంతువుల యాహారములో ఉప్పు కలుపుకొనగలవారెంతతక్కువగ నున్నారు!—మరి దీనికి కారణము: ఉప్పు ప్రియమగుట యొక్కటియే. 4500 మైళ్ల కోస్తాప్రదేశము గలిగిన దేశములో పైనుండి ఉప్పు దిగుమతి యగుటయు, కోస్తాప్రదేశములలోని ప్రజలు ఒక గిన్నెడు సముద్రపునీరు దెచ్చుకొని దానినుండి ఉప్పు తయారుచేసికొనుటకు నిషేధింపబడుటయు మిక్కిలి విలక్షణమైన సంగతి. అట్లు చేయుట యొక పాపభూయిష్ఠమగు నపరాధము.

బ్లంట్ గారిట్లు వ్రాయుచున్నారు: పేదలు మాత్రమే ఉప్పు నిర్బంధమునకు లోబడవలసివచ్చుచున్నది. దక్షిణ హిందూదేశములో దురదృష్టవశమున, నిరుపేదలే తప్పనిసరిగ దీనికి లోబడువారు. డక్కన్ ప్రదేశములో ఈభారము మరింత వ్యధాకరముగ నున్నది. అక్కడ, సహజముగనే, ఉప్పు నేల నంటుకొనియే యుండును. అందుచే, కావలసినంతయున్నను, ఉప్పువిషయమున ప్రజలు ఉపవాసము చేయుచున్నారనిపించును. నేను సంచరించిన గ్రామములలో చాలమంది రయితులు తమ పశువులమందలను, ఏదో దొంగతనముగ నవి నాలుకతో కొంత నాకుటకైన నవకాశ ముండు నేమో యని ఉప్పుగల ప్రదేశములకు రాత్రివేళల దీసికొనిపోవలసి వచ్చుచున్నదనియు, ఐనను చట్టము నుల్లంఘించు చున్నట్లు కనుగొన్నచో కావలివాండ్రు తమ్ము కైదుచేయుచున్నారనియు, నేలపై గన్పించిన సహజమగు ఉప్పునంతను పోలీసువారు కుప్పలుకుప్పలుగా ప్రోగుచేసి నాశనము చేయవలెనని ఆతరువాత ఆర్డర్లు ఇచ్చినవనియు నాతో జెప్పిరి.

ముఖ్యమైన ఈ ఆహారపదార్థము లేకపోవుటవల్ల ఒకవిధమగు కుష్ఠరోగము ప్రజలను పీడించుచున్నదని మరి కొన్నిచోట్ల వింటిని. దాని అసలు ధరకంటె నూటికి 1200 మొదలుకొని 2000 వరకు ఎక్కువ ధరకు ప్రభుత్వమువారు ప్రజలకు ఉప్పు అమ్ముచున్నారని లెక్కవేయబడినది." ప్రయోజనమునుబట్టి చూచినను, ఈపద్ధతి నిరసింపదగినదే. ఏలయన, దానిని ప్రోగుచేయుటకు ఖర్చు దానివల్ల వచ్చు మొత్తపు ఆదాయములో నూటికి ఇరువది వంతున తేలుచున్నది. రామ్సేమేక్డనాల్డుగారు రిట్లనుచున్నారు. "ఉప్పుపన్ను బలాత్కారము, నిష్ఠురము. ప్రజల కిది బోధపడినచో అసంతుష్టియే దానిఫలితము. ఒక లాభసాటి కంపెనీ హిందూదేశమును పీల్చి పిప్పిచేయుటకు సాగించిన పద్ధతిలో మిగిలియున్న భాగ మీ యుప్పుపన్ను."

కొలదిరోజులక్రింద హిందూదేశము ఉప్పును తయారుచేసికొను విషయమునను, ఉపయోగించుకొను విషయమునను స్వయమాధారముగ నుండజాలనా యని విచారించుటకు ప్రభుత్వమువారు టారిఫ్‌బోర్డువారిని విచారణ కంపిరి. బెంగాలులో విచారణ సాగించినపై, హిందూదేశపు మడ్డి ఉప్పుకన్న ఛెషైర్ తెల్లఉప్పునే ప్రజ లెక్కువగ కోరుచున్నారని తెలియవచ్చినదట. ఈకారణమువల్ల, బెంగాలు ప్రాంతమునకు సంబంధించినంతవరకు, అచ్చటి ప్రజలు తెల్ల ఉప్పునే కోరుచుండుటనుబట్టి, దానిమట్టు కది స్వయమాధారముగ జేయబడుటకు వీలు లేదని రిపోర్టుచేయబడినది. తెల్లని విలాయతీ ఉప్పు, తెల్లని నిగనిగ బియ్యము, తెల్లని విదేశీగుడ్డ—బహుశః తెల్లని ఇంగ్లీషు కోడంట్రడు ను—వీనిపైగల యిూలాలస నిజముగ ఆశ్చర్యకరమే. వీనిలో నొక్కొక్కటియు వ్యక్తిలోగాని సంఘములోగాని ఎట్లు ఉపద్రవకరము, పీడాకరము నగునో తెలియజేయుటకు ఒక్కరవ్వంత విద్య చాలును. ఉప్పు, ఆరువేలమైళ్ల దూరమున, సముద్రములమీద నున్న ఇంగ్లండ్ దేశము నుండి ఎందుకు రావలయునో, దేశములో తయారైన దానికంటె చౌకగ నది యెట్లమ్ముడుపోవుచున్నదో యని యెవ్వరైన నాశ్చర్యపడవచ్చును. మరియు వైస్రాయిగారు వెనుకటి రూపాయిపావలా పన్నునే యెందుకు స్థిరపరుపవలె? పోనీ, ఎస్సెంబ్లీని సంతోషపెట్టుటకైన ఆయన పావలాతగ్గింపు నెందుకు అంగీకరింపలేదు? అనికూడ ఆశ్చర్యము కలుగవచ్చును. ఏమీ, ఈపన్ను తగ్గించినచో, ఆకాశము తలక్రిందయ్యెడిదా? మహా సముద్రములు పొంగి పొరలిపోయెడివా? భూగర్భము బద్దలై పోయెడిదా? సామ్రాజ్యము కూలిపోయెడిదా? అవును; మొదటిమూడూ జరిగినా జరుగకపోయినా, నాలుగణాల పన్ను తగ్గింపువల్ల సామ్రాజ్యక్షేమమునకు భంగము కలుగునన్న నాల్గవసంగతి మాత్రము నిస్సందేహము. ఇంతటి అసాధారణమైన ఫలిత మెట్లు సంఘటించునో పరిశీలింతము. నిజమిది: హిందూదేశపు ఎగుమతుల విలువ 316 కోట్ల రూపాయలు; దిగుమతులు 256 కోట్లు మాత్రమే ఖరీదుచేయును. రెంటికిని 60 కోట్ల తేడాకలదు. ఇంతేకాదు, ఎగుమతులన్నియు ముడివస్తువులుగాని, ఆహారపదార్థములుగాని యైయుండును; అందుచేత అవి ఎక్కువ బరువుగాను, పెద్దవిగాను ఉండును. కావున ఇంగ్లండుకు పోవునప్పుడు దిగుమతులకన్న, ఎగుమతులు, ఓడలో ఎక్కువ స్థలము నాక్రమించును. దిగుమతులన్నియు తయారువస్తువులగుటచే చిన్నవిగానుండి ఇముడికగలవై యుండును. ఇందుచేత గాకపోయినను, ఖరీదును ఒక్కదానినే పట్టి చూచినప్పటికీ, ఓడలలో ఎగుమతులకు, దిగుమతులకుకన్న, ఎక్కువ స్థలము కావలసియేయుండును; కాని వస్తువుల స్వభావమును బట్టి చూచినప్పుడు, ఒక మేలైన ప్రత్తి యెగుమతియైనచో దానివల్ల ఒక పెట్టెడు బట్టలు మాత్రమే వచ్చునన్న సంగతి స్పష్టమగును. బరువునుబట్టి నిర్ణయింపబడే టన్నేజ్ మాత్రమే కాక ఓడలలో కావలసిన స్థలవైశాల్యము గూడ, దిగుమతులకు కంటె, ఎగుమతులకు చాలయెక్కువగనే కావలసియుండునని దీనినిబట్టి తెలియుచున్నది. మూడవసంగతి యింకొకటి. హిందూదేశమునకు ఉన్నదని చెప్పుటకు దగినంత నౌకాసామగ్రి లేదు. వెళ్లుటకును వచ్చుటకును, ఎగుమతులకూ దిగుమతులకూ కూడ, విదేశములనుండియే ఓడలు రావలసియున్నది. అనగా ఖాళీఓడలు కొన్ని, బరువు మోసికొని వచ్చినవి కాక, హిందూదేశమునుండి సరుకులను తీసికొనివెళ్లుటకై ప్రయాణమై వచ్చుచుండు నన్నమాట. ప్రత్తి, బియ్యము, గోధుమలు, కాఫీ, టీ, తోళ్లు, నూనెగింజలు ఖనిజములు—ఇవి, వీనినుండి వచ్చు తయారుసరుకులకంటె, యెక్కువ వైశాల్యము నాక్రమించునని యిదివరకే చెప్పియున్నాము. ఇట్లు ఖాళీఓడలు సముద్రములపై ప్రయాణము చేయునప్పుడు అవి తుపాను దెబ్బల కాచుకొనవలసియుండును. కాబట్టి, ఏదో యొక తూకపుబరువు లేకుండ అవి రాజాలవు. అనగా, ఇట్టి తూకపుబరువురూపమున ఈచెషైర్ ఉప్పు ఇండియాలో ప్రవేశించుచున్న దన్నమాట. ఒక్క ఉప్పేకాదు. ప్రాతపత్రికలబేళ్లు, పింగాణిముక్కలు, ఇటాలియన్ పాలరాయి, ఊరు బండ్లు, బంగాళాదుంపలు మొదలైనవన్నియు నిట్లే వచ్చును. ఇవి యన్నియు హిందూదేశములో తయారైనవానికన్న, హిందూదేశములో పండెడువానికన్న చౌకగ నమ్ముడుపోయెడి పదార్థములే. మనము బజారులో ఒకపౌను పంచదార కొనుచుంటిమన్న, విదేశీ పంచదార యగుటయేకాక, అది యొక విదేశీకాగితములో చుట్టబడియుండును. కొంచెము వానివైపు శ్రద్ధతో చూచువారికి, డెయిలీమెయిల్, డెయిలీస్కెచ్, డెయిలీక్రానికల్, డెయిలీహెరాల్డు, డెయిలీన్యూస్, డెయిలీటెలిగ్రాఫ్ మున్నగు ఇంగ్లీషుపత్రికలను, వానికై యేమియు ఖర్చుపెట్టకయే, చదువుకొనుట కవకాశము లభించును. పింగాణీముక్కలు బొంబాయి నగరమున భవనములలో నేలతాపడమున కుపయోగింపబడుచున్నవి. రైల్వేలమీదను, ఓడలమీదనుగల ఎగుడుదిగుడు కేవులనుబట్టి, తూకపుబరువుగా వచ్చు ఇటలీదేశపు పాలరాయి జయపురపు పాలరాయికన్న చౌకగ నమ్మును. ఈపద్ధతిని, బ్రిటిషుదేశపు ఉప్పు హిందూదేశములో అమ్ముడగునట్లు చేయుటకుగాను, ఓడలకంపెనీలు పై ఓడలప్రయాణపు ఖర్చులను ఇండియాలో ఉప్పు అమ్మకమువల్ల

కూడబెట్టుకొనుటకు వీలగునట్లు, దేశవాళీఉప్పుపై పన్ను విధించు అసాధారణచర్య యవలంబింపబడినది. దీనినిబట్టి దేశవాళీ ఉప్పుపైని ఈపన్ను, రు 1-4-0 నుండి, రూపాయి మాట యటుంచి, రు 1-3-11 లకే తగ్గించినప్పటికిని, తూకపుబరువు క్రింద ఉప్పు తీసికొనివచ్చుట బ్రిటిష్ ఓడల కంపెనీలకు అసాధ్యమైపోవు ననుట స్పష్టమగుచున్నది. అనగా, ఎగుమతులను తీసికొనిపోవుటకు ఓడలు రాజాల యన్న మాట. అప్పుడు, ఇంగ్లండ్ దేశమునకు ఎగుమతులుండవు; ఈ ఎగుమతులు లేక పోయిన, ఇంగ్లండు దేశమునకు తిండి లేదని యర్థము. అంతటితో ఆఖరు సామ్రాజ్యము; సామ్రాజ్యము కాక పోయిన, అధమపక్షము, ఇంగ్లండైన ఆఖరు కాక తప్పదు. ఇదియే రాజప్రతినిధిగారి ఉప్పు పన్ను పునరుద్ధారణపు కారణము.

రైళ్లు—ఓడలు

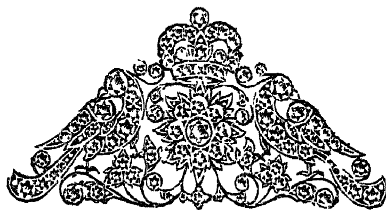
రైల్వేలకు ఓడలకు గల అన్యోన్యము మిక్కిలి అనుకూలమైనది. తమ చార్జీల ఏర్పాటులవల్ల దేశీయపరిశ్రమలకు నష్టము గలుగునట్లు వ్యవహారము నడుపుటకు ఈ రెంటికిని, పరస్పరము, స్పష్టములైన ఒడంబడికలు గలవు. లాంకషైరునుండి పంపబడు గుడ్డలబేలుపై విధించు ఓడకేవు ట్యూటికోరన్ కైనా సరే, బొంబాయికైనా సరే, మదరాసుకైనా సరే ఒక్కటిగానే యుండును; అంతే కాక, యీ కేవు అహమ్మదాబాదునుండి హైదరాబాదుకు గాని, నాగపురమునుండి ఢిల్లీకి గాని కావలసిన రైలుచార్జీకంటె తక్కువ. ఈ సరుకే, బెజవాడవంటి నాటు గ్రామమునుండి కాకినాడవంటి కోస్తాగ్రామమునకు పంపబడినచో, దానికి కావలసిన రైలు చార్జీ కాకినాడనుండి బెజవాడకు, వెనుకకు, గావలసినదానిలో ఐదవ వంతు ఉండును. జయపురమునుండి మదరాసుకువచ్చే పాలరాయికి కావలసిన రైలుచార్జీ ఇటలీనుండి హిందూదేశమునకువచ్చే పాలరాయికి గావలసిన ఓడ కేవుకంటె ఎక్కువ. కొంత యినుము ఆంట్వెర్ప్ నుంచికాని, బ్రస్సెల్స్‌నుంచి కాని, హిందూదేశమునకు, ఏరేవుకైనా సరే, దిగుమతియైనచో, దానికి ఓడ కేవు రు 10 లు; అంతటి యినుమే జమ్షెడ్‌పూర్ నుండి నాగపురమునకు పంపబడినచో, అట్లు పంపుటకు రు 13 లు చార్జీ. తిరుప్పూరునుండి ఢిల్లీకి ఎగుమతియగు ప్రత్తికి గావలసిన చార్జీ తిరుప్పూరునుండి లాంకషైరుకు పంపబడు ప్రత్తికి కంటె ఎక్కువ. ఈ విధముగ, దేశీయపరిశ్రమలకు అడ్డంకులను గల్పించుటకు, వానిపై, విదేశీవస్తువులతో పోటీచేయుటకు సాధ్యపడని విధమున, చార్జీలను ఏర్పాటు చేసి నిస్సహాయమగు నీదేశములో విదేశ వస్తువుల నన్నిటిని కుక్కుటకును, బుద్ధిపూర్వకముగ విధించిన యిట్టి యెగుడుదిగుడు చార్జీలను, సరుసగ, నెంతవరకైన నుదహరింపవచ్చును. రైల్వే కంపెనీలకు, స్టీమర్ల కంపెనీలకు ఒడంబడికలు జరుగుచుండును; వీనినిబట్టి బెంగాలులో గోగునారను అమ్మదలచుకొన్న రైతు తన సరుకును ఏదో ఫలానా స్టీమర్ కంపెనీవారికే పంపవలసియుండును. అట్లు పంపకపోయినచో రైల్వేకంపెనీవారు ఆసరుకులను తీసికొనిపోరు. గోగునారమిల్లులకు గోగునారపండించువారికి నారసప్లయినిగూర్చి ఒడంబడిక జరిగినప్పుడు, ఆ ముడిసరుకుయొక్క అమ్మకమును గూర్చియేకాక, దానిని కలకత్తాకు చేర్చువిషయమునగూడ, ఇంగ్లీషు వర్తకుల లాభములకు సంబంధించిన ఏదో ఫలానా స్టీమరుకంపెనీవల్లనే అది చేర్చబడవలయుననికూడ షరతు ఉండును. నారపండించువారు ఆకంపెనీకి సహాయపడకపోయినచో నారకొనేవారు పండించువారికి సహాయము చేయరు. ఓడలవ్యాపారమును ప్రత్యేకముగ దీసికొన్నప్పుడుగూడ, వాని ఖాతాదారులు శాశ్వతముగ ఆకంపెనీలకు ఒడంబడికలవల్ల లొంగియే యుండునట్లు చేయగల మినహాయింపు (Rebate) పద్ధతి యొకటి వానికి కలదు. ఈపద్ధతినిబట్టి, ఒకయేడు ఏవో కొన్ని ఓడల కంపెనీలకు తమ ఖాతా ఇచ్చినచో, ఆయేడువారు ఇచ్చుకొన్న కేవులలో కొంత మినహాయింపుసొమ్ము కంపెనీవారినుండి తిరిగి తీసికొనుటకు వారికి అధికారము గలదు. కాని యీమినహాయింపు మొత్తము, వచ్చేయేటికికూడ ఖాతా ఆకంపెనీకే యిచ్చు షరతుమీద, మరుసటి సంవత్సరము ఆఖరునమాత్రమే, వారికి వచ్చును. వంటవానికి గడచిన నెలకీయవలసిన జీతము, ఈనెలలోగూడ నతడు పనిచేయు షరతుమీద, ఇచ్చునట్లున్నదిది. ఈపద్ధతిని, నిర్దయుడైన తన యజమాని బారినుండి తప్పించుకొనుట అతనికి అసాధ్యమైపోవును. మచ్చిలికా కూలీనివలె (Indentured Cooly) శాశ్వతముగ తన్నది కట్టుబాటులో నుంచుచుండుటచే, పైయెగుమతిదారుకు కంపెనీతో గల సంబంధముగూడ నిట్టిదే. హిందూదేశ చరిత్రయంతయు దీనాడు, కోస్తావ్యాపారమును స్వదేశీకంపెనీలకు ప్రత్యేకించియుంచుటకు ప్రభుత్వమువారికి చేతగాకపోవుటను గూర్చియు, దానియెడ వారికిగల ప్రతికూలభావమునుగూర్చియు నుదహరించుటకూడ అనవసరమే. 1928 సం॥న కలకత్తాలో పరిశ్రమల ప్రదర్శనము జరిగినప్పుడు విదేశముల ఓడల వ్యాపారముతో హిందూదేశపు వ్యాపారమునకుగల పోలిక దెలుపుటకై త్రికోణమగు గోపురము నొకదానిని నిర్మించిరి. హిందూదేశము చిట్టచివరభాగములో 24 వ స్థానమున నుండెను. హిందూదేశపు ఓడల వ్యాపారములో నూటికి 74 వంతులకు యజమానియైయున్న ఇంగ్లాండు, ఆగోపురముయొక్క విశాలమైన మొదటిభాగములో నుండెను. ఇరువదియేడు జాతులలోను హిందూదేశము ఇరువదినాల్గవ స్థానము నాక్రమించెను. ఓడల వ్యాపారములో నూటికి ఒకటింబాతిక వంతు మాత్రమే హిందూదేశపుది. ఈయేర్పాటులో హిందూదేశమునకు క్రిందనున్న టర్కీ, పోలండ్ ఛిల్లీ దేశములు-ఈమూడును నిజముగ హిందూదేశముకన్న ఎక్కువవే-ఈనడుమనే కోస్తావ్యాపారమును స్వదేశీ ఓడలకు ప్రత్యేకించుకొన్నవి. కాని ఈచట్టమే హాజీగారు భారతశాసనసభలో ప్రవేశపెట్టినప్పుడు, ఇర్విన్ ప్రభువువంటి విశాలహృదయుడగు వైస్రాయి అది దోపిడియనియు, బలాత్కారమనియు అధికారహరణమనియు నభిప్రాయపడెను. బ్రిటిషు ఓడల వర్తకులు, తమ ఓడల లాభమును గాపాడుకొనుటకును, ఇండియాలో చట్టము ఆమోదింపబడకుండ

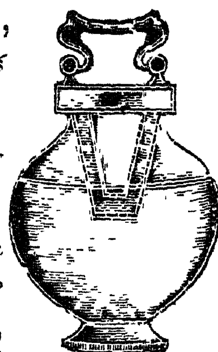
నట్లు చేయుటకును, ఇంచుమించు 5 లక్షుల పౌనులను చందాలు వేసి కొనిరని తెలియుచున్నది. ఈసందర్భములో యుద్ధకాలము నాటి సంగతి యొకటి జ్ఞప్తికి వచ్చుచున్నది. ఆరోజులలో బంచరువాసియగు ఓడలు నిర్మించునతడొకడు ఒక ఓడను కట్టుటకు ప్రోత్సహింపబడెను. దానివల్ల అతనికి కొంత లాభము వచ్చినది విడువకుండ ఓడలను నిర్మించుటకై అధికారులతనిని పురికొల్పుచుండిరి. తుదకతడు రు 1,50,000 లు ఖర్చుచేసి ఒక ఓడను కట్టించెను. దురదృష్టవశముచే, ఓడకట్టుట పూర్తికాగనే సంధి జరిగిపోయినది. అప్పుడయినదేమి? అక్యాబ్ నుండి కోరమాండల్ తీరమునకు బియ్యము తీసికొనివచ్చుటకు టెర్ష్ అండ్ కంపెనీవారి ఓడలుమాత్రమే కావలయునని ఒక గవర్నమెంటు ఆర్డరు వచ్చిపడినది.పాపమీఓడలుకట్టునతడు–అతని కొరకబిరుముగూడవచ్చినది–తునకుభంగపడవలసియేవచ్చెను. దీనికితోడు వెనుకటి సంవత్సరములలో అతడు గడించుకొన్న లాభములకని రు 72,000 ల ఆదాయపుపన్నువిధింపబడినది. తుదకట్లో రు 25,000 లను ఖర్చుపెట్టి,దానిని 47,000 కు –లెక్కలను బట్టి ఇదియొక లాభమేకాదు–అతడు తగ్గించుకొనగలిగెను. డబ్బులేక, యిబ్బంది పడిపడి, ఆఖరుకు, ఆరేండ్ల తరువాత తన పెద్ద ఓడను చిన్నచిన్న నావలుగా జేసికొనుటకై అతడు మరియొక రు 25000 లను వెచ్చించుకొనవలసివచ్చెను. స్వదేశీఓడల పరిశ్రమ కొనసాగకున్న ఆకర మిది; అయినను,స్వదేశీఓడలకు తగిలే నష్టములు స్టీమర్ల కంపెనీలవారి ఓడలకుకన్న తక్కువయే యని యెల్లరెరుంగుదురు. ఏలయన, స్వదేశీఓడ 50,60 సం॥ల వరకుండును. స్టీమరు అందులో సూడవవంతు కాలమైన నుండదు. విదేశములతోడి సముద్రవ్యాపారములో హిందూదేశమునకు నూరింట రెండునంతులు మాత్రమే కలవు. కోస్తా వ్యాపారములో కూడ విదేశపు ఓడలకు 90 పాళ్లు; హిందూదేశపు ఓడలకు పదిపాళ్లు. క్రొత్తగా బయలుదేరిన ఓడలకంపెనీలతో బాగుగా ప్రతిష్ఠించుకొనియున్న విదేశీకంపెనీలు ఎట్టి, సరిసమానముకాని,పోటీకి దిగునో బాగుగ తెలిసిన సంగతియే. ఇంగ్లండ్–హిందూదేశముల ఓడల వ్యాపారుల సభయొకటి 1930 సం॥ జనవరి 3 వ తేదీనాడు వైస్రాయిగారి అధ్యక్షతక్రింద సమావేశమైనది. కాని అది రెండుపక్షములవారికిని రాజీ కుదుర్పలేకపోయినది. దీనికి కారణము హిందూదేశపురాజకీయ నాయకులు కోరిన అసాధ్యములైన షరతులుగాని, విధ్వంసాత్మకములైన షరతులుగాని కాదు. స్వలాభపరులగు బ్రిటిషు ఓడలకంపెనీలవారినుండి హిందూదేశపు వర్తకులకు న్యాయములైన షరతులు దొరకకపోవుటయే యీ కారణము. ఇండియాకు ఏటేట ఒక్క ఓడను అమ్ముచుండవలయునని ఒక ప్రసంగము వచ్చినది. ఈ పద్ధతినిబట్టి, విదేశీగుత్తవ్యాపారము అంతరించునప్పటికి నూరేండ్లు పట్టునని లెక్కవేయబడినది.

ఇనుపదారులు; నీటిపారుదల

ఇనుపదారులు, నీటిపారుదల–ఈరెంటిలోను ఇనుపదారులమీద ప్రభుత్వము వారికి పక్షపాతము. రైళ్లు సైన్యములకొరకే ఉద్దేశింపబడి యుండవచ్చును గాని వానిమీద పెట్టుబడి పెట్టబడిన ధనముపై నూటికి 5 లేక 6 వంతున లాభమునకు గ్యారంటీ కలదు; కొన్ని రైల్వేలు నష్టమునకే పనిచేయుచున్నవి ఐనను నీటిపారుదల ఏర్పాటు, ప్రతి ఒక్కటియు, లాభకారి యగునా కాదా యని పరీక్షింపబడుచుండును. కృష్ణాగోదావరీనదులపై ఆనకట్టలు కట్టుటకు, పూర్వపు కావేరి ఆనకట్టను ఆధారముగా దీసికొని, బ్రిటిషు ఇంజనీర్లు ఎంతయో సందేహించియుండిరి. ఐనను ఈరెంటి ల్లను, వరుసగ, నూటికి 19 వంతునను, 22 వంతునను లాభము వచ్చినది. అట్లయ్యు, దురదృష్టవశమున, ఆనకట్టక్రింద సాగుబడికివచ్చిన ప్రతి యెకరమునకును ప్రభుత్వమువారిప్పుడు అదనపునీటిపన్నుపేరున రు 25 ల ఎక్కువపన్ను విధించుట సంభవించుచున్నది. నీటిపారుదల యేర్పాట్లు ఉత్పాదకములు, (Productive) సంరక్షకములు (Protective) అని రెండువిధములుగ నున్నవి. ఈరెండవ తరగతి యేర్పాట్లుగూడ, వాని తరగతినిబట్టి, కొంత ఆదాయము నిచ్చునవిగనే యుండవలయును. ఈ నడుమనే ఒంగోలు వారొకరు ఒకపద్ధతిని సూచింపగా అది ఉత్పాదకము కాదనియు, సంరక్షకముగ సందుటకైన, దానివల్ల తగినంత లాభ ముండదనియు మదరాసు ప్రభుత్వమువారు దానిని నిరాకరించియున్నారు. కాని రైలుదారుల సంగతి వచ్చినప్పుడు మాత్రము వాని ఉత్పాదకశక్తినిగాని, సంరక్షణశక్తినిగాని వారు లెక్కగొనరు. వడ్డీలకు గ్యారంటీయిచ్చి, వానిని ప్రజల సొత్తుతో నిర్మింతురు. వడ్డీకి గ్యారంటీ యీయబడినప్పుడు దాని యర్థమింతే కదా! సైన్యములకొరకు మాత్రమే కాక విదేశవస్తువులను దేశము నాలుగుమూలలకు గొనిపోవుటకును, ఎగుమతులను ఆయాప్రదేశములనుండి కోస్తాగ్రామములకు గొనిపోవుటకును గూడ రైళ్లుపయోగించుట స్పష్టము. స్వదేశీవస్తువులకు అడ్డంకి గల్పించి విదేశీవస్తువుల దిగుమతులకు సాయపడుటకుగాను, ఓడల కంపెనీలతో ఏకీభవించి రైల్వేకంపెనీలు ఎగుడుదిగుడు చార్జీలను విధించిన సంగతినిగూర్చి యిదివరలో చెప్పియుంటిమి. ప్రక్కలనున్న పల్లెటూళ్ల ఆరోగ్యసౌకర్యములనుగాని, నడుమ వచ్చుచుండు పట్టణముల నిర్మాణసౌందర్యమునుగాని పాటించకయే రైలుదారులను నిర్మించినారు. బ్రిటిషువారు మలేరియాను హిందూదేశమునకు దీసికొనివచ్చిరని జనవాక్యము—ప్రభుత్వమువారు దీనిని న్యాయముగ సేనిసించినారు–ఒకటి యున్నది. కాని,"యద్భావం తద్భవతి"అను న్యాయమును బట్టి, యిట్టి అనుమానములను బుట్టించు వ్యవహారముల యేర్పాట్లతో పైప్రవాదమునకు ఏదో యొక్క స్పష్టమైన సంబంధముండి యుండవలయును. నిజమిది; మామూలుగ, మురికికాలువలు ప్రవహించు చోట్లనుండియే యీరైలుకట్టలు పోవుచుండును. ఇది బెంగాలులో మరింత. ఈకట్టల కడ్డముగ నిర్మింపబడు వంతెనల కమానులు వెంటనే నీటిని ప్రవహించి పోకుండజేయుటచే ఆకట్టలకు పైనుండు ప్రదేశములన్నియు నీటితో నిండిపోవును. దీనికి ఫలితముగ ఏడాదిలో చాల భాగము బెంగాలు

ఆంధ్రుల సౌకర్యార్థమై ఇది స్థాపింపబడినది.

నమ్మకమైన మంచి పురమాయిషీ వెండి సామానులు గాని, బంగారు నగలు గాని మీకేమి కావలసినను మా షాపునకు ఒకసారి దయ చేయుడు.

తరువాత మీ బంధు మిత్రుల నెల్ల మీరే మాకు ఖాతాదార్లుగా జేయగలరు.

మా వద్ద కొన్న వెండి సామానులకు యెంత కాలమునకైనా మజూరి మినహాయించుకొని బజారు వెండి ధర ప్రకారము సొమ్ము వాపసు యివ్వబడును. బంగారం, రత్నాలు, వగైరాలకుగూడా మేము చెప్పిన ప్రకారము హామీ వ్రాసి యివ్వగలము. కోరిన నమూనా ప్రకారము, నిర్ణీత కాలమునకు యిచ్చుటయందు ప్రసిద్ధి కెక్కినదని మా ఖాతాదార్లందరికిని తెలియును. మా వద్ద జేరములు లేవు. లోపాయికారి దళారీలకు కమీషను లేమీ యివ్వనక్కరలేదు. నగలవిషయమై మీకే సమాచారము కావలసినా మా కొక కార్డు వ్రాయండి.

మా ఖాతాదారుల విశ్వాసాభిమానములే మా వ్యాపారమునకు అపారమైన ప్రథమ మూలధనము.

షో రూమ్సు.	ఇట్లు: విన్నవించు,
శ్రీ లక్ష్మీ జ్యూయలరీ కంపెని,	**యెర్నేని**
మాన్యుఫాక్చరింగు జూయలర్సు అండ్	**లక్ష్మీ నారాయణ చౌదరి,**
డైమండు మర్చంట్సు—బెజవాడ.	ప్రొప్రయిటరు.

ఏలూరు ధర్మకార్యములకు సహాయపడుడు.

1. హిందూయువజనసంఘ గ్రంథాలయము:—స్థాపితము 1904 సం॥
2. అన్న, వస్త్ర, వైద్య, విద్యాదాన సమాజము:—స్థాపితము 1913 సం:
3. గోసంరక్షణసమితి:—స్థాపితము 1913 సం:

ఒకొక్కరు, ఒకొక్క ధర్మకార్యమునకు రు 10/లు, లగాయితు రు 500/లు, వరకు శక్త్యానుసారం శాశ్వతనిధికి ధర్మము నొసంగినవారికి, రశీదులతోపాటి పట్టాలకుగూడ 5 అయిదుగురు శాశ్వత ధర్మకర్తల సంతకములతో నిచ్చెదరు. తాము మనియార్డరుద్వారా పంపు విరాళములకు యే ధర్మకార్యమునకో వివరముగ తెలియపర్చ ప్రార్థన, రిపోర్టులు మున్నగునవి కావలసిన సప్లయి చేయబడును.

మూడుధర్మకార్యముల శాశ్వత ధర్మకర్తలు (1-కి రు 500/లు రు 1500/లు) దాతలు.

(1) మోతే గంగరాజుగారు జమీందారు
(2) మోతే నరశింహారావుగారు జమీందారు
(3) మోతే నారాయణరావుగారు జమీందారు
(4) మోతే క్రిష్ణారావుగారు జమీందారు
(5) పాలిశెట్టి గోపాలస్వామిగారు
(6) పాలిశెట్టి నారాయణరావుగారు
(7) పాలిశెట్టి రంగనాయకులుగారు
(8) కందుల రామయ్యగారు
(9) పసుమర్తి పురుషోత్తంగారు
(10) మద్దుల వెంకటచిన్నరాజుగారు
(11) తవ్వా పున్నయ్యగారు
(12) మేడూరి జానకిరామయ్యగారు (వసంతవాడ)
(13) కేశరపల్లి ఆంజనేయులుగారు
(14) వుమ్మా లక్ష్మయ్యగారు
(15) తటవర్తి రామబ్రహ్మంగారు
(16) గుడిమెట్ల శ్రీరాములుగారు ఏలూరు

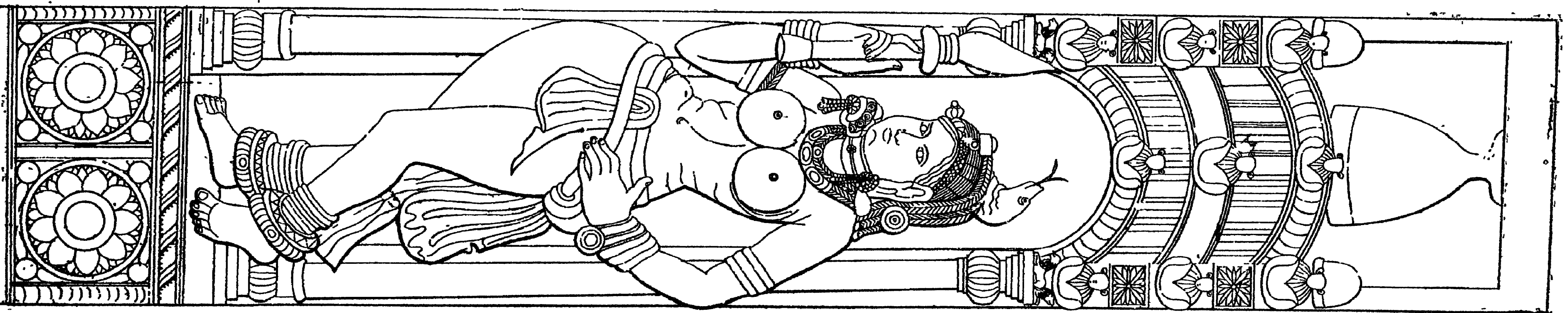
మద్దుల వెంకటచిన్నరాజు

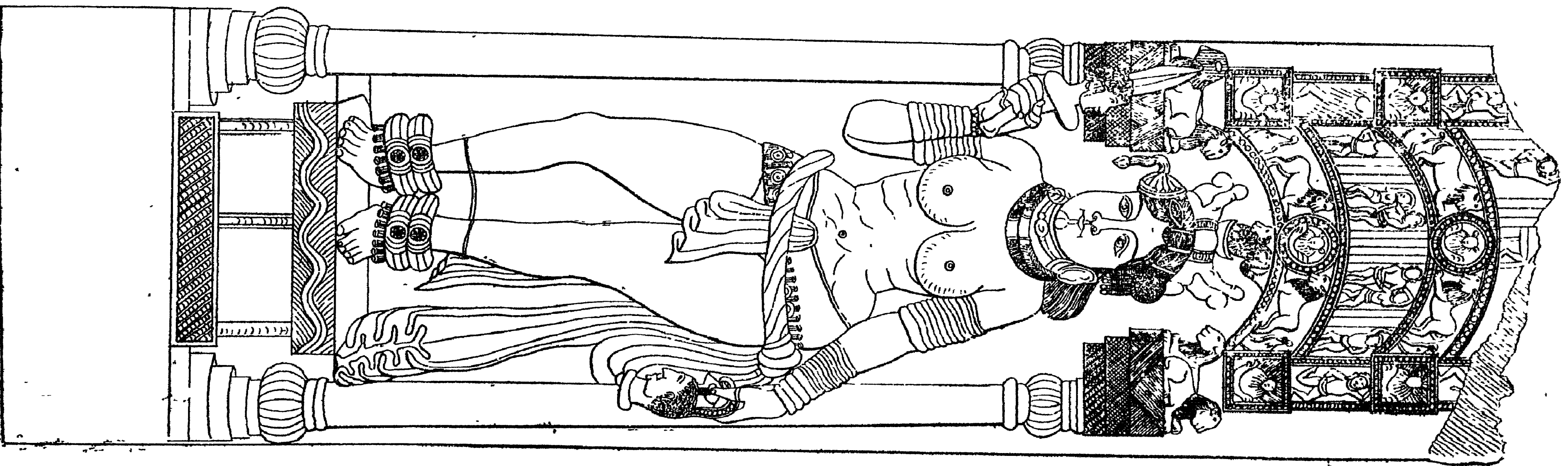
అన్నదానసమాజము, గోసంరక్షణసమితి, వైస్ ప్రసిడెంటు:—హిందూయువజనసంఘము, ధర్మకర్త సభాగౌరవకార్యదర్శి,
యీ రెండింటికి శాశ్వతధర్మకర్తలు.

అమరావతీ స్తూపచిత్రములు

చిత్రము ౧

అ

చిత్రము ౧ ౨

"హనుమాన్ కవచమ్" లోకమంతయు నుద్ధరించుచున్నది

ల[illegible] సంబంధమైన [illegible] పుంగవుని మహామంత్రములచే [illegible] ముపై ప్రతి [illegible] దెలుపుచు గాక [illegible] కలుగవిశ్వాస్య- చెప్పి సర్వించెదము. బ్రహ్మరాక్షసులు, [illegible] మూలముగ తరుగును. [illegible]. స్త్రీలకు [illegible], బలహీనులకు వీర్య[illegible], విద్యార్థులకు బుద్ధి, [illegible] సంతానము, రాజులకు రాజ్యాధిపము, యే కోర్కెలకైనను మాకు వ్రాసినచో [illegible]. సంశయించువారు దురదృష్టవంతులని విచారించెదము. ఈ [illegible]. రామకవచం, బంగారుది 7½ చిన్నం. రూ 8. మహాపురుషుడు [illegible] హనుమాన్ [illegible] రూ [illegible] రు 2-8-0. బంగారుది 1/8 తులం రు 5 మాత్రం. వరా:—సిద్ధస్థానం [illegible] యిచ్చారెను. 1930-వ సం॥ కైక్యాలండరు 3 అణాలు.

పండిట్, **ఆర్యవైశ్య ఆశ్రమము**, నాగావళినది ఒడ్డున, చికాకోల్ సిటీ.

రతి మాత్రలు

స్త్రీపురుషులకు ఆనందములో తనివి తీర్చుట కివియే!
భూమండలములో మదించిన స్త్రీల గర్వభంగ మొనర్చుటకు
కనిపెట్టబడినది

ఇందు రసవిషాదులు చేర్పక కస్తూరి, బంగారు, హిమాలయపర్వత వనమూలికలతో గొప్పయోగీశ్వరులవద్ద గ్రహించి ముసలితనము లోకములో లేకుండజేయుటకు వీర్యపటుత్వము లేనివారికి మంచిశక్తిని గలిగించుటకు సంతానప్రాప్తిలేని స్త్రీలకు పుత్రభిక్ష పెట్టుటకు ప్రయత్నించి ఈమహాయోగరాజము వెల్లడిచేయుట కవకాశము కలిగించితిమి. సందేహింపక వాడి తీరుము, లేదా విచారించిన లాభ మున్నదా? గుణములేనిచో డబ్బు వాపసు చేతుము. త్వరలోనే మనస్సుకు ఉల్లాసమును గలిగించి, దీనికి సమానమైనది లేదని మీకు నిశ్చయముగా విశదమగును. వేయేల దీనికి సాటిఇదియే. ఆలశింపక తక్షణమే ఆర్డరుపంపి పరీక్షింపుడు.

క్రొత్తగాకనిపెట్టిన జర్మనీ గనేరియా క్యాప్సుయెల్సు

భయంకరమైన సెగరోగములను ప్రపంచములో అంతరింపజేయుటకు సిద్ధపరచబడినది. ఎంతకాలమునుండి కాపురమున్న రోగ మయినను 9 డబ్బులతో ఆరోగ్యవంతులనుగా జేసి యౌవ్వనబలమును గలిగించి రక్తమును శుభ్రపరచును. మూత్రనాళమునుండి వెలువడు స్రావమును నిలిపివేయును. మంటను తగ్గించును. స్త్రీలకు గర్భము చెడి తెలుపు విస్తారముగా పడుట, మూత్రసంబంధమగు నితరజాడ్యములు బర్మాగనేరియా, అనుభవించలేని సెగరోగములు వగైరా మాయమగుచున్నవి. సందేహించిన నారోగ్యవంతులు కాలేరు. విస్తారముగు పొగడ్త లనవసరము.

30 క్యాప్సుయెల్సు అమరియుండు పెట్టె రు 2-9-0

8 పెట్టెలు రు. 6-12-0

సంసారసౌఖ్య మనుభవింపజేయు మాత్రలు 20 గల ప్యాకెట్టు రు. 2.

ఏ. ఎస్. మూర్తి కంపెని, చికాకోల్‌సిటీ.

ప్రజలు నీటిలో నివసించుటయు, నీటితో నిండిన ప్రదేశములను మరల యీ చుట్టబెట్టుటయు, అందుచే నచ్చట లక్షలకొలది ప్రాణములు హ్రాస మగుటయు సంభవించినది. ఇంగ్లాండు దేశపు వర్తకముపైకన్న హిందూ దేశపు ఆరోగ్యముపై ఎక్కు వశ్రద్ధ వహించియుండినచో, ఇట్టి నిర్లక్ష్యమైన రైల్వేనిర్మాణమునకును, నీటిపారుదల యేర్పాట్లు ఉపేక్షించు టన యంగీకారము నీయకముందే, ప్రభుత్వము వీనినిగూర్చి యాలోచించి యుండెడిది; కాని బ్రిటను దేశపు ఆర్థికలాభమే దాని ప్రధానాశయము.

చలామణి; నాణెములు

ఒక గౌరవాస్పదమైన చలామణి పద్ధతి లేక పోవుట హిందూ దేశపు దురదృష్టము. నాగరకతగల దేశము లన్నియు ఏకధాతుపరిమాణ మనే (Mono-metalism) కలిగియుండ, హిందూదేశపు సౌభాగ్యము ద్విధాతుపరిమాణము (bi-metalism) వలన గలుగు మార్పులపై నాధారపడియున్నది. 1903 సం॥ లోనే కర్జన్ ప్రభువుగారు బంగారపు చలామణి ప్రవేశపెట్టుటకై బంగారుమారకపు ప్రమాణమును(Gold exchange standard) దీనినిబట్టి రూపాయి విలువ తగ్గినది. ఈ విధముగ వచ్చినలాభమంతయు గోల్డ్ ఎక్స్చేంజ్ స్టాండర్డ్ రిజర్వ్ అనుపేరున నొక నిధిగా నేర్పడినది. ఇదియొక పెద్దమొత్తముగా పెరిగి, కాగితపు చలామణియొక్క పత్రపు-విలువమొత్తముతో గలిసి యిప్పటికి 235, కోట్ల రూపాయలైనది. కాని, యీ సందర్భమున, ధనమంతయు ఇంగ్లండులో నుండుటయు, దీనిలో కొంత భాగమునైన ఇండియా సెక్రెటరీగారు, 15 రోజులవాయిదా పద్ధతిని, నూటికి రెండు మూడు రూపాయల వడ్డీపై, తక్కువవడ్డీలకు బ్రిటిషు వర్తకసంస్థలకు అప్పిచ్చుటయు మిక్కిలి విషాదకరమైన సంగతి. ఇండియా ప్రభుత్వమువారు, తాము నూటికి 4 మొదలుకొని 6 వరకు వడ్డీ యిచ్చి అప్పుచేయుచు, తమ ధనమును రెండుమూడు రూపాయల వడ్డీ చొప్పున అప్పిచ్చుట కంగీకరించుట—అదియైన హిందూదేశపు వర్తకముయొక్కగాని పరిశ్రమలయొక్కగాని అభివృద్ధికిగాదు, బ్రిటిషువర్తకమును పెంపొందించి వ్యాపింపజేయుటకు—మిగుల నసాధారణమైన సంగతి. ఈ విధముగనే ఇంగ్లండులోని వర్తకసంఘము లన్నియు అప్పు సంపాదించుకొనుచు ఊరుపేరు లేని పనికిమాలిన వస్తువుల నన్నిటిని హిందూదేశములోనికి దెచ్చుచున్నవి; ఇచ్చటికివచ్చి, సొగసైనచోట్ల నివాస మేర్పరచుకొని, వాని నన్నిటిని పెద్ద పెద్ద లాభములకు మన కమ్ముకొనుచున్నవి. సర్ డానియల్ హామిల్టన్ గారు ఈనిధినంతను ఈదేశమునకు మార్చవలయునని ఒక పదియేండ్ల నుండియు సలహా ఇచ్చుచున్నారు. కాని ఇంగ్లండులోను, ఇండియాలోనుగూడ హిందూదేశపు కోశముపై (Finances) నధికారులుగ నున్న పెద్దలు ఇట్టిమార్పును జాగ్రత్తతో ప్రతిఘటించిరి. మొన్నటి కర్రెన్సీ సంఘమువారు(యంగ్ కమిషన్) ఈనిధిని ఇండియాకు మార్చుటకు సలహానిచ్చుట కొంత సంతృప్తికరమే. కాని ఇండియా ప్రభుత్వము దాని ననుసరించుటకు శ్రద్ధ వహింపదు. ఈనిధి వినియోగమును విషయమున సర్ డానియల్ హామిల్టన్ గారు సూచించిన పద్ధతి మిక్కిలి ఆకర్షకమైనది. ఆయన సూచన చాల సరళమైనది: 235 కోట్ల రూపాయలను ఇండియాకు మార్చినచో అది మూలధనముగ ఒక బ్యాంకు స్థాపింపవచ్చును. ఆ బ్యాంకు పై నిధియొక్క యాధారమున రెండువిలువకు మూడు రెట్లు ఋణపత్రములను (Debentures) ప్రకటింపవచ్చును. ఇట్లు ప్రోగుచేయ బడిన మొత్తము 940 కోట్లగును. ఇందు 235 కోట్లు బంగారు రూపమునను, వెండిరూపమునను, పత్రములరూపమునను, ఎల్లప్పుడు బ్యాంకు చలామణిలో నుండవలయును. మిగిలిన 705కోట్లను ఈక్రిందివిధముగ ఉపయోగింపవలెను. 615 కోట్ల రూపాయలు, ప్రస్తుతము రైతుల అప్పును తీర్చుటకై, పెద్దవాయిదా పద్ధతిని అప్పులిచ్చుటకు; మిగిలిన 87 కోట్లలోను, 20 కోట్లు సహకారోద్యమమునకు; 15 కోట్లు మునిసిపల్ డిబెంచర్లకు;20 కోట్లు రైలుదారుల యభివృద్ధికి వినియోగించి,తక్కిన 33 కోట్లను, తగిన మురికికాలువలపద్ధతులతో బెంగాలులోని మలేరియా నంతరింపజేయుటకును,పంజాబు, సంయుక్తప్రాంతములు మధ్యప్రాంతములు మున్నగు ప్రదేశములలో నీటిపారుదల యేర్పాట్లచే వ్యవసాయము నభివృద్ధిపరచుటకును ఖర్చుచేయవలెను. అదనపు పంటలు డిబెంచర్లపై వడ్డీని కూడ బెట్టుచుండును. ఈవిధముగ ఒక్క కలముపోటుతో, అప్పుల వల్ల అణగిపోయియున్న వ్యవసాయదారుని స్వాతంత్ర్యము, ఆత్మగౌరవము స్థైర్యము గలవానిగ జేయవచ్చును.పని, ధనమంతయు ఇంగ్లండు నుండి ఇండియాకు మారవలయునని దీనియర్థము. అందుచే హిందూ దేశము మూలమున నిప్పుడు,వర్తకముపిషయమున సులభముగ ఇంగ్లీషు వారు పొందుచున్న సహాయము వారికి లేకుండ జేయవలయు నని దీని భావము. కాని, యీసందర్భమున జరిగిన అత్యంతదారుణమగు వ్యవహారము మారకమునకు సంబంధించినది. దీనినిగూర్చి ప్రత్యేకముగ చర్చింపదగును.

మారకము

మొన్న మొన్నటిదాక మారకము రూపాయికి 1 షి. 4 పెన్సుల చొప్పున నిర్ణయింపబడియుండుటయు, ఇంగ్లండులోని రు 235 కోట్ల రూపాయలను పౌను ఒక్కంటికి 15 రూపాయల లెక్క చొప్పున సమకూడియుండుటయు బాగుగ తెలిసిన సంగతియే. కాని యుద్ధ సమయమున నీ మారకము 1 షి. 4 పె. నుండి 2 షి. 10 పె. లకు పెరిగినది; యుద్ధము ముగియగనే, 1922 సం॥న, అసాధారణముగ, మారకము 2 షి. 10 పెన్సుల చొప్పున స్థిరపరుపబడినది. 1922సం॥న, ఆరువారములలో, ఇంగ్లీషువారు రివర్సు కౌన్సిళ్ల రూపమున 120 కోట్ల రూపాయలను ఇండియానుండి ఇంగ్లాండుకు పంపిరి. హిందూదేశపు కోశములో $7\frac{1}{2}$ రూపాయలు చెల్లించినచో, ఇంగ్లండులో వారి కొక పౌను ముట్టెడిది;అనగా,వెనుకటి సంవత్సరములలో పౌను రు 15 లచొ॥ తాను సంపాదించిన ధనమును ఇండియా మంత్రి రు $7\frac{1}{2}$ ల చొ॥

అమ్మచుండెనని యర్థము. దీనికి ఫలితముగ ఆరువారములలో అరువది కోట్ల రూపాయీల నష్టము వచ్చినది. నిర్దయులై విమర్శకులు ఇండియా బ్రిటిష్ ప్రభుత్వముల యీ దారుణచర్యను శాసనసిద్ధమైన దోపిడీ యనియు కట్టుబాట్లుగల దొంగతన మనియు వర్ణించిరి. ఇంతవరకట్లు చెప్పిన వారెవరును శిక్షింపబడలేదు. ప్రభుత్వము, న్యాయము పేరిట, నిట్టి విమర్శకుల విషయమున నేచర్యగాని తీసికొనజాలదు. మారకము దిగుమతుల కెట్లు సాయపడుచున్నదో, ఆమేర కది యెగుమతుల నెట్లు నిరోధించుచున్నదో, చిన్నపిల్లలకు గూడ తెలిసినసంగతియే. ఇంగ్లండులో మనవారెవరైన ఉన్నచో, ఇంగ్లడ్ నుండి యేదైన సడ్డను తెప్పించదలచినచో, 2 షి 10 పె. ల మారకపు పద్ధతిని, పోస్టాఫీసులో రు 7–8–0 చెల్లించెద మేని, అక్కడ (ఇంగ్లాండులో) ఒక పౌను ఇచ్చునట్లు మనకు పోస్టల్ రసీదు ముట్టును. ఇందువల్ల దిగుమతిదారుకు లాభము; ఆమేరకు ఎగుమతిదారుకు నష్టము. ఇప్పుడు ప్రభుత్వమువారు దిగుమతులకు ప్రోత్సాహము గల్గించుటకుగాను, యుద్ధమునకు పూర్వ ముండిన 1 షి. 4 పె. ల మారకమును 1 షి. 6 పె. లకు మార్చిరి. దీనినిబట్టి, యీనడుమ, హిందూదేశములో నెన్నియో వ్యాపారసంస్థలు భగ్నముకావలసి వచ్చినది. ఈ విధముగ, నీ మారకము పూర్తిగ ఇంగ్లీషుపరిశ్రమలకు లాభమును, హిందూదేశపు వ్యవసాయదారులకు భంగపాటును గలుగజేయు విధమున నెందుకు ఏర్పరుపబడవలయునో మాకు తెలియుటలేదు. ఇట్లు హిందూదేశపు లాభములను భగ్నపరుచుట ఇంగ్లాండ్ ఆర్థికలాభములకు సరిపడియుండు నను స్పష్టమైన సమాధానము తప్ప, యింతవరకు, దీనికి మరి యే సమాధానమును రాలేదు.

తపాలా చార్జీలు; చెక్కులు

ఉప్పు మొదలుకొని సైన్యమువరకు, హిందూదేశపరిపాలనము బ్రిటిషువారి లాభముల ననుసరించి తదేకధ్యానముతో సాగింపబడిన దని చెప్పియుంటిమి. ఆ పరిపాలనలో అంతకన్న చిన్నవస్తువుతోనే మన మారంభింపవచ్చును. అది పోస్టుకార్డు. కార్డువెల కానీనుండి అర్ధణాకు, కవరువెల అర్ధణానుండి అణాకు ఎందుకు పెంచబడిన దని తెలిసికొనుటకు ప్రయత్నించినవారు చాల కొద్దిమంగియే యుండవచ్చును. నిజముగ, కార్డు పేదవాని కొక భోగము. దేశములో పేదలు తమ సుఖదుఃఖములను ఒకరికొకరు తెలియబరచుకొనుటకు సాధన మిది. కాని, కార్డును సంపాదించుటకాని దానిని నింపుటకాని సులభమైన పనికాదు. 20,00,000 ల జనసంఖ్యను, రెండువేల గ్రామములను గలిగియున్న కృష్ణాజిల్లాలో 70 పోస్టాఫీసులు మాత్రమే కలవు. అందుచే కార్డు తెచ్చుకో దలచినవారు కొన్ని మైళ్ళదూరము నడువవలసియుండును; జనసంఖ్యలో నూటికి 93 పాళ్లు నిరక్షరులగుటచే, తాము తెలియజేయదలచినదానికై వారొక వ్రాతగాని నేర్పాటు చేసికొనవలసి యుండును; అటుపై, దానిని తపాలా పెట్టెలో వేయుటకు, వారు మరలనన్ని మైళ్లదూరము నడువవలసియుండును. ఐనను, నిరుపేదలగుపల్లెటూళ్ల వారి నెదుర్కొనుచున్న ఈపాటి కష్టములతో ప్రభుత్వమువారికి తృప్తికలుగక, నూటికి నూరువంతులు కార్డునెలను హెచ్చించిరి. భారతశాసనసభలో నెన్ని విజ్ఞప్తులు వచ్చినను, అంకొక్కటియు నోరులేని కోట్లకొలది భారతీయుల కష్టమును పరిహరింపలేకపోయినది. మరి, దీనికి బదులుగ, ధనవంతుల విషయమున ప్రభుత్వమువారేమి చేయుచున్నారు? చెక్కులపై స్టాంపుడ్యూటీ యెత్తివేసినారు. ఒక్కొక్క చెక్కుమీదను–అది యెంత విలువగలదైననై యుండవచ్చును—ఒకఅణా స్టాంపుడ్యూటీ యుండవలయునను నియమ ముండెడిది. దీనిని తీసివేయుటవల్ల ఎవరికి లాభము? హిందూదేశములోని ధనికులకు; అందును, చెక్కులను అధికముగా వాడు యూరపియనులకు. ఆంధ్రూ యూల్ కంపెనీవంటి వ్యాపారసంస్థ రోజుకు 1000 చెక్కులను ఉపయోగించవచ్చును. దీనినిబట్టి, ఆ కంపెనీకి రోజుకు 1000 అణాలు (రు 62–8–0) లాభము వచ్చుచున్నది. ఇది నెలకు రు 1500 లు, సంవత్సరమునకు రు 18,000 లు అగుచున్నది. ధనికులకుగల యీలాభము పేదవాండ్ర లాభము నెత్తికొట్టి ఏర్పరుపబడినది. మరి, స్టాంపుడ్యూటీకిని రాబడిపన్నుకును విరుద్ధముగ ఎడతెగని పోరాటము సాగించుచువచ్చిన యూరపియన్లకీలాభము అల్పముకాదు. వారి రాజ్యాంగవ్యవహార మంతయు నీరెంటితోనే యున్నది. వీనిలో నొకదాని విషయమున వారికి కావలసినంత సదుపాయము కలిగినది.

బ్యాంకులు; భీమాకంపెనీలు

సివిల్ అధికారులును, పోలీసు సూపరింటెండెంట్లును మన దేశమును పరిపాలించుచున్నారని మామూలుగ ననుకొనుచుందురు. వీరు స్వయముగ నమాయికులు; నిజముగ, దేశమును అణచియుంచుచున్న అధికారులు రాజద్రోహకరమైనదని ఏవ్యాసము పేరుననో, ఏ ఉపన్యాసము పేరుననో, అంతగాఐతే, ఒక యేడాది ఖైదు మాత్రము విధింపగలరు. కాని వర్తకులు, బ్యాంకుయజమానులు ఇన్సూరెన్సు ఏజంట్లు, ఇష్టమువచ్చిన, మన జీవితములనే భగ్నము చేయగలరు. వ్యాపారస్థుల వాణిజ్యలాభ మంతయు, పూర్తిగ, బ్యాంకుల చేతిలో నున్నది. ఒక చిన్న స్వదేశీబ్యాంకు స్థాపింపవలయు నన్నచో అచ్చటి ఇంపీరియల్ బ్యాంకు శాఖకు జెందిన నియోజకులు (Constituents) అందు భాగస్థులు కాగూడదనియు, విచారణకర్తలుగా (Directors) గాని, ఉద్యోగస్థులుగాగాని, నియోజకులుగా గాని ఉండరాదనియు క్రమక్రమముగ నిషేధింపబడిన సందర్భములు గలవు. బ్యాంకులవారి సొంతమనియు, దేశములోని చిన్నచిన్న బ్యాంకులకు సహాయముచేయుటకే యేర్పడినదనియు సర్ బాసిల్ బ్లాకెట్టుగారు చెప్పుకొన్న ఇంపీరియల్ బ్యాంకుకూడ అదనపుహుండీ (Over-drafts)లిచ్చి యీ చిన్న చిన్న స్వదేశీవ్యాపారముల కేవిధముగను సాయపడుటలేదు. ఒక సందర్భములో, నాచే నడుపబడుచుండిన ఒక బ్యాంకు, ఒక యిరువదియైదువేల రూపాయలకై, తన ప్రోనోట్లనన్నిటిని విడిజామీనులుగా ట్రాన్సుఫర్ చేయుటకును, దానికితోడుగ, డైరక్టర్ల వ్యక్తిబాధ్యతపై ఒక జాయింటు, విడి, ప్రోనోటును వ్రాసియిచ్చుటకును,

అంతేకాక, బ్యాంకు పేరుననే నోటు వ్రాసియిచ్చుటకును కోర పడెను. కాని ఇంపీరియల్ బ్యాంకు ఈ సూచనపై దృష్టియే ఉంచలేదు. ఈ అల్పసహాయమును పొందుటకై, యెన్ని ప్రయత్నములు చేసినను, లాభము లేకపోయినది. గణ్డల మూలముగ ఈదేశమునకు ఏటేట గలుగు నష్టము 72 కోట్ల రూపాయలు. కాని బ్యాంకులవల్లను బీమా కంపెనీల మూలమునను గలుగు నష్టము 100 కోట్లని తెలియుచున్నది. ఒక ఆంగ్లేయుడు, వట్టిచేతులతో వచ్చి, ఇంగ్లాండునుండి ఇండియాకు పంపబడిన సరుకుల ఎగుమతులపట్టిక (Bill of Lading) నొకదానిని చూపించి, అడిగిన మాత్రమున, హిందూదేశములోని ఇంగ్లీషుబ్యాంకులనుండి అదనపుహుండీ సంపాదింపగలుగును. కాని అపరిమితమైన జామీనుపద్ధతిపై (Unlimited Liability) నేర్పరుపబడిన 14000 సంఘములను, 1000 కోట్లరూపాయల జామీనును కలిగియున్న సహకారోద్యమమునకు, 31 సెంట్రల్ బ్యాంకులకును ఒక ఎపెక్సుబ్యాంకుకును గలిసి, 54 లక్షలరూపాయల అదనపుహుండీ దొరకునప్పటికి బ్రహ్మాండమగుచున్నది. అప్పటికిని, ప్రతిదినమును, ఇంపీరియల్ బ్యాంకు ఈబ్యాంకులపై ఏవియో సూచిపోట్లను మోపుచునే యుండును. చిన్నవాయిదా అప్పులకు కాలపరిమితి ఒక యేడాది యని యేర్పాటుచేయును; దీనినిబట్టి, అదనపుహుండీ ప్రకారము ఉపయోగింపబడిన మొత్తము పైకాలపరిమితి ననుసరించి తీర్చవలెనని యేర్పాటుచేయును. ఆఖరు కిప్పుడు అదనపుహుండీకోస మీయబడుచున్న జాయింటుహామీలు (Collateral Securities) సహకారసంఘముల ప్రోనోట్లుగ నుండగూడదనియు గవర్నమెంటు పత్రములై యుండవలయుననియు కోరుచున్నది. ఈసందర్భమున, ఈఇంపీరియల్ బ్యాంకే, యూరపియన్ వాణిజ్యసంస్థలకు, అదనపుహుండీలరూపమున, 9 మొదలు 120 లక్షల రూపాయలవరకు ఇచ్చి అపరిమితములైన సౌకర్యములను గల్గించుచున్న సంగతినూహించుకొనుడు. మదరాసు మౌంటురోడ్డులోగాని, బొంబాయి హార్న్బీ రోడ్డులోగాని, కలకత్తా చౌరంగీలోగాని, లక్నో మాల్ బజారులోగాని ఉన్న కంపెనీలు 14000 సహకారసంఘము లిచ్చుచున్న అపరిమితమైన హామీకన్న ఎక్కువ హామీ నీయజాలవనుట స్పష్టము. ఇది యంతయు సహకారోద్యమము విషయమున; ఇంక వాణిజ్యపారిశ్రామిక వ్యవహారముల దెసకు బోవుదము. అవసరమునుబట్టి, ఇంగ్లీషు బ్యాంకులనుండి తీసికొన్న అప్పుల మూలముగ యంత్రాలయము లెట్లు ఒకదానివెంట నొకటిగ క్షీణించి పోయినదియు బాగుగ తెలిసిన సంగతియే. ఇండియా ఇంపీరియల్ బ్యాంకు చిట్టివలస గోగు నారమిల్లులకు $13\frac{1}{2}$ లక్షల రూపాయలు అప్పిచ్చెను. దానికి యజమానులుగ నుండిన సౌత్ ఇండియన్ ఇండస్ట్రియల్స్ సంస్థవారు ఆయప్పును ఏడురోజుల అవకాశములో తీర్పజాలకపోవుటచే, మదరాసు హైకోర్టు ఆమిల్లులను మూసివేయవలయునని అరగంట సేపటిలో తీర్మానించినది. మెక్లీడ్ అండ్ కో (?) అనునొక కలకత్తా కంపెనీవారు బహిరంగపు వేలములో వానిని కొనివైచిరి. ఎయిడ్సుటు ఇండస్ట్రీస్ శాసనము ననుసరించి మదరాసు ప్రభుత్వమువారు రాజమహేంద్రవరపు కాగితపు మిల్లులకు $4\frac{1}{2}$ లక్షల రూపాయల ఋణము నొసంగిరి. ఈమిల్లుల సందర్భమున ప్రభుత్వమువారు పూర్తిగ వరాబుపద్ధతినే ప్రవర్తించిరి. పైశాసనమునుబట్టి, వారికి, ఆమిల్లులను స్వాధీనపరచుకొని నడిపించుటకుగాని, అమ్ముటకుగాని, వాని యాజమాన్యమునకు దగిన యేర్పాటులను జేయుటకుగాని, అధికార ముండెను. దేశీయుడగు నొక మధ్యవర్తిద్వారా ఆమిల్లుల నొకయూరపియన్ కంపెనీకి చెందజేయవలయునని ప్రభుత్వమువారు ప్రయత్నించుచున్నట్లు ప్రవాదములు బయలుదేరగనే మదరాసు శాసనసభవారు పెద్ద ఆందోళనము సాగించిరి. దీనికి ఫలితముగ మిల్లులను స్వాధీనపరుచుకొనుటకు మరియొక జాయింట్ స్టాక్ కంపెనీ యేర్పడినది. ఈలోపుగ, 40 వేల రూపాయల అల్పఋణముపై, ఒక అప్పుదారు మిల్లులను మూయించివేయవలయునని, ఐదునిమిషములలో, మదరాసు హైకోర్టువారి తీర్పును సంపాదింప గలిగెను. కాని తుదకు విలక్షణ కొంతవరకు పనిచేయుటయు, కొందరు తెలుగు సాహుకార్ల దేశభక్తిమూలమున మిల్లులు అప్పుక్రింద పోకుండ నిలువ గలుగుటయు సంతోషకరమైన సంగతి. ఇంక బెజవాడ నూలుయంత్రాలయముల సంగతి: వీనిని కట్టుటకు ఆరులక్షల రూపాయలు కావలసివచ్చినది. ఇందు మూడులక్షలు చెల్లింపబడిన మొత్తము. ఇండియన్ బ్యాంకు దీనికి రు 1,20,000 లు అప్పిచ్చెను. ఇంపీరియల్ బ్యాంకు రు 30,000 లిచ్చెను. ప్రధాన విచారణకర్త (Managing Director) నిస్స్వార్థముగ పనిచేసి, సాహసించి, స్వయముగ, రు 1,50,000 లను పెట్టుబడిపెట్టెను. ఐనను ఆమిల్లులకు ఈయేడు జూన్ నెల ఆరవ తేదీనాడు మూసివేయబడవలసిన స్థితి వచ్చినది. ఆఖరిది, బందరు పంచదార మిల్లులనుగూర్చి: విచారణకర్తల జాయింటు, విడి, హామీపై — విచారణకర్తల ఆస్తిలో అప్పు మొత్తము ముప్పదియవవం తుండును — ఇంపీరియల్ బ్యాంకు ఈమిల్లులకు రు 30,000 ల ఋణమునిచ్చెను. స్వల్పవాయిదా ముగియగనే తగాదా వచ్చినది. ఆఖరుకు, మూలధనము లేకపోవుటచే, వీనిని మూసివేయవలసియే వచ్చినది. అసలు సంగతియిది: ఈ ఇంగ్లీషు బ్యాంకులును, సగము ప్రభుత్వమునకు జెందిన బ్యాంకులును ఈదేశముయొక్క పారిశ్రామికాభివృద్ధి విషయమున తమకు బాధ్యత యేమియు లేదని తలచుచుండును; ఎగుమతి వస్తువులను ప్రోగుచేసికొనుటలో ఎక్కువ శ్రద్ధ గలిగియుండును. నిజముగా, శాసనమునుబట్టి, ఆరునెలలకంటె యెక్కువకాలమున కప్పిచ్చుటకు ఇంపీరియల్ బ్యాంకు కధికారము లేదు. ఇట్టి స్వల్పవాయిదా ఋణములు వర్తకమునకే కాని పరిశ్రమలకు సాయపడజాలవు. హిందూదేశములోని ఎగుమతి కంపెనీలన్నియు యూరపియన్ కంపెనీలే ఐయుండుట విచిత్రము — వాల్కార్ట్ బ్రదర్స్ కంపెనీలు, రాలీకంపెనీలు మొదలైనవే అన్నియు. దేశములో నిమారకపుబ్యాంకులతోను, తక్కినబ్యాంకులతోను సంప్ర

తించి సహాయము సంపాదింపగలిగిన విధియే. హిందూదేశపు రైతుగాని, ఎగుమతిదారుగాని వ్యాపారము నడుపుట కనర్హుడు. ఒకవేళ, ఎవరైన ముందుకు వచ్చినను ఇంగ్లాండ్ దేశములో అట్టివారిపై నిరోధమేర్పడును. అక్కడి బ్యాంకులు ప్రత్యక్షముగ వారితో వ్యవహరింపవు. ముఖ్యముగ, ఈవిషయమున, యూరపియన్ వ్యాపారమునకు మాత్రమే సాయమొసంగుచు ఈ బ్యాంకులు హిందూదేశపు వాణిజ్యమునకు పరిశ్రమలకు అడ్డుదగులుచున్నవి. పంట జామీనుపై ఈ బ్యాంకులు ఋణమిచ్చునప్పుడు, బీమాపద్ధతిపై నవి యెక్కువ శ్రద్ధవహించును. ఇది న్యాయమే—కాని, మొన్నమొన్నటిదాక బీమావ్యవహారమంతయు విదేశీ బీమా కంపెనీలతో జరుపవలసియుండెడిది. ఈ బ్యాంకులకు పైఊళ్లలోగల శాఖల యేజంట్లే ఆ కంపెనీలకు గూడ ఏజెంట్లుగ నుండెడివారు.

విద్యుద్దీపములు; సైన్యము

ఇంగ్లండ్ దేశపు నిరుద్యోగసమస్య మూలమున అచటి పరిశ్రమలవారు, మంత్రులు, క్రొత్తక్రొత్త పొలములను బీళ్లను వెదకికొనుచు, దేశదేశములకు బోవలసివచ్చెను. "క్రొత్త క్రొత్త వర్తకస్థానములను, విక్రయశాలలను" అని మన మిప్పుడు చెప్పవచ్చును. విక్రయశాలలను, సరకులను చాలభాగ మాక్రమించుట యైనపిమ్మట, నిప్పుడు, విద్యుద్యంత్రములను గూర్చియు, వాని సామగ్రిని గూర్చియు ప్రచారము మొదలు పెట్టినారు. ప్రతి పట్టణములోను టెలిఫోనుల నమర్చి, వానిని ఒండొంటితో గలుపుటకు ప్రభుత్వమువారిప్పుడు మిక్కిలి తొందర జూపుచున్నారు. రెండేండ్లకు మునుపు, తమతమ పట్టణములలో విద్యుద్దీపముల నేర్పాటుచేసినచో, ధనసహాయము చేయుటకు సిద్ధముగ నున్నామని ప్రభుత్వమువారు ఆ మ్యూనిసిపాలిటీలకు తెలియబరచియుండిరి. ఇది కొంతకాలము సాగినది. కాని రెండేండ్లలోపుగనే కార్యవిధాన మంతయు మారిపోయినది. కాకినాడ, రాజమహేంద్రవరము, బెజవాడ, కర్నూలు కూనూరు మొదలగు మ్యూనిసిపాలిటీలు హిందూదేశపు కంపెనీలకు కంట్రాక్టు ఇచ్చినవి; ఈ కంపెనీలవారు జర్మనీనుండియు, అమెరికానుండియు సామగ్రి దెప్పించిరి. ఇంతటితో, బ్రిటిషు పారిశ్రామికులకి నష్టము గలుగుచున్నదని కనిపెట్టి, గవర్నమెంటువారు మదరాసు స్థానికప్రభుత్వమువారి పరిపాలన శాఖ ద్వారా, గవర్నమెంట్ ఎలెక్ట్రికల్ ఇన్స్పెక్టరు సలహామీదనే కాని,—ఈ ఉద్యోగి తప్పక ఇంగ్లీషువాడే యైయుండును—ఎలెక్ట్రిక్ సామగ్రికి సరకుహుండీని ఏ మ్యునిసిపాలిటీయును అంగీకరింప గూడదని ఒక క్రొత్త ఆర్డరు జారీచేసిరి. తమ యిష్టము వచ్చినట్లు కంట్రాక్టు ఏర్పరచుకొనుటకును, తమ యక్కరలను సవరించుకొనుటకును, సహజముగ, శాసనము ననుసరించి, మ్యునిసిపాలిటీల కన్నిటికినిగల హక్కులను ఊడబెరికికొని వానిని మూలద్రోయుటకు ఈ విధముగ ప్రభుత్వము వ్యవహరించుచున్నది. ఇంతకుమునుపు, మ్యునిసిపాలిటీల ప్రయత్నము లన్నియు పూర్తిగాకుండగనే, మూడేసి నాలుగేసి లక్షల అప్పుమొత్తములను ఎలెక్ట్రిక్ దీపములకై వానికి నిరుద్దిపరుసగ రెండుమూడేండ్లకు బడ్డీలను లాగుచుండిన ప్రభుత్వము, ఎలెక్ట్రిక్ సామగ్రి వాడకమంతయు బ్రిటిష్‌కంపెనీల లాభముకు సరిపడునట్లు ఉండివనేగాని అప్పియ్యమని యిప్పుడు బెదరించుచున్నది. నిజమునకు దానియర్థ మిదియే. కలకత్తా ఎలెక్ట్రిక్ ఇంజనీర్లు సభచేసి, మదరాసు ప్రభుత్వమువారి యీ నీతిని బ్రహ్మాండముగ పొగడుచు, వారికి తమ యభినందనములను, ఆమోదములను అందజేసిరి.

సైన్యము

ఇంక, సైన్యము కడపటి మెట్టు. శిక్షణ సామర్థ్యమునకు ప్రసిద్ధిగాంచిన తక్కిన పాశ్చాత్యజాతులవంటిదే బ్రిటిషుజాతియు. సరిగా ఈ శిక్షణమునకే ప్రాచ్యదేశములు కొరవడియున్నవని పదేపదే ఒక యాక్షేపణ వచ్చుచున్నది. ఈ శిక్షణమేమో తెలిసినవారు చాల తక్కువగ నుందురు శాంతిసమయములో శిక్షణమన్న పరిశ్రమల వ్యవహారము; యుద్ధకాలమున శిక్షణము, సైన్యవ్యవహారము. పారిశ్రామికరంగమున బ్రిటను దేశము పూర్తిగ తన వాణిజ్య పారిశ్రామిక లాభముల కొరకే హిందూదేశము నెట్లు పాలించుచున్నదియు తెలిసికొంటిమి. సైన్యవ్యవహారము విషయమున గూడ వారి నీతి యీ మార్గము నే యనుసరించునని యంగీకరింపక తప్పదు. హిందూదేశములో బ్రిటిషు ప్రభుత్వము వారు 81,000 బ్రిటిషు సైనికుల నుంచియున్నారు. వారందరును 17, 24 ఏండ్ల మధ్యప్రాయమువారు. హిందూదేశపు ధనముతో వారు తర్ఫీదు పొందుదురు. వారు పూర్తిగ సైనికులైనప్పుడు—సరిగనీ సమయముననే సైనికులుగ వారి సహాయము దేశమునకు మిగుల నుపయోగకరమైయుండును—హిందూదేశమునకు వారివలన లాభ మేమియు లేకుండపోవుచున్నది. వారిని విడిచివైచి, హిందూదేశములో సైన్యమున జేరుటకుగాని, పోలీసుశాఖలోను ఇతర శాఖలలోను ఉద్యోగములను సంపాదించుటకుగాని, లేకున్న, ఇంగ్లాండుకు మరలిపోవుటకుగాని వారికి అనుమతి యొసంగుదురు. అనగా, కేవలము బ్రిటిష్ సైనికులు, బ్రిటిష్ పౌరులు నైన, వీరికందరికి హిందూదేశపు ఖర్చుతో తర్ఫీదు ఇచ్చుచున్నారని యర్థము. కాని యీ వైపరీత్య మింతటితో ముగియుటలేదు. తలకొక్కంటికి 25 పౌనుల చొప్పున హిందూదేశము వీరినందరిని గొనుచున్నది. ఈ విధముగ, ఈ 81000 సైనికులకును హిందూదేశము ఇంచుమించు ఇరువదిలక్షల పౌనులను ఇచ్చుకొనుచున్నది. మరియు, నిది, బ్రతికినన్నాళ్లకు, ఒకేసారిగ ఇచ్చివేయదగిన మొత్తము కాదు; ఇందులో ఏడవవంతు ఏటేట మరల నిచ్చుచుండవలయును. ఇట్టిది, హిందూదేశముయొక్క నిస్సహాయమగు నవస్థ; ఇట్టిది, సైన్యశిక్షణమునకై ఇంగ్లాండు హిందూదేశమును కొల్లగొట్టుచున్న పద్ధతి. నేవలో భారతీయుల యుద్యోగముల విషయమున గల నిర్బంధములను గూర్చి వివరించుట యనవసరము. మనచర్చ కది అంతగ సంబంధించినది

కాదు. హిందూదేశములోని 3200 ఆఫీసర్లలోను, 61 రు మాత్రమే భారతీయులని తెలిసికొన్న జాలును. హిందూదేశమునకును ఇంగ్లాండుకును సైన్యవ్యవహారములను సవరించువిషయమున అభిప్రాయభేదము గలదు. బ్రిటిషు సైనికుల వెల 25 పౌనులకంటె హెచ్చింపవలయు ననుటయే దీనికి ప్రధానకారణ మని తోచుచున్నది

సామానులు (Stores)

హిందూదేశముయొక్క ధనమును కొల్లగొట్టు ఈ విధానములో నన్నిటికన్న నింద్యమైన వ్యవహారము ప్రభుత్వమువారి సామానులకొనుబడికి సంబంధించినది. దీనికి సంబంధించిన ప్రభుత్వ శాఖ యంతయు ఇంగ్లాండుదేశముననే యున్నది. 1920 సం॥ లో నియమింపబడిన స్టోర్సుకమిటీవారి నివేదిక యింతవరకు మూలబడియే యున్నది. ఈ సామానులకొనుబడినిగూర్చి భారత శాసనసభలో నెన్నిప్రశ్నలు వచ్చినను ప్రయోజన మేమియు లేకపోయినది. కథ పెంపకుండుటకుగాను, ఈనడుమ, దీనివిషయమున ప్రభుత్వమువా రంగీకరించిన నియమములు కొంతవరకు తృప్తికరములై యున్నవని చెప్పిన జాలును. ఈ నియమములనుబట్టి, మొదట, దేశములో తయారైన ముడివస్తువులను లేక హిందూదేశమునకు చెందిన వస్తువులతో హిందూదేశములో తయారైనవానికి; తరువాత, విదేశవస్తువులనుండి హిందూదేశములో తయారైనవానికి; అటుపై, హిందూదేశములో నిలవలో నున్న విదేశవస్తువులకు; చిట్టచివర, ఇతర దేశములలో తయారైనవానికి— యీవరుసను, కొనుబడిలో ఆయావస్తువుల కెక్కువ యాదరము నీయవలసియుండును. ఐనను, ఆయుధములు, మందుగుండుసామను, వానికి కావలసిన ప్రత్యేకములైన యుపకరణములు, మరి యితర యుద్ధసామగ్రులు—నావికసైన్యమునకు, పదాతిసైన్యమునకు, విమానసైన్యమునకు గావలసిన వన్నియు—చిత్రరచనములకు,ముద్రణలకు,చిహ్నములకు లేక శిల్పములకు మున్నగు వానికి సంబంధించినంతవరకు, ఆయాశాఖల సైన్యముల యధికారులవలన ఏర్పరుపబడిన పద్ధతుల ప్రకారము, హిందూదేశములో దొరికిననే తప్ప — వానికై లండనులోనున్న ఇండియన్ స్టోర్సు డిపార్టుమెంటు వారికి దరఖాస్తు పెట్టుకొనవలయును అను నియమము కలదు. ఎట్లయినను, ఈ వస్తువులన్నియు విదేశవస్తువులంత శ్రేష్ఠములై యుండవలయునను షరతుకూడ కలదు. పైనియమముల కేపాటి భంగముగలిగినను, దాని కీషరతు నాధారముగ గొనుట కవకాశము గలదు. ఇంక, నీ సామగ్రికంతకును రూపాయలలో లెక్కవేయవలయు నను స్పష్టమగు సూచన యొకటియే సంతృప్తికరమైన విషయము.

ముగింపు

బ్రిటిషు ప్రజలును ప్రభుత్వమువారును, హిందూదేశ పరిపాలనమునకు జెందిన ప్రతిశాఖలోను, ఏవిధముగ ఒకేవిధమగు ఆర్థికనీతిని అనుసరించుచున్నారో పైన వివరించుటకు ప్రయత్నించితిమి. ప్రభుత్వమువారు తమ శక్తిని, అధికారమును పలుకుబడిని హిందూదేశమున బ్రిటిషు వారిలాభముల యభివృద్ధికై వినియోగించుచు ఆవర్తకమునకు,పరిశ్రమలకు రక్షణమొసంగుట మాత్రమే చేయుచున్నారు. హిందూదేశము ఇంగ్లీషు సరుకులకు తగిన విక్రయశాల యైననే తప్ప దానియుపయోగము ఇంగ్లండు కేమియు లేదు. ప్రతివిక్రయశాలనుండియు ఇంగ్లీషు సరుకులు తరిమివేయబడినవి. ఇనుము బొగ్గు, ఈ రెంటి విషయమునను, ఇంగ్లాండు పేరందినది. కాని యీ రెండును నానాటికి ప్రపంచమున కనావశ్యకములై పోవుచున్నవి. ఏటేటను మొత్తముమీద అన్ని దేశములలోను 120 కోట్ల మిలియన్ల మెట్రిక్ టన్నుల బొగ్గు లభించుచున్నది. కాని ఇంజన్ల అవసరము తగ్గిపోవుచున్నది. 10 యేండ్లకు మునుపు అమెరికా దేశమందలి వాణిజ్యపారిశ్రామిక వ్యాపారములు నూటికి 84 పాళ్లు బొగ్గుమీదనే యాధారపడి యుండెను. కాని యిప్పుడు 64 పాళ్లు మాత్రమే బొగ్గును అమెరికా ఉపయోగించుకొనుచున్నది. ఇటలీ, తన యవసరమునకుగాను, 9 మిలియన్ల మెట్రిక్ టన్నుల ఇంగ్లీషుబొగ్గును ఉపయోగించుచుండెను. ఇప్పుడిటలీ దానికి బదులుగ హైడ్రో-ఎలెక్ట్రిక్ పద్ధతిని ప్రవేశపెట్టినది; కాబట్టి యీమేరకు ఇంగ్లీషు బొగ్గు వ్యాపారము నష్టపడినది. జలపాతములనుండి పుట్టుచున్న విద్యుచ్ఛక్తియు, నూనెచేగాని, గ్యాసుచేతను కలపచేతను గాని, నడుపబడుచున్న ఇంజన్లనుండి జనించు విద్యుచ్ఛక్తియు బొగ్గు అవసరమును పూర్తిగా నెట్టివైచినవి. ఇనుముకు సంబంధించినంతవరకు, దానిని తప్పించివైచి సిమెంటు కలగలుపుకట్టడములతో కమానువంతెనలను గట్టించుటకు తీవ్రముగ ప్రయత్నములు సాగుచున్నవి. ఈనడుమనే మదరాసు చీఫ్ ఇంజనీర్ గారు వంతెనలు తూములు, ఎంతచిన్నవైనను సరే, ఇనుపబద్దీలతో నిర్మింపవలదనని యొక ప్రకటనము గావించిరి. ఇంగ్లాండు నిరుద్యోగశాఖ మంత్రియైన థామసుగారు, పదవి స్వీకరింపగానే, ఇంగ్లండులోనే తయారుగాదగినవిగ నున్నంతవరకు, దిగుమతియగుచున్న (పైదేశములనుండి) వస్తువులన్నియు ఇంగ్లాండు విక్రయశాలలనుండి తొలగింపబడవలెనని ప్రకటించిరి. మొట్టమొదట ఆయన ముట్టడించినవి కొయ్యబద్దీలు; ఇంగ్లాండులోను, హిందూదేశములోను గూడ ఉక్కుబద్దీలు అతిశీఘ్రముగ నీనిస్థానము నాక్రమించివైచుచున్నవి. థామస్ గారు ఈవిధముగనే ఇంగ్లాండ్ నిరుద్యోగసమస్యను పరిష్కరించుట కతితీవ్రముగ బ్రయత్నించుచున్నారు. ఈనిరుద్యోగుల సంఖ్య యుద్ధము ముగిసిన క్రొత్తలో 20 లక్షలుండెను. థామస్ గారు మంత్రి పదవికి వచ్చునాటికి 11 లక్షలుండెను; మరి నాలుగు నెలల కది 15 లక్షలైనది. థామస్ గారు, తమసహోద్యోగుల కెరిగింపకయే, ఒక యోడనిండ బొగ్గును కనడాకు గొనిపోయి ఇంగ్లీషుబొగ్గు నుపయోగింపవలసిన దని కనడావారిని ప్రార్థించిరి; కాని వారు నోవాస్కోషియా బొగ్గుపై నెక్కువ యిష్టము జూపిరి. ఇంపీరియల్ ప్రిఫరెన్సు పద్ధతిని, కనడాలో ఇంగ్లీషుసరుకులకు అదనపుసౌకర్యములను సంపాదించుటకు

ఇంగ్లీషువారుచేసిన ప్రయత్నములును వ్యర్థములే యయ్యెను. ఇంపీరియల్ ప్రిఫరెన్సు సిద్ధాంతముయొక్క లాభములను పొందవలసిన దిగుమతి సరుకులలో, అర్ధమపత్తుము, నూటికి కేబది పాళ్లైన బ్రిటిషుపనివాండ్రచే చేయబడినవై యుండవలెనను ప్రస్తుత నియమమును సవరించుటకు కనడా టారిఫ్‌బోర్డువారు అంగీకరింపలేదని ఒట్టావా నగరమునుండి వచ్చిన వృత్తాంతము లాంకషైరులో తీవ్రముగు నిరాశను గల్గించినది. పూర్వపు నియమమైయుండిన నూటికి ఇరువదియైదువంతుల ప్రమాణమునకు అంగీకరింపకపోయినను, ఏదో కొంతతగ్గింపును అంగీకరించెదరని లాంకషైరులో ఆశించుచుండిరి. కనడాలో, ప్రత్తిని తెప్పించుకొనువారును ఉపయోగించుకొనువారును లాంకషైరును సమర్థించిరి. కాని నేతగాండ్రు, లాంకషైరుకు సామ్రాజ్యమునుండి కావలసినంత ప్రత్తి దొరుకుచున్నదని చెప్పి, ప్రతిఘటించిరి. ఫిబ్రవరి నెలలో ఆయవ్యయపట్టిక ప్రకటింపబడువరకు బోర్డువారి నిర్ణయమునుగూర్చి ప్రభుత్వమువా రేమియు ప్రకటించుటకు వీలులేదు. ఈలోపుగ, హిందూదేశములో వాణిజ్యపు సుంకములు, ఈనడుమ చాలసారులు, లాంకషైరుకు విరుద్ధముగ నేర్పరుపబడిన సంగతినిగూర్చి లాంకషైరు పరిశ్రమలవారు ఖేదము జూపుచున్నారు. ఆస్ట్రేలియా ప్రస్తుతము కొన్ని వస్తువులపై పన్ను ఎక్కువజేసినది. ఇంగ్లండుకు ఎక్కువ ఆశాజనకముగ నుండిన పద్ధతిని కనడా అవలంబించునట్లు కనబడదు. వ్యవహారము లిట్లుండుటచే, ఇన్నాళ్లనుండియు చిన్నచూపుతో చూచిన సోవియట్ రష్యాతో ఇంగ్లాండు రాయబారములు నడుపవలసివచ్చినది. 700 మిలియన్ల పెట్టుబడిగలిగిన 500 బ్రిటిషు కంపెనీల ప్రతినిధులు, 80 మంది, సోవియట్ రష్యా క్రయశాలల స్థితిగతులను పరిశీలించి, తీవ్ర నిరసనమునకు గురియైన ఆసోవియట్‌రష్యాతో, వర్తకసంబంధములను పునరుద్ధరించుసందర్భమున రష్యాకు వెడలియున్నా రన్న సంగతి చాలమందికి తెలియదు. రష్యా వాణిజ్యశాలల కట్టుదిట్టములను గూర్చియు, వాని క్రమపద్ధతిని గూర్చియు వీరు విజ్ఞప్తు లంపుకొన్న మీదటనే, లేబరు ప్రభుత్వము ఆ ప్రభుత్వముతోడి రాజకీయసంబంధములను మరల నేర్పరుచుటకై ప్రయత్నించుచున్నది. తా మొకటిపైనొకటి గుప్పుకొన్న దురంతములకును నిందలకును దరువాత, నేనాడు, ఆ రెండు దేశములును పరస్పరము రాయబారులను పంపుకొనుచుండుట మనము చూచున్నాము. ఈ విధముగ ఇంగ్లాండు, తన జాతీయజీవితము విషయమున నిరాశాపూర్ణమగు నవస్థకు వచ్చినది. దాని వ్యాపారమంతయు కట్టుబాట్లు తప్పిపోయినది. యుద్ధములో విజయము దాని ప్రజలకు నిరుద్యోగసమస్యను మాత్రమే తెచ్చిపెట్టినది. ఇంతకుమునుపు ఇంజన్లు, ఇనుము బొగ్గు ఇంగ్లాండునుండి కొనుచుండిన ఫ్రాన్సు, తనకు జర్మనీనుండి రావలసిన నష్టపరిహారములకు బదులుగ, ఈ వస్తువులను, ఏ ఖరీదును లేకుండగనే, యిప్పు డా దేశమునుండి తెచ్చుకొనుచున్నది. ఈవిధముగ, ఓడిపోయిన జర్మనీదేశము రాత్రింబవళ్లు, నిరుద్యోగమన నేమో యెరుగక, పనిసందడితో గింగురుమనుచుండ, ఇంగ్లండు, ఫ్రాన్సు విక్రయశాలలను గోల్పోయి, విజయముచే గలిగిన దుష్ఫలితముల మూలమున నవస్థపడుచున్నది. ఏ వైపు చూచినను, ఇంగ్లండుస్థితిగతులు మిగుల దుస్స్థితికి వచ్చియున్నవి. నేడు, అధినివేశప్రతిపత్తి నాధారముగగొని, ఆంగ్ల రాజ్యాంగవేత్తలు హిందూదేశముతో సంధికివచ్చుచున్నారన్న, దాని యాశయము, ఒకవేళ హిందూదేశపు లాభమే యైయుండినను, ఆవేళకు ఇంగ్లండు లాభములుగూడ నందిమిడియే యున్నవి. ఈవివరము లన్నియు సాధారణముగ హిందూదేశపు రాజ్యాంగవేత్తలకు తెలియవు. ఇందు ఒక్కొక్కటియు కష్టసాధ్యమగు పరిశీలనముచే తెలిసికొ దగినది; ఒక్కొక్కటి ఒక్కొక్క అధ్యాయమునకు సరిపడినది. ఐనను, రోజుకురోజుకు, గంటకు గంటకు, హిందూదేశపు వాణిజ్యపారిశ్రామిక జీవితమును, ప్రతినిమేషమును, ఏపద్ధతుల ననుసరించి బ్రిటిషువారు కొల్లగొట్టుచున్నారో ఆ పద్ధతులను, ఉన్నవున్నట్లుగ, పైపుట్టములలో చిత్రించుటకు ప్రయత్నించితిమి. ఈ విధముగ గల్పింపబడిన యభిరుచి, అగాధమైన ఎడతెగని యాకర్షణశక్తిగలిగిన యీ విషయమునుగూర్చి, విశేషముగ భారతదేశపు రాజ్యాంగవేత్తలలో కుతూహలము గల్గింపవచ్చునని మాయాశ. వస్త్రములవిషయమున బ్రిటిషువారు హిందూదేశమున నవలంబించుచున్న నీతినిగూర్చి యేమియు విచారింపబడలేదు. అది ప్రత్యేకముగ నొకభాగము నాక్రమించును. ఐనను, కెప్టెన్ బెన్ గా రన్నట్లు "బ్రిటిషు లాభములకై హిందూదేశమును కొల్లగొట్టవలయునను నభిప్రాయము అంతరించిపోయిన"దనియు, "పరిత్యజింపబడిన"దనియు నాశించుకొందము.

ప్రభువులసభ సభ్యులలో వ్యాపారస్థుల వివరములు

వ్యాపారములపేర్లు	డైరెక్టర్ల సంఖ్య	వ్యాపార సంస్థల సంఖ్య	అధ్యక్షులు, పరిపాలకులు ఉపాధ్యక్షు లువీరిసంఖ్య
వ్యవసాయము	7	6	
బ్యాంకింగు 1	93	44	14
మద్యపదార్థములు	30	22	12
సిమెంటు, కట్టడములసామగ్రి మొదలైనవి	9	5	
కాగితములు	9	5	
రసాయన పదార్థములు	36	30	14
ప్రత్తిపంట	5	3	

1. ఒక బ్యాంకుకు 9 డైరెక్టర్లు, తక్కినవానికి 5 డైరెక్టర్లు, మరికొన్నిటికి 3 డైరెక్టర్లు.

ఓడరేవులు	9	9	
విద్యుచ్ఛక్తి, దీపములు	26	20	6
ఇంజనీరింగు, యాననిర్మాణము	44	33	8
వినోదములు	10	9	4
ధనకోశము[2]	61	44	
ఆహారపదార్థములు	17	15	6
వాయుపదార్థములు	6	5	
హోటళ్లు, వగైరాలు	10	10	
బీమా[3]	131	68	29
ఇనుము, బొగ్గు, ఉక్కు	78	70	37
భూములు[4]	68	64	
వాణిజ్యసంస్థలు	8	8	6
లోహములు	9	9	5
సంచారములు, గనులు, బంగారు వజ్రములగనులు మొదలైనవి	68	68	21
మోటార్లు, సైకిళ్లు మొదలైనవి	12	12	6
వార్తాపత్రికలు మొదలైనవి	19	19	12
నూనె[5]	73	73	
కాగితముల పరిశ్రమ	6	6	
తోటలు (టీ, రబ్బరు మొదలైనవి)	20	18	9
ఇనుపదారులు[6]	67	45	25
నౌకా నిర్మాణము	8	8	
ఓడవ్యాపారము[7]	72	50	36
తంతివార్తలు మొదలైనవి	22	18	4
నేతపనులు	13	13	4
ట్రాములు మొదలైనవి	10	9	5
నిధులు	48	41	17
ఇతరవ్యాపారములు	72	67	19

అనువాదకుడు : ప్ర. రంగాచార్యులు

భావనారాయణా!

పిసుపాటి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారు

చపలస్వాంతుఁడ మోహసంగతుఁడ నాశాపాశబద్ధుండ దు
ర్వ్యపలాపుండను నీతిబాహ్యుఁడ మహాహంకారచేతస్కుఁడన్
గృపణాత్ముండను దుష్క్రియారతుఁడ సంకీర్ణాభిమానుండ నా
యపవిత్రత్వము రూపుమాపవలెనయ్యా! భావనారాయణా!

జపమంచున్ దపమంచు వేదమని శాస్త్రంబంచు నీమంత్రమే
జపియింపన్ దలపెట్టినాఁడ బహువిశ్వాసంబుతో నీవు నా
యపరాధమ్ము లడంచి సంసృతివిషాగాంభోధి దాటించినన్
గృహతోఁ జూడుము మోక్షమీయు మికఁ దండ్రీ భావనారాయణా!

పరితోషమ్మును బాడుసేయుటకు నీ పాపిష్ఠకోపమ్ము నా
దరియందుండి తొలంగకుండెఁ బరమార్థంబెల్లఁ బాడాయె
సంస్కరణాచారము లేటిలోఁగలసె వాక్సారస్యమే పోయె నో
వరదా! నాగతి యేమి చేసెదవు దేవా! భావనారాయణా!

దురితాలాప కథావిధానములచే దోసంబు లార్జించి శ్రీ
హరినామ స్మరణం బెఱుంగక ముధాయానమ్ముచేఁ జిత్తమున్

---

2 ఒక కంపెనీ 5 డైరెక్టర్లను గలిగియుండెను. మరి మూడింటికి ఒక్కొకదానికి ముగ్గురు డైరెక్టర్లుండిరి.

3 ఒక కంపెనీకి 10 డైరెక్టర్లు, మరిరెంటికి ఒక్కొక్కదానికారుగురు, ఒకదాని కైదుగురు, మరి నాల్గింటికి ఒక్కొక్కదానికి నలుగురు.

4 ఈ 64 కంపెనీలలోను 21 జమీందారీలు

5 బేర్‌స్టెడ్ ప్రభువు ఇందు 45 కంపెనీలలో డైరెక్టరు

6 వీనిలో 29 విదేశములకు జెందినవి

7 కైల్సంట్ ప్రభువు 42 కంపెనీలకు డైరెక్టరు

బరితాపమ్ముల పాలఁద్రోచిన మహాపాపాత్ముఁడన్ శ్రీహరీ!
శరణంబంటిని బ్రోవుమంటి జగదీశా! భావనారాయణా!

లోకుల్ గాకులు వార లొక్కపరి సంశ్లోకింతు రొక్కప్డు చె
వ్వాకు ల్వాగుచు దూరుచుంద్రు చపలవ్యాపారు లవ్వారు లో
కైకత్రాణపరాయణా! శరణ మీవే నాకు నాతండ్రి! నీ
శ్రీ కారుణ్య సుధారసం బొసఁగవే శ్రీభావనారాయణా!

చలియుం చాతపమంచు వర్షమని కష్టంబంచు లెక్కింపకే
పలుపాట్లం బడు మౌని సత్తములె దుష్ప్రాపంబు నీతత్వమున్
దెలియంజాలక క్రిందుమీదులయి యంధీభూతులై యుండ నీ
చల చేతస్కుని వృత్త మేమనెదు శ్రీశా! భావనారాయణా!

కలికాలమ్మున నీవొకండవు మహాకారుణ్య సంపత్తితో
వెల లేకుండ లభించు పెన్నిధివి హృద్వీధిన్ వసింపంగ నా
కిలలో నింత సుఖంబు గల్గెఁ బరమం దింకెంత సౌఖ్యమ్ము రాఁ
గలదో నేను వచింపఁజాల శ్రితభక్తా! భావనారాయణా!

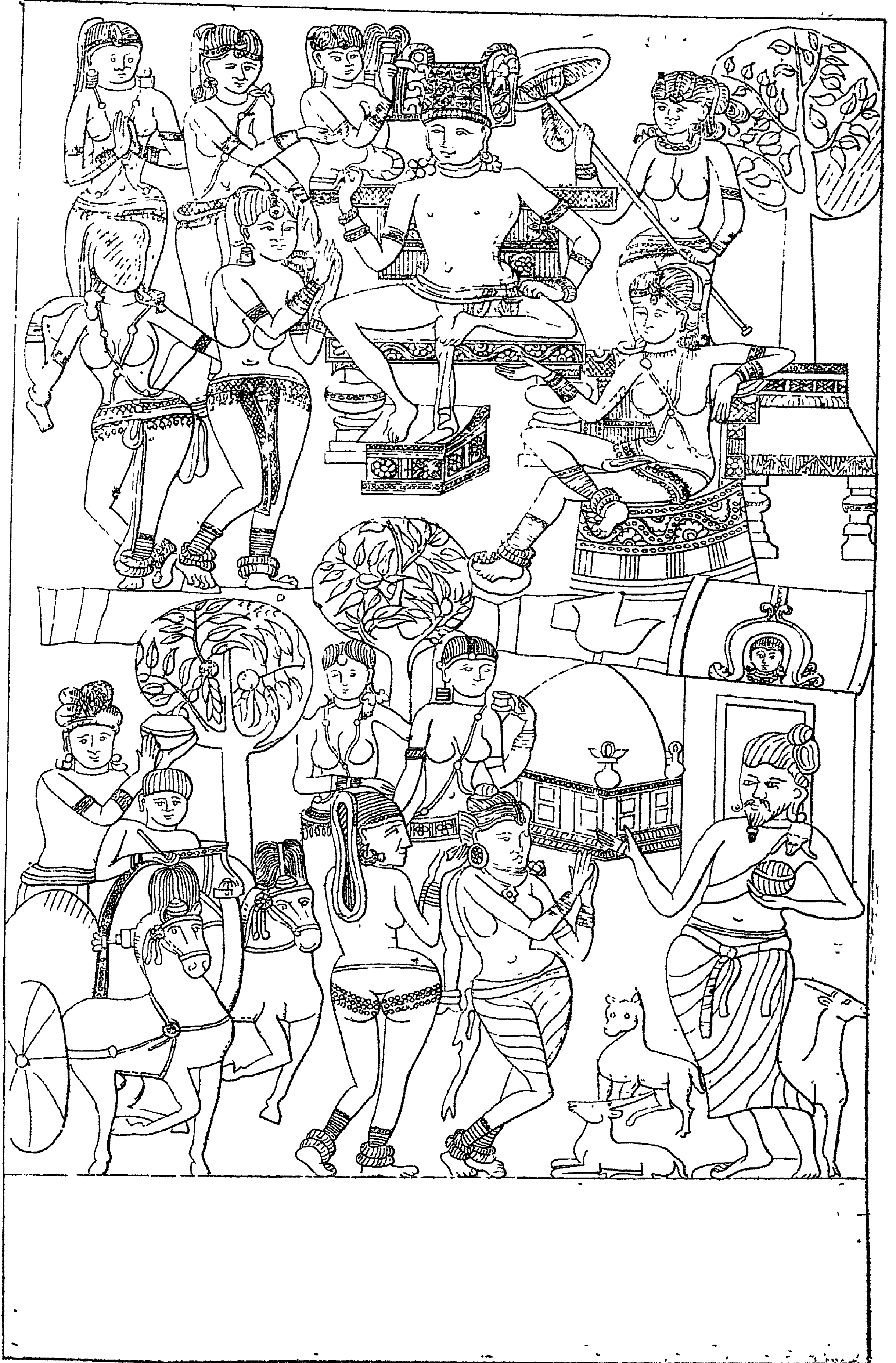
ఆలుం బిడ్డలు బంధువుల్ ధనములం చాసక్తిమై నేడ్చి త
ద్వ్యాలోలత్వముచేతఁ బోషణముకై దాస్యమ్ము లెన్నెన్ని యో
కాలాకాలము లేకచేయుచు భవత్కైంకర్య భాగ్యంబు దు
ష్టాలాపాత్ముఁడు బొందలేఁడు జగదీశా! భావనారాయణా!

తొలిజన్మంబునఁ జేసినట్టి భగవత్పూజావిశేషంబుచేఁ
దలపంగల్గెను నీదునామ మిపు డాత్మన్ నాకు నాతండ్రి! ని
ర్మలినంబైన ప్రభావమేర్పడ సుషుమ్నాద్వారమందుండు నీ
వెలుఁగుంజూపి తమంబుమాపుటకు రావే? భావనారాయణా!

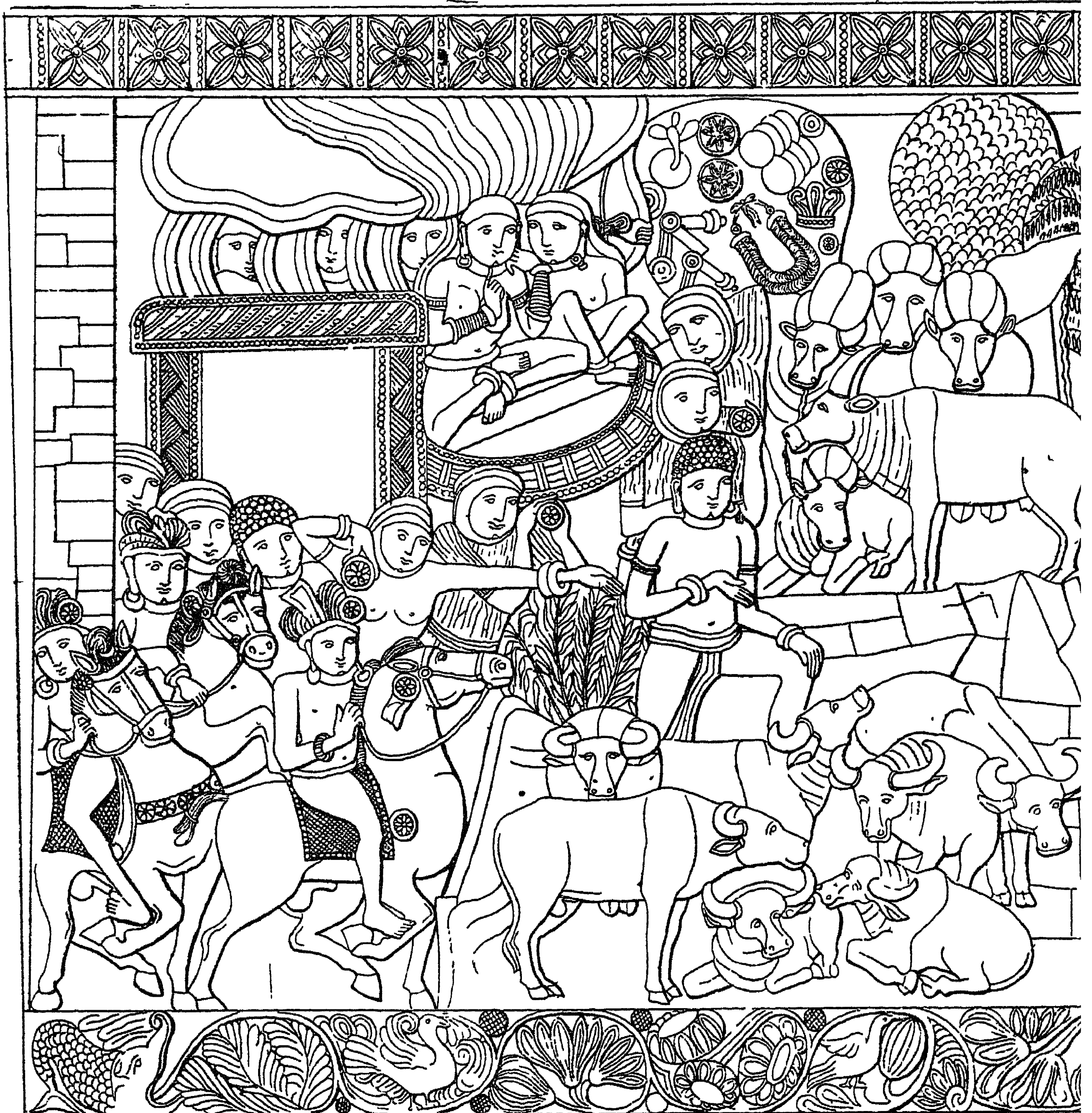
క్షణకాలమ్మున కొక్కరీతిగను సంకల్పంబు లేతెంచి పై
క్షణమందే వ్యథ లుద్భవించి విగతస్వాంతుండనై యుంటి నా
క్షణమాత్రంబులు చంచలంబులగు మాయాలిప్స లింకేల? నీ
ప్రణవమ్మున్ జపియించు వైభవము దప్పన్ భావనారాయణా!

ధరపైనాడు శరీర ముండువఱకున్ దైన్యంబు దుఃఖంబులున్
బరితాపంబులు రోగము ల్గలుగకుండన్ జేసి త్వన్నామసం
స్మరణావేశమునందు నామదిని సంస్థాపించి సంతోష సం
భరిత స్వాంతునిఁ జేయఁగావలయు నప్పా! భావనారాయణా!

అమలాచారపరాయణాత్ములకు నాయాసంబుఁ గల్పించు నీ
విమతాచారుల దుర్వివేకులను దుర్వార్యాఘ్యులన్ దుష్టులన్
శమనంబుం బొనరించి సజ్జనుల కాశాస్యంబు లీడేర్చి సం
ప్రమదాంభోధిని ముంచి తేల్పవలె నప్పా! భావనారాయణా!

చిత్రము 3

చిత్రము ౪

యతిప్రాసలు

సన్నిధానము సూర్యనారాయణ శాస్త్రిగారు

ఈ యతిప్రాసలను గూర్చి ఆధునిక పండితులలోను, కవులలోను భిన్నాభిప్రాయములున్నవి. కావలయునను వారు కొందఱు, వలదను వారు కొందఱు. మొదటి తెగవారు తెల్పు అభిప్రాయములు ఇవి:—

'ప్రాచీనులు యతిప్రాస లుంచుకొని గ్రంథములు రసవంతములుగాఁ జెప్పియుండలేదా? వారు సమర్థులగు సర్వతోముఖపండితులు గనుక యతిప్రాసములకు జంకరైరి. ఆధునికులు భాషాపరిశ్రమ లేనివారగుటచే కాశికిఁ బోయిన వారు ఇష్టములేని శాకఫలాదులను విసర్జించునట్లే తమకుఁ గష్టముగానున్న యతిప్రాసలు విడువ నెంచుచున్నారు. నదికిబిడ్డలువలెఁ బద్యమునకు యతిప్రాసలు ముఖ్యములు.'

అని. వీరు కేవలప్రాచీన సాంప్రదాయికులు. నూతన సంప్రదాయవాసన బొత్తుగా గిట్టనివారు.

నూత్న సాంప్రదాయికులలోఁ గూడ నొకతెగ వారు యతిప్రాస లుండవలెననియే వాదింతురు. కాని వారు తెలుపు క్రొత్తయుక్తు లేమియు లేవు.

కూడదను వారు తెలుపు అభిప్రాయము:—

'కవిత్వమునకు రసము ప్రధానము. 'వాక్యం రసాత్మకం కావ్యం' అని సాహిత్యదర్పణకారుఁడును, 'సాధ్యో హి రసో యథా తథం కవిభిః' అని ఆంధ్ర శబ్దచింతామణికారుఁడును ఉచ్చకంఠములతోఁ జాటుచున్నారు. యతిప్రాసలు రసోత్పాదకములుగావు. ప్రత్యుత కొన్నిచోట్ల రసభంజకములును అగుచున్నవి. మఱియుఁ గవిత్వమునకు నిర్బంధములుగూడవు. యతిప్రాసలు నిర్బంధములలోఁ జేరినవి. పంజరములోని పిట్టవలె భాషానిర్బంధములలో బద్ధుఁడై కవి గిలగిల కొట్టుకొనును. వానికి స్వాతంత్ర్యము కావలెను. ఆంధ్రమునందువలె సంస్కృతమున యతిప్రాసలు లేవు. అందు రసస్ఫూర్తి కలుగుటలేదా? ఆంగ్లమునను గొంతమంది మహాకవులు నియమోల్లంఘనముఁ జేసి వ్రాసిన కావ్యములు రసవత్తరములుగా నుండలేదా? కనుక యతిప్రాసములు తీసివేసినచోఁ గవిత్వమునకు హాని రాదు. అది కావ్యము కాకపోదు. యతిప్రాసము లున్నంత మాత్రముననే అది పద్యము కాదు. రసవంతమగు పద్యమును, గద్యమును గవిత్వమే. 'అయినచో పద్య మేల వ్రాయవలెను? రసవంతమగు గద్యమే వ్రాయరాదా? పద్యము వ్రాసినపుడు యతిప్రాసము లుంచరాదా' అందురా? అది ప్రశ్న గాదు. కవికిఁ దోఁచిన భావము పద్యమునందు గణనియమమును బొంది యొకవిధమగు సంగీతమునకు బద్ధమై చిత్తాకర్షకతను వహించి మాధుర్యమును గూర్చుచున్నది. గద్యమునందు గణనియమము లేకపోవుటచే సంగీతమునకు బద్ధముకాక చిత్తాకర్షణశక్తి లేనిదై రసస్ఫూర్తియందుఁ గొఱవడియున్నది. మఱియు నొకటేభావమును గద్యమునందును, బద్యమునందును వ్రాసి చూడుడు. అప్పుడు మీ ప్రశ్నకుఁ గల విలువ మీకే తెలియఁగలదు. కనుక యతిప్రాసలు తీసివేసినచో రసపిండములగు కావ్యములు వెడలుననుట నిస్సంశయము.'

అని. ఈ మతములం దున్న సత్యాసత్యములను మనము విచారింపవలెను. అందు ముందు ఈ యతిప్రాసల

నియమము ఇతర భాషలలోఁగూడఁ గలదా? మన భాషయందు వీనిని నియమించిన వారి అభిప్రాయ మేమి? వారి అభిప్రాయ మెంత సమంజసము? అను విషయమును బరిశీలింతము.

సంస్కృతభాషలో యతి, విశ్రాంతి, విరతి, విశ్రామము మొదలగునవి పర్యాయ పదములు. 'యతిర్విశ్రామసంజ్ఞికా' అని లక్షణము చెప్పఁబడినది. అనఁగాఁ బద్య పాదమును రెండుభాగములుగాఁ జేసి మొదటిభాగము చివర ఆపుట. రెండుభాగములును ఏకసమాసాంతర్గతములై కూడ నుండవచ్చును. కాని ప్రథమభాగాంతాక్షరమును, ద్వితీయ భాగాద్యక్షరమును ఏకపదగతములై యుండరాదు. కాని ఆంధ్రమందువలె సంస్కృతమున అక్షరమైత్రి లేదు. మఱియు సంస్కృతమున ప్రాసమేలేదు. కాని అంత్యప్రాసము గలదు.

"వృద్ధోయాతి గృహీత్వా దండం
తదపి న ముంచ త్యాశాపిండమ్."

ఇట్టి స్థలములందు అంత్యప్రాసము ఆంధ్రమందు పోతనకవిత్వమునందువలె హృద్యముగా నుండును. నిజమునకు మామూలుప్రాసముకంటె అంత్యప్రాసము శ్రావ్యతరముగా నుండును అని నాతలంపు. ద్రావిడ కర్ణాటకభాషలలోఁ గూడఁ బ్రాసనియమము గలదు. కాని యతి నియమము లేదు. "కన్నడక్కె యతి యిల్ల, కోణక్కె మతియిల్ల" అను కన్నడపు సామెత గలదు. అనఁగా కన్నడమునకు యతి లేదు, దున్నపోతునకు మతిలేదు. అని అర్థము. ద్రావిడభాషయందును యతి లేదు. ఈ ప్రాససంప్రదాయము ద్రావిడ కర్ణాటకభాషల నుండియు, యతి సాంప్రదాయము గైర్వాణము నుండియు వచ్చి యుండునని నాతలంపు. యతికి సంస్కృతమునందువలెనే ఆంధ్రమునందును స్థాననియమ మేర్పఱచిరి కాని ప్రథమభాగాంతాక్షరమును, ద్వితీయ భాగాద్యక్షరమును ఏకపదగతములై యుండరా దను నియమమును బాటింపరైరి. ఆంధ్రభాషలో ఈయతిప్రాసముల నేర్పఱచినవారి అభిప్రాయము ఏమయియుండునన్నచో, ద్రావిడ కర్ణాటక భాషలకంటె నియమ బాహుళ్యముచే గొప్పఁదనము కలుగునని.

ఈ యతిప్రాసములవలన రసస్ఫూర్తి కలుగునా? అనునది యొక ప్రశ్న. తెలుఁగుభాషలోఁ బెక్కుసామెతలు యతిప్రాసములు గలిగియుండి రసస్ఫూర్తినిఁ గలిగించుచున్నవి.

అంగిటిలో అన్నీ ఉన్నవి-అల్లునినోట శని ఉన్నది.

అప్పు లేకపోతే-ఉప్పు గంజి మేలు.

అన్నీ ఉన్నవి-ఐదోతనము లేదు.

ఉభయభ్రష్టత్వం-ఉపరిసన్యాసం.

బ్రాహ్మణులలో చిన్న-బెస్తలలో పెద్ద.

చచ్చినా వైకుంఠం దప్ప-దచ్చమ్మా నను తిట్టకు.

ఇట్టి తావులందు యతిప్రాసలు రసోత్పాదకములు గావని యెవరును జెప్పరు. రసోత్పాదక మనఁగా సౌందర్యోత్పాదకము అన్నమాట. ఈసామెతలందువలె ఆంధ్ర పద్యములందు యతిప్రాసలు రసోత్పాదకముగా లేవు. దీనికిఁ గారణములు మూఁడు:

౧. ఏ అక్షరమున కా యక్షరమును యతిస్థానమందుంచకుండుట;

౨. యతిస్థానము సంస్కృతమునవలె విభక్తము గాకుండుట;

3. పాదమునకుఁ బాదమునకు ప్రాసాక్షరము దూరమై యుండుట.

ప్రాసాక్షరము సమీపమందున్నచో అను ప్రాసమునందువలె ఇంపు గలుగును. దూరముగా నున్నచోఁ గలుగదు. ఇప్పటి యతులలో వర్గయతి యొక్కటియే శ్రావ్యతను గలిగించును గాని మఱేదియుఁ గలిగింపదు. సంస్కృతమునందును గొన్ని స్థలములందీయతి పైసామెతలందువలెఁ గనఁబడుచు శ్రవణసుఖము నిచ్చుచున్నది.

వాగర్థావివ సంపృక్తౌ వాగర్థ ప్రతిపత్తయే.
అథప్రజానా మధిపః ప్రభాతే.
నారాయణాయ నళినాయతలోచనాయ.

కనుక యతిస్థానమును విభక్తము గావించి ఏ యక్షరమున కా యక్షరమును యతిగా నుంచినచో యతి శైలికి సొంపు నిచ్చి తద్ద్వారా రసోత్పాదనము కావచ్చును.

ఇఁకఁ బ్రాస. నాలుగుపాదములకు ఏకాక్షరమునే నియమించుట మాని అదేపాదమునందు దగ్గరగా నేర్పఱచినచో శైలికి సొంపును, తద్ద్వారా రసమునకు ఉపస్కారమును గాఁగలదు ఎట్లన,—

ఉ. అంతట సంతసంపడుచు
అంబురుహానన వచ్చి భర్తపా
దమ్ముల కాదర మ్మెసఁగ
దండము పెట్టియుఁ బల్కె నోప్రియా!
కన్నులకర్వు దీఱ నిను
గాంచుట యెన్నఁడు కల్గు నంచు నా
దేవుని వేవిధంబులను
దైన్యముతో సతతంబు వేఁడితిన్.

ఈ పద్యములో ౧, ౨, ౪, పాదములలో ప్రాసాక్షరమునకు సమీపమందే ప్రాసము వేయఁబడినది. మూఁడవ పాదములో ప్రాసము లేదు. ఉండఁగూడదని నియమము కాదు. 'కన్నుల కర్వు దీఱ' అనునది జాతీయము. ప్రాసకొఱకు దానిని విడిచివేయుట రసభంజకమగును. కనుకఁ దీసివేయఁబడినది. మఱియును గద్యమునకును, పద్యమునకును ఒక్కటే వ్యాకరణ ముండుట యుక్తమని తోఁచదు. కవికి గద్యమునందుఁ గల స్వాతంత్ర్యము పద్యమునం దుండదు. గణనియమమునకు దాసుఁడై యుండవలయును. అందుచే గద్యమునవలెఁ గాక భాషను స్వతంత్రముగాఁ ద్రిప్పుకొనవలసి యుండును. అట్టి సమయములందు విసంధి మొదలగునవి దోషములు కావనియు, యతి మొదలగువాని స్పష్టశ్రవణమునకై విసంధి మొదలగునవి తప్పక ఉండుటయే మేలనియుఁ దోఁచుచున్నది. కనుకనే పైపద్యములో విసంధి చూపఁబడినది. గద్యపద్యములకు ఒకటే వ్యాకరణము గూడదను పరిభాషకు పూర్వకవుల వ్యాకరణవిరుద్ధ ప్రయోగములే జ్ఞాపకత్వము వహించుచున్నవి.

ఆంధ్రకవిత్వమునకు యతిని నియమించిన లాక్షణికులు పు ఫు బు భు ము-లకుఁ బరస్పరము మైత్రి చెప్పి ప ఫ బ భ మ-లకుఁ గూడ దనిరి. ఈయక్షరములు ప్రత్యేకముగా వారికిఁ జేసినమహాపకార మేమియో తెలియదు. మఱియును మైత్రిని జెప్పుటలో వ్యంజనములకు స్వరసాహిత్యము యొక్క మైత్రియు నిర్బంధముగా విధించిరి. పైసామెతలలో 'బ్రాహ్మణులలో చిన్న బెస్తలలో పెద్ద' అను సామెతలో 'బా బె'లకు యతి చెప్పఁబడినది. అందువలన రసభంగము అగుటలేదు. రసభంజకము కానప్పుడు స్వరమైత్రి యేల అవశ్యముగా నుండవలెనో తెలియకున్నది. కాని దయాపరులగు లాక్షణికులు యతులలోవలెనే ప్రాసములందును స్వరమైత్రిని విధింపక కవికి స్వాతంత్ర్య మిచ్చినందులకుఁ గవి వారికిఁ గృతజ్ఞత చూపవలెను. కనుకఁ బైని నేను సూచించినటులు యతిప్రాసములు పద్యమునకు సౌందర్యము నిచ్చు ననుటలో సందేహము లేదని నా మతము. ఒకానొకచో రసముకొఱకు యతిప్రాసములు విడిచినను హాని లేదు ("కన్నుల కర్వు దీర" యందువలె). ఈవిషయమున నావ్రాసినపద్యముల నిందుదాహరింతును:

క. శ్రీకృష్ణదేవరాయ
క్ష్మాకాంతుని జన్మదినము మన రాజేశ
క్ష్మాకాంతు నాధిపత్యము
మాకుం బండుగలమీఁదఁ బండుగలుగదా.

మ. కనుచుండంగనె తెంపి యెల్ల విరులన్
గల్పించెఁ బూఁజెట్టు నా
తన వైధవ్యముఁ గొన్న బాలఁగ దయా
దాక్షిణ్యముల్ మాని, ఆ

తని క్రీ[?]కౌర్యము కాదు కూడదని బో
ధల్ సేయదో? అంతరా
త్మ నిగూఢంబుగ, నంతరాత్మయును లే
దో? వానికే లేశమున్?

ఈ రెండు పద్యములందును నాలవపాదమునందు యతి భ్రష్టమయినది. కాని అది పోయినదని చెప్పవలె కును దోఁపదు. ఏలన, అందలి భావసౌందర్యము పైకి హృదయము పోవునుగాని యతి పైకిఁ బోదు.

మనము పద్యము చదువఁగానే బాగుగానున్న దని చెప్పుదురనుకొనుఁడు. వారిలో ఎంతమంది రసమున కానందించుచున్నారో, యతిప్రాసముల కెంతమంది ఆనం దించుచున్నారో విచారింపుఁడు. పైని మొదటి పద్యము లోని 'పండుగలమీఁదఁ బండుగలు' అనునది నానుడి. మూకున్ అను మకారముతో యతి సిద్ధించుటకై యీ నానుడిని ఎగురఁబెట్టుట భావ్యమా? నానుడి ద్వారా సిద్ధించుసౌందర్యముకొఱకుయతినిఁదీసివేయుట యుక్తమా! లాక్షణికులారా! యోజింపుఁడు. మీరొక వేళ "పండుగల మీఁదఁబండుగలుగదా" అనుదానిని యతిత్వసిద్ధికై "మంగ ళముమీఁద మంగళముగదా" అని యనరాదా? అప్పుడు సౌందర్యము చెడదుగదా అనవచ్చును. మంచిది. కాని "పండుగలమీఁదఁ బండుగలు" అను నానుడిలో నున్న సౌందర్యము "మంగళముమీఁద మంగళముగదా" అను నుడికారములో లేదని నా తలంపు. ఏలన, రెండవది మొదటిదానికి సంస్కృతీకరణము. ఈ రెంటికిని సహజ మునకును, కృత్రిమమునకును గలభేదమే యుండును.

ఇఁక రెండవ పద్యములో నాల్గవపాదమునందు యతిత్వసిద్ధికై 'లేదో' అనుదానిని 'లేదా' అనరాదా అని మీ రడుగవచ్చును. మంచిది. కాని 'లేదా' అనునప్పటి అర్థము వేఱు, 'లేదో' అన్నప్పటిఅర్థము వేఱు. అర్థముమాఱి నచో అందము చెడును. దానితో రసభంగము. కనుక యతిత్వసిద్ధికై భిన్నార్థమును గలిగించి రసభంగముఁ జేయుట న్యాయ్యమా? యతిభగ్నమైనను రసము పోషిం చుట న్యాయ్యమా? విచారింపవలెను. కవిత్వమునకు జీవి తము రసమని ఎల్లరును అంగీకరింతురు. మీరును భిన్న మని చెప్పరు. ఇట్టి యిక్కట్టులు గలిగినప్పుడు వృత్తి మునే మార్చుకొని నానుడులు పోకుండను, భిన్నార్థకము రాకుండను, మఱియొకవృత్తములో వ్రాయరాదా అని మీరడిగినచో, లక్షణమునందుఁ గల అభిమానముచేఁ జెప్పుచున్నారు గాని రసదృష్టితోఁ గాదని విస్పష్టము.

అదియుఁ గాక కవి పద్యమును బ్రారంభించినపుడు ఫలానిపద్యమును వ్రాయవలెనని యనుకొనఁడు. అప్రయ త్నముగా నేదో పద్యము ప్రారంభింపఁబడును. దానిని నడపుచున్నప్పు డిట్టి నానుడి తోఁచఁగానే అది ఆపద్యమునకు సరిపోయి యింపుసొంపుగాఁ, గేవల యతిప్రాససిద్ధికొఱకు సౌందర్యమును ధ్వంస మొనర్చి పద్యమంతయు మార్చి, అట్లు సరిపోవు వృత్తములో వ్రాయుమనుట కేవల లాక్షణికులకుఁ జెల్లును గాని కవు లకుఁ జెల్లదని నామనవి. కనుక నానుడులకు భంగము వాటిల్లునపుడును, భిన్నార్థముచే రసభంగమగునపుడును, మఱేవిధముగాఁగాని రసము తగ్గునపుడు ఔచిత్యమునకు లోపము రాకుండ లక్షణమును ద్రోసిరాజని రసమును బోషించుటయే నిజముగా కవికి అర్హాకృత్యము.

యతిప్రాసలు తీసినంతమాత్రమునఁ జాలదు. అది అంతయుఁ గవిత్వము కాదు. యతిప్రాసలు లేని కొఱంత లేకుండ రసము గురిపింపవలెను. అప్పుడుగాని ఆకవిత్వము కవిత్వము గాదు. నిశ్చయమునకు నిర్బంధము లున్నప్పటి కంటె లేనప్పుడే కవికిఁ గష్ట మెక్కువయని నా యభిప్రా యము. అప్పుడు పద్యమునందు ఒక్కవ్యర్థపదమున్నను రోఁత పుట్టించును. ఇప్పుడు యతిప్రాసస్థానము లందలి వ్యర్థపదములతో సగము పద్యము నిండియున్నను అడు గువారు లేరు. యతిప్రాసములు తీసివైచిన వైలక్షణ్యము కవిత్వమునఁ జూపవలెను. కానిచో లాభము లేదు. కావున యతిప్రాసము లుండుటయే ఆవశ్యక మని యెంచినవారు పైమార్పులు చేసికొన్నఁగాని వానివలన సౌందర్యస్ఫూర్తి

కలుగదు. మఱియు యతులలో వర్గయతిని మాత్రము స్వీకరించి దానిపై స్వరమైత్రిని విసర్జించుటయు సర్వ్యము.

యతులు తీసివేసి వ్రాసిన నాపద్యములఁ గొన్ని యిట నుదాహరింతును:

దీ్వపాంతరవాసము

గీ. భటులు నాపేరు పెట్టి మువ్మారు పిలిచి
రేను దద్ధర్మసభ కేఁగి కేలుదోయి
కట్టుకొని ప్రాడ్వివాకుని కట్టెదుటను
నిలిచి యుంటిని గుండెలు కొట్టుకొనఁగ.

గీ. వారు నను గ్రుచ్చి గ్రుచ్చి ప్రశ్నముల మీఁదఁ
బ్రశ్నములు వేసి దోషిగా నిశ్చయించి
నాకు ద్వీపాంతర ప్రవాసంబు శిక్ష
వేసి పంపిరి నే నెంత మొత్తుకొన్న.

సీ. ఒకసారి రెక్కల నూఁగించుచును మింటఁ
బఱచెడు పులుఁగుల బంతిఁ గాంచి
ఒకతేప వాత్యా విఘాతంబులై కదుం
గడుఁ బాఱుతెంచు మేఘములఁ గాంచి
ఒకమా రనంతసాగరము భేదించి యా
వలిగట్టు చేరు నావలను గాంచి
ఒకసారి యాంత్రిక సామగ్రిబలంబుచేఁ
జనులఁ బర్విడు విమానములఁ గాంచి

గీ. పద్గాలు నష్యపెడంగఁ దలఁచి తలఁచి
బిక్క మొగమునఁ బరికించి దిక్కు లకట!
దుర్మనాయమానుఁడనై త్రొట్రుపడుచు
సంచరించుచు నుంటి నీస్థలమునందె.

గీ. ఇంక నీజన్మతో నాకు శిక్ష దప్ప
నీముఖాంభోజమును గాంచి యెల్లవేళలు
మఱచి ముచ్చటలనుఁ నాడు కొనుచునుండు
భాగ్యమది నాకుఁ బట్టునే ప్రాణసఖుఁడ!

ఇందు మనుష్యజన్మము ద్వీపాంతరవాస శిక్షగా రూపించి యందున్న శిక్షితుఁడు తన్మోక్షమునకు అవస్థ పడుట చెప్పఁబడినది.

ఇందు కొన్నిస్థలములందు యతి అప్రయత్నముగాఁ బడినది. అట్లు రానిచోఁ బ్రయత్నింపఁబడ లేదు.

యతిప్రాసములు తీసివేసినచో హాని లేదని నామతము. మంచికావ్యములు వ్రాయవచ్చునని నామతము.

రాజశేఖరుని హారవిలాసము

శ్రీమాన్ యీయుణ్ణి వేంకట వీరరాఘవాచార్యులుగారు

.(ఆంధ్రగీర్వాణసాహిత్యపరిషదధ్యక్షులు, విజయనగరము)

రాజశేఖరుఁడు సంస్కృతసారస్వతరత్నాకరములోని యనర్ఘరత్నములలో నొకఁడు. ఇతఁడు బాల్యమునుండియుఁ గవితావనితాప్రియుఁడు. ఇతఁడు బాలకవి కవిరాజ బిరుదలాంఛితుఁడని తన్నిర్మిత 'కర్పూరమంజరీ సట్టకము' ('బాలకవిః కవిరాజః'. 1-9)వలనఁ దెలియుచున్నది. ఇతఁడుబహు గ్రంథనిర్మాత; తద్గ్రంథములలో బాలభారతము (ప్రచండపాండవము),[1] బాలరామాయణము,[2] విద్ధసాలభంజిక[3], కర్పూరమంజరి[4] యను రూపకములును, కావ్యమీమాంస[5] యను సాహిత్యాలంకార గ్రంథమును సూర్యాలోకముం బడసినవి. భువనకోశ[6]మను భౌగోళిక గ్రంథమునుగూడ నితఁడు రచించినట్లు రాజశేఖరునివలననే తెలియుచున్నది. ఇతఁడు బహుభాషాపారావారపారీణుఁడనియు, వివిధప్రబన్ధనిర్మాణచణుఁడనియు, రసభావనిరంతర కవితాకుశలుఁ డనియు ధృఢవ్యుత్పత్తిసంపాదనచణములగు నీతని గ్రంథములవలనఁ దెలియుచున్నది.

రాజశేఖరుని వృత్తాంతము సమగ్రముగఁ బూర్వోల్లిఖిత గ్రంథపీఠికలవలనఁ దెలియనగు. ప్రాసంగికమును వదలి ప్రకృత మనుసరింతము.

రాజశేఖరుని మహాప్రబన్ధమగు 'హారవిలాసము' కాలప్రవాహమున నంతరించినది. రాజశేఖరుని 'హారవిలాసము' కవినామాఙ్కితమగు కావ్యమని హేమచంద్రుఁడు 'కావ్యానుశాసనవివేకము' (Kavyamala, No. 71, 1901) లో (3?5వ పుట) నుడివి యున్నాఁడు:—

"స్వనామాఙ్కితా యథా రాజశేఖరస్య హారవిలాసే."

మఱియు హేమచంద్రుఁ డీమహాప్రబన్ధప్రథమసర్గస్థ శ్లోకముల రెండింటి నుల్లేఖించి యున్నాఁడు:—

1. "ఆశీ ర్యథా హారవిలాసే:—

'ఓమి త్యేకాక్షరం బ్రహ్మ

శ్రుతీనాంముఖ మక్షరం,

---

1. 'Kavyamala', No. 4. (Nirnayasagar Press, Bombay, 1887.) Edited by Pandit a Durgaprasada and Kasinatha Panduranga Farab. Also by Capeller under the name of 'Pracandapandava' Strassburg, 1885.

2. Published by E. J.Lazarus & Co., Medical Hall Press, Benares. Also by Pandit Jivananda Vidyasagara, B. A., (with com.) Calcutta.

3. Edited with a com. by Pandita J. Vidyasagara, Calcutta, 1883.

4. 'Kavyamala', No. 4. (N. S. P. Bombay, 1887.) Also critically edited in the original 'Piakrt', with an index and an essay on the life and writings of the poet, by Sten Konow, and translated into English with notes by C. R. Lanman (Harward Oriental Series).

5. Edited with introduction and notes by C. D. Dalal and R. Anantakrishna Sastry. Re-issue (corrected): Baroda, 1924, 'Gaekwad's Oriental Series', No. 1. For information about the poet and his works, the curious student is also referred to Dr. S. K. De's 'Sanskrit Poetics' in 2 volumes, and Prof. P. V. Kare's 'History of Alankara Literature', Bombay, 1923.

ప్రసీదతు సతాం స్వాన్తే
ష్వేకం త్రిపురుషీ మయమ్.' "

2. "సుజనదుర్జనస్వరూపం యథా హరవిలాసే:—
'ఇత స్తతో భష న్భూరి న పతే త్విశునః శునః,
అవదాతతయా కిఞ్చిన భేవోஉహం సతః సతః.'"

3. ఉణాదిసూత్రవృత్తిలో నుజ్జ్వలదత్తుఁడు 'హర విలాసము'లోని శ్లోకార్థము నుల్లేఖించెను:

"దశాననక్షి ప్తఖురప్రఖణ్డితః
క్వచి ద్గతార్థో హరదీధితి ర్యథా."(ఇతి'హరవిలాసే.')
II-28.

4. ఉజ్జ్వలదత్తుఁడు శివపర్యాయపదములు గల యొక యర్ధశ్లోకమును రాజశేఖరుని దని యుల్లేఖించి యున్నాఁడు:

"చణ్డీకాన్తో భగాలీచ లేలిహానో వృషధ్వజః."
II-76.

ఈశ్లోకార్థము 'హరవిలాసము'లోనిది కావచ్చును; లేదా రాజశేఖరుఁ డొక నిఘంటువును నిర్మించెననియు, ప్రకృతము లుప్తప్రాయమగు నానిఘంటువులోని దీయా కరమనియు మన మూహింపనగును. ప్రకృతోపలభ్యము లగు రాజశేఖరగ్రంథములకంటెఁ దన్నిర్మితములగు నితర గ్రంథములు కొన్ని లుప్తప్రాయము లాయెనని తోఁచెడి.

5. భోజదేవుని 'సరస్వతీకణ్ఠాభరణము' (II పరిచ్ఛే దము)లోని యీక్రిందిశ్లోకము (రాజశేఖర నామాఙ్కి తము) 'హరవిలాసము'లోనిదని విద్వదభిమతము:

"అష్టపత్రమేవ కవినామాఙ్కం యథా:
'శ్లో. రాతా వ ద్యాధిరాజ్యా విసరరరసవి
ద్యాజవాక్ ఛ్మాపకారా
రాకాపక్ష్మాభ శేషానయననయన
స్వాస్వయా స్తవ్యమారా,
రామావ్య స్తస్థిరత్వా త్తుహినననహితః
శ్రీః కరశ్శారదారా
రాధారతాఽస్తు మహ్యాం శిన మమమవశి
న్యాలవిద్యావతారా.

నిర్విష్టాష్టదలన్యాస మిదం పాదార్ధభ క్తిభిః,
అస్పృష్టకర్ణికం కోష్ఠైః కవినామాఙ్క ముచ్యజన్.

తత్రాఙ్కో–రాజశేఖరకవులః."'—'స. క.' (II పరి. 261 పు. ద్రావిడ వీరేశ్వరశాస్త్రి ప్రకాశిత ప్రతి; జైన ప్రభాకరముద్రణాలయము, కాశీ.) రాజశేఖరుఁడు 'కవి రాజ' బిరుదము నధిగమించినపిమ్మట నీ 'హరవిలాసము' ను విరచించి యుండును. జల్హణసంగ్రథిత 'సూక్తిముక్తా వళి'లో రాజశేఖరున కారోపితము లగు విశేషకవి ప్రశంసాశ్లోకము లీ 'హరవిలాసము' లోని మొదటిసర్గ లోనో, తుదిసర్గలోనో యుండి యుండవచ్చునని ప్రాచ్య సారస్వత పరిశోధకులు నుడువుచున్నారు. సామాన్య ముగాఁ గవివంశాదికముఁ, బూర్వకవిప్రశంసయుఁ గథా ఖ్యాయికలగు (బాణుని) 'హర్షచరితము', (ధనపాలుని) 'తిలకమంజరి', (సోడ్ఢలుని) 'ఉదయసుందరీకథ' మొదలగు వానిలోఁ గానవచ్చుచున్నవి. మహాకావ్యములలోఁ గూడఁ బ్రాచీనకవిప్రశంస లేకపోలేదు. మంఖకుఁడు '(శ్రీ)కంఠచరితము'లోఁ బ్రాక్కాలికులును,సమకాలికులు నగుకవీశ్వరులఁ బ్రశంసించి యున్నాఁడు. సోమేశ్వరకవి 'కీర్తికౌముది' (1 స.) లోఁ బూర్వకవులఁ బ్రశంసించి యున్నాఁడు. హేమచన్ద్రుని గురువగు దేవచన్ద్రుని 'శాన్తి నాధచరిత'మను ప్రాకృత ప్రబన్ధములోఁగూడ నీప్రాచీన కవీశ్వర సంస్మరణము గానఁబడుచున్నది.

శైవకావ్యమగు 'హరవిలాసము'ను విరచించుటచే రాజశేఖరుఁడు వీరశైవుఁ డేమో యని తోఁచును. కాని 'కావ్యమీమాంస' లో (42, 43పు.) నుల్లేఖింపఁ బడిన విష్ణుప్రశంసాత్మకములగు శ్లోకములం బట్టి విచారింపఁగా రాజశేఖరుఁ డేకమతాభినివేశము గలవాఁడని తోఁచదు. రాజశేఖరోద్ధృతమగు విష్ణుస్తుతి పరమగు నొక శ్లోకము నుట్టంకించెద:—

శ్లో. "ఇతి వికసతి తస్మి న్నన్వవాయే యదూనాం
సమజని వసుదేవో దేవకీ యత్కళత్రమ్,
కి మపర మథ తస్మాత్ షోడశస్త్రీసహస్ర
ప్రణిహితపరిరంభః పద్మనాభో బభూవ."
—'కావ్యమీమాంస.'(IX అధ్యాయము; 42 పు.)

"ఓ మిత్యేకాక్షర" మ్మను 'హరవిలాస' మంగళ శ్లోకమువలన రాజశేఖరుఁడు త్రిమూర్త్యైక్యమునందు నమ్మకము గలవాఁడని తెలియుచున్నది.

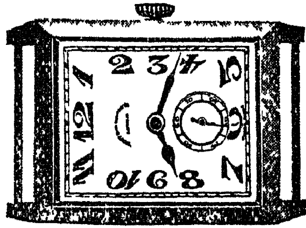
సోమదేవుఁడు 'యశస్తిలకచంపువు' లో నిట్టులు వ్రాసియున్నాఁడు:—

"తదా ఉర్వ భారవి భవభూతి భర్తృహరి భర్తృమేణ్ఠ కణ్ఠ గుణాఢ్య వ్యాస భాస వోస కాలిదాస బాణ మయూర నారాయణ కుమార మాఘ రాజశేఖరాది మహాకవి కావ్యేషు, తత్రతత్రావసరే భరతప్రణీతే కావ్యాధ్యాయే, సర్వజనప్రసిద్ధేషు తేషు తేషూపాఖ్యానేషు చ, కథం తద్విషయా మహతీ ప్రసిద్ధిః."
—'యశస్తిలకచంపువు.' (IV ఆ. 2 భా. 113 పు.)

ఈ యాకరమువలన రాజశేఖరుఁడు సర్వమతములయందు సమానప్రతిపత్తి గలవాఁడనియుఁ, బ్రకృతము జైనులవిషయమై విశేషప్రతిపత్తిం జూపినట్టులే యీతఁడు ప్రతి మతమునందును దుల్యప్రతిపత్తి గలవాఁడనియుఁ దెలియుచున్నది. దేవతాంతర, సాధనాంతర, మంత్రాంతరములు వర్జనీయము లను విశిష్టాద్వైత ప్రపత్తి కీ సర్వమత సమానప్రతిపత్తి విలక్షణముగా నుండును. కాని, 'ఉదార చరితానాంతు వసుధైవ కుటుంబక' మ్మని కదా సూక్తి! రాజశేఖరుని 'హరవిలాస'మెన్నఁడు సూర్యాలోకముం బడయునో! శ్రీనాథకవిసార్వభౌముని (యాంధ్ర) 'హరవిలాసము' ప్రచుర ప్రచారము గలది యగుట నిట దానిం బ్రాసంగికముగానైనం బ్రశంసింప నవసరము లేదు. కాలాంతరమున నిట్టి విస్మృత సంస్కృతకావ్యావళింగూర్చి ప్రసంగించెదను.

---

50 సంవత్సరముల నాయకత్వముగల గడియారముల వ్యాపారము!!

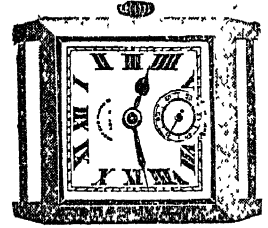

స్క్వేర్-X

నాణ్యమైన వెండి రు. 47

18 క్యారెట్ బంగారము రు. 110

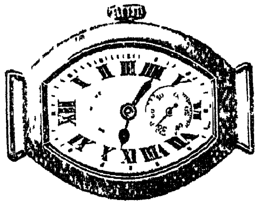

స్క్వేర్-Z

నాణ్యమైన వెండి రు. 47

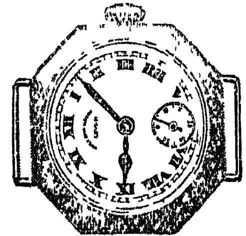
18 క్యారెట్ బంగారము రు. 10[illegible]

మినియేచర్-B

ంసమైన యాకృతి చక్కని అద్దము

18 క్యారెట్ బంగారము రు. 1 0

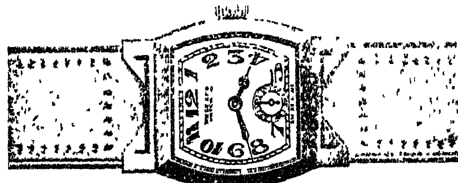
స్క్వేర్-B

నాణ్యమైన వెండి రు. 38

9 క్యారెట్ బంగారము రు. 62

14 క్యారెట్ ,, రు. 72

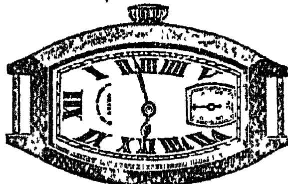
8 క్యారెట్ ,, రు. 82

ది "బ్లెన్డర్"

న్యూ మాడల్ నెం. 4.

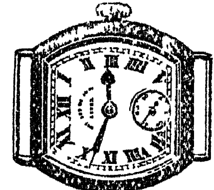
18 క్యారెట్ తెలుపు, పసుపు బంగారము కలిసినది రు. 120

న్యూ కాలిబ్రే-C

నాణ్యమైన వెండి రు. 48

18 క్యారెట్ బంగారము రు. 110

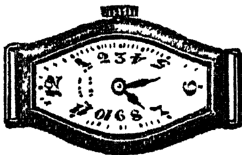

మినియేచర్-D

ఫ్యాన్సీ షేపు ఫ్యాన్సీ అద్దము

18 క్యారెట్ బంగారము రు. 100

నేడు హిందూ దేశమందు వెస్టు-ఎండ్ వాచ్ వారి గడియారములవలె సైజునందు, ఆకృతియందు యితరులు చేయగలరుగాని పనితనములో సరిపోల్చతగవు. మా గడియారములకును, యితరవాటికిని భేదము పనితనమునందే యుండును. నమ్మకముగ పనిచేయు మా గడియారములనే కొనుడు. ప్రార్థి క్యాటలాగు ఉచితము.

మినియేచర్-O

18 క్యారెట్ బంగారము రు. 100

మినియేచర్-N

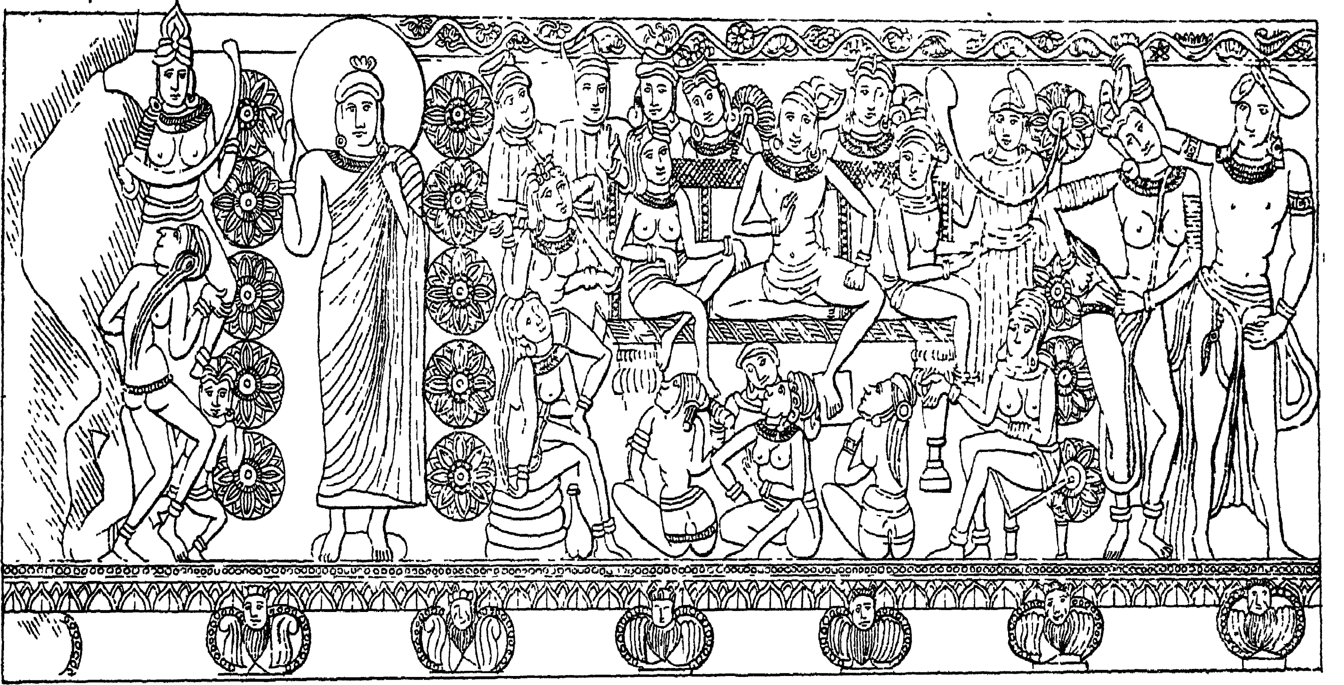
18 క్యారెట్ బంగారము రు. 103

వెస్ట్ ఎండ్ వాచ్ కంపెనీ,

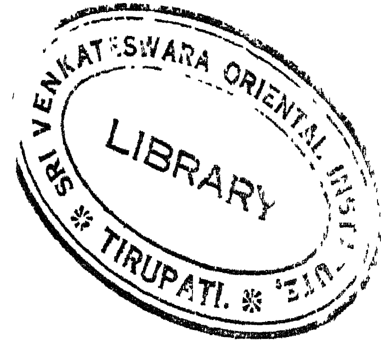
బొంబాయి. కలకత్తా.

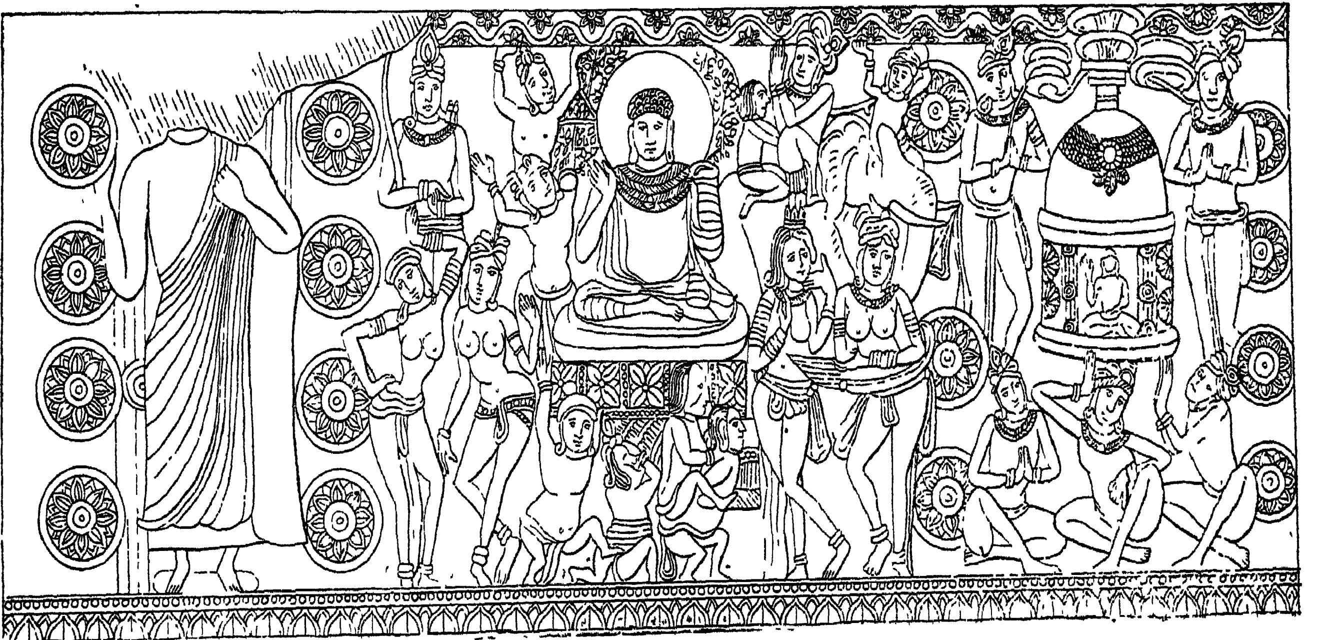
West-End Watch Co

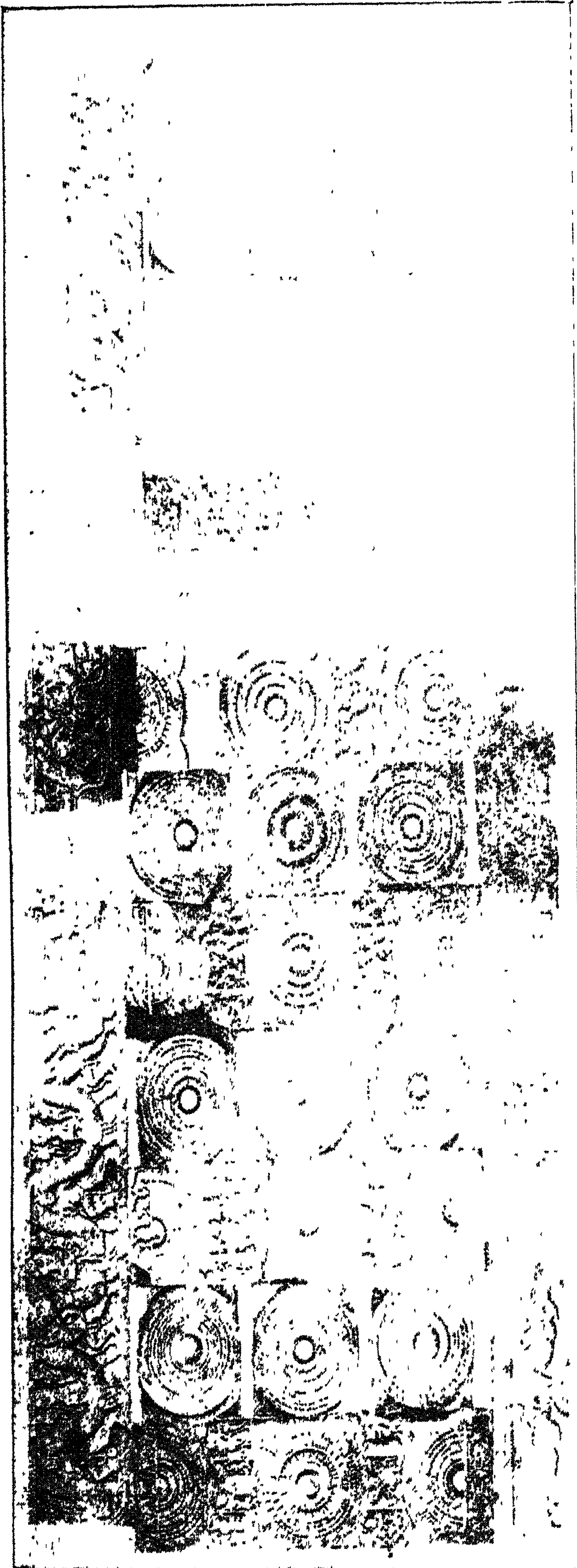
BOMBAY CALCUTTA

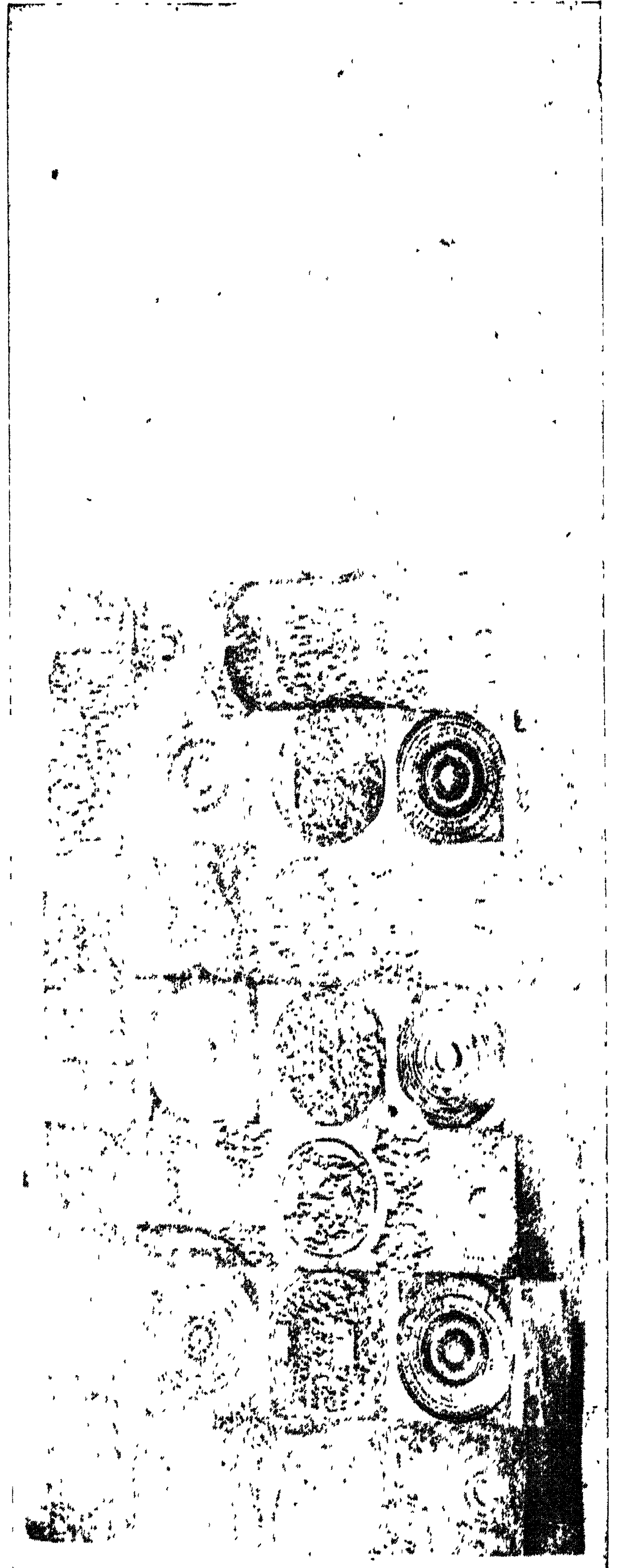
చిత్రము ౫ అ

చిత్రము ౬

చిత్రము ౭

కన్నడ వాఙ్మయములోని ఆంధ్రకవులు

పెనుమర్తి వేంకటరత్నము గారు

౧

దాక్షిణాత్య భాషలలో ప్రధానములైన, తమిళము తెలుగు, కన్నడము, మళయాళము, తుళూ మొదలగునవి ద్రావిడ భాషాకుటుంబమునకు చెందినవని Bishop Caldwell చాలా సంవత్సరాలక్రితం తన గ్రంథములో విస్తరించి నిరూపించాడు. కాల్డువెల్లు పరిశోధన శైశవదశలో నిర్ధారించిన విషయాలు నూత్న పరిశోధనలవల్ల కొన్ని తలక్రిందైనా, అతని ఏకకుటుంబత్వ నిర్ణాయక సూత్రము మాత్రం పరిశోధకుల మన్నన బడసింది.

ఈ ద్రావిడభాషలలో వాఙ్మయోపయోగిగా సంస్కరింపబడ్డ నాగరిక భాషలు తమిళము, తెలుగు, కన్నడము, మళయాళము అనునవి. చాలామంది పరిశోధకులు మళయాళాన్ని వక ప్రత్యేకభాషనుగా నంగీకరింపడం లేదు. కాల్డువెల్లు మళయాళము తమిళమునకు కూతురుగాని సోదరి కాదంటాడు. తమిళంలో రామాయణము రచించిన ప్రసిద్ధ పండితకవి కంబను తన కాలంనాటికి మళయాళము తమిళభిన్నమైన భాష గాదని చెప్పెనని పండిత రాఘవయ్యంగారు వ్రాయుచున్నారు.

మిగిలినభాషల్లో తమిళము, తెలుగు, కన్నడమూ పరస్పర సన్నిహిత సంబంధం గలిగివున్నవి. ప్రాచీనమైన ద్రావిడభాష తొల్దొల్త తమిళము–తెలుగుగాను, కొలదికాలంలో తమిళము–తెలుగు–కన్నడంగాను మారిపోయింది. తమిళమునుండి మళయాళము తరువాత చాలాకాలమునకు పుట్టువొందింది.

నేటికున్న వాఙ్మయము బట్టి చూస్తే కన్నడం తెలుగునకంటె ప్రాచీనమైన భాషని మన విమర్శకులు కొందరంటున్నారు. కాని నన్నయ్యయే తెలుగులో కవిత్వం పుట్టించాడనే దుర్భ్రమయే యీ వూహకు కారణము. తమిళ వాఙ్మయంలో పన్నెండో శతాబ్దాన వున్న ప్రసిద్ధ కవిరాజు 'జయంకొండన్' అనేవాడు కన్నడభాష తక్కువ తెలుగు, ఎక్కువ తమిళముయొక్క మిశ్రీకరణంచేత పుట్టినదంటున్నాడు.[1]

వక్ష్యమాణోదాహరణములబట్టి కన్నడవాఙ్మయమునకూ, ఆంధ్రవాఙ్మయమునకూ యెంత ముట్టడికమో విశదమౌతుంది. ప్రసిద్ధులైన ఆదికర్ణాటకవులందరూ ఆంధ్రులు. శైవవాఙ్మయంలో ఆంధ్రులు కన్నడమునకు చేసినసేవ నిరుపమానము. ఆంధ్రకర్ణాటకదేశములకు చాళుక్యులే రాజులై వుండడంచేత కన్నడ ప్రభువులాంధ్రకవులనూ, ఆంధ్రరాజులు కన్నడకవులనూ గూడా ఆదరించేవారు. చాళుక్యరాజవంశుడగు సత్యాశ్రయుడి కాలంలోనే దేశికవిత (అంటే తెలుగు, కన్నడం మొదలగు దేశభాషాకవిత) పుట్టింపబడ్డదని నన్నెచోళుడు వ్రాస్తున్నాడు.

కన్నడ కవులను ఆదరించిన ఆంధ్రప్రభువులలో మొదటివాడు గుణగాంకవిజయాదిత్యుడని (844–888 A.D.) తద్వాఙ్మయవేత్తలు చెపుతున్నారు. అమృతసాగరుడనే జైనుడగు తమిళకవి (11వ శతాబ్దానికి పూర్వుడు) తన 'యాప్పరుంగళక్కారిగై' అను ఛందోగ్రంథంలో 'గుణగాంకియం' అనే కర్నాటచ్ఛందస్సును అనుకరించానని చెప్పుకొన్నాడట.[2] ఈ గ్రంథం తూర్పుచాళుక్యరాజగు గుణగాంకవిజయాదిత్యుని కంకితమైవుంటుందని కవిచరిత్రకారుడి అభిప్రాయము. రాజనరేంద్రుని తండ్రియగు విమలాదిత్యుడు జైనమతప్రియుడని అతని కన్నడదాన శాసనం చెపుతున్నది. అతని వద్ద కన్నడకవు లెవరేని వుండియుండవచ్చు. రాజనరేంద్రుని యాస్థానంలో నారాయణభట్టున్నాడుగదా! ఇక ప్రతాపరుద్రదేవుని యాస్థానంలో హరీశ్వర, రాఘవ, కెరెయపద్మరస. అను కన్నడ కవులున్నారని తచ్చరిత్రల విశద మగుచున్నది.

కాబట్టి పూర్వకాలం ప్రతిరాజువద్ద వివిధభాషావేత్తలైన కవులుండేవారన్నీ, మతాభిమానంచేత మాతృదేశం విడిచి, మాతృభాషను వదలి, అన్యదేశాలలో స్థిరపడి తత్రస్థభాషలను ఫలవంతములుగ చేసినారనీ మన మనుమానింపవచ్చు. బ్రాహ్మణమత ప్రియులగు తూర్పు చాళుక్యులపాలనక్రింద వుండుట కిష్టంలేక జైనులగు నాదిపంపాదుల కన్నడదేశమునకు వలసపోవలసినవారైరి. మతభేదం మఱచిపోయే

1. See Tamils & Andhras, Pundit Raghava Aiyangar.
2. చూ. కన్నడకవి చరితె, భా ౧. పీఠిక.

వైశాల్యదృష్టియే వారి కున్నట్లయితే, మనమాతృభాష యెంత సౌభాగ్యవంతమై వుండేదో యని మాత్రం నిశ్శ్వసిస్తున్నాను మన మే పుణ్యభూమిలో పుట్టి, యేతీయనిభాషను మాట్లాడుతున్నామో, ఆపుణ్యభూమిలో మనకు పూర్వ మవతరించి రససిద్ధులైన మహాకవుల స్మరణ మనజీవితానికి చైతన్య మీయగలదు.

"పవిత్ర మ త్రాతను తే జగద్యుగే
స్మృతా రసక్షాలనయేవ తత్కథా."

౨

నాగార్జునుడు

కన్నడ వాఙ్మయమున కానుపించే ప్రథమాంధ్ర కవి నాగార్జునుడు. కాని ఇతని గ్రంథా లేమీ కనబడడం లేదు. 814–877లో నున్న రాష్ట్రకూటరాజు నృపతుంగుడు, తన 'కవిరాజమార్గం'లో యితనిని కన్నడ గద్యకావ్యకర్తలలో వకనిగా పేర్కొన్నాడు. మహాయానబౌద్ధుడైన సిద్ధనాగార్జును డాంధ్రుడనీ, గొప్ప పండితుడనీ టిబెట్టు చరిత్రకారులచే తెలుస్తోంది. ఇతడే తెలుగులో త్రిపిటకం రచియింపించి ప్రచురించాడని తేకుమళ్ల రాజగోపాలరావుగారు తమ South Indian Research Vol. IV.—No. 6. లో వ్రాశారు. ఇది వారికి బౌద్ధవాఙ్మయ వేత్తలైన పి. లక్ష్మీనరసుగారివల్ల తెలిసిందని యిటీవల సెలవిచ్చారు. కాని యిది సత్యము కాదని తొందరపడి చెప్పడానికి వీలు లేదు. నాగార్జునుకు కన్నడంలో కవి అని నృపతుంగు డంటున్నాడు. తమిళ వాఙ్మయ సాక్ష్యం ప్రకారం ఆంధ్రం గూడ ప్రాచీనత్వం గలిగినభాషే అని నిష్కర్ష అయిందిగదా! కాబట్టి ఆత్రిపిటకములు తెలుగులో రచింపబడి వుండవచ్చును. తదనంతర బ్రాహ్మణ వాఙ్మయవ్యాప్తిచే అది నశించియుండవచ్చు.

ఆదిపంపడు—941 A. D.

ఈ మహాకవి పులిగెరిలో రాజ్యంచేసిన పశ్చిమ చాళుక్యరాజగు అరికేసరి ఆస్థాన కవి. కన్నడంలో ఆదిపురాణమూ, విక్రమార్జున విజయమూ * రచియించాడు. ఇతను తనభారతం చివర తన వంశావళి చెప్పుకొన్నాడు.

వేంగీమండలమందున్న వేంగిపళువికి చేరిన వసంత, కొట్టూరు, నిడుగొంది, విక్రమపురము అను అగ్రహారములం దగ్రగణ్యుడై నటువంటి వత్సగోత్రోద్భవు డైనటువంటి మాధవసోమయాజి అనే బ్రాహ్మణు డుండెను. ఆయన కుమారుడు అభిమానచంద్రుడు. ఆయన కొడుకు కొమరయ్య. ఆయన తనయు డభిరామదేవరాయడు. ఈతడే మతములలోకెల్లా జైనమతమే శ్రేష్ఠమని తెలుసుకొని జినధర్మ మవలంబించాడు. ఈ అభిరామదేవరాయని కొడుకే ఆదిపంపడు.

ఇతడు కొండ కుందాన్వయమునకు జేరిన జైనుడు. ఇతనికి కవితాగుణార్ణవ, పురాణకవి, సుజనమనోమానసోత్తంసహంస, సరస్వతీమణిహార, సంసారసారోదయ అను బిరుదములు గలవు. ఈతని గురువు దేవేంద్రముని. ఇత డరికేసరికద్ద దండనాయకుడుగాగూడా వుండేవాడట.

ఇతడు జైనధర్మ మవలంబించిన తనతండ్రితోనే కన్నడదేశము పోయివుంటాడు. ఆది పంపడు 941 A. D. లో తన ఆదిపురాణం వ్రాశాడు. 'దుందుభివత్సరోద్భవం' అని చెప్పుకొన్నందున యితను 902లో పుట్టెనని తెలుస్తుంది.

పంపన్న తనభారతంలో, అరికేసరిని అర్జునునితో పోల్చి (కన్నడభారతమున నర్జును డొక్కడే కథానాయకుడు) అతని పరాక్రమాదుల నద్భుతంగా వర్ణించాడు. అరికేసరి, అర్జునుల కభేదం గల్పించాడు. ఇది ప్రాచీనాంధ్రకావ్యముల సంప్రదాయమని నాయూహ (నన్నయకు పూర్వకావ్యములు). వివాదాస్పదు డైన నన్నెచోడుడు గూడా తన కుమారసంభవములో కృతిపతియైన మల్లికార్జునునకు శివుని కభేదంగా నాశ్వాసాంతాలలో వర్ణించాడు. ప్రాచీనాంధ్రకావ్యముల యీసంప్రదాయాన్ని ఆంధ్రుడైన పంపన్న తొలుత కన్నడకావ్యాలలో ప్రవేశపెట్టాడని యనుమేయ మగుచున్నది. ఈపద్ధతి నర్ణనను రన్నకవి తన గదాయుద్ధంలోగూడ చేసియున్నాడు.

ఆది పంపడు ప్రసిద్ధుడైన ప్రామాణిక కవి. అతని నమస్కరింపకుండా కన్నడంలో కావ్యం ప్రారంభించేవాడు లేడు. ఆంధ్రంలో నన్నయాదులకన్న యీతని కెక్కువగౌరవం కన్నడంలో వుంది.

పొన్న—950. A. D.

ఈకవి శాంతిపురాణమూ, జినాక్షరమాలె అనే రెండు గ్రంథాలు రచించినాడు. ఆదిపంపనితండ్రివలె యితడుగూడా జైనమతం స్వీకరించి కన్నడదేశానికి వచ్చాడు. రాష్ట్రకూట నృపతి కృష్ణరాజనేవా డితనికి 'ఉభయకవి చక్రవర్తి' అనే బిరుద మిచ్చాడు. ఇతడు శాంతిపురాణము రచించడానికి కారణ మిట్లు చెప్పాడు:

'వేంగీవిషయమందు కమ్మనాటిలోవున్న పుంగనూరు (ఇది యిప్పుడు చిత్తూరుజిల్లాలో వున్నది) గ్రామంలో కౌండిన్యగోత్రోద్భవుడునూ, యాజ్ఞవల్క్యసదృశుడునైన నాగమయ్య అనే జైన విప్రుడుండెను. అతనికి మల్లప్ప, పున్నిమయ్య అని యిద్దరు కొమాళ్లు. వీరిద్దరూ తమగురువైన జినచంద్రదేవునిమీద పరోక్షవినయప్రదర్శనార్థం యీగ్రంథం రచించమని పొన్నడిని కోరారు.'

ఇతనికి 'సౌజన్యకందాంకుర, కవిచక్రవర్తి, సర్వదేవకవీంద్ర' అనే బిరుదములుగూడా గలవు. ఇతను కాళిదాసుకన్నా తను చతుర

---

* జైనభారతము.

డనని చెప్పుకొన్నాడు. పొన్నడు మహాకవి అనడానికి సంశయం లేదు గాని అతని ఆత్మప్రశంస సహింపగూడనిది.

ఇలను వ్రాసిన 'ఉదయాస్తోన్నత శైలసేతు హిమవత్పృథ్వీల పర్యంత సంపదెయిం'–అనేకరణం, నన్నయ్య ఉదయాస్తాచలసేతు శీతనగమధ్యోర్వీపతుల్' అనే పద్యాన్ని జ్ఞప్తికి తెస్తున్నది

నాగవర్మ—990 A.D.

ఈ నాగవర్మ 984లో పరిపాలించిన రక్కసగంగని ఆస్థానంలో వుండేవాడు. అజితసేనదేవుని శిష్యుడు. కన్నడములో ఛందోంబుధి అనే ఛందస్సున్నూ, బాణుని కాదంబరీ భాషాంతరీకరణమునూ గావించాడు. ఇతనిగురించి ఛందోంబుధివలన నీవిషయములు తెలియు చున్నవి:

'వేంగివిషయమందున్న సప్తగ్రామములలో మనోహరమైన వేంగిపళువునందు కౌండిన్యగోత్రోద్భవుడైన వెన్నమయ్య అనే బ్రాహ్మణు డుండెను. అతనిభార్య కొండికబ్బె, కుమారుడు దామ మయ్య. దామమయ్యభార్య కుందకబ్బె. వీరిజ్యేష్ఠపుత్రుడు వెన్న మయ్య. వెన్నమయ్యభార్య పోళకబ్బె. వీరికుమారుడే నాగవర్మ.

ఇతనికి 'కవిరాజహంస', 'బుధాబ్జవన కలహంస', 'కందకం దర్ప' మొదలగు బిరుదములు గలవు. 'పంతీపుత్రం పౌనార్ధ రణదొళ్' అని చెప్పుకొన్నందున ఇతను యుద్ధవీరుడని కూడా తెలుస్తోంది.

ఇతను తనఛందోంబుధిలో భాషలగూర్చి యిట్లు ప్రసంగించాడు:

"సంస్కృతం ప్రాకృత మపభ్రంశ పైశాచిక మెంబమూఱు వరభాషెగళోళ్ పుట్టువ ద్రవిడాంధ్రకర్ణాటాది షట్పంచాశత్సర్వ విషయభాషాజాతిగళక్కం". ఈవాక్యంవల్ల ద్రవిడాంధ్ర కర్ణాటాది భాషలన్నీ సంస్కృతమునుండీ, త్రివిధప్రాకృతములనుండీ పుట్టినవని నాగవర్మ అభిప్రాయము. నాగవర్మ చెప్పిన పైవాక్యంవలన అతని కాలాన ఆంధ్రభాష ద్రవిడకర్ణాటములతో తుల్యంగా వృద్ధిపొందు తున్నదని గ్రహింపవచ్చు. ఈతని కవిత లలితమూ, మధురమూ, భావగర్భితమునై, హృదయంగమముగా నుండును

రన్నకవి—993 A.D.

ఇతను అజితపురాణమున్నూ, సాహస భీమవిజయమనే గదా యుద్ధమున్నూ, రన్నకందమనే వక నిఘంటువునూ రచించాడు. అజిత పురాణమువలన పరశురామ చరిత, చక్రేశ్వరచరిత అనే రెండు గ్రం థాలుకూడ రచించినట్లు తెలుస్తుంది.

రన్నకవి బెళుగరెనాడిలో ముదువోలను గ్రామమున పుట్టాడు. ఇతను వైశ్యకులజుడు. అబ్బలబ్బె తల్లి పేరు. తండ్రి జినవల్లభేంద్రుడు. సహోదరులు దృఢబాహు, రేచన, మారయ్యలు. భార్యలు జక్కి, కాంతి అనేవారలు. కుమారుడు రాయడు. కూతురిపేరు అతిమబ్బె.

ఇతని గురువుకూడా అజితసేనాచార్యుడే! ఇతనికి పశ్చిమ చాళుక్య రాజైన తైలపుడు (973—997) 'కవి చక్రవర్తి' అనే బిరుద మిచ్చాడు. ఇతని కింకా 'కవిరత్న', 'అభినవకవిచక్రవర్తి', 'కవికుంజరాంకుశ', 'కవి చక్రవర్తి', 'ఉభయకవి' అనే బిరుదము లున్నవి.

> కవి ముఖచంద్రం కవి చ
> క్రవర్తి కవిరాజశేఖరం కవిరాజం
> కవి జన చూడారత్నం
> కవి తిలకం కవి చతుర్ముఖం కవిరత్నం.

అని యితర బిరుదములు చెప్పుకొన్నాడు. ఈతనికి గల 'కవిరాజ శేఖర, కవికుంజరాంకుశ' అనే యీరెండు బిరుదములు నన్నయ మిత్రుడైన నారాయణ భట్టునకుగూడ వున్నవి. రన్నకు, నారాయణ భట్టున కేదేని వివాదము సంభవించి ఒకరి బిరుదము లొకరపహరించి రేమో యని స్ఫురిస్తుంది. 'కవీన్మనీషాలవ దుర్విదగ్ధాక' అనే శాసన శ్లోక మాకాలంనాటి వివాదము నేదో తెలుపుతోంది. జైనుడైన రన్న డికి బ్రాహ్మణుడైన నారాయణ భట్టునకు మతవిషయ కలహంగాక, కవిత్వ విషయమైన కలహమే యేదో సంభవించి వుంటుందని అను మానింపవచ్చు.

రన్నడు మార్గనుడులయందూ, దేసినుడులయందూ గొప్పవాడ నని చెప్పుకొన్నాడు. 'కవిమార్గదొళం పొసదేసెయనుడిగళొళం'... .... చతుర్ముఖం కవిరన్నం పొన్నవల్ల శాంతిపురాణం వ్రాయిం చిన వేంగీదేశవాసులు మల్లప్ప, పున్నిమయ్యలలో, మల్లప్ప కూతు రైన అత్తిమబ్బెఆదేశం ప్రకారం రన్నడు శాంతి పురాణం తను వ్రాసినట్లు చెప్పుకొన్నాడు. ఈ అత్తిమబ్బె తన యసదృశదాన మహిమచే 'దాన చింతామణి' అనే బిరుదము పొందింది.

రన్నడు తన అజితపురాణంలో వేంగీదేశమును అందముగా వర్ణించాడు.

> ఉ. కుంగమతం గజేంద్ర వనదిం ఫలభారవినమ్రనాళికే
> రంగళి నద్రికాననది నుత్తమశాలివనంగళిం చళే
> ద్భృంగకులాకు ళీకృత సరోరుహమండది నిక్షుపుష్ప వా
> టింగళి నావమండలము మంగెలె వందుదు వేంగి మండలం.

> క. ఆళిగత కుసుమ పరిమళ
> ఫలరసమందానిలాద్రి కాననలీలా
> విలసనదిం భోగమహీ
> తళ మెనిపుదు విషయజనవె వేంగీవిషయం.

జలధితరంగ తాడిత మహీతళదొళ్ నెగప్పుడ్తువేంగి మండలం .... ఇత్యాది.

అజితపురాణము, ౧ ఆ. ౨౧, ౨౩, ౨౪,

నారాయణ భట్టు—1040 A. D.

నన్నయ్య సహాధ్యాయియైన నారాయణభట్టుగూడా కర్ణాటకంలో ప్రసిద్ధకవి అని నందంపూడి శాసనమువల్ల తెలుస్తోంది. ఇతనా భాషలో వ్రాసిన గ్రంథా లేమీ దొరకడం లేదు. పదునాల్గవ శతాబ్దాంతంలో భారతాన్ని కన్నడించిన నారణప్పయే నారాయణభట్టు అని కొందరు భ్రమపడుతున్నారు. (చూ. భారతాంధ్రీకరణ విమర్శము: కవిరాజు శ్రీపాద కృష్ణమూర్తి శాస్త్రిగారు, సాహిత్యపరిషత్పత్రిక.)

నారాయణభట్టు కుమారుడు కుపమ. శా. శ. ౯౭౭ (1055 A. D. ద్రాక్షారామ శాసనములో, నారాయణభట్టు పశ్చిమ చాళుక్యుడైన త్రైలోక్యమల్లుని ప్రధానియైనట్లు తెలుస్తోంది. కాని నందంపూడి శాసనమునాటికి (అనగా 1053 A.D.) ఇతను త్రైలోక్యమల్లుని ప్రధాని యైనట్లు కన్పట్టదు.

రాజాదిత్య—1120 A.D.

ఈతడు గొప్పగణిత శాస్త్రవేత్త. వ్యవహార గణితము, క్షేత్ర గణితము, లీలావతి, జైనగణిత సూత్రోదాహరణ మొదలైన గ్రంథాలు రచియించాడు. దాక్షిణాత్య వాఙ్మయంలో మొదటి గణితకారుడు పావులూరి మల్లన, రెండవ యాతడు రాజాదిత్యుడని తోచుచున్నది. ఇతను జైనకవి. రాజవర్మ, భాస్కర్, బాచ, బాచయ్య, బాచిరాజు అనేపేర్లున్నూ, గణితవిలాస, ఓజెవెడంగ, పద్యవిద్యాధర అనేబిరుదము లున్నట్లు యితని గ్రంథముల వలన తెలుస్తోంది. కొండిమండలమున కసుపమరత్న మండనమైన 'పూవినబాగి' యితనినివాసము. భార్య కవకమాలె. జినినాథుడైన నేమి నాథుడు గురువు.

హొయ్సళరాజగు విష్ణువర్ధనుని యాస్థానమున నితడున్నట్లు తెలుస్తుంది. విష్ణువర్ధనునికాలము సుమారు 1120.

> 'ఈచతురబ్ధివేష్టిత మహీతళదొళ్, దొరె యార్ సమస్త
> విద్యాచతురాననంగె, విబుధాశ్రితకల్ప మహీరుహంగెనగ్
> ఖేచర— — — (ఈచరణము దోషయుక్తము) నా
> ళోచిత నందయాబ్ధిహిమరోచి యనప్రతిగంధ బాచియం,

ఈపద్యం మూడుచరణాలలో తెలుగువారియతి కనబడుతోంది. మూడవచరణము ఖిలమై దోషయుక్తమై వుండడంచే యతి వున్నదో లేదో నిర్ణయించడం కష్టము.

మోళిగెయె మారయ్య, తత్పత్ని మహాదేవి—1160 A.D.

కన్నడవాఙ్మయంలో శైవమత ప్రాబల్యపు రోజులలో వచనములనే వక క్రొత్త వాఙ్మయశాఖ ప్రబలింది. వీరశైవమతోద్ధారకుడైన బసవన్నగూడా ఆభాషలో పెక్కువచనములు రచియించాడు. ఆంధ్రంలోని తాళ్లపాకవారి వేంకటేశ్వర వచనములవలె యీవచనములు భక్తిభావపూరితాలు.. తత్తదుపాస్య దైవముల కివి అంకితం చేయబడతవి.

మోళిగెయె మారయ్య యిట్టి వచనములను రచించినవారిలో వకడు. ఇతనిపత్ని మహాదేవి గూడా వీరశైవ కవయిత్రి. మోళిగెయె మారయ్య బందరుదేశంలోని మాండవ్యపురంలో శివభక్తుల నారాధిస్తూ వుండేవాడని తెలుస్తుంది. ఇతన్నిగురించి పాల్కురికి సోమన బసవపురాణం చూడవలసింది.

మైదున రామయ్య

ఇతను కన్నడములో గీతములు పాడినట్లు తెలుస్తుంది. తండ్రి సోమనాథుడు. తల్లి మహాదేవి. ఆంధ్రదేశములోని భీమావతీపుర మితని కాపురస్థలము. ఇతనిగురించి మైదునరామయ్యరగళె మొదలగు కన్నడ గ్రంథాలు పుట్టినవి.

మరుళదేవ

ఇతను మరుళదేవకంద, మరుళదేవ వచన అనే గ్రంథాలు రచించాడు. ఇతనికి మరుళశంకరదేవ అనే పేరుకూడ గలదు. కళింగ దేశము జన్మభూమి.

మల్లికార్జున పండితారాధ్యుడు

ఇతను కన్నడములో వచనములు, గణసహస్రనామము, ఇష్టలింగస్తోత్రము, బసవగీత మొదలగు గ్రంథాలనూ, తెలుగులో శివతత్త్వసారమునూ రచియించాడు.

గురురాజు 1430లో రచించిన సంస్కృత పండితచరిత్ర, నీలకంఠాచార్యుడు 1485లో కన్నడమున వ్రాసిన ఆరాధ్యచరిత్ర, సిద్ధనంజేశుని గురురాజచరిత్ర యితనివిషయములను విపులముగా జెపుతున్నవి. ఇతనిచరిత్రగురించి పాఠకుడు శివతత్త్వసారపీఠిక—కె. లక్ష్మణరావుగారిది, శతకకవులచరిత్ర-వం. సుబ్బారావుగారిది చూస్తే విశదమౌతుంది.

రేవణసిద్ధ

నైజాంలో కొల్లిపాక అనే గ్రామంలో, మహాలింగగర్భమందు పుట్టాడట. ఇతను సిద్ధరాముని గురువు. వైష్ణవచోళునితో వాదించి వానిని వోడించాడు. ఇతనిగ్రంథాలేమీ కానరావు. ఇతనిగురించి కన్నడంలో (1) రేవణసిద్ధేశ్వరకావ్య (2) రేవణసాంగత్య, (3) రేవణసిద్ధేశ్వరపురాణ, (4) రేణుకార్యచరిత మొదలగు గ్రంథములు పుట్టినవి.

పాల్కురికి సోమన్న—1195 A.D.

ఇతనివిషయ మిదివరకే ఆంధ్రభాషలో క్షుణ్ణమైవుంది కాన వ్రాయ నవసరం. (బసవపురాణపీఠిక: ప్రభాకరశాస్త్రిగారు; వీరేశలింగం కవులచరిత్ర, Vol. I. New edition; వంగూరివారి శతకకవులచరిత—చూడవలసింది.)

చక్రపాణి రంగనాథుడు

సోమన్న సమకాలికుడు. మొట్ట మొదట వైష్ణవుడయినా, సోమన్నతో వాదించి శివదీక్ష పొందినట్లు శైవగ్రంథములు చెప్తున్నవి. వీరశైవుడైన పిమ్మటనే కన్నడంలో గ్రంథాలు రచించినట్లు గురురాజచరిత్ర చెపుతోంది. వీరభద్రవిజయము, శరభలీలె అనునవి కన్నడంలోనూ, శ్రీగిరినాథ విక్రమమునేది ఆంధ్రంలోనూ రచించాడట. గురురాజచరిత్రలోని యీ క్రిందిపాదం ఆంధ్రంలో వుండడంచేత తత్కవిగూడా ఆంధ్రుడేమోనని అనుమానింప వీలుంది: 'శ్రీశైలభర్తకును సీసంబు లేనూరు.'

ఇతని శ్రీ గిరినాథవిక్రమంలో కొంతభాగం తెలుగు బసవ పురాణ పీఠికలో నుద్ధృతమైనది.

పోలాళ్వ దండనాథుడు—1224 A.D.

ఇతని తండ్రి ఆంధ్రదేశములోని నారణపురవాస్తవ్యుడైన అత్తిరాజుని తల్లి నవిలాడెయక్క. ఇతను హొయ్సళరాజగు వీరబల్లాళుని వద్దా (1173-1220), అతని కొడుకు వీరనరసింహుడి వద్దా అమాత్యుడుగా వుండేవాడు. విష్ణుభక్తుడు. మహాపరాక్రమశాలి. అనేక దేవాలయాలు కట్టించి అగ్రహారము లనేకము లిప్పించాడు. ఇతన్ని గురించి ఒకశాసనంలో,-

"సంగీతసారన సజ్జనాధారన, కావ్యకర్తారన, కీర్తిభర్తారన, కవిజనాభరణన, సుక్తిసుధాకరణన, వితరణవి లాసన, లక్ష్మీనివాసన, వైష్ణవపక్రపక్షియ, జగన్మోహనమూర్తియ, సత్యస్వభావన, పోలాళ్వదేవ. ... ..."

కావ్యకర్తయైయితడే గ్రంథాలు రచించాడో తెలియదు.

భీమకవి—1369 A.D.

ఇతను పాల్కురికి సోమన తెలుగు బసవపురాణాన్ని కన్నడించాడు. 'భీమకవీశ్వరరగళె' అను నింకో గ్రంథం రచించాడు. సిద్ధనంజేశుడు భృంగిదండకమును గూడా భీమకవి రచించినట్లు చెపుతున్నాడు. తండ్రి శివకవిదేవుడు. భీమకవి ఉభయకవిత్వ సమర్థుడు.

ఇతనిని పద్మణాంకుడు (1385), విరూపాక్షుడు (1584), షడక్షరదేవుడు (1655), మొదలగు వీరశైవకవులు నుతించారు. ఇతనే వేములవాడ భీమకవి అని కవిచరిత్రకారు లనడం అవిమృశ్యకారిత. ఆవిషయ మిప్పు డప్రస్తుతం కాబట్టి విడిచివేస్తున్నాను.

ACKNOWLEDGEMENTS:

1. Lives of Kannada Poets, Vol. I.
2. Kanarese Literature - E. P. Rice; B.A.
3. Adipurana—Pampa.
4. Kaviraja Marga - Nripatunga
5. Caldwell's Dravidian Philology.
6. Basavapurana - Palukuriki Somana.
7. Ajitapurana - Ranna. Andperiodicals etc.

ఆంధ్ర రామాయణములు

కొణిదెన బాలకృష్ణయ్య గారు

శ్రీమదఖిలాండకోటి బ్రహ్మాండనాయకుం డగు పరమేశ్వరుని దివ్యావతారముల యందు శ్రీరామావతారము సకల భారతజనో పాస్యమై, ఐహికాముష్మిక ఫలప్రదమై, భక్తకల్పద్రుమమై, యనుత్తమంబగుచుఁ బ్రకాశించుచున్నయది. అటులనే సత్యపరాక్రముఁ డగు నమ్మహామహుని పవిత్రచరిత్రము, శ్రీమద్రామాయణము పౌరుషేయ గ్రంథసముదయమునం దగ్రస్థానము నధిష్ఠించి, సాటిలేనిపటిమఁ బఠన పాఠన క్రమమున యుగాంతరములనుండియు సువిశాలభారత ప్రపంచమున వ్యాపించి, యందలి యొక్కొకవర్ణమే మహాపాతకముల నశింపఁ జేయుననెడి రూఢియగు విశ్వాసమునుగాంచి విరాజమాన మగుచున్నయది. "కోరి తలఁచినవారి కెల్లను కొంగుబంగరు రామనామము" అను 'దృఢనమ్మిక' మనక్షరాస్యులగు సాధారణ జనులయందు సైతము స్థిరపడి యున్నది ఏతాదృశలోకోత్తర మహిమమహితుండగు శ్రీరామ చంద్రునికి యశః ప్రతిపాదకం బగు శ్రీమద్రామాయణము ప్రభావము కరము వర్ణనాతీతమును, అనుభవైకవేద్యమునై యున్నది. భగవదవతారములయందు రామావతారమును, భక్తులయందు రామభక్తులను గ్రంథములయందు శ్రీమద్రామాయణమును మున్ముందు బరిగణింపఁదగును. కావున దీనిని "ఆదికావ్య" మని యార్యులు నిర్వచించిరి.

శ్వేతపద్మాసనాసీన-సరస్వతీదేవి, భగవన్నియుక్తయై వల్మీకభవుని జిహ్వాగ్రమున నిలిచి, ప్రసన్నయై, యమ్మహాముని ముఖమున శ్రీమద్రామాయణ మహాకావ్యమును వెలువరింపఁజేసెను. గీర్వాణ భాషా మహోదధికిఁ గౌస్తుభరత్నాయమానంబగుచు నిమ్మహాకావ్యము పాఠకజన చింతామణియై వినఁ జదువ కరము మనోహరంబగుచు సమస్త కిల్బిషాపహరణసమర్థమై యొప్పారుచున్నయది. కావున నీ యుత్తమకావ్యమును బలువురు పలుతెఱంగుల సేవించి ధన్యులై శ్రీరామప్రసాదపాత్రులై యైహికాముష్మికములఁ బడసియున్నారు. కొంద ఱింకను నట్టిఫలము బడయనున్నారు. వారిలో శ్రీమద్రామాయణము నాంధ్రీకరించి యాంధ్రభాషాయోషనమూల్యాభరణముల నలంకరించి, యాంధ్రజనస్తవనీయ ప్రతిభాభాసమానులగు నాంధ్రకవీశ్వరులు భాషాంతరీకరించిన రామాయణగ్రంథరాజములఁ బరామర్శించుటయే యీ కిచటి ప్రస్తుతాంశము.

ఆంధ్ర రామాయణములు

శ్రీమద్రామాయణమును జాలమంది కవీశ్వరులు తెలుఁగొనర్చి యున్నారు. కొందఱు పురాణపద్ధతిని, కొందఱు ప్రబంధపద్ధతిని, వారివారి యభిరుచులకొలఁది గ్రంథకల్పన మొనర్చిరి. ప్రబంధముల విషయమిపుడు మన కిచటఁ బ్రకృతముకాదు. కావున నిఁక పురాణశైలిని రచింపఁబడిన రామాయణముల నరయుదము. సనాతనాంధ్రకవులలో తిక్కన మహాకవియుని పితామహుఁడగు మంత్రిభాస్కరుఁడును, ఎఱ్ఱాప్రెగ్గడయు నాంధ్రమున రామాయణరచన మొనర్చినటులఁ దెలియుచున్నది. కాని వారిగ్రంథములు నేఁటిదనుకను మనకు లభింపకయ్యెను. కావున నవి ప్రబంధములో, పురాణములో, మూలానుసరణములో, లేక వ్యాఖ్యావిసరణములో తెలిసికొనుభాగ్యము మనకుఁ గలుగలేదు. ఇపుడు మనకు లభ్యమైన యాంధ్రరామాయణములు నాలుగుమాత్రమై యున్నవి. అందు భాస్కరరామాయణము సనాతనము. తక్కినవి యాధునికములు. అవి

గోపీనాథరామాయణము—గోపీనాథము వేంకటకవి విరచితము.

ఆంధ్ర వాల్మీకి రామాయణము—ఆంధ్ర వాల్మీకి (వావిలికొలను సుబ్బారావుగారు) విరచితము.

ఆంధ్ర శ్రీమద్రామాయణము—అభినవాంధ్ర వాల్మీకి (కావ్యతీర్థ జనమంచి శేషాద్రిశర్మగారు) రచితము.

నవీనములగు నీ మూడురామాయణములును గ్రమముగా నొకటి తరువాత నొకటి యీశతాబ్దమున రచింపఁబడినవి. ఇంద ఱీటుల రామాయణగ్రంథము నేకారణమువలనఁ దెలుగున కనువదించిరో కనుఁగొందము.

౧. భాస్కరరామాయణము

ఆంధ్రభారత, భాగవతాది గ్రంథములవలె భాషాంతరీకరణయుగమున, "బహుళాంధ్రోక్తిమయ ప్రపంచమును" వెలయించుటకుఁగా రచింపబడినది. అందుచేతనే భాస్కరుఁ డాంధ్రభాషను వెలయించిన వాఁడుగా "సోముఁడు భాస్కరుండు వెలయింపఁగ" అను సూక్తివలన రామరాజభూషణుఁడు పేర్కొనియున్నాఁడు. చిరకా

లమునుండియు నీగ్రంథరత్నమును పరంపరగ మనపూర్వులును, నేఁడు మనమును జదువుచున్నాము. ఇయ్యది సకలాంధ్ర జన న్యాపమూకర్ణన మునుగాంచి శాగ త్తె కెక్కియున్నది. దీనిని గురించి మనము క్రొత్తగఁ జెప్పుకొనఁదగు ప్రమేయము లేదు. భాస్కరరామాయణ మింతయున్ను జాల వాదోపవాదములకుఁ గారణమై యుండెను. ఈ గ్రంథమే పరల రామాయణాంధ్రీకరణకార్యమునకు దారిచూపుచున్నటులఁ బెక్కనారి రామాయణ గ్రంథప్రస్తావనలు జదివిన ద్యోతకమగును. కారణము లివి:—దీని కర్తృత్వ మొకరిది కాదు. రచనము మూలకథ ననుసరించి స్వేచ్ఛగ పెంచి, కుదించి యొనర్పఁబడినది. నరాంకితము. శైలి (వేర్వేఱు కవులగుట) పలు తెఱంగులు. ఉత్తరభాగము లేదు. ఈ కార ణములవలన నీరామాయణము కొందఱు విప్రవర్యులకు సంతృప్తి నీయఁజాలని దయ్యెనని తదితరాంధ్రరామాయణముల పుట్టుకయే చెప్పకఁ జెప్పుచున్నయది.

ఇవ్విషయములఁ జింతించి, కొన్ని నియమములఁ బాటించి తెలుఁగున సమగ్రముగు రామాయణమును రచింప మొదలిడి యందుఁ గృతకృత్యులైన వారిలోఁ బ్రథములగు గోపీనాథము వేంకటకవిగారి ప్రణీతమైనది

౨. గోపీనాథరామాయణము.

"భాస్కరాదులు రచించిన యాంధ్రరామాయణంబు లందు వాల్మీకి విరచిత శ్రీమద్రామాయణంబునం గల యర్థం బంతయు సమ గ్రంబుగాఁ గథితంబైనయది గాదనియు, భగవదంకితంబుగాదనియుం దలంచి యిమ్మహాకావ్యంబు గీర్వాణంబున కన్యూనాతిరిక్తంబుగా భగ వదంకితంబుఁజేసి యాంధ్రభాష రచింపందగు సమర్థుండగు పండితుం డెవ్వఁ"డని వేంకటగిరి ప్రభువగు సర్వజ్ఞయాచమహీపరుఁడు పరిశీ లించి, సకల విద్వజ్జన సమక్షమున నీ గోపీనాథరామాయణమునంతయు సమగ్రంబుగ నాకర్ణించి, యియ్యది గీర్వాణంబున కనురూపంబై, తమ యభిప్రాయప్రకారంబున శ్రీ కృష్ణాంకితముగా నున్నదని నిశ్చ యించి దీనినిఁ బ్రకటించి పుణ్యుఁ డయ్యెను. సర్వవిధముల మూలాను సరణముగను, దైవాంకితముగను, హృద్యముగను, సమగ్రముగను రామా యణ మాంధ్రమున రచించుటకు వేంకటకవి సంకల్పించెనని దీనివలనఁ దెలియనయ్యెడిని. శ్రీరాముని పవిత్రచరిత్రము గావున వ్రాయ దొర కొంటినని వేంకటకవి యుగ్గడించినను, పైఁ జెప్పినవిధమున భాస్కర రామాయణమును మించి తమ గ్రంథమన్ని తెఱఁగుల మిన్నగ నుండ వలెనని వీరి యాశయము. అయినను వీరు భాస్కరునిఁ దృణీకరింపకఁ దమగ్రంథమున స్తుతించియున్నారు. కవిత్వ ముండవలసినవిధమును వేంకటకవీశ్వరుఁ డిట్లు వ్రాసియున్నాఁడు.

"చ. చతురత మీఱఁ బాకములు, శయ్యలు రీతు లలంకృతుల్ ధ్వనుల్
వితతరసంబులుక్ మఱియు, వృత్తులు దోషములుక్ గుణంబు లు
న్నతిఁ బరికించ నిర్మలమై యొనర్చినఁ బ్రకృతి లోకప్రాజ్యమై
యూతలి చిత్రగతి కృత్గను, సాటిగ భాస్కరసౌరమై ఫలిక్."

"ఉ. ఉరోగనాశ మస్తుతము కైక ఉ కూర్చిన నా తప్ప లో నెలిక్
పెఱఁగులు బేర శబ్దములు, నెచ్చుగఁ గూర్చి నిసాగరాగరస
స్ఫూర్తినలిర్ప సత్కృతుల, ప్రాసి రచించిన సత్కవీశ్వరుల్
సరసకవిత్వమట్లు కవిసత్తము లన్యకృతుల గ్రహింపుదే."

వేంకటకవి యిట్లు లుంటనని యియ్యది వీనిఁ బద్యముల సూచించి నట్లు మనము గ్రహింపవచ్చును. రామాయణము వేదతుల్యమనియు, బరమపవిత్రగ్రంథమనియు, గాయత్ర్యాఖ్యపరబ్రహ్మనివాస మనియు వీరికి నమ్మకము. ఏలాగో, సమగ్రరామాయణము రచింపఁగడంగి యుత్తరభాగము నాంధ్రీకరింపకయు, మూలమున కన్యూనాతిరిక్తం బుగాఁ దమగ్రంథ ముండవలెనని ప్రతినఁబట్టి యందందు కొంచుక స్వతం త్రించియు వేంకటకవీంద్రుఁడు గోపీనాథరామాయణ పరిసమాప్తిఁ గావించెను.

ఈ రామాయణమునఁ బూర్వభాగ మొక్కటి మాత్రము గలిగి యుండుట, యథావాల్మీకము గాక స్వతంత్రాభిప్రాయము లుండుట కారణములై మఱల రామాయణ మాంధ్రముల రచింపఁదగు నను నెడము గలిగించినవి. కావున నియ్యవసరమును దెలిసి యథామూలముగఁ బూర్వోత్తర భాగములు గలిగి వావిలికొలను సుబ్బారావుగారిచేఁ దెలిఁగింపఁబడినది

3. శ్రీమదాంధ్ర వాల్మీకి రామాయణము.

దీని రచనకుఁ గారణము లీక్రిందిపద్యములలో నాంధ్రవాల్మీకిఁ దెలిపియుండెను.

"క. పూర్వులు నెవ్వరుఁ బలుకరు
పూర్వోత్తర రామకథల మునిపల్కిన య
ర్తెర్వునఁ దెలుఁగునఁ గావున
సర్వము నెఱిఁగింతు రామచంద్రునికరుణన్."

"చ. తతభవబంధమోచన నిదానమటంచు నెఱింగి ఘోరస సం
సృత దృఢపాశబంధనము ఛేదమొనర్పఁగ శాశ్వతోరు సౌ
ఖ్యానతి నెసంగ, నిర్భయ నిరామయమైన ముకుందలోకసం
గతిఁ జెలువార, రామకథఁ గైకొని తెన్ రచియింప నీగతిన్."

ఇందలి తతభవబంధమోచనాదిక మనుభవైకవేద్యము. శ్రీరా మపాదభక్తుల కాతనిపైఁ గల గాఢ విశ్వాసమునకుఁ దార్కాణము. స్థూలదృష్టితోఁ జూచినయెడల "ముని పల్కిన యర్తెరువునఁ బూర్వు లు నెవ్వరు రచింపని పూర్వోత్తరరామకథల తెలుంగున" రచింపవలసి యుండుటయే ముఖ్యకారణమై వీరి నీకృతి నిర్మాణమునకుఁ బ్రేరే పించి యుండుననుటయు సత్యేతరము కాజాలదు. భాస్కరుని గ్రంథమున కన్న దనకృతి విలక్షణముగ నుండవలెనని సంకల్పించి

రచించిన వేంకటకవీంద్రుఁ డుత్తరభాగమును విడనాడి పూర్వభాగమున నందందుఁ గొంత స్వతంత్రమును గైకొనియున్నాఁడు కావున నిది యసమగ్రము, మూలగ్రంథాతిక్రమణము నగుట నీ మూఁడవ రామాయణరచనకుఁ దావు లభించినది. తొలుదొలుత బమ్మెర పోతన భాస్కరు నధిక్షేపించిన వాక్య మీ గ్రంథకర్త చెవిసోకి రామాయణము బండ్లకెత్తింపవలయునన్న కుతూహలముతోఁ జాల పెంచి వ్రాసిరట. అదిచూచి వారి మిత్రులు కొత్తపల్లి పద్మనాభశాస్త్రిగారు "యథామూలముగ నుండు గ్రంథ మిదివఱకు లేదనియు, మూలమునే యనుసరించి యీ గ్రంథముండిన నెక్కువగఁ బూజితంబనియు, సాధ్యమైనంతవఱకు మూలగ్రంథము నతిక్రమింపక, విషయము లోపింపక రచింపుమనియు, సంస్కృతంబున వాల్మీకిరామాయణము నట్టిద యాంధ్రమున నిదియనితోఁప నాంధ్రవాల్మీకిరామాయణమని పేరిడుమనియుఁ "దెలి పిరట., అంతట సుబ్బారాయకవి పెంచిన గ్రంథభాగమును దొలఁగించి, మూలచ్ఛేదమొనర్చు ప్రక్షిప్తములఁ దొఱఁగి మూలమున ప్రత్యక్షరమునకు మాఱక్షరము వేయక, వక్తకు శ్రోతకు సుఖావహంబుగ నుండునట్లు, మూలమును విడిచి శాఖాచంక్రమణము చేయక యేకారణమున వాల్మీకి గీర్వాణమున నిర్వచనముగ రచించెనో యాకారణమున వారును నిర్వచనముగ రచించిరట. వీ రతి నిష్ఠుర నియమసమన్వితముగ గ్రంథరచనము నొనర్పఁ దలంచినట్లు పై వాక్యములు నిదర్శనములుగ నున్నవి. గాయత్రీ మంత్రాక్షరాదికము లాయా చోటుల సంస్కృత రామాయణమునందువలెఁ దమ యాంధ్రీకరణమునందును బొందుపఱచిరి. వేయేల? సంస్కృతరామాయణమువలె నిదియుఁ బారాయణాదికముల కుపకరింపఁదగియుండవలెనని వీరి భావమని చెప్పవచ్చును. "అంతా రామమయ"మ్మని భరన్యాసమొనర్చి యాత్మార్పణము గావించిన యిక్కవీంద్రునకు రామాయణ మహాకావ్యమునం దత్యంత ప్రమాణబుద్ధి గలదు. ఈ రచనకుఁ బ్రచ్ఛన్నముగ శ్రీరామమూర్తియే తనకుఁ బ్రోత్సాహము గలిగించినటుల వీరు చెప్పుకొనిరి. తనకుముందఱ రామకథాసమంచిత కావ్యసముదయము నొనర్చిన యాంధ్రకవులు మొల్లాంబామణినిగూడ మఱువక పేర్కొని ప్రణుతి యొనర్చుటగాక సుబ్బారావుగారించుమించు దనకు సమకాలమున రామాయణము రచించినవాఁడగు గోపినాథము వేంకటకవి నీ క్రింది పద్యమునఁ బ్రస్తుతించిరి.

శా. శ్రీ రామాయణ పూర్వభాగము రచించె న్భక్తి నాంధ్రంబుగా
ధీరుం డార్యజనస్తవార్హుఁడును బృథ్వీదేవతాశ్రేష్ఠుఁ డు
ర్వీరామాత్మభవేశ భక్తుఁడగు గోపీనాథ వేంకార్యుఁ డా
సూరింగొర్చి నమస్కరించెదను సత్సూక్తిం బ్రశంసించుచున్.

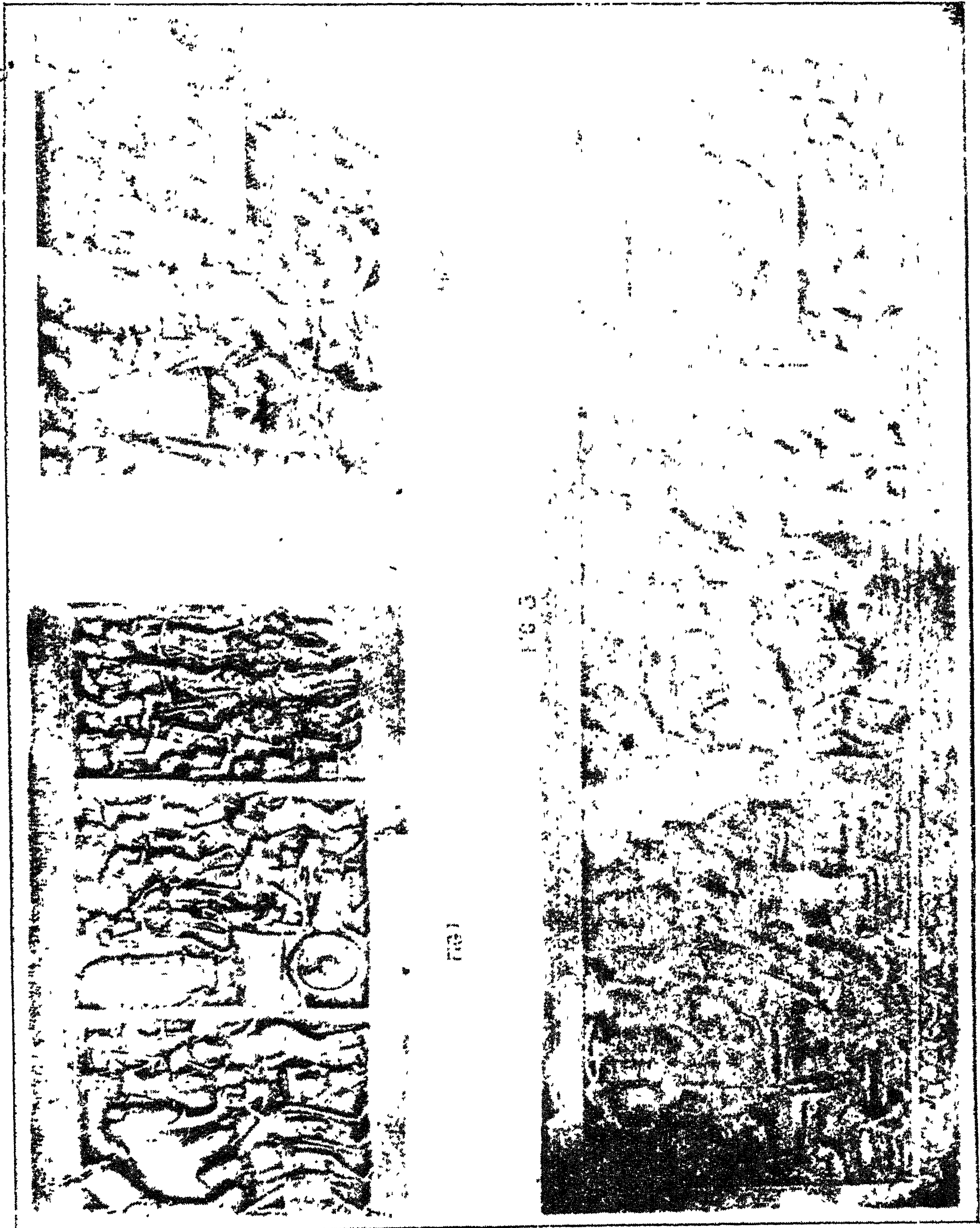
శ్రీమదాంధ్ర వాల్మీకిరామాయణమునకు వెనుకఁ గావ్యతీర్థ, యభినవాంధ్ర వాల్మీకి బిరుదాంకితులు, బ్రహ్మాండపురాణాద్యుత్తమ గ్రంథనిర్మాతలు నగు బ్రహ్మశ్రీ జనమంచి శేషాద్రిశర్మ గారు రచించినది

౮. ఆంధ్ర శ్రీమద్రామాయణము.

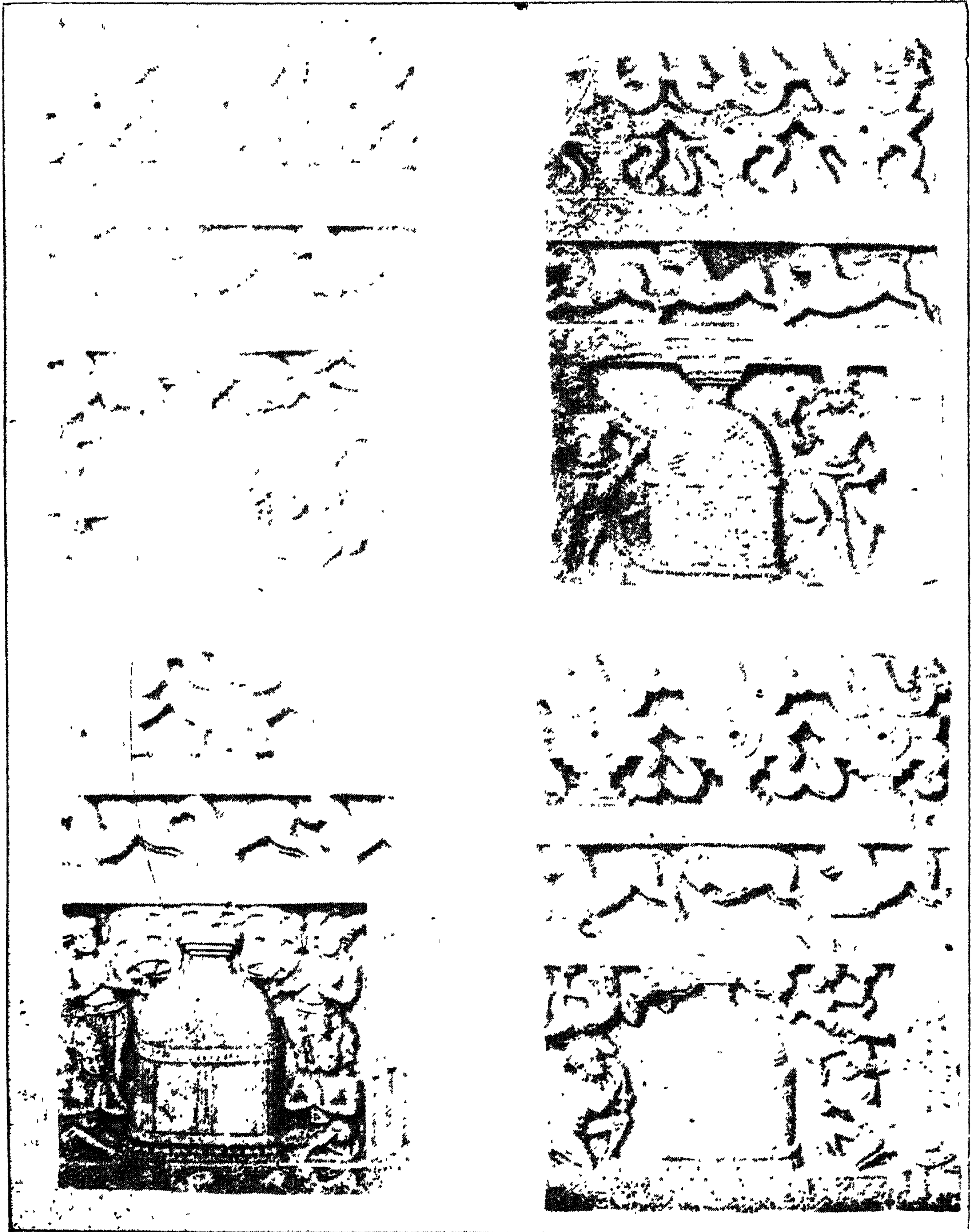
పైఁ జెప్పిన రామాయణగ్రంథనిర్మాణ కారణములలో నొకటియు నాంధ్ర శ్రీమద్రామాయణ గ్రంథమునకుఁ గలుగ లేదు. కృత్యారంభవిధానమును సమర్థించు త్రోవ యంతగాఁ గన్పట్టదు. "ఆంధ్రభాషను దగంగ, నాదికావ్యము దెనిఁగింపవయ్య భవ్య, భణితి సత్కృత్య మిదియని పరమనియతి" నని శేషాద్రిశర్మగారు వారి మిత్రులు వేంకటేశ్వరశాస్త్రిగారి పంక్తిని భుజియించు సందర్భమున శాస్త్రిగారు శర్మగారి నీగ్రంథరచనమునకుఁ బురికొల్పిరట. ఇదియ ముఖ్యమగు కారణము. ఈ యాంధ్రీకరణము నెందఱో చేసియుండ నిపుడేల మఱల నీప్రయత్నమను సంశయమును బొంది "యిందఱె తెనుఁగుఁజేయఁదగు నీకృతి నంచు నియామమున్నదే!" యను సమాధానాదికములచే నాసంశయము నివృత్తిఁ జేసికొనిరి. ఇవ్విషయము ఆంధ్ర శ్రీమద్రామాయణమున రామాయణ ప్రశంసయను నలుబదియారవపద్యమునఁ గలదు. ఈ పద్యమువలన రామకథ సతంబును వ్రాయుచుండినఁ బుణ్యగాసులు, బూజ్యతరంబగు ముక్తి బొందును గాన గ్రంథము వ్రాయ నారంభించినట్లుఁ దెలియవచ్చును. ఇదియే గ్రంథకర్త యుపోద్ఘాతమున నింకొకవిధమునఁ బలుకఁబడినది. చూడుఁడు:

రామాయణము నెందఱో వ్రాసియుండ మరల నీ ప్రయత్నమేల ? అని ప్రశ్నమొకటి కలదు. దానికి నుత్తరముగా నాలుగు మాటలు వ్రాయఁదలచితిని. సావధానముగా నాభావముం బరిశీలించి పండిత మహాశయులు మన్నింతురు గాక!

రామాయణమునకు భక్తులు పెక్కుమంది వ్యాఖ్యలుచేసిరి. ఏల ? వాల్మీకిముని రామాయణమును రచించి యిట్టి మహోపకారమును జేసిరని యందఱికిఁ దెలుపుటయే వారిభావము. మూలమున కిది యర్థము; ఈ శ్లోక మీవిషయమును దెలుపునని వారు వెల్లడించిరి... ......వారి వ్యాఖ్యలచేతనే శ్రీమద్రామాయణ మింత విఖ్యాతినొందెను. గాని లేకున్న నేమూలనో పడియుండును. కావున వా రేయర్థమును దెల్పిరో యాయర్థమును స్పష్టముగా నాకుం దెలిసినంతవఱకుఁ దెలుపుటకే నాయీ ప్రయత్నము." శర్మగారి హృదయగతాభిప్రాయ మిదియై యుండవచ్చును. ఇది ప్రశ్నకు సమాధానము కాఁజాలదు. వారు వ్రాయఁదలచి వ్రాసిన నాలుగుమాటలు వారి రచనాప్రణాళికకు సూత్రప్రాయములు. ఎటులైననేమి, కావ్యతీర్థులు, మిగుల ప్రయాసమునకు సహించి యత్యంత విపులముగ వ్యాఖ్యాసారసమన్వితముగ నొక గొప్ప రామాయణగ్రంథము నాంధ్రభారతికి సమర్పించిరి. వీరు భాస్కర, గోపినాథ, వాసుదాసుల గ్రంథరచనా మార్గముల కవాటములు బంధించి నూతనమార్గద్వారాన్వేషణ మొర్పవలెనని యత్నించిరి. తమ కవితాలతాంగి నామార్గమున నడుపఁ దలపెట్టిరి. కావున

చిత్రము ౧

చిత్రము ౯

యుపోద్ఘాతమున నించుకంత వివరించిన రసనా విధానములు గ్రంథస్థ పద్యములలో నీక్రింది విధమున విపులముగఁ దెలిపెను.

క. అనుచుం దలఁచుచు రామా
యణమును బఠియించి దాని వ్యాఖ్యలఁ జక్కఁ
గనుబొఁలఁ జూచి నెమ్మన
మున యందుల వారి యర్థమును సైకొనుచుల్.

తే. పెక్కు వ్యాఖ్యలభావముల్ పెక్కుగతులఁ
దెల్పు సరిపడకుండు మదిందలంప
నొక్కదానికి వేఱొకఁ డొక్కనోట
నన్నియును గూర్చి తెనిఁగింప ననుసె సరిగ.

క. జననీభావము గనఁబఱ
చు నొక్క విద్వాంసుఁ డట్టిచోటనె జక్కం
గను భార్య యనెడు భావము
గనఁబఱచు మఱొక్కసూరి కడుఁబొందితిచేత్.

ఆ. అట్టి తావులందు నయ్యర్థములు రెంటి
సరిగ నన్వయించు సంగమునను
దొలఁగు నయముగాఁగ నవని నిట్టి బని
దీని నెఱుఁగ రొక్క ధీరులెల్ల.

సీ. గోవింద రాజొక్క గూఢార్థములు లాగు
నట మహేశ్వరతీర్థుఁ డర్థమొండు
దెలుపునట్లే యితరులు వేఱుభావంబుఁ
గనఁబఱతురు వానిఁ దెనుఁగునందుఁ
బలుక శక్యముగాదు పలుతావు లందెల్లు
కనఁబడుఁ గాన నేను శ్రమించి
వ్యాఖ్యానుసారంబు బాగుగ గ్రహియించి
సంగ్రహ్యమగునిఁ జక్క నెఱిఁగి.
తే. యనగు నైక్యంబు పొందుపఱుఁ దాల్లపాక
వారిపైక్యంబు పొందఁయక భంగి నిర్వ
రనువదించిన యర్థంబు గనఁబడునటు
పూర్చి నాభావమును గొంచి చేర్చి మఱియు.

క. మునివాక్కులఁ గల యర్థం
బును స్వర్థముచేయ కొక్కపోలికను దెనుం
గునఁ గూర్చితి వ్యాఖ్యాద్వయ
మునఁ గల్గిన యర్థయుగము మునుకొని యొకచోల్.

క. తెలియంగ లలితపదములఁ
బలికితి మూలార్థమునకు భంగ మదెట్టుల్
గలుగంగనీక పొండితి
గలిగినయందాకఁ గూర్పఁ గలిగితి జుండీ"

మనోహరములుగ నిర్మాణము, విస్తృత వ్యాఖ్యానములుఁ గల యర్థ ప్రకారము, నియ్యర్థములు గాటితోఁ మును భాసకవృత్తమునా నొసఁగి మిత్రుఁడౌ గారాముగఁ దెలి, ఈ మహాగ్రంథమును శర్మగారాంధ్రీకరించిరి. కాని రామాయణమూర్తి యక్షరగని యాకావ్యమును దెనిఁగింపఁ బూనలేదు. అయినను శ్రీరామాయణకర్తనా రాదియనుఁ గిలిచినగా యీని సమ్మతిముఖమాత్రము గలదు. సకారణ కార్యము గాను, శర్మగారి చేసిన ప్రాపియయ్యు శోంకతియనుకు మార్గముల వెడి చుట్టఁ బరిపాలసి వచ్చెను. మఱియు నిక్కారస్య ప్రారంభమునకు రామాజ్ఞ లేకుంటయుఁ గాలఁదయానసేమో; వ్యాఖ్యాతల వివరణములులేనిచో రామాయణ మెన్నఁడో చేరనాసి లేమూలనో పడి యుండెననియు, ఫలప్రదము లతిశేషోత్పన్నము: బ్రహ్మబుద్ధిఁ గొఱఁగె సాహసమున నెల్లడించిన శర్మగారింటి వారికిఁ గావ్యారంభము నకు రాముఁడే ట్లనుగ్రహముతో ననుజ్ఞ నొసంగును? నాకు మిత్రాజ్ఞగలదని వచించినగా రంపతోఁ దనివి నొందక "రాముని యానతిఁగొని యీ కావ్యమును తెలిఁగింపఁ బూనలేను." అని పలింప గత మెయ్యదియో. ఈ రాంధ్రీకరణకర్తల స్తుతియంగుఁ బును కంటె ముందు రామాయణము నాంధ్రీకరించినవారు నొక్కరు పెరొక్కనియుండలేదు. వెంకటకవి, ఆంధ్ర వాల్మీకి లాకుననుకులు గాని యభిప్రాయభేదము లేవియేని గలిగియుండిన నుండవచ్చును. ఆకారణమున వారిని దలఁప సమ్మతిలేకపోవచ్చును. కాని, సనాతనుఁడు, తెలుఁగుబాసను వెలయింపఁ దలంపుఁగొని తేనెసోనలు జిప్పిలు మృదు పదముల, స్వకపోలకల్పనల, రామకథ నాంధ్రమున రచించిన భాస్కరు నించుకేనియుఁ దలపఁదగియుండెను. అభినవాంధ్రవాల్మీకు లియ్యదెమఱచిరో; నలయుననిని నిరసించిరో; రాముని యానతియె పని లేనివారి కడ మాత్ర మంత యవసరమా? ఇంకొకవిశేషము. గోపీనాథ రామాయణమును వారు చదువనేలేదట. అందందుఁ బదిపద్యములు మాత్రము జదివిరట. ఆంధ్రవాల్మీకి రామాయణమును గూడ వారు చదువలేదట. నాలుగైదు పద్యముల నంగ్రైన చదివియుండరేమోనట. కాని యాంధ్రవాల్మీకి రామాయణ పద్యముల వీరింతగా జదివినను, చదువకున్నను తప్పింక యుపోద్ఘాతమును మాత్రము వీరు వ్యాపృతాత్మతోను, దీక్షతోను జదివియుండిరనునది యథార్థము. శర్మగారు గోపీనాథము నాంధ్రవాల్మీకిరామాయణము నామూలాగ్రముగఁ జదివియుండినచో వారు మరల నీ యాంధ్రీకరణమును దలపెట్టియుండరేమో; అది పొసఁగియుండిన నీ ఆంధ్ర శ్రీమద్రామాయణముగాక బ్రహ్మాండపురాణమునంటి వేఱొక నూతనపురాణము మనకు లభించియుండెడిది.

అనుకరణము

ఇంత దనుకఁ జెప్పిన నాలుగు రామాయణములలో భాస్కర, గోపినాథ రామాయణము లొండొకటితోఁ గాని, తక్కిన రెంటితోఁ

గాని పోలియుండక విడివడి యున్నవి. ఆంధ్రవాల్మీకి రామాయణము, ఆంధ్రశ్రీమద్రామాయణము నొకటితో నొకటి గ్రంథాకారముల మాత్రము గాకఁ గొన్నియెడల సందర్భసామ్యమును గూడ గలిగి యున్నవి. అనఁగా గ్రంథకర్తలలో మొదటివారిని రెండవవారనుకరించి నారు. ఒకరికి లంకలపల్లె వేంకటసుబ్బార్యులు, యింకొకరికి వావిళ్ల వేంకటేశ్వరశాస్త్రిలు గ్రంథరచనకుఁ బ్రోత్సాహకులు. క్రొత్తపల్లి పద్మనాభశాస్త్రి లాంధ్రవాల్మీకి రామాయణమునకు, కళాప్రపూర్ణ వేదం వేంకటరాయశాస్త్రి లాంధ్రశ్రీమద్రామాయణమునకు నామకరణము లొనర్చిరి.

ఆంధ్రవాల్మీకి గ్రంథము ఒంటిమెట్ట కోదండరాముని యాలయమునను, శర్మగారి గ్రంథ మంటికిఁ బదిపండ్రెండు మైళ్లదూరమునఁ గల దేవునికడపయందలి శ్రీప్రసన్న వేంకటేశ్వరాలయమునను యుత్సవాదిక విభవముల ననుభవించినవి. ఒంటిమెట్టలో సీయుత్సవ సమయమున నేయేవేడుకలు జరుపఁబడెనో కడపయందు నట్టివేడుకలు జరుపఁబడెను. సభలు, సభ్యులు, అధ్యక్షులు, ప్రశంసావాక్యములు, నాటకప్రదర్శనములు, లడ్డూపేణీలతో విందు భోజనములు, సత్కారములు మున్నగు నిరువదవశతాబ్దపు టాడంబరములు రెంటికిని జరిగినవి. ఒంటిమెట్టకవికి "ఆంధ్రవాల్మీకి" యని బిరుదు నొసంగిరి. కడప కవీశ్వరునికి "అభినవాంధ్ర వాల్మీకి" యను బిరుదప్రదానము గావింపఁబడెను. రెండును రెండే. ఇందుఁ దక్కువెయ్యది? ఈ గౌరవ లంపిగా భాస్కరరామాయణమునకుఁ బట్టెనో లేదో కాని గోనబుద్ధనాథునకు మాత్రము గలుగలేదు. ఉభయగ్రంథములయందును పండితుల ప్రశంసా పద్యములు జేర్పఁబడినవి. ఆంధ్రవాల్మీకి రామాయణమునఁ బీఠికనను సరించి శ్రీరామనుతి గలదు. ఆంధ్ర శ్రీమద్రామాయణమున శ్రీరామ మహిమము గలదు. విషయభేదమున్నను పీఠికలు—ఉపోద్ఘాతములు నొకదాని జూచి వేఱొకటి సాగి నడచినట్లు లున్నవి. గ్రంథభాగమున మాత్రి "మెఱరికి వారే, యమునాతీరే" యను సామెత ననుసరించినారు.

పీఠికలు—(ఉపోద్ఘాతములు)

ఇవి భాస్కర, వేంకట, కవీంద్రులు స్వయముగ లిఖించినవి లేవు. ఆకాలమున దమగ్రంథసంబంధమగు మంచిచెడ్డలు పద్యములతో గ్రంథాదిని యేదో సందర్భమున సంగ్రహముగ వివరించెడివారు. హూణభాషా గ్రంథముల పరిచయమువలన నిప్పటి గ్రంథముల కన్నిఁటికిఁ బీఠికలు వ్రాయు నలవాటు మనకుఁ గలిగినది. పీఠికలేని గ్రంథము కిటికీలులేని గృహమువంటిదట. కావున గ్రంథాదినిఁ దత్సంబంధమగు పీఠికయుండుట మిగుల యుపయుక్తము. పైన నుదహరించిన వాటిలోఁ గడపటివగు రెండు గ్రంథములకు విపులములగు నుపోద్ఘాతములు గలవు. కాని సామాన్య గ్రంథపీఠికలకుఁ బట్టిన దురవస్థయే వీటికినిఁ గాన్పించుచున్నయది. విషయవిమర్శనమునఁ బానకములోని పుడకలరీతిఁ బూర్వపక్షుల నతినీచముగ, సాహంకారముగఁ దెగడు నీచవాక్యముల నుపయోగించు నలవాటు కుకవారికి బాగుగ నభ్యాసము పడియున్నది. ఇయ్యది యాంధ్రవాల్మీకి రామాయణపీఠికయం దించుకయును, ఆంధ్ర శ్రీమద్రామాయణ పీఠికయం దొకింత హెచ్చుగను గలదు. ఏతత్సందర్భమునఁ గాన్యతీర్థులలేఖిని యెవ్వరిపైననో కయ్యమునకుఁ గాల్ద్రువ్వుచుఁ బఱువులువారురీతినిఁ జరించినదిగా దోఁచకమానదు. వ్రాయ నలసినవన్నియు వ్రాసి, "నే నేమియు నెఱుఁగనుజూడీ" యనుట యీలేఖినికి అలవాటు. ఆంధ్రవాల్మీకిరామాయణ కర్త శ్రీమద్రామాయణము వేదమనియు, ధర్మశాస్త్రమనియు, మంత్రశాస్త్రమనియు, సాంఖ్యశాస్త్రమనియు, శ్రద్ధాభక్తులు గలిగినవారికిఁ గల్పవృక్షమని యుఁ దమ పీఠికయందు వ్రాసిరి. ఇవ్విషయములనే ఆంధ్ర శ్రీమద్రామాయణ కర్త తన గ్రంథపీఠికయం దిట్లు పరిహసించియున్నారు:

"ఇకాలమునఁ గొందఱు పూజ్యులు (రాక్షసులని శర్మగారి భావము) రామాయణమునుండి వేదత్రయము నేర్పఱుపవచ్చుననియు, దాని కిది మార్గమనియుఁ జెప్పుచు వంకరటొంకర యున్నట్లు గ్రంథములను లాగి, లాగి, యిదిగో వేదమంత్ర మొక్కండైనది. ఇఁక రెండవ దిదిగోయని యుపన్యసించుట వినఁబడియె...." (ఉపన్యసించుట యని వీరనుట పొరబాటు. ఈవాక్యములు ఆం. వా. రా. పీఠిక ౫౩—౫౮ పుటలలో నున్నవి. అవిచూచియే వీ రిట్లాక్షేపించిరి:)

"కొందఱు రామాయణ మహిమము నెన్నియో పద్ధతులుగాఁ గొనియాడుదురు. ఈ రామాయణమే సాంఖ్యమనియు, నిదే యోగమనియు, నిదియే వేదాంతమనియు నెన్నియోరీతులఁ దోఁచినట్లు లెలతోఁకలేని వంపముగా ఘోషింతురు. ......ఇదియే సకల శాస్త్రము లనుటకన్న వెఱ్ఱితనము వేఱుగ నుండదు."

(ఇదియు నాంధ్రవాల్మీకి వాక్యములఁ గూర్చియే. చూడుడు: ఆం. వా. రా. పీఠిక ౪౨, ౪౭, ౫౯ పుటలు.)

ఇవ్విధమున నాంధ్ర వాల్మీకిరామాయణ పీఠికయందలి విషయముల శర్మగారు చాలవఱకు విమర్శించి, యెప్పుడనో, యెవరో, యనఁగఁ దాము విన్నటులఁ బలుకుచుఁ దామాగ్రంథమును బాగుగాఁ జదువలేదని వ్రాసియున్నారు. గ్రంథభాగమును జదివినను, చదువకున్నను బీఠికఁ జక్కగఁ జదివియున్నారు. చూడఁజూడ నాంధ్ర వాల్మీకి యగుననునది కాదనుటయె యభినవాంధ్ర వాల్మీకి మతమని తోఁచుచున్నది. అభినవాంధ్ర వాల్మీకికి రామాయణ ఫలశ్రుతియందుఁ బ్రమాణబుద్ధిలేదు. ఫలశ్రుతి యతిశయోక్తికి లక్ష్యమట. అది దృఢభక్తిమైఁ బఠించినట్లగునేమో వచింపఁజాలరఁట. (చూ. ఆం. శ్రీ. రా. పీఠిక 37 పుట). దీనిఁబట్టిచూడ దృఢభక్తిమై వీరింతదనుక నిక్కావ్యమును బఠింపలేదని తేలినది. గ్రంథ ఫలశ్రుతికే యీగతికల్పించిన వీరు గోవిందరాజు లాగిన గూఢార్థములకు, తీర్థులవారు దెలిపిన విశేషార్థములకు సగ్రస్థానమునిచ్చి పనిలేని పనిఁగ నేల తెలిఁగించిరో, ఈ విశే

సార్థములు, గూఢార్థములకును—చమత్కారములకును, విద్వద్వినోదములకే నా. ఫలశ్రుతియందు నిబద్ధబుద్ధియై ప్రమాణభావము గలిగినఁ గదా గ్రంథ పఠనమునకు, వినుటకు నొకనికి కోర్కె జనించును. ఫలశ్రుతి యతిశయోక్తియైనచో గ్రంథపఠనమువలని ఫలము హుళక్కియే నా! లేక తత్పరిశ్రమకుఁ బ్రతిఫలముగ భాషాజ్ఞానము నొసంగక ప్రసంగించి యీ వ్యాఖ్యావేళయుతవాగ్వాదములకుఁ బురికొల్పు నా! మఱియు రసాలఫలమునకుఁ గ్రిందిజీడివలె శర్మగారు దమ రామాయణకావ్య పీఠికయందు "ముక్కుకుఁ గ్రామగట్టిలాగుట, పుణ్యాజనులు, లాగిలాగి, లాగినఁగాని బైకివచ్చును", మున్నగు నీచోక్తు లుపయోగించియున్నారు. ఎత్తిపొడుపులు, పుల్లవిఱుపు మాటలు, సంప్రదాయ విరుద్ధాభిప్రాయములుగాకఁ దక్కిన వీరి పీఠికయును చాల ముఖ్యములగు వివరణములతో, సిద్ధాంతములతోఁ జెలువొందు విషయ విమర్శనము పట్లఁ గావ్యతీర్థులకుఁ గల సమర్థత వేయిముఖంబులఁ జాటుచున్నయది.

అవసరము

తెలుఁగున సమగ్రము రామాయణము లేనికొఱంత యించుమించుగ గోపీనాథరామాయణముతోఁ దీఱినది. ఇయ్యది తెలుఁగున నింకొక రామాయణముండవలయునను నవసరమును దోఁపనీయకుండెను. అయిన నీగ్రంథ మొకింత మూలమును మించి గ్రంథకర్త స్వకీయాభిప్రాయములతోఁ గలసియున్నది. ఈ కారణమున నాంధ్రవాల్మీకి రామాయణము యథామూలముగఁ దెలిఁగింపఁబడి తత్ప్రతిబింబమువలెఁ జూపట్టుచున్నయది. భాస్కర, గోపీనాథ, ఆంధ్రవాల్మీకి రామాయణముల మించి రామాయణము నాంధ్రమున రచించుటయన్న సామాన్యవిషయముగాదు; దుర్ఘటమగుకార్యము. ఎఱిఁగి యెఱిఁగి శేషాద్రిశర్మగారీ మహోద్యమము నొనర్పవలసినంతటి యక్కఱ యంతగాఁ గన్పట్టదు. పద్యరామాయణములు దురవగాహములుగ నున్నవనుచుఁ దలఁచి కొందఱు పండితులు మూలానుసరణములగు రామాయణ వచనగ్రంథముల రచించియుండిరి. ఇట్టి సందర్భమునఁ దమకు వ్యాఖ్యావిశేషార్థములపైఁ గల భక్తిభావము తదర్థములఁ దెలుపొనర్పఁ బ్రోత్సహించియుండెనేని, సంస్కృతమున వాక్యరూపముగ నున్న వ్యాఖ్యానములఁ జక్కని వచనములుగఁ దెలిగించియుండినచో వారియుద్యమము సంస్తవనీయమై యుండెడిది. అటులుగాక వాక్యరూపముననున్న వ్యాఖ్యానముల నన్నిటినిఁ దెలుగున పదులు, యిరువదులు పాదములుగల పద్యములుగా బరిమీద జెర్రిపోతులు పరువులువాఱు విధమున రచించుటలో స్వారస్యముండనేరదు. సంస్కృత భాషాజ్ఞానము నెఱుఁగనివారిని గూడ నాకర్షించి మనోరంజకము గావించు శక్తి శ్రీమద్రామాయణమునకు స్వతస్సిద్ధముగఁ గలదు. అందుకు లోకోత్తర ప్రతిభాశాలియగు వల్మీకభవుని కవితావిభవము, పరమ పావనచరిత్రుండు - ఆర్తరక్షకుండు నగు శ్రీరామకథయును- గారణములు. శ్రీకృష్ణుని మురళీగానమునకు వ్యాఖ్యాత లెవ్వరు? మంద మృదుమధుర స్వరమున నాలాపింపబడు రాగావళులకుఁ డిప్పణు లెవ్వరు వ్రాసిరి? నైసర్గికమగు రంజక శక్తి వాటియందు గలదు. అటులే రామాయణమూలమునకును బాఠకుల, శ్రోతల నలరించి శ్రవణమాత్రమున నానందకందళిత హృదయులఁ గావించు మహిమయున్నది. అది యవ్యక్త మధురకవితా గానప్రభావము. అట్టి యుత్కృష్టతమ గ్రంథరాజము వ్యాఖ్యానములు లేనియెడల నేమూలనో పడి పేరు మాసియుండునని శర్మగారు వ్రాయుటకుఁ గారణము సంప్రదాయ విజితులగు వ్యాఖ్యాతల వ్రాతలఁ దా మాతగఁ గొని గ్రంథము రచింపఁ దలఁచుటయే కాని యితరము గాదు. బుద్ధివైభవముగలవానికి గీర్వాణ భాష యెన్నియర్థములఁ గల్పించుటకైనను నవకాశమునొసంగును. దాని గభీరత యట్టిది. గాని యౌచితికి భంగము వాటిల్లునెడ విశేషార్థములు, రహస్యార్థములుగూడ వ్యర్థము లేయగునేమో; ఔచితికిభంగము వాటిల్లినఁ గవిహృదయాభిప్రాయము కళంకిత మగును. తమయక్కఱకొలఁదిఁ జివురునకుఁ జేవఁ గల్పించురీతి మూలమునందు లేని భక్తిశ్రద్ధల వ్యాఖ్యలపైఁ జూపి శర్మగారు చాల యనవసర శ్రమకుఁ బాల్పడినారు. రామాయణ మెపుడు పుట్టినది? మూలముతోనే వ్యాఖ్య పుట్టినదా? మొట్టమొదటి వ్యాఖ్యాత యెవ్వఁడు? మూలమునకు వ్యాఖ్యకు మధ్య నంతరు వెన్ని సంవత్సరములు? ఆమధ్యకాలమున రామాయణ మే మూలపడియుండెను? మూలనున్న దానిని ముంగిలికిఁ దెచ్చి ప్రథమమునఁ గీర్తిగడించిన వ్యాఖ్యాత యెవ్వఁడు? వ్యాఖ్య పుట్టనంతవఱకును రామాయణము ప్రచారములో లేకనే యుండెనా? ఈ విషయములన్నిటినిఁ జర్చించి శర్మగారటుల వ్రాసినచో సమంజసముగ నుండును. తమకంటె ముందు రచించిన వారి రామాయణముల మార్గము ననుసరించినచో యందుఁ గృతకృత్యత వహింపఁజాలమని తలంచి శర్మగారీ వ్యాఖ్యామార్గముల నాధారముగఁ గొని మిత్రాజ్ఞమై నెట్టులేని రామాయణము రచింపవలయుగాన, నీ గ్రంథమును రచించినారనుట స్పష్టము. కాని వ్యాఖ్యావివరణములఁ దెలుపు వాక్యగ్రంథము లుండగా దీనియవసరము గలుగఁ గారణము లేదు. రామాయణపఠనమువలనఁ గలుగు ఫలములఁ దెలుపు వాక్యము లతిశయోక్తులని నిరసించిన శర్మగారికి రామాయణ విశేషార్థములపై యెక్కువమక్కువ గలుగఁ గతమెయ్యదియో? అవసరమట్టు లనిపించెఁ గాఁబోలు! ఇట్టి యనవసర శ్రమకుఁ బాల్పడుటవలన వ్యాఖ్యార్థములఁ బద్యముల రచించుటగాక, దృష్టాంతములు, అభిప్రాయభేదములు, కొన్ని వివరణములు మున్నగునవి యించుమించుగ గ్రంథమాద్యంతములు పుటలకు క్రిందిభాగమున నుల్లేఖింపవలసివచ్చినది. అందున గ్రంథ బాహుళ్యమును నైనది. ఇట్టిపరిశ్రమ యే స్కాందపురాణాంధ్రీకరణ కార్యమునకో శర్మగారు వినియోగించినయెడల నాంధ్రలోకమంతయు వారికి బ్రహ్మరథము బట్టవలసియుండెడిది. రామాయణాంధ్రీకరణ గౌరవమంతయుఁ దొలుతటి ముగ్గురకు లభించినది. మిగులలేదు.

భాషాంతరీకరణము

ఆంధ్రభాష నుద్ధరించి యా భాషయందు స్వతంత్రగ్రంథనిర్మాణ పద్ధతి స్థాపింపవలయుననెడి మహోద్యమము నన్నయభట్టారకునితోఁ బ్రారంభమయ్యెను. సాధ్యమైనంతవఱకు నాంధ్రమునకుఁ దాము వెడలించిన గ్రంథములు స్వతంత్రగ్రంథములవలెఁ గన్పట్టునటు భాషాంతరీకరించుట లన్నయప్రభృతులగు కవిగురువులకు తెలుగునందే నుండవలెనని వారి యభిప్రాయ మనక తీరదు. కాఁబట్టియే వారికృతులు భాషాసంప్రదాయమునకును, నుడికారమునకును నావలములై తెలుఁగుసొలుపుఁ దెలుపుచున్నయవి. పుణ్యకథావిశిష్టము, జనాదరణపాత్రమునగు నొక గీర్వాణగ్రంథరాజమునందలి యితివృత్తము ననుసరించి, స్వకపోలకల్పనా సంపద సొంపిరివోవు సరసకవితా సామగ్రిచే భాషాలలామఁ గైసేయుటయే వారి నియతధర్మము. కావుననే యాంధ్రమహాభారతము సంస్కృతభారతమునకన్న మిన్నగఁ జూపట్టఁదగు కవిత్వమహత్త్వముచేఁ దెలుఁగుదేశమున గౌరవింపఁబడుచున్నది. భాషాంతరీకరణ యుగమునఁ గవీశ్వరులెల్ల రీవిధానమునే గౌరవించి గ్రంథముల రచించిరి. వారి యుత్తమగ్రంథములే యాంధ్రభాషాసౌభాగ్యమునకుఁ బునాదులు. యథాసంస్కృతములైనను, రహస్యార్థ, విశేషార్థవిపులీకరణములైనను నాధ్యాత్మిక, మత, ధర్మ, వైద్యాదిక విషయములందును, నియతపారాయణాదికములకును, సంస్కృతగ్రంథములఁదప్ప, తెలుఁగు పొత్తముల నుపయోగించుట మనలోఁ జాల తక్కువ. ఇయ్యది వృద్ధాచారముగూడను. యథామూలములుగ భాషాంతరీకరణ గ్రంథరచన మొనర్చు నియతి కవి కల్పనాస్వాతంత్ర్య నరికట్టి సహజ కవితా సౌందర్యమును మఱుఁగుసేయును. కావుననే యుచితజ్ఞులగు కవిత్రయము, భాస్కరపోతనాదులు దమకృతుల ననన్యసామాన్యమగులీల రచించి పొగడ్తఁ గాంచియున్నారు. ఆంధ్రత్వము, ఆంధ్రభాష, స్వతంత్రాంధ్ర కవిత, ఆంధ్రదేశము, ఆంధ్రావళి, యనువిషయములయెడ వారికిఁ జాల అభిమానము. సనాతనాంధ్రభారత, భాగవత, రామాయణములు యథామూలములను నియమభూయిష్ఠములై, స్వకపోలకవిత్వ, స్వతంత్ర కల్పనా శూన్యములై యుండినచో నింతటి పేరు ప్రతిష్ఠలఁ గాంచఁజాలక పోయెడివేమో: రామాయణ రచనమున భాస్కరుఁ డెంత స్వతంత్రతఁ గొనియెనో యంతటి నిర్బంధములను ఆంధ్రవాల్మీకి కల్పించుకొనెను. అన్నివిధముల నియమములఁ బాటించి భాషాంతరీకరణ గ్రంథరచనమొనర్చుట మిగుల కష్టతమపుఁ గార్యము. శ్రీరాముని యనుగ్రహము లేనిచో నిట్టి మహత్తర కార్యసంఘటనము గానేరదు. భారతదేశమున శ్రీరామభక్తి లేని భారతీయుఁ డుండఁడని చెప్పవచ్చును. భక్తిని వెల్లడించి భగవదనుగ్రహపాత్రులు కాదగు మార్గములు పలుతెఱఁగులు గలవు. "రామకథ నెందఱెన్నిమారు లెవ్విధములనైన రచింపవచ్చు"నని పాపరాజుగారన్న వాక్యము నాదర్శముగ గొని సమర్థులగు పండిత ప్రకాండులెల్లరు రామాయణమునే భాషాంతరీకరింప గొనకొన్నచో రామరామ జల్లికవిత్రలు, గొల్లికవిత్రలు వెలసి యాంధ్రభారతిని విరూపనుఁజేయును. రామకథనే రచింపఁ గుతూహలమున్నచో రామాయణ కథావస్తువు ననుసరించి స్వతంత్ర కల్పనావిలసిత మగు నుత్తమకవితా సమేతమగు స్వతంత్ర గ్రంథముల నొకరిని మించి యొకరు రచింపవచ్చును. అయ్యది యాంధ్రభాషాభివృద్ధికి, కవి కీర్తిప్రతిష్ఠాపనములకుఁ గారణము. భాషాంతరీకరణ గ్రంథరచన మొనర్చు కవులు తక్కువ, జాతనామ్యుల రచనావిధానము నాదర్శముగఁ గొనుట సమంజసమేమో.

తెలుఁగు సేత

గ్రంథ బాహుళ్యమైనది. ఇఁక నిందుకు, యిక్కవిగుల ... యాంధ్రీకరణనిపుణతయును, కవితామాధురియును దెలిసికొను టొంటె దిఙ్మాత్రముగ రామాయణమున నొకటి రెండుభాగములనుండి శ్లోకములును వాటి యాంధ్రపద్యములను జూపుచున్నాను.

౧. (విషయము—వనమునకుఁ దనవెంట రాఁదలఁచిన ... గున్న శ్రీరామునకు సీత ప్రత్యుత్తర మొసఁగుట)

శ్రీమద్రామాయణము—అయోధ్యాకాండము ౩౧ స.

శ్లో. సా త ముత్తమసంవిగ్నా సీతా విపులవక్షసమ్;
ప్రణయాచ్చాభిమానాచ్చ పరిచిక్షేప రాఘవమ్. ౨

శ్లో. కింత్వా మన్యత వైదేహః పితా మే మిథిలాధిపః;
రామ, జామాతరం ప్రాప్య స్త్రియం పురుషవిగ్రహమ్. ౩

(భాస్కరుని స్వతంత్ర కవిత)

ఆ.వె. నన్ను నీకునిచ్చి నరనాథ, నాతండ్రి
సంతసించియుండు నెంతయేనిఁ
జనుసె యగ్నిసాక్షి సహధర్మచారిణి
నయిన నన్ను నిలుపుమనుట నీకు. భా. ౨. ౧. కాం. ౪౬.

గోపీనాథుని వేంకటకవి

(మూలమున కన్యూనాతిరిక్తముగా నెగనెడి కవి ...యని వారు పలికిరి)

వ.........యద్దేవి ప్రణయాభిమానంబుల నీష త్కోపకలుషిత వదనయై నెండియు నిజవల్లభున కిట్లనియె.

క. విను మిథిలాధినాథుఁ డతి విశ్రుతకీర్తి విదేహుఁ డైన మ
జ్జనకుఁడు పత్నినైన నను సమ్మతిఁ బ్రోవఁగఁ జాల కొంటివై
వనమున కేగు నిన్ను విని వారక లోపల స్త్రీస్వభావము
ఘన పురుషార్హ రూపమును గల్గిన యల్లునిఁగాఁ దలంపఁడే.

తే.గీ. రామ! మాతండ్రి జనకుండు రమణితోడ
రూప మాత్రంబుచేతఁ బురుషుఁడ వైన

నిన్ను స్త్రీనిఁగా నెఱుఁగక సన్నొసంగె
నెఱిఁగియుండిన గని కని యేల యిచ్చు.

తే.గీ.అనఘ! మాయయ్య జనకుండు నిను మహాత్ము
నల్లునిఁగఁ గొని భువనత్రయంబునందుఁ
గలుగు భవదన్యపురుష విగ్రహము సర్వ
మాత్మలో నెంచె స్త్రీయని యనుదినంబు.

క. ఆప్తతబుగ్గి విదేహ
జ్యాప్తల నాఘుంను, మాతయగు కేకయభూ
నేత్రు సుతవలనఁ గలహం
బీతఱిఁ బుట్టునని యెఱుఁగ కిచ్చె న్నన్నున్.

వ. మఱియును

తే.గీ.కాంత, మాత్రంబ్రి పురుష విగ్రహుఁడ వనుచు
రామ జామాత వనుచుఁ గరంబు నిన్నుఁ
గాంచి యుభయలోక సుఖంబుఁ గరము తుష్ట
మునఁ దలంపుచు నానందపూర్ణుఁడయ్యె. గో. రా. అ. కాం.

ఆంధ్ర వాల్మీకి నియమకవిత

(యథామూలముగ నుండఁగలదని చెప్పినది.)

ఉ. ఊఱడఁ దన్నుఁ బుల్కు పురుషోత్తముఁ గన్గొని వెండి సీత దాఁ
గాఱడవిం జరించు మఱి గల్గుట యిట్లను నిందు నెయ్యపుం
గోఱడముల్ మనంబు నెఱఁగొట్టుకొనం బరికంపమానయై
మీఱిన కింకచేఁ బతి నమేయపరాక్రము నట్టె చూచుచున్.

తే. నారుజనకుండు మిథిలాధి నాథుఁ డిప్పు
డిది వినంగ వైదేహుఁ డే మెంచు నిన్ను
రామ! జామాత పురుషవిగ్రహముఁ గొన్న
స్త్రీయటంచును దలఁపడే చిత్తమునను. ఆం. వా. రా. అ. కాం.

అభినవాంధ్ర వాల్మీకి యపూర్వకవిత

(మునిపల్కులఁ గల యర్థము, వ్యాఖ్యానముల యర్థము,
వారి భావము గలిపినది.)

స. జనకమహీశపుత్రి పతి సాంత్వనవాక్కులు పల్కుచుండఁగా
వనముల కేట్టులైనఁ జని భర్తనుగూడి వసించు టొప్పునం
చని పనిపూని యెంతయును నంగము కంపమునొంద శూరుఁడై
తనరి విశాలవక్షము నుదారమనంబును గన్న రామునిన్.

క. కనుఁ గొని స్నేహము పెంపునఁ
దనవాఁడను నాశయమున దా నించుకయే
ననుమానింపక ప్రాణే
శుని దానుఁ దిరస్కరింపఁ జొచ్చెన్ గడఁకన్.

సీ. ప్రాణేశ, నీయంగుఁ బరమసౌందర్యంబు
గలదు భ్రమింతురు గాంచి దానిఁ
గావున మిథిలేశుఁ డీవు నన్నొకతుకఁ
గావనేరక వీడి కాన కొకఁడ
వేఁగితి వని వినెనే నిట్టి నిన్ను నా
జామాత వనిత నిజంబు పైకిఁ
బురుషవేషము గాల్చి తిరుణి గ్రహించె నం
చాత్మ నెంచకయున్నె యకట మఱియుఁ
బురుషవిగ్రహమునఁ బొల్చెదు నిను రామ
జామాత నొంది యా క్ష్మావిభుండు.

తే. స్త్రీయటంచును దలఁచె నే మాయెఁగాని
నన్ను విడనాడి నీవు కానలకు నేఁగి
యేల దుఃఖింపఁజేసెద వెల్లరఁ గట
ప్రజ్వలత్తీక్ష్ణకిరణుని భంగి నీవు. ఆం. శ్రీ. రా. అ. కాం.

౨. శూర్పణఖ శ్రీరాముని గాంచి వలచుట

శ్రీరామసౌందర్య వర్ణనము

శ్రీమద్రామాయణము, అరణ్యకాండము, ౧౭ సర్గము.

శ్లో. సాతు శూర్పణఖా నామ దశగ్రీవస్య రక్షసః,
భగినీ రామ మాసాద్య దదర్శ త్రిదశోపమమ్. ౬

సింహోరస్కం మహాబాహుం పద్మపత్రనిభేక్షణమ్;
ఆజానుబాహుం దీప్తాస్య మతీవ ప్రియదర్శనమ్. ౭

గజవిక్రాంతిగమనం జటామండలధారిణమ్
సుకుమారం మహాసత్త్వం పార్థివవ్యంజనాన్వితమ్. ౮

రామ మిందీవరశ్యామం కందర్ప సదృశప్రభమ్;
బభూ వేంద్రోపమం దృష్ట్వా రాక్షసీ కామమోహితా. ౯

శ్లో. సుముఖం దుర్ముఖీ రామం వృత్తమధ్యం మహోదరీ;
విశాలాక్షం విరూపాక్షీ సుకేశం తామ్రమూర్ధజా. ౧౦

ప్రీతిరూపం విరూపా సా సుస్వరం భైరవస్వరా;
తరుణం దారుణా వృద్ధా దక్షిణం వామభాషిణీ. ౧౧

న్యాయవృత్తం సుదుర్వృత్తా ప్రియ మప్రియదర్శనా;
శరీరజ సమావిష్టా రాక్షసీ వాక్య మబ్రవీత్. ౧౨

భాస్కరుఁడు

ఉ. అత్తఱిఁ బంక్తికంఠు చెలియ ల్కఠినాత్మక చుప్పనాక దా
నెత్తినవేడ్క నెప్పటికి నేనియు నాఁ డటు పోయిపోయి రా
జోత్తము రాముఁ జూచె నసితోత్పలవర్ణ వినీలకుంతలుం
జిత్తజ సన్నిభున్ నృపతిసింహు మనోహర దీర్ఘలోచనున్.

క. కనుఁగొని రేయెంచయు మెచ్చుచుఁ
దనివిసనక మఱియుఁ జూచి దద్దయు రాగం
బునఁ దల యూఁచుచు నెద న
య్యనఘుని యొప్పునకు దలచి యతివిస్మితయై.

సీ. రేకులన్నియు విచ్చి రే యెంత జిగినిండి
కగ మొప్పు తెల్లఁదా మరలకంటె
నలలేని నెఱదీప్తి మెఱుఁగెక్కి సరిమింటఁ
జరియించు సంపూర్ణ చంద్రుకంటె
నునుదీఁగె జిగి గోఁగి నునుపారి నిగ్గారి
తనరు చెక్కుటద్దముల కంటె
నిగిడి చేరువనెల్ల నీలోత్పలద్యుతు
ల్వనరించు హరినీల రుచులకంటె.

గీ. నిరుని కన్నులొప్పు నీరాజు మో మొప్పు
నితని కరము లొప్పు నితని మేని
కాంతి యొప్పు ననుచుఁ గడువేడ్క నన్నిశా
చరి కనుఁగొనె రామచంద్ర విభుని. భా. రా. ఆ. కాం.

వేంకట కవీంద్రుఁడు

చ. దశముఖ దైత్యరాడ్భగిని దారుణలోచన లంబహస్త గు
ర్ధశన దురాగ్రహ ప్రబలతా వికటోక్ర్యచిత్త భూరిసీ
లశిఖరితుల్యగాత్రి యొకరాక్షసి శూర్పణఖాభిధాన యా
దశరథపుత్రు నాశ్రమపదంబునకుం జనుదెంచె లీలతోన్.

వ. ఇవ్విధంబునం జనుదెంచి,

సీ. ఇందీవరశ్యాముఁ గంధర్వసమధాము నాజానుబాహు నీలాభ్రదేహు నరి
గమలపత్రనిభాక్షు విపులశోభనవక్షు నతిసుకుమారు విశ్రుతవిహారు
రాజచిహ్నసమేతు రాఘవాన్వయజాతు దరహాసవదను సౌందర్యసదను
రమణీయగుణజాలు విమలవిద్యాశీలుఁ గరుణాలవాలు భాసురకపోలుఁ

తే. దరుణయౌవనకలితు సీతాసమేతు
ఘనజటాధారి వల్కలాజినవిహారి
రాము నందంద చూచి శూర్పణఖ బహుళ
కామభారావసన్నయై కదియవచ్చి.

సీ. తనదుర్ముఖత్వమా యన సుముఖత్వంబుఁ
గాంచి రెంటికి నీడు గాఁ దలంచి
తనమహోదరమునా యనసవృత్తమధ్యంబుఁ
గాంచి రెండొకటిగా నెంచికొనుచుఁ
దనవిరూపాక్షు లాయనవిశాలాక్షులుఁ
బరికించి సరియకాఁ బ్రస్తుతించి
తనతామ్రకేశ మాయనసుకేశముఁ జూచి
తగునని డెందానఁ దమకమూని

తే. తనదువార్ధక మాయన తరుణవయసు
తనవికృతమూర్తి నాయన విమలమూర్తి
తనదు ఖైరమునాన మాయనసునాస
మరసి యజ్ఞానమగ్ధ తోషమునుఁ బొందు.

ఉ. ఆరఘునాథ రక్షిలసియే.................. గో. [illegible]

వావిలికొలను సుబ్బారాయకవి

గీ. ....కాపథ్యగణీ, [illegible]
విభు సజాతుగాఁగ [illegible]
గైన పంక్తి [illegible]
ఖాఖ్య చూచి [illegible] నాశ్రమంబు.

సీ. హర్యక్షనిభవక్షు నగవింప [illegible]
సంతతోత్సాహు [illegible]
సలలితదీప్తాస్య సజ్జన [illegible]
[illegible]
[illegible] బహు [illegible]
[illegible]
నిందీవరశ్యాము [illegible]
[illegible]

తే. గీ. రాముఁగనుఁగొని [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

సం. సుముఖుని [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

తే. వామభాషిణి, [illegible]
దారుణాకార, [illegible]
వేమ యిట్లనుఁ బంచశరేషు దగ్ధ
చిత్త యగుచును మోహాంధ [illegible] సం. రా. ఆ. కాం.

జనమంచి శేషాద్రి శర్మ కవి

క. అక్కడికి స్వేచ్ఛ మీఱఁగ
రక్కసి యొక్కర్తుక వచ్చె [illegible]
యుక్కునఁ [illegible]
నక్కామిని భగిని శూర్పణఖాహ్వయ యదె యా.

క. సురసన్నిభుఁడౌ శ్రీరఘు
వరుఁ గని చేరంగ నదియు వచ్చి నిశువయా

నురమున, దీర్ఘభుజంబుల
సరసిజ పత్రేక్షణములఁ జంద్రద్యుతిచేఁ.

సీ. ఆజానుభుజముల నతిసుందరంబగు మోమున వెలసి సమ్మోద మెసఁగు
దర్శనంబున నొప్పి దర్పగజాభవిక్రాంతయానంబులఁ గ్రాలి జటల
గుంపును ధరియించి కోమలగాత్రుఁడై బలవి శేషంబులఁ బరఁగి రాజ
లక్షణసముదయ లక్షితుండయి నల్లఁగలువరేకులవంటి కాంతిదవున

తే గీ. సమసు తేజస్సు వెలయంగ శ్రమఁబోలి
యున్న శ్రీరాముఁ గాంచి యా యగ్రదనుజ
కాంత మదిలోన సెంతయుఁ గామ మదర
మోహ మందెను మదిలోని యూహ తొలఁగ.

ఉం. కనఁదగుమోమువాఁడు గఘుకాంతుఁడు, గుజ్జుగి యగ్ది సుందరమై
ననడుము సోగకన్నులు కనంగలవాఁ డవెఁ దామెమోం కనుం
గొనఁ బెనుపొట్టయుక్ వికృతిఁ గొల్పెడు కన్నులు గల్గియుంటు మె
త్తని నునువెంట్రుకల్ వెలయఁ దా నలరారు నతండు రాక్షసాం
గనయును దామ్రమూర్ధజనికాయము గల్గిన దెంతో సంతసం
బును దగ నిచ్చు నాకృతిని బొందినవాఁడతఁ డద్ది ప్రూరపూ
తనువున నొప్పుఁ జారునినదంబునఁ బొల్చెడువాఁడు రాముఁ డా
దనుజపమారి భీమనినదంబున నొప్పుచునుండు రాఘవుం
డనుపమ యౌవనస్ఫురణ మందనవాఁ డది దారుణాకృతిం
గని జరతా విశీర్ణతనుగాంచిన దాతఁడు మంజుభాషి యం
గనయు వికారభాషిణి నికామసుశీలము గల్గువాఁ డతం
డనుచిన మెన్న దుష్టనగు నాగఁబాను బూను నద్ది యిం
పునిడెడు దర్శనంబుగల భూపతి యాతఁ డసహ్యదర్శనం
బునఁ దగు నద్ది యిట్లు కనఁ బోలని యాసురపుత్రి యెంతయుక్
గనఁదగియున్న రాఘవునిఁ గాంచి యనంగ వశంగతాత్మయై
చని నికటంబుఁ జేరి మని సంతస మొప్పఁగఁ బల్కె నివ్విధిన్."

ఆం. శ్రీ. రా. ఆ. కాం.

ఎవ్వరెవ్వ రెంతదనుకఁ దమతమ ప్రతిజ్ఞల నిర్వహింపఁ గలిగి నదియుఁ బై పద్యముల నొండొంటిఁ బోల్చిచూచినఁ దెలియఁ గలదు. భాస్కరుని కవిత పారతంత్ర్యము నెఱుఁగదు. గోపినాథుని వాణి స్వతంత్రపరతంత్రముల రెంటిని యనుభవింప నేర్పరి. ఆంధ్రవాల్మీకిగారి శారద నియమపరంపరల నారితేరిన ప్రౌఢయు, పారతంత్ర్య శృంఖలముల నలంకారమునకుఁ గై సేసిన భూషణములట్లు లోకులకుఁ జూపి యొప్పింపఁగల జాణయు. అభినవాంధ్రవాల్మీకిగారి భారతి స్వతంత్ర పరతంత్రముల నెఱుంగక, ప్రౌఢ గాక-జాణ గాక, "ఆత్మబుద్ధిస్సుఖం చైవ" యనులోకోక్తి నెఱింగి మెలంగ నేర్చిన యపూర్వచతుర. వేంకట కవి రచనము కొన్నియెడల పోతనామాత్యుని కవనపుఁబోకడల ననుసరించినది. శేషాద్రిశర్మగారు వ్యాఖ్యానముల భాషాంతరీకరించి వ్రాసిన తెలుఁగు పద్యములకంటె నందంగుఁ బుటలకుఁ గ్రిందిభాగములఁ బొందుపఱచినవారివివరణవాక్యములు చాలసరసముగ, మృదువుగ, సులభగ్రాహ్యములుగ నున్నవి. వ్యాఖ్యాన చతుష్టయవిశిష్టగీర్వాణ శ్రీమద్రామాయణమువలె వీరును మూలశ్లోకములకుఁ బద్యములును, ఆయా శ్లోకవ్యాఖ్యానములకు వాక్యములును నాంధ్రమున రచించి యుండినఁ బాఠకులకుఁ జాల నుపకారముగను, సులభగ్రాహ్యముగను నుండెడిది. ఆంధ్ర శ్రీమద్రామాయణము తక్కిన మూఁడు గ్రంథములకంటెఁ బెరిఁగినది. భాస్కరునిగ్రంథ మన్నిటికంటె నాకృతినిఁ జిన్నది. తక్కినరెండును సమములని తలంపవచ్చును. ఆంధ్రవాల్మీకి రామాయణ రచనము క్లిష్టముగ నున్నదని యందందుఁ గొందఱితలంపు. కాని యెంత యత్నించియు నాగ్రంథము నంతకంటె సరళముగ రచింపఁజాలరని ఆంధ్రశ్రీమద్రామాయణము వెల్లడించుచున్నది.

కల్పనాశక్తి

జాతీయము, భావము, కల్పన, ఔచితి, ప్రకరణానుసరణము నను నర్థము నొసంగు లలితపద ప్రయోగము గలిగియుండినఁ గాని కవిత్వము గాదు. మూలమునకుఁ బ్రతిబింబములుగ నుండఁ గలఁవుఁగొని రచించుకావ్యముల విషయమునఁ బల్కర్తల కివియన్నియు నన్ని శృంఖలములే. పూర్వజన్మసుకృతవిశేషము-దైవానుగ్రహము నుండినఁగాని యనేకనియమనిర్బంధములతోఁగూడి జనాదరణపాత్ర మగు నుత్తమ కవిత యొనర్పఁజాలరు. యథామూలముగఁ దెలిఁగింపఁబడెడి గ్రంథమున స్వకపోలకల్పనముల కవకాశము లభింపదు. ఇతివృత్తమును మాత్రము మూలమునుండి కైకొని స్వేచ్ఛాకల్పితముగ కవిత రచించు కవీశ్వరులకుఁ దన కవితాశిల్పకల్పన నిచ్ఛకొలఁదిఁ గల్పించి తీర్చి దిద్ద నవకాశము గలదు. ఆంధ్రవాల్మీకి, భాస్కర గ్రంథములఁ దిలకించిన నిది తెలియఁగలదు. ఇందుదాహరింపఁబడిన రామసౌందర్య వర్ణనమును గూర్చి వ్రాసిన పద్యములఁ జూడుఁడు: మూలశ్లోకములందలి మధురిమ గాని, భాస్కరుని పద్యములోని కల్పనాశిల్పముగాని తక్కినవారి పద్యములఁ గాన్పింపదు. గోపినాథుని పద్యములు మాత్రము కొంత స్వతంత్రము, కొంత మూలానుసరణము, కొంతదనుక భాగవతపద్యానుకరణము గలుగుటఁ జేసి లలితములై యాంధ్రత్వ గౌరవమునకుఁ దగియున్నవి. ఆంధ్ర వాల్మీకి రామాయణము "అసలుకు సరియైన నకలు" గాన దీన శేషాద్రిశర్మగారుచెప్పి నటులు గవి తనపైత్యముఁ జేర్ప నవకాశము లేదు. కావున కల్పనా శక్తి యెంత గలదని యీగ్రంథము నరయఁ గూడదు. మూలమునఁగల కల్పన దీనఁ గాననగును. మూలమునఁ గల్పన లేనియెడ దీనియందు నుండదు. ఆంధ్ర శ్రీమద్రామాయణ రచనమునఁ గొంత స్వతంత్రము గొందుమని సూచించిన శేషాద్రిశర్మగారు గూడ నూత్నకల్పనలఁ గల్పింపరైరి. అద్వైత విశిష్టాద్వైత మతవాదుల యభిప్రాయ భేదములకుఁ గారణములై, యతిసూక్ష్మ విమర్శలకు, వ్యాఖ్యానములకు నింకను దావునిచ్చుచు, హోరాహోరిఁ బోరాట

ములనుఁ గారణములగుచు, రహస్యార్థము-విశేషార్థము-లను పేరున ప్రకరణ విరుద్ధార్థకల్పనములనుఁ గురియగుచున్న శ్లోకార్థములనుఁ బద్దెముల వ్రాయుటకన్నఁ దమ కవిత్వపటుత్వమహత్వసంపదఁ బొంపిరిపోవు సరస నూత్నకల్పనముల శేషగిరి శర్మగారు కల్పించినచో నీరామాయణము తదితర రామాయణముల మించియుండెడిది. చూడఁజూడ స్వేచ్ఛాకల్పనమున భాస్కరుని, యథామూలముగఁ దెలిఁగించుటలో నాంధ్రవాల్మీకిని, రామాయణ రచనావిధానమునఁ దిక్కనవారు మించలేరని తోఁచుచున్నయది. ప్రత్యేక కారణము లీగ్రంథ ద్వయమునఁ గాననగుట నిటు లనవలసి వచ్చుచున్నది. గోపినాథుని కవనధోరణి లలితము, నిరంకుశము. శేషాద్రి శర్మగారి కవిత గభీరము. ఒకమనవి: యథామూలము లను నెపమునఁ గ్రమముగఁ గల్పనాశక్తి క్షీణింప సాగుచున్నది. యథామూలమైనను నాంధ్రభాషా సంప్రదాయపద్ధతికి దూరమైనచో నా గ్రంథము భాషాసతికి నలంకారమా! భారమగుఁగాక. ఆంధ్రత్వ గౌరవముకొఱకుఁ బాటుపడి కావ్యసృష్టి యొనర్చిరి గావుననే సనాతన కవులు వాగనుశాసనులు, కవిబ్రహ్మలు, సర్వజ్ఞులునై యశశ్శరీరముల నేఁడును జీవించియున్నారు.

మనవి

వర్తమానమునఁ గవీశ్వరులకు నలయు సౌకర్యముల నొసంగి పోషించు నుదారు లంతగా లేరు. అందున నాంధ్రభాషాభివృద్ధికి నొనర్పఁదగు కృషియంతయు నపరవాణీ స్వరూపులగు పండిత ప్రకాండులపై నిలిచియున్నది. వారు కేవల భాషాభిమానమున, దేశాభ్యుదయముఁ గోరి, యనూయా రహితహృదయములఁ గార్యక్రమ మొనర్పఁ గడంగినఁగాని కృతికృత్యులఁ గాంచి నన్నయాదులట్లు మహోన్నత యశస్సు గడింపఁజాలరు. ఎగదోని కారణము నొకటి గూఢార్థముగఁ గొని యొకరు వ్రాసిన గ్రంథము నింకొకరు రచించుట, వ్రాసినను సహాయము ముందు రచించిన వారిని మించి రచింపఁజాలకపోవుట, ద్విరుక్తి యొనర్చుట యగుఁగాని యందువలన భాషాభివృద్ధి కానేరదు. ఇటుల రచింపఁబడిన పుస్తకసంపుటములు గ్రంథ విక్రయశాలల బీరువాల నలంకరింపఁగలవేమో కాని భాషామోహ నలంకరింపఁజాలవు. మరియు నాగ్రంథములు నీరసములగుటఁ బాఠకలోక మాదరింపదు. ఇంక వాని పుట్టువువలన నేమి ప్రయోజనము? సంస్కృతమునుండి తెలుఁగు సేయఁదగు మహాగ్రంథము లింక నెన్నియో వివిధ విషయములను సంబంధించినవి గలవు. చేసినపనినే చేయుచుఁ దమయమూల్యకాలము వ్యయపఱుపక ఆంధ్ర పండితప్రకాండు లట్టి గ్రంథములఁ గడంగి యందుఁ గృతకృత్యులై మాతృభాషఁ బోషింతురని యాంధ్ర సోదరుల తరపున నా విన్నపము నర్పించుచున్నాను.

ఆంధ్ర విజ్ఞాన సర్వస్వము

(The Telugu Encyclopaedia)

ఇందు చరిత్రలు, ప్రకృతిశాస్త్రములు, జీవితములు, నీతి, మత, సాంఘిక, వైద్య, రాజకీయాది విషయములు, భూగోళము, న్యాయము, శిల్పము, జ్యోతిషము మొదలగు సమస్త విషయములు చర్చింపబడును.

ప్రస్తుతము మేలు (సగము తోలు) బైండు చేసినవి మూడు సంపుటములు సిద్ధముగ నున్నవి.

ఒక్కొక సంపుటము వెల రూ. 6-8-0. పుస్తకములను వి. పి. గా పంపగోరువారు

ఒక్కొక్క సంపుటమునకు అడ్వాన్సుగా రెండు రూపాయలు పంపవలెను.

ఒకటవ సంపుటమున-'అ' మొదలు 'అటక్‌పట్టణము' వఱకు, రెండవ సంపుటమున 'అటకమా' మొదలు 'అబుల్‌ఘాజీ బహదర్' వఱకు, మూడవ సంపుటమున - 'అబల్ ఫజల్' మొదలు 'అబ్రహీమ్' వఱకును—గల పదము లున్నవి.

తరువాతి భాగములు ముందు ప్రకటింపబడును. అంచెకూలి కొనువారే భరింపవలెను.

ఆంధ్ర విజ్ఞాన సర్వస్వ కార్యాలయము, 7, తంబుశెట్టివీథి, మద్రాసు

శ్రీ నూనె పానకాలు శ్రేష్ఠిగారు, చీరాల.

శ్రీ యం. రామసుబ్బయ్యశ్రేష్ఠిగారు, నాగలమఱ్ఱి.

ఆంధ్రమహాసభాస్థాపనము, చెన్నపురి. అధ్యక్షుడు: ఆనరబుల్ జస్టిస్ వెంకటసుబ్బారావుగారు.

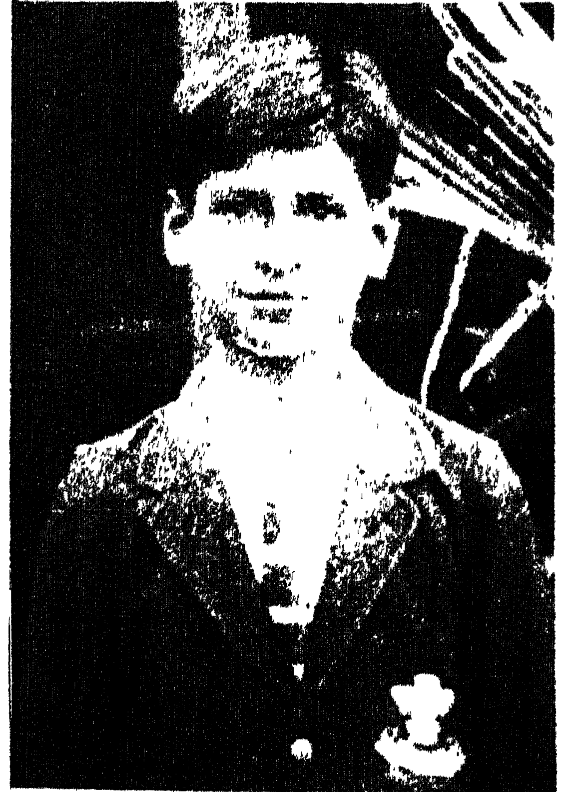
శ్రీ రామస్వామి గారు.

శ్రీ పంచరత్నము గారు.

కె. కె. పాలిట్ గారు.

శ్రీ ప్రకాశరావు గారు.

శ్రీరామ బాలభక్త వాఙ్మయ సేవాసంఘ సభ్యులు, రాజమండ్రి.

సంస్కృతోన్నత కళాశాల, రాజమండ్రి.

శ్రీ మద్దూరి అన్నపూర్ణయ్యగారు.

శ్రీ చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహం పంతులుగారు.

ఆంధ్రరాష్ట్రమహాసభ, బెజవాడ. అధ్యక్షుడు: శ్రీ యన్. వెంకటలక్ష్మీనరసింహారావుగారు.

నైషధకావ్యాదిప్రశంస

ఇవటూరి సుబ్బయ్య గారు

"నైషధం విద్వదౌషధమ్" అను నాభాణకము జగద్విదితము. "విద్ + మత్ = విద్వత్" అగును. దానికిఁ బుంలింగరూపము "విద్వాన్"గదా. విద ధాతువునకు జ్ఞాన మర్థము. ఆజ్ఞానము ద్వివిధము: ఐహికము, నాముష్మికము. ఈ రెండు విధములైన జ్ఞానము కలవారే విద్వాంసులు. అట్టివారి పాలిటికి నైషధ మౌషధము వంటిది. శరీరశక్తి కేదేనిలోపము వాటిల్లినపు డౌషధ మాలోపమును బోకడచి బాధను దొలఁగించునట్లే, విజ్ఞానవంతు లగువారి కాజ్ఞానమున నేదేని లోపము సంభవించినచో నట్టిలోపమును బోఁగొట్టి వారివిజ్ఞానము పూర్తి చేయఁగలది కనుక నే యాగ్రంథమున కట్టిప్రసిద్ధి కలిగినట్లు తోఁచుచున్నది. అనఁగా మానవున కావశ్యకమగు నైహికాముష్మికజ్ఞానసంపద నొసంగువిషయము లన్నియు దీనియందుఁ గలవనియు, దీనిని బఠించినచో మానవుఁడు సంపూర్ణవిజ్ఞానియై సుఖించుననియు ఫలితార్థము.

ఈ గ్రంథమును రచించినమహాకవి శ్రీహర్షుఁడు. ఇతని చరిత్రము సర్వజనవిదితము. ఇతఁడు కాశికిఁ బోయి "నేను వచ్చితిని" అని జయంతచంద్రునికి (రాజునకు) వర్తమానింప, నాతఁడు శ్రీహర్షునితండ్రియైన శ్రీహీరుని జయించిన పండితునితోఁ గూడ నెదు రేఁగినపుడు శ్రీహర్షుఁడు

"గోవిందనందనతయాచ వపుఃశ్రియాచ
మాస్మిన్నృపే కురుత కామధియం తరుణ్యః,
అస్త్రీకరోతి జగతాం విజయే స్మరః స్త్రీ
రస్త్రీజనః పున రనేన విధీయతే స్త్రీః."

("ఓతరుణులారా! ఈ రాజు గోవిందనందనుఁ డౌటచేతను, శరీరశోభచేతను మన్మథుఁ డనుభ్రాంతి నొందవలదు. మన్మథుఁడు జగద్విజయమునందు స్త్రీల నస్త్రీకరించుచున్నాఁడు. ఇతఁడో, అస్త్రీజనులను స్త్రీలుగాఁ జేయుచున్నాఁడు.") అను శ్లోకమును నాశువుగా రచించి చదివినాఁడని చెప్పుదురు. ఇతఁడు రచించిన గ్రంథము నకు విద్వదౌషధ మనుప్రసిద్ధి కలిగినదిగదా! ఇట్టి మహాగ్రంథమును రచించినట్టియు, ఆశువునుగూడ మంచి చమత్కారముతో రచించినట్టియు, ఇంకను నెన్నో మహాగ్రంథముల రచించినట్టియు నీమహాకవి విద్వదౌషధ ప్రసిద్ధి గాంచిన మహాకావ్యమందలి యాదిమశ్లోకము నేదేని ధ్వనివిశేషము లేకుండ రచించునా యనుసంశయము జనింపకమానదు. అందు ధ్వనివిశేషము గాదుగదా, ఆశీర్వాదముగాని, నమస్కారముగాని యున్నట్లైన నెవ్వరును (వ్యాఖ్యాతలు) తెలిపియుండలేదు.

"ఆశీ ర్నమస్క్రియావస్తు నిర్దేశో వాపి తన్ముఖమ్" అను నాలంకారికశాసనానుసరణముగా వస్తునిర్దేశముతో నాదిమశ్లోకమును రచించినాఁడు కావున ఆశీర్నమస్క్రియాకార్యము లనావశ్యకములనియు, అందుచేతనే వ్యాఖ్యాతృసార్వభౌముఁ డగు మల్లినాథసూరి తన వ్యాఖ్యానమందు "చికీర్షితావిఘ్నపరిసమాప్తి సంప్రదాయావిచ్ఛేదలక్షణఫలసాధనత్వాత్, ఆశీ ర్నమస్క్రియా వస్తునిర్దేశో వాపి తన్ముఖ మిత్యాశీరాద్యన్యతమస్య ప్రబంధముఖలక్షణత్వాచ్చ కథానాయకస్య రాజ్ఞో నలస్య భూతిలక్షణం పరమమంగళం వస్తునిర్ది

శతి" అని వ్రాసియున్నాఁడు.- అనియుఁ గొందఱందు రేమో! నాయకభూతగుణపూర్వకమగు వస్తునిర్దేశమాత్రముతో నాదిమశ్లోకమును రచించినను, దేవతాస్మరణమైనలేకుండ నాదిమశ్లోకమును రచించునాచారము సాధారణముగా మనలోఁ గానరాదు. కాళిదాసు రఘువంశమున గంభీరార్థయుక్తమగు నీశ్వరస్తవముతోడనే యాదిమశ్లోకమును రచించినాఁడు. కుమారసంభవమున దేవతాస్మరణపూర్వకమగు

"అస్త్యుత్తరస్యాం దిశి దేవతాత్మా
హిమాలయో నామ నగాధిరాజః"

అను శ్లోకమును, మేఘదూత యందు సీతారామ స్మరణపూర్వకమగు

"జనకతనయాస్నానపుణ్యోదకేషు
స్నిగ్ధచ్ఛాయాతరుషు వసతిం రామగిర్యాశ్రమేషు"

అను శ్లోకమును రచించినాఁడు. భారవి కిరాతార్జునీయమందు లక్ష్మీస్మరణపూర్వకముగా

"శ్రియః కురూణా మధిపస్య పాలనీమ్"

అను శ్లోకమును రచించినాఁడు. మాఘకవి శిశుపాలవధ యందు విష్ణుస్మరణ పూర్వకముగా

"శ్రియఃపతి శ్శ్రీమతి శాసితుం జగ
జ్జగన్నివాసో వసుదేవసద్మని"

అను శ్లోకమును రచించినాఁడు. శాకుంతలాది నాటకములనాం దీ శ్లోకములమాట వేఱె చెప్ప నవసరము లేదు గదా. ఈ నైషధారంభ శ్లోకమునందును "బుధ" శబ్దమొండు సాధారణముగా దేవతావాచకముగాఁ గనఁబడుచున్నది. కాని యింతటి గొప్పకవి యీలాటి గ్రంథమున నాదిమశ్లోకమం దీమాత్రముతోఁ దృప్తి నొందునా యను సందేహము కలుగక మానదు.

శ్రీహర్షుఁడు తన గ్రంథారంభమున 6 శ్లోకములలో నలునికథాప్రశస్తి, అద్భుతగుణవిశేషము, పావిత్ర్యము, విద్యావైశద్యము, ఈశ్వరాంశ సంభూతత్వము వర్ణించుచు,

1. "నిపీయ యస్య క్షితిరక్షిణః కథా
స్తథాద్రియంతే న బుధాః సుధామపి,
నలః సితచ్ఛత్రితకీర్తిమండలః
స రాశి రాసీ న్మహసాం మహోజ్జ్వలః.

2. "రసైః కథా యస్య సుధావధీరిణీ
నలః స భూజాని రభూ ద్గుణాద్భుతః,
సువర్ణదండైక సితాతపత్రిత
జ్వలత్ప్రతాపావలికీర్తిమండలః.

3. "పవిత్ర మత్రాతనుతే జగద్యుగే
స్మృతా రసక్షాళనయేవ యత్కథా,
కథం న సా మద్గిర మావిలామపి
స్వసేవినీమేవ పవిత్రయిష్యతి.

4. "అధీతిబోధాచరణప్రచారణై
ర్దశా శ్చతస్రః ప్రణయ న్నుపాధిభిః,
చతుర్దశత్వం కృతవాన్ కుతః స్వయం
న వేద్మి విద్యాసు చతుర్దశ స్వయమ్.

5. "అముష్య విద్యా రసనాగ్రనర్తకీ
త్రయీవ నీతాంగగుణేన విస్తరమ్,
అగాహ తాష్టాదశతాం జిగీషయా
నవద్వయ ద్వీపపృథగ్జయశ్రియామ్.

6. "దిగీశబృందాంశ విభూతి రీశితా
దిశాం స కామప్రసభావరోధినీమ్,
బభార శాస్త్రాణి దృశం ద్వయాధికాం
నిజత్రినేత్రావతరత్వబోధికామ్."

(1. ఏభూపాలుని కథారసమును పానముచేసి దేవత లమృతమును గూడ నాదరింపరో, అట్టి సితచ్ఛత్రితకీర్తి మండలుఁడును, తేజోరాశియు, సుమహోజ్జ్వలుఁడును నగు నలమహారాజు కలఁడు.

2. సుధాతిరిచ్యమాన స్వాదుచరిత్రము కలవాఁడును, దండముగాఁ జేయఁబడిన ప్రకాశయుక్తమగు ప్రతాపము, సితాతపత్రముగాఁ జేయఁబడిన కీర్తిమండలము కలవాఁడును నగు నలుఁ డద్భుతగుణసంపన్నుఁడు.

3. రసము (గంగాజలము) మాలిన్యమును క్షాళన మొనర్చునట్లు స్మరణమాత్రముచేఁ దత్కథారసము కలి యుగమున జగత్తునంతను బవిత్రము చేయుచుండఁగాఁ, దన సేవనే చేయు నాజిహ్వ యావిలమైన దైనను, దానిని బవిత్రము చేయకుండునా?

4. చతుర్దశవిద్యలయందును అధీతి బోధాచరణ ప్రచారణాద్యవస్థలచే నాలుగవస్థలను (దశాః చతస్రః) బ్రాపింపఁజేయుచు నితఁడు మరల స్వయముగాఁ జతుర్దశత్వమునే యేల చేసినాఁడో తెలియకున్నది?

5. ఈనలమహారాజుయొక్క రసనాగ్రనర్తకియైన యావిద్య త్రివేదివలె షడంగగుణావృత్తిచే విస్తరించినదై, పదునెనిమిదిద్వీపములయందును వేఱువేఱుగా నగు జయలక్ష్మిని జయించు నిచ్ఛతో అష్టాదశత్వము నొందెను.

6. ఇంద్రాది దిక్పాలకాంశమహిమ కలిగిన దిగీశత్వముగల యాతఁడు కామప్రసభావరోధినియైన తన త్రినేత్రావతారత (ఈశ్వరావతారత) ను బోధించు ద్వయాధిక నేత్రమగు శాస్త్రమును భరించెను.)

అను శ్లోకములను రచించినాఁడు.

ఇందు మొదటిశ్లోకము సంకు వస్తునిర్దేశమే గాక సగుణనిర్గుణ ప్రతిపాదకమగు దేవతాస్మరణము, ఆశీస్సు కూడ ధ్వనితములేమో యను నూహ పొడముచున్నది. ఎట్లనఁగా: ఇందలి "క్షితిరక్షిణ, బుధ, సుధా, మహసాం రాశిః, మహోజ్వల మొదలగు శబ్దములచేత నలకథ విష్ణువుయొక్కయు, దేవతల యొక్కయుఁ బ్రసాదముచే అమృతత్వము లభింపఁజేసి కీర్తి ప్రతాపములతో వర్ధిల్లఁజేయునని సగుణప్రతిపాదకమగు నైహిక సుఖసంప్రాప్తిని, వ్యాపనశీలమును, జ్ఞానస్వరూపమును, అమృత స్వరూపమును, తేజోమయమును నగు పరబ్రహ్మమునం దైక్య మొనరింపఁజేయునని నిర్గుణప్రతిపాదక మగు నాముష్మిక సుఖసంప్రాప్తిని నొసంగునట్టి దని సూచించుటయే గాక, వానివివరము నీక్రిందిశ్లోకములలో వివరించినాఁడని తోఁచుచున్నది:

"అట్టి ప్రతాపాదులొసంగి వర్ధిల్లఁజేయునట్టిదియు, నమృతత్వాదుల నొసఁగునట్టిదయు తత్కథ దుష్టశిక్షణమందు సూర్యప్రతాపమువలెఁ దీక్ష్ణమైనదై, సజ్జనావనమందుఁ జంద్రజ్యోత్స్నవలె శీతలత్వముకలదై యత్యద్భుత గుణసంపద కల దని 'సువర్ణదండైకసితాతపత్రితజ్వలత్ప్రతాపావళికీర్తిమండల, గుణాద్భుత' మొదలగు శబ్దములచే 2 వ శ్లోకమునను, అమృతత్వాదుల లభింపఁజేయు సుధ వంటిదేగాక, గంగాజలము వలె అమృతత్వ, శీతలత్వ, పావిత్ర్యములు కలదై స్మరించినంతమాత్రముచే సమస్త కల్మషములను క్షాళన మొనర్చి పవిత్రము చేయునని 'కథా, స్మృతా, రస, క్షాళన, ఆవిలాం, పవిత్రయిష్యతి' అను శబ్దములచేత 3 వ శ్లోకమునను, అట్లు పవిత్రత నొసఁగి, పిమ్మట బ్రహ్మైక్యప్రదమగు జ్ఞానవిశేషము లభింపఁ జేసి, నానియందధీతిబోధాచరణప్రచారణసామర్థ్య మిచ్చి తురీయాశ్రమార్హునిగాఁ జేయునని 'విద్యా, అధీతిబోధాచరణ ప్రచారణ, చతస్రః' అను శబ్దములచే 4 వ శ్లోకమునను, అట్టిజ్ఞానము మూలమున, ఈషణత్రయ, అరిషడ్వర్గాది గుణదోషముల జయింపఁజేసి మోక్షలక్ష్మి నొంద నర్హునిగాఁ జేయునని 'విద్యా, త్రయీ, షడంగగుణ, జిగీషా, జయశ్రియాం' ఇత్యాది శబ్దములచే 5 వ శ్లోకమునను, అట్లు సమస్తమైన కామాదివికారదోషములను జయింపఁజేసి జ్ఞానసంపదచే దిక్పాలకాది దేవతలకంటె నధికునిగాఁ జేసి చివర కీశ్వరైక్యము నొందునట్లు చేయునని 'కామ ప్రసభావరోధినీం, దిగీశబృంద, ఈశితా, త్రినేత్రావతరత్వ బోధికాం, ద్వయాధికాం' ఇత్యాదిశబ్దములచే 6 వ శ్లోకమునను సూచించినాఁడని తోఁచుచున్నది. మఱియు నీ విషయమంతయు 6 శ్లోకములలో వరుసగా వర్ణించుట నలుఁడు షడ్గుణైశ్వర్యసంపన్నుఁ డగు నీశ్వరతుల్యుఁ డని తెలుపుటకే యని తోఁచుచున్నది.

ఇట్లు సగుణనిర్గుణ ప్రతిపాదకమైన దేవతానమస్కార మంగళపూర్వకముగాను, ఆశీఃపూర్వకముగాను, వస్తునిర్దేశ పూర్వకముగాను గూడ నాదిమశ్లోకములను రచించియుండునేమో యను నూహ కలుగుచున్నది.

ఇట్టి ధ్వనివిశేషయుక్తముగా సమస్త పరిపూర్ణజ్ఞానగము లగు విషయములీగ్రంథమందిమిడియుండుటచేతనే యీ గ్రంథమునకు విద్వాంసులలో ప్రశస్తి కలిగినదేమో యని తోఁచుచున్నది.

ఈభావము లిదివఱకే వ్యాఖ్యాతలును వివరించి యుండలేదనియు,నట్టివిశేషములే యిందున్నచో వారుపేక్షింతురా! యనియు, అచ్చటచ్చటఁగల యేవో పదముల గుదిగుచ్చి యిట్టిసార్థక్యములు చెప్పి గొప్ప సంపాదింప వలెనను నూహతో వ్రాసినయీవ్రాఁతలు విజ్ఞులగువారి యామోదమును బొందవనియుఁ గొందఱందురేమో! శాకుంతలాదినాటకములలోని

"యా సృష్టిః స్రష్టు రాద్యా వహతి విధిహుతం
యా హవి ర్యా చ హోత్రీ"

ఇత్యాది శ్లోకములలోని 'ఈశ,సృష్టి, విధిహుతం'ఇత్యాది శబ్దములచే దుష్యంతుఁడు, శకుంతల, వారి సంభోగము మొదలగువిషయములు సూచితములని యంగీకరించునపుడీవిషయములమాత్ర మేల యంగీకరింపరాదు? లేకున్నఁ బైని జెప్పిన శబ్దములనే యేల యుపయోగింప వలెను? ఆ శ్లోకములకు నట్టిపరస్పరసంబంధ మేల యేర్పఱిచినాఁడు? అను ప్రశ్నముల కుత్తరము లేమియుఁ దోఁచుటలేదు. మఱియు

"పతి రతీవ ధనీ సుభగో యువా
పరవిలాసవతీషు పరాఙ్ముఖః,
శిశు రలంకురుతే భవనం సదా
తదపి సా యువతీ రుదతీ కుతః."

అనుశ్లోకమున సుభగశబ్దముచేత మంచి నక్షత్రమందే గాని తన్ను భర్త పొందఁడని భార్య రోదనము చేయు నను విషయము సూచితమని కొందఱును, ఈ సుభగ శబ్దముచేతనే నాథుఁడు పరసతీలోలుఁడని రోదించు నను విషయము సూచితమని కొందఱును సుభగశబ్దప్రయోగముచే ధ్వని నంగీకరించునపుడీపైని వ్రాసిన నైషధాదిమ శ్లోకములలోని ధ్వని విశేషముల నంగీకరించుట దోషము కాదు. కవియొక్క గొప్పను బట్టియు, లోకములోఁ దద్గ్రంథమునుగూర్చి వ్యాప్తమైన యాభాసకమును బట్టియు నీ యాదిమ శ్లోకములలో నే నేని విశేషము లుండకుండునా యని బాధించుసందేహము నివారించుకొనుటకై యాలోచింప, నాకుఁ దోఁచిన విషయము లిందు వ్రాసినచో విజ్ఞులైనవారు వాని యాథార్థ్యమును దెలుపుదురను నాసతో నీవ్యాసమును వ్రాసితినను గాని గొప్పకై కాదని మనవిచేయుచున్నాను. ఈ 6 శ్లోకములకుఁ బరస్పరసంబంధము గాని, యీలాంటివిషయము వర్ణింపఁ బడుటగాని యీశ్లోకములతరువాతి వానికి లేదు. ఆశ్లోకములలో సాధారణముగా రాజుల నందఱినుగూర్చి వర్ణించు నట్లే పరిపాలనా విశేషము, యుద్ధయాత్రా విశేషము, దాతృత్వగరిమ, చక్కఁదనము మొదలగు విషయములు మాత్రమే వర్ణింపఁబడినవి. కాఁబట్టి విజ్ఞులైనవారు దీనిని బరికించి చిత్తగింతురుగాత మని ప్రార్థించుచు నింతటితో విరమించినాఁడను.

పారిజాతాపహరణ మనుచరిత్ర రచనా కాలములు

కుందూరి ఈశ్వరదత్తుగారు, బి. ఏ.,

ప్రాచీనాంధ్ర కావ్యముల రచనాకాలము నిర్ణయించుట శశవిషాణాన్వేషణమును బోలు కార్యము. ఎవరో యొకరిద్దఱు మాత్రము తమ కావ్యములందు తద్రచనాకాలమును పేర్కొనియున్నారు. అయినను తత్కార్యసాధనమునకొఱకై లభించిన సామగ్రియున్న యెడల, కొంచె మెచ్చుతగ్గుగ, కాలనిర్ణయమును గావింపనచ్చును.

పారిజాతాపహరణ రచనాకాలమును గూర్చి మున్నొకసారి భారతిపత్రికకు వ్రాసియుంటిని. ఇప్పు డద్దానిని మఱల నెత్తుకొనుచు పునరుక్తియైనను మనుచరిత్ర రచనాకాలమునుగూర్చి ప్రశంసించుతఱిని దాని ప్రశంస రాకతీరదు.

పారిజాతాపహరణమునం దీక్రిందిపద్యమును జూడుఁడు:

సీ. ఉదయాద్రి వేగ నత్యుద్ధతి సాధించె
వినుకొండ మాటమాత్రన హరించెఁ
గూటువు లైనసంగఁ గొండవీ డగలించె
జల్లముకొండ యచ్చెల్లఁ జెకిచె
నేలుపుఁగొండ యుద్వృత్తి భంగము సేసె
జల్లిపల్లి సమగ్రశక్తిఁ గూల్చె
గినుకమీఱ నసంగిగిరి క్రిందుపడఁ జేసెఁ
గంబంబు మెట్టు గ్రక్కునఁ గదల్చె
గీ. బలనికాయము కాలుముట్టుల నడంచుఁ
గటకమును నింక ననుచు నుత్కలమహీశుఁ
డనుదినమ్మును వెఱచు నెవ్వనికి నతఁడు
రాజమాత్రుండె శ్రీకృష్ణరాయవిభుఁడు.

పైపద్యములో ఉదయగిరి, కొండవీడు మొదలగు దుర్గములను జయించి, శ్రీకృష్ణరాయలు కటకముపై దండెత్తుటకు సంసిద్ధుఁడుగ నుండెనని తెలిసికొనగును. పైదుర్గముల నెప్పుడు జయించి, కృష్ణరాయలు కటకముపై దండయాత్ర వెడలెనో మనకుఁ గల శాసనాధారముల ననుసరించి తెలిసికొనఁగలము.

శ్రీకృష్ణరాయని ధరణికోట శాసనమునందు, పైని వివరింపబడిన దుర్గములను సాధించి, శాలివాహనశకము ౧౪౩౭సం. యువసంవత్సర ఆషాఢ బహుళ ౧౨ భానువారము అమరావతికినచ్చి, అమరేశ్వరుని తులాపురుషదానము చేసినట్లున్నది. ఈశాసనమునకలు 'కవిజీవితములు' పుట ౫౧౬-౫౦౭లో ఈయఁబడినది.

'స్వస్తి శ్రీమన్మహారాజాధిరాజ, రాజపరమేశ్వర, మూరురాయరగండ, అరిరాయవిభాడ, భాషిగెతప్పురాయరగండ, అష్టదిక్కురాయ మనోభయంకర, పూర్వదక్షిణ పశ్చిమసముద్రాధీశ్వర, యవనరాజ్య స్థాపనాచార్య, గజపతివిభాడ, శ్రీ వీరప్రతాప, శ్రీ కృష్ణదేవమహారాయలు విజయనగరానంఉి పూర్వదిగ్విజయయాత్రకు వేంచేసి, ఉదయగిరిదుర్గముసాధించి,తిరుమలప్రేతరాయ మహాపాత్రుని బట్టుకొని అద్దంకి, వినుకొండ, బెల్లముకొండ, నాగార్జునకొండ, తంగేడు, కేతవరము మొదలయిన గిరిదుర్గ స్థలదుర్గాలు అన్ని యేకఘాటిం గైకొని, కొండవీటి దుర్గము లగ్గలుపుచ్చుకొని ప్రతాపరుద్ర గజపతి కుమారుఁడు వీరభద్రరాయనిన్ని............జీవగ్రహముగా పట్టుకొని, వారికి అభయధాన మిచ్చి ధరణికోటకు అమరేశ్వరులకై వేంచేసి స్వస్తిశ్రీ..................'

అనగా యువ సంవత్సర ఆషాఢబహుళ ౧౨ భానువారము నాఁటికి పూర్వదిగ్విజయ యాత్రలోఁ బైని పేర్కొనఁబడిన దుర్గములు సాధించుటయైనది పారిజాతాపహరణములోని సీసపద్యము నందలి దుర్గముల నా తేదినాటికి సాధించెను. కావున పారిజాతాపహరణము పై తేదీ తర్వాతనే విరచింపఁబడి యుండవలెను. తరువాతను శ్రీకృష్ణరాయలు కటకముపై నెప్పుడు దండయాత్ర వెడలియుండెనని నిశ్చయింపవలెను. దీనికిప్రమాణ మాతని అహోబిలశాసన మున్నది. ఆశాసనముయొక్క నకలు 'కవిజీవితములు' ౫౧౧-౫. ౧ పుటలలో నీయఁబడినది. ఆశాసనములలో స్పష్టముగా ధరణికోటశాసనములో వివరింపఁబడిన దుర్గములను మఱల వివరించి, రాయలు ధరణికోటకువచ్చి విజయనగరమునకు వెడలిపోయెననియుఁ,దరువాత కళింగ దేశదిగ్విజయార్థమై బయలుదేఱెననియుఁ దెలుపఁబడియున్నది. అనఁగా పారిజాతాపహరణము పైసీసపద్యము చొప్పున ధరణికోటశాసనమునకును, అహోబిలశాసనమునకును నడిమికాలమున శ్రీకృష్ణరాయలు 'విజయనగరానకు విచ్చేసి, రత్నసింహాసనస్థుఁడై సామ్రాజ్యము చేయు'చుండఁగా విర

చింపఁబడెనన్నచో సత్యమునకు దూరముగాదు. అహోబిల శాసనము తేదీ యువ సంవత్సర పుష్యశుద్ధ ౧౫ శుక్రవారము. పారిజాతాపహరణ కావ్యరచనా కాలము యువసంవత్సర ఆషాఢబహుళ ౧౨ భాను వారమునకును, ఆ సంవత్సర పుష్య శుద్ధ ౧౫ శుక్రవారమునకును మధ్యమున నను విస్పష్టము. ప్రాచీన కావ్యరాజములలో నొకటియైన పారిజాతాపహరణ రచనాకాలము సులభముగ నిర్ణయింపఁగలిగితిమి గదా. అహోబిల శాసనము ధరణికోటశాసనమును ప్రాంతయం వను సరించియున్నది. గానిలోని కొంతభాగము నీ గ్రిందను నుదాహరించు చున్నాను: 'ధరణికోటకు విచ్చేసి, అమరేశ్వర మహాదేవుని తులాపురుష మహాదానమున్ను చేయ నవధరించి తిరిగి విజయనగరానకు విచ్చేసి, రత్నసింహాసనస్థుఁడై సామ్రాజ్యము చేయుచున్ను, మఱీ కళింగదేశ దిగ్విజార్థమై విచ్చేయుచు, అహోబలానకు వేంచేసి దేవుని దర్శించి, శ్రీవిజయాభ్యుదయ శా. స. ౧౪౩౮ అగు నేటి యువసం. పుష్యశుద్ధ ౧౫ శుక్రవారమందు శ్రీ అహోబలదేవునికి...............'

ఇఁక మనుచరిత్ర రచనాకాల ప్రశంసను దీసికొందము. ఇది పారిజాతాపహరణ రచనాకాల నిర్ణయమంత సులభసాధ్యము కాదు. ప్రతిబంధకము లనేకము లున్నవి కాని పండితులు సత్యాన్వేషణపరాయణులై తిలకింతురుగాక.

మనుచరిత్రములోని, యీ క్రిందిపద్యములను జూడుఁడు:—

సీ. తొలుదొల్త నుదయాద్రి శిలఁ దాఁకి తీండ్రించు
 నసిలోహమున వెచ్చనయి జనించె
మఱి కొండవీఁడెక్కి మార్కొని నలియైన
 యలకసవాపాత్రు నంటి రాఁజె
నట సాగి జమ్మిలోయఁబడి వేఁగి దహించెఁ
 గోన బిట్టేర్చెఁ గొట్టానఁ దగిలెఁ
గనకగిరిస్ఫూర్తిఁ గఱచె గౌతమిఁ గ్రాఁచె
 ననల నాపొట్నూర రవులుకొనియె
గీ. మాడెములు ప్రేల్చె నొడ్డాది మసియొనర్చె
 గటకపురిఁ గాల్చె గజరాజు గలఁగి పఱవ
 దోఃకచిన్నన నౌర, యుద్ధురతఁ గృష్ణ
 రాయబాహుప్రతాపజాగ్రన్మహాగ్ని.

ఉ. అభిరతిఁ గృష్ణరాయల జయాంకములన్ లిఖియించి తాళస
 న్నిభముగఁ బొట్టునూరి కడ నిల్పిన కంబము సింహభూధర
 ప్రభు తిరునాళ్లకుం దిగు సురప్రకరంబు కళింగ మేదినీ
 విభునపకీర్తి కజ్జలము వేమఱుఁ బెట్టి పఠించు నిచ్చలున్.

కావున మనుచరిత్ర రచనాకాలము నాఁటికి కళింగ దిగ్విజయము పూర్తి కావింపఁబడెను. మనుచరిత్ర గద్యచొప్పున పెద్దనకు ఆంధ్రకవితాపితామహ యన్న బిరుదుకూడ లభించియుండెను. కళింగదేశము జయింపఁబడుటయు, 'ఆంధ్రకవితా పితామహ' యన్న బిరుదున మనుచరిత్ర రచనాకాలనిర్ణయమునకెంతో తోడ్పడనున్నవో చూచెదముగాక.

ఇఁక మనకు శాసనము లెంతవఱకుఁ దోడ్పడఁగలవో పరిశీలింతము. శ్రీకృష్ణరాయల శాసనములు రెండు సింహాద్రి నృసింహదేవుని దేవాలయమునందుఁ గలవు. ఆ రెంటిని నేనొకప్పుడు సింహాద్రి మేఁగినప్పుడు చదివితిని. అందొకటి దేవాలయమున కెదురుగ ప్రాకారమంటపమునందలి స్తంభముపైని చెక్కఁబడియున్నది........ రెండవది దేవాలయము విమానమే, ... తును. ఈరెండు శాసనములయొక్క నకళ్లు కలి శీవిజయములం దీయఁబడినవి. (పుటలు 509—517; (243 and 249 of 1889 Epigraphical report). అహోబిలశాసనము ననుసరించి రాయలు యువసంవత్సర పుష్య శు ౧౫ శుక్రవారమునకుఁ బూర్వమె కళింగ దిగ్విజయార్థము బయలుదేఱి, ఆ తేదినాఁటికి అహోబలమునకు వచ్చినట్లు స్పష్టము. రాయల మొదటి సింహాచలశాసనముప్రకారము సింహాచలస్వామి సన్నిధిని ధాతుసంవత్సర చైత్ర బహుళ ద్వాదశి నాఁడున్నట్లు తెలియుచున్నది. "..........కృష్ణదేవ మహారాయలు విజయనగర సింహాసనారూఢులై పూర్వదిగ్విజయయాత్రకు విచ్చేసి, ఉదయగిరి, కొండవీడు, కొండపల్లి, రాజమహేంద్రవరము మొదలయిన దుర్గాలు సాధించి. సింహాద్రికి విచ్చేసి స్వస్తిశ్రీ విజయాభ్యుదయ శా. స ౧౪౩౮ అగు నేటి ధాతు సంవత్సర చైత్ర-బ-ద్వాదశి నారాయణ సింహాద్రి ....…"

కృష్ణరాయల రెండవ సింహాచలశాసనము శా.శ.౧౪౪౧ ప్రమాదినామ సంవత్సర శ్రావణ శు ౧౪ సోమవారమునాఁడు వ్రాయింపఁబడినది. ఆశాసనభాగమును మనకు కావలసినంత మట్టుకే క్రింద నుదాహరించుచున్నాను;

"స్వస్తిశ్రీ విజయాభ్యుదయ శాలివాహన శకవర్షంబులు ౧౪౪౧ అగు నేటి ప్రమాదినామసంవత్సర శ్రావణ శు ౧౩ సోమవారానను, శ్రీ మన్మహారాజాధిరాజ ....వీరప్రతాప కృష్ణరాయలు విజయనగర సింహాసనారూఢులై సింహాద్రి నారసింహుని పేరిట భోగము నడిచేటందుకు ప్రతాపరుద్ర గజపతి మహారాజుల చేతను పుచ్చుకొన్న గ్రామాలు, కళింగ దండపాటులో గ్రామవాటము, పెదగానిగ్రామం....................సింహాద్రికి అప్పగించి........"

మొదటి సింహాచల శాసనము ప్రకారము ఆ శాసనదినమున రాయలు సింహాద్రిపై నుండెను. రెండవ శాసన కాలమునాఁడు సింహాచలమందు గాక, విజయనగరమునందే యుండెను. కాని కీర్తిశేషులైన శ్రీ లక్ష్మణరావుగారు రెండవ శాసనము ప్రకారము రాయలు రెండవ సారి కటకముపై దండెత్తి యుండెనని యూహించుచున్నారు. ఈశాసనము నకలు వారు చూచియున్నను ఇట్టి విగ్రహం

తికిఁ గారణ మూహింప నలవికాకున్నది. మన ప్రస్తుతాంశనముకుఁ గావలసిన విషయ మేమనఁగ, పెద్దన మనుచరిత్రమునందు కళింగ దిగ్విజయమును బూర్తిగా వర్ణించుటచేతఁ రెండవ శాసనము కాలము నాఁటికి మనుచరిత్ర రాయలు కృతినందియుండవలెను. శ్రీలక్ష్మణరావుగారు ఈ శాసనము తేదీతరువాతనే మనుచరిత్ర పెద్దన రచించి యుండవలెనని నిర్ధారణచేసినారు. (చూడుఁడు: అల్లసాని పెద్దన్న, విజ్ఞానసర్వస్వము, పుట ౧౬౩౯.) ఆనిర్ణయము పొరపాటని పాఠకులకు మనవిచేయుచుఁ నీ క్రిందిరీతిని బుజువుచేయుచున్నాను. రెండవ సింహాచలశాసనము విజయనగరమునందుండియో, మఱియెక్కడినుండియో రాయ లుండి, వ్రాయింపఁబడినదని ఆశాసనమే స్పష్టముగ జెప్పుచున్నది. రాయ లా శాసనమునాఁడు సింహాచలమున లేఁడు. అదియుఁగాక, కృష్ణరాయ విజయము, రాయవాచకము మొదలయిన గ్రంథములు రాయ లొకతూరియె కళింగముపై దిగ్విజయయాత్ర యొనర్చెనని వక్కాణించుచున్నవి. మనుచరిత్రములోఁ బై నుదాహరింపఁబడిన పద్యములు నదివినచో నా దిగ్విజయమంతయు నొకసందర్భమాత్రతోనే ముగింపఁబడినదని తెలిసికొనవచ్చును. రాయ లీదిగ్విజయానంతరము తీర్థయాత్రలు వెడలెనని రాయవాచకము(See Sources of Vizayanagara history page 117) కృష్ణరాయ విజయములందు వివరింపఁబడెను. రాయలు తన స్వసైన్య నివహములతో బెజవాడయందు దండువిడిసి, ఒకవైపున మహమ్మదీయులతోను, ఒకవైపున గజపతితోను బోరు సలుపుచుండెనని మన మూహింపవచ్చును. రాయలు మొదటి సింహాచల శాసనము ప్రకారము సింహాద్రివఱకును బోయి, ఆ కాలముననే గజపతితో సంధి చేసుకొని, వెనుకకు మఱలి వచ్చి, ఆ సంవత్సరమే జూలై-ఆగస్టు ప్రాంతముల (July-August-1516) బెజవాడకు వచ్చి చేరియుండెను. (See Madras Epigraphists Cllections Nos. 243-245-of 1899. Vide: The Yet Remembered Ruler of a long Forgotten Empire, p. 17.) అనఁగా ధాతసంవత్సర శ్రావణ భాద్రపదమాసప్రాంతముల రాయలు కృష్ణవేణీ తీరంబున నుండెను.

రాయ లాతర్వాత దక్షిణదేశమందలి తీర్థయాత్రల సేవించి, మఱల కొంతకాల మైనపిదప మహమ్మదీయులతోఁ బోరాడి, తిరిగి బెజవాడకు వచ్చియుండెను. ఇందుకు తార్కాణముగా పెద్దన్న కోకటశాసనములు రెండు మన్నవి.

అందొకటి బెజవాడ మల్లికార్జునదేవుని సన్నిధిని, కోకట గ్రామములోని సకలేశ్వరునికి కొన్నిపొలములు ధారపోసిన శాసనము. ఈ శాసనకాలము బహుధాన్య సంవత్సర వైశాఖ శుద్ధపౌర్ణమి (౨౫-౪-౧౫౧౮). ఆసంవత్సరమె చెన్న కేశవస్వామి కిచ్చిన దానశాసనమింకొకటి కలదు. ఆ శాసనకాలము బహుధాన్య సం॥ కార్తిక బహుళద్వాదశి (౩౧-౧౦-౧౫౧౮). ఈ రెండుశాసనముల ననుసరించియుఁ బెద్దన్న యింకను రాయలతోడ నుండెననియు, నీకాలమునకు విజయనగరము చేరియుండలేదనియు స్పష్టము. (ఈశాసనముల నకళ్లు విజ్ఞానసర్వస్వము, పుటలు ౧౬౩౭-౧౬౩౯ మధ్య నీయఁబడినవి.) అదియును గాక, శ్రీకృష్ణరాయల శ్రీకాకుళశాసనము ననుసరించి రాయలు బహుధాన్య నామసం॥ ఫాల్గుణశుద్ధ ఏకాదశి నాఁడు శ్రీకాకుళమందు ఆంధ్రవల్లభుని సేవించుచుండెనని తెలియుచున్నది. (లక్ష్మణరాయవ్యాసావళి, పుట ౩౫.) ఈశాసనము తేదీ ఆంగ్లమానమున ౧౧-౨-౧౫౧౯. అనఁగా రాయలు విజయనగరమునకు ఆ తేదీ తర్వాతనే వచ్చియుండె నని మన మూహింపవలెను.

క్రీ. శ. ౧౫౧౯ ఫిబ్రవరి మాసాంతమున రాయలు మఱల విజయనగరమునకై బయలుదేఱి, తన్నగరమునకు బహుధాన్య సంవత్సరాంతమునకు విచ్చేసియుండును. అప్పటికి కళింగ దిగ్విజయము, మహమ్మదీయ వైరిధ్వంసము మొదలగు కార్యములై, నిజనగరమునకు విజయసంరంభముతో నేతెంచియుండును. పూర్వము పూర్వదిగ్విజయానంతరము పారిజాతాపహరణకావ్యము విరచింపఁబడి ఎట్లు రాయలకుఁ గృతియీయఁబడెనో, యట్లే యీ విజయసంరంభానంతరము మనుచరిత్ర రచింపఁబడి రాయలకు కృతి యీయఁబడియుండును.

ఇంకొక విశేష మున్నది. రెండు కోకటశాసనములలోను అల్లసాని పెద్దనకు 'ఆంధ్రకవితా పితామహ' యన్న బిరుదు లేదు. ఆయనకా బిరుదు మనుచరిత్ర రచించిన తరువాతనే వచ్చియుండునే కాని తత్పూర్వము కానేరదు. అనఁగా మనుచరిత్రము విరచింపఁబడి యున్న యెడల ౩౧-౧౦-౧౫౧౮ (రెండవ కోకట శాసనకాలము) తర్వాతనే విరచింపఁబడియుండవలెను. ఇతనికీ బిరుదున్నట్లు అల్లసాని పెద్దన్న అన్నూరు శాసనమునుబట్టికూడ తెలియుచున్నది. (విజ్ఞాన సర్వస్వము, పుట౧౬౩౯; అల్లసాని పెద్దన్న యనువ్యాసము.) ఆశాసనములో 'ఆంధ్రకవితా పితామహులయిన పెద్దిరాజుగారు' అని పెద్దన్న వ్రాయఁబడెను. ఈశాసనకాలము ప్రమాదిసంవత్సర కార్తిక శుద్ధ పౌర్ణమి. ఆంగ్లమానమున ౬-౧౧-౧౫౧౯ అయియున్నది.

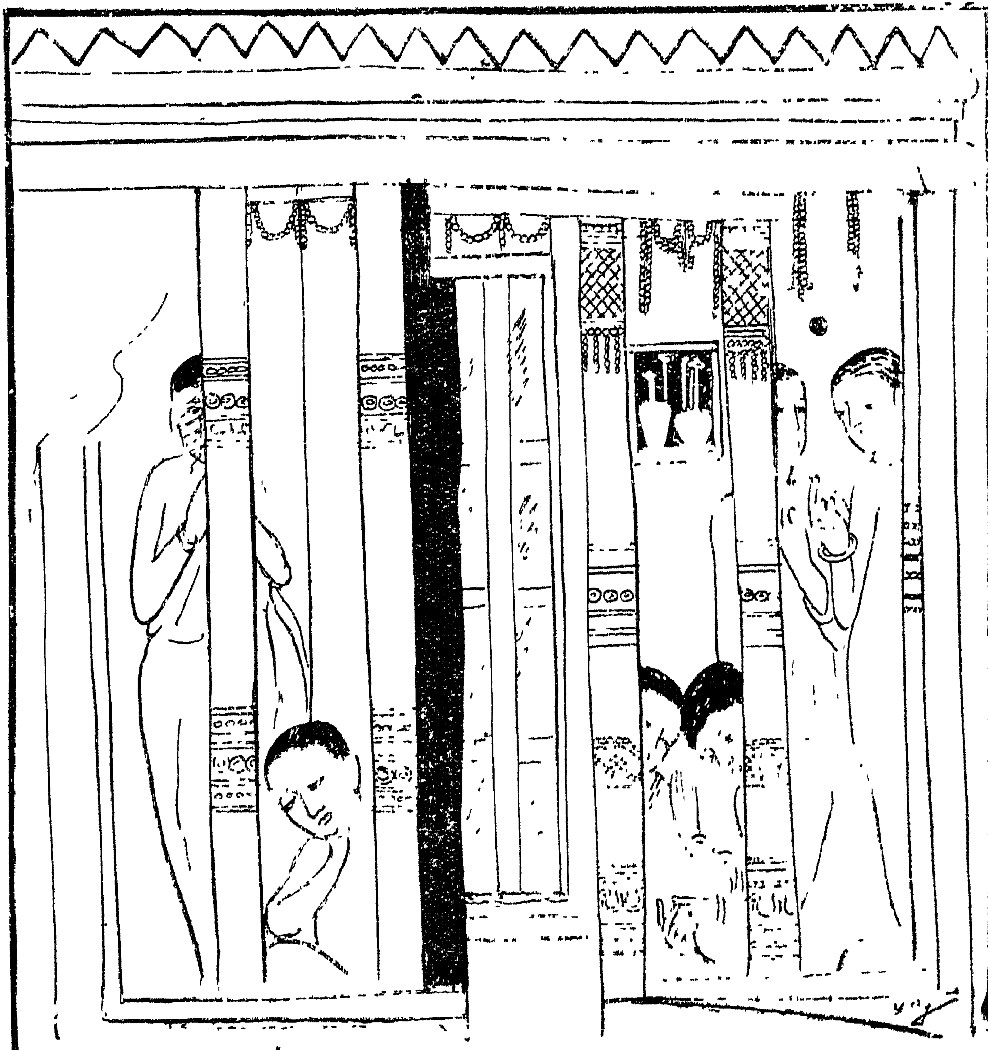
కావున అల్లసాని పెద్దన్న శ్రీకాకుళశాసనకాలమైన ౧౧-౨-౧౫౧౯ తేదీ తర్వాతను, అన్నూరు శాసనకాలమైన ౬-౧౧-౧౫౧౯ పూర్వమునను మనుచరిత్ర రచించి రాయల కంకిత మిచ్చియుండును.

సుప్రసిద్ధాంధ్రకవులచే విరచింపఁబడిన రెండు మహాకావ్యముల రచనాకాలము నాచేత నైనంతవఱకు కొన్ని మాసముల నడిమికాలమున విరచింపఁబడెనని నిర్ణయించితిని. ప్రమాదము పురుషలక్షణము. ఇందలి హేతువాదము ఖండించి, నిర్ణయము సరియైనది కాదని నిరూపించినయెడల వారికి నే నెంతయును గృతజ్ఞుఁడను.

కీర్తిశేషులైన శ్రీలక్ష్మణరావుగారు శ్రీకాకుళశాసనము ననుసరించి, రాయలు ఆముక్తమాల్యద రచించుటకుఁ బ్రారంభించిన తేదీ ఆశాసనకాలమైన ౧౧-౨-౧౫౧౯ తేదీ అని నిశ్చయించినారు. రాయలు తన గ్రంథమునందు ఆంధ్రవల్లభుని సేవించిన విషయమును జెప్పి,

ఆదేవునాజ్ఞచే గ్రంథనిబంధనమునకుఁ బూనుకొంటినని వ్రాసికొనెనే కాని, ఆ తేదీనుండియే గ్రంథరచన కారంభించెనని మన మూహింప రాదు. మనుచరిత్రలోని అవతారికపద్యములు ఆముక్తమాల్యదలో నుంచుటచేత, రాయలు మనుచరిత్ర కృతినందిన తరువాత, నాపద్యములనే తన కృత్యాదిని గూర్చి యుండును. రాయలు నేను నిర్ణయించిన కాలము మధ్య మనుచరిత్రను గృతి నందె, తర్వాత తన గ్రంథమును వ్రాయుటకుఁ బూనుకొనియుండుననుట కేసందేహమును లేదు. కావున నేను నిర్ణయించిన మనుచరిత్ర రచనాకాలము మనుచరిత్ర ముందా, ఆముక్తమాల్యద ముందా అను ప్రశ్నకు ప్రతిబంధకము కానేరదు. ఇంతవఱ కెవ్వరును ఈ రెండుకావ్యముల రచనాకాలమును ఇదమిత్థమని నిర్ణయింపకపోవుటచే, నే నీకార్యమునకుఁ గడంగితిని. ఎంతవఱకుఁ గృతకృత్యుడనైతినో పండితులే నిర్ణయింతురుగాక.

అజంతాచిత్రములు

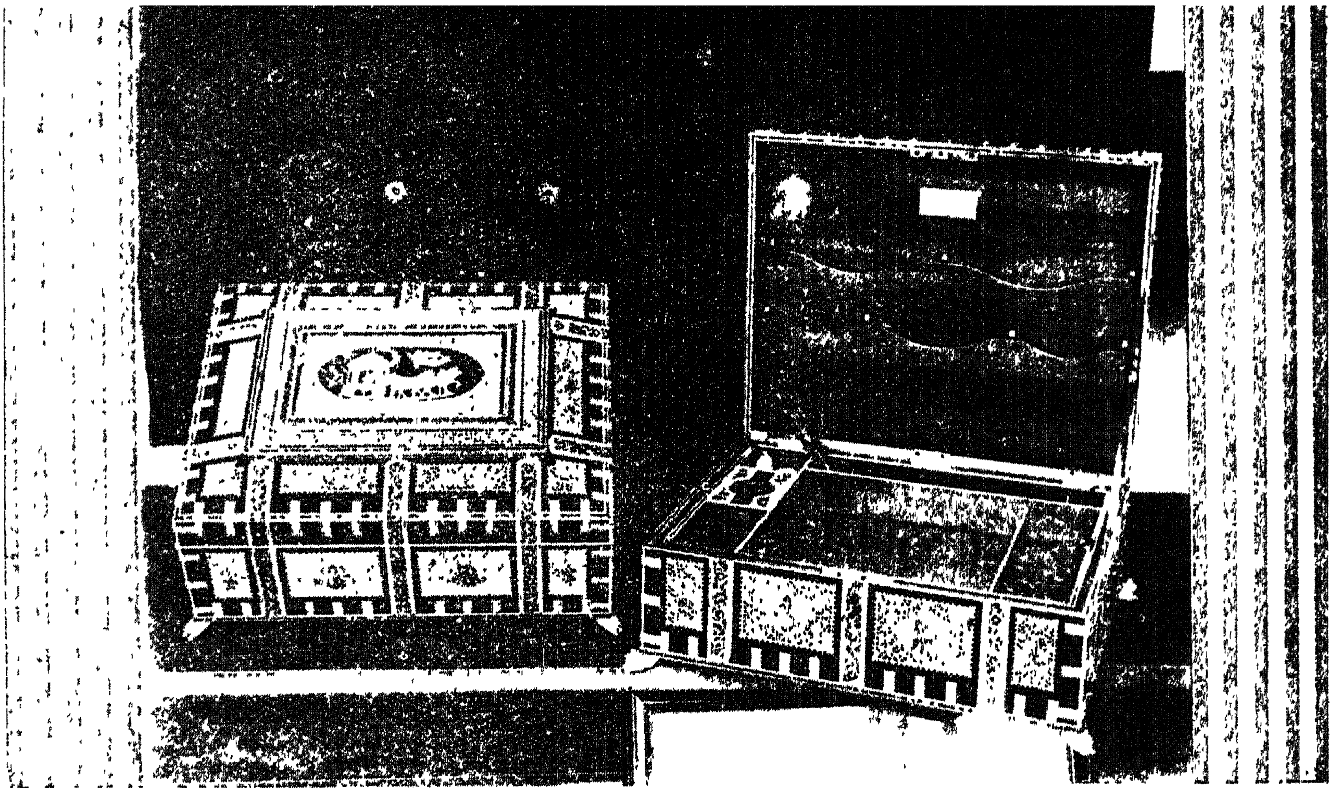
౨. అంతఃపురద్వారము

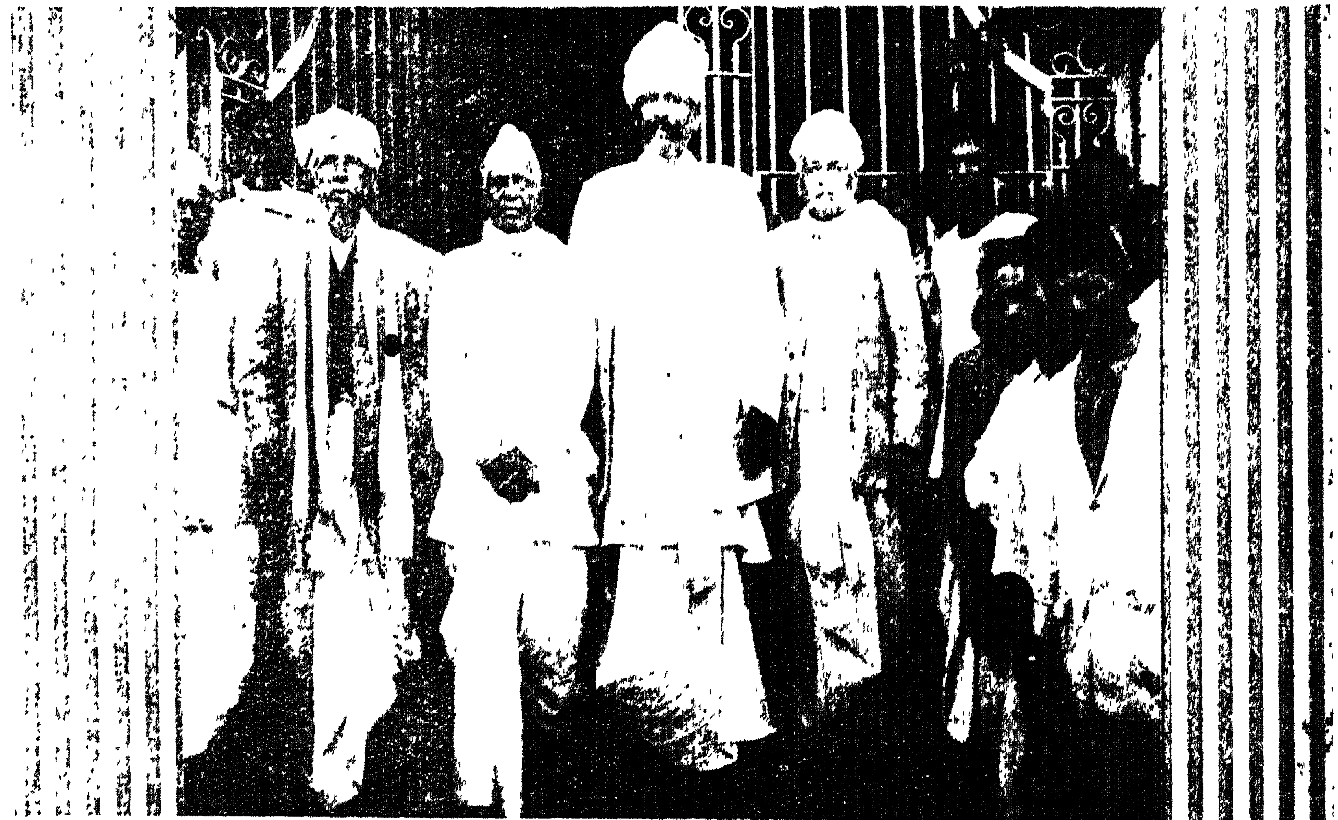
ఆంధ్రమహాజనసభా సమావేశము, బెజవాడ

ఆంధ్రదేశ హిందూస్థాన సేవాదళ సమావేశము, బెజవాడ.

ఆంధ్ర, కృష్ణాపత్రికాధిపతుల కొసగిన రజిత పేటికలు, బెజవాడ.

ఆంధ్ర, కృష్ణాపత్రికల సన్మానసమయ ఛాయాచిత్రము, బెజవాడ.

మాతృప్రేమ

కొల్లూరు ధర్మారాయకవి గారు, బి. యే.

గర్భ నరకంబటంచు విజ్ఞానులమని-పలుకుచుందురు వేదాంత వాక్యములను
ఎండ కన్నైనఁ జూపక యీవిషాద-విశ్వతోముఖవీచికావేష్టితమగు
కలుకు లోకాన నెత్తుటి కందునొకనిఁ-గాంచి జోకొట్టు పిడికెడు గర్భనిలయ
మే కరణి "నరక"ము మూఢలోకమునకు ?
తల్లి గర్భముఁ బాసి యీధరణి మీఁద-బడినయప్పుడె నేనెంతొ వగచియుంటి
నా నిరవధి కానంద విహాయసమున-నెగురగా లేక పుడమికి డిగుటఁజేసి.

శుక్తిపుట వినిక్షిప్తమా హుక్తికమటు-లే యలౌకిక దివ్య దుర్జేయ సీమ
నుండియో వచ్చి యాకొని యున్న నీదు-పుత్త్రి పరితప్త గర్భానఁ బొడమినాను !
అవని జన్మము నొందిన యట్టినాదు-దుర్ముహూర్తము నాఁడెట్టిదో యొకింత
ముచ్చటేనియుఁ దీరకమునుపె తల్లి!-పాడులోకంబునే విడనాడినావు !
ఆ యచిరమాతృరాగ తృప్తావసరము-మూఁడు వత్సరాలఁట నాకు పూర్వసూమ
దర్శిత స్వప్నమటు లవేద్యముగఁ దోఁచు-కడుపుఫలమేదొ యొడిలోనఁ గాంచినంత
కంటికిని రెప్పవలె నన్నుఁ గాచి తమ్మ-యుసురులన్నియు నామీఁద నుంచితమ్మ.

యష్టకష్టాల నా కొరక నుభవించి-పెంచిచేసితివమ్మ నన్ పెద్దవాని
చిరు నగవు నాదు మోమునఁ జిందులాడ-అమ్మ మోము హాసమున కొండంతయయ్యొ
ఏడ్పు వినగానె రయమున నెగిరివచ్చి-యొడిని బెట్టుక పాలిచ్చి యూరడించి
యెన్నియో తన్ను దాన దూషించుకొనియె-స్వల్పరోగము నను గొంత బాధపెట్ట
గఠిన పథ్యంబులన్ కడు గాసిఁ జెంది-కలుగు దేవులకు ముడుపుఁ గట్టి యుంచి
తనకె వ్యాధివచ్చిన మంచి దనుచుమ్రొక్కి-మోముమోమునఁజేర్చుచు ముద్దుఁగొనుచు
ఎట్టులున్నది చెప్పుమీ యిపుడు బాబు?-అనుచుప్రేముడి నొలికించు నమ్మఋణము
నెటులు తీర్పయింతు నే నాఁటికేనిఁ గాని!-అక్కలందరు దరిఁజేరి యదియు నిదియు
కావలెనటంచు నడిగి చీకాకుబెట్ట-"నాకు సుఖమెప్పుడో"యని నాన్న విసుగ
నందరికి నన్నుఁజూపుచు ఆసలెల్ల-దీర్పఁగల్గును మాబాబు, ఓర్పుఁగనుఁడు
ఉన్నతోద్యోగములుచేయు నూళ్ళనేలు-నన్నికోర్కెలు దీర్చు నా చిన్నికన్న
యనుచు మురిసి ముద్దాడిన యమ్మప్రేమ-కెటులు పాత్రుఁడనౌదునో యెఱుఁగలేను !
లోపములు ప్రేమదృష్టిచే లోపమొంద-నన్నుఁజూడ సంతోషంబు మిన్నుముట్ట
గర్వమెంతేనిఁ జెందిన కన్నతల్లి-కెట్లు సార్థకమొనరింతు నింత ప్రేమ !

*   *   *   *   *   *

జంట గట్టిన మూల బీజంబు లేవు-కప్పురపు ముక్కలట్టులు గాలిఁగలసె;
నేత దుద్భూత సౌగంధ వాతపోత-మే దిగంతాలకేగునో యెఱుఁగరాదు !

వేకువ, వికచము లగునా-లీకమ్ముల జుమ్మనుచు నళియుఁబోలె, నుతి
శ్లోకంబులతోఁ భక్తుఁడు-నీకోమలపదము లీశ! నెమ్మిభజించున్.

వ్రాయ ననువు పడనిపాణి గల్గిన,-నదిగాంచ శక్తిలేనికన్నె; యట్టి
యవిటికరణ మున్నకవికి, భావము పత్ర-మెక్కు, లేకరియె తదింద్రియంబు.

మేఘపుష్పవృష్టి మింటను బగలు, రే-చతువులను దనుపు చందమామ;
చైత్రశుద్ధనవమి జరుగు నుత్సవములుఁ, జాటు రామరాజ్య సౌఖ్యగరిమ.

రామునిపుట్టుఁ, బెండిలి, పరాక్రమ, మేల్బడి, లోకరంజనం
బీమెయినంచుఁ జాటు, నవమీద్యుమహంబున నేగుపెండ్లిరే,
వ్యోమ మగల్చువాద్యముల బుస్సని ఢామ్మని యద్భుతారవా
క్రామిత దిక్కుడుంగవివరంబగు పద్దెగబాణసంచులన్.

నీ వేమి మహాబలుఁడవొ-పూవుల నెత్తావిబరువు మోవంగా లే
కీవిధిని బడుచులేచుచు-నావలనికి వత్తు, దక్షిణపు గంధవహా!

తాపము రూపుమాపఁగ నదహ్రదకూప సరోవరాదులం
దాపము వేసవింగఁ, దహర్నిశ;మైనను, సాటిరాదు సు
మ్మోసపవమాన! నీకు నది, యోపికదవ్వులనుండి వచ్చి మా
దాపున, కల్లసోఁకి మెయిఁ, ద్రావెదు నీదగడీఱ ఘర్మమున్.

అనలునితండ్రివౌర! యనిలా! యెటులైతివో యింత నీవు చ
ల్లన? మము మంగలంబునను లాజలుపోలెను బేల్చు భానుఁడ
స్తనగముఁజేర, వచ్చినకతంబునఁ దోఁచెదొ యూరకట్లు? చం
దనతరుసాధుసంగతి నితాంతత, నిక్కము యిట్లు మాఱితో?.

జీవులశ్వాసకోశములచేఁ గలఁడందురొ యేమొ కాని నా
భావమునందు రేపవలు వాయువుతోఁచుఁ బ్రణష్టుఁడైనటుల్;
గ్రావములన్ గదల్పఁగల గండఁడు తా నచలత్వమొందుటన్,
స్థావరసంజ్ఞప్రాఁకులకు సార్థకమయ్యెను నేఁడు రోహిణిన్.

కఁవు మహీజముల్ పలురకంబుల; వన్నిటఁ దెల్లగన్నెరున్
దలఁతును ధన్యమంచు; నిరతంబు వసించుచు దేవళంబునన్

సలుపు నిజప్రసూనతతి సర్వము దైవసమర్పణంబుగా
నిలు విడనాడి యాత్మఁ బరమేశ్వరుఁ జేర్చు విరాగిలాగునన్

పచ్చని పండుటాకు లనుపత్రిరిఁ దల్లినిఁ బూజచేసి, క
న్మెచ్చుగఁ దావిపూలు దలనిండను దా ధరియించి కోవెలన్
హెచ్చిలుఁ దెల్లగన్నెరు మహీజము, తేఁటుల కన్నసత్ర మా
చిచ్చుచు నూత్న దంపతుల కీశుప్రసాదము పుష్పదామముల్.

పూవునఁగాయ, కాయను బ్రభూతము బీజము, దాన నంకురం
బీవిధి నైజమై పెరుఁగు వృక్షలతాదుల జాతులైన నా
త్రోవ యటుండ, నీశ్వరుని దుర్ఘటసంఘటనైకశక్తిచేఁ
బూవులు శాఖ లాకులును మూలములున్ గొనికొన్ని విత్తులా.

వివిధమనోజ్ఞరూపములు వింత లుదారము లౌ ప్రశస్త
వస్తువులు విహారయోగ్యవసతుల్ జగతిన్ గవితాలతాంగి కం
డ్రవియుఁ, దదన్యమెల్లఁ, బరమాత్మమయం బని యెంచువానిదా
కవితకుఁ, గాలుమోపనిది గల్గునె యొక్కఁడుమైన సృష్టిలోన్?

తామరపాకునఁ బోలెన్-జేమాకునఁ దరళమగును నీ; రయినఁ గవి
గ్రామణులు దానిఁ దలఁపరు;-శ్రీమంతుల గుణములే ప్రసిద్ధికి నెక్కున్.

ప్రత్తి, యెటేకు, రాట్నె, ముదరాన నమర్చెనొ ధాత లూతకున్?
జెత్తగ నెంత్రుగా,కరయఁ జిత్రముగాదె తదీయశిల్ప? మే
యుత్తమతంతువాయుఁ డెటులోపెడు నంతటి సన్ననూలిపోఁ
గత్తుకొనంగ మాదిరికినైన, వితానపటంబు నేయఁగన్?

వెనుక నొకప్డు కేలిబొట్రవేళులు సాలెల వన్యజాతి ఖం
డన మొనరించె నోర్వనిగుణంబున నం డ్రటులైన, బాధితుల్
చిన పురుగూర్ణనాభికిని శిష్యులు గావలెఁ, గాక యగ్గిపె
ట్టెను బురుడించుదాన నిమిడింపఁగలాఁరెటు కట్టుఁ బుట్టమున్?

దళపార్శ్వంబుల సన్నయంచులను, బెంద్రాడీఁదు డెంకాయచె
ట్టులవాన్, దమత్రొటిఁ జీరి, గిజిగాఁడుల్ పన్నుగూఁడుల్ వెలిం
గొలయించుంగద; యూర్ణనాభి దనలో నుత్పన్నమా సూక్ష్మతం
తుల నిర్మించెడుపట్లు కావె యరుదుల్? దూరస్థముల్ రమ్యముల్.

పసరములార! మీవలనఁ బాఁడిని బంటను సౌఖ్యమొంది, యీ
ముసలితనంబువందు మిము ముక్కలుగోయుకసాయి కమ్మ పా

లసుల కృతఘ్నతాఘముఁ దలంచి, ఉలాయహాయుండు, వారలీ
వసుమతిఁ బాయఁ ద్రోయు నసిపత్రము పేరిటి నారకంబునన్.

* పురహారునర్ధమార్య, సగముం దనుజారి హరించి, రందుచే
హరునియభావ మెల్లెడల నల్లుకొనంగను, గంగ చేరె సా
గరమును, నింగిఁ జంద్రకళ, తన్మౌతలమున్ భుజగాధి నాథుఁడున్
దిరిపపుఁ ద్రిప్పటల్ నను, దేవ! యధీట్సకలజ్ఞతల్ నిన్నున్.

తెలియఁబడకుండ నిద్దురవలెను వచ్చి యిష్టమాత్రతి మరలిపోయెడును లచ్చి;
యొడలుమఱపించుఁ; గనుమూఁతవడఁగఁ జేయు-నైనసౌఖ్యార్థమర్థింతురర్థిజనులు.

ఎక్కడ నిల్వజంతు వుదయించుతఱిన్ నియమింతో నీవు, త
త్ప్రాక్కృతికర్మబీజముల పంటగఁ బ్రాణి కిడంగమేలు గీ
ళ్లక్కడ నిల్చెడుం గ్రహములన్నియు; నీజగదండ కోటులన్
జక్కగ నేల, సామికిఁ బ్రశస్తభటాదులు కాలముఖ్యముల్.

వివిధంబైన ప్రపంచవాంఛలను బ్రావృట్కాలకల్లోలినీ
నవవారిప్రతిమానమైన మనమున్ నైర్మల్య మొందింపఁగా
భవదీయాచల పాదసేవ, కతకప్రాయం బటం చెంచి మ
త్కవనంబున్ బచరింతుఁ దత్కృతి ముకుందా, భక్తచింతామణీ!

---

* ఈపద్యము సంస్కృతశ్లోకమునకుఁ దెలుఁగు.

పదముల మేము మీరు మము వాడుచునుందురుగాని మాదున
భ్యుదయము సృష్టికిం బరమొ పూర్వమొ మీ రొకనాఁడు నేనియున్
మమ్ములఁ దలంచియున్నటులు మాకుఁ గనంబడలేదు మమ్ములన్
బదిఁబదిఁ బండితోత్తములు భావనచేయుఁడు తత్త్వదృష్టితోన్.

పరమేశ్వరునకు శక్తికిఁ-బురాతనపు వేళఁ బెండ్లి ముచ్చట యగు న
త్తఱిఁ బుట్టిన యర్థముతో-సరాసరిగ మాకుఁగూడ జన్మ ఘటిల్లెన్.

కవి తన్మయతోన్మత్తుం-డవు పుణ్యపు ఘటికలందు నత్యుత్సాహో
త్సవమును జవమును గైకొని-దివిపై కెగురుదుము మేము దివ్యుల పోలెన్.

అపుడు మే మింత బరువని యరయఁబోము-దారమునయందు నాణిముత్యాలు వోలె
నతుకుకొని యుందు మెందఱ మే మర్థమందు-మమ్ముఁబోలు పతివ్రతామణులు లేరు.

చల్లనివేళ సత్కవి విశాలమనంబునయందుఁ బుట్టి సం
ఫుల్లత నొందు హల్లకము పోల్కి నొకళ్ళ మొకళ్ళ మోలిమై
నల్లన మేము విచ్చుచునె యర్థముతోడ రసంబునందులన్
మెల్లఁ గరంగిపోయెదము మేలని మెచ్చెద రప్డు పండితుల్.

అల్ల రాసక్రీడయం దేము మేనెఱుం-గము మాకు నపు డది కలుగఁబోదు
మావల్లభుని మేము మాహస్తములతోడఁ-బెనవైచికొని యుందు మనుచు నెఱుఁగ
మాతండు తాఁగూడ నాచందమున మమ్ము-నెనయు నటంచు మే మెఱుఁగలేము
ఆతండు మేమును నల్లల్ల నొక్కళ్ల-మయిపోదు మొకహృదయంబుతోడ
అపుడు కొందఱు మముఁగొంచి యర్థమంద్రు-అపుడు కొందఱు రసమటంచంద్రు మమ్ము
ఇంక మీరందఱుంగూడ నేమియేని-చెప్పుకొనుఁడయ్య! యాలకించెదము మేము.

అంతన్ మాదుసమాధి దెల్పు మదితో వ్యాఖ్యాత మాయంగముల్
సాంతంబున్ విఱుగంగఁ గొట్టి మఱి వస్త్రంబుల్ విభూషాదికం
బంతం ద్రోఁచి పృథక్కరించెడిని మాయర్థంబుతో మమ్ములన్
శాంతం పాప మతండు చంపక విడున్ దాత్పర్యముం దేల్చుచున్.

ఈయెడ శాకటాయనులు నెందఱు పాణిను లెంద ఱల్లకా
త్యాయను లెందఱెందఱు పతంజలు లెందఱు వ్యాడివామనుల్

పోయిరో? యెంతమంది యిఁకఁబోదురో నన్నయ చిన్నయాదు లో
రా! యొకమాఱు మేము పద మార్చి పదంబును నెత్తు లోపలన్.

వరవైయాకరణులు మా-విరాజి సగుణస్వరూప వివిధాకారం
బెఱుఁగుదురు కాని వైయా-కరణ ఖసూచుల్ గ్రహింపఁగాఁగల రొక్కో?

అల్ల వైయాకరణ శిల్పి యఁరసి యరసి-మమ్ముఁ జిత్రించు; కొంద్రెల్ల మానవులును
మేము మా మానమున లేచి మెల్ల నూర్తు-మపుడు చిత్తరు వది తఃదలందుఁ జెరుగు.

మరలన్ మాచిత్తరుపునఁ-జెరిఁగిన భాగములఁ బూర్తిచేయఁగ వైయా
కరణుండు వచ్చు నీదెసఁ-దిరుగును జక్రంబు సకల దిగేశములన్.

వాఁ డుండె నేవాఁడు వాని పే రది యేమొ-యరసికుం డంచును ననఁగవచ్చు
వానికిఁ గొంచెము వ్యాకరణము వచ్చు-నర్థంబు మాట తా నతని కేల?
ఆతఁ డిక్కడ దోష మక్కడ దోషంబు-గ్రామ్య మీయది కారకంబు చెడియె
అన్యదేశ్యంబు లీయవి శిష్టజనములు-పలుకంగ నైనను బలుకఁ బోరు
అంచు మమ్ములనున్ నిరసించివైచి-కొసకుఁ దోలును మము మాలగూడెమునకు
అంతమాత్రాన మాప్రియు సుంత వీడ-మాతఁడుంగూడ మము వీడఁ డంతమాత్ర.

ఏ మల మాలగూడెమున కేఁగిన బాఁపన యగ్రహారపున్
సీమకు నేఁగినన్ సమమె నేమము తప్పినఁ దప్పకున్న నొం
డే మఱి మే మొగిన్ సుకవిహృత్కమలంబున నుండి సృష్టి గొ
న్నా మనువో మహాజనులనాల్కకు భూషణ మౌదు మెంతయున్.

వీణియపై వేలు వేయదు వాగ్దేవి-మా నైజ సంగీత మహిమ వినుచు
నలినాసనుని నాల్గు నగుమోము లెక్కడె-క్కడ నంచు మాకు స్వాగత మొసంగు
మానివర్యులు మనోమందిరంబుల యందు-నలరింత్రు మాకు సింహాసనంబు
కవిరాజు లమృతంబు కడగాఁగఁ బెట్టి మ-మ్మాదరింతురు భావమేదురముగ
మేము లేకున్న మూగలు మీర లెల్ల-మేము వచ్చిన వాక్పతుల్ మీర లెల్ల
భావ మనియెడు నెత్తావి బలిసియున్న-మేలు రేకుల విప్పారు పూల మేము.

మన్మథమూర్తి

శ్రీ వేంకటకాళిదాస కవులు (ఆంధ్రగీర్వాణ సాహిత్య పరిషత్తు)

నీవు వసంతరాజ్యరమణీమణి నేలు ప్రియప్రభుండవో,
తావుల సంపదల్ పొలుపుఁ దప్పక యుండఁగఁ, దేనె మాధురుల్
పోవకయుండ, రేకుల సముజ్జ్వలశోభలు మాయకుండఁగాఁ,
బూవులసెజ్జపై నిదురవోవు మహాసుకుమారమూర్తివో.

వలపుతలంపులన్ దెలియవచ్చునె, పూవుల సోయగంబులన్
దెలియకమున్న మోహనమతీ! మధుమాసరమామనోహరా!
యలరులు గాంతుఁ జేయు ప్రణయార్ద్రసుధామయమూర్తి లేరొ? వా
రల హృదయంబు లెంతమధురంబులొ, యెంత మనోహరంబులో?

ప్రేమరహస్యముల్ వెలువరింపని గూఢమనోమనోహరా
రామములన్ ముదంబున నిరంతరమున్ విహరించుచుందువో
నీమధురానిలమ్ములు వినిర్మలతన్ స్పృశియించినంత స
ద్యోమృదుభావముల్ విరియునో పులకాంకురముల్ ఘటింపుచున్.

ఈ నవసాంధ్యవేళ నుదయించిన రాగమవౌదువో, పువుం
దేనియ వౌదువో, వలపుతియ్యదనంబుల నారగించు మం
దానిలముగ్ధబాలకుఁడ వౌదువో, ప్రేమరహస్యసంపదల్
పూనిన యాత్మభూపదవిఁ బొల్చెదవో, సుకుమారమన్మథా!

నీ చరియించునట్టి రమణీయపథమ్ములయందుఁ బుష్పముల్
పూచునొ, నీకటాక్షపు వెలుంగులు సోఁకినచోటులన్ సుధా
సేచనసంపదల్ రుచులు చిల్కునొ, నీ సుకుమారవాయువుల్
వీచినతావులన్ మివులఁ బ్రేమలతల్ చివురించునో, సఖా!

ఆర్తి లొసంగు నుష్ణనయనాశ్రు లలంతికఁ దాల్తువో, సుఖ
స్ఫూర్తి సమన్విత ప్రణయమూర్తు లొసంగు మనోహరంబులౌ
నార్తవపుష్పమాలికల నాదృతిఁ దాల్తువో, ప్రేమదేవతా
మూర్తి, వసంతవిశ్వపరిపూర్ణుఁడ వొక్కఁడ వీవె మన్మథా!

తీయని ప్రేమవాసనల తేజము మాయని నవ్యయావన
ప్రాయవసంతపుష్పము లుపాయన మీయఁగఁ దెచ్చు ముగ్ధలీ
లాయువతీజనంబుల విలాసముపై మరలించుచుందువో
నీ యభిమానపూర్వరమణీయవిలోకనపంక్తులన్ సఖా!

మోహనిబంధనమ్మగుచుఁ బొల్చు పరస్పరవీక్షణమ్ము, ల
జ్జాహసనమ్ము, కన్నుల నెసంగ వధూవరు లిష్టసక్తి వై
వాహికవేళ నాడు పువుబంతుల యచ్చపు సోయగంబులన్
మోహనమైన నీహృదయమున్ గనపర్చుచునుండువో సఖా!

ఈ మధుమాసవాసరములెల్ల వియోగమలీమసమ్ములై
తామసివోలెఁ గన్పడవ్యధామతియౌ విధురాంగి దీనయై
ప్రేమపరీతమౌ విరహదృష్టి వహించిన కన్నులందు వాం
ఛామయముగ్ధనాట్యములు సల్పుచునుండుదువోయి మన్మథా!

చిరవిరహవ్యధావతుల చెక్కిళులన్ దిగజారు లోచనాం
తరగళితాశ్రు బిందువులఁ దావకరూపము గోచరించునో,
పరిమళపుష్పతల్పసుఖవైభవమున్ గొను దంపతుల్ పర
స్పర మిడుకొన్న చుంబనల సౌఖ్యములన్ గనుపట్టెదో సఖా!

ఈ యరసందె చీఁకటుల నెవ్వరికిం గనరాక యేకతం
బౌ యెలమావిగున్నపయి నా చివురాకుల సెజ్జలోపలన్
గోయిలకన్నె తావిరహకోమలకంఠము నెత్తి మెల్లఁగాఁ
దీయని ప్రేమగీతి నినదింపుచునున్నది వింటివా సఖా!

కోరికలెల్ల వాడి సొబగుల్ కృశియింపఁగనున్న నాకు సం
ధ్యారుచి నిష్ఫలవ్యధల నందిన రాగమువోలెఁ దోఁచు; నా
తీరున నే తపించి యెలదేఁటి కుమారిలు నేమొ, జక్కవ
పారములేని వేదనలఁ బాడునొ యేమొ వియోగగీతముల్.

చిరవిధురాంతరంగమున జీర్ణములై పడియున్న పుష్పమం
జరు లివిగో సుమీ వలపు సంపదలన్ విడలేక మోహబం
ధురగతి నిల్చియున్నవి కనుంగొనుమోయి, నితాంతభక్తి వి
స్ఫురణమునన్ స్మరించి నినుఁ బూజలొనర్చెదనోయి మన్మథా!

నేమాన వాసుదేవమూర్తిగారు.

శ్రీ కదిరి శ్రీనివాసాచార్లుగారు.

డా॥ శ్రీ అనంతపంతుల వేంకటేశ్వర్లుగారు.

శ్రీ చెరుకువాడ వెంకటనరసింహారావుగారు.

శ్రీ వంకాయల అప్పలనరసింహ భట్టుగారు.

శ్రీ యం. వి. పావన్న గుప్తగారు.

శ్రీ మాచిరెడ్డి వెంకటస్వామి రెడ్డిగారు.

శ్రీ కౌపాలెం కృష్ణరావుగారు.

కృష్ణామండల మూడవ అర్చకమహాజనసభ.

3. నాటకము

ఛాయ*

ముద్దా విశ్వనాథం గారు

[వచన రూపకము]

పాత్రల వివరణము:

ధర్మారావు—ఇంటి యజమానుఁడు
రామకృష్ణయ్య — ధర్మారావుగారి యింటిలో అద్దెకున్న యొకాయన
భానుమూర్తి—రామకృష్ణయ్య పెద్దకుమారుడు
లలితాంబ— ,, భార్య
చిట్టమ్మ, రుక్మిణి — ,, కొమార్తెలు
ఛాయ— ,, పెంపుడుకన్నె

రంగము: తోటలోని రమణీయ మగు కుటీరము—గది. లలితాంబ, ఛాయ, చిట్టమ్మ, రుక్మిణి, మఱిద్దఱు పిల్లలు.

[ప్రవేశము: ధర్మారావు]

ధ— అమ్మా! రామకృష్ణయ్యగా రింటిలో నున్నారా?

ల—ఓహో! రావుగారా! దయచేయుఁడు. మన వా రందఱు క్షేమమా?

ధ— ఆ, దైవకృప వలన. పిల్ల లందఱు ఖులా సాగా నున్నారా?

ల—తమ యాశీర్వచనమువలన. అయ్యో! నిలు చుంటిరే! చిట్టీ! ఆమడతకుర్చీ తెచ్చి రావుగారికి వేయుము.

[చిట్టమ్మ అటులు చేయును.]

ధ—మీ చిక్కులన్నియుఁ దీఱి, యిపుడు తెఱ పిగ నున్నారుకద! కృష్ణయ్యగారు పొలములోనికి వెళ్లి నటులున్నది?

ల—అవునండి. మాపెద్దవాఁడు, రెండవ వాఁడు కూడ వెళ్లిరి. నూర్పులకాలము కాదా మఱి? ఈ నాలుగు రోజు లూపి రాడదు.

ధ—[పిల్ల లందఱివంకఁ జూచి] సరే, ఇదిగో, ఇద్దఱు—ముగ్గురు—న-లు-గు-రు—ఆఱుగురు;—వీరే కాదమ్మా మీమిగత బిడ్డలు? అబ్బా! తేనెటీఁగలవలె నెంత కార్యదీక్షతో నున్నారు! ఏమి చుఱుకుదనము!

ల—అటులు సెలవిచ్చెద రేమి, రావుగారూ! మా కుటీరమున నిర్వ్యాపారత్వమున కేమాత్రము అవకా శము లేదు. మాపెద్దవాఁడు భానుమూర్తియు, నేనును గొడ్లకంటె నెక్కువగ పనిచేయుదుము. మాపిల్లలందఱి నటులే శ్రమపడునట్లు చూచెదము. కడపటివాఁడుమాత్ర మీడునకుఁ దగినచిన్నపనులు చేయఁగలఁడు కాని, మిగిలిన యందఱము శక్త్యనుసారముగా తగుకార్య ములు నిర్వహింతుము.

ధ—చాల మంచిపని. తల్లీ! మీ వలె పాటుపడు వారలను, శాంతచిత్తులను చూచిన నెట్టి విషమస్థితిలో నైనను "దారిద్ర్యదేవత" తొలఁగిపోవలసినదే. ధనవంతుల బిడ్డలుగూడ నిటులు పనిచేసిన, నెంత బాగుగనుండునోకద!

ల—అయ్యా! ఐశ్వర్యములతో తులదూఁగు వారలకు లెక్క యేమి? పాటుపడ నవసర మేమి?

---

* "జువెనైల్ బడ్జెటు" నుండి.

ధ—భాగ్యము సంపాదించుటకంటె వెచ్చించుట సులభము కాదా? ఖజానాపెట్టె ఖాళీ యైనతరువాత, తిరిగి పూరించుటకు వారేమి చేయవలెను?

ల—నిజమే. మాశ్రమకుఁ దగిన ఫల మనుభవించుచు నెంతయు నుత్సాహముగ 'కడుపులోని చల్ల కదలక' యిటు లున్నారము. ఇంతకును పరమేశ్వరునికృప. పేరికిఁ దగినసద్గుణములు గల యింటియజమానులు దొరకుటకూడ మా యదృష్టమే.

ధ—'ముత్యము లన్నియు నొకచోటికిని, నత్తగుల్ల లన్నియు నొకదిక్కునకును చేరు'నను సామెత యిట సార్థక మగుచున్నది. లలితాంబగారూ! మీది సత్కుటుంబము గనుకనే నాకు సత్సహవాసభాగ్య మబ్బినది. మీసంప్రదాయము పూర్వమునుండియు నా కెఱుకయే. బిడ్డలారా! ఇటు రండు! మీకు తాయిల్లముఁ దెచ్చితిని. [మిఠాయియుండ లిచ్చును.]

ల—పిల్లలారా! రావుగారికి వందనము లర్పింపరేల?

ధ—[ఛాయను చూపించుచు]అమ్మా! మీయాఁడుపిల్ల లందఱును చిన్నవారే యనుకొంటిని. ఇంత పెద్దయాపె యున్నట్టు నాకు తెలియనేలేదు.

ల—లేరండి, ధర్మారావు గారూ! మాఅమ్మాయి కా దామె. కాని కన్నకూఁతుకంటె నెక్కుడుగ చూచుకొనుచున్నాము.

ధ—బంధువు కాఁబోలును.

ల—కాదండి.

ధ—మఱి?

ల—[నెమ్మదిగ] తరువాత చెప్పదను లెండు. [పైకి] ఛాయా! వేళ యయినది. వెళ్లి దూడను విడిచి రా, అమ్మా! [ఛాయ వెళ్లును.]

ధ—బహు నమ్రత గల పిల్ల సుండీ!

ల—ఔను, సౌందర్యమునకుఁ దగిన సుగుణ సంపత్తి గలది. ఈమె దూరదేశమునుండి దైవికముగ నిటకు వచ్చి యేఁడాది దాఁటినది. మీకు విన నిచ్చ గలదేని, యామెసంగతి మెఱిఁగించెదను.

ధ—తప్పక చెప్పుఁడు, తల్లీ! మిక్కిలి కుతూహలముగ నున్నది. ముందు కొంచెముదాహము తెప్పింపుఁడు.

ల—రావుగారూ! నామఱదమతికి క్షమింపవలెను. చూడుము, రుక్మిణీ! సత్తుగిన్నెలో ప్రొద్దుట గిలకొట్టిన మజ్జిగ యున్నది, వెండిగిన్నెలోఁ బోసి త్వరితముగఁ దెమ్ము. [రుక్మిణీ వెళ్లును.]

ధ—ఇఁక వినిపింపుము, తల్లీ!

ల—గత దీపావళినాఁడు సాయంకాలమున మావారును, పెద్దవాఁడును పొలమునుండి వచ్చుచుండఁగా బండియొకటి ఘాటీలో పడిపోవుటఁ గాంచిరి. సాయము చేయుదమని యచటికి పోవఁగా, క్రిందఁ బడి మిక్కుటముగ దెబ్బలు తిన్న యొకముసలమ్మయు, నామెప్రక్క నేడ్చుచు కూర్చుండిన యీపిల్లయుఁ గాన్పించిరి. జాలి గుండెగల నాభర్తగారు వెంటనే యతిప్రయాసముతో బండి సరిగఁ దీసి, ముసలమ్మను తిరుగ బండిలోనెక్కించి, యింటికిఁ దీసికొనివచ్చిరి. వృద్ధురాలికి సముచితోపచారములను శక్తివంచన లేకుండఁ జేసితిమి. కదల్చుటకు వీలు లేని స్థితియందామె యుండెను. అందుచేత, సౌఖ్యప్రదమైన శయ్య నమర్చి, యామెను పరుండఁ బెట్టితిమి. తలకు గట్టి దెబ్బలు తగిలి యుండుటచే, మే మెన్ని తంటాలుపడినను, దినదినమున కామెస్థితి క్షీణదశ నందుచుండెను. మాపైని గల గౌరవభావముచే 'సర్జను' గారు దినమునకు రెండు పర్యాయములు 'నర్సు'ను బంపి గాయములకు కట్టించుచుండిరి. కాని, యేమియు ఫలము కనిపింపదాయెను. ఒకనెల యగునప్పటి కామె మరణోన్ముఖురాలై యున్నదని నిశ్చయించితిమి.

పాప! మీపిల్ల—ఛాయ—నాయనమ్మ నొకనిమిషమైన వీడక, రాత్రియుఁ బగలు నిరంతరు ప్రేమతో, కనుఱెప్ప వ్రాల్పక కనుపెట్టుకొని యుండెను. అయ్యో, రావుగారూ! ఈబిడ్డ దుఃఖము మా కెంత జాలిఁ గొల్పి

నదో తెల్పుటకు వశము కాదు. "ఈలోకములో నాకు దిక్కీ ముసలమ్మయే" యని విలపించును. "ఈమెకూడ లేకుండఁ బోయిన నాగతి యేమి, దైవమా!" యని పలుమాఱు కుందును. తలిదండ్రులు లేరఁట. నాయనమ్మను తీసికొని తూర్పున నున్న బంధువు లాదరింతురేమో యని బయలుదేఱఁగా, ఈవిపత్తు సంభవించినది. సరి, ఈగాథ యంతయు నెందులకు? మఱి వారము రోజులు తీసికొని ముసలమ్మ స్వర్గస్థురాలైనది. ఆమె మూటగట్టి పెట్టుకొనిన యాస్తియంతయు వైద్యునకును, దహనాది కర్మములకును వెచ్చింపఁగా, పదునేడు రూపాయిల చిల్లర మిగిలినది. పాప, మీపిల్ల కెట్టి దుస్థితి! రుద్రభూమి వదలి యీవలకు వచ్చుట బ్రహ్మాండ మైనది. చేతులు నలుముకొనుచు, గుండె బాదుకొనుచు, నీఛాయ ముసలమ్మ కొఱకు పలువిధముల దుఃఖించినది. అయ్యో! చాల తడవయినది. ఈ చేటభారతముతో మిమ్ములను విసిగించితినే!

ధ—లేదు, లేదు, చెప్పు మమ్మా! మిక్కిలి జాలిఁ గొల్పుచున్న దీ గాథ.

ల—ఎన్నియో రీతుల నీపిల్ల నోదార్చితిమి. కాని పొరలి పొరలి వచ్చు దుఃఖముతో, "నాకిఁక గతి యేమి? నే నెక్కడకుఁ బోవుదును? దిక్కు కనఁబడదే, పరమేశ్వరా!" యని శోకించును. దీనవదన యగు ఛాయ విలాపము చూడ నామనసు కరఁగి, "ఈబిడ్డ నెటులయిన మన పోషణములో నుంచుకొందమ"ని మావారితో నొక్కిచెప్పితిని. దయాళుఁడగు నాభర్త యడ్డు చెప్పునా? నాయభిలాష విన్నవించినదే తడవుగ, "ముమ్మాటికిని నట్లు చేయుము. నే ననఁబోవు మాట నీవే యడిగితి"వని చెప్పుచు, వారు సానుభూతియు, సమ్మతియుఁ దెల్పిరి. అంతట నీబిడ్డను చేరఁ బిలిచి నాయుద్దేశ మెఱిఁగించితిని. ఆమాట యాలించినక్షణమ యామెముఖారవింద మేమని చెప్పుదును? ఇట్టె మాఱి, యెంతో వికాసవంత మయ్యెను. మునుపు లేనిధైర్యముతో నామె యిటు లనఁ దొడఁగెను:—

"తల్లీ! మీచెంత నుండుటకంటె నాకు వలయున దేది? బంధువులు, మిత్రులు, తలిదండ్రులు, దైవము, సమస్తము నాకు మీరే. ఘాటీలోఁ బడిపోయినపుడు కృపాళువగు నా పరమేశ్వరుఁడు "రామకృష్ణుని"రూపమున వచ్చి మమ్ములఁ గాపాడినపుడే, ఇఁక ముందు నారక్షకులు మీరే యని నమ్మితిని. నేను లేశమయిన మీ కుపకరింతునా యని భయపడుచున్నాను. తెలియనిపనులు తప్పక నేరుచుకొని, మీసేవ చేసి ఋణము దీర్చుకొన యత్నించెద నమ్మా!"

అందులకు నేను, "నీకు చేతనైన పనియే చేయుము, బిడ్డా! నీ వొకటియు, మాపిల్ల లొకటియుఁ గాదమ్మా! నీ కుత్సాహముగ నుండినన్నాళ్లు మాతో నుండవచ్చు" నంటిని.

ధర్మారావుగారూ! ఈఛాయ అప్పటినుండియు గృహకృత్యములన్నియు నోపికతో క్రమముగ నేర్చినది. ఇపుడు నా కండగా 'కుడిభుజము'వలె నున్నది. ఎట్టి యరమరయు లేక నాకూఁతులలో నొకతెగ సంచరించును. ఎపుడును చిద్విలాసమే గాని, విసుగనునది లేదు. మాయొద్ద తగిన శిక్షలో నుండి, 'తలలో నాలుకవలె' మెలఁగుచున్నది. తగుమాత్రము వ్రాయను చదువను తెలియును. కుట్టుపని నేర్చుకొన్నది. ఇంటిపని యంతయుఁ జక్కఁబెట్టి వీలు చేసికొని నాబిడ్డలకు పాఠములు చెప్పును. రావుగారూ! ఇది, సమాచారము.

ధ—చాల చిత్రమైన కథ, లలితాంబగారూ! మీకును, ఆపిల్లకును కూడ యశోదాయకమగు సంగతి. మీఛాయ యింటిపే రేమండీ?

ల—[ఆలోచించుచు] ఏమి, చెపుమా! 'శ్రీపురపువా' రని చెప్పినటులు జ్ఞప్తిలో నున్నది.

ధ—[ఆశ్చర్యముతో] శ్రీపురపువారా! మావారే నండీ! ఆఅమ్మాయి యేది? కొంచెము మాటాడవలెను.

ల—ఇదిగో పిలిచెదను.

[ప్రవేశము : ఛాయ]

ధ—అమ్మాయీ! ఇటు రమ్ము. నీసంగతి యంతయుఁ దెలిసి, మిక్కిలి పరితపించితిని. నీకు తలిదండ్రులు లేరఁట కాదా, పాపము?

ఛా—లేరండి.

ధ—మీయింటిపేరు శ్రీపురపువారా?

ఛా—మఱేనండి.

ధ—స్వగ్రామము?

ఛా—మాది నందిపల్లి. తలిదండ్రులు బాల్యముననే నన్ను విడిచి దివి కేఁగిరి. అప్పటినుండియు ధర్మవరములో మాపెదనాయనమ్మ చేరఁదీసి నన్నింతదానిని చేసినది.

ధ—ఆమె మీతండ్రి పెదతల్లి కాదా?

ఛా—అవునండి; విధవ యాపె.

ధ—ఆమె నామధేయము?

ఛా—కనకాంబ.

ధ—కనకాంబా? సరి, సరి. విపత్తు సంభవించినపుడు మీ రెక్కడకుఁ బోవుచుంటిరి?

ఛా—'గరివిడి'లో మానాయనమ్మ తోడికోడలు గారింటికిఁ బోవనుంటిమి. మధ్యస్థితిలో ఆమెమైన నాదరించు నను నాశతో బయలు దేఱితిమి.

ధ—అయ్యో! తల్లీ! నీవు చెప్పిన యంశము లెల్ల తూఁచినటుల సరిపోయినవమ్మా! ఆయ్యో! ఛాయా!

[ఆమె చెయిపట్టుకొని]

గరివిడి మాగ్రామమే నమ్మా! మీరు పోవలె ననుకొనిన ముసలమ్మ మాతల్లియే. నీతండ్రియు, నేనును పెదతండ్రి పినతండ్రి బిడ్డలము. కాలవశమున నిటుల విడిపోయితిమి.

నీవంశానుక్రమణ మెల్ల నిడుపు విశదమైనది. నీతండ్రి— అయ్యయ్యో!—చనిపోవుట నేను బాగుగ నెఱుఁగుదును. పేరొందిన చిత్రకారుఁ డమ్మా! పాపము! పతివియోగ బాధ భరింపలేక, ఆ కృష్ణవేణి—మీతల్లి—ఒకవారము తిరుగకుండఁగనే గుండె పగిలి యాకస్మిక మరణ మందినది.

అప్పటి నుండియు నీ సంగతియే తెలియలేదమ్మా! నిన్నీ యపురూపపుస్థితిలోఁ గనుట నా కెంతయు నాశ్చర్యమును, ఆనందమును గొల్పుచున్నది. ఇదంతయు భగవంతుని మాయ గాక వేఱేమి? ఛాయా! నీవు నాతో వచ్చి నాయొద్ద నుండుము. నీవంటి సుశీలను చూచుటకు మీపెదతల్లియు, నీ సోదరీసోదరులును అమితోత్సాహముఁ జెందుదురు.

ఛా—మీదయ కే నెంతయుఁ గృతజ్ఞురాలను, బాబయ్యగారూ!

ధ—నీ నడతయు, సంభాషణ మర్యాదలును నీవు తగిన శిక్షణమునఁ బెరిఁగితివని చాటుచున్నవి.

ఛా—పాపము, చచ్చి స్వర్గమున నున్నది, మానాయనమ్మ. నాయీడునకుఁ దగిన నీతిబోధములు నాకు క్రమముగఁ గఱపినది.

ధ—నీవు మిక్కిలి యుక్తియుక్తముగ సంభాషించుచుంటివమ్మా! నీ తీయనిపలుకులు వినిన కొలఁది ముచ్చట యగుచున్నది. సరే. నీవు నాతో బయలుదేఱుటకు సిద్ధము గమ్ము. ఇంతకాలమునుండి నిన్నుఁ గడు దయతో పోషించిన యింటివారికి నుచితరీతిని నేను గృతజ్ఞతఁ దెల్పెదను.

ల—తల్లీ, ఛాయా! నీయదృష్టమునకు మిక్కిలి సంతోషమమ్మా! కాని, నీవు మమ్ము విడిచిపోయెద వని వినుటమాత్రము మనస్సులో బెంగ కొల్పుచున్నది, బిడ్డా!

ఛా—అమ్మా! మిమ్ము వదలుటకు నాకును కాలాడకున్నది. దిక్కెవరును లేని యాపత్సమయమున చేరఁదీసి, కన్నబిడ్డలలో నొకరినిగా చూచుకొంటిరి. నాజన్మములో నెపుడైన మీమేలు మఱవఁగలనా!

[ప్రవేశము : రామకృష్ణయ్య, భానుమూర్తి]

రా—ఓహోహో! ధర్మారావుగారా! ఎంతసేపయినది వచ్చి?

ధ—ఇప్పుడిప్పుడే. నేఁడు బయలుదేఱిన వేళా విశేషము చాల మంచిదండి, తలఁపని తలంపుగా శుభము గలిగినది.

రా—ఏమండి, సమాచారము?

ధ—బంధువయ్యా, కృష్ణయ్యగారూ! మీ రెంతో దయతో పోషించుచున్నారే, ఆబిడ్డ—ఛాయ—మా పెదతండ్రి మనుమరాలు.

రా—ఏమి? ఛాయయా? ఛాయ!

ధ—అవును. మీకును, లలితాంబగారికిని కృతజ్ఞతఁ దెలిపి, ఈబిడ్డను నావెంట తీసికొని వెళ్ల నున్నాను.

రా—చిత్రముగ నున్నదే యీవార్త! అమ్మా! ఛాయా! ఇటువంటిసద్గృహమునకు వెళ్లెదవని నా కెంతో ఆనందముగ నున్నదమ్మా! నీవంటి సచ్ఛీలకు తగిన గృహము. కాని తల్లీ! నీవు లేకుండ మే మెటు లుండఁ గలమమ్మా?

ల—అదియే నేనును అనినాను.

భా—[ఛాయతో] ఏమి! మమ్ముల వీడెదవా, ఛాయా? మన కింతటినుండి వియోగమేనా?

ఛా—[అతనితో] నే నేమి చేయుదును, మిత్రమా?

ధ—ఛాయ ప్రయాణమగుటకు నాలుగు దిక్కుల నుండియు ననంగీకార సూచనలు కనఁబడు చున్నవే?

ల—అవునండి, రావుగారూ! సహజమేకద! బిడ్డ లందఱును వత్సరమునుండి కలసిమెలసి యుండిరి.

భా—[ఛాయతో] మనవియోగము తప్పదని తోఁచుచున్నది. మమ్ములఁ బూర్తిగ మఱచిపోవకుమా!

ఛా—[అతనితో] మిత్రమా! ఇట్లు నిష్ఠురము లాడఁదగునా? మఱచుటయే! ఎంతమాట! ఎప్పటికిని అటులు జరుగదని నమ్ముము. ముమ్మాటికిని నమ్ముము.

ధ—సరి, సరి, మన యువజన మిత్రములలో కొంచెము కలకలము వినఁబడుచున్నది. అదేమో తెల్పఁ గలరా, లలితాంబగారూ?

ల—చెప్పుట కేమున్నది? ఛాయ మీబంధు వను సంగతి యింతకు ముందు మాకుఁ దెలియదు. మా పెద్ద వాఁడును, ఛాయయు మొదటినుండియు నత్యంతాన్యోన్యా నురాగముతో మెలఁగుచుండిరి. రూపమందును, గుణమందును చక్కనిచుక్కయగు నీకన్నెను వాఁడు పరిణయ మాడుదునని తెలిపిన యుద్దేశమునకు మే మడ్డుచెప్పి యుండలేదు.

రా—ఇఁక వెనుకటి ప్రసక్తి యేల?

భా—ఏల కూడ దందురు, నాయనగారూ?

రా—ఏమిరా, అబ్బాయీ! ఛాయ ధర్మారావు జమీందారుగారి బంధువని తెలిసియు నిటు లందువే?

ధ—ఛాయా! ఇటు రమ్ము. ఈవిషయమున నీయుద్దేశము విని సంతోషింతును.

ఛా—[సిగ్గు నభినయించుచు] బాబయ్యగారూ! భానుమూర్తి నాయందుఁ జూపిన కరుణయు, నవ్యాజప్రేమయు నపారము. మొదటిచూపుననే ఆయన నామనసు చూఱగొనెను. వారి యభీష్టము నెఱవేర్చి తరించుటకే నిశ్చయించుకొంటిని.

ధ—బిడ్డా! నీయాలోచన యెంతయు నుదారమైనది. ఈసద్బాంధవ్యమున కెంతయు నానందించుచున్నాను. నాకుఁ బరమసమ్మతము తల్లీ! తడ వేల? త్వరలోనే వలయు యత్నములు సేయుదము. ఈమాసములో గ్రహకూటముకూడ ననుకూలముగ నున్నది. "శుభస్య శీఘ్రమ్" మందురు గదా, విజ్ఞులు!

ఛా—[తల వంచుకొనును.]

ల—ధర్మారావుగా రెంతటి ధార్మికులు! ఏమి యౌదార్యము! వారికి వారే సాటి. ఛాయా! పుణ్యశీలా! రమ్ము తల్లీ! [ముద్దిడును.]

ధ—రామకృష్ణయ్యగారూ! మీకు తెలియదు కాఁబోలును! మీమాన్యమునకు పడమటి దిక్కున కట్టునకు సరిగనున్న నాలుగువీసముల తోఁట మాదే.

సాయంకాలము మన భానుమూర్తిని తీసికొనివెళ్లి రయితుల కెఱిఁగించెదను. ఇంతటినుండి యతఁడే సిస్తు వసూలు చేసికొనఁగలఁడు.

భా—[తనలో] ఇఁక నేమి! [చిఱునవ్వు నవ్వును.]

రా—ఏమి! భగవద్విలాసము! ధర్మారావుగారు మావియ్యంకు లైనారు! ఇట్టివింతలు కలలోనైనఁ గాంచఁగలమా! ఎంత ధన్యాత్ముల మైతిమి!

ధ—ఈ శుభసమాచారము మావారల కెఱిఁగించి, పెండ్లిపనుల కాయత్త పఱిచెదను. మాపురోహితులు సుముహూర్తము నిర్ణయించిన వెంటనే మీకు తెలియఁబఱిచెదను. కనుక రామకృష్ణయ్యగారూ!—కాదు—వియ్యంకుఁడుగారూ! ఎదురు సన్నాహమునకై మీ యత్నములో నుండుఁడు.

భామా! మనము రాత్రి 'ప్యాసెంజరు'లో తప్పక వెళ్లవలెనమ్మా! సిద్ధముగ నుండుము.

ల—నీ యుపకారము మఱువఁగలనా, భాయీ!

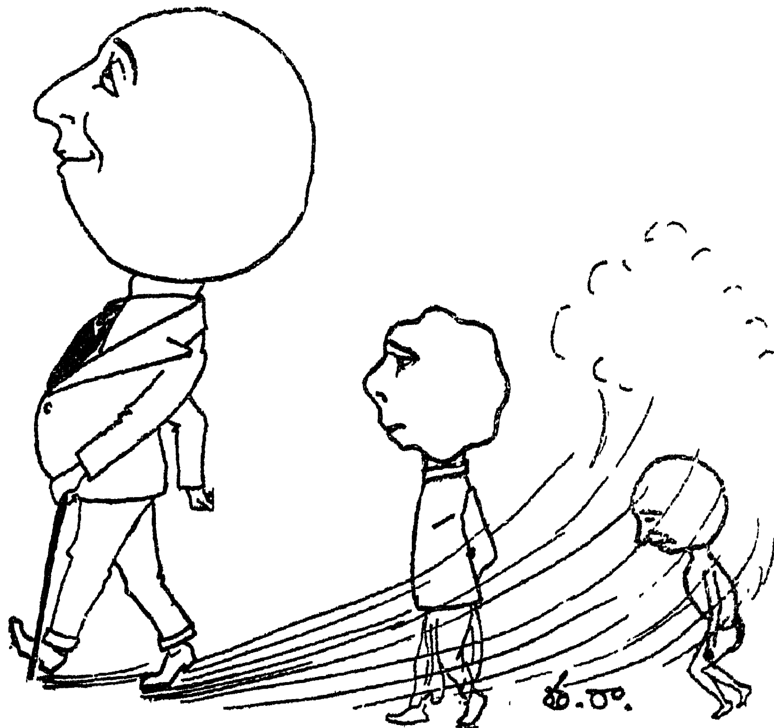
భా—[తనలో] నాయుపకారముముందు నీ యుపకార మెంత?

రా—పడినబండి యెత్తి పైకి లాగిన సమయమున నింతటి మేలు కలుగునని యెవరమును తలఁపలేదుకదా!

ల—"సత్కార్యము లూరక పోవునా?"

భా—ఊరక పోనని క్రియాపూర్వకమున సిద్ధాంతపఱుపవలసిన బాధ్యత నాపై నున్నది, తల్లీ!

[అందఱు నిష్క్రమింతురు.]

"రూపాయిలు, అణాలు, పైసలు—"

ఇచ్చోటఁగద లోకమెల్ల నుతింప బంగరుకంబము గనె నక్కజపుఁగొడుకు
నీతావుననకదా యేపుచూపె నృసింహదేవుఁడు దితిజు లుద్వేగ మంద
నిటఁగదా ప్రహ్లాదుఁ డీశభక్తిరసంబు వెల్లువ పఱపె నుర్వీతలమున
నీప్రదేశమకదా యాప్రత్నకిటికి నావాసమై మహితవైభవము గాంచె
హరవిరించిసురేశ్వరాద్యమరులెల్ల-సంస్తవం బొనరింత్రు రీస్థలమునకద
సింహశైలంబు భక్తినిబ్రంహితం బొ-నర్చుభక్తులపాలి సన్నగము గాదె.

రంహఃస్ఫూర్తి వరాహమూర్తి నిఖిలార్థంబు ల్ప్రసాదించుఁ దా
నంహస్సంహతులం దొలంచు నరసింహస్వామి పాపాటవీ
సంహారం బొనరించు మారుత తనూజాతుండు వేయేల యీ
సింహక్షోణిధరంబుఁ బేర్కొనినచో సిద్ధించు సర్వార్థముల్.

ఓరుఁగంటిప్రతాపుఁ డొసఁగె వాహనముల నర్పించె గజపతి హస్తిరథము
నన వేమభూనాథుఁ డర్పించె గ్రామంబు లల్లయ తేఁ డిచ్చె వెల్లగొడుగు
వీరభద్రారెడ్డి వేయురత్నము లిచ్చెఁ బాలకి నర్పించెఁ బ్రౌఢరాజు
కవిసార్వభౌముండు కైవారము లొనర్చెఁ గరదీపిక లొసంగె నరసరాజు
కృష్ణరాయనృపాలుఁ డుత్కృష్టమైన-కృతి నిడి తనంత ధనము నర్పించె నౌర
యాపదార్థంబు లేవి యేయెడల నడఁగె!-సింహశైలాధినాథ లక్ష్మీనృసింహ!

గోగులపాటికూర్మకవి కూరిచెఁ బద్యశతోత్తరాష్టకం
బాగడికబ్బముం గొని నిజాంతరసీమ ముదంబు నొంది వే
వేగ దరల్చె తౌర పృథివీతలకంటకు లౌమరాటులన్
భోగిశయాన సింహగిరిభూషణ మానవకేసరీ హరీ.

చాళుక్యనరపాల శస్త్రదీధితులు దిక్కులఁ బర్వె గోదాసలిలముఁ దాఁకి
పలనాటివీరుల బలము నింగికిఁ బ్రాఁకెఁ జంద్రభాగాతీరసైకతముల
మనుమసిద్ధినృపాలు మానంబు నెలవొందెఁ దతపినాకినిసాంద్రతటములందు
గాంగరాజులయశోగానంబు విననయ్యె వంశధారాసరిద్వరముఖమున
పూషపాటినృపాలుర భూరికీర్తి-కృష్ణవేణ్ణాతటముల నుద్గీవ మయ్యెఁ
గటకటా, యామహానదు ల్కాలమహిమఁ-బూర్వరాజులకీర్తితోఁ బొల్సు వాసె
హరహరా, యాంధ్రవైభవం బస్తమించె.

చాళుక్యనరపాల చాతురి నశియించెఁ గాకతీయులరాజ్య గరిమ సమసెఁ
గొండవీటినృపాలగోష్ఠివార్తలు వోయె రాజమహేంద్రసామ్రాజ్య మణఁగెఁ
బెద్దాపురముకోట పెద్దమ్మ కిల్లయ్యె వీరఘట్టముపేరు వీటిపోయె
సింగారపుంగోట భంగంబుపాలయ్యె గజపతిరాజ్యంబు గలఁగిపోయె
మాడుగుల గాలె నొడ్డాది మచ్చుమడఁగె-నాంధ్రవీరులు దాతలు నాత్మవిదులు
శాస్త్రవేత్తలు శిల్పులు చనిరి దివికి-హారహారా, యాంధ్ర వైభవం బస్తమించె.

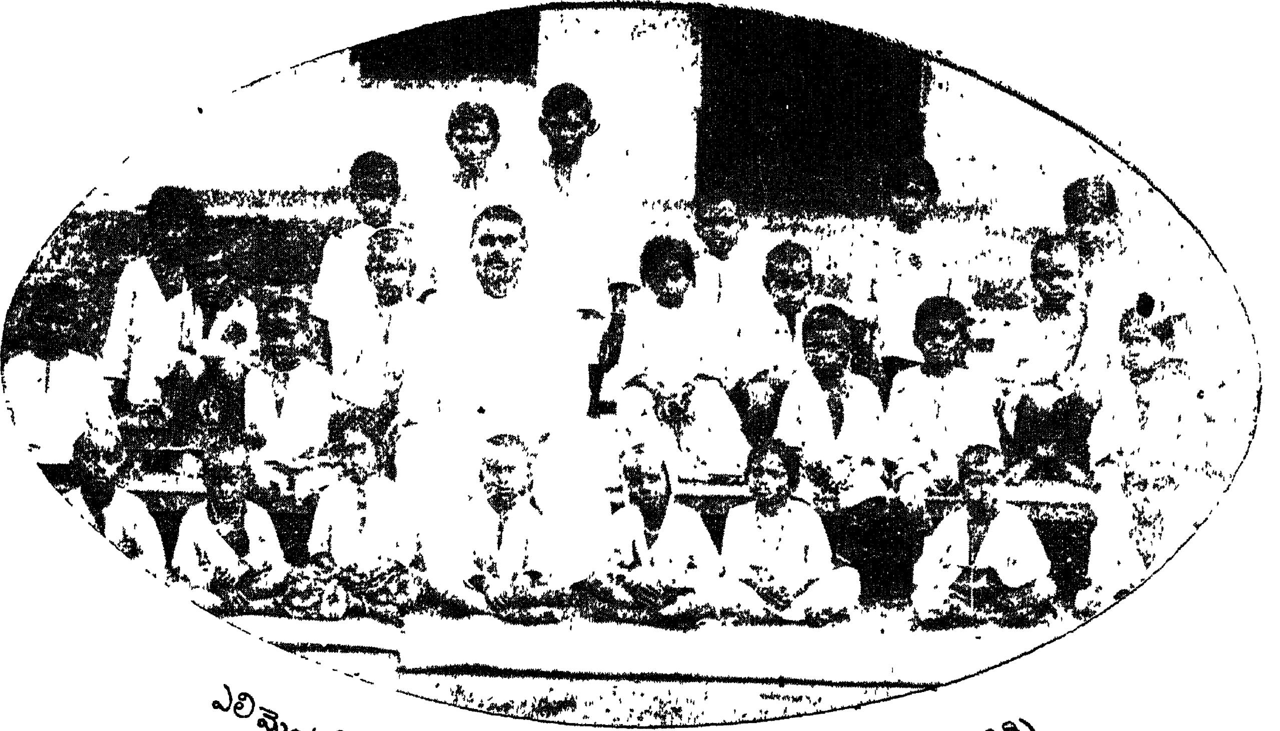
ఎందఱో ప్రాక్తనక్షితిపు లేఁగిరి స్వఃస్థలి కంచు నెడ్డలోఁ
గుందఁగ నేల వారల యకుంఠిత దివ్యయశస్స్రవంతు లీ
సుందరసింహశైల మధుసూదను నాలయకుడ్యసీమలం
గ్రందఁగ శాసనంబులయి క్రాలుచు వారలపొల్పుఁ దెల్పెడిన్.

పోయిరి పూర్వులంచు మదిఁ బొక్కఁగ నేటికి సింహశైలమం
దేయెడఁ జూచిన న్దివికి నేఁగిన పూర్వులసచ్చరిత్రముల్
హాయిగ గోచరంబయి యనంతముదం బొనఁగూర్చు చుండు న
య్యాయినృపాలకుల్ హరికి నప్పన సేసిన యీగిఁ దెల్పుచున్

అనవేమనరనాథు నశ్రాంత సువితీర్ణి తారహారఖ్యాతిఁ దనరుచుండ
ప్రౌఢదేవమహీశు ప్రాభవంబు సువర్ణధారాభిషేకంబు తనివి దీర్చ
వీరభోగవసంతు వీరవిహారంబు వజ్రాలకవచమై వన్నె మీఱ
కృష్ణరాయనృపాలకీర్తి రత్నకిరీట కనకాంగదోద్దీప్తిఁ గ్రాలుచుండ
ముష్కర తురుష్కసేనల మొరటుదనము-పటుతరగ్రావహస్త్యశ్వ భావ మొందు
నహహసింహ ధరాధరాగ్రాధివాస-దంభకేసరి కార్తసంత్రాణరతికి.

కుప్పల్ తిప్పలు దేవతానికర మీక్షోణీతలం బెల్లెడన్
విప్పారం గనుఁగొందు వారిఁ గొలువ న్వీసంబు చేకూర దీ
యొప్పు ల్గుప్ప వరాహమూర్తి నరసింహుండై ధరం బొల్చుమా
యప్పం డిచ్చు నభీష్టసిద్ధి నిజభక్తానీకము ల్మెచ్చఁగన్.

కలికలుషహారివైన నీకడకు వచ్చి-పూర్వవైభవములఁ దలపోసి పొక్కి-
భక్తిపూర్వకముగ నివె బాష్పకణము-లఱవిరిసరంబుగాఁ గూర్చి యంఘ్రి నిడితి
దీనిఁ గొనుమయ్య భక్తసంత్రాణశీల-సింహశైలాధినాథ, లక్ష్మీనృసింహ!

ఎలిమెంటరీస్కూలు, నరసింగపురము. (బ్రహ్మసమాజమువారిది)

ఆది ఆంధ్రాశ్రమమునందలి బాలికలు, పిఠాపురము.

ఎ మొంటరీస్కూలు, పిఠాపురము. (బ్రహ్మసమాజము [illegible])

ఆది ఆంధ్రాశ్రమమునందలి బాలురు, పిఠాపురము.

మిన్సారరసము

సకలవిధమైన రోగములకు దివ్యామృతమని లోకఖ్యాతి గాంచినది.

లోపలికి, పైపూతలకు చుక్కల పరిమాణముగా ఉపయోగించిన నిమిషమాత్రములో అద్భుతగుణ మిచ్చును.

మిన్సారరసము

ఒకసీసా యింటివద్దనుంచుకొనిన వైద్యులను వెతుక నవసరము గనుపించదు.

జలుబు, దగ్గులు, అన్నిరకముల జ్వరములు, కడుపునొప్పి, దగ్గు, తలనొప్పి, ఉదరమందు లోపములు, గుండెనొప్పి, పులితేపు, అజీర్ణము, కీళ్లవాతము, ఉష్ణవిరేచనములు మొదలైనవాటికి గుణకారి.

సిసలైనది మాత్రమే

ఈ ట్రేడ్ మార్కు గుర్తు గలది.

ఇతరమందులు పనిచేయనిచోట్ల యిది రామబాణములాగు పనిచేయును.

ప్రతి కుటుంబమునకు మిగుల ఆవశ్యక మైనది.

ఒకమారు వాడిన నమ్మకము గలుగును.

ధర సీసా 1-కి రూ 2 లు; పోస్టేజి ప్రత్యేకము.

కేటలాగు ఉచితము.

అడ్రసు:—

మిన్సారరసం కంపెనీ, లిమిటెడ్,
సేలం (దక్షిణ ఇండియా)

మద్రాసు ఏజెంట్లు:

దాదా అండుకో, చైనాబజారు రోడ్డు. అశ్విన్ అండుకో, బ్రాడ్వే.

హానరబుల్ డాక్టరు యు. రామారావుగారి ఫార్మశీ, తంబుశెట్టి వీధి, మద్రాసు.

Minsara Rasam Company, Limited, Salem. (S. I.)

ఇంజను డ్రైవరుల బుక్

కోట యజ్ఞరామశర్మ

మెకానికల్ ఇంజనీరు (ఆ. జా. ప.)

ఇది, స్టీము యింజను డ్రైవరులకు, బాయిలరు ఫైరమనులకు, ఫిట్టరులకు, ఇంజనీరింగు విద్యార్థులకు, మెకానికల్ ఎప్రెంటిస్‌లకు, మొదలగువారికి చాల అవసరము. ప్రతియేట మద్రాసు ఇంజను డ్రైవింగ్ పరీక్షకుబోవువారికి తప్పక నుండదగినది. దీని సహాయమున ఆ పరీక్ష సులభముగా గెలుపొందవచ్చును.

ఇది రైస్‌మిల్లు, వేరుశనగ, నీటిపంపులు, స్టీమరులు, వర్కుషాపులు, ప్రత్తిమరలు, మొదలగు వాటి యజమానులకు వారి మెకానికల్ పనివారలకు కూడ పనికి వచ్చును.

ఇది పెద్ద అక్షరములతో, చక్కని, మందము, గ్లేజు, ఆర్టుకాగితములమీద చక్కగా ముద్రింపబడి, ఫుల్ క్యాలికోతో బైండు చేయబడినది. ఇంజనులు, బాయిలర్లు, వాటి సామానుల బొమ్మలు అన్నియు మొత్తము 50 వరకు చక్కగా వేయబడి, వాటి క్రింద వాటి వివరములుకూడ వ్రాయబడినవి.

వలయువారు:—కోట యజ్ఞరామశర్మ

చింతగుంటపాలెం, బందరు.

Masulipatam, (Madras Presidency).

అశోక

ఇదియే స్త్రీలపాలిటి—

—వరప్రసాదము!

బహిష్టా కాలమందు కలుగు వ్యాధులన్నిటికిని ఉత్తమమైన మందు. గర్భాశయ రోగ నివారణి. ఇది "అశోక" అను సార్థకనామమును పొందియున్నది.

అశోక మిక్చరు 1-4-0

అశోక మాత్రలు 0-12-0

Consulting Physician:

ఆయుర్వేదాచార్య N. మాధవమేనన్, AMAC.

మలబార్ ఆయుర్వేదిక్ స్టోర్సు,

Catalogue free. 107, బ్రాడ్వే, మదరాసు

పిడుగు - వేంకటకృష్ణారావు పంతులు ప్రింటర్ అండ్ పబ్లిషర్

2/40 పెద్దినాయనివీధి--చెన్నపురి.

చిలకపాటి వేంకటరామానుజశర్మకృతం	రు.	అ.
వినోదకథాకల్పవల్లి	3	0
కాళిదాసచరిత ప్రకరణము	1	8
శ్రీమదాంధ్రభోజచరిత్రము	1	8
చమత్కారకథాకల్లోలిని 2 భాగములు భా. 1-కి	0	12
వైద్యగ్రంథములు		
వైద్యచింతామణి 2 సంపుటములు	8	0
బసవరాజీయము	7	0
సుశ్రుతము, శారీరస్థానము ప్రాచీనము	2	8
శార్ఙ్గధర సంహిత	3	0
ధన్వంతరి నిఘంటువు సవరణప్రతి గ్లేజుకాగితం	2	8
వస్తుగుణపాఠము మేలుప్రతి 3-0-0. అనుపానమంజరి	0	8
అనుపానరత్నాకరము 0-12-0. మేలుప్రతి	1	0
సద్వైద్యజీవనము, లోలంబరాజీయము	0	8
చికిత్సారత్నము, స్త్రీరోగ బాలరోగ చికిత్సలుగలవు	1	4
చికిత్సాసారము	2	8
వైద్యామృతము ఇందులో అజీర్ణమంజిరి చేరియున్నది	1	4
సర్వౌషధి గుణకల్పకము	2	8
వాజీకరణకల్పద్రుమము శరీరపుష్టివిధానము	1	8
నాడీనిర్ణయం నాడీనక్షత్రమాల	0	4
వైద్యకాలజ్ఞానము 0-4-0 నాడీజ్ఞానము	0	3
పోకల శేషాచలనాయని వేదాంతగ్రంథములు		
శ్రీకృష్ణబోధామృతమను పండ్రెండు రాజులకథలు	0	12
శ్రీకృష్ణోద్ధవ సంవాదంబను పరమపదమార్గము	0	8
వసిష్ఠజనకసంవాదము వచనము అతీతమార్గము	0	8
బ్రహ్మజ్ఞానతత్వమను ఆచలసద్గురు సంకీర్తనలు	0	8
శ్రీకృష్ణరుక్మిణీసంవాదంబను సుజ్ఞానశాస్త్రము	0	8
షట్చక్రవర్తుల ఇంద్రజాలపుకథలు	0	8
సుజ్ఞాన రత్నావళి అను వేదాంతకీర్తనలు	0	8
జనకశులభసంవాదము 0-8-0. జడభరతోపాఖ్యానము	0	8
నిర్వచనస్వరదర్పణము	0	8
గురుగీతలు (టీ. తా.)	1	4

(1) ఇతర గ్రంథములకు పెద్దక్యాటలాగు కోరిన పంపబడును. (2) పుస్తకభాండాగారములకును, వ్యాపారులకును మంచి కమీషను యివ్వబడును.

౪. క థ లు

౧

శ్రీ విభుసన్నిభ ప్రభువ
రేణ్య, యనాథశరణ్య, కృష్ణరా
యా, వివరంబుగా నరయు
మా: భవదంగన యన్నపూర్ణమా
దేవి యపాయముల్ తొలఁగి
దేవరకున్ నిరతంబు శ్రేయమే
కావలె నంచుఁ బంపె హిత
గర్భితమైన యుగాది కానుకల్.

పసుపురాసిన తాటియాకుమీఁది పయిపద్యమును బ్రాహ్మణుఁ డొకఁడు చదివి, రాయలవారి చేతి కందించి నంత నే,యుగాదికానుకలతోఁడి పైఁడిపళ్లెరము దాసి నేలకు దించి చేతులు జోడించి నిలిచినది.

గరుత్మంతుని ముక్కు గలిగి, కనక కుండలములు కర్ణములందుఁ దాల్చి, కాశ్మీరపు నేలుప శరీరమునఁ గప్పు కొని, సింహాసనమున కెదుట నిలుచున్న యా బ్రాహ్మ ణుని జూచి గంభీరమైన కంఠధ్వనితో, "మీపే రేమి?" అని రాయలవారు ప్రశ్నించిరి.

ప్రశ్నా వాక్యము కందముగా నైనను, శార్దూలము గా నైనను మొదలుపెట్టుటకుఁ దగియున్నది. తన్ను దర్శింపవచ్చిన విద్వాంసులు కవులగుదురో కారో తెలిసి కొనునిమిత్తము రాయల ప్రథమప్రశ్నలు పద్యరూపము లుగా నుండునని మును వినియున్న యా బ్రాహ్మణుఁడు ప్రత్యుత్తరము సమస్యాపూర్తి వడువున నుడువఁగాఁ, బ్రశ్నోత్తరము లిట్లు తేలినవి :

శా. "మీపేరేమి?" "రిపుప్రకాండముల భూ
మిం బేరు లేకుండఁగా
రూపుల్మాపి, యశోమిషన్ జమిలి క
ర్పూరంపుఁ బేరుల్ దళం
బౌ పోల్కిం గకుబంగనాగళములం
దందంబుగా వైచు నో
భూపాలోత్తమ, నంది తిమ్మకవి నాఁ
గాఁ బేరు నేఁ గాంచితిన్." ,

"ముద్దుపలుకులుగల ముక్కుతిమ్మనవటయ్యా?" అని రాయ లచ్చెరువునఁ బ్రశ్నించిరి.

ఆప్రశ్న యయత్నపూర్వకముగా ఛందోబద్ధమై యాటవెలఁది యాటకుఁ దగియున్నందునఁ, గవి ప్రత్యుత్తరమునఁ బద్యము పూర్తిచేసెను. సంపూర్ణ పద్యము:

ఆ.వె. "ముద్దు పల్కులు గల ముక్కు తిమ్మనవట-
యయ్యా?" "వదాన్యమున నవాలబుముక్కు-
వగుట, ముద్దు పల్కు లాడె మత్కవితాకు-
మారి వానవుల్గు మాడ్కి నధిప."

సంతోష మిముడక "సెబా"సని రాయలవారు తొడ చఱచుకొని, "మేము మున్ను విన్నదానికి, నేఁడు ప్రత్యక్షముగాఁ గన్నదానికి సరిదాఁకి యున్నది. అల్లసాని పెద్దన గారిది యల్లిక జిగిబిగి; ధూర్జటి కవిది పలుకులమాధురి; మాదయగారిమల్లనకవిది రసపుష్టి. ముక్కుతిమ్మనకవీంద్రా, ముద్దుపలుకు మీసొమ్ము," అని ప్రశంసించిరి.

ఆస్తుతికి ముఖము వికసింపఁగా, "మహాప్రభూ, ఆంధ్రభోజులరని విఖ్యాతి గన్న దేవరవారి ముఖచంద్ర మండలము చూచిన వారికి సుధాసదృశమైన కవిత యూరుట యబ్బురము కాదు. ఏలిన వారు పేర్కొనిన పెద్దనాదులు దిగ్గజములు; నేను మశకమాత్రుఁడను," అని నంది తిమ్మకవి వినయమునఁ బలికెను.

"తిమ్మకవి కుంజరా, ఆంధ్ర భోజులమని మమ్ము, దిగ్గజములని పెద్దనాదులను మీ రుగ్గడించిన మాటలు విని మా కొక క్రొత్త యూహ పుట్టినది. భోజరాజుగారియాస్థానమం దున్నట్లే మాయాస్థానమం దష్టదిగ్గజముల నెలకొల్ప నిశ్చయించితిమి. అందు మీరొక్కరు కావలయును" అని రాయలువారు కోరిరి.

నంది తిమ్మన చేతులు కట్టుకొని, "ప్రభూత్తమా, మహాప్రసాదము. నేను ధన్యుఁడను. నాతాతగారు నంది మల్లయకవియు నా మేనమామగారు మలయమారుత కవియు దేవరవారి తండ్రిగారైన శ్రీ నరసింహ దేవరాయలవారికి వరాహపురాణము కృతియిచ్చినవా రగుటఁ బట్టి, తుళువవంశాశ్రయము మాకు నేఁటిది కాదు. ఇప్పటి నా ప్రభువు సమ్మతించిన దో—"

"కవీంద్రా, అట్లే కానిండు. మామామగారివలన మి మ్మరణపుఁ గవిగాఁ బరిగ్రహించెదము," అని రాయలు వారు చిఱునవ్వుతోఁ బలికిరి.

ఈవిధముగా నంది తిమ్మకవి శ్రీకృష్ణ దేవ రాయల యాస్థానమందలి యష్టదిగ్గజములలో నొకఁడైనాఁడు.

౨

వెనుకటి వృత్తాంత మెప్పటిదో, యెప్పటిదో, తెలిసికొనవలయునన్న కుతూహలము చదువరులకుఁ గలుగుట సహజము; గనుకఁ దెలుపుట యావసరము.

శ్రీకృష్ణదేవరాయలు.

విజయనగరసామ్రాజ్య ధౌరేయుఁడైన శ్రీకృష్ణ రాయలు దక్షిణదిగ్విజయయాత్ర పూర్తియైన వెంటనే

పూర్వదిగ్విజయయాత్రకుఁ క్రీ. శ. 1513 సంవత్సరమున బయలువెడలి, తొలుదొల్త నెల్లూరుమండలమందలి యుదయగిరి దుర్గము ముట్టడించెను. ఆ ముట్టడి సాఁగి సాఁగి సాగిన కాలమున, రాయలకు నెల్లూరు మండల రాజధానియైన కనకగిరిఁ గూర్చిన ముచ్చటలు విన వచ్చినవి. మండలాధీశ్వరుని కొమార్తె అన్నపూర్ణాంబ రతిని మించిన సౌందర్యవతి యని విని, యా కన్నియ రూపపటమును దెప్పించుకొని కనికరము మాలి విరివిలుతుఁడు వేయు శరాళివలన విరాళిగొని, తన యవస్థ పితృతుల్యుఁడై తిమ్మరసు మంత్రికి రాజు రహస్యముగాఁ దెలిపెను. అన్నపూర్ణాంబ తండ్రి వీరరుద్రగజపతి యోరుగంటి ప్రతాపరుద్రుని సంతతిలోఁ గడపటివాఁ డగుటఁబట్టి యట్టి సుక్షత్రియునితోడి సంబంధము కృష్ణరాయని వంశమునకుఁ బ్రఖ్యాతి తెచ్చుననియు, నెల్లూరుమండలాధిపతితోడి సంధిపూర్వదిగ్విజయయాత్రాకార్యమునుసులభము కావించు ననియు, ధీమంతుఁడైన తిమ్మరసుమంత్రి యూహించి, యందులకు రాయబారము నడిపెను. వీరరుద్రగజపతి కృష్ణరాయనితోడి వియ్యమునకుఁ గాని నెయ్యమునకుఁ గాని యియ్యకొనక కయ్యమునకే కాలు ద్రవ్వినందున రాయలు కినిసి, యుదయగిరి ముట్టడి రాయసము కొండమరుసయ్య యను దండనాథుని కప్పగించి, తాను దిమ్మరసుతోఁ గలిసి కనకగిరి మీఁదికిఁ బోయిపడెను.

సంఖ్యయందేమి, సాధనసంపత్తియందేమి, సమరనైపుణ్యమందేమి, వీరరుద్రుని సేనకంటె రాయల సేన మున్మడి నలుమడి. కటకదేశాధీశ్వరుఁడైన ప్రతాపరుద్రగజపతి తనకుఁ దోడువచ్చు నన్న యాశ వీరరుద్రునికి మొదటిలోనుండి, యా హేతువుననే యాతఁడు రాయలను ధిక్కరించుటకు సాహసించెను. తన్ను మాలిన ధర్మము లేదన్న పద్ధతిలోనివాఁడైన ప్రతాపరుద్రుఁడు తన రాజ్యమును విడువనొల్లక, కృష్ణదాఁటి యీవలి కడుగుపెట్టని కారణమున వీరరుద్రుఁడు నిరాధారుఁడై చేయునది లేక రాయలకు లోఁబడి పిల్ల నిచ్చుట కొడంబడినాఁడు.

అప్పటికి మాఘమాసము నిండినది. మహామాత్రికులు ఫాల్గుణబహుళసప్తమికి వివాహము నిర్ణయించిరి. రాణివాసమున కొజ్జ యనఁ దగు పెద్ద కొజ్జా యంతఃపురస్త్రీజనమును విద్యానగరమునుండి తోడి తెచ్చుటకుఁ దగిన యేర్పాటులు జరిగినవి. కనకగిరి వెలుపటి బయలున విడిసిన రాయల శిబిరము విశాలములైన వీథులతో, వివిధవస్తువులను విలిచెడి విపణిగృహములతో, వేడుకలకు నిలయములైన వినోదమందిరములతో, వెల్ల జెండాలతోడి గుడారములతోఁ గనకగిరికంటెఁ గడుఁబెద్ద నగరమై, 'యవనరాత్రుల వినోదము'లను కథలయందలి యద్భుత దీపస్తంభపు మహిమయా, మాయయా, మహేంద్ర జాలమా యనిపించెను. శుభలేఖ లంది యంతలో రాజబంధువులును, సామంతరాజులును రాఁ జొచ్చిరి: ఆర్వీటివారు, ఔకువారు, నంద్యాలవారు, వెలుగోటివారు, పెమ్మసానివారు, బూదహాళివారు, ఇత్యాదులు చుట్టపక్కములు వచ్చిన కొలఁది విడుదులకిచ్చిన వెల్లగుడారములు హెచ్చి, యచ్చోటెల్ల విచ్చిన వెలిదామరలతోడి విరికొలను మచ్చున లచ్చికాటపట్టోయన ముచ్చట గొలుపఁ జొచ్చినది. ఫాల్గుణ బహుళసప్తమి యుదయమున శ్రీకృష్ణదేవరాయలు పెండ్లికొడుకై మహావిభవముతోఁ బట్టపుటేనుఁగుపై నెక్కి యూరేగి, పెండ్లిసింగారముల మూలముననే కాక నిత్యకల్యాణమును బచ్చతోరణము నైన కనకగిరికిఁ దరలి వెడలెను. రాయల వివాహము కథాంశముకాదు గనుక, దాని ప్రత్యేక వర్ణన మనవసరము. అంతటి మహారాజు పెండ్లి యెంతటిమహావైభవముతో జరుగవలయునో యట్లే జరిగెను. పెండ్లి యేనాళ్లయిన వెంటనే శోభనము కావలసినది. ఆటంకసూచకముగా దాసీజనమందు గుసగుసలు పుట్టినవి. ఉగాది నాఁటి ఉదయమున స్నానము; నాఁటిరాత్రి గర్భాధానము. రాయలు తన శిబిరమునకుఁ దిరిగి వచ్చి, యుగాదికొఱకు గడియ యుగముగాఁ గడుపుచుండెను. రాజులపై దాడి

వెడలిన రాయలపై రతిరాజు బాడి వెడలి, మామిడి చిగురువింట వేపపూవుటమ్ములు సంధించినాఁడు.

ఉగాది, యెట్టకేలకు, వచ్చినది. యుగాదియని యే రాయలు దానిని భావించెను: తన సౌఖ్యయుగమున కడ యాది!

ఉగాది యుదయమున శ్రీకృష్ణదేవరాయఁడు రెండవ యాఖండలుఁడో యనఁదగిన యఖండవైభవమున నిండోలగ ముండెను. ఉదయమునుండి యుగాదికానుకల కెడ తెఱపిలేదు: తన వారు పెట్టినవి; కనకగిరివారు తెచ్చినవి; లోఁబడిన రాజులు పంపినవి; మఱలు చెక్కిన నగలు; మంచి ముత్యాలపేరులు; బంగారు టంకములు; పట్టుపీతాంబరములు; అందమైన కవచములు; అపురూపమైన యాయుధములు; అరబ్బీ గుఱ్ఱములు; అంబారీ యేనుఁగులు......

అన్నింటికంటెఁ గడపటవచ్చినవి, యన్నపూర్ణాదేవి పంపినవి. ఆ యుగాది కానుకలతోనే మన కథ యారంభము.

3

అన్నపూర్ణాదేవిపంపిన యుగాదికానుకలు,మూఁడు బంగారు ప్రతిమలు. అవి స్త్రీవిగ్రహములు. ఒండొంటికి రెండంగుళముల యెడముననుండి, యవి యొకదానికొకటి సన్నని బంగారుకడ్డీలమూలమునఁ గలిసియున్నవి.నడిమిది సుమారుమూఁడంగుళముల యెక్కువయెత్తుగలిగి, మొత్తముమీఁద నొకయడుగు పొడుగుండును. ఆ పొడవు కిరీటము మూలమునఁ గావచ్చును. కిరీటములు లేకుండుటఁ బట్టియేకాక మోడ్పుచేతులఁ బట్టియుఁ, బార్శ్వముల నున్నవి పరిచారికావిగ్రహములని, మధ్యది దేవీ విగ్రహమని స్పష్టము. అంతేకాదు: మధ్యవిగ్రహమునకు వెనుకతట్టున "అన్నపూర్ణ" యన్న పేరు చక్కని విడి యక్షరములతోఁ జెక్కియున్నది. ఆపేరు విశ్వేశ్వరుని దేవిదో, కృష్ణరాయనిదేవిదో, తెలియుటకుఁ దగినసూచనలేవియు లేవు. భర్తకు భార్య తనవిగ్రహమునే కానుకపంపునన్న న్యాయమున సభాజను లది రాయలవారి దేవేరిదే యని నిశ్చయించి, యా యుగాదికానుక యౌచిత్యమును వేనోళ్ల స్తోత్రము చేసిరి.

పిదప, శిల్పిచాతుర్యము కొంత ప్రశస్తి కెక్కినది. ప్రక్కబొమ్మలమీఁదఁ బనివాఁడు నేర్పంతగాఁ జూపలేదు: ఏదో విధముగా పెట్టితీర్చుకొన్నట్లు మలచి, యాఁడుపోల్కిమాత్రము తెచ్చివిడిచినాఁడు. పనివానినేర్పంతయు మధ్యవిగ్రహముదే. ఒక కుందనపుబనియేమి, చెక్కడపుబనియేమి, జిలుగుపనియేమి, నగిషీపనియేమి, నాజూకుపనియేమి, తనకుఁగల నైపుణ్య మంతయు వినియోగించి శిల్పి తన విశ్వకర్మనామమును సార్థకము చేసికొనినాఁడు. మొగము, కన్నులు, ముక్కు, చెక్కులు, చెవులు, చేతులు, కాళ్లు, శరీరము మొదలైన సకలావయవములను శ్రద్ధతో, సావధానతతోఁ, జాగరూకతతో, సొంపుగా, సొగసుగా, నున్నితముగాఁ, జెక్కి, సాపుచేసి, మెఱుఁగుపెట్టి, యదియొకదివ్యమంగళ విగ్రహముగాఁ దేలువఱకు సతఁడు తృప్తి పొందలే దనుట నిశ్చయము. కుడికాలు కొంచెము వంచి ముందునకుంచి, యెడమచేయి నడుమునమోపి, కుడిచేయి కుడితొడ ప్రక్కను జాఁపి, సింగారపుగుబ్బల్ క్రీవితోఁ, [illegible] ముతో, సిగ్గునవ్రాలు కన్నులతో, జీవకళ లుట్టిపడ నిలుచున్న యాబంగారుబొమ్మనుజూచి తలయూఁచి మెచ్చని వాఁడు మచ్చునకైనను సభలో లేఁడయ్యెను. ఇఁక రాయని యవస్థ వలరాయనికే యెఱుక!

కల్వలరాయని యందలి మఱకవలె మధ్యవిగ్రహమందొక్కలోపము కలిగినది. దాని వెనుకనుగల "అన్నపూర్ణ"యన్న యక్షరము లొకదాని తరువాత నొకటిగా నుండక, యొకదానిక్రింద నొకటి యుండుటేగాక యెగుడు దిగుడుగాను దేలినది. ఎట్లనఁగా,'అన్నపూర్ణ'యని మీఁద నుండి క్రిందకుండుటకు మాఱు 'ర్ణపూన్నఅ' యని క్రింద నుండి మీఁదకుండెను. తొందరచేత శిల్పివిగ్రహమును దలక్రిందులుగాఁ బట్టుకొని యక్షరములు చెక్కియుండును నని సభాసదులు సమాధానము చెప్పిరి.

"కవీంద్రా, ఇది మీరు రచించినదా"

ఉగాది కానుకలతో వచ్చిన పద్యము తిమ్మరసు మంత్రి దీక్షతోఁ దిలకించి తిలకించి తిమ్మకవితో, "కవీంద్రా, ఇది మీరు రచించినదా" అని యడిగెను.

"మంత్రిసత్తమా, అది నాకవిత్వము కాదు; అన్నపూర్ణాదేవిది."

"ఏమీ? కూర్పు కడు నేర్పుగా నున్నదే."

"సంగీతసాహిత్యములందుఁ జక్కని పాండితిగలది నా శిష్యురాలు."

"ఓహో! అట్లు చెప్పఁడు. మీరు కవితాగురువులైనప్పుడు మార్దవమున కేమికొఱంత? కవీంద్రా, దేవిగారికిఁ దగిన యుగాది కానుకలు ప్రభువు పర్యాలోచించి పంపుదురని చెప్పఁడు," అని తిమ్మరసుమంత్రి రాయల వంకకుఁ దిరిగి, "ప్రొద్దెక్కుచున్నది. ఏలినవారు కొలువు చాలింతురా?" అనెను.

"అప్పాజీ, అట్లే కానిండు," అని కృష్ణరాయఁడు దిగ్గున లేచెను.

४

గుడారమందలి యభ్యంతరభాగమునఁ బర్యంకము మీఁదఁ బట్టుదిండున కానుకొని కృష్ణరాయఁడు కూర్చుండి యుగాదికానుకగా వచ్చిన యన్నపూర్ణాదేవి విగ్రహము వంకఁ దదేకదృష్టితోఁ దనివితీఱక చూచుచుండెను.

ద్వారమున కాచ్ఛాదనముగా వ్రేలాడుచున్న యాకుపచ్చ మొకమలు తెరగుడ్డను ద్రోసికొని తిమ్మరసు మంత్రి లోనికివచ్చి వచ్చుటతోడనే, అబ్బాయీ, నీయందనురక్తి, యందులకుఁదగిన పతిభక్తి గలయిల్లాలు నీకు లభించినది," అనెను.

చేసన్నచేఁ దిమ్మరసును బర్యంకముపై నాసీనునిఁజేసి యటుపిమ్మట రాయలు, "ఉగాది కానుకలు పంపుటయే యనురక్తికిఁ బతిభక్తికి సూచకములా?" అని మందహాసము చేసెను.

"అనురక్తియుఁ బతిభక్తియు మాత్రమే కాదు. యుక్తియు మనశ్శక్తియుఁ గలది నీచెలఁది."

"అప్పాజీ, ఉగాదికానుక లిన్ని విషయములను దెలుపుచున్నవా? "

"దేవిపంపిన పద్యముతోఁ గలసి."

"పద్యమా?" అని కృష్ణరాయఁడు కనుబొమ్మ లెగనెత్తెను.

"అవును. ఆ పద్యమందలి 'యపాయముల్ తొలఁగి' యన్నభాగముఁగూర్చి నీవు నిదానముగా నాలోచించితివా?" అని పద్యముగల తాటాకు తిమ్మరసు రాయలచేతఁ బెట్టెను.

పద్యము రెండుమూడుసారులు నోటిలోఁ జదువుకొని, "అప్పాజీ, నాకేమియు విశేషము కనఁబడలేదు. భర్తనైన నాకుఁ బగతుఁ బనుపుని యపాయములు తొలఁగవలయునని దేవికోరుట సహజము. అనుమానము మీకేల కలిగినదో" అని రాయలనెను.

"మొదటిలో నేనును నీవలెనే యూహించితిని గాని, దేవివిగ్రహముమీఁది మొగుడుదిగుడు వ్రాఁత నా యనుమానమునకు హేతువైనది."

"ఆ యెగుడుదిగుడునకు సభాసదులుచెప్పిన సమాధానము మీరు వినలేదు కాఁబోలు?"

"వింటినిగాని యది నాకు నచ్చలేదు. శిల్పి విగ్రహమును దలక్రిందులుగాఁ బట్టుకొని చెక్కిన యెడల, 'ర్ణపూర్ణాంత' యని యక్షరములు తిరుగఁబడి యుండును గాని, ర్ణపూర్ణాంత యని తిన్నగానుండుట సంభవింపదు." రాయలు తటాలున విగ్రహము త్రిప్పిచూచి యచ్చెరువుతో, "అవునవును," అనెను.

"ఎగుడుదిగుడు ప్రమాదజనితము గాక ప్రయత్నపూర్వకమని తెలియఁగానే నేను మరలఁ బద్యమునుజదివి చూచితిని 'వివరంబుగా నరయుమా' యన్నమాటలప్పుడు నామనస్సు నాకర్షించినవి."

రాయలు ముఖమెత్తి యాలోచించి,? "పూర్తిగా దెలిసి కొమ్మని గదా దాని యర్థము." అనెను. "వినఁగానే స్ఫురించునట్టి యర్థము యదే. కాని, వివరముగా నరయుటకు దేని తెలిపిన యనేకాంశములేవి? కాఁ బట్టి, వివరశబ్దమునకు రంధ్రమని, యర్థము చేసి, దేవీవిగ్రహమున రంధ్రముండు నని నిర్ధారణము చేసితిని. ఉగాది కానుకలు 'హితగర్భితమైన' వనుటయు సాభిప్రాయమని నాకప్పుడు బోధపడినది. ఇప్పుడు చదివి చూడుము, పద్యము."

చదివి చూచి సాలోచనముగా రాయలు, "అప్పాజీ,ఇప్పుడుమీరుచెప్పినదెల్ల బహుయుక్తియుక్తము, కాని, రంధ్రము కనఁబడదే?" అని విగ్రహము త్రిప్పిత్రిప్పి చూచెను.

"కుమారా, రంధ్రము గూఢముగా నుండుటకే యేర్పాటు.దానిని గనుఁగొనుటకే యెగుడుదిగుడువ్రాఁత. అక్షరములు దిగువనుండి [illegible]గువకుండుట, సీల దిగువ నుండి యెగువకు నొక్కవలెనుటకు సూచన."

"సీలయా?" అని విస్మయమున.

"అవును. దేవీవిగ్రహమున కడుగున విధిగా సీల యుండును," అని తిమ్మరసు నిబ్బరముగాఁ జెప్పెను.

తొందరతో రాయలు చూడఁగా, సీల యున్న సూచన యేమియులేదు. ఐనను మానక యన్నిచోట్లను వ్రేలుపెట్టి గట్టిగా నొక్కుచుఁ బోవఁగా నెక్కడనో టక్కుమన్నట్లయి తటుక్కున విగ్రహము శిరస్సుమీఁది కిరీటమొక ప్రక్కకొఱగి, శిరస్సునుండి లోపటికి రంధ్ర మేర్పడినది. ఉల్లిపొర వంటి సన్నని కాగిత మొకటి యా రంధ్రములోఁ జుట్టచుట్టుకొని యుండెను. తీసి విప్పఁగాఁ దానిమీఁద ముత్యాలములను బోలిన చక్కని గుండ్రమైన చిన్న యక్షరములతోడి వ్రాఁత కనఁబడినది. వడి వడి వంగి, రాజమంత్రు లొక్కసారి [illegible] జదువఁ దొడంగిరి.

౫

స్వర్ణపుష్పపూజయన్న నాదే అది చేసియేకదా
భవదమలపత్నినైతి నన్నోలినట్టి [illegible] పుడమి నున్నె
నాపాటిమాటదలరమ కాదుకాదాయుమవివేచనము
వరుస నొకవేళ రాజమాళి యోషయూ నా [illegible]
పేమానితి భవాసముగనిఁ ప్రేమన్యాసి గదె నిలుకఁ [illegible]
నన్నుబలెనే నాప్రతిమకన్గొనుడు రన్ధ్రభ్రిమముపొ[illegible]
యుగాదికానుకగ నేనివు పంపిన దానభక్తిని [illegible]
త్రిప్పుదు రా యెన్నఁటికేని నేను మీవిధేయ
నగుదు మరుఁడుతావకారి నేనచల[illegible] అన్న[illegible].

కాగితము మీఁది యక్షరపంక్తి యిది. మొగ[illegible]త్తి రాయలుసంశయగ్రస్తునివలెఁ దిమ్మరసు వంకఁజూచెను.

"నాయనా, ఏమి నీ సందేహము?" అని తిమ్మరసు ప్రశ్నించెను.

"అప్పాజీ, విగ్రహమున వివరముకలదని, విగ్రహమున కడుగున సీలయుండునని, సీల దిగువనుండి యెగువకు నొక్కవలయునని, గ్రహింపఁగలిగిన మీ [illegible]మాన ప్రతిభ ప్రశంసాతీతము. అందు మూలమున దేవి నాకు వ్రాసిన ప్రచ్ఛన్నలేఖ ప్రత్యక్షమైనది; ఆమెకు నాపైని గల భక్తి ప్రకటితమైనది. కాని, యామె సూచించిన

యపాయముల మాట యిందేమియు లేదు గదా యని యోజించుచుంటిని."

"పయికిఁ గనఁబడుచుండలే దనుట స్పష్టము."

"పయి కగపడనిది కొంతయున్నదా, దీనిలో?" అని రాయలు పృచ్ఛచేసెను.

"అబ్బాయీ, లేఖ పద్యరూపమా, గద్యరూపమా?" గద్యరూప మన్నది రాయల జవాబు.

"గద్యమైన యెడల, ధారాళమైన నడక యేల లేదు? 'నన్నోలిన', 'ప్రేమన్నాసి', 'అన్దుర్భ్రమము', 'ఉన్నే', 'ఆఁటది', మొదలైనవి గద్యరచనలో ననవసరములు. కాఁబట్టి యీ లేఖలో గర్భితమైన గుప్తసందేశమేదో యున్నదనుట నిశ్చయము. లేకున్న లేఖ యింతనిగూఢముగాఁ బంపనేల? తనవారి యెఱుకలేకుండ లేఖను బంపిన భయమే, లేఖ యొరులచేతఁ బడినను సందేశమును బైకగపడకుండఁ జేయుటకు హేతువు."

"నిగూఢమై యున్న లేఖ యొరులచేత నెట్లు పడును?"

"విగ్రహము నలుగురి చేతులలోఁ దిరుగు నప్పటి రాపిడిని సీల తనంత యూడవచ్చును." తల పంకించుచు రాయలు: "మఱి లేఖలో గర్భితమైన సందేశమును వెలువరించుటకు మార్గము—"

"లేకపోలేదు. 'అన్నపూర్ణ' యన్న యక్షరముల యెగుడుదిగుడు, సీల యెగనొక్కుటకు మాత్రమే సూచన యనుకొంటిని. ఈ లేఖ దిగువనుండి యెగువకుఁ జదువవలయు ననుటకుఁ గూడ నది యొకసూచన. లేఖయందలి 'త్రిప్పదురా' యనుమాట మఱొక సూచన."

రాయలు లేఖవంకఁ జూచుచు, "ర్ణపూన్న అతిజా లచన నేరి కావ—" అని దిగువనుండి యెగువకుఁ జదువ నారంభించెను.

తిమ్మరసు నవ్వుచు: "నీవు చదువుచున్నది యష్ట భాషలలోనిది కాదునదిగదా, చీనబర్బర యవనాదులైన యన్యదేశభాషలందలిదియుఁ గాదు. లేఖలో వట్టి 'త్రిప్పదురా' యని కాక, 'శోధించి త్రిప్పదురా' యనియున్నది. అట్టిశోధన మొదటఁ గావలయును. బేసియక్షరములో,"

అనుసరికి రాయలు, "ర్ణ—న్న—త—ల—న—రి—వ—" అని కూడఁబలుకఁ సాగెను.

చిఱునవ్వుతోఁ దిమ్మరసు: "బేసివి కావు. సరి—"

అర్ధోక్తిలోనే, "పూ—అ—జా—చ—నే—కా—తా—" అని మరల రాయలు.

"సరియక్షరములును గావు. మఱి యేమై యుండును?"

అడ్డువచ్చి తిమ్మరసు, "సరియక్షరములును గావు. మఱి యేమై యుండును? ఏదో సూచన దేవిపెట్టియే యున్నది. అదిపోల్చుకొనలేకుంటిమి," అని నోటిలో గొణఁగుకొనుచు దీర్ఘాలోచనలో మునిఁగి మిన్నుచూచుచు నిశ్శబ్దముగాఁ గూరుచుండెను.

ఆయాలోచనకు భంగము కలుగునేమో యన్న భయమున రాయలు కరచరణాదులు కదల్చుట లేదు; గాలి గట్టిగాఁ బీల్చుట లేదు.

నిద్రలో నుండి త్రుళ్లిపడినవానివలెఁ దిమ్మరసు మంత్రి దడాలున లేచి, "పరిచారికావిగ్రహములు, పరిచారికావిగ్రహములు!" అని కేక వేసెను.

ఉగాదికానుకలను జేతితోఁ బట్టుకొని రాయలు, "వీనియందును వివరములున్నవా? అని పార్శ్వవిగ్రహములయధోభాగముల వ్రేలితో వడివడి నొక్క సాగెను.

"అది కాదు. ఆహా! రాజ్యాంగసంబంధము లైన గూఢలేఖల నవలీలఁ జదువఁ గలనన్న ప్రసిద్ధి నాకున్నది. అట్టి నాకుఁ గన్నులయెదుటి యీకిటుకు పోల్చుకొనుట కెంతసేపు పట్టినది! భర్తకుఁ దన విగ్రహ మొక్కటి మాత్రమే పంపవలసినది, పరిచారికావిగ్రహములును గలిపి పంపినందున,దేవి కొంత యతిశయము కలదేమో యని సందేహించితిని. ఆవిగ్రహము లామెకలుపుట యుద్దేశపూర్వకమన్న సంశయమును నాకుఁ గలుగలేదు. ఇదియే కన్నులున్న గ్రుడ్డితనము, "అని తిమ్మరసు తన బుద్ధిమాంద్యమును నిందించుకొన సాగెను.

"అప్పాజీ, ఈచిక్కుసమస్య యంతయు నింత చక్కగా విడఁదీయుశక్తి మీకొక్కరికిఁ దక్క వేఱెవ్వరి కున్నది? దేవి యింత గూఢసందేశము పంపుట మీబుద్ధి సూక్ష్మత నమ్మి కాని నా తెలివితేటలు నమ్మి కాదు. ఏల యూరక మిమ్ముల మీరు నిందించుకొనెదరు? మఱి యీ పరిచారికావిగ్రహముల యందలి గుట్టేమో దయచేసి తెలుపుడు."

"నాయనా,స్పష్టముగాఁ గనఁబడుచున్నది. ప్రక్క బొమ్మలు పనికత్తెల వగుటచేత ముఖ్యములు కావు; నడిమి దేవీవిగ్రహ మే ముఖ్యము. కాఁబట్టి లేఖయందు మూఁడేసి యక్షరముల చొప్పునఁ దీసి,యటునిటు నున్నవి విడిచి,నడిమి యక్షరములు మాత్రమే తీసికొనుచుఁ బోవలయును. ఇది దీనిలోని కిటుకు. తప్పదు, చూడుము, "అనితిమ్మరసు తెలిపెను.

ఆత్రముతో రాయలు లేఖను జూచుచు:"ర్ణ— పూ—న్న—అ—"

తిమ్మరసు: "మఱేమి? త్రిప్పిన, 'అన్నపూర్ణ' అది దేవి సంతకము".

మరల రాయలు: "సి—దా—ద—ప—"

తిమ్మరసు సంతోషముతో, "పదదాసి. ఓహో! ఏమి సౌశీల్యము! నాయనా, నీవు మహాదృష్టవంతుఁడ వోయి! ఇఁకఁ గాగితము మీఁద నంతయు వరుసగా వ్రాసి, త్రిప్పి చదువ వచ్చును," అనెను.

రాయ లట్లే చేయఁగాఁ దేలిన ఫలితము: "పూత చరితా మనవి నేఁటి రాత్రి శోభనపు గది మిము న్దునుమ నాబదులుగ మగవానికి నాయోజ వేసము వేయుదురఁట, పానుపు వెలితి; పదదాసి అన్నపూర్ణ."

ఆ గూఢసందేశము బయలు పడిన తరువాత రెండు మూఁడు నిముసముల వఱకును మాటలు లేక యొండొరుల మొగములఁ జూచుకొనుచు రాజమంత్రులు కూరుచుండిరి. అటు పిమ్మట రాయలు తటాలునఁ దిమ్మరుసు కాళ్ల మీఁదఁ బడి, "అప్పాజీ, బృహస్పతిని మించిన మీ బుద్ధిబలము వేయి కన్నులతో నన్నుఁ జిన్నతనము నుండియుఁ గాచుచున్నది. మీ శేముషి మూలమునఁ గాకున్న నేఁటి రాత్రి,—" అని గొంచెము వడఁకు గొంతుక పెట్టెను.

అతనిని లేవనెత్తి తిమ్మరసు, "నాయనా, ఈనాఁడు నిన్నుఁ గాచినది నా శేముషి కాదు. అన్నపూర్ణాదేవి పతిభక్తియు బుద్ధిశక్తియు నీకు నేఁడు ప్రాణరక్షణకారణము లైనవి. ఆమె పంపిన గూఢసందేశము లేకుండ, నేను నిన్నుఁ గాపాడుకొనఁ గలిగియుందునో, లేదో?" అనెను.

"అప్పాజీ, నాకుఁ గూఁతు నిచ్చి యెట్లు నన్నుఁ జంపించుటకుఁ బూనుకొనెనో వీరరుద్రగజపతి."

"నాయనా, ఉత్తమక్షత్రియుఁడను దానన్న యభిమాన మతనికి మిక్కుటము. అందు మూఁలమున నే మొదటిలో నీతోడి సంబంధమున కంగీకరింపమి. నిర్బంధమున సమ్మతించినను, లోపటి పట్టుదల యతని యుచితానుచిత జ్ఞానమును నాశనము చేసియుండును."

"అందు మూలమునఁ దన యేకపుత్రికకు—"

"కుమారా, కులాభిమాన మెంత పనికైనను వెనుదీయనిది. అది క్షత్రియులలో మఱియు హెచ్చు."

శ్రీ వేంకట కాళిదాస కవులు

శ్రీ గుడిపాటి సత్యనారాయణ శర్మగారు

శ్రీ సింగంపల్లి వెంకటాద్రిగారు

(6) శ్రీ కార్యమపూడి వేంకటకృష్ణ శతావధానిగారు

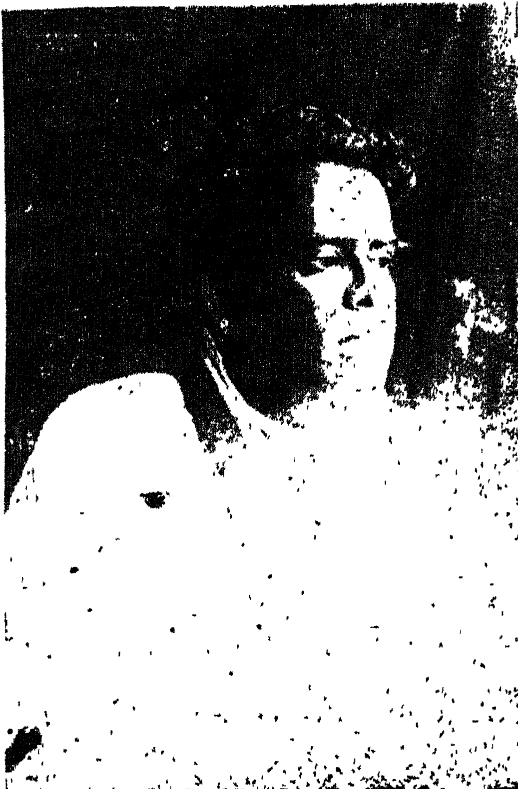
శ్రీ గున్నేపల్లి అక్షయలింగంగారు

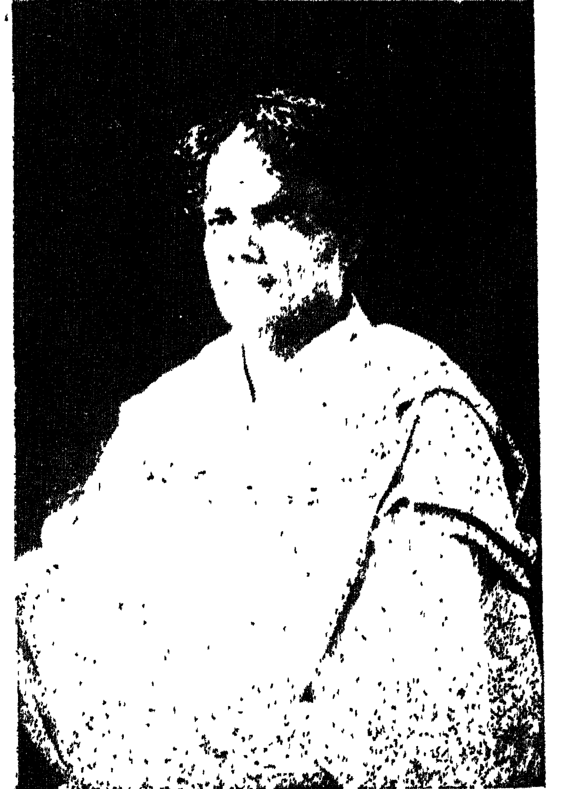
శ్రీ కొమ్మారెడ్డి పట్టాభిరామయ్య చౌదరిగారు.

శ్రీ పల్లిని మునుసామి చౌదరిగారు.

శ్రీ జాగర్లమూడి కుప్పుస్వామి చౌదరిగారు.

శ్రీ శతశిల్పి నూతలపాటి నరసింహ చౌదరిగారు.

ఆలోచన తెలుపు మొగముతో రాయలు, "అప్పాజీ, 'పానుపు వెలితి' యన్న మాటల కర్థమేమి? శయ్యావిసర్జన సూచనము శోభమునకు నన్ను రానే వద్దన్న యుద్దేశమా?" అని ప్రశ్నించెను.

"అబ్బాయీ, నీ యూహ సరి కాదు. పద్యమున 'అపాయముల్' అని బహువచనప్రయోగ మున్నది. ఆ మాటలు రెండవ యపాయమును దెలుపునవి."

"అది యెట్టిది?"

"నా యూహ యేమనఁగా: మనము కథలలో విన్నాము, నడుమఁ బూర్తిగా వెలితియుండి, వెలితి తెలి యకుండ మీఁద దుప్పటి కప్పియున్న పానుపుల పైని బరున్న వెంటనే యమాంతముగా దిగువ లోఁతు నూతు లలోను గోతులలోను బడి మనుష్యులు మరణించిన సంగతి. అట్టి పన్నాగ మేదో పన్నుదురన్న మాట. కాఁ బట్టి నీవు నేఁటిరాత్రి వెంటనే పానుపెక్కక, దులిపినట్లు దానిని చేతితో గట్టిగాఁ దట్ట వలయును."

"అట్లయిన రాత్రి శోభనమునకు వెళ్లవలసిన దనియే మీ యుద్దేశమా? అపాయములు___"

"అపాయములేవో దేవి కృప వలన ముందుగాఁ దెలిసినవి. తెలిసిన యపాయము లుపాయమునఁ దప్పించు కొన వచ్చును. అందు వలన శత్రువుల కెక్కువ గుండె బెదురు కలుగును గాని, జంకి యపాయముల నడిమికిఁ బోకుండుట వలనఁ గాదు."

ఆలోచించుచు నంగీకారసూచకముగా రాయలు తల యూఁచెను.

"పుత్రా, ఇటలీదేశమందలి మిలాను నగరమునఁ దయ్యారైనదని చెప్పి, బుడతగీచుల రాయబారి న్యూనీజు పూర్వము నీకొక కవచము కానుక పెట్టెను. అది యిప్పుడు నీయొద్ద నున్నదా?"

"ఉన్నది."

"ఉక్కుదే యైనను, అది పట్టు బట్టంత మెత్తనిదై యొంటికి నంటిపెట్టుకొనియుండి, కత్తి దెబ్బను బాఁకు పోటును దగుల నీయనిదని దానిని న్యూనీజు వర్ణించి నాఁడు. ఆ కవచము నేఁటి రాత్రి నీవు లోపలఁ దొడుగు కొన వలయును."

"చిత్తము."

"తక్కిన యేర్పాటులన్నియు నేను జూచుకొనె దను. తాను బంపిన సందేశము మనము పోల్చుకొం టిమో లేదో యని దేవి యారాటపడుచుండును. ఆమె పంపిన మాదిరిదే యామెకుఁ బంపుటకై యొక లేఖ వ్రాయుము. తగిన యుగాది కానుకలు నేను జతపెట్టె దను," అని చెప్పి, తిమ్మరసుమంత్రి తెరతెఱచుకొని బయటికి వెడలెను.

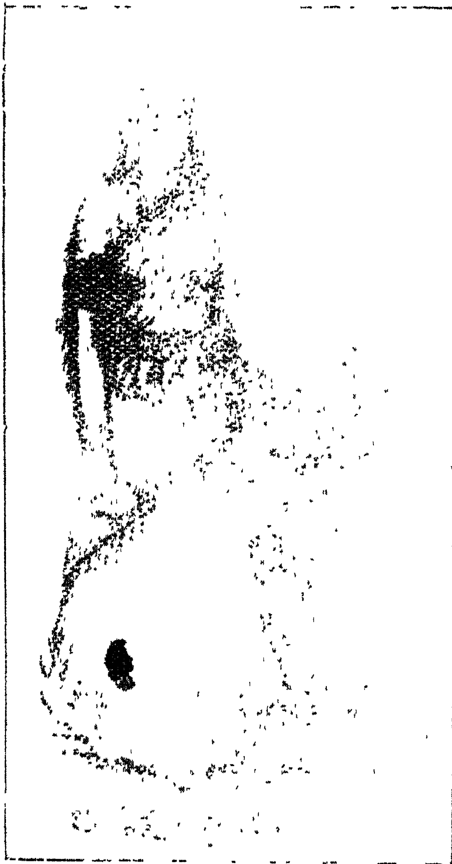
గీర్వాణభాషయందు రసమంజరీ ముఖ్య మధుర కావ్యరచనకంటె, ఆంధ్రభాషయందు దేవి వ్రాసిన లేఖ కూర్చుటే యెక్కువ కష్టమన్న సంగతి మహాకవి యైన కృష్ణరాయని కప్పుడు బోధపడినది.

౭

కథానాయిక యైన యన్నపూర్ణాదేవి రూపవర్ణన మిప్పటి వఱకును లేకుండుట గొప్ప లోపమని చదువ రులు భావింతురు. అసమర్థత దానికి హేతువని వా రూ హింపవచ్చును. ఆ యూహ కేవలమును దప్పు కాదు.

అన్నపూర్ణాంబిక మేను పసిమి కమ్మ పసిఁడిది; మోవి కావి జాతి కెంపుది; మోము గోము పున్నమ జాబిల్లిది; కన్నులబెళుకు గండు బేడిసలది; నగవు తేట పండు వెన్నెలది. అన్నియు నెన్నికయైన లక్షణములే; కాని, యా లక్షణములలో దేనిమీఁదను జూపఱు వీక్షణములు ప్రస రింపక, కొదమతుమ్మెదకదుపులను గదుముచున్న యా ముదిత నల్లని తలవెండ్రుకలమీఁదనే ముందుగాఁ బడును. అత్యంతసుందరములైన యాసోగవెన్నెఱుల సొబగు మన స్సున నుంచుకొనియే కాఁబోలుఁ, గృష్ణరాయఁడు విష్ణు

చిత్రియందు నాయికావర్ణనము పట్టున "హేమాంగా భవి" ఇత్యాదిపద్యమును రచించెను! ఆయొక్క పద్యమే కాదు. అన్నపూర్ణాంబ సౌందర్యము నాదర్శముగా నుంచుకొని కవిరాజైన యారాజకవి యాముక్తమాల్యద యనఁబడు చూడికుడుత్తనాంచారు రూపవర్ణనము నడిపె ననుటకు సందేహములేదు. అది చదువుకొనఁ బాఠకులకు హెచ్చరిక! ఏల యంటిరా, భర్తకంటె బాగుగా భార్యారూపవర్ణనము చేయు వా రుండఁబోరుగదా!

భర్తచేసినదైనను, బరులు చేసినదైనను, వట్టివర్ణనముఁబట్టి రూపము కన్నులకుఁ గట్టుట వట్టిది. చరిత్రకారులు: "కృష్ణరాయలు మిక్కిలి పొట్టివాఁడు గాఁడు, పొడువువాఁడును గాఁడు. సామాన్యమైన యెత్తుగలవాఁడై చక్కని ముఖవర్చస్సును, సుందరాకారమును, దృఢశరీరమును గలిగియుండెను. రాయలముఖముమీఁద స్ఫోటకపు మచ్చలుండెను," అని వ్రాసినారు. ఆధారముగా రాయల రూపపటమే లేనియెడలఁ, బయివ్రాఁత యారాజచంద్రుని యాకారమును మన కన్నులయెదుటికిఁ దెచ్చుట కేమంత యుపయోగకారి? అట్టి యాధారమగుటకై యన్నపూర్ణాంబ రూపపట మొక్కటియు లేకుండుట గట్టిలోపము.

రవివర్మ చిత్రపటములు సుప్రసిద్ధములు. ఆ చిత్తరువులందలి నాయికలందఱు నొక్కవిధమైన యాకారము గలవారు. భేదములు వయస్సులనుబట్టి, వ్యవస్థలను బట్టి, వలువలను బట్టి వచ్చినవి. ఇంచుక పొడుగుపాటిశరీరములు కొంచెము కోలవాటు ముఖములు, వంగిన కనుబొమ్మలు నిడుదఱెప్పలతోడి వెడఁదకన్నులు, రవంతసూదిగానున్న ముక్కులు, నిండైన క్రిందిపెదవులు, ఉగ్గులుదేఱి నిగ్గులు వాఱిన పెన్నెఱులు: ఇవి యీ యాకారమునకు లక్షణములు. స్త్రీసౌందర్యము పరిపూర్ణత్వమున నట్లుండు నని యారాజ చిత్రకారుఁ డూహించి యుండవోపును. అతని మేనక మేని సొంపు, మోహిని ముఖకళ, రాధరామణీయకత, కలిసి యన్నపూర్ణాంబ రూపము తేలును. ఆసొబగు లన్నింటికంటె నామచ్చికంటియందు హెచ్చుగాఁ గానవచ్చునది, స్త్రీల చెలువమునకుఁ జెలువమును దెచ్చుచిఱు సిగ్గు. సిగ్గుకతన శిర స్సించుక వంచుకొని యెప్పుడు నామె యుండుటయే, చూపఱుదృష్టు లామె శిరోజముల సౌందర్యముపై ముందుగాఁ బడుటకుఁ గారణము కావచ్చును.

౨

కనకగిరి రాచనగరియందలి యొక గదిలో వీరరుద్రగజపతి, యతని భార్య మాదమ్మాదేవి, యెత్తయిన గద్దియలమీఁదఁ గూర్చుండిరి. గజపతి మొగమున గంటు పెట్టినట్లు బొమముడి యున్నది.

తల్లికిఁ గొంత చేరువగా మన కథానాయిక యన్నపూర్ణాంబ తలవంచుకొని నిలువఁబడి, "నాన్నగారూ, నన్నుఁ బిలిపించిన కారణమేమి?" అని కోకిల స్వరమున నడిగినది.

"అమ్మాయీ, ఉగాదికానుకలు పంపితివఁట నీవు కృష్ణరాయనికి! ఏల పంపితివి?" మొగమెత్తకయే యన్న

పూర్ణాంబ కొంత జంకుతో, "మన యింటివాడుక యది యని వింటిని. అమ్మ యుదయమున మీకుఁబంపిన యుగాది కానుకలుచూచి, చెలికత్తెల హెచ్చరికమీఁద నే నట్లు చేసితిని. అపరాధమైనయెడల, క్షమింప వేఁడెదను" అని సవినయమున నుడివెను.

"మీ యమ్మ నాకుఁ బంపినదనఁగా, భార్యభర్తకు బంపుట జరిగినది. అదిగదా మనయింటి యాచారము?"

[హంసపాదము పెట్టి వెనుకటి సంగతి యొకటి యిక్కడఁ జెప్పవలసియున్నది. నిర్బంధము మీఁద వీరరుద్రగజపతి తన కొమార్తయైన యన్నపూర్ణాంబను కృష్ణదేవరాయలకు వివాహము చేసెనని రాయలు, తిమ్మరసుమంత్రి, తక్కినలోకులు, ననుకొనిరి కాని నిజముగా నట్లు జరుగలేదు. వీరరుద్రునికి విమలాంగి యను వేశ్యయొకతె యుంపుడుకత్తె. దానికొక కొడుకు: పేరు బాలచంద్రమహాళి; ఈడు నూఁగుమీసమును రాని పదునాఱవయేఁడు. అన్నపూర్ణాంబ పుట్టిననాఁడే వాఁడును బుట్టినాఁడు. వారిరువురును గవలపిల్లలలాగున రూపభేదమేమియును లేనివారు. ఆఁడువేసమున బాలచంద్రమహాళి యచ్చముగా నన్నపూర్ణాంబ. అట్టివేషమున బాలచంద్రమహాళిని రాయలకు ముడిపెట్టిరి. ఈగుట్టు వీరరుద్రునకు, మాదమ్మాదేవికి,వీరరుద్రుని పెద్దమంత్రికి, మాదమ్మాదేవి యాంతరంగికపరిచారికకుఁ, దక్క దదితరులకుఁ దెలియదు. తుదకుఁ జెలికత్తెలును బనికత్తెలును గూఁడఁ దమ యన్నపూర్ణాంబకే పెండ్లియైనదని నమ్ముచుండిరి. అందుల కనుగుణ్యముగా దొంగ మంగళసూత్ర మొకటి యన్నపూర్ణాంబయఱుత వివాహానంతరమున వేసిరి. ఆటంకము ను నెపమున శోభన మాఁపుట, యటుపైని జరుపవలసిన విధానమాలోచించి, యందులకుఁ దగిన యేర్పాటులు చేయుటకు ఆయేర్పాటులు చివరవరకును కూఁతునకుఁ దెలియనీయ రాదన్న వీరరుద్రుని యుద్దేశము నెఱవేఱలేదు. గుట్టుదాఁచలేని యాఁడుదియు, మనసు పట్ట లేని తల్లియు,నైన మాదమ్మ పెద్దమంత్రి, పన్నిన పన్నుగడను రెండుదినముల క్రిందటనే యన్నపూర్ణాంబకుఁ బూర్తిగా వెల్లడి చేసినది.]

"ఏమమ్మాయీ, మాఱుపలుకవు? మగనికే కదా యుగాది కానుకలు, మనలో?" అని వీరరుద్రుఁడు, రెట్టించెను.

వాల్చుమొగముతోనే యన్నపూర్ణాంబ, "నేనును నాభర్తగారికే పంపితిని," అని మెల్లగా ననెను.

"ఏమి?" అనిలేచి, "ఎట్లు మగఁడైనాఁడమ్మా, వాఁడు నీకు?" అని గజపతి ఘీంకరించెను.

"నాన్నగారూ, పెండ్లిపీఁటల మీఁద నాబదులుగ నెవరిని గూర్చుండఁ బెట్టిన నేమి? వివాహమంత్రములు నాపేరనే కదా నడిచినవి? అది గాక, రాయలవారికి నేను దేవినైతి నన్న ప్రసిద్ధి యాంధ్ర దేశమందెల్ల నల్లుకొన్నది. సావిత్రికి సత్యవంతునివలె, వారే నాభర్త, నాదైవము." ఈమాటలు పలికినప్పు డన్నపూర్ణాంబ కంఠస్వరము హెచ్చింపలేదు గాని, యాఁది పలికిన తీరును బట్టి మనోనిశ్చయము వెల్లడి యైనది.

వీరరుద్రుఁడు: "పుస్తె కట్టనివాఁడు—"

"నాన్నగారూ, పుస్తెకేమి? గాంధర్వవివాహమున్నది, మన క్షత్రియులలో."

"ఇదేమే తల్లీ, యిట్టి నెత్తి నీకు? భోగకాంతకుఁ బుట్టినవాఁడా, నీవు కోరుకొన్న మగఁడు?" ఈమాటలు మాదమ్మాదేవివి.

"అమ్మా, కిట్టని వారు పుట్టించిన మాటలకెక్కడకు? నాయత్త నాగాంబాదేవిగారు గొబ్బూరి వారి బొట్టె; సుక్షత్రియకాంత."

"ఎవరికిఁ బుట్టినను వాఁడు నాతో సంబంధమునకుఁ దగనివాఁడు; వానికిని నాకును దెగని సూడు- నేఁటిరాత్రి శోభనపు గదిలో వాఁడుచచ్చుట తప్పదు," అని గజపతి కాల నేల మర్దించెను.

"హరహరా!" అని యన్నపూర్ణాంబ చెవులు మూసికొన్నది.

"మన బాలచంద్రుడే మరల వధూవేషమున నాటకము నడిపించును. అమ్మాయీ, నీవెఱ్ఱిమొఱ్ఱి యూహలను గట్టిపెట్టి, వివాహమందువలెనే నేఁడును నీవు బాలచంద్రుని వేషముతో మెలఁగ వలయును," అని వీరరుద్రగజపతి శాసించెను.

నేలను మోఁకరించి యన్నపూర్ణాంబ, "నాన్నగారూ, నిష్ప్రయోజకములైన బాష్పములతో మిమ్ము బాధింపను. ఒక్కటి మాత్రము కటాక్షింపుఁడు. మీరను కొన్నట్లు జరిగినయెడల, నా వజ్రపు బాఁకు నాకు బాసట యగుటకు ముదల యిండు. పతితోఁడి సహగమనము పరమధర్మము గదా సతికి?" అని ప్రార్థించెను.

మాదమ్మాదేవి తటాలున లేచి కూఁతును కౌఁగిట గ్రుచ్చి, "మా వెఱ్ఱితల్లీ, కన్యకవైన నీకు సహగమన కర్మమేమే? నీవు దీర్ఘసుమంగళివై వర్ధిల్లుము. అమ్మా, మీనాన్నగారి మాట వినుకొమ్ము. ఉత్తమ రాజకుమారుని కిచ్చి నీకు వారు పెండ్లిచేయఁ గలరు," అని గడ్డము పట్టుకొని బుజ్జగింప సాగినది.

వెడనవ్వుతో, "మాఱుమను మున్నదఁటమ్మా; మనలో?" అని యన్నపూర్ణాంబ యడిగెను.

వెట్టిపోవునట్లు మొగము చిట్లించి పెద్ద యడుగులతో గుమ్మము వఱకును నడిచి, "చీఁకటి పడులోపు ననే యమ్మాయి యిక్కడకు వచ్చియుండవలయును సుమీ," అని పలికి, వీరరుద్రుఁ డపరరుద్రుఁడయి బయటికి వెడలెను.

వీరరుద్రుఁ డపరరుద్రుఁడయి బయటికి వెడలెను.

౬

కనకగిరి యందలి కన్యకాంతఃపురమునకుఁ గలిసి యున్న ప్రమదావనమున నొక పొదరింట జలువరాతి తిన్నెపయి నొంటిగాఁ జెక్కిటఁ జేయి చేర్చుకొని యన్నపూర్ణాంబ కూర్చుండెను. తాను బంపిన గుప్తసందేశము భర్తకు బోధపడెనా లేదా యన్నది యామెకుఁ బట్టుకొన్న చింత.

ఇంతలో గొలగొల—కిలకిల—దులదుల మాటలాడుచు, నవ్వుచుఁ, బరువులు వాఱుచు, నామె నెచ్చెలు లచ్చోటికి వచ్చి పడిరి. లోపటి చింత కనఁబడనీయకుండ నన్నపూర్ణాంబ ప్రసన్నవదనము దాల్చినది.

"ఏమమ్మా, చెల్లీ, అన్నపూర్ణా, మఱఁదిగారిని మనస్సునఁ దలఁచుకొనుచు మమ్ము మఱచినట్లున్నావు?" అని యందఱికంటెఁ బెద్దది తిరుమలమ్మ.

"కాదమ్మా తిరుమలక్కా, మఱఁదిగారు మహా సరసులు. * * * వారికి మెప్పు కలిగించుటెట్లని చెల్లెలు దిగులుపడుచున్నది," అని వెంగళమ్మ.

"వెంగళక్కా,—కాదు, కాదు; వెంగళప్పవే నీవు కాకున్న, శోధనమును గోమటిబేరముతోఁ బోల్చు వెఱ్ఱివారుందురా? కోమటి కున్నట్లు మఱఁదిగారికిఁ గుండబొజ్జ యున్నదనుకొంటివా యేమి?" అని నాగమ్మ.

"నాగక్కా, వెఱ్ఱివెంగళప్పయని దానిని వెక్కిరించితివిగాని, యంతకంటె నీపేరే నీకు హెచ్చు సార్థకమైనది. తెలివితక్కువ నాగమ్మవు గనుక వెంగళక్క మాటలయందలి స్వారస్యము నీవు పోల్చుకొన లేకుంటివి. మన యన్నపూర్ణక్క * * కూరుచుండును. బావగారు కొసరికొసరి యడుగుదురు" అని యోబళమ్మ.

"ఓబళక్కా, ఓ! బళా! యని నిన్ను మెచ్చ వచ్చును. * * * * * * * అన్నపూర్ణక్కతో సరిసమానమైన కవితాశక్తి కలదన్న పేరుపడిన నీ కిది యొక లెక్కా? అన్నపూర్ణక్కా, వారి యెక్కసక్కెపు మాటల కెక్కడకు? బావగారి కొసరు లవసరము లేకుండనే నీవు నీవి వదలుదువు," అని యందఱలోఁ జిన్నది వరదమ్మ.

ఇట్లివరికీఁదోఁచినట్లు వారు శోభనపుఁ బెండ్లికూఁతుతో సరససల్లాపము లాడసాగిరి. లోని సంతోష మాఁపి, లేని రోషముఁ జూపి, యన్నపూర్ణాంబ కసరిన కొలఁది సఖుల విసరులు హెచ్చినవి. ముమ్మరమైన యీ వేడుకలో వారు మునిఁగియుండగా దాసి యొకతె బిరబిర వచ్చి, "రాయలవారియొద్దనుండి యుగాదికానుకలు మన యన్నపూర్ణాదేవి గారికి" అన్నది.

వెంటనే కృష్ణరాయలవారి పరిచారికలు నలుగురు నాలుగు బంగారుపళ్లెరములను నేలకు దింపి, చేతులుమోడ్చి నిలువఁబడిరి. మొదటిపళ్లెరములో జలతారు జిలుగుబుటేదారు పనిగల పసుపుపచ్చ బనారసుచీర, మంచి ముత్యములుపెట్టికుట్టిన వంగపండు రంగు మొకమలు రవిక; రెండవదానిలో నానావిధ నవరత్నఖచిత స్వర్ణాభరణములు; మూడవదానిలోఁ బసుపు, కుంకుమము, చందనము, పరిమళద్రవ్యములు, పుష్పములు; నాలవదానిలోఁబసుపు రాసిన తాటాకు.

ఆ తాటియాకును చూసి వరదమ్మ, "మేలుశ్రేయ సుందరాకారము"—అని చదువ మొదలుపెట్టినది.

తటాలుమని యన్నపూర్ణాంబ యా తాటాకు లాగుకొనెను.

నవ్వుచుఁ దిరుమలమ్మ, "అవును. వరదమ్మ చిన్నతనము చేతనే కమ్మతీసి చదివినది గాని, యట్లు చదువఁ వచ్చునా? పచ్చిపచ్చిగానే మేమిద్రాసిరో దానిలో మఱది గారు?" అన్నది,

"ఆకారవర్ణనముతో నారంభించిన వారు నఖశిఖ పర్యంతము శివమెత్తినట్లు పొగడక విడుతురా?" అన్నది వెక్కిరింపుగా వెంగళమ్మ.

.... యిరువదియైదేండ్ల పడుచు పెండ్లికొడుకు" అని నవ్వుచుఁ గలిపినది నాగమ్మ.

"పద్యమా, గద్యమా, బావగారువ్రాసినది?" అని యడిగినది వరదమ్మ.

"అది మన యోబళమ్మ చెప్పవలయును. అన్నపూర్ణాంబ చెప్పఁగలదుగాని, చెప్పదు," అన్నది తిరుమలమ్మ.

ఓబళమ్మ కొంచెము యోజించి, "పద్యమే కాని, పద్యాగంధము కాదు. వరదమ్మ తప్పుగా రెండవప్రక్కను జదివినది. ఆరంభము మొదటి ప్రక్క నుండును," అనెను.

తిరుమలమ్మ. "ఓబళమ్మా, చూతము మఱి నీశక్తి; మఱఁదగారెట్లువ్రాసియుందురో యూహించి పద్యమును బూర్తిగాఁ జెప్పుము" అని కోరినది.

"అవు నవును," "బాగున్నది," "మఱి చెప్పవే," అని వెంగళమ్మ, నాగమ్మ, వరదమ్మ, యొక్కసారిగాఁ గేకలు వేసి యోబళమ్మ చుట్టును మూగిరి.

ఓబళమ్మ యొప్పుకొని, యరగడియ నిశ్శబ్దము మాత్రము కోరినది; అట్లే మౌనము దాల్చి యామె చుట్టును దక్కిన నలుగురు కూరుచుండిరి.

అన్నపూర్ణాంబ వరదమ్మ చేతి నుండి కమ్మ లాగుకొన్నందులకుఁ గల కారణము సూక్ష్మబుద్ధి గల

చగానరుంగ గ్రహించియే యుండిరు. తన సందేశమందలి కిటుకు తెలిసినది గనుక, వరదమ్మ వెల్లడిగాఁ జదివిన భాగములోనే 'రాయలు' అన్న పద మేర్పడినట్లు వారికి స్పష్టపడి యుండును. ఇప్పుడు సందు దొరకినది కాఁబట్టి యన్నపూర్ణాంబ కమ్మ నామూలాగ్రముగాఁ జదివెను. అం దిట్లున్నది :

మేలుత్వదీయ సుందరాకారము ఒలోగ్యము
సభాసదుల్ సారు స్తుత్యర్హమనిరి నీవున్గోమ్మా
యుగాది కొన్కలివి కృష్ణదేవరాయ ప్రాణప్రియా.

నడిమి యక్షరములను వెనుకటి యట్లే తీసి త్రిప్పి నప్పుడు, "ప్రియ దేవికాయువు నిత్యసౌభాగ్యము రాయలు," అని తేలును. అదిచూచి, తనసందేశమందలి కిటుకు భర్తకుఁ దెలిసినదిగదా యని యన్నపూర్ణాంబ నిబ్బరపడినది.

అరగడియయైనదని వరదమ్మ యనఁగానే పద్యము పూర్తియైనదని చెప్పి యోబళమ్మ యిట్లు చదివెను.

"ఉ. ఆరసి చూడఁగా రతికి నన్నిట మేలు త్వదీయసుందరా
కారము, మేలు మే! లటులుగాన.......... ......
గోరి,నిమేషమబ్దమనుకొంచుదినంబునుబుచ్చుచుంటి దే
వీ, ... వీలుగ............మా నిశ్చ."

ఆపద్యమువిని, "మేలు!" "బళీ!" "భేషు!" "సెబాసు!" అని చప్పట్లు చఱచి, సఖులెల్ల గొల్లున నవ్వసాగిరి. అన్నపూర్ణాంబ చెక్కుల గులాబిసిగ్గుచేతఁ జెంగల్వపూరంగుగామాఱినది

ఇట్లు వారు సందడిగానున్న సమయమున మాదమ్మాదేవిగారి యాంతరంగిక పరిచారిక యచ్చటికి వచ్చి, పెండ్లియందువలెనే యీనాఁడును దేవిగారే యన్నపూర్ణాంబకు స్వయముగా ముస్తాబుచేయుటకు ముచ్చటపడుచున్నారని చెప్పి, రాజపుత్రికను వెంటఁబెట్టుకొనిపోయెను.

౧౦

శోభనపు గది యంతయు స్త్రీమయము. పెండ్లి కూఁతు వంక నున్న పేరఁటాండ్రు ముప్పదిమంది కంటె హెచ్చు; అంత కంటె హెచ్చు పెండ్లికొడుకు వంక వచ్చిన పేరఁటాండ్రు. వా రందఱును గట్టుకొన్న పట్టుచీరల పలు తెఱంగుల రంగులొకదాని వెంబడి నొకటి తోఁచి, వేళగానివేళ నింద్రధనుస్సుల సేనుచుండెను; పెట్టుకొన్న నగలయందలి వజ్రములు దీపకాంతిని దళుక్కున మెఱసి, చోటుగాని చోటఁ గ్రొమ్మెఱుంగులను గ్రుమ్మరించుచుండెను. అత్తరు, పన్నీరు, పునుఁగు, జవ్వాజి, యగరువత్తులు మొదలగు సుగంధద్రవ్యముల పరిమళము మల్లికాదిపుష్పసౌరభముతోఁ గలిసి గుబ్బుమనుచుండెను.

పీఁటల మీఁది తంతు సాంతమైనది; దంపతులు పానుపెక్కుటయే తరువాయి.

మంచము చేరిన వెంటనే రాయలు పర్యంక మధ్యభాగమును గుడిచేతితో గట్టిగాఁ దట్టెను. కుట్లు తెగినట్లు పటపటధ్వని పుట్టి, పఱుపు, దుప్పటి, తలగడలు' బాలీసులు, దిండులుఁ గలిసి పర్యంకమధ్యభాగమెల్ల గుబాలునఁ గూలఁబడి దిగువ నెచ్చటనో లోఁతు నేలను దబ్బునఁ బడిన చప్పుడు వినఁబడినది. మంచము నాలుగు కోళ్లు మాత్రమే మిగిలినవి.

పానుపుకూలఁబడుచున్న కాలముననే పెండ్లికొమార్త చేయియెత్తి బంతితో రాయలగుండెమీఁదఁ బాదించెను. బాఁకుకొన వంగినదిగాని రాయలకుగాయము కలుగలేదు.

రాయల వెంట నున్న పేరటూండ్రు దడాలునఁ దమ మొలల నొడ్డాణముల వలె నున్న కత్తులను పైకి లాగి, రాయల చుట్టును నిలిచిరి. వారిలో నిరువురు పెండ్లికొమార్తను బట్టుకొని చేతులు వెనుకకు విఱిచికట్టిరి. బలమును బట్టి రాయల పేరటూండ్రు స్త్రీవేషమున నున్న కొజ్జాలనుట స్పష్టము.

శోభనపు గది యందంతటను గగ్గోలు, గలిబిలి, గందరగోళము! ఎక్కడనో యేదో బాకా యూఁదిన ధ్వని వినిపించినది. అంతఃపురమం దంతటను గలకలము, కలవరము, కంగారు! అటు పరుగెత్తువారు, ఇటు పరుగెత్తువారు, ఒకరి నొకరు త్రోసికొని పోవువారు, త్రొక్కుకొనిపోవువారు, "ఏమి యేమి?" యనువారు, "ఎక్కడెక్కడ?" నని కేకలువేయు వారు, స్త్రీలు, కొజ్జాలు, పురుషులు,పరిచారికలు,పరిచారకులు,భటులు, ప్రభువులు, భటులు, పరిచారకులు, పరిచారికలు, పురుషులు, కొజ్జాలు, స్త్రీలును గలిసి పెద్దసమ్మర్దము తేలినది. ఎక్కడనుండియో తిమ్మరసుమంత్రి యుట్టిపడి, రాయల ప్రక్క నిలుచుండెను. ధణంధణధణంధణ మని రణభేరిధ్వని యనుక్షణమును మ్రోఁగసాగినది.

పరుగుపరుగునఁ బదునాఱేండ్ల పడుచువాఁడొకఁడు వచ్చి, "ప్రాణభిక్ష! ప్రాణభిక్ష! నా జననీ జనకులకుఁ బ్రాణభిక్ష!" అని రాయలవారి పాదముల మీఁద బడెను.

"ఎవరవు నీవు? నీజననీజనకు లెవరు?"

"పలినవారి దేవిని; అభాగ్యురాలను; అన్నపూర్ణను."

తటాలున వంగి, "దేవీ లెమ్ము," అని కృష్ణరాయలు చేయూఁత యిచ్చి యన్నపూర్ణాంబను లేవనెత్తి "ఏరీ, మాయత్తమామలు? 'అని యడిగెను.

"గూఢమైన సొరంగపు మార్గమునఁ గోటలో నుండి పాఱిపోవుచున్నారు. నాయందుఁ గటాక్షించి వారిని బట్టుకొనకుండ దేవరవారి సైనికుల కాజ్ఞ పెట్టఁ బ్రార్థన. వారు వింధ్యపర్వతమునకుఁ బోయి తలదాఁచుకొందురఁట!"

తిమ్మరసుమంత్రి ముఖము వంకఁ జూచి, రాజు దేవి కోరికకు సమ్మతించెను, "చంపఁదగిన యట్టిశత్రువు తనచేతఁ జిక్కనేని గీడుచేయరా," దన్న నీతి నీతియుగంధరుఁడును స్వామికార్య ధురంధరుఁడు నైన యా మంత్రిశేఖరుఁ డెఱుఁగనిదా?

పెండ్లికొమార్త వేసమును జూపించి రాయలు, "ఇది యెవరు? ఆఁడుదా? మగవాఁడా? కొజ్జాయా?" అని చిఱునవ్వుతోఁ బ్రశ్నించెను.

అన్నపూర్ణాంబ, "మాతండ్రి గారి యుంపుడుకత్తె కొడుకు. పితాజ్ఞనూలమున నే యీయకార్య కరణమునకుఁ బూనుకొనినాఁడు. ఇతనిని విడిపించి వింధ్యకుఁ బోవ ననుజ్ఞ యొసఁగుఁడని మనవి, "అని విన్నవించినది.

"దేవీ, అటు కాదు. నీవేషమును వేసిన హేతువున నీతని యందు మాకుఁ బ్రీతి కలిగినది. మీతండ్రిగారు రాజ్య మితని కిచ్చెదము. భయపడి పలాయితులైరి కాని, యున్న యెడల మా మామ గారికైనను హాని చేయక వారి రాజ్యమున వారిని నిల్పియుందుము, "అని రాయలు పలికెను.

ఓహో! ఏమి క్షమ! క్షమ నేలుటకుఁ దగినవాఁడే యా రాజనారాయణుఁ డనుటకు విష్ణుచిత్తీయమున యామునాచార్యుని నోట నతఁడు పలికించిన రాజనీతి వాక్యములు సాక్ష్యములు.

*   *   *   *   *

పూర్వదిగ్విజయ యాత్ర పూర్తి కావించి విద్యానగరమునకు వెళ్లిన పిమ్మట, శ్రీకృష్ణదేవరాయఁడు అన్నపూర్ణాంబను విధ్యుక్తముగా వివాహము చేసికొనెను. అప్పటి కప్పుడే కటకదేశాధీశ్వరుఁ డైన ప్రతాపరుద్రగజపతి పుత్రికయైన తిరుమలాంబ నతఁడు పెండ్లియాడి యుండెను గనుక, అన్నపూర్ణాంబ కృష్ణరాయలకుఁ బట్టపు దేవి కాక చిన్నా దేవియైనది. పట్టమహిషియైన

రుక్మిణి మీఁది కంటె సత్యభామయందు శ్రీ కృష్ణుని కెట్లో, యట్లే యన్నపూర్ణాదేవి మీఁదఁ దిరుమలదేవి మీఁది కంటె శ్రీ కృష్ణదేవరాయలకు మక్కువ యెక్కువ. తల్లిదండ్రులను గాదని తనయెడల సత్యముగా వర్తించిన భామ సత్యభామ కాదా, మన కృష్ణునకు!

* * * * *

రాయల ప్రాణరక్షణమునకుఁ గల్యాణమునకుఁ గారణములు, అన్నపూర్ణాదేవి పంపిన యుగాది కానుకలు. చదువరులారా, ఇట్టి యుగాది కానుకలు మీకును లభించునుగాక!

తే. గీ. క్రొత్త సంవత్సరంబు మీకు, భవదాప్త-
జనులకుఁ బ్రమోదకరమయి జరుగుఁ గాక!
ఇట్టి సంవత్సరంబు లనేకము లిటు
మీఁద మీకుఁ గల్గుతఁ బరమేశు కృపను.

[అనుబంధము]

1. (మొదటి పద్యము) — వివరంబు=రంధ్రము, కాఁ=కాఁగా (అయిన పిమ్మట) అరయుమా=చూడుము.

2. (అన్నపూర్ణాదేవి లేఖ)—నేను జేసికొన్న దే బంగారుపువ్వుల పూజ యనిపించుకొనును! ఆట్టిపూజ చేయుటచేత నేకదా మీకు భార్యనై పవిత్రురాల నైతిని? నన్నుఁబోలిన స్త్రీ లోకములో నుండునా? నాపాటి యాఁటది (యాడుది), అల=ఆ, రమ(లక్ష్మి)కాదు. కాదు+ఆ+ఉమ = ఆ పార్వతి కాదు. వివేచనము వరునన్=ఆలోచించి చూడఁగా, ఒకవేళ, రాజమౌళి యోష = శివునిభార్య(పార్వతి), ఔనా? = ఔనేమో? [ఏలయన, నావలెనే యామె రాజమౌళి (చంద్రమౌళి) యోష]. ఆ సకి పేరానికిన్=ఆపార్వతియొక్క యన్న పూర్ణ యన్నపేరు నాకును గలదు. భవాని (పార్వతి) ప్రేమమూలమున మగని విడిచి గడియయైన నుండఁబోదు. (నేను నట్లే యనుట). నన్నుఁ జూచుకొన్నట్లే నాప్రతిమ చూచుకొందురన్న దుర్బుద్ధిము (లేనిపోని యాశ) పుట్టి, యుగాదికానుకగా నేనిప్పుడు పంపుకొంటిని. (నా) భక్తిని బరీక్షించి, మీరు త్రిప్పుదురా? (కానుక త్రిప్పివేయ రనుట). ఎప్పటికైనను నేను మీకు విధేయురాలనే యగుదును. మరుఁడు (మన్మథుఁడు), తావకారి= (రూపమున) మీకు శత్రువు. మన్మథశత్రుత్వమున మీరీశ్వరులుగనుక, నేను, అచలజాతన్=పార్వతిని (స్థిరస్వభావముగలదానను) అన్నపూర్ణ(వ్రాలు).

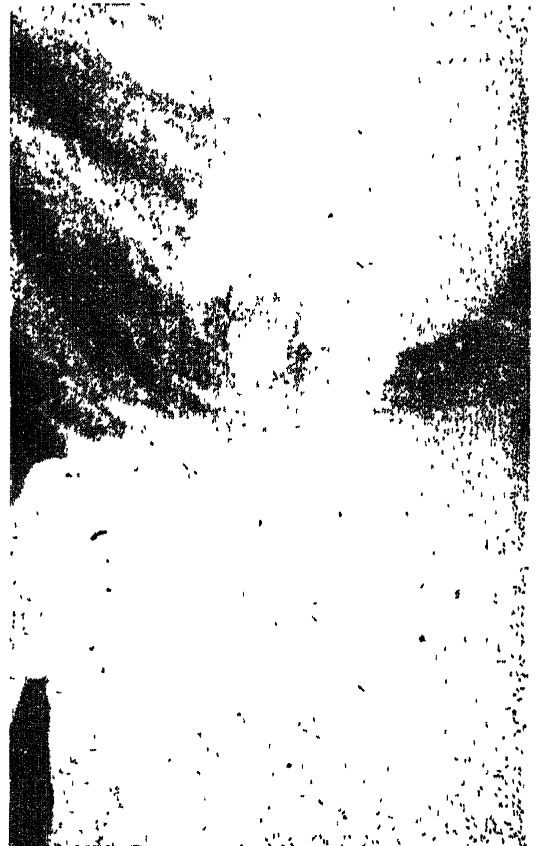
3. శా. హేమాభాంగవిభాధరారుణిమ వ
క్త్రేందుప్రభాశ్రీలఁ ద
ద్భామారత్నము వొందదయ్యె మును త
త్తద్వర్ణయుక్తాఖ్యలన్;
శ్యామాత్వం బళిగర్వధూర్వహశిరః
చ్ఛాయాచ్ఛటం గాంచె: నోఁ
గాఁమున్నుర్వి శిరఃప్రధానమను వా
క్యం బెమ్మెయిం దప్పునే?

—ఆముక్తమాల్యద, ౫ ఆ, ౮ ప.

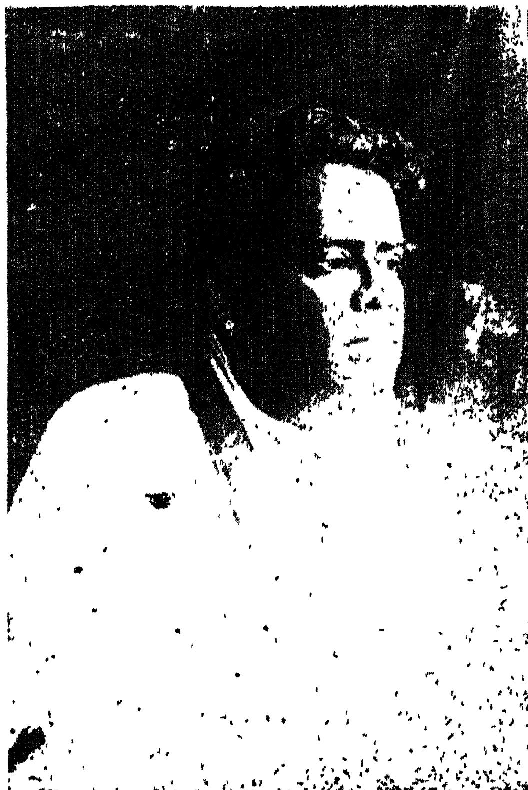
తాత్పర్యము—ఆ చిన్నదానికి శరీరముయొక్క హేమవర్ణముఁబట్టి హేమయన్న పేరుకాని, పెదవియొక్క యరుణవర్ణముఁబట్టి యరుణయన్న పేరుకాని, ముఖముయొక్క చంద్రవర్ణముఁబట్టి చంద్రయన్న పేరుకాని కలుగక, తుమ్మెదల గర్వము నణఁచు కురుల శ్యామ (నీల) వర్ణముఁబట్టి శ్యామయన్న పేరు ముందుగాఁ గలిగినది. (శ్యామయనఁగా యౌవనమధ్యస్థయైన స్త్రీ). అది సహజమే. సర్వావయవములలో శిరస్సు ప్రధానమని లోకములోఁ బూర్వమునుండియు నున్నమాట యెప్పుడును దప్పదు.

శ్రీ కొమ్మారెడ్డి పట్టాభి రామయ్య చౌదరిగారు.

శ్రీ పల్లిని మునుసామి చౌదరిగారు.

శ్రీ జాగర్లమూడి కుప్పుస్వామి చౌదరిగారు.

శ్రీ శతశిల్పి నూతంపాటి నరసింహ చౌదరిగారు.

ఆలోచన తెలుపు మొగముతో రాయలు, "అప్పాజీ, 'పానుపు వెలితి' యన్న మాటల కర్థమేమి? శయ్యావిసర్జన సూచనము శోభమునకు నన్ను రానే వద్దన్న యుద్దేశమా?" అని ప్రశ్నించెను.

"అబ్బాయీ, నీ యూహ సరి కాదు. పద్యమున 'అపాయముల్' అని బహువచనప్రయోగ మున్నది. ఆ మాటలు రెండవ యపాయమును దెలుపునవి."

"అది యెట్టిది?"

"నా యూహ యేమనఁగా: మనము కథలలో విన్నాము, నడుమఁ బూర్తిగా వెలితియుండి, వెలితి తెలియకుండ మీఁద దుప్పటి కప్పియున్న పానుపుల పైని బరున్న వెంటనే యమాంతముగా దిగువ లోఁతు నూతులలోను గోతులలోను బడి మనుష్యులు మరణించిన సంగతి. అట్టి పన్నాగ మేదో పన్నుదురన్న మాట. కాఁబట్టి నీవు నేటిరాత్రి వెంటనే పానుపెక్కక, దులిపినట్లు దానిని చేతితో గట్టిగాఁ దట్ట వలయును."

"అట్లయిన రాత్రి శోభనమునకు వెళ్లవలసిన దనియే మీ యుద్దేశమా? అపాయములు——"

"అపాయములేవో దేవి కృప వలన ముందుగాఁ దెలిసినవి. తెలిసిన యపాయము లుపాయమునఁ దప్పించుకొన వచ్చును. అందు వలన శత్రువుల కెక్కువ గుండె బెదురు కలుగును గాని, జంకి యపాయముల నడిమికిఁ బోకుండుట వలనఁ గాదు."

ఆలోచించుచు నంగీకారసూచకముగా రాయలు తల యూఁచెను.

"పుత్రా, ఇటలీదేశమందలి మిలాను నగరమునఁ దయారైనదని చెప్పి, బుడతగీచుల రాయబారి న్యూనీజు పూర్వము నీకొక కవచము కానుక పెట్టెను. అది యిప్పుడు నీయొద్ద నున్నదా?"

"ఉన్నది."

"ఉక్కుదే యైనను, అది పట్టు బట్టంత మెత్తనిదై యొంటి నంటిపెట్టుకొనియుండి, కత్తి దెబ్బను బాఁకు పోటును దగుల నీయనిదని దానిని న్యూనీజు వర్ణించి నాఁడు. ఆ కవచము నేటి రాత్రి నీవు లోపలఁ దొడుగుకొన వలయును."

"చిత్తము."

"తక్కిన యేర్పాటులన్నియు నేను జూచుకొనెదను. తాను బంపిన సందేశము మనము పోల్చుకొంటిమో లేదో యని దేవి యారాటపడుచుండును. ఆమె పంపిన మాదిరిదే యామెకుఁ బంపుటకై యొక లేఖ వ్రాయుము. తగిన యుగాది కానుకలు నేను జతపెట్టెదను," అని చెప్పి, తిమ్మరసుమంత్రి తెర తెఱచుకొని బయటికి వెడలెను.

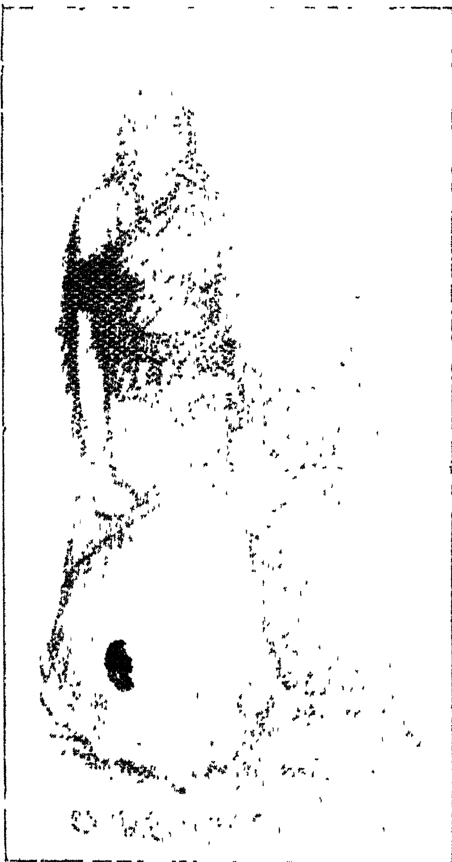
గీర్వాణభాషయందు రసమంజరీ ముఖ్య మధుర కావ్యరచనకంటె, ఆంధ్రభాషయందు దేవి వ్రాసిన లేఖ కూర్చుటే యెక్కువ కష్టమన్న సంగతి మహాకవి యైన కృష్ణరాయని కప్పుడు బోధపడినది.

౭

కథానాయిక యైన యన్నపూర్ణాదేవి రూపవర్ణన మిప్పటి వఱకును లేకుండుట గొప్ప లోపమని చదువరులు భావింతురు. అసమర్థత దానికి హేతువని వా రూహింపవచ్చును. ఆ యూహ కేవలమును దప్పు కాదు.

అన్నపూర్ణాంబిక మేను పసిమి కమ్మ పసిఁడిది; మోవికావి జాతి కెంపుది; మోము గోము పున్నమ జాబిల్లిది; కన్నుల బెళుకు గండు బేడిసలది; నగవు తేట పండు వెన్నెలది. అన్నియు నెన్నికయైన లక్షణములే; కాని, యా లక్షణములలో దేనిమీఁదను జూపఱు వీక్షణములు ప్రసరింపక, కొదమతుమ్మెదకదుపులను గదుముచున్న యా ముదిత నల్లని తలవెండ్రుకలమీఁదనే ముందుగాఁ బడును. అత్యంతసుందరములైన యా సోగవెన్నెఱుల సొబగు మనస్సున నుంచుకొనియే కాఁబోలుఁ, గృష్ణరాయఁడు విష్ణు

చిత్తియమందు నాయికావర్ణనము పట్టిన "హేమాంగా భవి" భేత్యాదిపద్యమును రచించెను! ఆయొక్క పద్యమే కాదు. అన్నపూర్ణాంబ సౌందర్యము నాదర్శముగా నుంచుకొని కవిరాజైన యారాజకవి యాముక్తమాల్యద యనఁబడు చూడికుడుతనాంచారు రూపవర్ణనము నడిపె నను టకు సందేహములేదు. అది చదువుకొనఁ బాఠకులకు హెచ్చరిక! ఏల యంటిరా, భర్తకంటె బాగుగా భార్యా రూపవర్ణనము చేయు వా రుండఁబోరుగదా?

భర్తచేసినదైనను, బరులు చేసినదైనను, వట్టివర్ణనముఁబట్టి రూపము కన్నులకుఁ గట్టుట వట్టిది. చరిత్రకారులు: "కృష్ణరాయలు మిక్కిలి పొట్టివాఁడు గాఁడు, పొడువువాఁడును గాఁడు. సామాన్యమైన యెత్తుగలవాఁడై చక్కని ముఖవర్చస్సును, సుందరాకారమును, దృఢశరీరమును గలిగియుండెను. రాయలముఖముమీఁద స్ఫోటకపు మచ్చ లుండెను," అని వ్రాసినారు. ఆధారముగా రాయల రూపపటమే లేనియెడలఁ, బయిఁవ్రాఁత యారాజచంద్రుని యాకారమును మన కన్నులయెదుటికిఁ దెచ్చుట కేమాత్ర యుపయోగకారి? అట్టి యాధారముగుటకై యన్నపూర్ణాంబ రూపపట మొక్కటియు లేకుండుట గట్టిలోపము

రవివర్మ చిత్రపటములు సుప్రసిద్ధములు. ఆ చిత్తరువులందలి నాయికలందఱు నొక్కవిధమైన యాకారము గలవారు. భేదములు వయస్సులనుబట్టి, వ్యవస్థలను బట్టి, వలువలను బట్టి వచ్చినవి. ఇంచుక పొడుగుపాటిశరీరములు కొంచెము కోలవాటు ముఖములు, వంగిన కనుబొమ్మలు నిడుదఱెప్పలతోడి వెడఁదకన్నులు, రవంతసూదిగానున్న ముక్కులు, నిండైన క్రిందిపెదవులు, ఉగ్గులుదేఱి నిగ్గులు వాఱిన పెన్నెఱులు: ఇవి యా యాకారమునకు లక్షణములు. స్త్రీసౌందర్యము పరిపూర్ణత్వమున నట్లుండు నని యారాజ చిత్రకారుఁ డూహించి యుండవోపును. అతని మేనక మేని సొంపు, మోహిని ముఖకళ, రాధరామణీయకత, కలిసి యన్నపూర్ణాంబ రూపము తేలును. ఆసొబగు లన్నింటికంటె నామచ్చికంటియందు హెచ్చుగాఁ గానవచ్చునది, స్త్రీల చెలువమునకుఁ జెలువమును దెచ్చుచిఱు సిగ్గు. సిగ్గుకతన శిర స్సించుక వంచుకొని యెప్పుడు నాపె యుండుటయే, చూపఱుదృష్టు లామె శిరోజముల సౌందర్యముపై ముందుగాఁ బడుటకుఁ గారణము కావచ్చును.

౨

కనకగిరి రాచనగరియందలి యొక గదిలో వీరరుద్రగజపతి, యతని భార్య మాదమ్మాదేవి, యెత్తయిన గద్దియలమీఁదఁ గూర్చుండిరి. గజపతి మొగమున గంటు పెట్టినట్లు బొమముడి యున్నది.

తల్లికిఁ గొంత చేరువగా మన కథానాయిక యన్నపూర్ణాంబ తలవంచుకొని నిలువఁబడి, "నాన్నగారూ, నన్నుఁ బిలిపించిన కారణమేమి?" అని కోకిల స్వరమున నడిగినది.

"అమ్మాయీ, ఉగాదికానుకలు పంపితివఁట నీవు కృష్ణరాయనికి! ఏల పంపితివి?" మొగమెత్తకయే యన్న

పూర్ణాంబ కొంత జంకుతో, "మన యింటివాడుక యది యని వింటిని. అమ్మ యుదయమున మీకుఁబంపిన యుగాది కానుకలుచూచి, చెలికత్తెల హెచ్చరికమీఁద నే నట్లు చేసితిని. అపరాధమైనయెడల, క్షమింప వేఁడెదను" అని సవినయమున నుడివెను.

"మీ యమ్మ నాకుఁ బంపినదనఁగా, భార్యభర్తకు బంపుట జరిగినది. అదిగదా మనయింటి యాచారము?"

[హంసపాదము పెట్టి వెనుకటి సంగతి యొకటి యిక్కడఁ జెప్పవలసియున్నది. నిర్బంధము మీఁద వీరరుద్రగజపతి తన కొమార్తయైన యన్నపూర్ణాంబను కృష్ణదేవరాయలకు వివాహము చేసెనని రాయలు, తిమ్మరసుమంత్రి, తక్కినలోకులు, ననుకొనిరి కాని నిజముగా నట్లు జరుగలేదు. వీరరుద్రునికి విమలాంగి యను వేశ్యయొకతె యుంపుడుకత్తె. దానికొక కొడుకు: పేరు బాలచంద్రదమాళి; ఈడు నూఁగుమీసమును రాని పదునాఱవయేఁడు. అన్నపూర్ణాంబ పుట్టిననాఁడే వాఁడును బుట్టినాఁడు. వారిరువురును గవలపిల్లలలాగున రూపభేద మేమియును లేనివారు. ఆఁడువేసమున బాలచంద్రదమాళి యచ్చముగా నన్నపూర్ణాంబ. అట్టివేసమున బాలచంద్రదమాళిని రాయలకు ముడిపెట్టిరి. ఈగుట్టు వీరరుద్రునకు, మాదమ్మాదేవికి,వీరరుద్రుని పెద్దమంత్రికి, మాదమ్మాదేవి యాంతరంగికసఖిచారికకుఁ, దక్క దదితరులకుఁ దెలియదు. తుదకుఁ జెలికత్తెలును బనికత్తెలును గూడఁ దమ యన్నపూర్ణాంబకే పెండ్లియైనదని నమ్ముచుండిరి. అందుల కనుగుణ్యముగా దొంగ మంగళసూత్ర మొకటి యన్నపూర్ణాంబయఱుత వివాహానంతరమున వేసిరి. ఆటంకమను నెపమున శోభన మాఁపుట, యటుపైని జరుప వలసిన విధానమాలోచించి, యందులకుఁ దగిన యేర్పాటులు చేయుటకు ఆయేర్పాటులు చివరవరకును గూఁతునకుఁ దెలియ నీయ రాదన్న వీరరుద్రుని యుద్దేశము నెఱవేఱలేదు. గుట్టుదాఁచలేని యాఁడుదియు, మనసు పట్ట లేని తల్లియు,నైన మాదమ్మ పెద్దమంత్రి, పన్నిన పన్నుగడను రెండుదినముల క్రిందటనే యన్నపూర్ణాంబకుఁ బూర్తిగా వెల్లడి చేసినది.]

"ఏమమ్మాయీ, మాఱుపలుకవు? పుగనికే కదా యుగాది కానుకలు, మనలో?" అని వీరరుద్రుఁడు, రెట్టించెను.

వాల్చుమొగముతోనే యన్నపూర్ణాంబ, "నేనును నాథర్తగారికే పంపితిని," అని మెల్లగా ననెను.

"ఏమి?" అనిలేచి, "ఎట్లు మగఁడైనాఁడమ్మా, వాఁడు నీకు?" అని గజపతి ఛీంకరించెను.

"నాన్నగారూ, పెండ్లిపీఁటల మీఁద నాబదులుగ నెవరిని గూర్చుండఁ బెట్టిన నేమి? వివాహమంత్రములు నాపేరనే కదా నడిచినవి? అది గాక, రాయల వారికి నేను దేవినైతి నన్న ప్రసిద్ధి యాంధ్ర దేశమందెల్ల నల్లుకొన్నది. సావిత్రికి సత్యవంతునివలె, వారే నాభర్త, నాదైవము." ఈమాటలు పలికినప్పు డన్నపూర్ణాంబ కంఠస్వరము హెచ్చింపలేదు గాని, యాఁది పలికిన తీరును బట్టి మనోనిశ్చయము వెల్లడి యైనది.

వీరరుద్రుఁడు : "పుస్తె కట్టనివాఁడు——"

"నాన్నగారూ, పుస్తెకేమి? గాంధర్వవివాహమున్నది, మన క్షత్రియులలో."

"ఇదేమే తల్లీ, యిట్టి నెత్తి నీకు ? భోగకాంతకుఁ బుట్టినవాఁడా, నీవు కోరుకొన్న మగఁడు?" ఈమాటలు మాదమ్మాదేవివి.

"అమ్మా, కిట్టని వారు పుట్టించిన మాటలకెక్కడకు ? నాయత్త నాగాంబాదేవిగారు గొబ్బూరి వారి బొట్టె; సుక్షత్రియకాంత."

"ఎవరికిఁ బుట్టినను వాఁడు నాతో సంబంధమునకుఁ దగనివాఁడు; వానికిని నాకును దెగని సూధు- నేఁటి రాత్రి శోభనపు గదిలో వాఁడుచచ్చుట తప్పదు," అని గజపతి కాల నేల మర్దించెను.

"హరహరా!" అని యన్నపూర్ణాంబ చెవులు మూసికొన్నది.

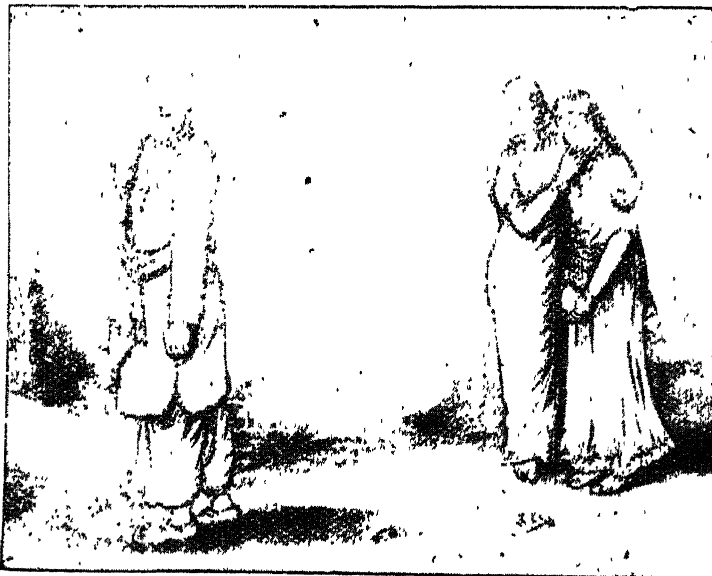
"మన బాలచంద్రుడే మరల వధూవేషమున నాటకము నడిపించును. అమ్మాయీ, నీవెఱ్ఱిమొఱ్ఱి యూహలను గట్టిపెట్టి, వివాహమండువలెనే నేడును నీవు బాలచంద్రుని వేషముతో మెలఁగ వలయును," అని వీరరుద్రగజపతి శాసించెను.

నేలను మోఁకరించి యన్నపూర్ణాంబ, "నాన్న గారూ, నిష్ప్రయోజకములైన బాష్పములతో మిమ్ము బాధింపను. ఒక్కటి మాత్రము కటాక్షింపుఁడు. మీరను కొన్నట్లు జరిగినయెడల, నా వజ్రపు బాఁకు నాకు బాసట యగుటకు ముదల యిండు. పతితోడి సహగమనము పరమధర్మము గదా సతికి?" అని ప్రార్థించెను.

మాదమ్మాదేవి తటాలున లేచి కూఁతును కౌఁగిట గ్రుచ్చి, "మా వెఱ్ఱితల్లీ, కన్యకవైన నీకు సహ గమన కర్మమేమే? నీవు దీర్ఘసుమంగళివై వర్ధిల్లుము. అమ్మా, మీనాన్నగారి మాట వినుకొమ్ము. ఉత్తమ రాజకుమారుని కిచ్చి నీకు వారు పెండ్లిచేయఁ గలరు," అని గడ్డము పట్టుకొని బుజ్జగింప సాగినది.

వెడనవ్వుతో, "మాఱుమను మున్నదఁటమ్మా; మనలో?" అని యన్నపూర్ణాంబ యడిగెను.

వెట్టిపోవునట్లు మొగము చిట్లించి పెద్ద యడు గులతో గుమ్మము వఱకును నడిచి, "చీఁకటి పడులోపు ననే యమ్మాయి యిక్కడకు వచ్చియుండవలయును సుమీ," అని పలికి, వీరరుద్రుఁ డపరరుద్రుఁడయి బయటికి వెడలెను.

వీరరుద్రుఁ డపరరుద్రుఁడయి బయటికి వెడలెను.

౬

కనకగిరి యందలి కన్యకాంతఃపురమునకుఁ గలిసి యున్న ప్రమదావనమున నొక పొదరింట జలువరాతి తిన్నెపయి నొంటిగాఁ జెక్కిటఁ జేయి చేర్చుకొని యన్న పూర్ణాంబ కూర్చుండెను. తాను బంపిన గుప్తసందేశము భర్తకు బోధపడెనా లేదా యన్నది యామెకుఁ బట్టుకొన్న చింత.

ఇంతలో గొలగొల—కిలకిల—దులదుల మాట లాడుచు, నవ్వుచుఁ, బరువులు వాఱుచు, నామె నెచ్చెలు లచ్చోటికి వచ్చి పడిరి. లోపటి చింత కనఁబడనీయకుండ నన్నపూర్ణాంబ ప్రసన్నవదనము దాల్చినది.

"ఏమమ్మా, చెల్లీ, అన్నపూర్ణా, మఱఁదిగారిని మనస్సునఁ దలఁచుకొనుచు మమ్ము మఱచినట్లున్నావు?" అని యందఱికంటెఁ బెద్దది తిరుమలమ్మ.

"కాదమ్మా తిరుమలక్కా, మఱఁదిగారు మహా సరసులు. * * * వారికి మెప్పు కలిగించుటెట్లని చెల్లెలు దిగులుపడుచున్నది," అని వెంగళమ్మ.

"వెంగళక్కా,—కాదు, కాదు; వెంగళప్పవే నీవు కాకున్న, శోభనమును గోమటిబేరముతోఁ బోల్చు వెఱ్ఱివారుందురా? కోమటి కున్నట్లు మఱఁదిగారికిఁ గుడబొజ్జ యున్నదనుకొంటి వా యేమి?" అని నాగమ్మ.

"నాగక్కా, వెఱ్ఱివెంగళప్పయని దానిని వెక్కిరించితివిగాని, యంతకంటె నీపేరే నీకు హెచ్చు సార్థకమైనది. తెలివితక్కువ నాగ మ్మవు గనుక వెంగళక్క మాటలయందలి స్వారస్యము నీవు పోల్చుకొన లేకుంటివి. మన యన్నపూర్ణక్క * * కూరుచుండును. బావగారు కొసరికొసరి యడుగుదురు" అని యోబళమ్మ.

"ఓబళక్కా, ఓ! బళా! యని నిన్ను మెచ్చ వచ్చును. * * * * * * * అన్నపూర్ణక్కతో సరిసమానమైన కవితాశక్తి కలదన్న పేరుపడిన నీ కిది యొక లెక్కా? అన్నపూర్ణక్కా, వారి యెక్క సక్కెపు మాటల కెక్కడకు? బావగారి కొసరు లవసరము లేకుండనే నీవు నీవి వదలుదువు," అని యందఱిలోఁ జిన్నది వరదమ్మ.

ఇట్లెవరికిఁదోఁచినట్లు వారు శోభనపుఁ బెండ్లి కూఁతుతో సరససల్లాపము లాడసాగిరి. లోని సంతోష మాఁపి, లేని రోషముఁ జూపి, యన్నపూర్ణాంబ కసరిన కొలఁది సఖుల విసరులు హెచ్చినవి. ముమ్మరమైన యీ వేడుకలో వారు మునిఁగియుండగా దాసి యొకతె బిరబిర వచ్చి, "రాయలవారియొద్దనుండి యుగాదికానుకలు మన యన్నపూర్ణాదేవి గారికి" అన్నది.

వెంటనే కృష్ణరాయలవారి పరిచారికలు నలుగురు నాలుగు బంగారుపళ్లెరములను నేలకు దింపి, చేతులుమోడ్చి నిలువఁబడిరి. మొదటిపళ్లెరములో జలతారు జిలుగుబుటే దారు పనిగల పసుపుపచ్చ బనారసుచీర, మంచి ముత్యములు పెట్టికుట్టిన వంగపండు రంగు మొకమలు రవిక; రెండవదానిలో నానావిధ నవరత్నఖచిత స్వర్ణాభరణములు; మూడవదానిలోఁ బసుపు, కుంకుమ, చందనము, పరిమళద్రవ్యములు, పుష్పములు; నాలవదానిలోఁబసుపు రాసిన తాటాకు.

ఆ తాటియాకును దీసి వరదమ్మ, "మేలుత్ప్రేక్షీయ సుందరాకారము"—అని చదువ మొదలుపెట్టినది.

తటాలుమని యన్నపూర్ణాంబ యా తాటాకు లాగుకొనెను.

నవ్వుచుఁ దిరుమలమ్మ, "అవును. వరదమ్మ చిన్నతనముచేతనే కమ్మతీసి చదివినది గాని, యట్లు చదువఁ వచ్చునా? పచ్చిపచ్చిగా నే మేమివ్రాసిరో దానిలో మఱిది గారు?" అన్నది,

"ఆకారవర్ణనముతో నారంభించిన వారు నఖశిఖ పర్యంతము శివమెత్తినట్లు పొగడక విడుతురా?" అన్నది వెక్కిరింపుగా వెంగళమ్మ.

.... యిరువదియైదేండ్ల పడుచు పెండ్లికొడుకు" అని నవ్వుచుఁ గలిపినది నాగమ్మ.

"పద్యమా, గద్యమా, బావగారువ్రాసినది?" అని యడిగినది వరదమ్మ.

"అది మన యోబళమ్మ చెప్పవలయును. అన్నపూర్ణాంబ చెప్పఁగలదుగాని, చెప్పదు," అన్నది తిరుమలమ్మ.

ఓబళమ్మ కొంచెము యోజించి, "పద్యమే కాని, పద్యారంభము కాదు. వరదమ్మ తప్పుగా రెండవప్రక్కను జదివినది. ఆరంభము మొదటి ప్రక్క నుండును," అనెను.

తిరుమలమ్మ, "ఓబళమ్మా, చూతము మఱి నీశక్తిమఱదగారు రెట్లువ్రాసియుందురో యూహించి పద్యమును బూర్తిగాఁ జెప్పుము" అని కోరినది.

"అవు నవును," "బాగున్నది," "మఱి చెప్పవే," అని వెంగళమ్మ, నాగమ్మ, వరదమ్మ, యొక్కసారిగాఁ జేకలు వేసి యోబళమ్మ చుట్టును మూగిరి.

ఓబళమ్మ యొప్పుకొని, యరగడియ నిశ్శబ్దము మాత్రము కోరినది; అట్లే మౌనము దాల్చి యామె చుట్టును దక్కిన నలుగురు కూరుచుండిరి.

అన్నపూర్ణాంబ వరదమ్మ చేతి నుండి కమ్మ లాగుకొన్నందులకుఁ గల కారణము సూక్ష్మబుద్ధి గల

చనవరులు గ్రహించియే యుందురు. తన సందేశమందలి కీలకము తెలిసినది గనుక, వరదమ్మ వ్రేలుడిగాఁ జదివిన భాగములోనే 'రాయలు' అన్న పద మేర్పడినట్లు వారికి స్పష్టపడి యుండును. ఇప్పుడు సందు దొరకినది కాఁబట్టి యన్నపూర్ణాంబ కమ్మ నామూలాగ్రముగాఁ జదివెను. అం దిట్లున్నది :

మేలుత్వదీయ సుందరాకారము బల్యోగ్యము
సభాసదుల్ సారు స్తుత్యర్హమనిరి నీవున్గొమ్మా
యుగాది కొన్కలివి కృష్ణదేవరాయ ప్రాణప్రియా.

నడిమి యక్షరములను వెనుకటి యట్లే తీసి త్రిప్పి నప్పుడు, "ప్రియ దేవి కాయువు నిత్యసౌభాగ్యము రాయలు," అని తేలును. అదిచూచి, తనసందేశమందలి కిటుకు భర్తకుఁ దెలిసినదిగదా యని యన్నపూర్ణాంబ నిబ్బరపడినది.

అరగడియయైనదని వరదమ్మ యనఁగానే పద్యము పూర్తియైనదని చెప్పి యోబళమ్మ యిట్లు చదివెను.

"ఉ. ఆరసి చూడఁగా రతికి నన్నిట మేలు త్వదీయసుందరా
కారము, మేలు మే! లటులుగాన...................
గోరి, నిమేషమబ్దమనుకొంచుదినంబునుబుచ్చుచుంటి దే
వీ, ..., వీలుగ...............మీ నిరీక్ష."

ఆపద్యమువిని, "మేలు!" "బళీ!" "భేషు!" "సేబాసు!" అని చప్పట్లు చఱచి, సఖులెల్ల గొల్లున నవ్వసాగిరి. అన్నపూర్ణాంబ చెక్కుల గులాబిసిగ్గుచేతఁ జెంగల్వపూరంగుగా మాఱినది

ఇట్లు వారు సందడిగానున్న సమయమున మాదమ్మాదేవిగారి యాంతరంగిక పరిచారిక యచ్చటికి వచ్చి, పెండ్లియందువలెనే యీనాఁడును దేవిగారే యన్నపూర్ణాంబకు స్వయముగా ముస్తాబుచేయుటకు ముచ్చటపడుచున్నారని చెప్పి, రాజపుత్రికను వెంటఁబెట్టుకొనిపోయెను.

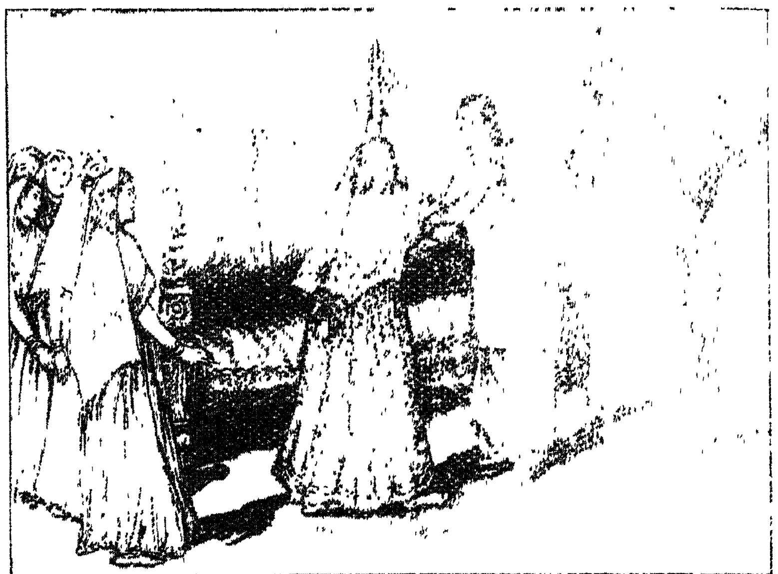
౧౦

శోభనపు గది యంతయు స్త్రీమయము. పెండ్లి కూఁతు వంక నున్న పేరంటాండ్రు ముప్పదిమంది కంటె హెచ్చు; అంత కంటె హెచ్చు పెండ్లికొడుకు వంక వచ్చిన పేరంటాండ్రు. వా రందఱును గట్టుకొన్న పట్టుచీరల పలు తెఱంగుల రంగులొకదాని వెంబడి నొకటి తోఁచి, వేళగానివేళ నింద్రధనుస్సుల నీనుచుండెను; పెట్టుకొన్న నగలయందలి వజ్రములు దీపకాంతిని దళుక్కున మెఱసి, చోటుగాని చోటఁ గ్రొమ్మెఱుంగులను గ్రుమ్మరించుచుండెను. అత్తరు, పన్నీరు, పునుఁగు, జవ్వాజి, యగరువత్తులు మొదలగు సుగంధద్రవ్యముల పరిమళము మల్లికాదిపుష్పసౌరభముతోఁ గలిసి గుబ్బుమనుచుండెను.

పీఁటల మీఁది తంతు సాంతమైనది; దంపతులు పానుపెక్కుటయే తరువాయి.

మంచము చేరిన వెంటనే రాయలు పర్యంకమధ్యభాగమును గుడిచేతితో గట్టిగాఁ దట్టెను. కుట్లు తెగినట్లు పటపటధ్వని పుట్టి, పఱుపు, దుప్పటి, తలగడలు, బాలీసులు, దిండులుఁ గలిసి పర్యంకమధ్యభాగమెల్ల గుబాలునఁ గూలఁబడి దిగువ నెచ్చటనో లోఁతు నీటను దబ్బునఁ బడిన చప్పుడు వినఁబడినది. మంచము నాలుగు కోళ్లు మాత్రమే మిగిలినవి.

పానుపుకూలఁబడుచున్న కాలముననే పెండ్లికొమార్త

చేయియెత్తి బాకుతో రాయలగుండెమీఁదఁ బొడిచెను. బాకుకొన వంగినదిగాని రాయలకు గాయముఁ గలుగలేదు.

రాయల వెంట నున్న పేరటాండ్రు దడాలునఁ దమ మొలల నొడ్డాణముల వలె నున్న కత్తులను పైకి లాగి, రాయల చుట్టును నిలిచిరి. వారిలో నిరువురు పెండ్లికొమార్తను బట్టకొని చేతులు వెనుకకు విఱిచికట్టిరి. బలమును బట్టి రాయల పేరటాండ్రు స్త్రీవేషమున నున్న కొజ్జాలనుట స్పష్టము.

శోభనపు గది యందంతటను గగ్గోలు, గలిబిలి, గందరగోళము! ఎక్కడనో యేదో బాకా యూదిన ధ్వని వినిపించినది. అంతఃపురమం దంతటను గలకలము, కలవరము, కంగారు! అటు పరుగెత్తువారు, ఇటు పరుగెత్తువారు, ఒకరి నొకరు త్రోసికొని పోవువారు, త్రొక్కుకొనిపోవువారు, "ఏమి యేమి?" యనువారు, "ఎక్కడెక్కడ?" నని కేకలువేయు వారు, స్త్రీలు, కొజ్జాలు, పురుషులు,పరిచారికలు,పరిచారకులు,భటులు, ప్రభువులు, భటులు, పరిచారకులు, పరిచారికలు, పురుషులు, కొజ్జాలు, స్త్రీలును గలిసి పెద్దసమ్మర్దము తేలినది. ఎక్కడనుండియో తిమ్మరసుమంత్రి యుట్టిపడి, రాయల ప్రక్క నిలుచుండెను. ధణంధణధణంధణ మని రణభేరిధ్వని యనుక్షణమును మ్రోఁగసాగినది.

పరుగుపరుగునఁ బదునాఱేండ్ల పడుచువాఁడొకఁడు వచ్చి, "ప్రాణభిక్ష! ప్రాణభిక్ష! నాజననీ జనకులకుఁ బ్రాణభిక్ష!" అని రాయలవారి పాదముల మీఁద బడెను.

"ఎవరవు నీవు? నీజననీజనకు లెవరు?"

"ఏలినవారి దేవిని; అభాగ్యురాలను; అన్నపూర్ణను."

తటాలున వంగి, "దేవీ లెమ్ము," అని కృష్ణరాయలు చేయూత యిచ్చి యన్నపూర్ణాంబను లేవనెత్తి "ఏరీ, మాయత్తమామలు?" అని యడిగెను.

"గూఢమైన సొరంగపు మార్గమునఁ గోటలో నుండి పాఱిపోవుచున్నారు. నాయందుఁ గటాక్షించి వారిని బట్టకొనకుండ దేవరవారి సైనికుల కాజ్ఞ పెట్టఁ బ్రార్థన. వారు వింధ్యపర్వతమునకుఁ బోయి తలదాఁచు కొందురఁట!"

తిమ్మరసుమంత్రి ముఖము వంకఁ జూచి, రాజు దేవి కోరికకు సమ్మతించెను, "చంపఁదగిన యట్టిశత్రువు తన చేతఁ జిక్కెనేని గీడుచేయరా," దన్న నీతి నీతియుగంధరుఁడును స్వామికార్య ధురంధురుఁడు నైన యా మంత్రిశేఖరుఁ డెఱుఁగనిదా?

పెండ్లికొమార్త వేసమును జూపించి రాయలు, "ఇది యెవరు? ఆఁడుదా? మగవాఁడా? కొజ్జాయా?" అని చిఱునవ్వుతోఁ బ్రశ్నించెను.

అన్నపూర్ణాంబ, "మాతండ్రి గారి యుంపుడుకత్తె కొడుకు. పితాజ్ఞమూలమున నే యీయకార్య కరణము నకుఁ బూనుకొనినాఁడు. ఇతనిని విడిపించి వింధ్యకుఁ బోవ ననుజ్ఞ యొసఁగుఁడని మనవి, "అని విన్నవించినది.

"దేవీ, అటు కాదు. నీవేషమును వేసిన హేతువున నీతని యందు మాకుఁ బ్రీతి కలిగినది. మీతండ్రిగారు రాజ్య మితని కిచ్చెదము. భయపడి పలాయితులైరి కాని, యున్న యెడల మా మామ గారికైనను హాని చేయక వారి రాజ్యమున వారిని నిల్పియుందుము, "అని రాయలు పలికెను.

ఓహో! ఏమి క్షమ! క్షమ నేలుటకుఁ దగిన వాఁడె యా రాజనారాయణుఁ డనుటకు విష్ణుచిత్తీయమున యామునాచార్యుని నోట నతఁడు పలికించిన రాజనీతి వాక్యములు సాక్ష్యములు.

* * * * *

పూర్వదిగ్విజయ యాత్ర పూర్తి కావించి విద్యానగరమునకు వెళ్లిన పిమ్మట, శ్రీకృష్ణదేవరాయఁడు అన్నపూర్ణాంబను విధ్యుక్తముగా వివాహము చేసికొనెను. అప్పటి కప్పుడే కటకదేశాధీశ్వరుఁడైన ప్రతాపరుద్రగజపతి పుత్రికయైన తిరుమలాంబ నతఁడు పెండ్లియాడి యుండెను గనుక, అన్నపూర్ణాంబ కృష్ణరాయలకుఁ బట్టపు దేవి కాక చిన్నాదేవియైనది. పట్టమహిషియైన

రుక్మిణి మీఁది కంటె సత్యభామయందు శ్రీకృష్ణుని కెట్లో, యట్లే యన్నపూర్ణాదేవి మీఁదఁ దిరుమలదేవి మీఁది కంటె శ్రీ కృష్ణదేవరాయలకు మక్కువ యెక్కువ. తల్లిదండ్రులను గాదని తనయెడల సత్యముగా వర్తించిన భామ సత్యభామ కాదా, మన కృష్ణునకు!

* * * * *

రాయల ప్రాణరక్షణమునకుఁ గల్యాణమునకుఁ గారణములు, అన్నపూర్ణాదేవి పంపిన యుగాది కానుకలు. చదువరులారా, ఇట్టి యుగాది కానుకలు మీకును లభించునుగాక!

తే. గీ. క్రొత్త సంవత్సరంబు మీకు, భవదాప్త-
జనులకుఁ బ్రమోదకరమయి జరుగుఁ గాక!
ఇట్టి సంవత్సరంబు లనేకము లిటు
మీఁద మీకుఁ గల్గుతఁ బరమేశు కృపను.

[అనుబంధము]

1. (మొదటి పద్యము) — వివరంబు=రంధ్రము, కాన్=కాఁగా (అయిన పిమ్మట) అరయుమా=చూడుము.

2. (అన్నపూర్ణాదేవి లేఖ)—నేను జేసికొన్నదే బంగారుపువ్వుల పూజ యనిపించుకొనును! ఆట్టిపూజ చేయుటచేత నేకదా మీకు భార్యనై పవిత్రురాల నైతిని? నన్నుఁబోలిన స్త్రీ లోకములో నుండునా? నాపాటి యాఁటది (యాడుది), అల=ఆ, రమ(లక్ష్మి)కాదు. కాదు + ఆ + ఉమ = ఆ పార్వతి కాదు. వివేచనము వరుసన్=ఆలోచించి చూడఁగా, ఒకవేళ, రాజమౌళి యోష = శివునిభార్య(పార్వతి), ఔనా? = ఔనేమో? [ఏలయన, నావలెనే యామె రాజమౌళి (చంద్రమౌళి) యోష]. ఆ సకి పేరునిక్కిన్=ఆపార్వతియొక్క యన్నపూర్ణ యన్నపేరు నాకును గలదు. భవాని (పార్వతి) ప్రేమమూలమున మగని విడిచి గడియయైన నుండఁబోదు. (నేను నట్లే యనుట). నన్నుఁ జూచుకొన్నట్లే నాప్రతిమ చూచుకొందురన్న దుర్భ్రమము (లేనిపోని యాశ) పుట్టి, యుగాది కానుకగా చేసిపంపుకొంటిని. (నా) భక్తిని బరీక్షించి, మీరు త్రిప్పుదురా? (కానుక త్రిప్పివేయరనుట). ఎప్పటికైనను నేను మీకు విధేయురాలనే యగుదాను. మరుఁడు (మన్మథుఁడు), తావకారి= (రూపమున) మీకు శత్రువు. మన్మథశత్రుత్వమున మీరీశ్వరులుగనుక, నేను, అచలజాతన్=పార్వతిని (స్థిరస్వభావముగలదానను) అన్నపూర్ణ(వ్రాలు).

3. శా. హేమాభాంగవిభాధరారుణిమ వ
క్త్రేందుప్రభాశ్రీలఁ ద
ద్భామారత్నము వొందదయ్యె మును త
త్తద్వర్ణయుక్తాఖ్యలన్;
శ్యామాత్వం బళి గర్వధూర్వహకచ
చ్ఛాయాచ్ఛటం గాంచెఁ నొఁ
గాఁ? మున్నిట్టి శిరఃప్రధానమను వా
క్యం బెమ్మెయిం దప్పునే?

—ఆముక్తమాల్యద, ౫ ఆ., ౮ ప.

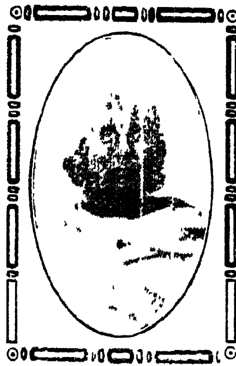
తాత్పర్యము—ఆ చిన్నదానికి శరీరముయొక్క హేమవర్ణముఁబట్టి హేమయన్నపేరుకాని, పెదవియొక్క యరుణవర్ణముఁబట్టి యరుణయన్న పేరుకాని, ముఖముయొక్క చంద్రవర్ణముఁబట్టి చంద్రయన్న పేరుకాని కలుగక, తుమ్మెదల గర్వము నణఁచు కురుల శ్యామ (నీల) వర్ణముఁబట్టి శ్యామయన్న పేరు ముందుగాఁ గలిగినది. (శ్యామయనఁగా యౌవనమధ్యస్థయైన స్త్రీ). అది సహజమే. సర్వావయవములలో శిరస్సు ప్రధానమని లోకములోఁ బూర్వమునుండియు నున్నమాట యెప్పుడును దప్పదు.

ఆయుర్వేదవైద్య అంగర వెంకటాచార్యులుగారి ఔషధములు

షట్పల గంధకచూర్ణము

ఏజాతి సవాయియైనను మాన్పునది. మచ్చలు, పుళ్ళు, పొక్కులు, బగ్గి, కీళ్ళు పట్లు, మూత్రనాళములందలి రణములు, దద్దుర్లు, సామాన్యకుష్టులు, మూలశంఖ రోగములును పోనణచును. పథ్యము బాగుగా చేయవలెను. నూనె, పులుసు పనికిరావు.

4 తులములుగల డబ్బీ ఖరీదు రు 2-0-0 లు

సెగ లేహ్యము

పచ్చని, ఎరుపు, తెలుపుగల యెవ్విధమైన సెగరోగమునైనను 3 దినములలో మంట, పోటు తగ్గించి, మరియు స్రవించుట మూత్రము కొద్దికొద్దిగా పడుట మూత్రనాళములోనిపుండు క్రమేణా కొంతకాలము సేవించుటచేత తగ్గును, పథ్యము లేదు.

డబ్బీ రు 1-8-0

వంట ఔషధములు

పూర్ణచంద్రోదయము—క్షయరోగములకు మేహములకు	తులం రు	14-0
వసంతకుసుమాకరము—అతిమూత్రవ్యాధులకు	,,	16-0
కనకబాలసూర్యోదయము—జీర్ణజ్వరములకు	,,	10-0
రజితచంద్రోదయము—శుక్లనష్టమునకు	,,	4 0
లక్ష్మివిలాసరసము—శ్లేష్మఉడుకులకు	,,	4-0
తామ్రలోహరసాయనము—వాతములకుశూలలకు	,,	4-0
వైక్రాంతచంద్రోదయము—శ్లేష్మవ్యాధులకు	,,	4-0
కాంతవల్లభరసము—క్షయలకు, ఉబ్బులకు	,,	4-0
షడ్భాగషడ్గుణము—ఉడుకులకు వంటిపిల్లలదగ్గులకు	,,	2-0
సింధూరభూషణము—గర్భిణీ స్త్రీలవ్యాధులకు	,,	2-0
రసరాట్టు—శ్లేష్మరోగములకు	,,	2-0
లోహరసాయనము—శ్వాసకాసలకు	,,	2-0
రజితలోహరసాయనము—శ్లేష్మఉడుకులకు,దగ్గులకు	,,	4-0
వాతరాక్షసము—సమస్తవాతములకు	,,	4-0

ఖజిలీ ఔషధములు

కాలకూటము—సన్నిపాతము మొదలగుజ్వరములకు	,,	2-0
వాతవిధ్వంసి—వాతములకు, సూతికలకు	,,	3-0
సన్నిపాతభైరవి—సన్నిపాతములకు,అతిసారములకు	,,	2-0
ప్రతాపలంకేశ్వరం—జ్వరములకు, బాలింతరోగములకు		2-0
సూర్యావర్తి పైత్యములకు దద్దికి	,,	2-0
శీతాంశురసం—జ్వరములకు	,,	0-8
ఆనందభైరవి—విరోచములుకట్టుటకు, జ్వరములకు	,,	0-8
క్రవ్యాది—అజీర్ణములు తగ్గించుటకు	,,	1-0
గ్రహణికవాటము—గ్రహిణికి	,,	0-8

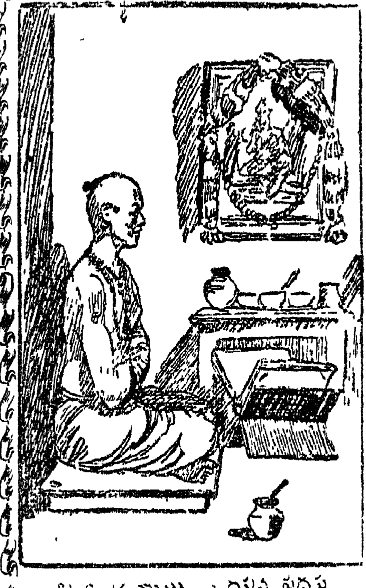
భస్మములు

శతపుట అభ్రకభస్మం—మేహములకు	,,	4-0
శతపుటలోహభస్మం—ఉబ్బుపాండువులకు	,,	4-0
కాంతభస్మం—రక్తమును బాగుచేయుటకు	,,	2-0
మాండూరం—ఉబ్బులకు	,,	2-0
రజితభస్మం—శుక్లనష్టమునకు	,,	3-0
తామ్రభస్మం—శ్లేష్మరోగములకు	,,	2-0
శ్వేతాభ్రకభస్మం—ప్రమేహములకు కుసుమరోగములకు	,,	1-0
నాగభస్మం—వీర్యవృద్ధికి	,,	2-0
వంగభస్మం—మేహములకు	,,	1-0
వైక్రాంతభస్మం—శ్లేష్మరోగములకు	,,	2-0
హేమమాక్షికభస్మం—హృద్రోగములకు	,,	1-0
సిలాజిత్తుభస్మం—నిక్కాకలకు	,,	0-8
పగడభస్మం—దగ్గులకు	,,	0-8
ముత్యపుచూరుభస్మం -దగ్గులకు	,,	0-8
అన్నభేదిభస్మం- అజీర్ణములకు	,,	0-4
శంకభస్మం—శూలలకు	,,	0-4
అష్టసుద్ధులగంధకం—మేహములకు, కుష్టులకు	,,	2-0

శ్రీ పట్టాభిరామ వైద్యశాల, రాయవరము, తూర్పుగోదావరిజిల్లా.

భక్తవిజయము చదువక ముందు.

౧. మహాక్షత్రప రుద్రదమనుడు

క్రీస్తుశకము రెండవశతాబ్దమున నుజ్జయినిరాజధానిగ పశ్చిమ హిందూదేశమును పాలించిన క్షత్రపరాజు. జయదమనునికొడుకు చస్తనుని మనుమడు. తన తండ్రికాలమున నతనినోడించి తమ రాజ్యమును గౌతమీపుత్ర శ్రీ శాతకర్ణి హరించగా, శాతకర్ణి కుమారు డగు వాసిష్ఠీపుత్ర శ్రీ పులుమావిని తా నోడించి మరల తమ పూర్వ రాజ్యమును సంపాదించి వృద్ధిపఱచెను. పులుమావి తనయల్లుడే యయినందున నతనిని రెండుమారు లోడించియు వేఱుకీడు దలపలేదు. ఇతని రాజ్యము, సౌరాష్ట్ర, మాళవ, కచ్ఛ, సింధు, కొంకణ దేశములతో జేరి గొప్పదై యుండెను.

౨. చస్తనుడు

క్షత్రపరాజ్య స్థాపకుడు క్రీస్తుశక ప్రథమశతాబ్దారంభమున, నుజ్జయిని రాజధానిగ మాళవ దేశమును పాలించెను.

—కొ. నరసింహాచారి.

చిత్రకారుడు: శ్రీవరదా వెంకటరత్నం గారు.

౧

"అమ్మడూ! నాన్నగారొచ్చారేమో, ఒకమారిల్లా రమ్మనూ."

"ఇంకారాలేదు. ఈవేళ ఆలస్యంగా వస్తారు కాబోలు" అని ఒక పదిహేనుసంవత్సరాల బాలిక చక్కని తాటాకుల కుటీరంముందున్న మాలతీపందిట్లో నిలబడి తల్లికి జవాబు చెప్పింది.

అస్తమిస్తూవున్న సూర్యకిరణాలు ఆ అమ్మాయి సుకుమార మూర్తిమీద ప్రసరిస్తున్నాయి. కుటీరంచుట్టూ వున్న పూల మొక్కలూ, పైగా కనుచూపుమేర వ్యాపించివున్న శాద్వలస్థలాలూ సూర్యకిరణ ప్రవాహంలో మునిగి మనోహరంగా వున్నాయి. గాలిచేత పూలమొక్కలన్నీ తల లూపుతున్నాయి. రంగురంగుల సీతాకోకచిలకలు తోటలో అన్నివేపులా యెగురుతూ పాఠశాలలోనుండి విడిచిపెట్టబడిన బాలికలలాగు కళ్లపండువుగా వున్నాయి.

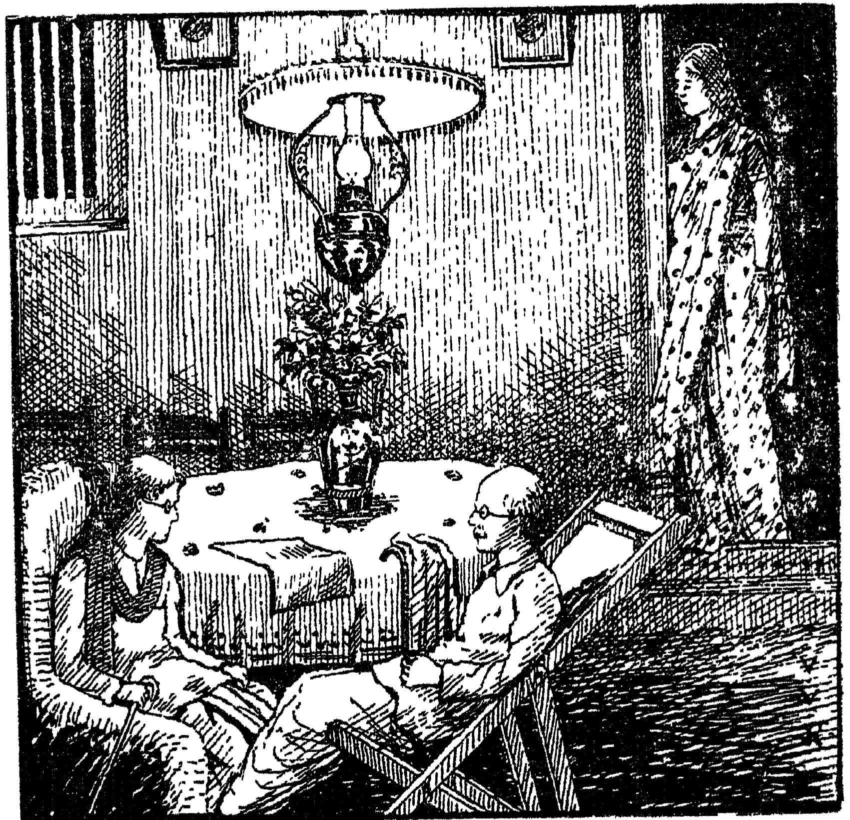
కుటీరానికి ముందుగా ఒక ఫర్లాంగు దూరంలో గోదావరినది నిర్మలజలంతో ప్రవహిస్తుంది. నదికితూర్పుగావున్న పర్వతాలు సంధ్యాకాంతిలో యెర్రగా కనబడుతున్నాయి. పడమటిగట్టునవున్న కొండలనీడలు క్రమంగా పొడుగులై తూర్పువేపు కొండలమీద పాకుతున్నాయి. ఆఅమ్మాయి ఆవరణగేటులో కూచుని గోదావరీ యిసక తిన్నెలవేపు చూస్తూంది.

సాంధ్యరాగం పోయి సన్నని చీకట్లు వస్తున్నాయి. అప్పు డిద్దరుపురుషులు చురుగ్గానడుస్తూ యిసకతిన్నెలని దాటి కుటీరందగ్గిరకి వచ్చేరు. బాలిక "నాన్నగారూ?" అని సవికర్కంగా పలికింది.

"ఏమమ్మా!" అని ముందుగా నడుస్తూవున్న యాతడు కూతురికి బదులు పలికిన తర్వాత వాళ్లందరూ లోపలికి వెళ్లారు.

"రంగాచార్లూ! ఇలా కూర్చోవోయ్ యీ కుర్చీమీద" అని గృహయజమాని తనతో వచ్చిన యువకుడితో చెప్పి హాలులోవున్న కుర్చీ చూపెట్టి తనూ ఒక కుర్చీమీద కూచున్నాడు.

ఆహాలు కొంచెం విశాలమైందే. అందులో నాలుగైదు పడక కుర్చీలూ, రెండు పేముకుర్చీలూ వున్నాయి. మధ్యగా ఆరుపలకల మేజాబల్ల (hexagonal table) ఒకటి వుంది. దానిమీద రంగు రంగుల పువ్వులు కుట్టినగుడ్డ ఒకటి పరిచివుంది. ఆ బల్లమధ్య ఒక చక్కని పింగాణీ కూజాలో రకరకాల పువ్వులు అతిసలమధ్య అందంగా అమర్చబడివున్నాయి. ఇంటి నడికప్పుకి వేలాడుతూ ఒకయినప

"వంటఅయింది మడిగట్టుకోవచ్చు"

గొలుసుకి తగిలించబడి ఒక "హ్యాంగింగ్ లైట్" (hanging light) మంచి కాంతితో హాలుని పూర్తిగా నింపేస్తూంది.

వాళ్లిద్దరూ అల్లా కూచుని యిష్టాగోష్ఠి మాట్లాడుకుంటూ వుండగా లోపలినుంచి ముప్ఫైయైదు సంవత్సరాలు వయస్సుగల స్త్రీ వచ్చి, "వంట అయింది. మడిగట్టుకోవచ్చు" అని చెప్పింది.

ఆవిడ అట్టే పొడుగూ పొట్టీ కాకుండా సమానమైన యెత్తు గలిగివుంది. శరీరం పండుతమలపాకులాగ కాంతివంతమైంది. కొద్దిగా స్థూలకాయం. చుట్టూ జరీపుడకంచు యెర్రపట్టుచీర కట్టుకుంది. చేతులు పొట్టిగా కత్తిరించిన దక్షిణాదిరవిక తొడుక్కుంది. ముఖం తెలివితేటలనీ, ప్రసన్నతనీ సూచిస్తూన్నది. మెడలో రెండు వరసల గడియారపుగొలుసు ఒక్కటితప్ప వేరే నగలు లేవు. నాగరికతా పరిచయం కలిగి ఆమె ఒక పెద్ద ఉద్యోగస్థుడి భార్యలాగుంది.

ఆవిణ్ణి చూసి గృహయజమాని "ఇదుగో చూశావా ? ఇతను మన రామానుజాచార్లుగారి కొడుకు. రాజమండ్రీలో రెండేళ్లక్రితం 'ఇంటర్' చదువుతూ వుండేవాడు. మొన్ననే కాలేజీకి సెలవు లిచ్చేరు కదూ! ఈఉదయం లాంచిమీద 'శ్రీరామగిరి' వచ్చాడు." అన్నాడు.

ఆవిడ యిదంతా విని, "అలాగా ? ఈయేడు బి. ఏ. పరీక్షకి వెళ్లాట్టగదూ యితను ? " అంది.

"అవునవును. అన్నట్టుగ మరిచిపోయాను. రంగాచారీ ! పేపర్లన్నీ బాగా రాశావా ? "

"ఆఁ బాగానే రాశానండి. కాని యీయేడు కెమిస్ట్రీ (Chemistry) పేపరు కొంచెం టఫ్ (tough)గా వుందిలెండి."

"ఊహూ. యిప్పుడు లోకనాథయ్యరేనా ప్రిన్సిపాలు (Principal)? సోమనాథరావుగారేనా హాస్టెలు వార్డెను (Hostel warden)? విశ్వేశ్వరయ్యరు అనంతపురంనించి మళ్లా వచ్చాడా?పాపం, మంచివాడుసుమా! అరవల్లో పుట్టతగ్గవాడుకాడు."

పైవిధంగా ప్రశ్న లడుగుతూ, రంగాచారి చెప్పేసమాధానాలు వింటూ కొంతసేపు మాట్లాడుకున్న తర్వాత, ఆయన "ఏమోయ్! ఈపూటిక్కడ వుండిపో, పొద్దుపోయింది: It is too late to go home now" అన్నాడు.

రంగాచారి "పరవా లేదులెండి. ఎంతసేపూ ? ఎంతోదూరం గనుకనా ?" అని కళ్లజోడు తీసి తుడిచి, మళ్లా పెట్టుకుని, "It is only a matter of half a mile (ఒక అరమైలుదూరమేకదూ?)" అన్నాడు.

మరి అయిదునిముషాల్లో రంగాచారి గృహోన్ముఖుడైనాడు.

౨

నారాయణమూర్తి చిరకాలం రాజమహేంద్రవరంలో ప్రభుత్వ కళాశాల ప్రొఫెసరుగ పనిచేసి విద్యాధికుడని పేరు పొందినవాడు. ఉద్యోగం నుంచి విశ్రాంతి తీసుకుని రెండేళ్లుమాత్రమే అయింది. అతను బాగా ఆరడుగుల పొడుగు మనిషి. బక్కపల్చగా వుంటాడు. శరీరం పచ్చని నిమ్మపండు రంగు. తల నాలాభాగం నెరిసిపోయింది. నేత్రాల్లోని కాంతులు కళ్లజోడు అద్దాలుదాటి పైకి ప్రకాశిస్తూ వుంటాయి.

విశ్రాంతి తీసుకున్న తర్వాత జనసమూహాలతో క్రిక్కిరిసి వుండే పట్నాలంటే అతనికి తలనొప్పిగా తోచింది. ప్రకృతిసౌందర్యం నిండివుండే నిర్జనస్థలం యేదేనా చూసుకొని అక్కడ పరమేశ్వరధ్యానంలో, శాంతంగా తన జీవితశేషాన్ని గడపాలని నిశ్చయించుకున్నాడు. తినడానికి కావలసినంత ధన ముంది. అది వెచ్చించుకుంటూ భార్యతోనూ, యేకపుత్రికతోనూ ప్రశాంతమైన జీవనం గడపడానికి అతని అభిప్రాయం.

గౌతమీనది దక్కను పీఠభూమిని దాటి, తూర్పు కనుములని చీల్చుకుని సముద్రంలో కలుస్తూంది. మెలికలు మెలికలుగా తిరుగుతూ కొండల్లో రమారమి యెనిమిదిమైళ్లపొడుగుంది ఆ మహానది. తూర్పు కనుమల మధ్య గోదావరీ తీరాన్ని 'శ్రీరామగిరి' అని ఒక చిన్నపల్లె వుంది. ఇక్కడ కొండమీద ఒకపురాతనదేవాలయం వుంది. శ్రీరామచంద్రమూర్తి దక్షిణానికి వెళ్లేటప్పుడు ఈపర్వతమ్మీద కొంతకాలం నివసించేడని యిక్కడ ప్రజలు భక్తితో చెబుతూ వుంటారు.

'శ్రీరామగిరి' లెక్క పది కోయకొంపలుగల కుగ్రామం. ఊరు దాటితే తూర్పున ఉన్నతాలైన పర్వతాలూ, మహారణ్యమూ వుంటాయి. పడమట చెప్పలేనంత లోతుతో గోదావరి గంభీరంగా ప్రవహిస్తూవుంటుంది. పర్వతమ్మీద స్వామివారి ఆలయం వుంది. ఆలయం చిన్నదైనా అందమైంది. ప్రకృతిశోభలో తెప్పతేల్తూవున్న స్థలంలో కట్టబడ్డంచేత దాని అందం ద్విగుణీకృతమైపోయింది. గౌతమీనది తన శీతల శీకరాచ్ఛాదనంచేతనే నిత్యమూ తన్ను సేవిస్తూవుండగా, నదిలో పడవలమీద ప్రయాణంచేస్తూ నమస్కారాలు చేసే భక్తుల ప్రార్థనలు వింటూ వుంటాడు స్వామి పర్వతంమీదనుంచి. ఎక్కడ దేవాలయాలు కట్టినా దూరదృష్టిగలపూర్వులు సృష్టిశోభ అపరిమితంగా వుండే స్థలాలే యేరికట్టారు. ఆ నెపాన్నైనా మానవుడు ఒక్కసారి సర్వేశ్వరస్వరూపమైన ప్రకృతిని సందర్శిస్తాడుగదా అని మన పెద్దల ఆశ. గ్రామంలోనించి పర్వతమ్మీదకి చక్కనిమెట్లవరస వుంది. అక్కడా అక్కడా కొన్ని సోపానాలు మాత్రం శిథిలావస్థలో వున్నాయి. ఒక్కసారి స్వామిఆలయంనుంచి యెక్కి ఆమహోన్నత పర్వతాలవేపూ, అగాధమై మందగమనాన్ని వెంచేస్తూవున్న గౌతమీ తల్లి వేపూ ఒక్కసారి చూస్తే చాలు, జన్మ ధన్యమైపోతుంది. ఆదృశ్యం మళ్లీ వెయ్యిజన్మాలకేనా మరపునకు రాదు ? చూపుమేర నదీసైకతాలేకదా! ఈవేపు తిరిగితే అన్నీ పర్వతాలూ, అరణ్యాలేకదా! మహాశక్తి స్వరూపమైన ప్రకృతి తప్ప కలుషదుర్బలుడైన మానవుడు మన కక్కడ కనబడడు.

స్వామి అర్చకుడు రామానుజాచార్లు ఒక్కడిదే ఆవూళ్లో బ్రాహ్మణ గడప.

నారాయణమూర్తి శ్రీరామగిరికి ఒక అరమైలు దూరంలో నదీతీరాన్ని తన కుటీరం కట్టుకున్నాడు. ఉదయాన్నే లేచి స్నానం చేసి పర్వతమ్మీద స్వామిదర్శనం చేసుకొని, యేడుగంట లయేసరికి కుటీరం చేరుతూ వుంటాడు. అతని కిదంతో పుణ్యమే కాకుండా "morning walk" కూడా కలిసి వస్తుందట. తరవాత కాఫీ; గంట సేపు అమ్మాయికి చదువూ; భోంచేసి సంస్కృతగ్రంథకాలక్షేపమూ; సాయంత్రం యిసకతిప్పలపైకి షికారూ. అప్పుడప్పు డమ్మాయినికూడా తనతో షికారు తీసుకుపోతూవుంటా డాయన. ఆయనభార్యా సుంద రమ్మ ఎప్పుడోకాని వెళ్లేదికాదు.

పర్వదినాల్లో నారాయణమూర్తి కుటుంబసహితంగా స్వామి దర్శనంచేసి, కొండమీదనించి విశాలసైకతస్థలాలూ, ఆకాశాన్నంటుతూవున్న తూర్పుకనుమలూ మొదలైన ప్రకృతివైభవాలు భార్యకీ, అమ్మాయికీ చూపించి తాను సంతోషిస్తూ వుంటాడు.

మధ్యాహ్నం పనులు చక్కబెట్టుకుని, సుందరమ్మ కూతురికి వీణవాయిద్యం నేర్పి, భాగవతం చదివించుకుని వింటూ వుంటుంది. ప్రవాహపురోజుల్లో కుటీరపు గవాక్షాల్లోనించి ఆచిన్నికుటుంబం నదీ శోభను తిలకిస్తూవుంటుంది.

3

దేవాలయానికి సాలీనా మూడువేలరూపాయిలరాబడి వుంది. అందులో రెండువేలు వచ్చేభూమి అర్చకుడిది. మిగిలినది నిత్యభోగాని కయ్యేఖర్చుకీ,స్వామినౌకర్లకీ వినియోగపడాలని రాగిపట్టా లున్నాయి.

రామానుజాచార్లుకి ఒక కొడుకూ, ఒక కూతురూనూ. కొడుకు పేరు రంగాచార్లు, కూతురు పేరు నాంచారు. చుట్టుపక్కల కోయ వాళ్లకి రామానుజాచార్లు చెప్పిందే వేదవాక్యం. రెండువేల రూపాయల రాబడి వున్నప్పటికీ రూపాయేనా మార్చవలసిన అవసరం లేకుండా అతనికి అన్నివస్తువులూ వాళ్లవల్ల సప్లయి అవుతాయి. చెయ్యి చూసి ఏదో మాత్ర యివ్వడంమట్టుకి అతనికి వైద్యం తెలుసును. కోయకొంపల్లో జ్వరం వస్తే చాలు, నామాలసంచీ, అతనూ ప్రత్యక్షం. అతని మంచిమనస్సే అతనిమాత్రలకి శక్తి యిస్తోందని యెరిగినవాళ్లు అంటారు.

దగ్గిర భద్రాచలంలో కొడుకుని స్కూలుఫైనలు ప్యాసు చేయించి రాజమండ్రీ కాలేజీలో ప్రవేశపెట్టాడు రామానుజాచార్లు. రంగాచారి యిప్పుడు బి.ఏ. చదువుతున్నాడు. నారాయణమూర్తికాలేజీలో ప్రొఫెసరుగా వున్నప్పుడు యఫ్.ఏ. చదువుతూవుండేవాడు.

రామానుజాచార్లు భార్య కుమార్తెతో కలిసి అప్పుడప్పుడు ప్రొఫెసరు గారింటికి వొస్తూపోతూ వుంటుంది. సుందరమ్మకూడా నాలుగైదురోజుల కోమాటు ఆచార్లుగారింటికి వెళ్లి ఆయనభార్యతో ముచ్చటించి వస్తూవుంటుంది.

దగ్గిర బ్రాహ్మణ సహవాసం వేరే లేకపోవడంవల్ల ఆ రెండు కుటుంబాలూ చాలా అన్యోన్యంగా వుండేవి.

వైష్ణవసమారాధనలకీ, తిరునక్షత్రాలికీ "మేష్టారి" కుటుంబాన్ని ఆచార్లు ఆహ్వానంచేసేవాడు. సంస్కృతగ్రంథాల్లో సందేహాలొస్తే ఆచార్లే నారాయణమూర్తికి బోధపరుస్తూవుండేవాడు.

నారాయణమూర్తి అక్కడికి వచ్చి ఆరునెల్లయింది. నాంచారు తోచినప్పుడల్లా కుటీరానికి వెళ్లి "రాజ్యలక్ష్మి"తో ఆడుకుంటూవుంటుంది సుందరమ్మ నాంచారుని ఒకొక్కప్పుడు నాలుగేసిరోజులు కుటీరంలోనే వుంచేసేది. ఒకయీడుపిల్లలు గనుక వాళ్లిద్దరికీ బాగా స్నేహం. "శ్రీరామగిరి"కీ కుటీరానికీ మధ్య ఒకగెడ్డ గోదావరిలో కలుస్తూంది. అందులో యిసకమీద వాళ్లిద్దరూ తరుచు ఆడుకుంటూ వుంటారు. "కుటీరానికి వచ్చిం తర్వాత అమ్మాయికి company లేదు సుమా" అని నారాయణమూర్తి భార్యతో అనేవాడు. వాళ్లిద్దరూ ఒకరి నొకరు ప్రేమించుకోవడం చూసి అతను సంతోషించాడు.

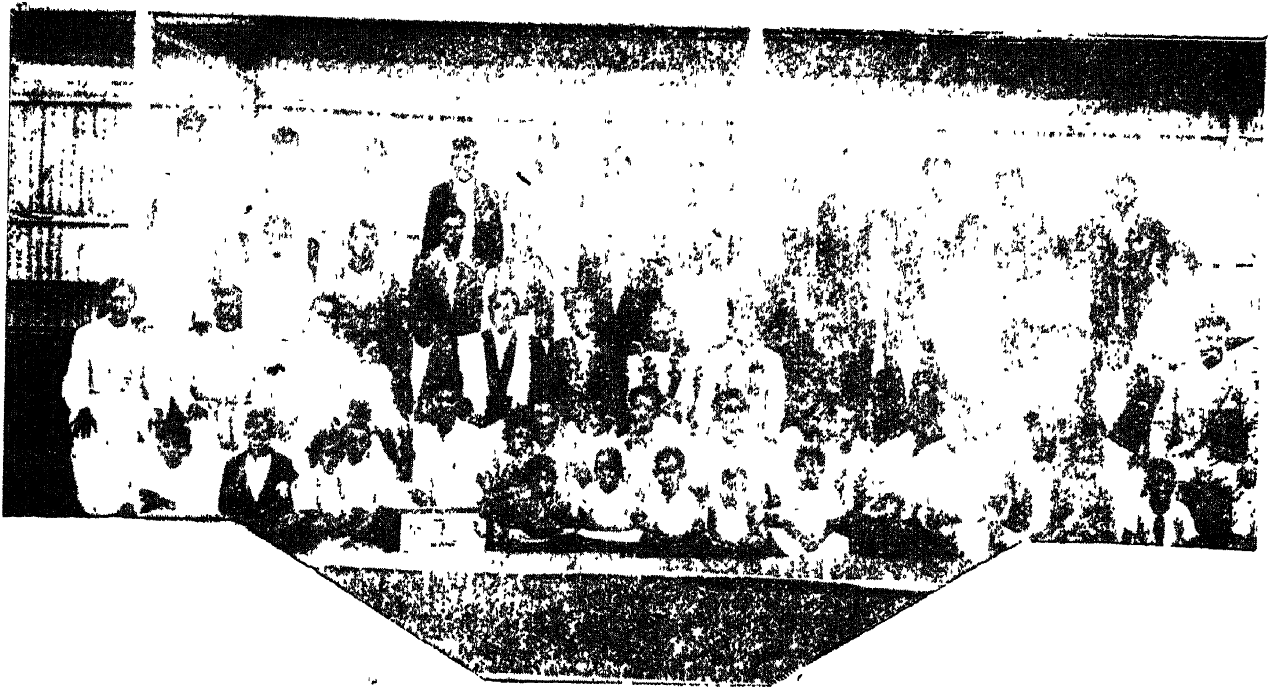
తండ్రి తనకి చెప్పిన కథల్ని రాజ్యం నాంచారుకి చెబుతూ వుంటుంది. నాంచారు "శౌనక మహర్షి" లాగ ఎంతవిన్నా తృప్తి పొందకుండా లక్షప్రశ్నలు వేస్తూవుంటుంది. నారాయణమూర్తి అమ్మాయికి పాఠం చెబుతూవుంటే నాంచారు పక్కని కూచుని వింతగా చూస్తూవుంటుంది. ఆమె యేదైనా పుస్తకాన్ని సునాయాసంగా చదవగలదు. కాని భూగోళమూ, దేశచరిత్ర యిలాంటివి ఆమెకి కొత్త. మంచికథల పుస్తకాలుకూడా విశేషంగా చదవలేదు.

అందుచేత రాజ్యం చెప్పే కథలన్నా, ఆమె తండ్రి చెప్పే పాఠాలన్నా నాంచారుకి వింతా, కొత్తానూ. రాజ్యలక్ష్మి నాంచారుకి గురువుగారై అప్పుడప్పుడు కథలు చెబుతూ వుంటుంది. అలాంటి సమయాల్లో తను చిన్నప్పుడు చదువుకున్న జార్జిగరల్స్ స్కూలు హెడ్ మిస్ట్రెస్ (Geoge Girls' School Head-mistres) లాగు తానున్నానేమో నని అనుమానం.

రాజ్యలక్ష్మి పట్నవాసపుపిల్ల, నాంచారు పల్లెటూరి పిల్ల. నాంచారు కొండల్లో పుట్టి, కొండల్లో పెరిగిం దవడంచేత పరిపూర్ణమైన అంగసౌష్ఠవం గలిగి బలంగా వుంది. రాజ్యలక్ష్మి కొంచెం బక్కపల్చగా నాజూగ్గా వుంటుంది. కాని కుటీరానికి వచ్చినప్పటి నుంచీ ఆమెకి క్రమంగా బలం కలుగుతూంది. ఇసకలో పరుగెత్తడానికి రోజూ నాంచారుతో పందెం వేస్తూ వుంటుంది. కాని రోజూ ఓడి పోతూనే వుంటుంది.

ర

ఇంతలో వేసంకాలం రావడంతోటే రంగాచారి రాజమండ్రీ నుంచి శ్రీరామగిరి వచ్చాడు. వెంటనే గురువుగారింటికి వెళ్లి ఆయన

శ్రీ సత్తి సాంబ రెడ్డి గారు

(7) కమ్మయువజన సంఘ హిందీపాఠశాల, అయితానగరప్రాకం, తెనాలి,

శ్రీ వామన రామచంద్ర నాయకుగారు

శ్రీ. ఆర్యపుత్ర డి॥ రాజమన్నారుగారు

శ్రీకవిరత్న నరసింహ శర్మగారు

ఆంధ్రదేశ హిందూమహాసభ సమావేశము, బెజవాడ.

దర్శనం చేసుకున్నాడు. గురు శిష్యు లిద్దరూ చాలాసేపు వివిధవిషయాలనుగురించి ముచ్చటించుకున్నారు. రంగాచారి తరుచు కుటీరానికి వచ్చి గురువుగారితో ముచ్చటిస్తూ వుండేవాడు. తమకి కలిగినంతవరకూ పాలూ పెరుగూ మొదలైనవాటిని కోవెల నౌకరుని పెట్టి గురువు గారికి పంపుతూవుండేవాడు.

అతనికి తెలుగులో మొదటనించీ అభిరుచి యెక్కువ. చిన్నప్పుడే అతనికి కవిత్వం చెప్పడం, వ్యాసరచనా అలవాటైనాయి. "గౌతమీ లైబ్రరీ"లో అతను తిరగెయ్యని పుస్తకం లేదు. దానికితోడు పరిపూర్ణమైన ఆంగ్లవాఙ్మయంతోటి పరిచయం ఒకపక్కా, బాల్యం నుంచీ ప్రకృతి వైభవ సమృద్ధములైన పర్వత సీమల్లోనూ, గౌతమీ తీరాన్నీ నివాసం వేరొకపక్కా అతని భావనాశక్తిని బాగా విజృంభింపజేశాయి. పరమేశ్వర స్వరూపమైన ప్రకృతిని పద్యరూపాన్ని అర్చించడం అతనికి పరమానందం.

కాలేజీలో వార్షికోత్సవాలు (Anniversaries) మొదలైన వాట్లో రంగాచారి పద్యాలకే ప్రాముఖ్యము యెక్కువ. భారతి, శారద, ప్రబుద్ధాంధ్ర మొదలైన పత్రికలు అతనిపద్యాలనీ, కథలనీ ప్రకటిస్తూ వుంటాయి. "ఆంధ్రకవిమండలి"లో అత నొక మెంబరు. యువకవుల్లో అతనికి మంచిస్థానం వుందని పెద్దలు ఒప్పుకున్నారు.

*   *   *   *   *

ఎండాకాలం. సాయంత్రం నాలుగు గంట లౌతూంది. తూర్పు కనుమల ఉన్నతశిఖరాలు సూర్యకాంతిలో బంగారు పోత పోసుకున్నాయి. వేడిగాడుపులు కొద్దిగా తగ్గాయి. దూరాన్ని కొండపోళ్ల లోనించి పొగలూ, మంటలూ కనబడుతున్నాయి. ఒక లేళ్లగుంపు బెదురుతూ, బెదురుతూ కొండలోయలోనించి దిగి గోదావరీ జలాన్ని అతి ఆప్యాయనంగా తాగి మళ్లీ త్వరున పారిపోయింది. జనసంచారం యెక్కడా లేదు. కొండశిఖరాన్ని ఒక పెద్దబండరాతిమీద ఒక 'అడివిపిల్లి' కూచుని గోదావరివంక చూస్తూంది.

రంగాచారి ఒక్కడూ గోదావరిఒడ్డున యిసకలో కూచుని యేవో కూనిరాగాలు తీస్తున్నాడు. ఒక పావుగంటలో నారాయణమూర్తికూడా అక్కడి కొచ్చాడు. యథోచిత మర్యాద లైన తర్వాత నారాయణమూర్తి "రంగాచారీ! యీమధ్య కొత్తపద్యా లేమైనా రాసేవా?" అన్నాడు.

రం:—(చిరునవ్వుతో) "కొద్దిగా రాసేనండి. ఈమధ్య పరీక్షల తొందరనించి తీరుబాటు లేదుకదూ? ఇక్కడ కొచ్చింతరవాతమాత్రం కొద్దిగా రాశాను."

"ఏదీ, నీపద్యాలు విని చాలా రోజు లైంది. రెండు పద్యాలు చదువూ. నువ్వు College Anniversary (కళాశాలావార్షికోత్సవం) లో రాసిన పద్యాలు మాత్రం splendid (బాగు) గా వున్నాయి సుమా."

"నారాయణమూర్తి కూడా అక్కడి కొచ్చాడు."

రంగాచారి కంఠం సవరించుకుని చక్కని రాగంతో పద్యాలు చదవడం ప్రారంభించాడు. అతడు మంచి పాటకుడు కూడానూ. అతని చక్కని పద్యాలకి అతని సంగీతం వన్నె తెచ్చింది. కాలేజీ విద్యార్థులు సాయంకాలం రంగాచారిని "ఎంకిపాటలు నువ్వు పాడితే వినాలోయ్" అంటూ వేపుకుతింటారు. నారాయణమూర్తి ఆపద్యాల్లోనూ, ఆ మనోహరకంఠస్వరంలోనూ తన్ను తాను మరిచిపోయి "భేష్, excellent, splendid" అంటూ తన ఆనందాన్ని తెలియచేశాడు.

ఆ సాయంత్రం వాళ్లిద్దరూ ఇళ్లకి పోయేటప్పుడు నారాయణమూర్తి "ఏమోయ్! ఓమారు సుందరానికికూడా నువ్వు యీపద్యాలు వినిపించాలి. చక్కని పద్యాలూ, మంచిపాటా అంటే సుందరం చెవి కోసుకుంటుంది" అన్నాడు.

"అలాగే వస్తానండి. దాని కభ్యంతర మేమి? I think myself highly obliged" అన్నాడు.

ౕ

తను అప్పటివరకూ రాసిన పద్యాలన్నీ రంగాచారి గురువుగారికి చూపెట్టేసాడు. నారాయణమూర్తీ, సుందరమ్మా అతని

గ్రాత్రలు వినీ, చదివీ సంతోషించారు. తరుచు సాయంత్రంవేళ కుటీరం ముందర పచ్చికబయలుమీద కూచుని అతనిచేత పద్యాలు చదివించు కుని వాళ్లు ఆనందిస్తూ వుండేవారు.

మంచిరాగాలతో, హాయినింపు కంఠస్వరంతో తను రచించిన ప్రకృతివర్ణనలు రంగాచారి తల్లిదండ్రులముందు చదివేటప్పుడు రాజ్య లక్ష్మికూడా అక్కడే కూచుని వింటూ వుండేది. భావపూరితాలై, గగనం చిప్పిల్లుతూవుండే అతని పద్యాలు ఆ అమ్మాయికి సంతోషం కలిగించాయి.

కొత్తగా వాఙ్మయరంగంలోకి దిగిన "యెంకిపాటలు" నారా యణమూర్తికి చాలా సరదా. ఎన్నిసార్లు విన్నాగాని అతనికి తనివితీరేది కాదు. రంగాచారిచేత ఒక్కొక్కపాట చదివించి భార్యకి వాటిలో వుండే భావాన్నీ, అందాన్నీ బాగా బోధపరుస్తూవుండేవాడు.

ఇవే కాక దేశంలో నూతనంగా రేకెత్తుతూవున్న భావకవిత్వ లక్షణాలు చెబుతూ, పేరుపొందిన కవుల రచనలు వినిపిస్తూ, వాటిలో వుండే సౌందర్యాన్ని విమర్శనపూర్వకంగా గురువుగారితో తరుచు రంగాచారి ముచ్చటిస్తూ వుండేవాడు. తండ్రిదగ్గిరే కూచుని రాజ్యం కూడా అవన్నీ వింటూ బోధపరుచుకుంటూ వుండేది. "నాన్నా! యీసాయంత్రం మరొకసారి యెంకిపాటలు పాడించు నాన్నా" అంటూవుండేది.

"సాహితీసమితి"వారి నూతనపద్ధతులూ, ఉన్నతాశయాలూ, రచనాసౌందర్యాలూ, వారి సంభాషణల్లో దొర్లిపోతూవుండేవి. "సాహితీసమితి"ని చూసి లెక్కలేనన్ని యితర సంఘాలు బయలు దేరడం మొదలైనసంగతులు వారు ముచ్చటగా చెప్పుకునేవారు.

రాజ్యలక్ష్మి శ్రీరామగిరికి పోయి ఒక్కొక్కనాడు పొద్దు పోయిందంటే అక్కడే వుండిపోతూవుంటుంది. అలాంటిరోజుల్లో నాంచారు సోదరుని ఆంధ్రగ్రంథాలన్నిటినీ స్నేహితురాలికి చూపి స్తూవుంటుంది.

రంగాచారి పత్రికల్లో అప్పుడప్పుడు రాసిన కథల నన్నిటినీ "ఆంధ్రభాషావిలాసినీ గ్రంథమండలి"కి ఇచ్చివేశాడు. వారాకథల నొకపుస్తకంగా అచ్చువేసుకున్నారు. దానికతడు "కథాలహరి" అని పేరు పెట్టాడు.

అతని పుస్తకాల్లో కొన్నింటిని రాజ్యం తాను చదువుకోడాని కని యేరుకుంది. వాటిలో "కథాలహరి"కూడా వుంది. అవన్నీ చదవ డంచేతా, కవిత్వతత్వాన్ని గురించి తండ్రికీ రంగాచారికీ జరిగే సంభా షణలు వింటూవుండడంచేతా ఆమెకి కవిత్వంలో ఒక విధమైన అభి రుచి కలిగింది.

నారాయణమూర్తితో తాను వివిధవిషయాల్ని గురించి ముచ్చ టిస్తూవుండేటప్పుడు శ్రద్ధతో వింటూవుండే రాజ్యలక్ష్మి కౌతూహ లాన్ని రంగాచారి కనిపెడుతూ వుండేవాడు. ఆధునికాంధ్రకవిత్వము నెడల ఆమెకిగల ప్రేమ చూసి అతడు మనసులో చాలా శ్లాఘించి నాడు.

ఒకనాడు రంగాచారి మామూలుగా చదువుకునేగదిలో కూర్చున్నాడు. నాంచారు రాజ్యంతో ఆ పక్కగదిలో సంభాషి స్తూంది. మధ్యనున్న ద్వారంలోనించి వారిసంభాషణ వింటూ అతను వారి సర్యలు కనిపెడుతున్నాడు. "నువ్వీమధ్య మాయింటికి రావడం మానేశావు నేనుమాత్రం మీయింటికి రావాలి కాబోలూ?" అంది నాంచారు.

"అబ్బా! అంతపట్టున లేమిటీ? యీపుస్తకాలు చదువుకుంటూ వుండబట్టి రాలేదు. ఇదివరకల్లా నస్తూవుండేదాన్ని కానూ?"

"నేనుమాత్రం యిదివరకు రాలేదూ?"

"పోనీలే! నువ్వు అల్లా అంటే నేనేం చేసేది? నీకు కోపం వచ్చిందికాబోలు?"

"నాకు కోపం వస్తే నీకేం నష్టం?"

"పోనీగాని, మంచికథ చెబుతాను, కోపం పోతుంబా?"

"ఏంకథ? చెప్పు చూద్దాము"— నాంచారు నవ్వుతూ అంది. రాజ్యం "కథాలహరి"లోది ఒక కథ చెప్పడం మొదలు పెట్టింది. నాంచారు మధ్యమధ్య ప్రశ్నలు వేస్తూ వింటూంది. కథలు చెప్పడంలో రాజ్యానికున్న నేర్పుకి రంగాచారి ఆశ్చర్యపడ్డాడు. కథలన్నిటిలో మంచి కథ యేరడంలో ఆమెకి వున్న సామర్థ్యం మెచ్చుకున్నాడు. అనేక కథలపుస్తకా లామె పట్టుకెళ్లింది. కాని తన పుస్తకంలో కథనే యేరి చెప్పడంవల్ల రంగాచారి మనస్సులో గర్విస్తూ ఆమె చెప్పేదంతా శ్రద్ధగా వింటున్నాడు."

కథ చెప్పడ మయింది. రాజ్యం నవ్వుతూ "ఏం? మంచి కథ చెప్పానా? నీకోపం పోయిందా?" అంది.

"నాకోపాని కేం గాని కథమాత్రం చాలా బాగుంది సుమా! నువ్వు చదివిన పుస్తకాల్లో యెందులోది యీకథ?"

"అయ్యో! ఆమాత్రం తెలీదూ? మీ అన్నయ్యరాసిందే యీ కథ. మీ అన్నయ్య నీ కెప్పుడూ కథలు చెప్పలేదూ?"

"ఏవో చెప్పాడు కాని యీకథమాత్రం చెప్పలేదు. నేనూ ఆ పుస్తకం చదవాలి."

రాజ్యం "కథాలహరి"చూపిస్తూ, "ఇదుగో పుస్తకం. మీఅన్న య్యకి అప్పజెప్పి మరీ చదువుకో" అంది.

నాంచారు పుస్తకం పట్టుకెళ్లి, "అన్నయ్యా! యిదుగో, రాజ్యం తిరిగీ యిచ్చేసింది యీపుస్తకాన్ని" అంది.

"యిచ్చేయ నక్కరలేదు. మనయింట్లో యింకా యీపుస్త కాలు చాలా వున్నాయి. ఈ పుస్తకం వుంచుకోవచ్చునని చెప్పు."

రాజ్యం నిజంగా తండ్రితో చెప్పి ఆపుస్తకాన్ని కొనుక్కోవా లనుకుంది. ఆ పుస్తకాన్ని వుంచుకోమని చెప్పినందుకు అతని సౌజన్యతకి చాలా కృతజ్ఞురాలైంది. పుస్తకం అందుకుంటూ కొంచెం సిగ్గుతో, మందహాసంతో—కృతార్థురాలైనట్లు తలుచుకుంటూవున్న గ్రంథకర్తగారి

రంగాచారి దృష్టు లామె దృష్టిలో కలిశాయి

వంక—చూసింది. ఇదంతా చూస్తూవున్న రంగాచారి దృష్టు లామె దృష్టిలో కలిశాయి. తక్షణం ఆమె తన చూపులు మరల్చుకుంది. ఆ చూపులో సంతోషమూ, కృతజ్ఞతా సువ్యక్తమవుతున్నాయి. అంతే కాక, వేరొక అనిర్వచనీయమైన లలితభావం ఆ చిరునవ్వులో అతనికి గోచరించింది. ఆదరహాసమూ—ఆ చూపులూ—అతని హృదయంలో వుండిపోయాయి. అతనిభావాలు యెక్కడెక్కడికో ఎగిరాయి. ఆలోచనలు కొంచెం తొందరపడ్డాయి. అతడు దీర్ఘాలోచనలో మునిగిపోయినాడు. కొంతసేపటి కొకనిట్టూర్పు విడిచి, "ఏమో! ఎవడికి తెలుసూ?" అనుకున్నాడు.

౬

వేసంకాలం. గౌతమీనది శుష్కించిపోయి వుంది. జలము వినిర్మలమై, స్వచ్ఛమై వుంది. అయిదుగంటలు అయ్యేవరకూ వీధిమొగం చూడలేకుండా వున్నారు ప్రజలు. ఎండవేళ పశువులు నెమరువేస్తూ గోదావరిఒడ్డున మర్రిచెట్ల నీడల్లో నిలబడివున్నాయి. గేదెలు నీళ్లలో పరుండి పైకి మోర లెత్తి నెమరువేస్తున్నాయి. పశువులకాపుకుర్రాళ్లు చింతచెట్లనీడల్లో గోలీకాయ లాడుతున్నారు.

రంగాచారి మనస్సులో రాజ్యలక్ష్మిరూపం సునిశ్చలంగా కనబడుతూంది. అతని తలపు లన్నిట్లోనూ యిప్పు డావిగ్రహమే నిండిపోయింది. ఎల్లప్పుడూ ఆమె తనదృష్టిలో వుంటే బాగుండునేమో అని అతనికి తోచింది. ఆమె కనబడినంతసేపూ మనస్సు చిరాగ్గా వుండేది. రాజ్యాన్ని చూడ్డంతోటే ఎక్కడ లేని ఉత్సాహమూ, ఎక్కడ లేని సంతోషమూనూ. అతను తరుచుగా కుటీరంలోనే ఎక్కువకాలం గడపేవాడు. ఇదివరకు ప్రేమనుగురించి పుస్తకాల్లో చదివాడు గాని యిప్పుడు స్వయంగానే చూస్తున్నాడు.

ఇంతలో "విజ్ఞానచంద్రికా" వారి స్త్రీల బహుమతీపరీక్షలు వచ్చేయి. "రాజ్యాన్ని యీపరీక్షలికి పంపాలోయ్. What is your opinion?" అన్నాడు నారాయణమూర్తి శిష్యుడితో.

"Why, she is sure to get the first prize (ఆమెకి మొదటి బహుమానం తప్పకుండా వస్తుంది)."

"అయితే Examinations (పరీక్షలు) రెండునెల్లేవున్నాయి. రోజూ కాస్త శ్రద్ధగా చదివితేనే గాని బాగుండదు. నేనీ వైశాఖం లోపుగా రామాయణం పూర్తిచెయ్యా లనుకుంటున్నాను. నాకు టైము లేదు. నీకు తీరుబా టైనప్పుడు రోజూ ఒకగంట training యివ్వడానికి spare చెయ్యగలవా?"

"అందు కభ్యంతరం యేముంటి? నే నావిషయమై తగిన care తీసుకుంటాను లెండి."

"That is all right (సరే బాగుంది). నువ్వు మాస్తే మరి నేను వేరే కలగజేసుకో నక్కర్లేదు. నేనూ, మీనాన్నగారూ రామాయణం చదువుకుంటాము."

అది మొదలు రంగాచారి రాజ్యంచేత పరీక్షపుస్తకాలు చదివించడం ప్రారంభించాడు. తీక్ష్ణమైనబుద్ధితో ఆమె విషయాలని గ్రహిస్తూంది. ఒక్కొక్కనాడు సాయంకాలం ఇసకతిన్నెలమీద కూచుని రాజ్యానికి రసాయనశాస్త్రంలో పాఠాలు నేర్పుతూవుండేవాడు. నారాయణమూర్తి అతని బోధనాశక్తిని చూసి సంతోషంతో నవ్వుకుంటూ వుండేవాడు.

క్రమంగా రాజ్యానికి రంగాచారిదగ్గిర చనువు కలిగింది. నారాయణమూర్తి వేరేపనులమీద వున్నప్పుడు వాళ్లిద్దరే గోదావరి ఒడ్డుకి షికారు వెళ్లేవారు. అలాంటి సమయాల్లో వారు స్వేచ్ఛగా వివిధ విషయాల్ని గురించి మాట్లాడుకుంటూవుండేవారు. సంఘదురాచారాలైన అతిబాల్యవివాహాలూ, నిర్బంధవైధవ్యమూ మొదలైనవి వాళ్ల సంభాషణల్లో దొర్లిపోయేవి. అట్టి దురాచారాలపైని ఆమెకిగల సునిశ్చితాభిప్రాయాలు అతనికి ఆశ్చర్యం కలిగిస్తూవుండేవి. ఒకొక్క దురాచారాన్ని గురించి కొంతసేపు చెప్పి దాని కుదాహరణంగా ప్రపం

చకంలో జరిగే ఘోరాలు కొన్ని తెలిపేటప్పుడు రాజ్యం మనస్సు కరిగిపోయేది. ఆ దురాచారాలఫలితంగా గంగపాలైన జీవితాలను గురించి విని ఆమె అశ్రువులు విడుస్తూవుండేది.

నారాయణమూర్తి సంఘసంస్కరణానికి ముందడుగు వేసిన వాళ్లలో ఒకడు. అసలు అతడు మొదట శుద్ధఛాందసుడు. అతడు వద్దంటున్నా వినక బంధువులంతా అతన్ని ప్రోత్సాహంచేసి, శాస్త్రాలు చూపించి రాజ్యానికి యెనిమిదోయేట వివాహం చేయించారు. కాని పెళ్లయిన నాలుగు నెల్లలో అల్లుణ్ని మశూచికం పొట్టబెట్టుకుంది. ఆదెబ్బతిన్నతరవాత నారాయణమూర్తికి బంధువులంటే మొహం విరిగింది. ఇప్పుడు ముద్దుకుమార్తె యావజ్జీవమూ పడవలసిన బాధలు వాళ్లకేం నొప్పి? తనకిగానీ?

అందుచేత అతడు పూర్తిగా మారి ప్రబలమైన సంఘసంస్కర్త అయిపోయినాడు. కుమార్తెను విద్యావతిని చేసి, పదెనిమిదేళ్ల వయస్సు రాగానే మళ్లా వివాహం చేద్దామనే ఉద్దేశం అతని హృదయకుహరాల్లో దాగునివుంది. రాజ్యలక్ష్మికి తనపెళ్లి ఎప్పుడు ఏలాగు జరిగిందో జ్ఞాపకమే లేదు. తండ్రికీ, బంధువులకీ తనవివాహవిషయంలో జరిగిన రాద్ధాంత సిద్ధాంతాలు తరుచు విన్నందువల్ల సంస్కరణాలవల్ల ఉపయోగం ఆమెకి బాగా తెలుసును.

౨

రెండు నెలలు గడిచేయి. రంగాచారి బి. యే. పరీక్షలో కృతార్థుడైనట్లు తెలిసింది. ఆనాడు నారాయణమూర్తికుటుంబాన్ని ఆచార్లుగారు విందుకి పిలిచారు. రంగాచారి నిండు ఉత్సాహంతో వున్నాడు. ఆరోజున రాజ్యం ద్విగుణీకృతసౌందర్యంతో అతనికి కనబడింది. పచ్చని చలవచేసిన సేలం జరీ సిల్కుచీర కట్టుకుంది. ఎర్ర సిల్కుజాకెట్టు తొడుక్కుంది. జాకెట్టును దాటి ఆమె శరీరకాంతులు ముమ్మరంగా పైకి వస్తున్నాయి. మల్లెపువ్వులు కుట్టబడిన వాలుజడ కటిపర్యంతమూ వేలాడుతూంది. మందహాసపరిశోభితమై ముఖం కలకలలాడుతూంది. ప్రభాతసూర్యునికాంతిలో ముద్దులుగుల్కు గులాబీపువ్వుల్లాగు ఆమె చెక్కులు కాంతివంతములై వున్నాయి. వసంతాగమమున లలితారుణపల్లవ భూషణోజ్జ్వలిత మగు లేమామిడిగున్నలాగు ఆమె అందము నేత్రపర్వమై, లక్ష్మీదాయకమై వుంది.

ఆనందాతిరేకాన్ని రంగాచారిశరీరం రోమాంచితమైపోయింది. అంతవరకూ మనస్సులో అణిగివున్న ప్రేమ ఒక్కసారిగా పైకి పొంగిపోయింది. ఆమె ఒంటిగా వున్న సమయం కనిపెట్టి, "రాజ్యం! నీపరీక్షకూడా ప్యాసైతే మమ్మల్ని విందుకు పిలుస్తావా?" అనకుండా వుండలేకపోయినాడతడు. "ఇప్పుడు మమ్మల్ని పిల్చినందుకు బదులాయేమిటి?" అంటూ చిరునవ్వుతో ఆమె వెళ్లిపోయింది. ఆమె వెళ్లి

"రాజ్యం నీపరీక్షకూడ.........విందుకు పిలుస్తావా?"

పోయినాగాని ఆజవాబుమాత్రం అతనిచెవుల్లో కోకిలపలుకుల్లాగు,— రామచిలకలరొదలాగు,— మనోహర వీణాస్వరంలాగు — రింగుమంటూనేవుంది.

రాజ్యానికి తన అభిలాష చెప్పాలని రంగాచారి అనేకసార్లు ప్రయత్నించాడు. కాని జంకుచేత మళ్లా మానుకున్నాడు. తనకోర్కె నోటితో చెప్పలేదన్నమాట గాని అతని ప్రతిమాటా, ప్రతిచేష్ట అతనిప్రేమను వెయ్యినోళ్లతో చాటుతున్నాయి.

ఒకనాటిసాయంత్రం రంగాచారీ, రాజ్యమూ చాలాదూరం షికారుపోయారు. అక్కడ ఒకకొండగెడ్డ గోదావరిలో కలుస్తూంది. ఆగెడ్డఒడ్డున ఒకచాపరాతిమీద వాళ్లిద్దరూ కూర్చున్నారు.

సూర్యుడు గోదావరి ఆవలివైపు పర్వతాల్లోకి క్రమంగా దిగిపోతున్నాడు. అతని దివ్యతేజము గౌతమీ విమలజలాల్లో ప్రతిఫలిస్తూంది. కొండలమీద వివిధఫలవృక్షాలమీద వాలి పక్షులు సంతోషంతో చేస్తూవున్న రొదలు పెళ్లివారింట్లో గందరగోళంలా వుంది. గోదావరి మందంగా ప్రవహిస్తూంది. గెడ్డలో నీరు రాళ్లమీద కొట్టు

కునే టప్పుడు పై కెగిరిన తుంపురులు వృద్ధభానుని కాంతిలో కెంపు ల్లాను మెరుస్తున్నాయి. ఎక్కడా జనసంచారం లేదు. ఆప్రశాంత సమయంలో ప్రకృతిశోభ చూస్తూ వాళ్లిద్దరూ సంభాషించుకుంటు న్నారు. ఆరోజు తన మనోగతాభిప్రాయాన్ని స్పష్టంగా చెప్పాలని రంగాచారి ఉదయంనించీ తనభావాలని సరిచేసుకుంటున్నాడు. అప్పటిసంభాషణని తనఅభిప్రాయం వెలిబుచ్చడానికి వీలుగా మార్చా లని అతను ప్రయత్నిస్తున్నాడు. క్రమంగా వారి సంభాషణ యీ రీతిగా మారింది:

"రాజ్యం! ప్రకృతి యీవత్తూ యీరోజున ద్విగుణీకృతమైన శోభతో ప్రకాశిస్తూంది, చూశావా ?"

"ప్రకృతి వైభవానికి మనదేశం ప్రసిద్ధి పొందింది. గౌతమీతీర మంతా ప్రకృతి శోభాపరిపూర్ణమే కదా ?"

"మనదేశం మహాతపస్సంపన్నులైన మహర్షులపాదధూళిచేత పవిత్రమైంది. ఇప్పుడు మనం కూర్చున్నయీప్రదేశం అంతా తపోవనా లచేత నిండినదే."

"యిల్లాంటి పవిత్రస్థలంలో జన్మించినందుకు మీరు అదృష్ట వంతులు."

"ఈ స్థలపవిత్రతకి తోడు యీ సమయంకూడా బహుప్రశాం తంగావుంది. చూడూ. ఇవతల గోదావరీ, అవతల ఆపర్వతాలూ,ఆదేవా లయమూ, ఆసూర్యుడూ, ఆమహారణ్యమూ—యివన్నీ చూస్తే యెట్టి అజ్ఞానికైనా సర్వమయుడైన భగవంతునిశక్తి బోధపడుతుందిసుమా."

"నిజం, నిజం. ఈసమయం బహుప్రశాంతమై యెట్టిమూఢుని హృదయానికీ కూడా శాశ్వతతత్వబోధ చెయ్యడానికి చాలివుంది—"

"రాజ్యం! (కొంచెం ఆలోచించి) యీపవిత్రస్థలంలో, ఈ ప్రశాంతసమయంలో, నీ కొకసంగతిచెప్ప దలుచుకున్నాను. ఇదియెంత రహస్యమైందో అంతపవిత్రమైందికూడాను. నీవు జ్ఞానవంతురాలవు గనుక బాగా ఆలోచించుకుని మరీ—జవాబు చెప్పవలసివుంటుంది."

రాజ్యం సాభిప్రాయంగా అతనివేపు చూస్తూంది. అతడు మళ్లా ప్రారంభించాడు.

"ఏనాడు నిన్ను చూశానో, ఏముహూర్తాన్ని నీ ముఖారవిం దాన్ని చూశానో, నాటినుంచీ నామనస్సులో మొలక లెత్తి, క్రమం గా పెరిగి, పుష్పించిన నా ఆశాలతని ఫలింపచెయ్యడమో, తెంపేసి సమూలంగా నాశనం చెయ్యడమో నీచేతుల్లో వుంది.—ఇంత యెందు కూ? నాభావిభాగ్యదశ అంతా నీ హస్తగతమై వుంది."

రంగాచారి కొంతసే పాగి, ఒక్కనిట్టూర్పు పుచ్చి, గోదావరీ జలంవంక తదేకధ్యానంగా చూస్తూ చెప్పడం మొదలుపెట్టాడు. రాజ్యం మౌనముద్రాంకితయై వింటూంది.

"రాజ్యం! నువ్వు నాచేత స్వయంగా చెప్పించాలంటే చెప్పాలి కాని, యిదివరకు నాప్రవర్తనే నాకు నీయెడలగల గాఢానురాగాన్ని తెలియచేయగలదు. నిన్ను చూసినవెంటనే నువ్వు నాహృదయరాజ్య లక్ష్మివైపోయినావు. నాహృదయ సింహాసనంమీద కూర్చోబెట్టి ప్రతి క్షణమూ, ప్రతిఘడియా, ప్రతిరోజూ నిన్ను మనోహరభావపుష్పా లచే అలంకరిస్తూ, పూజిస్తూవున్న భక్తుణ్ని అయిపోయినాను నేను. నీనిత్యసేవల్లో నాజీవితం గడిపేయడానికే నేను పూర్తిగా నిశ్చయిం చుకున్నాను. నీవు అంగీకరించినా, మానినా నీవే నాహృదయేశ్వరివి."

రంగాచారి రాజ్యలక్ష్మి మృదుహస్తాన్ని తనచేతుల మధ్య

"ఆస్పర్శసుఖాన్ని అతడు సర్వప్రపంచాన్నీ మరిచిపోయాడు."

పట్టుకున్నాడు. ఆస్పర్శసుఖాన్ని అతడు సర్వప్రపంచాన్నీ మరిచి పోయాడు. రాజ్యం తన చెయ్యి తీసుకోడానికి ప్రయత్నించలేదు. ఆమెహస్త మాతని హస్తములమధ్య నట్లే వుండిపోయింది. ఆమె మారు చెప్పకుండా యించుక సిగ్గుతో తల వంచుకుంది. మందమలయానిల ప్రేరణాన్ని ఆమె ముంగురు లా విశాలఫాలముపై నాట్యమాడు తున్నాయి.

రంగాచారి "రాజ్యం! నీహృదయం కోమలమైనదని నే నెరు గుదును. అందులో నా కొక్కింతస్థలం యివ్వకపో వనే ధైర్యాన్ని నేను ప్రార్థిస్తూవున్నాను. కనుక ఆలోచించుకుని మరీ జవాబు చెప్పు—" అన్నాడు.

రాజ్యం ఒక్కసారి మొగ మెత్తి చూసి మళ్లా తల వాల్చు కుంది. ఆచూపులవల్ల అతనికి కొంత ధైర్యం కలిగింది.

రంగాచారి నవ్వి, "నువ్వు మీ నాన్నగారి అభిప్రాయానికి జడియనక్కరలేదు. ఆయన యిష్టం సంపాదించే భారం నాది. నీ అభిమతం తెలియజేస్తివా, యింక యేఆటంకాలనీ నేను లక్ష్యపెట్టను. ఇంక నీయిష్టం చెప్పు. సరేనా?" అన్నాడు.

ఆమె ఒక గడియసేపాలోచించి మృదుమధురస్వరాన్ని "సరే" అని మాత్రం అంది. తక్షణం అత డా బాలికని గాఢాలింగన మొనర్చుకున్నాడు. పుష్పలతాసదృశ మగు ఆమె శరీర మా గాఢపరిష్వంగ సుఖాన్ని మైమరచి పోయింది. అతిపవిత్ర ప్రణయలాంఛన మగు నా యువతీయువకుల పరీరంభమును తూర్పుదిశను మిలమిల మెరుస్తూవున్న ఒక నక్షత్రము తొంగిచూసింది.

సన్ననిచీకట్లు నాలుగు మూలలా కమ్ముకుంటున్నాయి. వేలకు వేలు నక్షత్రాలతో వినిర్మలాంబరము నదీజలంలో ప్రతిబింబిస్తూంది. విహంగకులకలకలారావాలు పూర్తిగా శాంతించాయి.

ఆ ప్రశాంతసమయంలో, పవిత్రగౌతమీమహానది సాక్షిగ, అనంతకోటి నక్షత్రములు సాక్షిగ, వా రిద్దరూ తమప్రణయప్రమాణములు చేసుకున్నారు. వారి ప్రమాణవాక్యము లాలకించి వృక్షాలన్నీ తల లూపి తమ నిండారు సమ్మతిని వెళ్లబుచ్చినాయి.

౭

"విజ్ఞానచంద్రికా పరిషత్తు" వారి పరీక్ష లైనాయి. మరి నెల రోజులనాటికి మూడు మొదటితరగతిబహుమానాలున్నూ, ఒక రెండవ తరగతి బహుమానమున్నూ, మంచి యోగ్యతాపత్రికలున్నూ రాజ్యానికి వచ్చాయి. నిజంగానే ఆచార్లుగారి కుటుంబాన్ని ఆరోజున విందుకి ఆహ్వానించారు. ఆనందభారంచేత యించుక తల వంచుకొని సిగ్గుతో మందగమనాన్ని వచ్చి తన బహుమతుల్ని రాజ్యం రంగాచారికి చూపించింది. "ఇవన్నీ నీ శ్రమవల్ల వచ్చినవేనోయ్" అని నారాయణమూర్తి శిష్యుణ్ని శ్లాఘించాడు.

* * * * * *

ఆనాటి కానాడు రంగాచారికీ రాజ్యానికీ వుండే గురు శిష్యభావం స్నేహంగా పరిణమించింది. రోజు రోజూ వారిప్రేమ వృద్ధి పొందుతూంగి. ప్రతిరోజూ వాళ్లిద్దరూ షికారు పోతూవుండేవారు. తీరుబాటున్న ప్రతిఘడియా రంగాచారి కుటీరంలోనే గడిపేవాడు.

వారిద్దరి నడవడికా నారాయణమూర్తీ, సుందరమ్మా గమనించక పోలేదు. ఈ విషయమై వారు సంభాషించుకున్నారుకూడాను. అతిపవిత్రమై, దినదినమూ నూతన వికాసాన్ని పొందుతూవుండే నిర్మలప్రేమను అడ్డుపెట్టడానికి వాళ్ల మనస్సులు ఒప్పుకోలేదు. అది మహాపాపంగా వాళ్లు భావించుకున్నారు. "నాపాపిష్టికళ్లకి యీనాటికి వెలుగు కనబడ్డది. మనపిల్ల సంతోషం మనది గాదా యేమిటి?" అని సుందరమ్మ భర్తతో అంటూవుండేది.

రాజ్యంతల్లిదండ్రులు యీవిషయంలో యెంతసౌజన్యత చూపించారో, రంగాచారి తల్లిదండ్రులు అంత పట్టుదల చూపించారు. నారాయణమూర్తియెడల రామానుజాచారికి గల స్నేహగౌరవాలు యిందులో పనిచెయ్యలేదు. చూచాయగా యీవార్త విన్నది మొదలు వాళ్లగుండెల్లో రాయి పడ్డట్లయింది. పుత్రాడు కులభ్రష్టుడైపోతున్నాడని వాళ్లు ఖంగారుపడ్డారు. ఈ విషయమై ప్రొఫెసరుగారితో ఆచార్లుగారు ఒకనాడు చాలా కష్టంగా మాట్లాడారు కూడాను. అది మొదలు ఆయన కుటీరానికి వెళ్లడం మానేశాడు. కొడుకుని వెళ్లవద్దన్నాడు గాని అతను వినలేదు.

"నామాటకి యెదురునడిచి, మతభ్రష్టుడై పోదలుచుకున్నప్పుడు నాయింట్లోమాత్రం వుండడ మెందుకూ?" అని యిద్దరు ముగ్గురుచేత కొడుక్కి తెలియచేశాడు. అతనుమాత్రం యేమీ జవాబియ్యలేదు.

ఒకనాడు వుదయం ఆరుగంటలనర అవుతుంది. గోదావరినది మీదనుంచి చల్లనిగాలులు వస్తున్నాయి. సూర్యు డింకా కొండలపైకి రానందున కుటీరంవరకూ యెండ రాలేదు. రంగాచారి కుటీరం దక్షిణవసారాలో ఒకపక్కని పడకకుర్చీలో కూచుని దీర్ఘాలోచనలో మునిగివున్నాడు. గాలికి అతని ఉంగరాలు తిరిగిన క్రాపింగు మెల్లిగా కదిలి తెల్లని విశాలమైన నుదురుమీద పడుతున్నాది. పూలతోటలోనిపూలు సువాసనలు గుప్పుతున్నాయి. అనేక రకాల పక్షులు తోటలో చురుగ్గా ధ్వనిచేస్తున్నాయి. అతని మనస్సుకీసౌఖ్యమంతా తోచడంలేదు. భావబద్ధములైన అతని నేత్రాలు నిశ్చలంగా ప్రకాశిస్తున్నాయి అతనిపక్కనే ఒకతుంగచాప పరిచివుంది. దానిపైని నగిషీ చెక్కిన గలీబుతో ఒక దిండు వుంది. ఆదిండుమీద ఒక "భారతి" సంచికా, విసనకర్రా వున్నాయి.

ఇంతలో లోపలనించి ఉప్మాతో వున్న వెండిపళ్లెం ఒక చేతులోనూ, కాఫీతో వున్న వెండిమరచెంబు యింకోచేతులోనూ పట్టుకుని రాజ్యం వచ్చింది. పళ్లెమూ, చెంబూ అక్కడ వుంచి మళ్లా లోపలికెళ్లి ఒక వెండి కాఫీగ్లాసుకూడా తీసుకొచ్చి చాపమీద కూచుంది.

రాజ్యాన్ని చూడ్డంతోటే అతనికి ఆలోచన తగ్గింది. లేత అరటాకులాగు కోమలమై, మనోహరమై వున్న ఆ సౌందర్యమూర్తిని మానేసరికి అతని కెక్కడ లేని ఆనందమూ కలిగింది. సంపెంగపూవుల చాయను మరిపిస్తూవున్న ఆమె శరీరకాంతులు ఆపల్చనిచీర దాటి పైకొస్తున్నాయి. ఆమె కోమలాధరము సహజంగా అరుణమై, దర్శనీయమైన ఆ ముఖానికి తగినట్టుగా వుంది. మాట్లాడినప్పుడల్లా చెవులని వున్న వజ్రాలతమ్మెట్లు జిగజిగ మెరుస్తున్నాయి. వినీలములైన శిరోజములు కొద్దిగా చెదిరి ఆ ముఖసౌందర్యాన్ని ద్విగుణీకృతం చేస్తున్నాయి. వక్షోభాగము సమున్నతమై గౌరవనీయమై వుంది. మంచి పనితనంగల బంగారు గడియారపుగొలుసు రెండువరసలతో మెడలో మెరుస్తూంది. చేతుల కున్న రెండుజతల బంగారుగాజులున్నూ శరీరకాంతిలో కలిసిపోయాయి. ఆమె అక్కడికి రావడంచేత వసారాలోని అన్నివస్తువులకీ సౌందర్యమూ, కాంతీ, సువాసనా వచ్చేయని చెప్పడంలో అబద్ధం లేదు.

"ఇద్దరూ రెండునిమిషాలు మాటాడలేదు"

విలాసంగా మాట్లాడుకుంటూ వాళ్లిద్దరూ ఆపళ్లెంలో ఉప్మా తిన్నారు. రెండుగ్లాసుల్లోనూ రంగాచారి కాఫీ నింపాడు. వేడివేడి కాఫీ తాగడంతోటే వాళ్లిద్దరికీ చక్కని చెమటలు పోశాయి. రాజ్యం నుదుటిమీద చెమటబిందువులు ముత్యాలలా గున్నాయి. ఆమెకుంతల ములాబిందువుల్లో రెండు మూడు చోట్ల అంటుకున్నవి. రంగాచారి చొక్కా కున్న గోల్డు గోల్డు గుండీలు తీసేసి చల్లనిగాలిని ఆహ్వానించాడు. పవనబాలుడు అతని వలబనియనులోనుండి శరీరాన్ని తాకి తన్నాహ్వానించినందుకు కృతజ్ఞత చూపించుకున్నాడు.

అతని మనోవీధిలో రాజ్యంతోకూడిన తన భావిజీవితం పొడ కట్టింది. తన దైపోయిన రాజ్యాన్ని ఆధారంగా చేసుకుని అతడు సౌఖ్య సామ్రాజ్యాన్ని నిర్మించుకుంటున్నాడు. ఆ సుఖమయజీవితమే తన పరమావధిగా భావించుకున్నాడు. ఈసమయంలోనే,—యీతలపుల్లోనే—తనభావిసౌఖ్యాల కుండే అభ్యంతరాలు—పౌర్ణమీ మనోహరచంద్రికాశోభితమైన నిర్మలగగనం భయంకరకాల మేఘాచ్ఛాదితమైపోయినట్లు—అతనికి తోచి, హృదయాన్ని కారుచీకట్లతో నింపాయి. మనోహ్లాదకరస్వప్నమున, సుందర తేజోమయమూర్తుల సందర్శనాన్ని తన్మయుడై యున్న మానవుడికి - హఠాత్తుగ - భయంకర నారీపిశాచదర్శన మైనట్లయింది. తండ్రిపట్టుదల, సంఘప్రతిష్ఠ—యివి మహాపర్వతాల్లాగు అతనికి కనబడ్డాయి.

అతడు నాలుగువేపులా చూసి ఒక్కనిట్టూర్పుతో, "రాజ్యం, మనస్నేహాని కెన్ని ఆటంకా లున్నాయి?" అన్నాడు.

"ఏమి ఆటంకాలూ?"

"ఏ మాటంకా లంటావా? మానాన్న పట్టుదలా, సంఘమూ మొదలైనవి. మనవివాహం అవడంతోటే నాకూ దేవాలయానికీ వుండే సంబంధం ఒదిలిపోతుంది. రాబడి తగ్గిపోతుంది దాని ఫలితంగా. ఇవన్నీ నాకు వేదన కలిగిస్తూన్నాయి."

ఇద్దరూ రెండు నిమిషాలు మాటాడలేదు. ఆహృదయాల్లో ఎంతలేసి ఆలోచనలు కొట్టుకున్నాయో ఊహించవలసిందే గాని చెప్పడానికి వీల్లేదు. చివరకి రాజ్యం అంది: "మీరు చెప్పినవన్నీ నేను యిదివరకే ఆలోచించాను. మహాశక్తితో, అనివార్యమైన వేగంతో భూచక్రాన్ని ముంచివేయడానికి వస్తూవున్న కాలప్రవాహాన్ని ఆపుచేయగలశక్తి ఒకవేళ ఉండవచ్చునేమో కాని,—నిర్మల ప్రేమవాహినిని అడ్డుపెట్టగల శక్తి యిప్పటికి పుట్టలేదు. పుట్టబోదుకూడాను. ఆసంగతి వేరే మీరు చెప్పడ మెందుకూ? ఈ అభ్యంతరాలని పవిత్రప్రేమ లెక్కచెయ్యదు. ప్రేమనిమగ్నమైన మనస్సుకి కులపర్వతాలు తృణప్రాయం—సప్తసముద్రాలూ సెలయేళ్లకంటే అధ్వాన్నం—అలాంటి సమయంలో మీరు చెప్పిన అభ్యంతరాలు లెక్కలోకి రావు ఉద్యోగం, ఉద్యోగం అంటారు. ఎందుకూ? మానాన్న ఆస్తికల్లా నేను వారసురాలి నన్నమాట మరిచిపోయారా? ఈ పర్వతాల్లోనే, యీఅరణ్యాల్లోనే, యీ జంతువుల్లోనే మనకాలం గడపాలని యెన్నిసార్లో సంతోషంతో అనుకున్న మాటలు యింతలోనే మరుపా? మనకి సంఘమూ, ప్రపంచకమూ అన్నభయం యెందుకూ? ఈ జంతువులేమైనా ప్రపంచానికి భయపడుతున్నాయా? తోడిమానవుల్ని నిర్బంధంలో వుంచి చిత్రవధ చేసే మనుష్యులకంటే యీఘాతుక జంతువులే మనకి యెక్కువస్నేహం చెయ్యతగ్గవిగా నాకు తోస్తుంది."

ఈ మాటలు రాజ్యం మెల్లగానూ, గంభీరంగానూ చెప్పేసి ఒక్కనిట్టూర్పు విడిచింది. వర్షాకాలంలో యిరుదరులూ నిండి ప్రశాంతంగా ప్రవహించే గంగాస్రవంతిలా గుంది ఆమెవాగ్ధోరణి.

రంగాచారికి ఆవేశ మెక్కువైపోయింది. తక్షణం రాజ్యం చేయి పట్టుకుని, "రాజ్యం! వూరికే అన్నాను గాని, యీ అభ్యంతరాలు నన్ను భయపెట్టలేదు. ఈ చెట్లకొమ్మల్లో మధురఫలాలు తిని విహరించే చిలకదంపతుల్లో మనం ఒకళ్లమై విహరిద్దాం. వేసవికాలంలో వెన్నెలలో గోదావరిలో నీరు తాగి యిసకతిన్నెలమీద విశ్రమించే లేళ్లజతల్లో మనం ఒకళ్లమై విశ్రమిద్దాం. వసంతసంధ్యల్లో, పల్లవాలంకృతమైన ప్రకృతిని చూసి ఉప్పొంగి గానం చేసే పికద్వంద్వాల్లో మనం ఒకళ్లమై గానం చేద్దాం." కొంచెంసేపు వూరుకుని, "మానాన్నతో నానిశ్చయాన్ని చెప్పేసి రేపు ఒస్తాను. నేను మరి

యింటికి వెళ్లడానికి వీల్లేదు." అన్నాడు. పదిగంటలైన తర్వాత రంగాచారి యింటికి వెళ్లాడు.

౬

రంగాచారి కుబేరంకాపురస్థుల్లో ఒకడైపోయాడు. "హిందూ సాంప్రదాయాలకి విరుద్ధంగా నడిచినందువల్ల స్వామిఅర్చనాది కార్యాలకి అనర్హు" డనడంచేత దేవస్థానపు యీనాములమీద రంగాచారికి హక్కుపోయింది.

* * * * * *

ఒకయేడాది గడిచింది. కొడుకుముఖం మళ్లీ తండ్రి చూడలేదు. కాని ఒక్కకొడుకూ దూరమైపోయినవిచారం అతన్ని కుంగదీసింది. మంచం పట్టినతర్వాత తన్ను చూడ్డానికి కొడుకు రెండుసార్లొస్తే అతను ఒప్పుకోలేదు. కాయిలా శ్రుతిమించి రాగాన్ని బడ్డది. జీవితాశలేనప్పుడుమాత్రం రామానుజాచార్లుకి కొడుకుచేసిన నేరం యేమీలేదని బోధపడ్డాది.

ఒకనాడు వుదయం నారాయణమూర్తీ, రంగాచారీ శ్రీరామగిరి వెళ్లారు. రంగాచారి తండ్రిమంచంమీద కూచున్నాడు. పశ్చాత్తప్తుడైన ఆజనకుడు కొడుకు వీపుమీదతన శుష్కహస్తాన్ని వేసి నిమురుతూ హీనస్వరంతో, "నాయనా!" అన్నాడు. లోతుకి పోయి నిస్తేజములైన అతని నేత్రాల్లో ప్రేమరసం అశ్రురూపంగా బయలుదేరింది.

పితృభక్తుడైన కుమారుడు దుఃఖంతో, "నాన్నా! నన్ను క్షమించు" అని డగ్గుత్తికతో అన్నాడు.

"నాయనా! నిన్ను శ్రీరామచంద్రమూర్తి రక్షించుగాక!" అవసానదశలో పుత్రవత్సలుడును, పూజ్యుడునైన జనకుని పవిత్రాశీర్వాదమును రంగాచారి పొందినాడు. భక్త్యావేశంచేత తండ్రిపాదాలకు తన శిరము తగిలించాడు. ఆ అమూల్యాశీస్సు అతని మనస్సుకి ఉత్సాహదాయకమైంది. "తండ్రికి వ్యతిరేకంగా నడిచానుకదా!" అనే భారం అతనిమీదనుంచి పోయింది.

మరి రెండు రోజులకి నిష్కళంక చరిత్రుడున్నూ, దైవభక్తుడున్నూ అయిన ఆవృద్ధవైష్ణవుడు పరిపూర్ణమైన మనశ్శాంతితో పరమపదించాడు. ఈరోజుల్లో కుబేరవాసులు అక్కడే వుండిపోయారు. బంధువులెవ్వరూ ఆయింటికి రాలేదు. విచారపు రోజులు గడిచాయి.

దేవాలయమాన్యాలన్నీ నాంచారు భర్తకి అప్పజెప్పి, శ్రీరామగిరిలోని తన యిల్లు చెల్లెలికీ, బావమరిదికీ యిచ్చేసి, రంగాచారి కుబేరంలోనే వుండిపోయాడు.

* * * * * *

మరి మూడుసంవత్సరాలనాటి సంగతి.

సాయంకాలం నాలుగు గంటలన్నర అవుతూంది. ఇసకతిన్నెలింకా చల్లబడలేదు. కోయబాలురు పసువుల్ని గోదావరిలో నీరు తాగిస్తూన్నారు. గాలికి సన్నని యిసకతెరలు పైకి లేస్తున్నాయి. చిన్న కెరటాలు ఒడ్డుకి తాకి మళ్లా లోపలికి పోతున్నాయి. స్వచ్ఛజలంతో గౌతమి మెల్లిగా నడుస్తూంది.

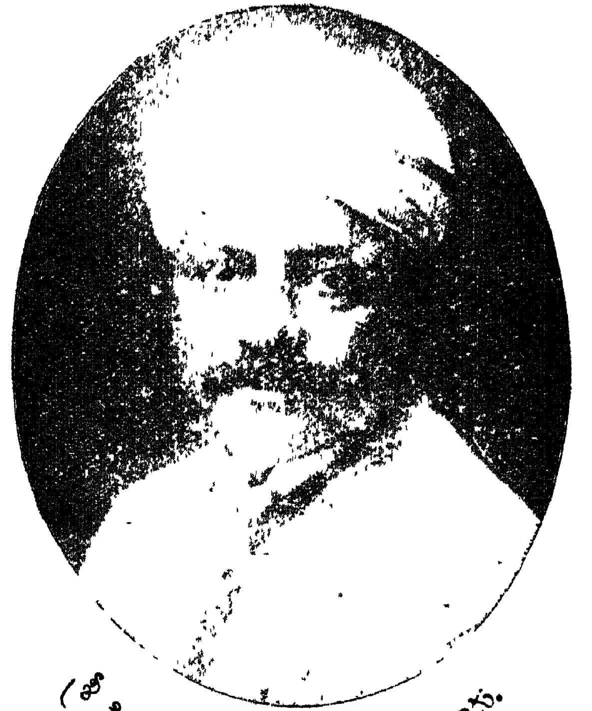
రంగాచారీ, రాజ్యమూ గోదావరివేపు షికారు బైలుదేరారు. రాజ్యంచెయ్యి రంగాచారిచేతులో బంధింపబడి వుంది. ఇద్దరూ మెల్లిగా మాట్లాడుకుంటూ నడుస్తున్నారు. వాళ్లవెనక యిరవైగజాల దూరంలో నారాయణమూర్తీ, సుందరమ్మా వొస్తున్నారు. నారాయణమూర్తిచేతుల్లో రెండేళ్ల పుత్రవాణ్ణి ఎత్తుకుని, మాటిమాటికీ ముద్దులాడుతూ, వాడిచేష్టలు భార్యకి చూపిస్తూ వొస్తున్నాడు.

"అసలుకంటే వడ్డీ ముద్దుసుమండీ! మనరాజ్యాన్ని యెన్నడేనా మీ రిల్లాగ యెత్తుకుని ఆడించారా చిన్నప్పుడూ? మీకు మనవడు అంత ముద్దొస్తున్నాడేం?" అని నవ్వుతూ సుందరమ్మ భర్తతో అంది.

సంపూర్ణము

శ్రీ ఓ. యస్. పుట్టన్నగారు.

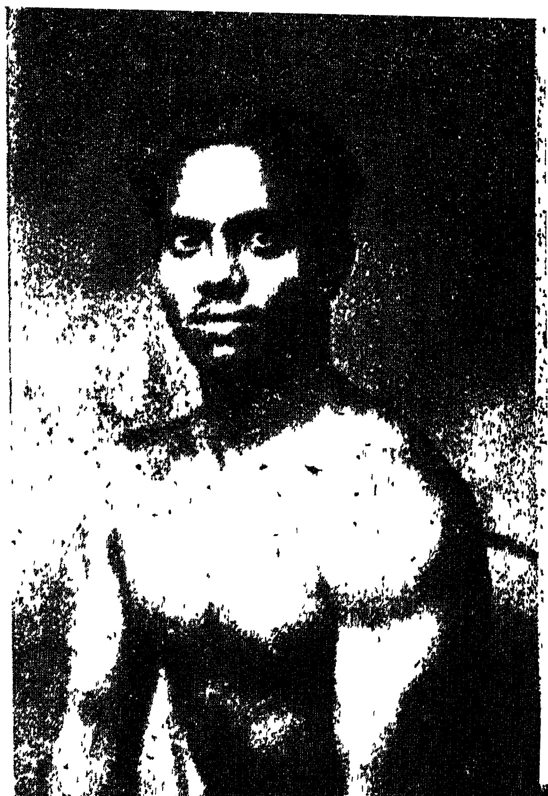

శ్రీ పి. టి. కుమారస్వామి శెట్టిగారు.

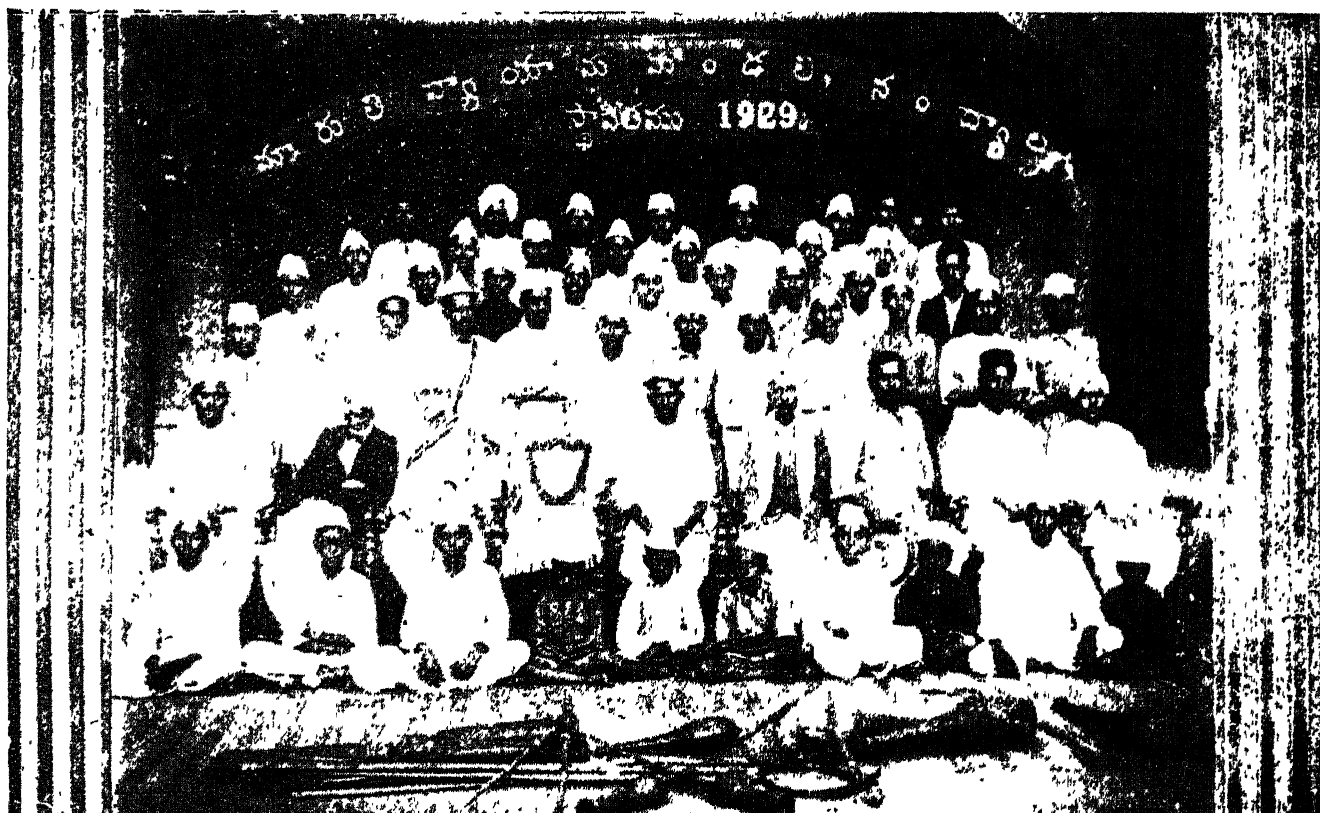
(8) వ్యవసాయకళాశాలాంధ్రవిద్యార్థి సంఘము, కోయంబత్తూరు.

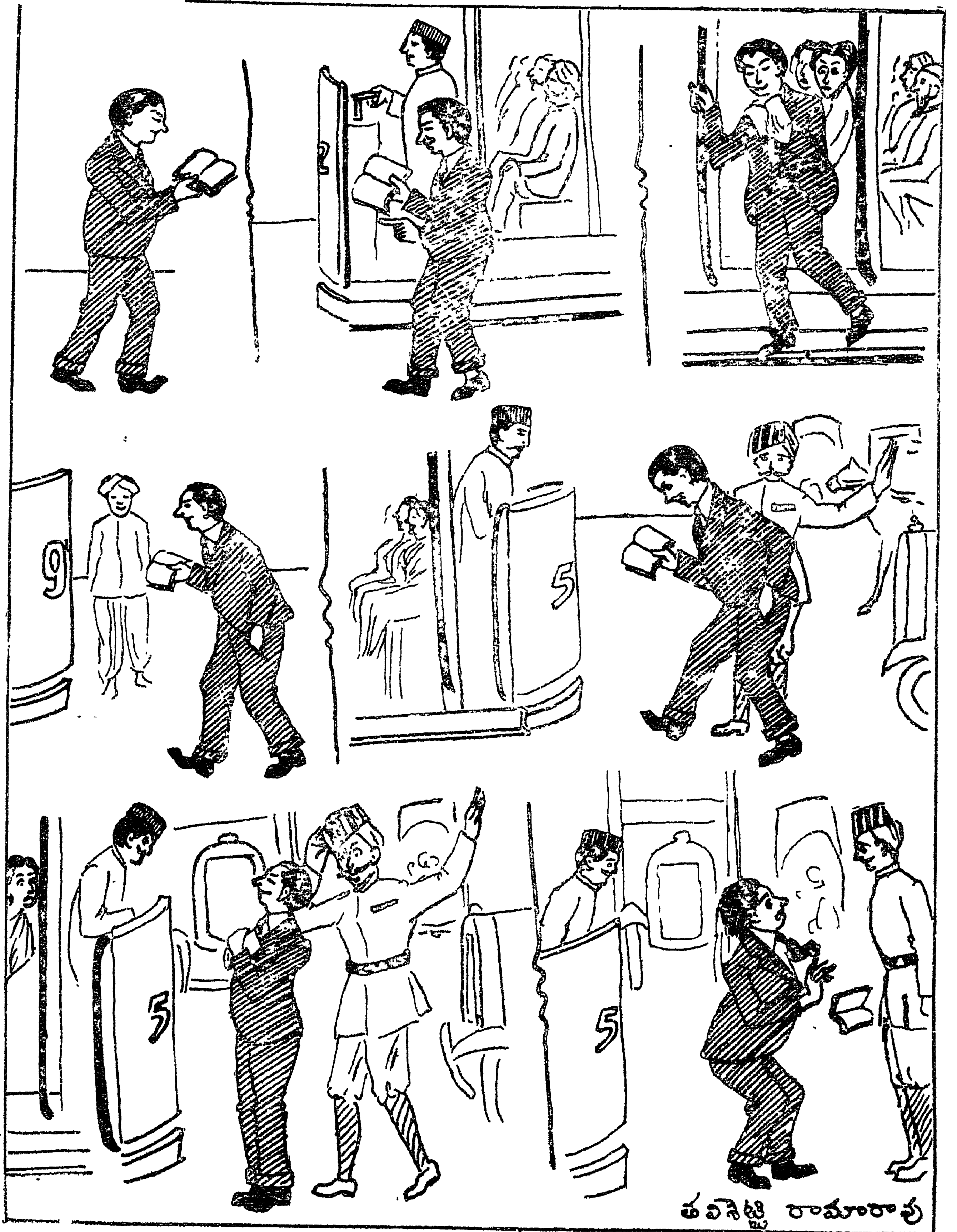
శ్రీ గుడిపాటి శేషగిరిరావుగారు.

శ్రీ కే. కనకయ్యగారు.

శ్రీ మారుతి వ్యాయామ మండలి, నంద్యాల.

తవిశెట్టి రామారావు

అంతయు నైనది. నిమ్మకు నీరెత్తినట్లు తండ్రీకొడుకు లిద్దఱు మొగములు వ్రేలవైచుకొని, కుటీరమున కేతెంచిరి. తన్ముఖద్వారము బావురుమని వారి నాహ్వానించుచున్న ట్లున్నది. ఆకుటీర మిప్పటి కింకను నుత్ఫుల్ల ప్రసూన పరిమళ పరిష్వంగమునఁ జిక్కి, మైమఱచెను. నిశ్శబ్దము జగమును మ్రింగిన భంగిఁ దోఁచిన దావిషాదాక్రాంత మానసులకు. తలుపు దెఱచిరి. లోన నడుగిడిరి. సర్వము శూన్యమైనట్లు వారికి గోచరించినది.

నౌకరు సర్వమును చక్కఁబఱచెను. వస్తువులేవియు చెదరలేదు. మిగుల పరిశుభ్రముగా నున్నవి. పెంపుడు పిల్లి దాలిగుంటలోఁ జేరినది. చలికాలపు ముసలిసూర్యుఁడు తనయనురాగకరములతో వాతాయనములగుండ దుఃఖితు లిర్వుర నోదార్చుచున్నాఁడు.

తండ్రి పడక కుర్చీలోఁ జేరగిలఁబడి, యొక్క నిట్టూర్పు విడిచెను. "పాపము! మీయమ్మ"—అంతే ఇఁక నాతఁడు మాటాడలేదు. రెండుమూడు బాష్పకణములు గన్నులనుండి జారినవి. నిష్కల్మషమైన—ప్రేమ పూరితమైన—జాలి కలిగించు నావృద్ధముఖమండలమున నరుణ కాంతి యించుక యలముకొనియెను. వృద్ధజనకుఁ డొక్కింత వడికిఁ గన్నుంగవ విప్పి చూచెను. కొమరుఁ డూరక వాపోవుచుండెను. అతని కిరువదిమైదేండ్ల వయస్సు. జనకుఁడు ప్రేమ యుట్టిపడునట్లు నిజకరకమలములతోఁ దనయుని శిర మెల్లఁ దడవి, యాఘ్రాణించెను.

" నిజకరకమలములతోఁ దనయుని శిర మెల్ల దడవి, యాఘ్రాణించెను. "

ఇంతలో ముసలి సేవకుఁడు మునివ్రేళ్లపై నడచుచు వచ్చి, నిశ్శబ్దముగాఁ దలుపుఁ దెఱచెను. "ఆర్యా! భుజించుటకు వేళ యైనది. ఎంత విచారించినను ప్రయోజనము లేదుకదా!—దయచేసి లేచిరండు." అని యావిశ్వాసము గల సేవకుఁడు పిలిచినవెంటనే వారిర్వురును దల లెత్తిచూచిరి.

బ్రదికినన్నాళ్లు ప్రతిజీవియు పొట్టపోషించుకొన వలసినదే కదా!—మరల నవీనజీవన స్రవంతి వారి వైపునకుఁ బ్రవహించుచున్నది. వారి కాఁకలి మిక్కుటమైనది. ఆ యాఁకలి గతసంతోష కాలమునం దుండిన యాఁకలి కాదు. కడుపు మండుచున్న జంతువు కుండు నాఁకలి. అయినప్పటికి నట్టిసమయమున భుజించు తలఁపు మిక్కిలి లజ్జాకరమని వారికిఁ దోఁచినది. ఒకరిమొగము నొకరు చూచుకొనిరి. ఒక్కరును లేచుటకు సాహసింపలేదు.

ఎట్టకేలకు తండ్రి గద్గదకంఠుఁడై, "అవును, మురాద్—నీవన్నది నిజము. బ్రదికినన్నాళ్లు ఉదరపోషణ తప్పదు కదా!" అని కొమరునివైపు తిరిగి: "నాయనా! లెమ్ము—పొట్ట నిండించుకొందము." అందులకు కుమారుఁడు, "అటులనే, బాబా!" యని నిట్టూర్పుతో బదులుసెప్పి బయటికేఁగెను. ఇంతలో నొకదాసి యతనికడ కరుదెంచి, తారకనాథమహాశయా! నేను తమకొఱకొక వస్తువును దాఁచియుంచితిని. ఒకవారము దినములక్రిందట జీవన్నైరాశ్యమైన దేవరజనని నాచేతికి లేఖ నిచ్చి, యామెప్రాణవాయువు లనంత వాయువున లీనమైన వెనుక దీనిం దమకం దిమ్మని యానతిచ్చెను. ఆలేఖయే యిది" అని రహస్యముగా వక్కాణించెను.

చకితుఁడైన తారకనాథ్ పరిచారికవైపు తేఱిపాఱఁ జూచెను. ఆమె పిఱికితనమువలన వణఁకుచున్న హస్తమును జాఁపి, లేఖ నందించుచుండెను. ఒకయజ్ఞాత దుర్భర బాధను, ఒకరహస్య వృత్తాంతమునుఁ దెలియఁజేయుటకీ కమ్మ సృజింపఁబడినదని యాతఁ డనుకొనెను. చాలప్రయత్నము మీఁదఁగాని యాతఁడు మెల్లగాఁ మాటలాడఁజాలకపోయెను.

"అయిననిటు లెమ్ము"

"అయిన నిటు లెమ్ము" అని యాలేఖను గ్రహించి తారకనాథుఁడు తన మాతృమందిరమును జొచ్చెను. ఏ మున్న దక్కడ?—సర్వము శూన్యము—సర్వ మంధీభూతము — నిశ్శబ్దతానిరంకుశత్వము — గర్భనిర్భేదక ప్రదర్శనము. విచారమనస్కుఁడై యాతఁడు మాతృసందేశమును దెలిసికొన లేఖవంకఁ జూచెను. పైవిలాసమందతనిపేరే'—ఆప్రజ్వలితానురాగాక్షరములే!— ఆదివ్య లేఖని నేత్రగోళములలో తాండవమాడుచున్నట్లున్నది. ఆతఁ డాలేఖ నటునిటు ద్రిప్పెను. ఆతని రక్తనాళములు జలబరించినవి. తా నదివఱ కెల్లప్పుడును జూచి యానందించు ముద్దులొల్కు లేఖని యాకాగితమున మిక్కిలి వణఁకిపోయినది.

ప్రక్కగదిలో భోజనము చేయుటకు పరికరము లమర్చుశబ్దము కర్ణగోచర మగుచుండెను. తారకనాథ్ మెల్లగా జాబు విప్పి చదువసాగెను:—

"నాముద్దుబిడ్డా!—

నాజీవయాత్రా సమర్పణ సమయ మేతెంచినదని నాకుఁదోఁచుచున్నది. దాన మనయిర్వుర యెడఁబాటు సంఘటిల్లును. కావున నిదే నా కడపటి వీడ్కోలు, అభినందనములు.

నా కిప్పటికి దేహదౌర్బల్యము, మనోవ్యథ నశించిన వనియే చెప్పవచ్చును. నీవు పెరిఁగి పెద్దవాఁడ వైతివి. వినయ విద్యాసంపన్నత నొందితివి. గ్రహింప శక్తి కల్గినది. నేను నీ విషయమున ననువర్తింప వలసిన నాదైవనిర్దిష్ట ధర్మమునుండి యొక్కయడుగైన వెనుకంజ వేయలేదు. కాని యొక్క టున్నది. దాని నిదివఱలో వెల్లడించుటకు నాకు ధైర్యము చాలినది కాదు. ఇప్పుడు నాస్థితినిఁ బట్టి నీకడ దాని వెల్లడింపను తప్పక వచ్చినది.

నీవు ఎవతెను హృదయ పూర్వకముగఁ బ్రేమించితివో,—అన్నిటికన్న నెక్కుడుగ నెవ్వరిని గౌరవించితివో,—పసినిసుంగువై, యెవ్వరి యొడిలో బాల్యము

చేష్ట లాలికించి, ముద్దులు గురిపించితివో,—యౌవనదశలో నెవ్వ తెకడ నీ కష్టనిష్ఠురకావ్యము విప్పి పోసితివో,—ఆ నీమాతృదేవి పతితురాలు — ఒక మహాపరాధిని.

నీవు సర్వకాల సర్వావస్థల యం దెవ్వని "బాబా!" యని నోరారఁ బిల్చుచుంటివో, యాపవిత్రజీవి నిక్కముగ నీతండ్రి గాఁడు. నాజీవితకాలమున నేను పవిత్ర ప్రణయ సుధాధారలచే నభిషేక మొనర్చిన దీమహాజగత్తున నొక్కప్రాణిని మాత్రమే. ఆతఁడే నీకన్నతండ్రి. అదే నా నేరము. అదే నన్నుఁ బాతాళమునకుఁ గ్రుంగఁ దీయుచున్నది. దానినే వెల్లడింప నశక్తురాల నైతిని. నీతండ్రి — నీ నిజమైన — నినుఁ గన్నతండ్రి, జీవించియే యున్నాఁడు. ఆతఁడు నిన్ను నీ శైశవదశయందు హృదయమున నొత్తి, ముద్దు లాడెడివాఁడు. ఇప్పటికిని నిన్నాతఁడు కడుజాగరూకతతో రహస్యముగాఁ గనిపెట్టుచున్నాఁడు. దానినే నెఱుంగుదును. నీవు పెద్దవాఁడ వైతివి. నీ భావిజీవితమును నీవే నిర్ణయించుకొనఁ గలవు. కోరిన యెడల నీవు నీజీవితమును నొక్కమాఱుగా పరివర్తించుకొనఁగలవు. నాకు లేని ధైర్యసాహసములే నీ కున్న యెడల, రేపే నీ వొక గొప్ప జమీందారుఁడవు కాఁగలవు. పుత్రా!—నే నొక మహాభీరుకార్యము నాచరించుచున్నాను. భీరుజీవితమునే గడపితిని. కాని భీరురాలనై చనిపోవుటకు మాత్రము నే నొప్పుకొనను. ఒక నూరుతడవలు నిన్నుఁ గొని యిచ్చోటునుండి పాఱిపోవుటకుఁ బ్రయత్నించితిని. అయిన నాకు మనోబలము, ధైర్యసాహసములు శూన్యములై పోయినవి. నీ ప్రస్తుతపు తండ్రి యేమాత్ర మనుమానపడినను నాపలాయనమున కూఁతగా నుండెడిది. పాప మాతఁడు కోపముతో నొక్క పలుకైన నన్నుఁ డాడియుండలేదు. ఆతఁ డెల్లప్పుడు చాల మంచిగాను,దయాపూర్ణస్వాంతముతోను సంచరించుచూ వచ్చెను. అయినప్పటికిని, మహాపరాధిని—నేను—నాకు—ప్రేమలేదు—బాబూ!—నిజముగా లేదు సుమా!!—"

చదువు టింకను కాలేదు. నిశ్చేష్టితుఁడై నిలువఁ బడిపోయెను. ఆహా! స్త్రీ లెంతకైన సాహసులేకదా!—ఆయువకుని జనని పరపురుషుని(బ్రేమించుటయు, నాతని వలనఁ గొమరునిఁ గనుటయు, నా నిగూఢరహస్యమును దాచియుంచుటయు స్వామిద్రోహ మొనర్చియు సిగ్గు లేక,—నదరు బెదరులు లేక,—వికసితాధరపల్లవముల వణఁకు తొణఁకు లైన లేక, ఘోరాపరాధరహస్యమునుఁ దన మనఃపాతాళ గహ్వారంబునఁ బాతి బంధించి నంగనాచివలె నటించుటయు, నీచర్య లన్నియు "స్త్రీ బుద్ధిః ప్రళయంకరీ" యను నార్యోక్తి నుపపాదించుచున్నవి. తారకనాథ్ సత్యనర్తనయందు భీరువు లైన పరవనితలఁజూచి యసహ్యించుకొను చుండెడివాఁడు. ఇప్పుడో? తనదాఁకా వచ్చిన దాదోషవ్యాపారము. అంతటితో నాతని యహంభావము, ఆనందము అన్నియు

"హా! మాయా!"

నశించినవి. అపరిమితహృదయ భారముతో సాభిప్రాయంబుగా, "హా!—మాయా!!—" అని బాధతోఁ బలికెను. అదియుంగాక నాతఁడు పెంపుడుతండ్రికడ కడుంగడు గారాబంబుగాఁ బెరింగెను. అట్టి యమాయికుఁడగు పాప

పుణ్యము లెఱుఁగని మహోదారుఁ డైన యా మహాత్ముని వృద్ధుని కట్టి యవమానము గలిగించుట, ద్రోహ మొనర్చుట, మిక్కిలి పాపావహము, భీరుత్వము, నిర్లజ్జాత్వము

ఆతని యౌవనోదంతమంతయు నొక్కతఱి స్మృతి పథమునకు వచ్చెను. వెనుకటి బాల్యస్మృతి యా యువకుని మరల నొకపరి బాలునిఁగా మార్చినది. అప్పటి దినములలో నాతఁడు తండ్రికరమును గట్టిగఁ బట్టి, పాటల వెంబడి చాఁదవ్వు సంతోషముతో నడచుచుండెడి వాఁడు. ఆదశ గతించినది. కొంత కాల మైనది. భయంకర వ్యాధి యొకటి దాఁకి, యాతని చావుబ్రదుకుల నడుమ సందిగ్ధావస్థలోఁ బడవైచినది. ఆ దినములలో తండ్రి యాతనిప్రక్క నహోరాత్రంబులు గాఁపుదలగాఁ గూరుచుండి, యప్పుడప్పుడు తన యవిరళోద్గతబాష్పవారి ధారలసందునుండి చిరునవ్వు వెలువఱింప యత్నించుచుండెడివాఁడు. అంతటితోఁ గాలచక్రము మార్పుఁ జెందినది. వ్యాపారసంబంధములైన తికమకలు, మనస్తాపములు సంభవించినవి. అప్పుడు తారకనాథుఁడు రోగశయ్యపై నిద్రించువాని పగిది కనులు మూసికొని పరుండి విన్నసంభాషణములు గొన్ని యాతని భావనాలోకమునఁ బ్రవేశించినవి. తల్లి యొకటి రెండుమాటల మాత్ర మాడినది. ప్రియజనకునివాక్యము లాతని మనఃకందరాంతరమునం బ్రతిధ్వను లొసఁగుచున్నవి:

"ప్రియతమా! నే నింతటినుండి వ్యాపారవ్యవహారములఁ జక్కఁబఱచుకొని సాధ్యమైనంతవఱ కన్ని ఖర్చులఁ దగ్గించుకొందును. ఇక నే నెన్నండును పొగ పీల్చను. భోజన కాఫీశాలల కరుగుట మానివైచెదను. ప్రస్తుతము నావద్దఁ గల వస్త్రములు కొంతకాలము వచ్చును. కాని బాబుకుమాత్ర మేకొఱంతయుఁ గలుగఁ గూడదు. అందందు సేకరించి దాఁచియుంచిన ధనముతో బాబు అడిగినవెల్ల శక్తికొలంది తెచ్చియిచ్చుటకుఁ బ్రయత్నింపవలెను. పసిబిడ్డలు కష్టపడు కాలము ముందుండును. ఇప్పుడే మన మేల యాతని నసంతృప్తునిఁగాఁ జేయవలెను?"—

అని పల్కెడియట్టి నిరుపమ నిష్కల్మష ప్రేమమయ మహోదారుఁ డైన వృద్ధజనకునా యాతఁ డీ ద్రోహ మొనర్పవలెను? యాతని మోసగించినది?

ప్రేగులు త్రెంచుకొని దుఃఖ మూడిపడుచుండెను. చాల ఏడ్చెను. ఆవాక్య మాతని దృక్పథమునకు వచ్చెను: "నీ భావిజీవితమును నీవే నిర్ణయించుకొనఁ గలవు"—అది నిజమే. ఇఁక నాలస్యము చేయుట కాతని కధికారము లేదు. మాతృ సందేశముఁ బరిపాలింపవలెను. అతులైశ్వర్య లోభాకృష్టుఁడై యాతఁడ ట్లాచరించుట లేదు. మాతృదేవికి లేని మనోధైర్య మాతని కుండి తీరవలెను జనకునకేమియుఁ జెప్పకయే తారకనాథుఁ డచ్చోటు వాసి పోవలెను. చాల దూరము—ఇంకను దూరము: కనుపడకుండ పోవలెను. తిరిగి రానే కూడదు. అప్పుడు తనకు సంభవించిన యవమాన మంతయుఁ దనతోనే పోవును. అంతియ గాని, యా వృద్ధజనకుఁ డైన మహా పురుషుని ప్రక్క భోజనమునకు నుపవిష్టుఁ డగుటయు, నా దయాపూరితుని ప్రేమాలాపములు—గతించిన జనని నింగూర్చి యాతని విచారభాషణముల వినుచుండుటయు దోషపూరితుఁ డైన తారకున కెట్లు సంభవించును? సంభవించినను మనస్కరించు టెట్లు?—

కర్తవ్యమును నిర్ణయించుకొనెను. మరల మాతనేర మాతని మనోవీథి నల్లకల్లోల మొనర్చినది.

"హా! మాయీ! మాయీ!!" అతఁడు విలపించుచుండెను. ఓదార్చువా రెవరు? "తల్లీ! యీ ఘోరవిశ్వాసఘాతుకత్వ మాదయామయుని ధర్మమూర్తికడ నె ట్లాచరించితి, నమ్మా? కఠోరహృదయా!—"

ఇఁక నో ప్రశాంత సంతోష జీవన తరంగిణీ! సెలవు. ప్రాణికోటులఁ గుఱి నిడుకొని సంరక్షించు నో గృహదేవతా! సెలవు. పరిసరోద్యానవన ప్రసూన సురభిళాహ్వానమా! సెలవు. ఇఁకమీఁద నాతఁ డచ్చోట కృతకజీవన మొనర్చుటకు హక్కు లేదు.

విచారమున మున్గి యాతఁడట్లే కొంతవడి నిశ్శబ్దముగా నుపవిష్టుఁడై యుండెను. భోజనశాలనుండి కంఠధ్వనులు వినవచ్చుచుండెను. చెవి యొగ్గెను :

"భోజనశాలనుండి కంఠధ్వనులు వినవచ్చుచుండెను. చెవి యొగ్గెను."

"పాపము! నాచిన్నిబాబు ఎంతగా వాపోవుచున్నాఁడో!— ఆతఁ డిప్పుడు తల్లిగదిలోఁ బరుండి యేడ్చుచుండెను. దైవమా! ఏమిదుర్దశ!! —నేను కాటికిఁ గాళ్లు చాఁపుకొనియున్న మూఁడుకాళ్ల ముదుసలిని. కాని యదృష్టమువలన నా కీబాలుఁడు గలిగెను. అతఁడు మంచివాఁడు. నన్ను వదలి యుండఁజాలఁడు. నేనును నాతని నెడఁబాసిన మఱుదినమందే మృతినొందుదును."

మనయువకుఁడు దానిని విని మిక్కిలి చకితుఁడయ్యెను. రక్తము వచ్చునట్లు పెదవి గొఱుకుకొనెను. జనకుఁ డింకను మాటాడుచునే యుండెను. కుమారుఁడు దానిం గొంచెముగొంచెముగా విన్నకొలఁది నాతనిమనసు మారుచున్నది. ఆలోచనలు వేరొకమార్గముఁ బట్టినవి. ఇప్పు డాతనివిధ్యుక్తధర్మము సులభమైనది. ఇంకను, "అతఁడు నన్ను వదలియుండఁజాలఁడు. నేనును నాతని నెడఁబాసిన మఱుదినమందే మృతి నొందుదును"—అను వాక్యము లాతని వీనులం బ్రతి ధ్వనులతో మ్రోఁగిపోవు చున్నవి. పాప మావృద్ధజనకు నొంటరి జీవనమున కొప్పగించి పాఱిపోవుట కాయువకుని కాళ్లాడునా? పుట్టినదాది తండ్రి తన కభిషేక మొనరించుచున్న నిర్మలప్రేమనిష్యంద వృష్టి కిదియా ప్రత్యుపకారము? పుత్రుని కడు జాగరూకతతోఁ బెంచుటకుఁ బడినమహాకష్టముల కన్నింటి కిది యా ప్రతిఫలము? కాని తారకనాథ్ ఆవృద్ధుని కుమారుఁడు కాఁడే? అన లాతఁ డచ్చట నిలుచుండుటకే యాతనికి భరింపరానిబాధ యెదో కలుగుచున్నది. అయినను నతని భావిజీవితము నాతఁడే నిర్ణయించు కొనవలెను. ఇప్పుడే, ఏమాత్ర మాలసింపకయే నిర్ణయించుకొనవలయును.

ఆతఁడింకను జాబునుఁ జేతియందే యుంచుకొనెను. పునఃపఠనమునకుఁ గడంగెను.

"నీప్రస్తుతపు తండ్రి యేమాత్ర మనుమానపడినను నాపలాయనమున కూఁతగా నుండెడిది. పాప! మాతఁడు ....నిజముగా లేదుసుమా!"

మరల జనకుని వచనములు చెవి సోఁకినవి; ముసలి సేవకునితో సంభాషించుచుండెను:

"అవును, తాతా! ఇరువదియేఁడు లామెతో సౌఖ్యముగా నుంటిని. అందొక్కపరియైన మా సంతోషజీవన ప్రభాకరునిఁ గష్టజీమూతపటలి యరికట్టలేదు. కేవల మొక్కమొయిలేని తేటి చూడఁజాలక పోయినది."

తిరుగ నాయువకుఁడు తల్లేఖావశేషమును బూరింప మొదలిడెను :

"—నే నిప్పుడు నీ నిజజనకుని యభిధేయమునుఁ జెప్పక తప్పదు. అది—"

చేతులు వణఁకెను. ఒక్కసారి మాత్రమా లేఖలోని తండ్రి పేరునుఁ జూచెను. అంతియే,— మరల నెన్నఁడును దానిం జూడలేదు. ఆనామ మాతని హృదయ కేదారమున నాటుకొనిపోయినది. ఎన్నఁటికిని మఱవఁ జాలఁడు.

అప్పుడే ఒక మృదువైన — కరుణారసప్లుత మైన మధుర కంఠస్వరము వినవచ్చెను :

"రమ్ము, బాబా! రాత్రి యైనది. భుజించు వేళ మించి పోయినది. ఊరక వాపోయినం బ్రయోజనము లేదోయీ, పుత్రా!—"

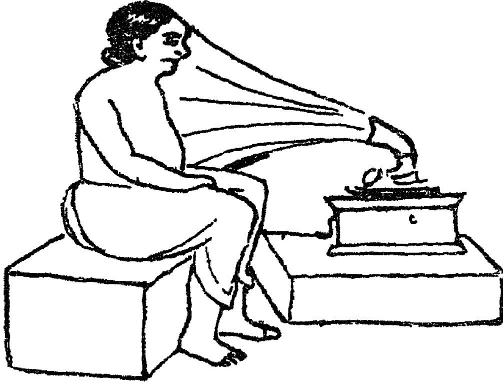
మహత్తరమైన యొక చలితెమ్మెరతీవ తారక నాథుని రక్తనాళములలో మెఱుపు మెఱసిన ట్లయ్యెను. ఆపాదమస్తకము జలబరించినది. నిమిషమువఱకుం గనులు గట్టిగా మూసి యుంచెను. పిదప నాతఁడు నిప్పుపుల్ల గీసి యూజాబు కంటించెను. అది సాంతముగాఁ గాలువఱకు వ్రేళ్లఁ బట్టుకొని తదుపరి నేలపై విడిచెను. లేఖ యింక లేదు. మాఁడి మసి యైనది.

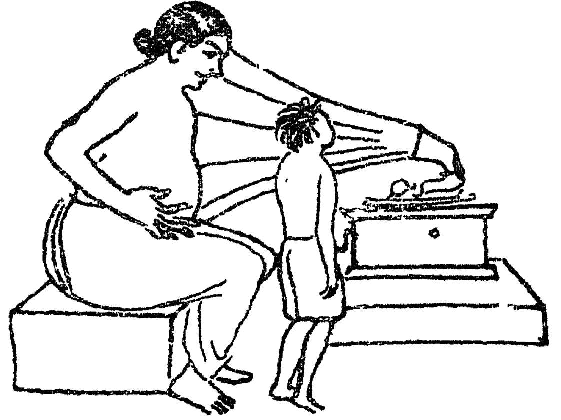
భోజనశాలతలుపుకడ కేఁగి దానిం దెఱచెను. ఒక్కింత కాలము జనకుని దయాపూర్ణ వదనముపై దృష్టి నిలిపెను. పాప! మావృద్ధుని ముఖమండలము దుఃఖముచే నరుణిమఁ దాల్చెను. చేతులు తొట్రిలుచున్నవి. తారక నాథుఁడు ముసలి శాంతమూర్తి—తనతండ్రికడ కేఁగి, యాతని గాఢముగాఁ గౌఁగిలించి,—

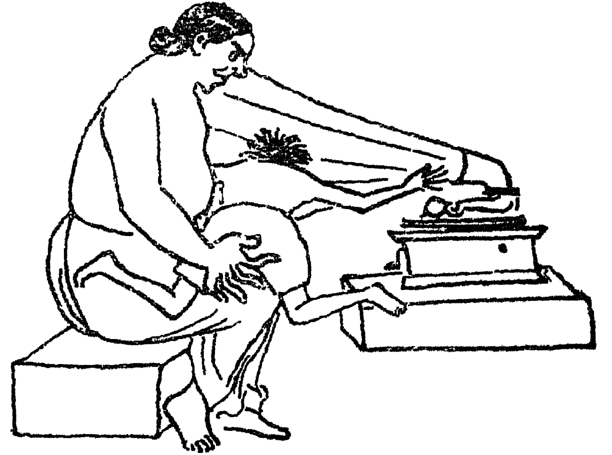
"బాబా—నా బాబా!!—నా ప్రియతమమైన ముసలిబాబా!!!—"అనియెను;—అంతే.

చిత్రకారుడు : శ్రీ తలిశెట్టి రామారావుగారు, బి. ఏ., బి. యల్.

శ్రీమతి షానో దేవిగారు

శ్రీమతి అల్లూరి వెంకటసీతమ్మగారు

శ్రీమతి కిట్టి శివరావుగారు

(9) శ్రీమతి దర్శి అన్నపూర్ణమ్మగారు

శ్రీమతి పద్మాబాయి సంజీవరావుగారు

ఆంధ్ర ఆర్టుతియేటరు, బెజవాడ. శ్రీ తాడిపత్రి రాఘవాచార్యులుగారి నాటకబృందము

షేక్స్పియరు, సింబలైను నాటక పాత్రధారులగు చెన్నపురి యువతీమణులు,

౧

ఉదయగిరి రాజధానిగఁ జేసికొని, రెండవ జలాలుద్దీను మధ్యమాంధ్రరాష్ట్రి మేలుచుండెను. ఆమహమ్మదీయ ప్రభుని రాజ్యమందు జను లెవ్విధమగు ననర్థములకును బాలుగాక, సరిలేని సౌఖ్యసంపద లనుభవించుచుండిరి. హిందువులు, మహమ్మదీయులు నను తారతమ్యము లేక, ప్రజలందఱిని సమభావమున నవాబు పరిపాలించుచుండెను. జలాలుద్దీను సుజనులలో సుజనుఁడు. సుఫీసిద్ధాంతము లం దపార భక్తి విశ్వాసములు గలిగి యుండు నాతనికి వానితోఁ దులతూఁగు హిందూవేదాంత శాస్త్రమునందును అమిత గౌరవము గలదు. ఆతని కన్నులకు బీదసాదలు, పండితపామరులు నందఱు నొకటియె. జగమంతయు జగదీశుని జీవకళయె. ప్రజలెల్లరు భ్రాతృసమానులు. పరమాత్మునియందు బుద్ధి నిలిపి, జలాలుద్దీను పూర్వకాలపు ప్రభువరులగు జనక, అరీలియసు, అక్బరు మున్నగు మహనీయుల పాదచ్ఛాయల నే యడుగు లిడుచు, దేశపరిపాలన ధర్మము నిర్వర్తించుచుండెను.

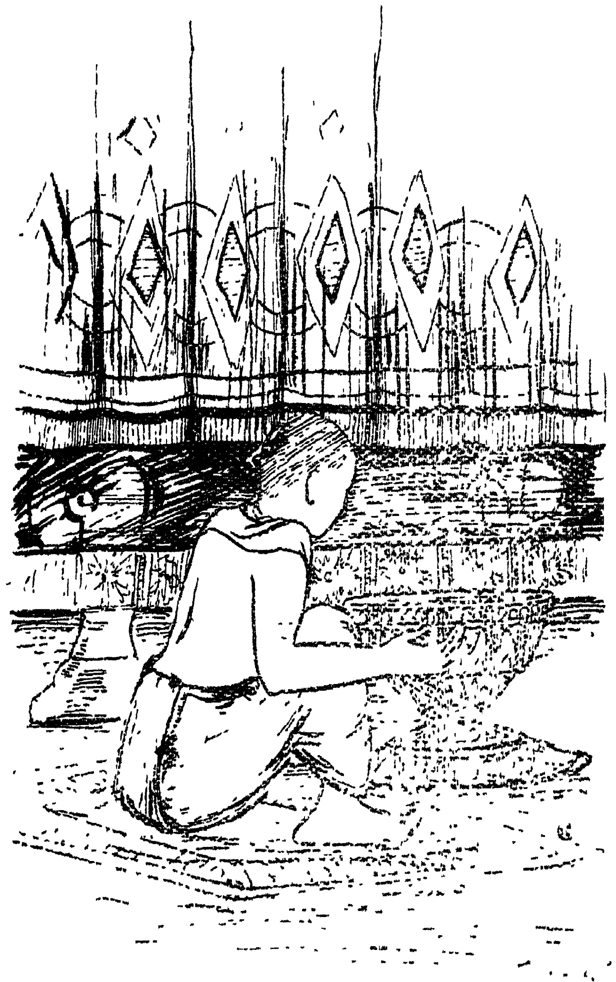
లోకవిభవము లన్నిటికన్నను జలాలుద్దీనునకు చిత్తశాంతియె ప్రియతమము. అనేక మాఱు లాతనికి భూలోకజీవనము, ప్రజాపరిపాలనమును నతిదుర్భరములుగఁ దోఁచి, తా నీకష్టభూయిష్ఠమగు సంసారము వదలి, ఏమెక్కా-పుణ్యక్షేత్రమునకో, ఏషిరాజునగర వాటికకో చేరి, అందు పరమేశ్వర ధ్యానమందును, సుఫీవేదాంతుల సుఖగోష్ఠిని దినములు గడపఁగోరెను. ఐనను, తమ్ముఁడగు నాదరుషా కొండవీడు ప్రభువై, అన్నకు సర్వదా సాయము చేయుచు, ఆతని మనసు నకాండవైరాగ్యము నుండి రాజకార్యనిర్వహణమునకుఁ ద్రిప్పుచు, ఉదయగిరి ప్రభుత్వ మతఁడు వీడకుండునట్లు చేయుచుండెను.

జలాలుద్దీను పారసీక రాజకుటుంబములోని యొక సుందరిని బరిణయమయ్యెను. ఆసుకుమారి హిందూస్థానమునకు వచ్చి కొన్ని వత్సరము లైనను, ఈ దేశపు శీతోష్ణస్థితులకును, జనాచారపద్ధతులకును నభ్యాసపడ లేదు. ఆ ప్రాంతముల కెల్ల నుదయగిరి యుద్యానవనమువంటిది. నడివేసవియెండలు, దేశము నెంత దహించుచున్నను ఉన్నత పర్వతశిఖరమున హిమాలయమువలెఁ జల్లగ నుండు నుదయగిరి ఖిల్లాదరికి రాకుండును. ఆనగ రెంత సౌఖ్యావహముగ నున్నను, జులెయికాకాంత కను లెపుడును దూరపు షిరాజు వృక్షవాటికలమీఁదను, అందలి

పుష్పజాలముమీఁదను వాలియుండును! వసంతకాలమున నుదయగిరి తరు రాజముల నాశ్రయించు పికావళి పారసీకోద్యానముల నుండు గండుఁగోయిలలవంటివి గావని యాతరుణి తలంపు! హిందూదేశమందలి శీతకాలపు లేమొంప ఆలేమకు గ్రీష్మాతపమువలె దుస్సహముగ నుండును! ప్రభుపత్ని సౌఖ్యసదుపాయముల కేమి కొఱఁత వాటిల్లఁగలదు? ఆసుందరి కెట్లులైన హిందూదేశ నివాసము సుఖవంతముఁ జేయఁగోరి, నవాబు పారసీకమునుండి వివిధఫలపుష్పజాతుల మొలకలు తెప్పించి నాటించెను. సీటిపసతిగల చల్లని యుదయగిరి నీచెట్లు వృద్ధినొందెను. కాని యెన్ని సౌఖ్యము లుండినను, హిందూదేశ జీవనము కారాగృహవాసమని జులెయికారాణి యనుకొనుచు, నానాఁటఁ గృశింపఁజొచ్చెను. వ్యాకులిత హృదయమున జనన మొందిన, దేహమున ప్రవేల్లువాఱిన యావనిత వ్యాధి నేవైద్యులును బరిశీలింపలేకుండిరి. ఎట్టి షర్బతులు, లేహ్యములు నాసుకుమారి శరీరపువేఁడిమి నుపశమింపఁజేయ నేరకుండెను. యునానిహకీములు, ఆయుర్వేదభిషగ్వరులును ఆరాజ్ఞికొఱ కుపయోగించిన రాజౌషధములు అడవిని గాచిన వెన్నెల లైపోయెను! జలాలుద్దీను మనశ్శాంతికి విఘాతము కల్పించుటకు ప్రియసతిశరీరాస్వస్థత ప్రబలకారణ మయ్యెను!

౨

అద్దంకి సీమ నొక ప్రఖ్యాత వైద్యవంశము గలదు. ఇరువదియైదు సంవత్సరముల ప్రాయముగల శ్రీనాథుఁడను యువకుఁ డావంశపువారిలో నిపుడు ఖ్యాతికెక్కిన వైద్యుఁడు. వంశక్రమానుగతమైన వైద్యవిద్యానైపుణ్యముతోపాటు, ఈతఁడు ఉద్గ్రంథ పఠనము చేసి, దైవభక్తిపరుఁడై, పరోపకార చింతనము గలిగి, తనయొద్దకు వచ్చిన రోగుల జాడ్యపుజాడలు మిగుల మెలఁకువతోఁ బరిశీలించి, శ్రద్ధతోఁ తన్నివారణోపాయము లారయుచుండును. కావున వయస్సునఁ బిన్నవాఁడైనను, శ్రీనాథుఁడు అనుభవమునఁ బెద్దవాఁడే! ఎంతటి కఠినరోగమైనను, ఆవైద్యశిఖామణి చేతికి లొంగవలసినదె! ఉదయగిరీశ్వరుని భార్యయొక్క వ్యాధి సమాచారము తెలిసి, మిత్రుల ప్రేరేపణమువలన, ఆరాణి రోగనివారణార్థమై యాతఁ డిలు బయలుదేఱెను. ఈ వైద్యుని బుద్ధికుశలతను గుఱించి మంత్రులవలన విని, నవాబు ఈతని మిగుల సత్కరించి, వైద్యము చేయింపఁ గోరి, శిల్పాపరిసరముల నుండెడి కదళికావనమునందలి భవనము నీతనికి విడిదిచేసెను. మహమ్మదీయుంలో ఘోషాపద్ధతి యుండుట లోకవిదితము. రాజకుటుంబములలో నీమరియాద మఱింత ప్రాముఖ్యము వహించియుండును. రోగిని జూడక, నాడీ పరీక్ష వలనుపడక, ఇతరులు తెలిపెడి రోగచిహ్నములను బట్టి వ్యాధి నిర్ధారణచేయుట ఎట్టి వైద్యునికిని దుస్సాధ్యము. అనివార్యములగు ప్రతిబంధములఁ గూర్చి యాను

"క్రిందనుంచిన పన్నీరుతో పైట్లాగ రాజి పుష్ప్రతి'చారు......
...వ్యాధి నిరూపణము చేయుచుండెను"

కొన నేమి ప్రయోజనము? బాల్యమున శ్రీనాథుఁడు తండ్రియొద్ద వైద్యవిద్యాభ్యాసము చేయు దినములలో, రాజాంతఃపుర స్త్రీల నాడీసంధాన మెట్లు కనుఁగొనవలెనని యడిగి, రోగుల ఛాయాప్రతిఫల సందర్శనమువలన రోగ నిర్ధారణము చేయు విధ మాయనవలన గ్రహించెను. ఇపు డది శ్రీనాథుఁడు జ్ఞప్తికిఁ దెచ్చుకొని, నవాబునకుఁ దెలి యఁబఱచెను. అంత నంతఃపురమున రోగిమంచముదగ్గఱ నొక తెర వేయించిరి. క్రింద నుంచిన పన్నీరుతొట్టెలో రాణి ముఖప్రతిబింబము స్పష్టముగఁ గానవచ్చెను ఈ నీడను బరీక్షించి వైద్యుఁడు వ్యాధి నిరూపణము చేయఁ బోయెను. లేఁతతములములవంటి రాణి ముఖబింబము పండుటాకువలె నగుట, కనుకొనలందు నీలిమ మేర్పడుట, కనులు సోలుచుండుట, శిరము తూలుచుండుటయు రోగ మునకు ముఖ్య చిహ్నము లగునట్లు అతఁడు కనిపెట్టెను. వైద్యుని కోరికవలన నవాబు వేసిన ప్రశ్నములకు రాణి ప్రత్యుత్తరము లొసంగెను. ఆసంభాషణ మూలమున రోగికంఠధ్వని, ధోరణి, రుచులు, పరిస్థితులును దేట పడెను. ఇవ్విధమున నావైద్యుఁడు పరీక్షజరిపి, రోగనిర్ధా రణచేసెను.

3

లోకము విరోధివర్గ పరిపూరితము! గురువునకు గురువు, వైద్యునికి వైద్యుఁడు, వర్తకునికి వర్తకుఁడు శత్రువులుగ నేర్పడుచున్నారు. ఒకరి నొకరు ద్వేషించి, వలనుపడుచో నొకరి నొకరు అటవీమృగమువలె కబ ళింపఁ జూచుచుందురు! అంతియ కాని, మిత్రత్వమె వ్యా పారసూత్రముగఁ జేకొని, ఒండొరుల భావానుభవముల సాహాయ్యమున జనులు తమవిధులను మఱింత బాగుగ నెఱవేర్చుట కర్తవ్యమని గ్రహింపకున్నారు. శ్రీనాథుని ప్రణాళిక యిట్టిది కాదు. రోగనిర్ధారణము పట్ల వైద్యునికి సర్వజ్ఞత్వము పనికిరాదు. రోగి కిదివఱకు వైద్యము చేసినవారు భిషక్కునకుఁ బరమమిత్రులని యాతని మతము. కావున శ్రీనాథుఁడు రాణి పూర్వపుచికిత్స కుల పరిచయముచేసి, రోగనివారణమును గూర్చి వారు సలిపిన కృషివివరము, వ్యాధినిగుఱించి వారికిఁగల యను భవములను గ్రహించెను. శిశువులకును, రాణివాసపు వారికిని వైద్యముచేయుట మిగుల కష్టము. పరదేశజనిత యగు జులెయికా కాంతయొక్క తనూతత్త్వ మతికోమ లము. మనోవ్యథచే నేర్పడిన మహామేహమునకు వైద్యు లు చేసిన ప్రతిక్రియలె వ్యాధిని మఱింత పెంచెను! బంగరు త్రాసువంటి యాసుకుమారతత్త్వమునకు కలకండపలుకె కఫోద్రేకము, మధుబిందువె మేహాధిక్యమును గలుగఁ జేయును! ఈవిషమ పరిస్థితులందు మిగుల శ్రద్ధ వహించి, తన మేధాశక్తినంతయు నుపయోగించి, శ్రీనాథుఁ డెట్ట కేలకు ఔషధానుపాన నిర్ణయము చేసెను.

4

దైవానుగ్రహమువలన వైద్యకుమారుని మందు రాణికి గుణ మిచ్చుచుండెను. నిరతము పానుపు నంటిపెట్టు కొని యుండు జులెయికా యిపుడు పరిచారికల సాయ మున లేచి కూర్చుండి సంభాషింపఁ దొడఁగెను. సతి యిట్లు క్రమముగ నారోగ్యాభివృద్ధి గాంచుచుండుటకు ప్రభువు ముద మందెను. పుత్రిక యమితానంద భరిత యయ్యెను. పరిచారికలు ప్రసన్నవదనములతోఁ బనులు చేసికొనుచుండిరి.

శ్రీనాథుఁడు ప్రాతఃకాలముననె దేవునికి పూజ లు సమర్పించుచుండు వాఁడు. కదళీకారామమున వలసిన పూవు లతనికి లభించుచుండునవి కావు. పెద్దకంచె కావల నేమైన పూలు చిక్కునేమోయని యొకనాఁడు వేకువ నచటికిఁబోయి, యాతఁడు మొగి మెత్తి చూచెను. అనేక జాతుల పుష్పలతిక లక్కడఁ గానవచ్చెను. అం దొక నూ తనరమణీయకుసుమ మతని కనులకుఁ దట్టెను. అరుణ కమలముల కోమలత్వమందు మూర్తీభవించినటు లుం డెను! ఆకృతిని పద్మమునకంటెఁ జిన్నదయ్యును, అంద మున దానికంటె నిది మిన్నగఁ దోఁచెను! అంత నావిప్ర కుమారుని కింకొక యద్భుత దృశ్యము గానవయ్యెను. నవమల్లికల నపహసించు మేనిసోయగమున నొప్పెడి పదు

నాఱువత్సరముల బాల యొకతె పొదరింట్లలో నడచి వచ్చి, యీనూతనపుష్ప మొకటి కోసి, అరుణిమమందు దాని కెనయగు తనకోమలపాణితలమునఁ బట్టి సంతస

"నవమల్లికల నపహసించు మేనిసోయగమున నొప్పెడి......
సంతసమున నాఘ్రాణించుచుండెను."

మున నాఘ్రాణించుచుండెను. ఆసుందరి చెక్కులు, పెదవులు నరుణకాంతుల నలరారుచుండెను. ఆ మెలఁత మృదులాంగకముల నిర్మాణ రహస్యము లోకమున కెఱింగింప గుణపాఠముగ నుపకరించుటకె ధాత యీసుకుమార సుమముల సృజించెనా యనునటు లుండెను! ఈలలన నవాబు కుమారీరత్నమగు గుల్ నారియె!

శ్రీనాథుఁడు గుల్ నారిని జూచుట కిది మొదటిసారి కాదు. నాఁడు రాజాంతఃపురమున పన్నీటఁ గాన వచ్చిన రోగి కొక ప్రక్కగ నిలుచుండి నగిషీ గోడ కానుకొనియుండు నొక బాల ప్రతిబింబ మాతని కనుల కపుడు గోచరించెను. అట్టి సుకుమార సుందరరూపము మానవ భామినులలో నుండునని తలంపక, అతి శ్రద్ధగ నుండెడి తన నయనముల భ్రమింపఁ జేయుటకు ఏ గంధర్వాంగనయొ మానవాకృతి దాల్చి వచ్చెనని యాయువకుఁ డూహించెను! ఆకనులతీరు, మొగముసౌరు, పలువరుస క్రమము, ముంగురుల కాంతులు నీక్షించి, ఈ జవ్వని దేవాంశ సంజనితయగు వనితయని యావిప్రకుమారుఁడు విభ్రాంతి నొందెను! ఇపు డా సుందరాకారము మరల వాని కన్నులకుఁ బ్రసన్నమగునపుడు, ఈ కామిని మర్త్యలోక నివాసిని గావచ్చునని యొకింత విశ్వసించి నను, రాణి సన్నిహిత బంధువర్గములోనిదై యుండనోపునని యాయువకుఁడు తలపోసెను. ఏలనో వాని మది గురుతింపఁజాలని మెత్తని తాఁకునకు గుఱియయ్యెను. అతి సూక్ష్మరోగాంకురములు సరహస్యముగ శరీరమునకుఁ గావించిన యపకృతి గనిపెట్టిన దిట్టరి, గుల్ నారినిగూర్చి తలంచునపుడు, తనహృదయసీమను కొల్లగొను కామచోరుని జాడలు పరికింప నేరకుండెను!

మోహ మెపుడు నొకప్రక్కనె ప్రసరించునని భావించుట మానవుల వెఱ్ఱి! అర్ధంకిసీసు వైద్యుఁడు ఖిల్లాలోఁ గాలు పెట్టి, తనజనని చికిత్సకుఁ బూనిననాఁటి నుండియు, గుల్ నారి యాయువకునందు సదభిప్రాయమున నుండెను. బ్రహ్మతేజస్సున నొప్పెడి యావయస్యుని వదనపద్మమును అంతఃపుర గవాక్షములనుండి యాపొలఁతి పలుమారు పొడగాంచియుండెను. బుద్ధికౌశల్యమునకు నీడుజోడగు నయసంపదయు, ప్రజ్ఞాధికత కెనయగు సహృదయతయు ఆజవ్వనుని మోముదమ్మిని తమ్మిచూలి లిఖియించినట్టుగ గుల్ నారికి నయనగోచరమయ్యెను! అనుభవశాలులు,వయోవృద్ధులు నగు ఘనవైద్యుల చేతులకుఁ జిక్కని వ్యాధి యీయువకునకుఁ దెల్లమగునాయని పలువు రనుకొన్నను, వీనికే యీరోగము గ్రాహ్యమగునని నమ్ముచు, వీనికే జయము సమకూర్పుమని రాజకుమారి యల్లాను ప్రార్థించుచుండును. ఈ వైద్యకుమారుని హస్తమమృతహస్తమనియు, ఇతఁ డిచ్చెడి యౌషధము సంజీవి యనియు గుల్ నారి తల్లిని బ్రోత్సహించుచు, రోగనివార

ణమునకు దోహదములగు ధైర్యవిశ్వాసములను రాణి హృదయమునఁ బాదుకొల్పెను. ఇవ్విధమున శ్రీనాథుని యెడ సదభిప్రాయ సద్భావములు ఆయంతఃపుర సీమ నల్లుకొనియెను.

౫

శ్రీనాథుని పేరిపుడు సంస్థానమునం దెల్లెడలను వ్యాపించెను. చిరకాల వ్యాధిపీడితయగు జులెయికారాణి తొలకరివానకుఁ దెప్పిఱిలు పూలమొక్కవలె కలఁకఁ దేఱెను. నవాబు ఉత్తరువు ననుసరించి యన్ని సదుపాయము లీచిన్న వైద్యునకు సమకూరెను. సూర్యోదయ మగు నప్పటికి పూజకు వివిధజాతులపుష్పములు,పత్రములును రాజపుత్రిక స్వయముగ కోటనుండి పంపుచుండును. అన్నిటికంటె శ్రీనాథునికిఁ బ్రియమగుపూవు పేరులేని యామెట్టనిపూవె. ఆ పుష్పమునకు తనప్రేయసియగు గుల్‌నారికిని అవిప్రకు మారుఁడు సామ్యము గలిపించుకొని సంతసించుచుండును! ఆపూవుపేరు పన్నీరుపూవని వానికిపుడు తెలిసెను. గుల్‌నారి మోవిచెక్కులు, పదపాణితలములు, పన్నీరు పువ్వను బోలియుండుటచేత, ఆసుందరిని పన్నీరుపువ్వని యా నరసుఁడు తన మనమున వ్యవహరించి, ముద మందుచుండును! దేవుని పూజలకును శ్రీనాథునికి పన్నీరు పూవులే ముఖ్యమయ్యెను. పన్నీరుపూల నెత్తావుల నాఘ్రాణించుట వాని కెంతో సంతోషజనకము. ఆతని కన్నులను నేదదేర్చునది పన్నీరుపూవు. పన్నీరుపువ్వును గుఱించి యతఁడు పగలంతయుఁ దలపోయును, రాత్రులంతయు కలలు గాంచును! పురుషార్థములు, ముక్తిమోక్షములు శ్రీనాథునికి పన్నీరుపూవె! ఆకుసుమమె, ఆకుసుమకోమలియె, ఆప్రియునికిఁ గల్పతరువు. ఆతనికి స్వర్గము, సర్వమును, పన్నీరుపూవె!

ఒకనాఁడు శ్రీనాథుఁడు స్వవిషయ విమర్శన మొకింత సలిపెను. అతఁ డీ పరదేశము వచ్చి కొన్ని మాసము లైనది. దైవానుగ్రహమువలన, తాను వచ్చిన కార్యము సఫలమగుట సత్యమె. కాని, యొరుల వ్యాధి నివారణఁ జేయ వచ్చిన తానె యనివార్య వ్యసనపీడితుఁడగుట యెంత శోచనీయము! పరదేశమందలి మక్కువచేత స్వస్థలమును మఱచెడి మందుఁ డేచటనైనఁ గలఁడా! తనకు ప్రేమాస్పదులగు ప్రాంతబంధుగులను వీడి, క్రొత్త చుట్టములకై పరితపించుట యెట్టివెఱ్ఱి! మోహము వివేకము నడంచును. సత్కులసంజాతుఁడగు తా నీయవనజవ్వనిమీఁద వలపు గొనుట యెట్టి యవమానము! ఎంత యసభ్యము! అన్యజాతి మత సంప్రదాయములతో

"పన్నీరుపూల నెత్తావుల నాఘ్రాణించుట......సంతోషజనకము"

నొప్పెడి యాముస్లిము రాజకన్యక వైద్యవృత్తి జీవనము గాఁగల యొక విదేశ బ్రాహ్మణపుత్రకుని ప్రేమించి, యాతని పాణిగ్రహణ మొనర్చునా? అందని మ్రానిపండ్లకు ఱ్ఱులు సాఁప నేల? వచ్చినపని ముగించి, బహుమతి నంది, యింటికేగి, తా నేల కృతార్థత నొందఁగూడదు ?

శ్రీనాథునికి రాచకన్నియ మీఁది ప్రేమము ఆత్మవిమర్శనము, ఆత్మబోధనము లను సాధారణ చికిత్సాసాధనముల నతిక్రమించిన కఠినవ్యాధిగఁ బరిణమించెను! వలపు ప్రాణమునే లెక్కసేయనపుడు, వ్యక్తిలక్షణము

లగు కులజాత్యభిమానములు, లజ్జావమానములను పరిగణించునా? సంసారబంధములు కోసివైచిన విరాగివలె నీప్రియుఁడు ఏకాగ్రచిత్తుఁడై, ప్రేమాధినాథుని కంజలులు సలుపుచు, దినములు పుచ్చుచుండెను. ఆవిప్రపుత్రకుని కాముస్లిము రామాస్మరణమె రామస్మరణ మయ్యెను! ఆసుందరి దినదినమును ప్రాతస్సమయమున తన మృదుకరములఁ బ్రీతితోఁ గోసి యంపెడి పన్నీరుపూవులె యాప్రియుని కమూల్యములగు కానుకలు, ఆతని యిష్టదైవమున కభీష్టమగు పూజాద్రవ్యములును!

౬

ఇంక రాజగృహమునందలి గుల్‌నారిని గూర్చిన సమాచారములు పరికింపవలయును. ఏకైక పుత్రిక యగుటచేత గుల్‌నారి జననీజనకుల కన్నులకు పెన్నిధియె! భువనమోహిని యగు పుత్రికయందు మాతాపితరుల కమిత వ్యామోహ ముండుట యాశ్చర్యము గాదు. ఆబాలయందుఁ గాన వచ్చెడి సుగుణశీలములు వారి ప్రేమవృక్షమునకు దోహదము లయ్యెను. అసమాన బుద్ధిచాతుర్యముతో భాసిల్లెడి యాబాల, జనకుని వేదాంత ప్రసంగములందు పాల్గొనుచుండును. గుల్‌నారి సాదీ మున్నగు పారసీక కవిపుంగవుల కావ్యరాజములు చదివి, అందలి మనోహరభావములను గూర్చి జననితో ముచ్చటించుచు, నిరతము యవనకవితా సుధారసము నాస్వాదించుచుండును. పారసీక కవులు వలచి వర్ణనలందు గుప్పించిన గులాబి పూవులను ప్రియ తనయకుఁ జూపించుటకె నవాబు పారసీకమునుండి గులాబియంటులు తెప్పించి, ఉదయగిరిని నాటించెను! ఆమొక్కల సంరక్షణభార మీసుందరి మీఁదనే యుండెను. హిందూ దేశీయు లనాదిగ పెరిషియానుండి వచ్చెడి గులాబిపూలసారమగు పన్నీరు వాడుచుండెడి వారు కాని, ఆ కుసుమముల దర్శనభాగ్య మిదివఱ కెఱుఁగరు! కావుననే యిపుడు ఉదయగిరి మీఁద విరిసెడు నీ క్రొత్త జాతిపూవులను దేశీయులు పన్నీరు పూవులని వ్యవహరింపఁ దొడంగిరి. నెల్లూరుసీమ వారు నేటివఱకును గులాబి పూవులను పన్నీరు పూవు లనియె పేర్కొనుచుందురు. ఆ పూఁబొదలను ప్రప్రథమమునఁ గనుచు మండిన యారాచకన్నియకు "పన్నీరుపువ్వు" అని జనులు పేరిడిరి. గుల్‌నారి యను పారసీక నామమునకు నిదియె యర్థ మగుటచేత, అన్నివిధముల నారాజకుమారికి "పన్నీరుపువ్వు" సార్థకనామ మయ్యెను.

పొదరిండ్ల పెంచుచును, పూఁదీఁగలఁ జక్కఁజేయుచును, సతతము కుసుమములతోఁ గాలము గడపు గుల్‌నారిని మధులిహమను ముద్దుపేర తండ్రి పిలుచుచుండువాఁడు. గుల్‌నారి విద్యాబుద్ధులం దాఱితేఱిన వయస్యయైనను, తలిదండ్రుల కింకను బాలికయె! తాను బాలననియె యాతరుణియు తలంచుచుండును! కాని, కష్టానుభవము, కాముని ప్రబోధనమును ఎట్టి లేఁబ్రాయపు వారికిని వయసు గొనివచ్చును! ప్రేమమూర్తి యగు జనని చిరకాలవ్యాధి గుల్‌నారికి వ్యాకులతతోపాటు ప్రాయమును బెంచెను. యావన వైద్యుని చికిత్సచే తల్లి స్వస్థత నొందుటకు పుత్రిక యపరిమితముగ సంతోషించెను. ఆ యువకుఁ డసమానబుద్ధి ప్రజ్ఞలతో నొప్పువాఁడని వానిని జూచినపుడె గుల్‌నారి గ్రహించెను. ఆతని మూలమునఁ గదా జనని జీవములు దక్కెనని యారాచకన్నియ వైద్యునెడ మితి లేని కృతజ్ఞత గలిగి యుండెను. సుగుణాన్వితుఁ డగు నా సుందర పురుషునం దా సుదతికిఁ గుదిరిన సద్భావము వట్టి కృతజ్ఞత గాదు. ఆ యువకుని తన హృదయాధినాథునిగ గుల్‌నారి భావించెను! ఐనను, తన మన మిట్టి తలంపులకు లోనగుట బాల్యలక్షణమని యా తరుణి యొక్కొకతఱి తలపోసి, తనకుఁగల విద్యావివేకానుభవముల సాహాయ్యమున నద్దాని హసించి నిరోధింప యత్నించెను. కాని, ప్రేమాంకురము తనహృదయక్షేత్రముల తలసూపఁగనె వేఱు తన్నిన వృక్ష మగుటకా యువతి విస్మయ మందెను! నూతనప్రేమ వ్యాజమున నిట్లు గుల్‌నారి వయస్థ యయ్యెను!

కుశాగ్రబుద్ధిగల గుల్‌నారి ఈ నూతన పాశమును ద్రుంపివేయ నెన్నిప్రయత్నములోచేసెను. తనకును బ్రియు

నికినిజాతిమతసాంఘికాచార విషయములఁగల వ్యత్యాసములను దలపోసెను. జననీజనకుల యనుమతినిఁగూర్చి యోజించెను. లోకుల వ్యాఖ్యానము లూహించెను. తన ప్రేమ సాఫల్యమునకు లోకమంతయు నడ్డుపడునట్టుగ భావించెను. ఐన నీప్రతిబంధకము లన్నియు దాఁటి వెడలి, ఆసుదతి హృదయమందలి ప్రేమలతిక తల యెత్తి యాకసమంటునట్లు గానవచ్చెను! మంకుపట్టుపట్టిన పసిపట్టివలె నాపడఁతి ప్రేమశిశువు మాతృహితబోధనలు పెడచెవిని బెట్టుచుండును! గింజుకొనినకొలఁది కంఠము బిగియించు నురిత్రాటివలె, తొలఁగింపవలెనని యత్నించిన కొలఁది ప్రేమపాశము హృదయమును బంధించుట కావనిత వనటఁ జెంది, చేయుట కేమియుఁదోఁపక, చేష్టలు దక్కి యుండెను!

చేతనములకెల్ల చైతన్యమగు ప్రేమమునకు పెనుపు నైసర్గికలక్షణము. జనకుని యానచే ననుదినము క్రొత్తవైద్యుని పూజలకు పన్నీరుపూవు లంపెడి గుల్‌నారి, ఒకనాఁడు, తన ప్రణయవృత్తాంతము ప్రియునికిఁ దెల్పి యాతని మన మెఱుంగఁ గోరి, తాను వ్రాసిన చిన్నకమ్మ చుట్టును పూ లమర్చి బంతికట్టి, దానిని పూలలో నిమిడ్చి పూలగంప నెప్పటివలె వైద్యుని విడిది కంపెను! పూవుల కెదురుచూచుచుండు శ్రీనాథుఁడు, పూలమధ్య నుండు పూబంతి చూచి విస్మయ మంది, తనగుండియ లాత్రమునఁ గొట్టికొనుచుండఁగ, అది మెల్లనవిప్పెను. లోనిలేఖ చూచి చదువుకొనునపుడు, ఆప్రియుని హృదయ మీలోకమున లేదు! ఏవిచిత్ర ప్రపంచముననో, ఏకల్పతరువుల నీడనో, తాను విశ్రమించుచు, సుందర పక్షిజాలముల కిలకిలారావములు వినుచుండునట్టుగ నాయువకునికిఁ దోఁచెను! లేఖా విషయము లెవ్వి? ఆయవనకన్యకమీఁద మది నిలుపుటచే తనకు లోక మెంత శోభాయమానముగ నున్నదో, తననుగూర్చియె తలంచుచు ప్రొద్దు పుచ్చుచుండుటచే నాతరుణికి నటులె యుండెను! కదళికావనమున సేవకులు కోసి కోటకుఁ గొనిపోయెడి ఫలపత్రముల మధ్యమున తన ప్రత్యుత్తరపు ప్రేమలేఖను బొందుపఱచి, విప్రకుమారుఁడు గుల్‌నారి కంపెను. ఈవిధమున నాయువతీ యువకుల ప్రేమానురాగములు పెంపారుచుండెను!

౭

సౌఖ్యదినములు క్షణములై సాగిపోవును. తాను వచ్చిన కార్యము దైవానుగ్రహమున సఫలమై రాణి సంపూర్ణారోగ్యము గాంచెఁ గావున, రాజానుమతి యైనచో, తాను బోయి వచ్చెదనని శ్రీనాథుఁడు నవాబునకు విన్నవించుకొనెను. మఱునాఁడు ప్రభువు నిండుకొలువున నుండి, శ్రీనాథు నుచితాసనాసీనుం జేసి, అతని వైద్య నైపుణ్యమును బ్రశంసించెను. మంత్రులు వానినెంతో శ్లాఘించిరి. వయసునఁ జిన్న యయ్యును, విద్యాప్రాభవమున నీతఁడు పెద్ద యనియు, వైద్యరహస్యములీతనికివలె నింకెవ్వరికి నెఱుకపడవనియు, కావున నేలికయొసంగెడి యెంతటి గొప్ప పారితోషికమును స్వీకరించుటకైన నీయువకుఁ డర్హుఁడనియు ఆస్థానవైద్యవేత్త యుపన్యసించెను. తనమీఁద నుదయగిరి వారికిఁ గల యపారకరుణయె తన జయమునకుఁ గారణము గాని, ఇతర వైద్యులకు లేని ప్రజ్ఞాతిశయము తనయందు లేదని శ్రీనాథుఁడు సవినయముగఁ బ్రత్యుత్తర మిచ్చెను. అంతట నవాబు శ్రీనాథునిచేత నొక గులాబిపూవు నుంచి, బంగరు పళ్లెరమున నుండిన వరహాలరాశి వాని కొసఁగఁబోయెను. తాను సువర్ణము తాఁకననియు, తన కష్టమున కొక పన్నీరుపూవె చాలు ననియు నాయువకుఁడు రాజునకు విన్నవించెను! గొప్ప బహుమతి వలదనెడి యిట్టి వెడఁగులెందైన నుండుగాయని పలువు రాశ్చర్య మందిరి. అద్దంకి సీమవారు సత్యకాలపువారని కొందఱును, బహుమతి చాలదని నవాబునకు నచ్చఁ జెప్పుటకె యీగడుసరి యిట్లు చేసెనని మఱికొందఱును అనుకొనిరి. అంతటితో సభ గలసెను.

వైద్యయువకుని యుద్దేశము నవాబున కేమియు బోధపడకుండెను. ఆయన యొకటి నిర్ధారణచేసికొనెను, ఇంత ధైర్యముగ మెలఁగనేర్చిన వాఁడు మిగుల యోగ్యుఁ

డైనను, అత్యాశాపీడిత హృదయుఁడైనను గావలయును! ఫలాపేక్షావిరహితులగు వేదాంతులకు ధనకాంక్షానిరోధ మెంతటిపని? ఒకవేళ నీతని మనసు అధిక ధనస్వీకారమునందె మగ్నమైన దనుకొన్నను, ఇంతటి మేలు చేసిన వైద్యుని కష్టము ప్రభువు లుంచుకొనుట న్యాయమా? కావున నిండుసభలోనికిఁ గాక, యీమా అంతఃపురమునకు రప్పించి, రహస్యముగ నభిప్రాయము గనుఁగొని, వాని ఋణము దీర్చివైచి, తాను కృతకృత్యత నొందవలెనని నవాబు ఉద్దేశించెను.

౭

ప్రభునాజ్ఞ ననుసరించి శ్రీనాథుఁ డామఱునాఁడు నగరున కేతెంచెను. రాణి పానుపున కడ్డముగఁ దెరవేయఁబడి యుండెను. నవాబు కాంచనవేదికపైఁ గూర్చుండి శ్రీనాథుఁడు తనకుఁ జేసిన సలాము లందుకొని, కురిచీలో నాతనిఁ గూర్చుండఁబెట్టెను. వెనుకటికంటె నెక్కువగ పసిఁడి నాణెములు పళ్లెరమునఁ దళుకొత్తుచుండెను. అపుడె వికసించిన యొక పెద్ద గులాబిపూవు సువర్ణరాశిపై సొబగొందుచుండెను. రాజ్ఞీరాజపుత్రికలు తెరవెనుక నాసీనలై యుండిరి. ఆదెసనుండి తెరలు తెరలుగ వీతెంచు పూల నెత్తావులును, కాంచన కంకణముల కలస్వనములును ఆసుందరు లీసభాకార్యక్రమము నతి కౌతుకాయత విలోచనముల విలోకించుచుండిరని ప్రకటనము చేయుచుండెను!

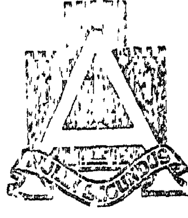
ప్రథమమున ప్రభువు కొన్ని యుపోద్ఘాత వచనములు పలికెను. శ్రీనాథుఁడు తన కుటుంబమున కొనర్చిన మహోపకార మాతఁ డుగ్గడించి, తన కృతజ్ఞతాసూచకమగు నీచిన్ని కానుకను గైకొని తనను గౌరవింపుమని యాయువకుని వేఁడెను. శ్రీనాథుఁడు వినయపూర్వకమగు వినతు లొనర్చి తన హృదయము కాంచనరత్నములఁ దగిలియుండ లేదనియు, దేవరకు సమ్మతమయ్యెనేని తన వలపుఁగొలికియగు నొక పన్నీరుపూవె చాలుననియు విన్నవించెను! ఈ చిన్ని కోరికకు రాజు, రాజ్ఞియు నద్భుతమందిరి. ఆశ్చర్యలగ్న మానసులు గానివారు వక్తయు, నాతని కలుముల రాణి యగు రాజకన్యకయును!

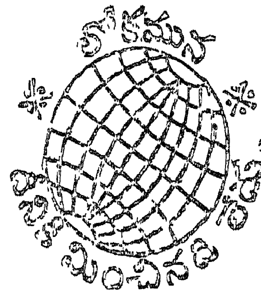
తురుష్కప్రభువు ధీశాలి; ధీరోదాత్తుఁడు. విప్రపుత్రకుని పలుకులకు ఆమహనీయుని మనమున తొలకరి మెఱుపువలె నిపుడొక యోజన స్ఫురించెను! వైద్యునచటనె కూర్చుండుమని చెప్పి, రాజు చట్టన తెరలోనికిఁ బోయి, రాణితోఁ గొంత ముచ్చటించి, పిమ్మట పుత్రికతో సంభాషించి, తెరవెలుపలకు వచ్చి, "యువకుఁడా! నీబుద్ధికుశలత మేలైనదని మున్నె యెఱింగితిని. ఇపుడు నీధైర్యము ప్రశంసనీయమని తెలిసినది. మఱియేఱేని మ్రోలనేని, నీసాహసమునకు నీశిరసె సమాధాన మీయవలసి యుండెడిది! నామనస్సునకు మాత్రము సత్యధర్మములె ముఖ్యములు గాని క్షణభంగురములగు జాత్యభిమానములు గావు. నీప్రణయచరితము నిక్కువ మైనచోఁ, ప్రేమసత్యములకు పెనుఁగొమ్మయగు పరమాత్ముఁడు నిన్నాశీర్వదించుఁ గాక! నీ కోరికను మరలఁ దెలిపెదవా?

"దేవర వారికి నాయం దనుగ్రహ మున్నచో, నాకు పన్నీరుపూవు ప్రసాదింపవలయును!" అని శ్రీనాథుని ప్రత్యుత్తరము.

రాజు: "పన్నీరుపూవు మాకు ప్రియము, పవిత్రము నైనది! అద్దాని నీవు శయనగృహాలంకరణమునకే కాక, దేవతామందిరమునఁ గూడ గౌరవించెదవా? లలితకళా జన్మభూమి యగు పారసీకోద్యానములందును, ఆధ్యాత్మికవిద్యారహస్యములగు సూఫీదేవాలయ ప్రాంగణములందును ప్రభవించిన యీపూవుఁ దీఁగె పవిత్రవేద భూమి యందు వర్ధిలఁగలదని అంటు గట్టుట కనుపఁబడుచున్నది సుమీ!"

వైదికనిష్ఠాపరుఁ డగు నావిప్రకుమారుని ప్రేమమున కిది క్లిష్టమగు సమస్య! ఐన దీని కాతఁ డొసఁగు సమాధానమును బట్టియె ఆతని ప్రేమమునకుఁ గల ధైర్యస్థైర్యములు తేటపడఁగలవు. ఇపు డతఁడు ఆవంతయుఁ గొంకక, "మహాప్రభూ! సత్యసంధత యనుశ్రుత

షణ్ముగం సత్యము.

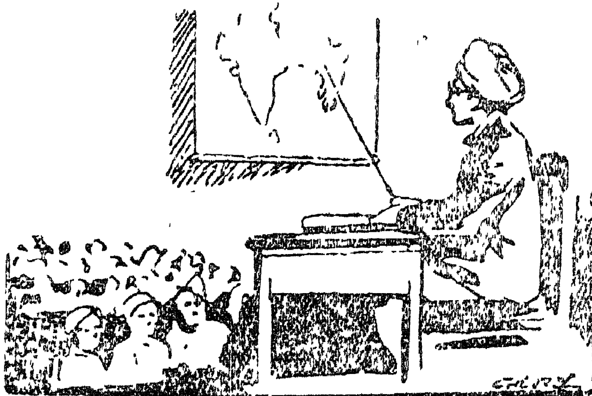
షణ్ముగసత్యము దేశమునకుచేసిన జాతీయసేవ అపారమైనది, పలువిధములుగా గలదు. మీరుకూడ సేవ చేయుటకై షణ్ముగసత్యమునకు అవకాశమునిచ్చెదరా. గడచిన 4 తరములనుండి అగ్రస్థాన మలంకరించినది.

గాయకుల తిమ్మనులు మక్కిలి ఉత్సాహముతో సు, సవ్యముగాను నిర్వహింప గలరు.

[illegible]

అనేకగంటలకాలము పనిచేయ ఉపాధ్యాయునికి శక్తి నిచ్చును

ఉపన్యాసకులకు మంచి కంఠమును వాక్శోరణిని గలిగించు చున్నది

షణ్ముగం సత్యము

పలములు	ధర			పోస్టు ఖర్చు			ప్యాకింగు			మొత్తం		
	రు.	అ.	పై.	రు.	అ.	పై.	రు.	అ.	పై.	రు.	అ.	పై.
40	3	8	0	0	3	0	0	2	0	3	13	0
80	7	0	0	0	3	0	0	4	0	7	7	0
120	10	8	0	0	3	0	0	4	0	10	15	0

ఆర్. ... సత్యము

	ధర			పోస్టు ఖర్చు			[illegible]			మొత్తం		
	రు.	అ.	పై.	రు.	అ.	పై.	రు.	అ.	పై.	రు.	అ.	పై.
1 డబ్బి	0	4	0	0	4	0	0	1	0	0	8	0
3 డబ్బాలు	0	9	0	0	4	0	0	1	0	0	14	0
12 డబ్బాలు	2	4	0	0	8	0	0	1	0	2	13	0

హెడ్ ఆఫీసు:— షణ్ముగం సత్యం కంపెని లిమిటెడ్., పోస్టుబాక్సు నెం. 140, మద్రాసు.

శ్రీమతి యం. యు. మిల్సు కన్యగారికి సన్మానము

శ్రీ శారదా లేడి యూనియను (తిరువల్లిక్కేణి) వర్షవర్ధంతి.

శ్రీమతి ఫిలీసిమా దేవసహాయం కన్యాగారు.

శ్రీమతి అన్నటి. మామెను కన్యగార.

శ్రీమతి కే. పార్వతి అమ్మగారు.

వుమెన్సు ఇండియన్ అసోసియేషన్, చెన్నపురి. (ఎగ్మూరు)

ముగ నుండెడి భగవద్భక్తుల వంశ్యుఁడనేని, పన్నీరు పువ్వును తగిన చొప్పున మన్నించి, ఎన్నఁటికిని వన్నెమాయన్ని విధమునఁ గాపాడఁగలను!" అని ప్రత్యుత్తర మిచ్చెను

అంత నవాబు దిగ్గన లేచి, ఒఱలో వ్రేలాడు కాంచన ఖడ్గము దీసి, "హృదయము గలిసిన చోటుల పదిలము లెందుకు?" అని పలికి, తెరనొక్క వ్రేటునఁ జీల్చి, "హృదయేశ్వరీ! మనప్రాణసమానయగు పుత్రిక పన్నీరు పూవునకు తగినవరుఁడీవైద్యకుమారుఁడే సుమీ! దేవుఁడు ప్రీతితోఁ గలిపిన హృదయములు వేరుచేయుటకు మనుష్యమాత్రులము మన మెవ్వరము? స్వాంతము సత్యధర్మములందున్న సచ్చారిత్రులె స్వచ్ఛమగు ముసల్మానులు! బిస్మిల్లా! వీరి దాంపత్యము దైవసమ్మతము!" అని వక్కాణించెను.

అంత నా యువతీ యువకులు రాజ్ఞీరాజులకు మ్రొక్కి, వారి దీవనలతో గృహస్థాశ్రమస్వీకారముచేసిరి!

౯

కందుకూరు సీమలో పశ్చిమదిగ్భాగమున కమలూరను గ్రామము గలదు. అందు క్రొత్తగ నొక బ్రాహ్మణ కుటుంబము వచ్చి కాఁపురముండెను. ఏప్రభువు ప్రాపకముననో వారికి గొప్పభూవసతి ప్రాప్తించెను. గృహస్థుఁడు వైద్యశిఖామణి;గృహిణి అప్సరసవంటి శరీరసౌందర్యమున నొప్పునది. దేశభాష బాగుగ రాకుండుటచేతనో, మఱియేకారణముననో ఆగర్భశ్రీమంతురాలగు నాయిల్లాలెప్పుడు నిల్లు విడిచియుండునది కాదు. ఐనను, రూపగుణాధిక్యమున నాకోమలి దేవతాప్రగహమె! పూలమొలకలు పెంచుటయందా సుందరి కెంతయు నాసక్తి. ఆపడఁతిపేరు పన్నీరుపువ్వు. వారి సంతతివారు పన్నీరుపూలవంటి శరీరసౌందర్యముననొప్పుచు, భక్తినిరతత్వమునకును, లలితకళలం దభిరుచికిని వాసికెక్కి యున్నారు.

౧౦

కమలూరు గ్రామమందును, చుట్టుప్రక్కల నైదాఱు గ్రామములందును ఇప్పటికిని "శ్రీనాథము" అను నింటిపేరు గల గొప్ప భూస్వాము లున్నారు. ఇచటఁ దప్ప దేశమం దెచటను శ్రీనాథమువారు లేరు. మొట్టమొదట కొన్ని యనుమానములచేత ఆ వంశికులను తక్కిన బ్రాహ్మణ సంఘమువారు, కొంత తక్కువగఁ జూచిరఁట గాని, శ్రీనాథమువారి కిపు డట్టి బాధలు లేవు. సోముఁడు వారి యిష్టదేవత. స్త్రీపురుషులు లలాటమందలి బొట్టు మీఁద బాలచంద్రరేఖ నలంకరించుకొందురు. వింతయగు నొక చాంద్రాయణవ్రతము వారు జరుపుచుందురు. మహమ్మదీయులయెడ వీరు అత్యంత సోదరభావము గలిగి యున్నారు. ఈవంశమున పలువురు కవిత్వధోరణికిని, లలిత కళాభిరతికిని ప్రసిద్ధి కెక్కియున్నారు. సమధిక నిష్ఠకును, శరీరసౌందర్యమునకును శ్రీనాథము వారు పేరుపడియున్నారు!

[ఈ యైతిహ్యము నందలి ముఖ్యాంశములు స్పెయినుదేశీయుఁడగు జోసెఫ్ మేజిగ్ అను హిందూదేశచరిత్ర పరిశోధకుని దినచర్య పుస్తకమునుండి గ్రహింపఁబడినవి.]

సందేహడోల

జి. జాషువకవి గారు

పుణ్యపాపంబు లని జగంబులు ధ్వనించు-నేది పుణ్యము? పాపమెయ్యది? మహాత్మ!
రెంటికి ఫలంబు లిడి సమర్థింతువంట-తెలియఁజేయుము నన్ను గద్దించుకొనుము.

సృష్టికర్తవు నీవు నీ సృష్టిలోని-మానవుఁడ నేను యిద్దరి మధ్య మనకు
ముసుఁగులో గ్రుద్దులాటలు పొసఁగవింక-హక్కు గలదయ్య ప్రశ్న సేయంగ నన్ను.

మోహనపదార్థములు కుప్పబోసియున్న-భూతలంబను కైతవమందిరమున
నన్నుఁ బుట్టించినావు మానవుఁడ నగుట-ననుభవించితి నందు కేమందు వీవు?

పక్షపాతంబు లేదు దైవమున కంద్రు-ఖలుఁడు సుఖియించు గుణశాలి కష్టపడును
కడకు నిద్దఱ దెస నొక్కకంట నరయు-మృత్యుదేవత నేల నిర్మించినావొ?

ఎఱుకచేయక నను సృజియించినావు-తగవు దప్పిన దండింపఁ దలఁతువంట
పట్టిదిదియన్న నను బిచ్చివాఁడవందు-రందుకే నాకు సంశయం బంకురించు.

కరుణ నీలోన జన్మంబు గాంచునంట-నీవె కరుణకుఁ గడలేనినిలయ మంట
జీవినొక జీవికన్నంబు జేసినావు-నాథ! యిదిచూచి నాగుండె నలిగిపోవు.

స్వర్గనరకంబు లున్న వచ్చటికి నరుల-పుణ్యపాపంబులే కొంచుపోవునంద్రు
పల్కుదురు గాని కనివచ్చువాఁడు లేఁడు-యీరహస్యంబు చూపింపవేమి? సామి!

సిలుగులన్నియు నను బరీక్షించుకొఱకు-నీవు కల్పింతువట యిది నిక్కమయిన
జీవితం బెల్ల నేనిట్లు చివుకుచున్న-సర్వలోకేశ, యేద విశ్రాంతి నాకు?.

జగతి పుట్టిన యదిమొదల్ జననమంది-భక్తులెందరు రాలిపోవంగలేదు
వారి గతియేమి? వారెల్ల స్వర్గసీమ-నుందురా? రూఢిసేయ వేమోయినాథ!

వృక్షము - నరుఁడు

శొంఠి శ్రీపతిశాస్త్రి గారు

ఆల నదీపార్శ్వసైకత స్థలిని మొలచి
యొక్క పెనువృక్షమదె తనయుపరిశాఖ
లొక్కవడిఁ జాచుకొనెఁ జూడు మూర్ధ్వదిశకు
నందుకొనుటకు దుస్సాధ్యమైన యట్టి
యాకసముదెసకుఁ గరతలాంగుళులటు;
—క్షితినిబద్ధితమయ్యు, స్వర్గతి కపేక్ష!—

మానవప్రకృతి కిది సమానముగద?
ఆత్మయూర్ధ్వగతిని స్వర్గయాస మరయ
దేహమును, బుద్ధియు నధోగతిని మొలఁగ్రుచు
భౌతికపిపాసఁ దవిలి, మోహాతివృద్ధి
నరునిసద్గతిని నిరోధ పఱచుచుండు.

కీ. శే. అనంతపంతుల వేంకటేశ్వర్లు గారు

తారలు నశించు; నేలసమతన్ గనగా నశియించు; నబ్దముల్
పొరిపొరి పొక్కి నేలఁ దమమూటలు డించెడు నెట్టకేలకున్;
నరుఁ డిల బుట్టి కష్టపడి నాగలి దున్నక మన్ను జేరు; వ
త్సరములు పెక్కు మన్కి గని చావగ నౌదుర కంచరున్; ననే
కరము దహించు జంపకయె కష్టపు నీఅమరత్వ మక్కటా!

నీకరంబున నంతంత నేను తఱిగి-తిరుగుచుండెద గలయట్లు నెరియుకురులు
గలుగునీడనై, యోసంజనెలఁత! జగము-నిశ్చలంబగుహద్దున, నెమ్మదైన
ప్రాగ్దిశాభాగమున, నుషోభాసమాన-భవనముల, సాంద్రహిమధూమ వర్గములను.

అకటా! మున్నొకయప్పు డీనెరియు ఛాయారూపమే, మానవా
ధికశృంగారమునన్ వెలుంగుచు భవత్ప్రేమార్హమై తన్ను దా
నొకదైవంబని నమ్మికొంచు మురిసెన్; యోగంబు నేమందు? నే
రక నిన్వేడితి జావు లేమి; నవలీలన్ దాని నాకిచ్చినా
వొకటన్; జాగము లెక్కసేయక ధనాఢ్యుల్ సేయున ట్లోచెలీ!

ఆనాడుమొదలు కిన్కన్-బూని కరకుకాల మిట్లు పొడిసేసియు నన్
బ్రాణము దీయదు; నిత్యం-బౌ నవయౌవనము నికటమం దిటులుందున్.

కటకట! నా కష్టకథ నాలకించి-బొటబొట కన్నీరు వుచ్చు నీలోల
లోచనంబుల భాసిలుచు భవన్మార్గ-సూచకు డిదె! వేగుఁజుక్క దోతెంచు:

ఏ మిపుడైన నీప్రేమంబుగాని-నీమురువైన నానేరము దిద్ద
గలుగుచో, నీయూవి గయికొన్ని, నన్ను-దొలగని మ్మిక నాదు తొల్లింటిదశకు—
మానవుడేల యీమనుజుల తెన్ను-బూనక వేఱుగా బోగోరు టింతి!

సకలంబునకు మేలు సమకూర్చునట్టి-ప్రకటితవిధి హద్దు పాటించి నిలువ
కేల దానిని మీఱ నెంచుట? నరుడు;-చా లిక నా బుద్ధిచాలమి తెలిసె.

మెల్లగ మబ్బువీడగ సమీరము వీచెడు; నంత నాదు పు
ట్టిల్లగు భూప్రపంచ మొకయింత కనంబడెడున్; దురూహ్యమౌ
తొల్లిటి మిన్కుకాంతియును దొంగవలెన్ చనుదెంచు నంత, నీ
తెల్లని భ్రూలనుండి, భవదీయభుజమ్ములనుండి, నెమ్మిచే
నుల్లము పూర్వసత్వ మిపుడొంద చలించు నురంబునుండియున్.

ఆపయి నీకపోల మెఱనె యిరులందు వెలుంగు, నంత నీ
చూపులు నాకు జేరువగుచున్ మెలమెల్లన దళ్కువాఱి తా
రాపథమందు రిక్కగమి రంజన మాపకమున్నె నీహరుల్
నీపయి ప్రేమచే నెపుడు నిన్నె వహింపగ గోరి లేచుచున్

రేపకడన్, దమంబు సడలింపగఁ గేసరముల్ విదల్చి సం
దీపితకీలికీలలుగ దెల్లనిచీకటి గొట్టు డెక్కలన్.

అనుదిన మీవలెన్ బెరిగి యందము చెందుచు నీసదుత్తరం
బనకయె సాగెదీవు; భవదశ్రుకణంబులు నాకపోలమం
దునిచి మనంబునన్ జళుకు నుద్భవమందగఁ జేతుమేమి? నే
మును భువి నేర్చినట్టి యొకపుక్కిటిమాట నిజంబొ? — "దేవు
కైనను వెనుకన్ మఱల్పనగునా? తనయీవి ఫలంబు—" నక్కటా!

కటకట! భాగ్యహీనుఁడనుగా! యిపు డాతొలివాడగాను నేఁ;
నెటు మునుగాంచుచుందు నితరేక్షణ సద్హృదయంబులన్ పరి
స్ఫుటముగ నీ శుభాకృతి సముద్భవమందుచునుండ, జాళువాఁ
కుటిలపుకుంతలంబులయి గొబ్బున శోభ వహింప నీకురుల్.

అబ్బురపుమార్పు నీకిటు లబ్బుచుండ - దాని కనురూపముగ మార్పు నేను గనెడు
వాడ; మెల్లన నీముఖవైఖరియు, భ-వనము గెంపాఱె కనులవరముతోనె
చురుకుదనము నానెత్తురు నెఱుగుచుండె.

వెండియు విశ్రమించి మురిపెంబున నే నటులుండ నీవు నా
దండను జేరి నాపెదవి దళ్కునొసంటను గంటిరెప్పలన్
మెండుగ ముద్దు లుంతువు సుమీ! యవి పూవులకారుకాలమం
దుండి సగంబువీడి నలువొప్పెడు మొగ్గలకన్న హృద్యముల్.

ఆది బాగమంచువలె "నిలియన్" పురంబు-దుర్గముఁలు లేచుచుండ నేఁ దొల్లివిన్న
"అప్పొలో" గానమట్లు నీవపుడునాకు-వలపు లేమేమొ మెల్లగ బలికెదవుగ.

కలుగు శుభమ్ము నీకు! కలకాలము నీ తొలిదక్కునందు న
న్నిలుపక పోవనిమ్ము; మఱి నిన్నిక నాస్థితి యెట్లుకూడనో"
ఖిలముగ జచ్చుభాగ్యమును, కీర్తియు గల్గుసుఖావనీ జనా
వళి సదనాంతికంబులయి, స్పష్టముగా గనరానిక్షేత్ర భూ
ములపయి నుండియున్ మరణమున్ గని సౌఖ్యతరంబుగా నిలా
తలసుఖసుప్తులైన జనతండముగప్పి తృణావృతంబులై
వొలిచెడు మంటిపోకల సమూహమునుండియు, సాంద్రధూమముల్
నిలువున లేచివచ్చుతఱి నెమ్మనమెంతయు ఖిన్నమయ్యెడిన్.

చలివలె నేడు నీ తొగరుచాయలు రాగసుదీపనాల్పకం
బులగుచు నన్నుఁ ద్రోము; రసపోషణశూన్యములౌ భవ
ద్ద్యుతుల్; మలయుచు దావకీన లసమానగృహాంతరసీమలన్
మడుంగులు వడు మత్పదంబులును గొంకరపోయెడు శీతలంబులై.

కావున నమరత్వము లే కోవేలుపుటింతి! భూమి కొసఁగుము నన్నున్
నీ వఖిలవస్తువుల జూ-తావలె గనుగొందు నాదునంతము భువిపై.

నీ వనూదయమును గ్రొత్తనీటు మగుడ-బూనుచుందుము పుడమిలో బుగ్గినాచు
నేను మఱచెద రిత్తయా నీభవనము-దెల్లయరదంబునన్ జనుదేఱు నిన్ను.

వసంత గీతము

అనంతపంతుల రామలింగస్వామి గారు

రమ్ము! ప్రాణేశ! మాధవా! రాగమూర్తి!
వచ్చి ననుఁగూడి కమ్మని వలపుఁ గొలుపు;
చిగురు చీరధరింపక చిన్నవోదు
మలినజీర్ణచ్ఛదాంశుకంబులనుదాల్తు;
రమ్ము! ప్రాణేశ! మాధవా! రాగమూర్తి!

వచ్చిననుఁగూడి కమ్మని వలపుఁగొలుపు;
ఆశ్రితాళులకామోదమలరనీను
కణికలవిలాసనటనముఁ గానలేను;
రమ్ము! ప్రాణేశ! మాధవా! రాగమూర్తి!

వచ్చిననుఁగూడి కమ్మని వలపుఁగొలుపు;
కాంచనాలంకృతులువాసి కలఁగుచుందు
మరకతశలాటు భూషలు మానియుందు;
రమ్ము! ప్రాణేశ! మాధవా! రాగమూర్తి!

వచ్చిననుఁగూడి కమ్మని వలపుఁగొలుపు;
విమలసుమనోవికాసము వీడియుందు
మధురసాస్వాదనము మాట మరచియుందు;
రమ్ము! ప్రాణేశ! మాధవా! రాగమూర్తి!

వచ్చి ననుఁగూడి కమ్మని వలపుఁగొలుపు;
తిలకసౌందర్యమునుగని కులుకలేను
హితఫలంబులు ద్విజులకే నీయలేను;
కీరవాణులు మంగళగీతిఁ బాడ
ఘనతరులువేడ్క మిన్నంది కదలియాడ
రమ్ము! ప్రాణేశ! మాధవా! రాగమూర్తి!

వచ్చి ననుఁగూడి కమ్మని వలపుఁగొలుపు;
ప్రథితసహకార పల్లవధ్వజము లెగుర,
సద్ద్విజశ్రుతిఘోషలు జాలుకొనఁగ,
రమ్ము! ప్రాణేశ !మాధవా! రాగమూర్తి!

వచ్చిననుఁగూడి కమ్మనివలపుఁ గొలుపు;
పల్లవావళినీరాగ పటిమఁజాట,
గంధవాహుఁడు నీదురాకను దెలుపఁగ,
రమ్ము! ప్రాణేశ! మాధవా! రాగమూర్తి!

వచ్చిననుఁగూడి కమ్మనివలపుఁ గొలుపు;
కవులు నీరాకఁగని కలకల వచింప
సరసు లతినిర్మలాస్యప్రశాంతిఁ జూప
రమ్ము! ప్రాణేశ! మాధవా! రాగమూర్తి!

వచ్చి ననుఁగూడి కమ్మని వలపుఁగొలుపు;
హాళిఁగొమ్మలు నీకు నివాళు లిడఁగ
చిన్నిలతకూన లొగి నీకు తెన్నుఁజూప
రమ్ము! ప్రాణేశ! మాధవా! రాగమూర్తి!

వచ్చి ననుఁగూడి కమ్మని వలపుఁగొలుపు;
కేతకీదళశస్త్రము కేలఁబూని
అతిరయాన పలాశసంహారమునకు
రమ్ము! ప్రాణేశ! మాధవా! రాగమూర్తి!

వచ్చి ననుఁగూడి కమ్మని వలపుఁగొలుపు;
నవ్యవనమాలికా భూషణములు దాల్చి
వంశగౌరవమును జాటుపదము లిడుచు
రమ్ము! ప్రాణేశ! మాధవా! రాగమూర్తి!

వచ్చి ననుఁగూడి కమ్మని వలపుఁగొలుపు;
రక్తిఁ బ్రియురాలిపైఁ బుష్పరజముఁజల్ల
మధువసంతము నాలిమై మరువఁబోయి
రమ్ము! ప్రాణేశ! మాధవా! రాగమూర్తి!

వచ్చి ననుఁగూడి కమ్మని వలపుఁగొలుపు;
నాఁడు ననువీడి కలకంఠిఁగూడిపోయి
నేఁటికేఁడాదియయ్యె నిం కేటికయ్య?
చలముబూనను—కలకంఠిఁ గలిసిరమ్ము!
పొలఁతులిరువురు గలవారు పుడమిలేరొ?

అర్పణ*

మండ సూర్యప్రకాశరావు గారు

బ్రదుకు తెరువును గనలేక బ్రమసి — కేలు
జోలెఁ గీలించి — చూపులు జాలిఁ బొంద
'బిచ్చమో యమ్మ! తండ్రులో!! బిచ్చ'మంచు
నెలుఁగు రాల్పడ నింటింటఁ బిలచిపిలచి
సగము స్రుక్కినమేను దుస్సహము గాఁగఁ
బడుచు లేఁచుచు — నగ్రామపథములందు —
దినదినంబును దిరుగాడుఁ దిరిపెకాఁడు.

ఒక్కనాఁడట్లు దిరుగాడుచున్న వేళఁ —
గనులు మిఱుమిట్లు గొలిపి, యక్కజపుఁగాంతి
వెల్లువలు దెసల స్రవించి పెల్లుకొనఁగ —
తనదెసకు మెల్లనఁ జనుదెంచు నొకయరిది
రథము ముట్టింపచుండు దూరానఁ గనియె.

కని, తదీయ మహోజ్జ్వలాఖండదీధి
తిప్రసారతేజోనుభూతి తనదు హృద
యమున విస్మయోద్వేగహర్షములు పెనుపఁ
గోర్కివల్లియుఁ దోడ్తోన కొనలు సూపె.

'అసదృశంబైన యీవైభవాతిశయముఁ
గాంచి, వేఱుమఱల నడుగంగవలెనె? —
ఇతఁడు నిఖిలధరాభరణైక దక్షు
రాజమూర్ధన్యశాసన ప్రవణుఁడగును
నిక్కువంబుగ; సుంతసందియము లేక
యఖిలజీవనపోషకుం డగును. అతని
ఘనకరద్వయము గురియుఁ గనకవృష్టి
బిచ్చమేల? నాయగచాట్లు విచ్చు నింక.'

అంచు బహుభంగి నూహాప్రపంచవీథిఁ
బరుగువాఱెడుమనసు నిల్పంగలేక
తుది మొఱుంగని యుత్కంఠఁ దోఁగి, యతఁడు
చిత్తరువుపోలెఁ దా నిరీక్షించునంత.

అరద మొయ్యన నడతెంచి, యతని సవిధఁ
బొలిచి నిల్చుటయును, మహాపురుషుఁ డొకఁడు
దివ్యభూషణవిగ్రహదీప్తు లడరఁ
దేరు డిగి, నిజకరుణాప్రపూరదృష్టి
భిక్షుకునిఁ గాంచి, చిఱునవ్వు వెలయ — 'ఓయి
యాచకా! నాకుఁ బ్రీతి నీయంగఁ దగిన
దెద్దియేనియుఁ గలదె నీయొద్ద నిపుడు?'
అని తటాలునఁ దనకరం బతఁడు చాచి
కరము సమ్మదమునఁ బ్రతిగ్రహము వడయ
సిద్ధమౌటయుఁ, గడుమన స్తిమిత మెడలి
యగ్గలపుసంభ్రమంబున నయ్యాకించ
నుఁడు తెలివి సెడి, యొక్కింతవడికిఁ దేఱి —
'అరయ నిక్కమొ! లేక సయ్యాటకనొ!!
అర్థినర్థించు దాత లీయననిఁ గంరె!!!

ఏదియొసఁగుదు నీతని కిప్పు'డనుచుఁ
గ్రించుఁదనమునఁ దలఁపు యోచించి, తనదు
జోలెయడుగున వలచేయిఁ జొనిపి, యచటి
ధాన్యచయమును బలుమాఱు తడవితడవి
యట్టకేలకుఁ దెగువమై నేర్చి, యొక్క
చిఱుతగింజ నమ్మహనీయుచేతి నునిచె.

చేత నిడినంతఁ గరుణమై స్వీకరించి
మొనయునక్కటికంపుఁజూడ్కి నిరుపేద
మొడలఁ బఱపి, యమ్మహనీయుఁ డెంబని సరద
మెక్కి, యరుగఁ జేసన్న గావించునంత.

రథము వెడలె; భిక్షుకు మనోరథము సడలె;
ఊహలడుగంటె; వెంటఁ బ్రత్యూహమంటె;
భోగియగుదని యెప్పటి జోగియయ్యెఁ;
గర్మఫల మది తప్పింపఁ గలరె ధరణి.

* రవీంద్రుని గీతమునకు స్వేచ్ఛానుకరణము.

చేయునది లేక భిక్షుండు చిన్నవోయి
గతము తలపోసి, తనపురాకృతము నెగడి
పల్లెదారుల నెప్పటివాటఁ దవిలి
సంజయగునంతఁ దనయవసథము సేరె.

చేరి, యా నేలఁ దనమేను సేర్చి, దినము
సేకరించినధాన్యంబు ప్రోకవోసి
అందుఁ బొడగాంచె సంతోషములర నొక్క
చిఱుతవన్నియ బంగారు చిన్నిగింజ.

అదియు నతనిఁ బరీక్షించు నదియపోలెఁ
గళుకుమెఱుపను సోగవీక్షణము వఱపు;
నెగడు నునుగాంతి లేనవ్వు నెఱపి వాని
వెడఁగుఁదనమును గేలించు విధము సూపు.

ఇట్టలంబైన మోహంపు టిరులుగెడపి
యతనిహృదయాన వెలుఁగిచ్చు నదియపోలె
నిద్ధవిజ్ఞాన దీపసాదృశ్యమూని
మిలమిలనిగుల్కు తెలికాంతి మిన్కులీను.

దానియునికికి మిగులఁజోద్యంబునొంది
అమ్మహోత్తరు మాహాత్మ్యమంచుఁ దెలిసి
తనదు దౌర్భాగ్యమునకు నుద్భ్రాంతుఁడగుచు
వితతచింతాభరంబున వివశుఁడయ్యె.

ఉపసంహారము

కొసరి, వీసంపుఁ జిఱుగింజ యొసఁగనలరి
చిత్రముగదాని స్వర్ణంబుసేసి యొసఁగె!;
నమ్మకముతోడ నాత్మార్పణంబుసేయ
నుజ్వలంబైన తనదు సాయుజ్యమిడఁడె!!

విరహోత్కంఠ

అల్లంరాజు రంగనాయకులు గారు

ఘోరవియోగానంత హేమంతరజని, నీ
కలగు స్వాంతమ్ముతో గ్రాగు నిట్టూర్పుతో
కాలసత్త్వావృతాభీల విపినాల, ని
న్నెట్టు లన్వేషింతు హృదయనీరజసదన!
శ్రమము హెచ్చినకొలఁది తమము ముసురుకొనంగ
తెరువుగానని కన్ను విరిసియే మూగయ్యె;
మృగభీషణారావమే దెసల మార్మ్రోయు
కొలఁది బ్రతుకెల్ల సంక్షోభ పూరితమయ్యె!
ఒక్కయడుగేని ముందిడ నోపలేని
దీనురాలిని కరుణామృతానఁ దేల్చ
కుండ, దుస్సహకంటక యుతపథాల
నెంతకాలము పరువులెత్తింతొ రమణ?

ఎపుడు వేగునో? ఎప్పుడీ హిమమహీధ
రాళి కరఁగునో నీమోహనామలేక్ష
ణాంచలమ్ముల? నెన్నఁడీ యడవి దాఁటి
మాలికల నీఁది, నీప్రేమ మందిరాంగ
ణమ్ము డాయుదునో? ఎప్డు నావిషాద
హాలహాల మార్పు భవదమృతాంకతల్ప
మందుఁ జేర్చెదో తెలియలేనైతి నాథ!

కాఁపుపిల్ల*

దీపాల పిచ్చయ్యశాస్త్రి గారు

కట్టకట్టకు నడుమ బంగారు పూల-జనపచెట్టులు సింగారమును ఘటింప
దట్టముగఁ బండి యాచుట్టు పట్టుచేల-కన్న మిన్నగఁ దగు నొక్క జొన్నచేను.

వన్నెచిన్నెల చిన్నారి కన్నెయోర్తు-చిటికిని మాటి కటుఁనిటు చేనిలోనఁ
గ్రుమ్మరుచునుండెఁ గన్నెరూపమ్ముఁదాల్చి-చేరి చరియించు ధాన్యలక్ష్మియొ యనంగ.

పొలఁతుక కట్టిన ముదుకకమ్ములకోఁక మైదీవెనునుజాయ మఱుఁగుపఱుపఁ
జెలిమిన్న తొడిగిన సెనగపూవులరైక మృదులబాహుద్యుతిఁ గొదవపఱుప
విరిబోణి పెట్టిన పెద్దకుంకుమబొట్టు ముద్దుమోము మెఱుంగు మోటుపఱుపఁ
బడఁతిధరించిన బల్లారిగాజులు కరపల్లవచ్ఛవి గాకుపఱుప
ముగుద ముడిచిన తంగెడు పూలు వలుఁద-కొప్పుగౌరవము నొకింత కొంచెపఱుప
గరముఁ గన్పట్టె మసిపాఁతఁ గట్టఁబడిన-మానికంబట్టు లొయ్యారి మైపసందు.

పొలము మహాబ్ధి వాయుహతిఁ బొర్లెడుపైరు తరంగపంక్తి యం
దలరెడు మంచెకంజము తదంతరసీమఁ జెలంగునట్టి యొ
ప్పులగని లక్ష్మి యంచుఁ బలుపోకల వర్ణము లొప్పఁ బద్యముల్
గిలుకఁడె యానెలంతఁ దిలకించిన సత్కవి మైగగుర్పఁగన్.

ఆపడుచు సోయగంబది యట్టులుండఁ-గంఠ సారస్యము వచింపఁగాఁ దరంబె?
ఒక్కొకపు డామె యొకపల్లెటూరి రాగ-మాలపించినఁ గోయిల లాలకించు.

కంకి యొక టిత్తువా?-దోసకాయ తీసు-కొమ్మటందువ?-గోఁగాకు కోసుకొందు
నా?-యటంచును దమితీర నామెఁ బల్క-రించుకొని పాంథవితతి తరించుచుండు.

పాంథజను లట్లు తనుఁగాంచి భావవికృతిఁ-గాంచుట నెఱుంగ దింతి యకలుషహృదయ
ఒనరఁ దనుఁగాంచి యిందుకాంతోపలములు-కరఁగి నీరౌట చంద్రిక యెఱుఁగనట్లు.

వంచె చిక్కముఁగట్టి పడఁతికోయఁ దొడంగె పాఁడి బఱ్ఱెకు 'కలపటపు' గడ్డి.
వడివడిఁగల్లె మాపటికూటిలోనికి కూరలే దని యింతగోఁగుకూర
అందందుఁ దిరుగుచు నందిచాపుల నేఱె దోరపండిన పదిదోసపండ్లు
తొడరి కైకొనెఁ దాను త్రోవను దినుటకు పిడికెఁడు ముదరిన పెసరకాయ
లింతలో భానుఁ డపరాద్రి పొంత కరుగఁ-గూరగాయలు పైఁటకొంగునబిగించి
పొంకముగ నెత్తిపైగడ్డి మోపుపెట్టి-కదలె నింటికి మెలమెల్లఁ గాఁపుపిల్ల.

---

* ఈ పద్యములు పది పంద్రెం డేండ్లకు మునుపు నేను రచించిన 'స్వయంవరము' అను కృతిలోనివి.

శ్రీమతి లక్ష్మీనరసమ్మ గారు

శ్రీమతి యస్. కమలగారు

(11) బాల్యవివాహ నిరోధశాసనమును ఖండించు స్త్రీలమహాసభ, చెన్నపురి.

శ్రీమతి ఆనందబాయి కన్యగారు, అడ్వొకేటు.

శ్రీమతి డి. లక్ష్మీదేవి అమ్మగారు, బళ్లారి.

శ్రీమతి బి. సుబ్బమ్మ, బి. కామాక్షమ్మగారులు.

శ్రీమతి సుబ్బమ్మ, సీతారత్నంగారులు.

సారంగధరుఁడు

కొత్తపల్లి సూర్యారావు గారు

సారంగధరుని చరిత్రము లోకములో ననేకవిధములుగా వాడుకలో నున్నది. రాజమహేంద్రవరములోని వాఁడని ద్విపద సారంగధరచరిత్రములోను, గామజోగి శాస్త్రి రచించిన శారదకావ్యములోను నున్నది. చేమకూర వేంకటకవికృత సారంగధరచరిత్ర (పద్యకావ్యము) లో మాళవదేశములోని వాఁడని యున్నది.

౧. రాజమహేంద్రవరములోని రాజరాజనరేంద్రుని కుమారుఁడని జనులు రాజమహేంద్రవరములోని రాజరాజనరేంద్రునిమేడ, చిత్రాంగిమేడ, సారంగధరుని మెట్ట [వీథులలో దొర్లుగుండు జాళ్లు] సారంగధరుని గోలిగుండ్లనని చెప్పుదురు. తన్మతావలంబకులకు ద్విపదశారదకావ్యములే యాధారములు. రాజమహేంద్రవరమును బాలించిన రాజరాజనరేంద్రునికి రత్నాంగి చిత్రాంగి యను భార్యలుండినట్లుగాని సారంగధరుఁడను కుమారుఁ డున్నట్లుగాని చరిత్రజ్ఞులవలన నేను వినలేదు.

౨. వేంకటకవి పద్యకావ్యమే పై రెండు గ్రంథములకు నాధారమేమో. అందు రత్నాంగి కులసతియనియుఁ జిత్రాంగి భోగకుటిలశిరోజాతిలకమనియుఁ గలదు. రాజమహేంద్రవరవాదులు సారంగధరునికై వెదకించి చిత్రాంగిని రాజరాజనరేంద్రుఁడే పెండ్లియాడెనని చెప్పుదురు. కీ. శే. వేదము వేంకటరాయశాస్త్రిగారు సారంగధరచరిత్ర పీఠికలో "ఈపావనచరిత్రముయొక్క కథాపురుషులు రాజమహేంద్రవరము నేలిన రాజరాజనరేంద్రుఁడును తత్పుత్రుఁడునని యాంధ్రదేశమున వాడుకగలదు. కాని"— అని యూరకుండిరే కాని దానిని విమర్శించుటకుఁ గడఁగరైరి. మాళవరాజని వేంకటకవి చెప్పిన సారంగధరచరిత్రమునకు "మూలమనం దగినట్టిది చౌరంగియను మహాపురుషుని కథ నాథచరిత్రములం దిట్లున్నది." అని కొంత కథం జేర్చిరి. నేను దాని నిందుఁ జేర్చుచున్నాఁడను:

"రుద్రపురమును భులేశ్వరుఁడను రాజు ఏలుచుండెను. అతనికి చంద్రావతి యని పట్టపుదేవియు, చంద్రావతీనగరీపతి యగు సుభద్రుని కూఁతురు స్వయంవరలబ్ధ శోభావతియని మఱియొక దేవియు నుండిరి. శోభావతి సవతిని చంద్రావతిని వెలార్చుటకై ఆమెపై అంసలు మోపి రాజును నమ్మించెను. అంతట రాజు ఆమెను అరణ్యములో తల నఱకుమని మంత్రి కప్పగించెను. మంత్రి యా సాధ్విని గర్భిణిని సంహరింప నొల్లక యడవిలో నొక శివాలయముకడ వదలిపోయి రాజుతో సంహరించినట్లే చెప్పెను. అప్పటికి శివసేవార్థము వచ్చిన యొక్క గంధర్వకన్య చంద్రావతిం గాంచి కనికరించి యామెకు మత్స్యేంద్రవ్రతము నుపదేశించెను. అనంతరము చంద్రావతి శుచిశ్రవసుఁడను మునీంద్రుని యాశ్రమమునకుం జని యట మునిపత్నుల ప్రాపుననుండి కుమారుం గనియెను. వానికి మునులు చంద్రశేఖరుఁ డని నామ మిడి యథాకాలమున సకల సంస్కారములను తామే కావించిరి. తల్లి వానికి మత్స్యేంద్రోపాస్తి నుపదేశించెను.

ఇట్లుండ రుద్రపురములో భులేశ్వరుఁడు జన్నంబుఁ గావించెను. అందులకు శుచిశ్రవుఁడు శిష్యసమేతముగా నరిగెను. యజ్ఞభూమికడ ముని శిష్యులు బంతియాడుచుండ శోభావతి వారిలో చంద్రశేఖరుఁ గాంచి మోహించి వానిబంతిని తనచేటిచేత తెప్పించికొనియెను. బంతి యడుగఁబోయిన చంద్రశేఖరునికిని శోభావతికిని—పావురము నడుగంబోయిన సారంగధరునికిని, చిత్రాంగికిని—జరిగిన వృత్తాంతమే జరిగినది. దురాచారమునకు లోఁబడని యా మహానుభావునికి, చంద్రశేఖరునికి భులేశ్వరుఁడు శోభావతీప్రేరణంబున కాలుసేతులు (సప్తశృంగమను కొండకడ) తలారులచేత తఱిగించెను. ఆ నొప్పిలో చంద్రశేఖరుఁడు మత్స్యేంద్రనాథస్మరణ గావించుచుండెను. అంతట చంద్రశేఖరునికి శివపుత్రుఁడు మత్స్యేంద్రనాథుఁడు ప్రత్యక్షమాయెను. వెంటనే వానికి కాలుసేతులు వచ్చినవి. దేవతలు వానికి చౌరంగి యని పేరిడిరి. మత్స్యేంద్రనాథుఁడు వానిం దోడ్కొని పోయి తల్లి కొసంగెను.

ఇంతలో రాజు తన్ను మెఱుఁగవై శోకించుచుండ మత్స్యేంద్రనాథుఁడు అతనికి ప్రాయశ్చిత్తముగా శివాలయము నిర్మింపుమని యానతిచ్చెను. రాజు అట్లే కావించెను. భుతేశ్వర మను పేరి యా శివాలయము బదరికాశ్రమమున భక్తుల పాపములను హరించుచు విరాజిల్లుచున్నది."

ఇందు చంద్రశేఖరుని సారంగధరుని గా మార్చి చంద్రావతి శోభావతులను రత్నాంగి చిత్రాంగులనుగా వేంకటకవి యేల మార్చును. స్వయంవరలబ్ధను భోగము పడఁతిగా నేల చేయును? ఎన్నటికో పుట్టిపెరిఁగిన చంద్రశేఖరుని శోభావతి యజ్ఞవాటముకడ బంతియాడుచున్నఁ జూచి మోహించె ననుటలో స్వారస్యము కనఁబడదు. కావుననే మూలగ్రంథ మిది గానట్టిదని శాస్త్రిగారు వ్రాసిరి. ఈ కథను వెంకటకవి గ్రహించియుండఁడు. ఇచ్చొరంగి కథ కేవలపౌరాణికము, సారంగధరుని కథ మైతిహ్యము నను కొందును. వేంకటకవి యింత మార్పుచేయకుండఁ దన గ్రంథమునకుఁ దగినకథను దానెందుండి గ్రహించెనో తెలియదు. లోకమును, ద్విపద కావ్యాదికవులును, వేంకటకవి సారంగధరచరిత్రములోని—

౪. రాజనరేంద్రుఁడు రిపుఫణి
రాజనరేంద్రుఁడు కళాపరాక్రమరేఖా
రాజితభోగపరాజిత
రాజనరేంద్రుండు సుధాకరకులుం డలరున్.

౫. మహిని రాజనరేంద్రుఁడు మాళవపతి
రాజరాజనరేంద్రుండు రాజరాజు
ననఁగఁ బేరెన్నికకు నెక్కి యతిశయిల్లు
నింద్రవిభవుండు రాజమహేంద్రవిభుఁడు.

అను పద్యములలోని రాజరాజనరేంద్రుఁడు, రాజమహేంద్రవిభుఁడు నను మాటలం గొని మోసపోయిరా యను కొన్నచో వారి వెట్టిలో నేపడి చిత్రాంగికి మేడకట్టించి సారంగధరునికి బర్వాతమును నిర్మించిన ప్రజలసామర్థ్యము నకు మెచ్చుకొనవలయును. కీ. శే. పిఠాపురము సంస్థానాధీశ్వరులు శ్రీరాజారావు గంగాధరరామారావు మహీపతి బహద్దరుగారి యభిలాషము నొప్పనఁ బ్రకటింపఁబడిన యింగ్లీషు సారంగధరచరిత్రములోని కథకుఁగూడ రాజమహేంద్రవరవాదుల యభిప్రాయములే ముఖ్యములై యున్నట్లు తోఁచుచున్నాను. ఆప్రతి నాకు ప్రస్తుతము లభింపలేదు.

3 ఈనడుమ 1929 సంవత్సరము అక్టోబరు నెల "Supplement to the Quarterly Journal fo the Mythic Society" అను చిన్నిపొత్తమునందు "The exploits of King Kampila and Kumara Ramanatha" అను కథను జదివినాడను. ఆ కథ గంగకవికృత "కుమారరామన సాంగత్య" అను కన్నడగ్రంథము ననుసరించి M. H. Ramasarma, M. R. A. S. గారిచే నింగిలీషులో వ్రాయఁబడినది. అందలి సంగ్రహవిషయము దిగువ వ్రాయుచున్నాఁడను. ఇందు, విషయము కొంతగలదు గాని సంపూర్ణముగాదు; సరియైన తెనుఁగునుగాదు.

"తుంగభద్రాతీరమున హంపికి సమీపమునఁ గలకుమ్మటదుర్గమును ముమ్మడిసింగని కుమారుఁడు కంపిలుఁడు పాలించెను. అతని కార్గురు భార్యలు. రత్నాజియను మేనఁగోడలే కడపటి భార్య. హరియమ్మ ప్రథమభార్య. హరియమ్మకు కాటన్న, రామనాథుఁడను నిద్దఱు పుత్రులును మారమ్మ, సింగమ్మయని యిద్దఱు పుత్రికలును గలరు. బైచప్ప, మావమల్లికరాజు, భాసభైరవుఁడు నను *ముగ్గురు మంత్రులు. కంపిలుఁడు తన ముసలితనములో కాటన్నకంటెఁ జిన్నవాఁడైనను సమర్థుఁడగుటచే రామనాథునికే రాజ్యపరిపాలనము నప్పగించెను. అతఁడు 16 యేండ్లప్రాయముననే ప్రఖ్యాతిగాంచినవాఁ డయ్యెను. ఢిల్లీసుల్తాను దక్షిణదేశమునందలి రాజులమొదటఁ బన్నులు వసూలుచేసికొని రమ్మని యొకపల్లకిలోఁ దన చెప్పులుపెట్టి కొంత సైన్యమును అధికారులను, దాని వెంటను పంపెను. అది రామనాథుని కగౌరవముగఁ దోఁచి పల్లకి విఱుగఁగొట్టి సుల్తాను సేనలను చెల్లాచెదరు చేసెను. ఆసేనలు భయపడి రాజాధిరాజశ్రీ జగదాపియను తెలుగు ప్రభువును గుత్తిలో శరణు చొచ్చెను. జగదాపి సుల్తాను సేనను, తనసేనలును కలుపుకొని రామనాథుని కంపిల దుర్గముపైకి దాడివెడలెను. రామనాథుఁడు జగదాపి నోడించెను. జగదాపి తన హాఁతును రామనాథుని కిచ్చెను. ఆగెల్పులోని పది గుఱ్ఱములను రామనాథుఁడు తన తండ్రికి, ప్రేమపూర్వకముగాఁ బంపించెను. వానిని అతడు తన యొద్దనుంచుకొనక, తక్కిన కొడుకుల కిచ్చిన కారణ

* రాజమహేంద్రవరములోను, మాళవదేశములోను గూడ ముగ్గురు మంత్రులు.

మునఁ దండ్రికిని గొడుకునకును భేదముకలిగినది...కంపిలుఁడు రామనాథునితో "యప్పతి"రాజును జయించి అతనియొద్దనున్న "బొల్లా" యనుగుఱ్ఱమును దెమ్మని చెప్పినఁ బంతముపట్టి పోయి రామనాథుఁ డక్లేతెచ్చి వోరుగల్లురుద్రరాయనితో యుద్ధముచేసి జయించెను.... ఒక చైత్రమాసములో కంపిలుఁడు వేఁటాడుటకు"హొసమలెకు" వెళ్లి నప్పుడు...రామనాథుఁడు తనతల్లిని అమ్మా! మా తాతగారి ముత్యాల బాలియిమ్మని యడిగి పుచ్చుకొని స్నేహితులతోఁగూడి యాడుచుండఁగా రత్నాజి తనసేవకురాలగు సంగితోఁగూడ మేడమీఁది యేడవ యంతస్తున నిల్చి రామనాథుని జూచి మోహించి సంగిచేత నొక యుంగరమును మంచి గందమును వానియొద్దికిఁ బంపినది. గందము మాత్రము స్పృశించి తన సవతి తల్లి యుంగరము నతఁడు మరలఁ బంపివైచెను. తరువాత, ఆడుచున్న బంతి రత్నాజీ దొడ్డిలోఁబడినది. దానినడిగి తెమ్మని మొదట కాటన్నను బంపెను. ఆమె యీయలేదు. మరల బొల్లుగడను వానిని బంపెను. ఆమె రామనాథుఁడు వచ్చి తీసికొనిపోవలయునేగాని యితరుల కీయననియెను. రామనాథుఁడు తుదకుఁ దానే వెడలి, ఆమె నిర్బంధమునకు సమ్మతింపనందున (రాజమహేంద్రవరము చిత్రాంగివలెనే) దుఃఖితురాలివలె వేషమువేసికొని సుఖాగారమునుండి రాజు వేఁటనుండి వచ్చినవెంటనే రామనాథునిపై లేనిపోని నిందలుమోపి నమ్మించెను. రాజాలోచింపకుఁడ రామనాథునితల నఱకుమని యాజ్ఞాపించెను. బైచప్పయను మంత్రి ......రామనాథుని, అతని యైదుగురు భార్యలను తోడివారైన కాటన్న, లింగన్న, సంగన్న, చౌరాడ గంగన్న అను మొదలగు వారితో నేలమాలెములోదాఁచి చంపించినాఁడనని కృతక కర్మలు చేయించెను. రామనాథుఁడు మృతి నొందెనని యెల్ల తావులఁబ్రకటమయ్యెను. ఈవార్త ఢిల్లీ సుల్తానునకు నొందజు సంతోషముతోఁ దెలియఁజేసిరి ......సుల్తాను, లాలాలు, గుజ్జరులు, గౌడులు, పాండ్యులు మొదలగు తొమ్మిది లక్షల సేనలను పోగుచేసి దుశ్శకునములకు లక్ష్యముచేయక నేమిఖానుని యాధిపత్యమున కుమ్మటి దుర్గముమీఁదికిఁ బంపించెను......ఈవార్తవిని కంపిలుఁడు బైచప్పతో నాలోచించుచుండఁగా, తురకరాయబారులు వచ్చిరి. ఏమియుఁదోఁపక కంపిలుఁడు రామనాథుని చంపుకొంటినని విచారించుచు రాయబారుల మాటలకు సమ్మతింపక తన యోధులను ప్రోటుచేసి గెల్పుగొంటిరా మీకు బహుమాన మిచ్చెదనని తురకల నెదిరింపఁబంపెను. వారు చీఁకటిలో "చోరగండి"యను తావున నివసించిన శత్రుసైన్యము మీఁదఁబడి మర్దించి, వారి గుఱ్ఱములు మొదలగు సామగ్రులను గ్రహించిరి. దానికి నేమిఖాను క్రుద్ధుఁడై కుమ్మటి దుర్గమును ముట్టడింప సైన్యమును బంపెను. ఈసమయమున రామనాథుఁడుండినచో యీయాపద తప్పిపోవునని విచారించెడు కంపిలు నోదార్చి బైచప్ప "నేను పోయి యీసైన్యము నోడించి నేమిఖానును చంపి గెల్పుగొందు"నని బయలుదేఱి భూగృహములో నాలునెలలనుండి దాఁగియుండిన రామనాథుని సపరివారముగ బైటికి రప్పించి వృత్తాంతముం జెప్పెను..... రామనాథుఁడు "బొల్లా" యను గుఱ్ఱమునెక్కి తన డెబ్బది యిద్దరు సరదారుతో వెడలి శత్రుసైన్యములోనికి దుమికి జయించెను......"

ఇత్యాదిగాఁగల యీకథయంతయు సారంగధర చరిత్రమునకుఁ దగియున్నది. ఇన్నివిధములుగా నున్న చరిత్రము నెవ్వ రేవిధముగా మార్చిరో, యెవరికంటె ముందెవరు మార్చిరో తెలిసికొనుటకు నాకు శక్తిచాలదు. ఆది మధ్యాంత శూన్యముగా ముగించిన నన్ను మన్నింతురు గాక!

రుద్రమదేవి

శ్రీ శేషాద్రిరమణ కవులు

అంతఃపురము విడనాడి యెఱుంగని
   ముగుద సంగ్రామభూములఁ జేరె
వాలు కేల ధరించు వైఖరి తెలియని
   చెలువ వైరులనెల్లఁ జెండివైచె
గృహకృత్యముల నిర్వహించుటే నేరని
   లలన సామ్రాజ్య పాలనమొనర్చె
ఒరులఁగాంచిన యంత నోసరిల్లు పొలంతి
   యరిభూమి విభుల వెన్నాడితోలె
ఆంధ్ర సామ్రాజ్యమంతయు నద్వితీయ
విక్రమాతిశయంబున వెలయఁజేసె
కాకతీయ యశఃపతాకంబు నిల్పె
రుచిరవిక్రాంతి దీవి శ్రీరుద్రదేవి.

తొలుతనుండి మేమాంధ్రులము; మాది యాంధ్రజాతియని సాటి నవారు కాకతీయులు. చాళుక్యులు, పల్లవులు, చోడులు రాష్ట్ర కూటులు ఆంధ్రులా, ఆంధ్రేతరులా యను చర్చకుఁ దావుగలదుగాని కాకతీయులవిషయమున సందేహింపఁ బనిలేదు. విద్యానాథుఁడు ప్రతాపరుద్రుని ఆంధ్రనృపుఁడని, ఏకశిలానగరమును ఆంధ్రనగరమని కాకతీయసైనికులను ఆంధ్రభటులని పేర్కొని వారియాంధ్రజాతీయత సార్థకముగావించెను ఆంధ్రజాతికి, ఆంధ్రదేశమునకు, ఆంధ్రవాఙ్మయమునకు నపారమగు సేవగావించిన కాకతీయనృపాలురలోఁ బ్రథమ గణనీయుఁడు ప్రోలరాజు. అంత్యమునఁ బ్రశంసింపఁ దగినవాఁడు ప్రతాపరుద్ర దేవచక్రవర్తి. మున్నొకమారు కాకతీయచరిత్రములను విపులముగఁ జర్చించియుంటిమిగాన నిపుడు కాకతీయచరిత్రహారమున నాయకమణి యనఁదగు రుద్రమదేవి చరిత్రమాత్రము లిఖింతుము.

రుద్రమదేవి గణపతిదేవుపుత్త్రి. ఈయమ జననకాలము తెలుపు నాధారములు గానరావు. ఆంధ్రసామ్రాజ్యాధీశ్వరుఁడగు గణపతిదేవ చక్రవర్తికిని సోమదేవికి నీయమ పుత్రిక. గణపతిదేవికి రుద్రమదేవి భార్యయను వాదము భ్రాంతిమూలకము. ఈవాదమునకుఁ గలకారణ ములు మృగ్యములు. మార్కొపోలోయను ఇటలీదేశ యాత్రికుఁడు ఆంధ్రనగరపరిస్థితులు రుద్రమదేవి రాజ్యవిషయములు గ్రంథస్థము గావించుచు నీయమ గణపతిదేవుని భార్యయనెను. ప్రతాపరుద్రీయ వ్యాఖ్యాతయగు కుమారస్వామి.

"పురా కిల కాకతికులసంభూతే గణపతినామ్ని మహారాజే దుహితృమాత్రసంతానే కదాచి ద్దైవయోగేన కాలపరిపాక ముపేయుషి తన్మహిషీ రుద్రదేవీనామరాజ్ఞీ బహూని వర్షాణి సామ్రాజ్య మకంటకం పరిపాల్య దౌహిత్రే ప్రతాపరుద్రే రాజ్యభారం నివేశ్య"

(తాత్పర్యము. పూర్వము కాకతికులమునందు జనించిన గణపతి యనుమహారాజు పుత్రికాసంతానమాత్రము గలవాఁడై ఒకానొకప్పుడు దైవయోగమున మరణింప నతనిభార్య రుద్రదేవినామరాణి పెక్కు సంవత్సరములు రాజ్యము నిష్కంటకముగాఁ బరిపాలించి దౌహిత్రుఁడైన మనుమఁడగు ప్రతాపరుద్రునకు రాజ్యము నొసఁగె)

ఏకామ్రనాథుఁడు ప్రతాపచరిత్రమున నిట్లే చెప్పెను. కాని మంచిజగ్గకవి సోమదేవరాజీయమున నిట్లే చెప్పెను. స్థానికచరిత్రములలో నిట్లే కలదు.

ప్రతాపరుద్రీయవ్యాఖ్యాతయగు కుమారస్వామి సోమయాజి ఐదువందలసంవత్సరముల నాఁటివాఁడు. నాటికే రుద్రమదేవి గణపతి దేవుని భార్యయను ప్రవాదము రూఢమైయుండెను. సమకాలికుఁడును బాటసారియునగు మార్కొపోలో గూడ నిటులె భ్రమపడవలసిన దయ్యెను. ఈ భ్రమకుఁ గారణములు తెలియవు.

సమకాలికశాసనములు పూర్వాపరగ్రంథములు రుద్రమదేవి రాజ్ఞి గణపతిదేవునిపుత్రియని కంఠోక్తిగఁ జెప్పుచున్నవి. రుద్రమదేవి పరిపాలనము ప్రతాపరుద్రునిపట్టాభిషేకము గాంచిన విద్యానాథ మహాకవి ప్రతాపరుద్రీయనాటకప్రకరణములో రుద్రమదేవి ప్రతాప రుద్రదేవునకు మాతామహియనియు రుద్రదేవనామముతో రాజ్యమే లినదనియు సోమదేవియు గణపతిదేవుఁ డాయమకు మాతాపితలనియుఁ జెప్పియున్నాఁడు.

"అన్యథాకథ మీశ్వరప్రసాదాదృతే నిరంకుశం స్త్రీస్వతైకవిశేషస్య లోకాధిపత్యం? ఏవం మానుషశంభునా గణపతిమహారాజేనా భ్యంతర స్యానుభవమహిమ్నః సదృశమత్ర పుత్రఇతి వ్యవహారః కృతః తదను గుణాన రుద్రఇత్యాఖ్యా.

(తాత్పర్యము: ఆమహేశ్వరు ననుగ్రహ మట్లుకానిచోడ స్త్రీ వ్యక్తికి నిరంకుశమగు నిట్టిలోకాధిపత్య మెట్లు చేకూరును? ఇట్లే మాన వశంభుఁడగు గణపతినృపాలుఁడు ఈయమ ప్రభావము చిత్తమునందె ఱింగి తగినట్లు (రుద్రమదేవిని) కుమారుఁడని వ్యవహరించెను. తదను గుణముగా రుద్రాఖ్య యేర్పడెను.)

ఉదాహృతభాగమువలన రుద్రమదేవి గణపతిదేవునిపుత్రియ నియుఁ బుత్రికమహత్త్వము నెఱింగి మానవశంభుఁడగు గణపతిదేవుఁడు కుమారుఁడనియె వ్యవహరించెననియు స్పష్టమగుచున్నది. కావుననే శాసనాదులందును గ్రంథములందును రుద్రదేవుఁడని వ్యవహరించియుం దురు. రుద్రమదేవి పురుషవేషముతో సభ కరుదెంచి రాజకీయవ్యవహా రములఁ బరిష్కరించెడి దనుట కీసమకాలికాధార మెంతయుఁ బ్రమాణము.

రుద్రమదేవిని పలుతావుల విద్యానాథమహాకవి రుద్రదేవుఁడని వ్యవహరించినాఁడు. రుద్రమదేవి పురుషవేషముతో రంగస్థలమునకుఁ బ్రవేశించుముందుఁగల ప్రతాపరుద్రీయములోని వైతాళికగీతము రుద్ర మదేవి కాకతీయవంశజాతయని కంఠోక్తిగ శాసించుచున్నది.

"యోఽయం జాత స్త్రిలోకే ప్రథితసుచరితే కాకతీయాన్వవాయే
యస్మై శ్రేయాం స్యజస్రం వితరతి భగవాన్ దేవదేవ స్స్వయంభూః,
యస్యాజ్ఞా సర్వపృథ్వీపతి మకుటమణిశ్రేణికేళీవ యస్యా
సోఽయం భూపాలమౌళి ర్జయతి గుణమహా న్రుద్రదేవో నరేంద్రః.

(తాత్పర్యము: ఎవఁడు (రుద్రమదేవి) త్రిలోకప్రసిద్ధమగు కాకతీయాన్వయమున జనించెనో ఎవనికి స్వయంభూస్వామి నిత్యము శుభములఁ బ్రసాదించునో యెవని యాజ్ఞ రాజులకు మకుటధార్యమో ఆ రుద్రదేవనరేంద్రుఁడు జయముల నొందుచున్నాఁడు.)

యోరుద్రః రజతాచలే స్థితి మగా దర్థాంగనారీః పురా
సోయం సంప్రతి కాకతీశ్వరకులే సర్వాంగనారిస్థితః

(ఏరుద్రుఁడు రజతాచలమునందు అర్థాంగనారీశ్వరుఁడైయుండె నో యతఁడిపుడు కాకతీశ్వరుని వంశమునందు సర్వాంగస్త్రీయై యున్నాఁడు.)

ఈ రెండుశ్లోకములు రుద్రమదేవిప్రవేశమును దెలుపు వైతాళికగీతములు. మొదటిశ్లోకమునఁ గాకతీయవంశజుఁడని పేర్కొనఁ బడిన రుద్రమమహారాజే సర్వాంగస్త్రీయగు రుద్రమదేవి. ఈయమతల్లి సోమదేవి. తండ్రి గణపతిదేవుఁడనుట కుదాహృతవచనము గాక మఱి యొక శ్లోకముగూడఁ గలదు.

శ్లో. సైవోమాచేతినిర్దిష్టా సోమాచేతిప్రథా మగాత్;
తవమాతా శివాసాక్షా ద్దేవో గణపతిఃపితా.

(తాత్పర్యము: ఆమె ఉమయని పేరొందెఁగాన సోమయని చెప్పబడినది. కానసోమయనుపార్వతి నీతల్లి. సాక్షాన్మహేశ్వరుఁడగు గణపతి దేవుఁడునీతండ్రి యని శ్లోకభావము)

దీనివలన గణపతిదేవుఁడు రుద్రమదేవి తండ్రియనుట స్పష్టము. వ్యాఖ్యాత యీగణపతిదేవుఁడు రుద్రమదేవి తండ్రియగు నింకొకగణ పతిదేవుఁడనుట భ్రాంతిమూలము అట్లు తలంచినచో బాధకములు చాలగలవు. కాన ప్రతాపరుద్రీయమతము ననుసరించినచో రుద్రమ దేవి గణపతిదేవుని పుత్రియని నిర్ణయమగుచున్నది. ఈయంశమును స్థాపించు మల్కాపురశాసనమును శ్రీచిలుకూరి వీరభద్రరావుగారాంధ్రుల చరిత్రములో నుదాహరించిరి. రుద్రమదేవి కాలములోనే యామెయనుగురువుగా గణింపఁదగిన విశ్వేశ్వరశంభుఁడు స్థాపించిన యీమల్కాపురశాసన మీయంశమును దృఢపఱచుటలోఁ బరమప్రమాణముగ నున్నది.

"కతికతినన సంతి భూపాః కతికతివా గుణగణాభరణాః.
గణపతినృపతి స్త్వేకో నరపతిశత పోషకః క్షోణ్యామ్;

* * * * *

రుద్రదేవీ సముదభూ త్కారుణ్యా త్సర్వభూభృతామ్,
గంభీరా న్మహత స్తస్మా ల్లక్ష్మీరత్నాకరాదివ;
సర్వోర్వీశ కిరీటపట్టిమతటే విన్యస్త పాదాంబుజా,
శాస్త్యేషా చతురంబురాశిరసనాం శ్రీరుద్రదేవీభువమ్;
యస్యా జన్మమహోత్సవో గణపతేః క్ష్మాపాలచూడామణేః,
విస్ఫూర్జ త్కలికాలకల్మషకథా ధ్వాంతౌఘ తేజోనిధిః;
సామ్రాజ్యేఖిలవర్జితం విరచితే శ్రీరుద్రదేవ్యాస్స్వయమ్,
చాతుర్వర్ణ్య నిజస్థితి ర్విజయతే విద్రాతి కాలః కలిః.

గణపతిదేవచక్రవర్తికిఁ దనయయై రుద్రమదేవిజనించి రాజులనందఱ లోఁగొని భూమండలమేలుచున్నదనియు గణపతిదేవుఁడు స్వయముగా రుద్రమదేవికి జన్మదినోత్సవమునందుఁ బట్టాభిషేకము గావించెననియుఁ బై శ్లోకములభావము.

ఈశాసన మెంతేని విలువగలది. గణపతిదేవుఁడు వార్ధకమున స్వయముగాఁ బుత్రియగు రుద్రమదేవికిఁ బట్టాభిషేకము గావించినయంశమును సమకాలికమగు నీశాసనముచెప్పుటచే నిదినిస్సంశయము. రుద్ర మదేవి గణపతిదేవునిపుత్రియనుట కీయాధారములుగాక యింక నేమే నియున్నచో నమూల్యమగు నీయంశము సిద్ధాంతముకాఁగలదు.

* స్వస్తి శ్రీకాకతీశో గణపతినృపతి
స్తస్య సారుద్రమాంబా పుత్రీ లోకైకవీరా

* ఈశాసనము నిజామాబాదుజిల్లాలో నొకబోయవానికిఁ జిక్కఁగా నైజాముదొరతనమువారిశాసనపరిశోధకసంఘమువారికి సంక్రమించినది. ఇది నాగరిలిపిలోనున్నది. నిజాముకాలేజి ప్రొఫెసరు సిరుగూరి హనుమంతరావు యం. ఏ. యల్. టి. వారి వద్దనున్న తామ్రఫలకములఁజూచి యుదాహృతభాగము వ్రాసికొంటిమి.

జని రజనిపతే ర్నిష్కళంకా కళేవ; త
స్యాం పృథ్వీముదగ్రై రరిదమనభయో వేజితై ర
ర్జయన్త్యాం లోకోద్దీపైః ప్రతాపై రకృతసుకృతి
నా మగ్రసేర గ్రహారం.

శూరభూపాలుని కోటగిరి తామ్రశాసనము.

ఈ శాసనకాలము శా. శ. 1195 సరియగు క్రీ. శ. 1273 ఇది రుద్రమదేవి కాకతీయసామ్రాజ్యమునకు గణపతిదేవుని పాలనమున యువరాజుగానున్న కాలము. శాసనకర్తయగు శూరమహీపతి రుద్రమదేవి సేనానాయకుఁడుగ కోటగిరిలోనుండి యీశాసనము వ్రాయించెను. సమకాలికముగాన నిందలియంశము విశ్వసనీయము.

"తత్పుత్రో గణపతినామధేయో సంజజ్ఞే జలనిధిమే
ఖలాం భువం యః; దోస్తంభే మణివలయం వికార
శతై ర్దిగ్నాగైః ఫణిపతినా కథంచిదూఢాం; జాతాతస్య
పయోనిధేరివ రమా శ్రీరుద్రదేవీసుతా భాస్వద్భిన్న నృప
మౌళిరత్ననివహై ర్నీరాజితాంఘ్రిద్వయా త్యాగేన త్రిదివ
ద్రుమాన్ దశదిశః కీర్త్యా ఘనానాం హతిం లక్ష్మ్యా కిం వ భు
జాబలేన విజయం న్యక్కుర్వతీర్వర్తతి. భార్యై ర్విశ్వస్య
తస్యాః పతిరభవ దథో వీరభద్రాభిధానః.

పోతినాయకుని పాలను పాకశాసనము.

ఈశాసనము రుద్రదేవిబంటగు పోతినాయకుఁడు స్థాపించినది. శాసనశిల పయిభాగము విరుగఁగొట్టఁబడినది. అందుచే శకాబ్దముగల భాగము నశించినది పోతినాయకుఁడు రుద్రమదేవిబంటుగాన నీశాసనము రుద్రమదేవిరాజ్యకాలమున స్థాపింపఁబడినది. ఇందు రుద్రమదేవి భర్త నామము వీరభద్రాభిధానుఁడనికూడఁ గలదు. చరిత్రవిదుల కపరిచయనామమగు రుద్రదేవిభర్తపే రీశాసనమువలనఁ దెలియుట యొకవిశేషము. ఈశాసనశిల కొలనుపాక సోమనాథాలయమున నున్నది.

"దుర్వార దోర్విక్రమవైరివీర భూపాలవాతాశనవైనతే
యః; ప్రత్యర్థిపృథ్వీపతికుంజరేంద్ర విదారణక్రీడన
మోదమానః; ప్రభూతవిఖ్యాతపరాక్రమోభూ త్తదం
గభూ శ్రీగణపత్యధీశః స్ఫురజ్జయ శ్రీమతి రుద్రభూ
పతీ తదాత్మజా కుర్వతి రాజ్యమున్నతమ్; విరోధిదాత్రీ
పతి గర్వపర్వత క్షమాధరద్వేషిణి రాజభూషణి.

శార్ఙ్గపాణిదేవుని పానుగల్లు శాసనము.

ఈశాసనము నల్లగొండచెంతగల ఛాయా సోమేశ్వరాలయములో నున్నది. ఈపానుగల్లు నల్లగొండకు నాలుగుమైళ్లదూరమునందున్నది. రుద్రమదేవి రాజ్యముచేయుచుండు కాలమున నీశాసనము స్థాపింపఁబడినది. శా.శ. 1189 (సరియగు 1267 క్రీ.శ)లో శార్ఙ్గపాణిరాయలు సూర్యగ్రహణమునఁ గొంతభూమి దానమిచ్చినటుల నీశాసనశిలపైన నేకలదు. గాన రుద్రమదేవికాలమున స్థాపింపఁబడినదిగాన నీశాసనము ప్రమాణము. ఇందు రుద్రమదేవి గణపతిదేవుని పుత్రియని స్పష్టముగాఁ జెప్పఁబడినది.

ఇనుగుర్తిలోని విష్ణ్వాలయము ముందున్న నాగరలిపిశాసనములోఁగూడ గణపతిదేవునిపుత్రి రుద్రమదేవియని గలదు.

వసన సోమరాజీయమునందుఁగూడ రుద్రమదేవి గణపతిదేవుని పుత్రియని వ్రాయఁబడియున్నది.

పదునాలుగవ శతాబ్దమున లిఖింపఁబడిన అనితల్లి కలువచేరు శాసనములో గణపతిదేవునిపుత్రి రుద్రమదేవి యని స్పష్టముగా వ్రాయఁబడియున్నది. చూడుఁడు.

"పిత ర్యుపరతే తస్య దరక్ష దఖిలాం క్షితిమ్; రుద్రమ
దేవీతి దుహితా మహితాగుణైః. అథ సా రుద్రమాదేవీ ప్ర
తాపరుద్రే హృతారినృపభద్రే దౌహిత్రే సుచరిత్రే సర్వా
మర్వీం నిధాయ ముదితాభవత్.

రుద్రమదేవి గణపతిదేవుని యనంతరము రాజ్యమేలుచుండి యుఁ బిదప దౌహిత్రుఁడగు ప్రతాపరుద్రునకు రాజ్యము నొసంగినటుల నీశాసనమునందుఁ జెప్పఁబడెను.

క. వెండియు గణపతి ధరణీ
మండలపతిపుత్రి రుద్రమహాదేవి యొగిన్
దండాధినాథులై భో
గండను పెగడన్న మనుమగన్నయ లెలమిన్.

శివయోగసారము కృత్యాది.

ఈగ్రంథము కొలనియాదగణపతి దేవకృతము. ఇతఁడు దాదాపు శ్రీనాథునకు సమకాలికుఁడు. కాకతీయరాజుల విషయము లిక్కువ చాలవఱకుఁ జరిత్రానుకూలముగఁ జెప్పెఁగాన నితఁడు వ్రాసినది ప్రమాణముగ భావింపఁదగును. ఈయంశమే యిటీవల రచింపఁబడిన వెంకటగిరి సంస్థాన చరిత్రమునందుఁగూడ నీక్రిందివిధముగఁ జెప్పఁబడినది.

తే. గీ. ఘనత ప్రసాదాదిత్యుండు కాకతిగణ
పతి దాన నవనిసుతకుఁ బట్టగట్టి
రమణతోఁగట్టి కాకతిరాయరాజ్య
స్థాపనాచార్యబిరుదు దాఁడనరఁగాంచె.

ఉదాహృతప్రమాణములవలన రుద్రమదేవి గణపతిదేవునిపుత్రియనునంశము రూఢమగుచున్నది. గణపతిదేవునకు రుద్రమదేవి భార్యయనితొలుతఁ జెప్పినవాఁడు మార్కోపోలో యను ఇటలీయాత్రికుఁడు. ఇతని కాంధ్రదేశపరిస్థితులు తెలియవు ఆంధ్రభాష రాదుగాన నీతని యూహలు త్యాజ్యములు. రెండవవాఁడు ప్రతాపరుద్రీయవ్యాఖ్యాతయగు కుమారస్వామి సోమయాజి. ఈయన మూలమునకు వ్యతిరేకముగా వ్యాఖ్యవ్రాసి ప్రమాదములపాలయ్యెనుగాన నీతనినిర్ణయము సిద్ధాం

తముగాదు. సర్వవిధముల రుద్రమదేవి గణపతిదేవుని పుత్రియనుటయే సత్యమునకుఁ జరిత్రమునకుఁ జేరువ. పతివ్రతామతల్లియు, వీరశిరోరత్నము, కార్యఖడ్గకౌశలవతియు నగు శ్రీరుద్రమదేవిజీవితచరిత్రము నించుక చర్చింతము.

రుద్రమదేవి కుటుంబము

రుద్రమదేవి కాకతివంశమునందు జనించెను. కాకతియను దేవత భక్తులుగాన నీవంశజులు కాకతీయులని పేరొందిరి. కాకతి జైనదేవతయనియు నీవంశమునఁగల ప్రోలరాజాదులు జైనులుగాన నీయూహ విశ్వసనీయమనియుఁ బలువురితలంపు. ఒరంగంటిలో కాకతమ్మగుడి యున్నటులఁ గ్రీడాభిరామములోఁ గలదుగాని యిపుడాక్షేత్ర మంతరించినది. కుమారస్వామి కాకతియనునామె దుర్గయని తలంచి "కాకతిర్నామదుర్గా శక్తి రేకశిలానగరేశ్వరాణాం కులదేవతా; సా శక్తి ర్భజనీస్యేతి కాకతీయాః" అని చెప్పియున్నాఁడు. కాకతిదుర్గ కానిండు; జైనదేవత కానిండు. కాకతిదేవిని పూజించుకతననే వీరలు కాకతీయులైరి.

కాకతీయులుతొలుతఁ బశ్చిమచాళుక్యులవద్ద సేనానాయకులు. ఆరాజ్యము నశించినపిదపఁ బ్రోలరాజు హనుమకొండలోఁ దొలుత స్వతంత్రరాజ్యము నెలకొల్పెను. ఈయన కిరువురుకుమారులు. మొదటివాఁడు రుద్రదేవుఁడు. మా రుద్రదేవుఁడు విద్యాభూషణుఁడు; భాషావిదుఁడు; ప్రౌఢకవి. సంస్కృతాంధ్రములలో నితఁడు పెక్కుగ్రంథములు రచించెనఁటగాని యిప్పుడవి గోచరింపవు. ఈతని బలవంతముగఁ జంపి సోదరుఁడగు మహదేవరాయలు రాజయ్యెను. మహదేవరాయల జైత్రపాలుఁడను యాదవరాజు చంపెను. అనంతరము గణపతిదేవుఁడు ఆంధ్రదేశమున కధీశ్వరుఁడయ్యెను. ఈయనభార్య సోమదేవి. ఇతని తల్లి బయ్యమాంబ. గణపతిదేవుఁడు క్రీ. శ. 1199 మొదలు క్రీ. శ.1260 వఱకు అఱువదిసంవత్సరములు రాజ్యముపాలించి వృద్ధావస్థలో మరణించెను. గణపతిదేవునకుఁ బుత్రసంతానములేదు. రుద్రమదేవి గణపాంబయను పుత్రికలుమాత్రము గలరు. రుద్రమదేవిని గణపతిదేవుఁడు కుమారుఁడని ప్రకటించినట్లు ప్రతాపరుద్రీయమునందు గలదు. తరువాత నీయమను స్త్రీయని యెట్లువ్యవహరించిరో యీవ్యవహారమునకు గణపతిదేవుఁ డెట్లుపాటుపడెనో తెలియదు. రుద్రమదేవికిఁ దనయంత్యకాలమున ఆంధ్రసామ్రాజ్యమునొసంగి గణపతిదేవుఁడు పట్టాభిషేకము గావించెను. గణపతిదేవుని కాలమున అనంతరమున ఈయమను గాకతీయవంశజుఁడగు కాకతి రుద్రదేవుఁడని సేనానాయకులు విద్యానాథుఁడుసైతము వ్యవహరించిరి. భర్తృవంశనామ మీయమను కేలసంక్రమింపలేదో తెలియదు. రుద్రమదేవిభర్త వంశాదికములు విశేషాంశములు నేటివఱకుఁ దెలియవు. కొలనుపాక పోతినాయకుని శాసనములోమాత్రము ఈక్రింది శ్లోకములు గలవు.

"జాతాతస్య పయోనిధే రివ రమా శ్రీరుద్రదేవీసుతా;
* * * * * * *

భాగ్యై ర్విశ్వస్యతస్యాః పతి రభవ దథో వీరభద్రాభిధానః;
సౌందర్యేణేందు మహ్నం పతి మపి మహసా మందభాసావి
తన్వన్ * * * యద్వైవగ్గంధిదగ్ధాయదురువిత
రణం యాచకోదూయదాజ్ఞాం రాజానో యత్ప్రతాపం
విమతనృపతయోర్జ్ఞాన తే జ్ఞాతభావాః జ్యేష్ఠశ్చాలుక్య
వంశార్ణవ * * * *

రుద్రమదేవిభర్త వీరభద్రదేవుఁడనియు నతఁడు జ్యేష్ఠచాలుక్య వంశజుఁడనియు నుదాహృతభాగములవలనఁ దెలియుచున్నది. ఆవలిభాగము భిన్నమగుటచే ముఖ్యచరిత్రాంశము లిట మరుగుపడినవి. ఈశాసనము నందె దానములొసంగుతావున రుద్రమదేవిభర్తయగు వీరభద్రదేవుఁ డీక్రిందివిధముగాఁ బ్రశంసింపఁబడినాఁడు:

"వీరేందు శేఖర నరాధిపనందనేన చాళుక్యవంశమణినా
ప్రతిపాదితాసా త్రింశన్నివర్తనసముద్వహన ప్రవీణః"

ఈవీరేందుశేఖరుని కొడుకే రుద్రమదేవిభర్తయనియుఁ జాళుక్యవంశమణియనియు స్పష్టము. రుద్రమదేవి జన్మముచేఁ గాకతీయవంశజురాలనియు భర్తృసంబంధముచేఁ జాళుక్యస్నుష యనియు స్పష్టమైనది. కాకతీయులు దుర్జయవంశజులమనియు జతుర్థాన్వయులమనియుఁ జెప్పుకొనిరి. చాళుక్యులు చంద్రవంశజులగు క్షత్రియులు. వీరల కెట్లు బాంధవ్యములు కుదిరెనో తెలియదు. రుద్రమదేవి భర్తయగు చాళుక్యవీరభద్రుఁడు సామాన్యుఁడు కాఁడు. వీరచూడామణి. సుందరాకారుఁడు. కార్యఖడ్గప్రవీణుఁడు గణపతిదేవుని యనంతరము రుద్రమదేవి రాజ్యపాలనము వహించుతఱి నీతఁడు రాజకీయవ్యవహారములఁ జూచుచు రాజ్ఞియం దిరువురు కుమారులనుబడసి యే స్వతంత్ర సంగరములోనో మరణించియుండును. రుద్రమదేవి కిరువురుపుత్రికలు గలరు. ఒకతె ముమ్మడమ్మ. మఱియొకతె, రుయ్యాంబ. ముమ్మడమ్మ చాళుక్య వీరభద్రుని భార్యయని స్థానికచరిత్రములలోఁ గలదు. ఇది ప్రమాదము. ముమ్మడమ్మభర్త మహాదేవరాయలు. ఈయంశమును దెలుపు నితరాధారములు గలవు. ఈమహాదేవరాయలు నిడదవోలు పురాధీశుఁడని యొకవాదము గలదు. నిడదవోలు పురాధీశులలో నొకఁడగు మహాదేవరాయల శాసనములు ప్రతాపరుద్రుని రాజ్యకాలమునుండియే కనంబడుచున్నవి. కాన నీతఁడు వేఱొకఁడనియు సామంతవర్గములోని వాఁడనియుఁ దలంపనగును. రుద్రమదేవి కల్లుఁడె యైనచో సామ్రాజ్యమునువదలి చక్రవర్తియైన తనకుమారుఁడగు ప్రతాపరుద్రునివదలి తన స్వల్పసంస్థానమున కంత్యకాలమునఁ బోవనియుండఁడు. ఈమహాదేవరాజు కాకతీయవంశమునకుఁ జెందిన వేఱొక మహాదేవుఁడైయుండును. కానున్నచోఁ బ్రతాపరుద్రుఁడు కాకతీయుఁడగుట పొసఁగదు. రుద్రమదేవి కుమారునిగాఁ గైకొనుటచేఁ

ప్రతాపరుద్రుఁడు కాకతీయుఁడయ్యె ననుపక్షమున విశ్వసనీయము గాదు. మహాదేవరాజు పూర్వోత్తరములు భావిపరిశోధనమునఁగాని తేల నవకాశములులేవు. రుద్రమదేవి రెండవ పుత్రి రుయ్యాంబను ఇందులూరిఅన్నయదేవుఁడు పెండ్లాడెను. ఈయన్నయ దేవుఁడు నియోగియని శివయోగసారమునఁ గలదు. క్షత్రియులు క్షత్రియ పుత్రుఁడుగఁ జెప్పుకొనుచున్నారు. ఈవిషయ మింక విమర్శనపాత్రముగ నున్నది.

రుద్రమదేవి పరిపాలనము

ఈయమ క్రీ. శ. 1262నుండి 1295వఱకు రాజ్యమును పాలించెను. శాసనములందు తఱచుగ ఈయమను రుద్రదేవుఁడని వ్యవహరించిరి. ప్రతాపరుద్రీయములో ప్రతాపరుద్రునకు రుద్రదేవుఁడు తండ్రియనికలదు. రుద్రమదేవికి రుద్రదేవుఁడను వ్యవహారనామ ముండుటచేతను రుద్రమదేవి ప్రతాపరుద్రుని పుత్రునిగఁ దత్తుగైకొనుటచేతను నిట్లు విద్యానాథుఁడు వ్రాసెను.

స్వీకృతే పుత్రభావేన దౌహిత్రే ప్రాజ్ఞమాజ్ఞయా;
అస్మి న్నిధేహి ధారేయే సుర్వీ ముర్వీధురా మితి.

"రాజ్ఞాక్షత్రియ మౌళిమండనమణి స్తాతస్యసానుగ్రహః"

"శిరసికృతస్తాతస్యనియోగః"

"కింరాజ్యేన శమోన్ముఖం రనయతా తాతాంఘ్రులాలంబనం"

"భవతాపితృమాన్ కుమారః"

"పిత్రాస్వయంభూపతినోపదిష్టం ప్రతాపరుద్రస్య మహాభిషేకం"

ఈయుదాహృతభాగములవలన రుద్రమదేవి ప్రతాపరుద్రుని దత్తస్వీకృతి గావించిన విషయమె గాక రుద్రమదేవి ప్రతాపరుద్రుని కుమారునిగను ప్రతాపరుద్రుఁడు రుద్రమదేవిని తండ్రిగను వ్యవహరించినవిషయము స్పష్టపడఁగలదు. రుద్రమదేవికిఁ బ్రతాపరుద్రుఁడు తనయుఁడని విశ్వేశ్వరశంభుఁ డీయంశము మనస్సునం దుంచుకొనియే మల్కాపురశాసనమునం దీక్రిందివిధముగా వ్రాసియున్నాఁడు.

"శ్రీవిశ్వేశ్వర దేశికేంద్ర శివహస్తోద్భాసి దోర్విక్రమ
స్త్రీక్షోణీశ జగద్దళః ప్రతిబల ప్రధ్వంసిజన్మోత్సవః;
యస్యాః కాకతివంశమౌక్తిక మణిః శ్రీరుద్రదేవస్సుత
స్తస్యాః కింకనయామ వైభవమతః శ్రీ రుద్రదేవ్యాఃపరం"

విద్యానాథుఁడు ప్రతాపరుద్రుని గణపతిదేవునకు మనుమఁడని చెప్పినాఁడు. రుద్రమదేవికిఁ బ్రతాపరుద్రుఁడు దత్తసంబంధముచేఁ గుమారుఁడు గాన గణపతిదేవునకుఁ బ్రతాపరుద్రుఁడు మనుమఁడైనాఁడు. కావనే ప్రతాపరుద్రుఁడు గణపతిదేవునినత్త (మనుమఁడని) విద్యానాథుఁ డిట్లు ప్రతాపరుద్రీయమున వ్రాసెను.

"యస్త్వద్గోత్ర మహత్తరస్య జగతాం త్రాతు స్స్వయంభూ విభో
స్తత్తాదృక్చరితాద్భుతై ర్మహిమభి స్స్వైర్ద్వితీయోఽభవత్;
దేవోఽసౌ గణపేశ్వరః ప్రతికలం స్వాగప్రసాదోన్ముఖో
నప్త్రే స్తే కులమండనస్య మహతీం పుష్ణాతు రాజ్యశ్రియమ్"

ఈవాక్యము గణపతిదేవుని విద్యాంసులది. వంశీయులకు మహిమ జూపుచు మృతుఁడగు గణపతిదేవుఁడు కాకతీయుల కులదైవమగు స్వయంభూదేవునివలె నుండెను. ఆగణపతిదేవునకు మనుమఁడు ప్రతాపరుద్రచక్రవర్తి. ఈయంశమును జెప్పుటలో వ్యాఖ్యాతయగు కుమారస్వామిసోమయాజి ఈగణపేశ్వరుఁడు గణపతిదేవసాపిత మహేశ్వరుఁడనియుఁ గాన రాజునకు శివునకు నిట నభేదోపచారముగాన వీరరుద్రుఁడు శివునకు మనుమఁడని వ్యవహరింపఁబడెననియు విచిత్రవ్యాఖ్య గావించినాఁడు. ఇట్టిప్రమాదములు మూలవ్యతిరేకాభిప్రాయములు ప్రతాపరుద్రీయవ్యాఖ్యయందు పెక్కుగాఁ గలవు. అని చరిత్రనిర్ణయమున కడ్డుపడుచున్నవి.

రుద్రమదేవి రుద్రదేవుఁడను పేరుతో రాజ్యమేలుచుఁ బ్రతాపరుద్రునిఁ గుమారునిగఁ జెప్పుకొనెనని యుదాహృతభాగములవలన సిద్ధాంతమగుచున్నది. రుద్రమదేవికిఁ బుత్రికాసంతానము మాత్రముండుటచే దన యనంతరము రాజ్యము పరిపాలనసేమో యని విచారపడెను. పుత్రికలకును సంతానము గలుగదయ్యెను. అందుచే నీయమ యిష్టదైవతలకు సంతానార్థమై మహోత్సవములు జరిపించెను. ముసిలి సగ్గ వీర వీరాదేవికి బంగారుకవచము చేయించెను. పెక్కిపల్లినినాయకునకు స్వర్ణ భూషణముల నొసంగెను. ఐనవోలు మైలారదేవునకు గర్భగుడి నాలయముగట్టించెను. స్వయంభూస్వామిదేవాలయమున మహోత్సవముల జరిపెను. ఈమహోత్సవఫలితమె పుత్రియగు ముమ్మడాంబయందుఁ బ్రతాపరుద్రమహారాజ జననముగఁ బరిణమించెను. రుద్రమదేవి చిరకాలము రాజ్యముపాలించిన పిదప సామ్రాజ్యమును గుమారుఁడనఁబడు ప్రతాపరుద్రునకుఁ బట్టాభిషేకముగావించెను. ఈ యంశము ప్రతాపరుద్రీయమునందలి "చిరమాసక్తాం ధురం" అను వాక్యమువలన యాథార్థమగుచున్నది.

రుద్రమదేవిపరిపాలనము

గణపతిదేవుఁడు కుమారుఁడని రుద్రమదేవిని వ్యవహరించెను. అందుచే నీయమ కొంతకాలము యువరాజపదవియందుండి రాజ్యవ్యవస్థ తిలకించి యుండవచ్చునుట సత్యము. కావుననే గణపతిదేవుని రాజ్యపాలనకాలమందుఁగూడ రుద్రమదేవి దానములు కనఁబడుచున్నవి. విశ్వేశ్వరశంభుఁడు, సోమశంభుఁడు, శార్ఙ్గపాణి, పాతినాయకుఁడు మున్నగువారు గణపతిదేవుని రాజ్యకాలముననే రుద్రమదేవి త్యాగౌదార్యములఁ బ్రశంసించిరి, అంతియగాక, రుద్రమదేవిని గణపతిదేవు పుత్రియనికూడ వ్యవహరించిరి. ఇందుచే రుద్రమదేవి స్త్రీవ్యక్తియని గణపతిదేవునికాలముననే వ్యవహరింపఁబడెననియుఁ గణపతిదేవుఁడు పుత్రుఁడని చేసినప్రచారము ఎంతకాలమెు నిలువలేదనియు భావింపనగును.

విక్టోరియా హిందూ వితంతు శరణాలయము, రాజమహేంద్రవరము.

సికింద్రాబాదు బాలికా పాఠశాలోపాధ్యాయులు.

శ్రీ సి. యస్. నల్లముత్తు అమ్మాళుకన్య వీడుకోలు.

బాల్యవివాహ నిరోధశాసనమును బలపరచు స్త్రీలమహాసభ, చెన్నపురి.

అనుమకొండ సామాన్యదుర్గముగాన శత్రువులయొత్తిడి యెక్కుడయ్యెను. అందుచే నాస్థలము కాదని యనుకూలప్రదేశమును నిర్ణయించి ప్రోలరాజు ఒకయఖండశిలను బొడ్డురాయిగనేర్పఱచి రామారణ్య త్రిపానుల యాజ్ఞచే ఏకశిలానగరమును నిర్మించెను. రుద్రదేవుఁడు తనయంత్యకాలమున రాజ్యమును అనుమకొండనుండి ఓరుగంటికి మార్చుకొనెను. అనంతరము గణపతిదేవుఁడు పరిపాలనమునకువచ్చి ఓరుగల్లుకోట నింకను బెంపుచేసి వీథులుదీర్చి పుట్టకోటను గట్టి పఱచి ఓరుగల్లుపురమున గొప్పసంత యేర్పఱచెను. రాజ్యము సర్వ సంపత్సమృద్ధితో నలరారుచుండెను. పిదప రుద్రమదేవి ఏకశిలానగరరత్నసింహాసనము నెక్కి ప్రజారంజనముగఁ బరిపాలించెను. ఈయమ ఓరుగంటికోట కెన్నియో మంచియేర్పాటులఁ జేసెను. రుద్రమదేవి ఓరుగంటికోటకుఁ గావించిన కట్టుదిట్టములు, ఏర్పాటులు స్థానికచరిత్రమునం దీక్రిందివిధముగాఁ జేర్కొనఁబడియున్నవి.

"తొలుతంజేయఁగ మిగిలిన కలుకోట నీయమ మహోన్నతంబుగాఁ గట్టించెను. తనప్రజలుండుటకు భూమికోట వేయించెను. ఆనడుమ యున్నదంబుగాఁ బుట్టకోట వేయించెను. కలుకోటకు నాలుగు గవనులును, నాలుగుదిడ్డులను నేర్పఱచెను. భూమికోట కెనిమిదిగవనుల, పదియాఱుదిడ్ల నేర్పఱచెను. అనేకశివాలయములఁ గట్టించెను. సకలజనంబులు తన్నంబాయని పలుకుటంజేసి అంబాలయను గ్రామము కట్టించెను. నిజనామంబున వేయిరుద్రవరములు గట్టించెను. అష్టదిక్కుల జయస్తంభము లెత్తించి మహావైభవముతో రాజ్యమేలుచుండెను.

రుద్రమదేవి ఒరంగంటికోటలోనున్న కాకతమ్మబావియు, శోభనాలబావియు, శిలాద్వారములు నాలిగింటిని, ఐనవోలు మైలారుదేవునకిట్టిన నాలుగుశిలాద్వారములును, కట్టించెనని స్థానికులు చెప్పుదురు. ఒరంగల్లుకోటలోని అక్కచెల్లెండ్రబావి రుద్రమదేవి గణపాంబ గట్టించెనని కొందఱు చెప్పుదురు. స్వయంభూదేవాలయమున కీయమ యెంతోశిల్పమును సమకూర్పఁజేసెనటఁగాని యవనవిప్లవములలో నాయాలయరాజము పూర్తిగఁ జెడఁగొట్టబడినది. రుద్రమదేవి రాజమందిరములపై నిలిపిన హేమకుంభములపయిగల బంగారుతొడుపులు విరోధిరాజులు హరించిరి. లోన నిముడ్చు శిలాకుంభము లిప్పుడు చెంగటగల గోరీలదొడ్డిపైఁ బెట్టఁబడియున్నవి. ఈచిహ్నములు రుద్రమదేవి సంపత్పరిపాలనమునకుఁ దార్కాణగనున్నవి.

స్త్రీకి అంకితులుగనుంట సామంతుల కవమానముగనుంటచే గణపతిదేవుని కాలమునుండి లోఁబడియున్న రాజులందఱు రుద్రమదేవిని దిరస్కరించి పన్నులొసంగక తిరుగఁబడిరి. జన్నిగదేవసాహిణి, గంగయసాహిణి, సామంతశూరుఁడు, త్రిపురాంతక మహారాజు, శార్ఙ్గదేవుఁడు, గోనగన్నారెడ్డి, నాగదేవరాజు, భోగరాజు, ప్రెగడన్న, మనుమగన్నయ్య, రుద్రప్రగడ, ప్రసాదాదిత్యనాయకుఁడు మున్నగు ఆంధ్రసేనానాయకరత్నములు ప్రతిపక్షులనడంచి సామ్రాజ్యక్షేమము సంతరించుటలో మిగులఁ బాటుపడిరి. శివదేవుఁడు వీరశైవమతప్రచార మటులనుంచి శిథిలముకానున్న కాకతీయసామ్రాజ్యమును నిలువరింప నడుముకట్టి ముందు నిలచెను. రుద్రమదేవి స్వీయము శక్తిసామర్థ్యగులు స్పష్టపడుచుఅకుఁ బ్రతిపక్షులెల్లరు శక్తికొలంది ప్రతిఘటించుచు వచ్చిరి. అట్లు ప్రతిఘటించినవారిలో దేవగిరియాదవులు, కటకేశ్వరుఁడు, మల్లికార్జునుఁడు, దామోదరరాయఁడు, సిద్ధయదేవచోడుడు, కదంబరాజు ప్రభృతులు ముఖ్యులు. కడప కర్నూలు మండలములలోఁ జోడులు, ద్రవిడమండలములలోఁ బాండ్యులు, తొండమండలములో క్షత్రియులు, ఆంధ్రమండలములలోని వెలనాటిచోడులు తిరుగుబాటునకు సిద్ధమైరి. కటకపల్లభుఁడు స్వాతంత్ర్యము ప్రకటించెను. శివదేవుని కార్యనైపుణి ప్రతినిధుల స్వామిభక్తి తన యద్వితీయపరాక్రమము సహాయముగాఁగొని రుద్రమదేవి యాంధ్రరాష్ట్రమునంతయు స్వాధీనపఱచికొనెను. కమ్మవీరులు రెడ్డిశూరులు వెలమనజీరులు రుద్రమదేవి కన్నివిధముల నండగానుండి స్వామిభక్తి ప్రకటించుటయే రుద్రమదేవి కద్వితీయవిజయము గలుగుటకుఁ గారణమయ్యెను.

రుద్రమదేవి తనపుత్రికలతో క్షేత్రసందర్శనమున కేఁగినపుడా యమ సవతికుమారులగు హరిహరరాయలు, మురారిదేవుఁడు పరివారముతోఁ జుట్టములవలె నగరములోఁ బ్రవేశించి రుద్రమదేవి లోనికి రాకుండ ద్వారములు మూయించిరి. రుద్రమదేవి బైటికోటలనుండి బలమును రప్పించి నెలలతరబడి పోరాడి ఓరుగంటికోట నాక్రమించుకొని సవతికుమారులకు ఇతరరాజద్రోహులకు నుచితశిక్షల విధించెను. రుద్రమదేవిచే నోడింపఁబడిన రాజులందఱు కుట్రజేసి దేవగిరిపాలించు మహాదేవరాయలఁ బ్రోత్సహించి 'మేమందఱము నీ కంకితులమగుదుము. ఓరుగల్లురాజ్య మాక్రమించుకొ' మ్మని ప్రోత్సహించిరి. సరిహద్దులలో నొకయాఁడుది రాజ్యమేలుట యవమానకరముగనెంచి యాకస్మికముగ మహాదేవరాయ లొకదినమున ఏకశిలానగరమును అఖండసైన్యసహితముగ ముట్టడించెను.

ఆంధ్రులలో నద్వితీయమగు పౌరుషము ప్రజ్వరిల్లెను. రుద్రమదేవికి విజయముసమకూర్పఁ దలంచి భటులెల్లరు సంగరసన్నద్ధులైరి. మహారాష్ట్రులు మొక్కవోనిపరాక్రమముతో ముందునకువచ్చి ఆంధ్రనగరమును సమీపించి యగడ్తలఁబూడ్వ సాగిరి. శివదేవుఁడు, ప్రసాదాదిత్యుఁడు, రుద్రదేవుఁడు మున్నగు ప్రముఖులు రుద్రమదేవికై సంగరరంగమునఁ బ్రాణములనువిడువఁ దలంచి నడుముకట్టిరి. ఈమహాసంగ్రామమునఁ బరరాజ్యము కబళింపనెంచిన మహాదేవరాయలకుఁ బరాభవము ప్రాప్తించెను. రుద్రమదేవిగడించిన యీవిజయము స్థానికచరిత్రమునం దీక్రిందివిధముగాఁ జెప్పఁబడినది.

"దేవగిరిరాజు సమస్తసేనాసమేతుండై ఏకశిలానగరంబుపై విడిసిన వారలతో నెదిరించి యొకపక్షంబు ఘోరయుద్ధంబుసేసి మూఁడు

లక్షలపదాతుల నుగ్గుగావించి లక్షగుఱ్ఱంబుల నేలఁగూలఁజేసెను. పారిన వారల వెన్నుఁదగిలి దేవగిరిచొచ్చుపర్యంతము తరిమి వారినుండి కోటి ద్రవ్యములు కానుకలుబట్టెను. మఱియు నాద్రవ్యంబు పరదార్లకుఁ బంచిపెట్టెను. అచట జయస్తంభములు వేసి వారలఁ దనయాజ్ఞకు లోనుజేసెను."

రుద్రమదేవి పరాజయమునుమాట యెఱుంగకుండ ముప్పది యేఁడు సంవత్సరములు రాజ్యమును బాలించెను. ఈయమ సత్పరిపాలనమును విద్యానాథుఁడు ప్రతాపరుద్రీయమునందలి నొక ప్రకరణమునందుఁ బ్రశంసించి యున్నాఁడు. ఆంధ్ర సామ్రాజ్యమునకు సమస్తవైభవములు సమకూర్చి రుద్రమదేవి, రాజ్యభారము ప్రతాపరుద్రునిభుజస్కంధముపై నిడి వార్ధకమునఁ గొంతకాలము గడిపి శివసాయుజ్యము నొందెను.

రుద్రమదేవి వైదుష్యము మతము

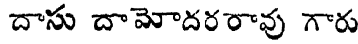
రుద్రమదేవి రాజ్యము పాలించినకాలములోఁ దిరుగుబాటులు మెండగుటచే ఘోరసంగ్రామములు జరుపవలసి వచ్చెను. మొక్కవోని పరాక్రమముతోఁ బ్రతిపక్షుల నెదిరించి రాజ్యమును స్థిమితముగావించుటతో నీయమ జీవితము గడిచినది. గణపతిదేవునికాలపు విద్వాంసులందఱి నీయమ పోషించుచుండెను. అంత్యకాలమునఁ బ్రతాపరుద్రుఁడు తనయాస్థానమును బండితులతోఁ గవులతో నించి వేసెను. ఈ యుభయులకు మధ్యనున్న రుద్రమదేవి విద్యాప్రియురాలు రసజ్ఞురాలు అనుటకు సంశయముండదుగాని ఆనాఁటి వాఙ్మయవిశేషములను నిర్ణయింప నిపు డాధారములు లభించుటలేదు. గణపతిదేవుఁడు రుద్రమదేవికి బాల్యమున సంగ్రామవిద్యల నేర్పించెను. అందుచే అశ్వారోహణము, ఖడ్గపరిశ్రమ, లక్ష్యభేదనము మున్నగు వీరోచిత కళలన్నియు బాల్యముననే పట్టుబడెను. శివదేవాదుల సహాయమునఁ బరిపాలనవిధానము నభ్యసించెను. తండ్రిని జూచి ఆరుల లోఁగొను రాజనీతి గడించెను. ప్రోలరాజుకాలమున దేశము జైనమతముతో నిండియుండెను. ప్రథమరుద్రదేవుఁడు శైవమునఁ బ్రవేశించెను. గణపతిదేవుఁడు విశ్వేశ్వరశంభునివద్ద శైవదీక్షగైకొనెను. రుద్రమదేవియు నట్లే శివదీక్షనొందిన శివభక్తురాలు. ఈయమ కాలములో శివాలయములు రెండువేలు కట్టఁబడెను. తాను శైవమతాభిమానిని యైనను ఇతరమతస్థుల కాయమ యెట్టి నిర్బంధములు కలుగఁజేయలేదు. సర్వమతసమ్మతముగా నీయమ రాజ్యమేలినది. రుద్రమదేవి, పాలనమున మిక్కిలి కౌశలముగలదనుటకు గ్రంథాధారములు పెక్కులు గలవు. విరోధులనడఁచుటలో నీయమను జెప్పి వేఱొకని జెప్పవలయును. ఎవరయినను నీయమను లక్ష్మియనియే వర్ణించిరి. ఈయమ మాన మిాయమసౌందర్యాతిశయమునకు బ్రజారంజనమునకుఁ దార్కాణగఁ గైకొనవచ్చును.

ఉపసంహారము

ఆంధ్రకాండలలో సామ్రాజ్యపాలనము సద్వితీయముగా నెఱపి లోకాంతవిశ్రాంతకీర్తి గన్నవారల యందుఁ బ్రథమగణ్య రుద్రమాంబ. భర్తయనంతరము పత్ని రాజ్యమునకు వచ్చుట యాచారముగ గలదుగాన రుద్రమదేవి గణపతిదేవుని భార్యయని యితిహాసకారు లెన్నియుండి మిగుల దోషమున గొడిగట్టిరి. నూతన పరిశోధనముల వలన సత్యమిప్పటికి బైటపడినది. రుద్రమదేవి గణపతిదేవుని పుత్రికయను విషయ మీనాఁడు చరిత్రవిదులకును నిఁక సంశయించనక్కరలేదు. కాకతీయులు నూటనాల్గు మూఁడు నందల సంవత్సరము లాంధ్రదేశమును బాలించిరి. వారికాలమున ఆంధ్రశిల్పమునకు ఆంధ్రసాహిత్యమునకు ఆంధ్రదేశమునకుఁ దేజు పెంపులు వచ్చెను. ఆంధ్రరాష్ట్రము నవతరింపఁజేసిన వారు ఆంధ్రులము నూరాజధాని ఆంధ్రనగరము. మాజాతియాంధ్రజాతియని సగర్వముగాఁ జెప్పుకొన్న కాకతీయరాజులకాలమున ఆంధ్రదేశమునకుఁ గలిగిన మహోపకారము లిన్నియన్నియని నిరూపింప నయితిగాదు. ఇందుఁ బ్రత్యేకించి రుద్రమదేవి గావించిన తటాకములు, ఆలయములు, దుర్గములు, నగరప్రతిష్ఠాపనలు సంగ్రామములు తెలుపు శాసనములు పెక్కు గాన సమష్టిదృష్టితో నీయమను బ్రశంసింపవలసి వచ్చినది. రుద్రమదేవిని బురుషుఁడని గణపతిదేవుఁడు వ్యవహరించి చాళుక్య వీరభద్రునిని దెచ్చి పెండ్లి చేసెననియుఁ గరువాత సత్యమెఱిఁగి ప్రసాదించినట్టియు, అను నెలమవీరుఁ డాపిన్న బానిని పురుషునిగ నైనను మోసమున గోనరించి రుద్రమదేవిని జంపెననియు స్థానిక చరిత్రములలోఁ గలదు. ఇది విశ్వసింపరానిమాట. గణపతిదేవుని పాలనమునందే రుద్రమదేవి స్త్రీవ్యక్తియని శాసనాదులలో లిఖింపఁబడినది. రుద్రదేవుఁడనుచు భ్రాంతినివారణార్థముగ రుద్రమదేవిని "సర్వాంగనారి"యని విద్యానాథుఁడు కంఠోక్తిగాఁ జెప్పినాఁడు—కాన నిఁక విశ్వసింపరాదు. రుద్రమదేవి వార్ధకమునఁ బ్రతాపరుద్రునకు రాజ్యమునప్పగించి పట్టాభిషేకముచారముగ వానప్రస్థాశ్రమము గైకొనినట్లు ప్రతాపరుద్రీయమునఁగలదు. ఆంధ్రమహారాజ్ఞి యగు రుద్రమదేవి సమగ్రకీర్తి జీవితము ప్రత్యేకరాష్ట్రసంపాదనోన్ముఖులగు ఆంధ్రసోదరులకు నిత్యస్మరణీయము.

[సూచన—ఇందుదాహరింపబడిన స్థానిక చరిత్రలు బందరునుండి శైవధర్మప్రచారిణివారు, ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తువారు సంగ్రహించిన ప్రతులనుండి మావద్దఁగల లిఖితగ్రంథమునుండి యుద్ధృతము. ఇందుదాహరింపఁబడిన అముద్రితశాసనముల ప్రతులు ప్రాచీనగ్రంథ మాలలోఁ గలవు. వీని అచ్చులు హైదరాబాదు ఆంధ్రపరిశోధక సంఘమునఁ గలవు. వావిళ్లవారి ప్రతాపరుద్రీయము నీవిమర్శనమునఁ గైకొంటిమి.

హిందువుల ఆధిక్యము

ఇతరజాతుల యాధిక్యమును గురించి మాత్రమే చిన్ననాటి నుండియు బఠించి స్వజాతియాధిక్యము నెఱుగకున్నవారు ప్రకృతము హిందువులలో ననేకులు గలరు. మనకును ఇతరజాతులను మించగల సామర్థ్య మున్నదని తెలిసికొనినగాని యభిమానము వర్ధిల్లదు. అభిమానమున్న గాని యిప్పటి నికృష్టస్థితినుండి బయల్పడుటకు యత్నము చేయము. వస్తుతః హిందూజాతి యాధిక్యము గలదనియు, స్వలాభాపేక్షాపరతంత్రులగు నితరుల ప్రచారము వలన మన నిజస్థితి మఱుగుపడినదనియు దెలిపి యాత్మవిశ్వాసమును బురికొల్పుచు దేశాభిమానులగు పెద్దలు కొన్ని గ్రంథముల రచియించిరి. వానిలో హరవిలాసశారద గారి "హిందువుల యాధిక్యము" ముఖ్యముగ నెన్నదగినది. గొప్ప గొప్ప పాశ్చాత్యపండితులును, భారతవర్షీయ చరిత్రకారులును వెలి బుచ్చిన యభిప్రాయములను క్రోడీకరించి, యన్నివిధముల హిందువు లితరజనులకంటె నధికులని వీరు ఋజువుచేసినారు. వీరి గ్రంథము ఈ వ్యాసమున కాధారము.

క్రీ. శ. ౧౪ వ శతాబ్దిలో అబ్దుల్ వాసఫ్ అను చరిత్రకారుడు తజియతులంసార్ అను చరిత్రగ్రంథమును వ్రాసెను. అందులో నిట్లనెను. "లోకములో నివాసయోగ్యములయిన స్థానములన్నింటిలో భారతభూమి యత్యంతసౌఖ్యదాయకము, ఆనందప్రదము. అచ్చటి ధూళి వాయువుకంటెను స్వచ్ఛము. అచ్చటి వాయువు కేవలము పవిత్రమే. అచ్చటి సముద్రప్రదేశములు స్వర్గారామతుల్యములు" అనెను.

భారతవర్షములో నివరభూముల ప్రధానలక్షణము లన్నియు గన్పట్టును. మనోహరములైన ప్రకృతిదృశ్యములు, అత్యంతసారవంతమైన నేల, దట్టములైన యడవులు, ఉన్నతపర్వతములు, గొప్ప నదులు, చెట్టుచేమ లేని యెడారులు, నీటిచుక్కలేని మెట్టభూములు, అత్యుష్ణప్రదేశములు, అతిశీతలప్రదేశములు, అన్నియు నిక్కడ గలవు. భారతవర్షము భూలోకముయొక్క సంక్షిప్తరూపమని చెంబర్సువిజ్ఞానసర్వస్వము వాకొనుచున్నది. కాబట్టి భారతవర్షములో నైసర్గికసౌకర్యము లన్నియు నున్నవి.

మాక్సుముల్లరు ఇట్లనుచున్నాడు. "మానవుడు బుద్ధిని వినియోగించి కృషిచేసి కల్పించిన యేశాస్త్రమును, ఏకళను, సమగ్రముగ నేర్చుకొనగోరినను, భారతవర్షమునకు శుశ్రూష చేయకతప్పదు. భాషాశాస్త్రము, బ్రహ్మవిద్య, పురాణములు, తత్త్వవిచారము, చట్టములు, ఆచారములు, ప్రాచీనకళాస్వరూపము, ప్రాచీనప్రకృతిశాస్త్రములు, ఏదివలయునన్నను, నీకిష్టమున్నను లేకున్నను, భారతవర్షమునకు బోనక తప్పదు. మానవచరిత్రప్రముఖములగు నతి మూల్యములయిన యంశములు భారతవర్షములో గుప్తపఱపబడినవి. అవి మఱియెచ్చోటను లభింపవు."

లోకములో సాధారణముగ నొక్కొక్కజాతిని బరీక్షించి చూచినయెడ నది యేదో యొక యంశములో మాత్ర మాధిక్యము గలిగి యితరవిధముల హీనమైనదిగ గన్పించును. వాణిజ్యములోనో సంగరశక్తిలోనో యాధిక్యముగల జాతి యొకటి యుండవచ్చును. లేదా, ఒకతత్త్వజ్ఞానములోనో కవితాసంపదలోనో, శాస్త్రపరిశోధనములలోనో, కళాపరిజ్ఞానములోనో, యాధిక్య ముండవచ్చును. రాజకీయముగ నొకజాతి యుత్కృష్టమైనదిగ నుండి నీతిప్రవర్తనములోనో, బుద్ధివికాసములోనో కొఱవడవచ్చును. హిందువులవలె ననేకవిధముల నాధిక్యము గలజాతి వేఱు కానరాదు.

హిందువులు కవితాధోరణి గలవారని ప్రొఫెసరుహీరెన్, సంగీతధోరణి గలవారని ఆనీవిల్సన్, వాణిజ్యధోరణి గలవారని మిసెస్ మానింగ్, తత్త్వచింతకుల కూటమని మాక్సుముల్లరు, శాస్త్రపరిశోధనములో నిశితబుద్ధియు శ్రద్ధాసక్తియును గలవారని ఎల్ఫిన్‌స్టను, కళాపారంగతులని కర్నలుటాడ్డు ననిరి. ఎటుజూచినను అగ్రస్థానము భారతవర్షముదే.

హిందువుల నాగరకత మిక్కిలి ప్రాచీనకాలమునాటిది. దీని తరువాత నెన్నో రాజ్యములు, ఎన్నో జాతులు, పుట్టి గిట్టినవి. హిందూసభ్యత మాత్రము, ఎన్ని రాజకీయసంఘటనములకును, సాంఘికవిప్లవములకును, చెక్కుచెదరక నిలిచియున్నది. హిందూజాతి నిర్మాణము మిక్కిలి దృఢమైనది.

పరిపాలనము

జనసంఖ్యయు సంపదయు నెక్కడ సమృద్ధిగ నుండునో, ఆజాతి మంచిప్రభుత్వముచే బాలింపబడుచున్నదని ఎడ్మండుబర్కు సిద్ధాంతము. హిందువులు అసంఖ్యాకులని ప్రాచీనయాత్రికులు ఏక

గ్రీసము గ నుతించిరి. ఆర్యావర్తములోని పట్టణముల నన్నింటిని నెలు గుటగాని లెక్కించుటగాని దుస్తరమని అరయన్ వ్రాసెను. ఇతర జాతులవారందరను గలిసి యెందరుందురో హిందువులందరున్నారని టెసియస్ వ్రాసెను.

భారతవర్షము యుగయుగములనుండి సంపదకు బేరుగాంచినదని చేంబర్సువిజ్ఞానసర్వస్వ మనుచున్నది. అలెగ్జాండరు ఈదేశముపై దండెత్తివచ్చుచు తనసేనతో మన మిపుడు అమితధనముతో మూల్గుచున్నట్టి బంగారు భారతవర్షమునకు జనుచున్నామనియు పారశీక స్థానము భారతవర్షముతో బోల్పరానిదనియు బలికెనని వైజు వ్రాసెను. గజినీమాహమూదు సోమనాథములో గొల్లకొట్టిన శివలింగములోని రత్నములను లెక్కపెట్టలేకపోయెనని లెత్‌బ్రిజి హిందూదేశ చరిత్రములో వ్రాసెను.

ప్రాచీనకాలమున భారతవర్షములో దొంగతనములేదని స్ట్రాబో వ్రాసెను. డాక్టరుజాన్సను కాలములో లండనునగరమున రాత్రివేళ వీధిలోనికి బోవుటకు భయముగనుండెడిది. అప్పటికి మనదేశములో నిండ్లతలుపులకు దాళములు వేసికొనుట యనగత్యము. హిందూదేశములో ప్రతిపట్టణమును స్వతంత్రమైన ప్రజాస్వామికమని లెఫ్టినెంటు కర్నలు మార్కువిల్కిన్సు వ్రాసెను. ప్రతిభారతీయుడును స్వేచ్ఛగలవాడని అరయన్ అనెను. తన నాటిగ్రామములనుగూర్చి సర్ చార్లస్ మెట్కాఫ్ ఇట్లనెను. "ఒక్కొక్కగ్రామస్థులకు వారికి గావలసిన సమస్తమును అక్కడనే లభించుచుండెను. వారికితరులతో నగత్యము లేదు. ఏది నశించినను, గ్రామసంఘములు యథాప్రకారముగ నుండుచు వచ్చినవి. రాజ్యములు తారుమారయినవి. పఠానులు, మొగలాయిలు, మహారాష్ట్రులు, సిక్కులు, బ్రిటిష్‌వారు ఒకరివెనుక నొకరు దేశపాలకులయిరి. కాని గ్రామసంఘములు చెక్కుచెదరక సౌఖ్యమును స్వాతంత్ర్యమును బ్రసాదించుచున్నవి." దక్షిణ హిందూస్థానములో మొదటిపరాంతకుని కాలములోను, మొదటిరాజరాజు కాలములోను, ఎన్నికలతో గూడిన గ్రామప్రజాస్వామికము లుండినట్లు, ఉత్తిరమల్లూరులోను, తంజావూరులోను దొరకిన శాసనములనుబట్టి తెలియుచున్నది. మెగాస్థనీసు ఇట్టిగ్రామపాలక సంఘముల జూచినాడు.

స్వభావము

భారతీయు డసత్యమాడిన నెన్నడు నెఱుంగనని అరయన్ అనెను. భారతీయులు ఋజుమార్గవర్తనులు, న్యాయబుద్ధిగలవారు, వారన్యాయముగ నెద్దియు స్వీకరింపరు, అని యువాన్‌చ్వాంగ్ అనెను. క్రీ. శ. ౬౩౧ సం॥లో సయాముదేశపు బంధువగు సూవే యీదేశమునకు వచ్చి చూచిపోయి, తనరాజుతో హిందువులు ఋజువర్తనమును న్యాయబుద్ధియు గలవారని చెప్పెను. భారతీయులు న్యాయబుద్ధియు విశ్వాసపాత్రతయు గలవారగుటచే నన్నిజాతులవారును భారతవర్షములో మూగుచున్నారని క్రీ.శ. ౧౧ వ శతాబ్దిలో ఇద్రిసి తన భూగోళశాస్త్రములో వ్రాసెను. క్రీ. శ. ౧౩ వ శతాబ్దిలో ప్రపంచయాత్ర సలిపిన మార్కోపోలో బ్రాహ్మణులు ఏమిచ్చినను బొంకువారు కారని వ్రాసెను. కమాలుద్దీన్ సమర్కండి యను నొకరాయబారి వర్తకులకు భారతభూమిలో మిక్కిలి పదిలము గల దనినాడు. హిందువులు సత్యమును గౌరవింతురనియు, వ్యవహారములలో విశ్వాసపాత్రులనియు అబుల్‌ఫజల్ వ్రాసెను. ఇన్నాళ్లింగ్లండు క్రింద ఎంతెంత వ్యవహారమయినను లిఖితము లయిన వాగ్దానములు గాని, చెల్లుపత్రములు గాని యగత్యము లేకుండ కేవలము నోటిమాటపై జరుగుచుండెను. ధైర్యములోవలెనే సూనృతవాదిత్వములోను హిందువులు ప్రసిద్ధులని సర్ జాన్ మాల్కమ్ వ్రాసెను. ఆస్తి, స్వేచ్ఛ, ప్రాణము పోవునపుడైనను బొంకని హిందువులను నూరులాది గాంచితిననియు, ఒకేగ్రామములోని జనులు అన్యోన్యము అసత్యము లాడుకొనుట యెఱుగరని చెప్పవచ్చుననియు కర్నలు స్లీమను అనెను. భారతవర్షములో బానిసత్వము లేదనియు, స్త్రీలు పతివ్రతలనియు, పురుషులు ధైర్యశాలురనియు మెగాస్థనీసు వ్రాసెను. హిందువులు విశ్వాసపాత్రులు, సూనృతవాదులు, న్యాయబుద్ధిగలవారు, పరాక్రమశాలురు, స్వామిభక్తులు, అభిమానధనులు నని క్రీ.శ. ౧౮౪౯ నుండి ౧౮౫౬ వఱకు అజమీరుమేర్వాడకు కమీషనరుగ నుండిన కర్నల్ డిక్సను శ్లాఘించెను. హిందువులకంటె విశ్వాసపాత్రమైన జాతి కానరాదని సర్ జాన్ మాల్కమ్ వ్రాసెను. హిందువులతో సంచరించినవా రెవ్వరును, వారియందు నాగరకజనుల ముఖ్యలక్షణములలో నొక్కటయినను కొఱవడెనని చెప్పజాలరని బిషప్ హెబరనెను. హిందువులు నెమ్మది, దయ, కృతజ్ఞత, విశ్వాసము, అనురాగములు గలవారును, అరిషడ్వర్గమునకు లొంగనివారును, అని మొదటి గవర్నరు జనరలు వారన్‌హేస్టింగ్సు పార్లమెంటుకమిటీయెదుట సాక్ష్యమిచ్చుచు చెప్పెను. "హిందువులు త్రాగుబోతులును స్వైరవర్తనులును గారు, పరిశుభ్రత గలవారు, కృతజ్ఞులు; మన సిపాయిలు తమవిదేశీయసేనానులయెడ జూపుచున్నంత విశ్వాసపాత్రత ఏ యితర ఏకజాతీయసైన్యములోను గూడ గానరాదని ఎల్ఫిన్‌స్టనను వ్రాసెను. హిందువు లుత్తమమర్యాదల నెఱిగినవారని వార్డనెను.

హిందువుల సాహసౌదార్యములకు దృష్టాంతములు రాజస్థాన చరిత్రములో కొల్లలుగ నున్నవి. భారతీయులు స్వధర్మముకొఱకు గాని, ఆత్మగౌరవ రక్షణార్థముగాని ప్రాణము లర్పించుటకు లేశమాత్రమును వెనుదీయరని ఎల్ఫిన్‌స్టనను వ్రాసెను. గ్రీకులు తాము చూచినంతలో హిందువులను మించిన ధైర్యశాలురు లేరని ఘంటాపథముగ బలికిరి. అనవరతవిజయముల గాంచిన యలగ్జాండరు నుమహావీరుని సేనలకు దొలుత బెదరుగల్పించిన యతడు మగధరాజ్యము నేలిన హిందూరాజు.

ప్రాచీనకాలమున స్త్రీలయెడ హిందువులు చూపినంత గౌరవాదరములు ఏయితరరాష్ట్రనివాసులును జూపలేదని విల్సను వ్రాసెను. "ఎక్కడ స్త్రీలు గౌరవింపబడుచున్నారో అక్కడ దేవతలు ప్రసన్నులగుచున్నారు, ఎక్కడ నగౌరవము పొందుచున్నారో అక్కడ చేయు కర్మలు నిష్ఫలములు" అని మనుధర్మశాస్త్రము శాసించుచున్నది. యుధిష్ఠిరుని రాజ్యపాలనములో ద్రౌపదీదేవి స్త్రీలధర్మములగూర్చియు, స్త్రీలహక్కులగూర్చియు, ప్రజలకు బోధించుచుండెను. రాజమందిరముయొక్కయు తత్సంబంధమైన ధనసంచయముయొక్కయు నిర్వాహము నామె పరిశీలించుచుండెను. రాష్ట్రకోశనిర్వాహములో సాయపడుచుండెను. మతప్రతిష్ఠాపనములపై పరిశీలనము చేయుచుండెను. స్త్రీలు ఆస్తిపై హక్కుదారులు కావచ్చునని ధర్మశాస్త్రములు సంపూర్ణముగ నామోదించినవి. ఘోషాపద్ధతి స్త్రీస్వాతంత్ర్యము నరికట్టలేదని కర్నలుటాడ్ అభిప్రాయము. "రాజపుత్రస్త్రీలు అనుభవించు స్వేచ్ఛ, గౌరవము, సౌఖ్యము, నేను జాలవఱకు తెలుపుదును; నాకు దెలిసినంతలో వారు బందీకృతలై యున్నారని విలపించుట కెట్టి యవకాశమును గన్పింపదని యతడనెను. ఔరంగజేబుతో యుద్ధమాడి నోడించిన తనభర్తను గోటలోనికి రానీయకుండ ద్వారముల మూయించిన మార్వారురాణి యొక్క సంతమును బరాసుయాత్రికుడగు బెర్నియరు వర్ణించెను. ఆరాజ్యములో స్త్రీలధైర్య మెట్లుండునో మన్పుచూపుట కాకథ చాలునని యతం డనెను.

విదేశీయులతో సంబంధము

క్రీ. పూ. ౨౮౫ సం|| నుండి ౨౪౭ సం|| వఱకు నైగుప్తు నేలిన టాలమీఫిలడెల్ఫసు హిందూరాజ-భకు డైయానిసియసును రాయబారిగ బంపెనని విన్సెంటుస్మిత్తు వ్రాసెను. ఐరోపేయ యోధులు పూర్ణకవచధారులై తమిళరాజులయొద్ద సంగరక్షకులుగ నుండిరి. ఒకపాండ్యరాజుకొలువులోను, మఱికొందఱు తమిళరాజుల కొలువులోను, రోము దేశపు యుద్ధభటుల జేర్చుకొనుచుండెడివారు. మధురానగరపు కోటగుమ్మములయొద్ద కావలిగాచుటకై రోమీయభటులు నియోగింపబడుచుండిరి. పాండ్యరాజు పంపిన రాయబారి యొకడు అగస్టసును సిరియాలో సందర్శించినట్లు స్ట్రాబో వ్రాసెను. క్లాడియసు చక్రవర్తి యొద్దకు వచ్చిన యొకభారతీయరాయబారపు టుదంతమును ప్లినీ వ్రాసెను. భారతీయులకును రోమీయులకును క్రీ. శ. ౫౩౦ సం|| వఱకును పరస్పరసంబంధ ముండెడిది. అశోకుని బౌద్ధమతప్రచారకులు ఆశియా, ఐరోపా, ఆఫ్రికా ఖండములు మూడింటను వ్యాపించిరి. యోధాగ్రేసరబిరుదాంకితుడగు అలెగ్జాండరు అపజయమెఱుగని తనసైన్యముతో వచ్చి యొకచిన్న హిందూరాజ్యమును మాత్రమే జయింపగల్గెను. తక్షశిల యేలిక ౫౦౦౦ సైన్యమును దీసికొని పురుషోత్తమునితో బోరుటకు అలగ్జాండరుకు దోడయ్యెను. పైగా నచ్చిన సాయముగాక, అలగ్జాండరు సైన్యము పురుషోత్తముని సేనకు రెట్టింపుండెను. మగధదేశాధీశ్వరుండగు మహానందమహారాజు తమపైకి వచ్చుచున్నాడని విని అలగ్జాండరు సైన్యమునకు బెదరు పుట్టెను. అలగ్జాండరు అంతటితో వెనుకకు మఱలక ముందుకు సాగివచ్చినచో, వెనుక నీదేశముపై దండెత్తివచ్చి, సర్వనాశము పొందిన అసీరియా రాణి సెమిరమిసుకు పట్టినగతియే యతనికి బట్టెడిది. అలగ్జాండరు సైన్యము సర్వనాశము గాకుండ నిలిపిన ప్రతిష్ఠయంతయు పురోగమన విసర్జనోపదేష్టలగు కైనాసుప్రభృతులదని విన్సెంటు స్మిత్తు వ్రాసెను.

అన్యదేశ వ్యాప్తి

మహాభారత యుద్ధానంతరమును, జనసమ్మర్ద మెక్కువగనున్నప్పుడును భారతీయులు అన్యదేశములకు వలసపోగి యట రాజ్యముల స్థాపించిరి. ఒకప్పుడు సింధునదీముఖద్వారప్రదేశములో నివసించుచుండిన నావికులు నౌకలెక్కి సముద్రతీరము నంటివని యీజిప్తు, న్యూబియా, అబిసీనియాలలో రాజ్యములు స్థాపించిరని పోకాకు వ్రాసెను. ఆయా దేశముల యూళ్ళపేళ్లు రాజులపేళ్లు మొదలయినవి భారతీయనామధేయముల బోలియున్నవి. శిల్పవస్తుసారూప్యము మఱియొక నిదర్శనము. అమెనాఫిసు ఇతియోపియా నేలుచుండినపుడు భారతీయులచ్చట వలస లేర్పఱచుకొనిరని సింసెలసు వ్రాసెను. గ్రీసు, పారశీక తురుష్కస్థానములకు హిందువులేగుచుండినట్లు వేఱుగ దెలుపుట యనగత్యము. సైబీరియా సిన్లండులభాషలకు భారతీయభాషలతో సంబంధమున్నదట. స్కాందినేవియా ప్రజలు ఏడువారములకు వాడు పేళ్లు మనపేళ్లతో సరిపోవుచున్నవి. జర్మనుల ప్రాచీనస్నానము, దీర్ఘకనవధారణాద్యభ్యాసములు భారతీయుల యలవాట్లను బోలియున్నవని కర్నలు టాడ్ గమనించినాడు. హంగేరీయులు సంస్కృతభాషను బఠించిన యెడల తమయుత్పత్తిని గూర్చియు, ఆచారమర్యాదల గూర్చియు, భాషనుగూర్చియు నెన్నోముఖ్యాంశముల దెలిసికొనగలరని సోమాడి కోరసు వ్రాసెను. పురాతనకాలమున బ్రిటనులోనుండిన డ్రూయిడుల విశ్వాసములును అనుష్ఠానములును బౌద్ధుల వానిని బోలియుండెను. డ్రూయిడులు భారతవర్షమునుండి బ్రిటనుకు బోయి యక్కడ స్థిరపడినవారని గాడ్ ఫ్రెహిగిన్సు సెల్టిక్ డ్రూయిడ్సు అను గ్రంథములో ఋజువు చేసెను. సెల్టికుజాతీయములకు సంస్కృతజాతీయములతో సాదృశ్య మున్నదని పిక్టె వ్రాసెను.

బుద్ధుని పుట్టుకకు పూర్వమే హిందువులు సయామములో స్థిరనివాసము లేర్పఱచుకొనిరి. సయామములో నిప్పటికి రెండు మూడుమైళ్ల చుట్టుకొలతగల గొప్ప హిందూదేవాలయ మున్నది. తక్షశిలకు జుట్టునున్న దేశమునకు వెనుక కాంభోజమని పేరు. కాంభోజులు క్రీ. శ. ౨వ శతాబ్దిప్రాంతమున ఆశియాఖండపు ఆగ్నేయభాగములో రాజ్యము స్థాపించి దానికి తమ జన్మభూమి పేరిడిరి. ఇది యిపుడు కాంబోడియా

యని వ్యవహరింపబడుచున్నది. చీనా యనుపేరు హిందువులు పెట్టినదని హీరెత్ వ్రాసెను. చీనాదేశపు మతము భారతవర్షమునుండి వచ్చినట్టిదని జాన్‌క్లర్క్ వ్రాసెను. క్రీ. పూ. ౬౫౧ సం. నుండి భారతవర్షమునకు చీనాకు రాకాయానములు జరుగుచుండెను. జాపనీయసారస్వతముపై భారతీయప్రాబల్య మున్నట్లు వింటర్నిజు పండితుడు గమనించినాడు. క్రీ. శ. ౭౯౯ సం॥లో నొక భారతీయుడును, ౮౧౧ సంవత్సరములో నొక భారతీయుడును జాపనుదేశమునకు మొట్టమొదటగా ప్రత్తిని గొంపోయి యక్కడ ప్రవేశపెట్టిరని జాపనుప్రభుత్వనివేదికలు వాకొనుచున్నవి. దక్షిణఅమెరికాలోని పెరూనివాసుల సాంఘికాచారములు భారతీయుల యాచారములబోలియున్నవని పోకాకు వ్రాయుచున్నాడు. అక్కడ ఆర్యసంప్రదాయసిద్ధములైన దేవాలయములు, కోటలు, నీటికాలువలు, కొండవంతెనలు నున్నవని జెమా వ్రాసెను. మెక్సికోవారు మన గణేశునివలె మనుష్యుని మొండెమును ఏనుగుతలయు గల విగ్రహము నారాధించుచుండెడివారట. ఉత్తరఅమెరికాలో ఆసేతుహర్మము గాన యున్నదట. పెరూవాస్తవ్యుల పెద్దపండుగ పేరు రామసీతువా. ఈవిధముగ హిందూసభ్యతాచిహ్నము లన్నిదేశములలోను గన్పించుచున్నవి. డెల్మ్యార్ రిట్లనిరి. "వేనవేలయేండ్లక్రింద భారతభూమిలో నిర్మింపబడిన నాగరకతయొక్క ప్రాబల్యము మనలను అనుదినజీవయాత్రలో నావరించియున్నది. నాగరకత కెక్కిన దేశములలో నదిమూల మూలల వ్యాపించియున్నది. కలయుచో అమెరికా కేగి చూడుడు. ప్రప్రథమమున జాహ్నవీతీరములనుండి వచ్చినట్టి నాగరకతయొక్క ప్రాబల్యము ఐరోపాలోవలెనే అచ్చటగూడ గనుగొనగలము."

సారస్వతము

"హిందూసారస్వతములో నేదేని యొక్కయనల్పభాగముతో బరిచయము గలిగించుకొనుట కొక్కని జీవితకాలము చాలదు; ఇప్పటివఱకు లిఖితములుగ మిగిలిన సంస్కృతగ్రంథములు గ్రీసు, ఇటలీ, రెండుదేశముల ప్రాచీన వాఙ్మయములను మించియున్నవి; సంస్కృతభాష అద్భుత నిర్మాణము గలది. ఇది గ్రీకుభాషకంటెను బరిపూర్ణము, లాటినుకంటెను బాహుళ్యము కలది. రెండింటికంటెను స్వచ్ఛతరము" అని సర్ విలియంజోన్సు వ్రాసెను. సంస్కృతము భాషలకు భాష యని మాక్సుముల్లరు అభిప్రాయము సంస్కృతము గ్రీకువలె వైపుల్యమును, లాటినువలె ధాటిగల వచోగాంభీర్యమును, హెబ్రూవలె భగవదంశయు గలదని ష్లెజలనెను. ఆధునికుల భాషాశాస్త్రము సంస్కృతము పఠింప నారంభించిన పిమ్మట మొదలిడబడెనని హంటరు సూచించుచున్నాడు. గ్రీకుభాష సంస్కృతభవమని పోకాకు; జెందుభాష సంస్కృతభవమని హీరెను, వర్తమానైరోపీయ భాష లన్నింటికిని సంస్కృతము మూలమని డూబాయి; సంస్కృతము గ్రీకులాటిను జర్మనుభాషలకు మాతృభాష యని యొకరు; నీవిధముగ భాషాశాస్త్రజ్ఞులు సంస్కృతమునకు మాతృస్థానమిచ్చినారు. ఐరోపీయవర్ణసమామ్నాయమునుగూర్చి మానియరు విలియమ్సు పండితుడిట్లనెను: ఐరోపీయులమగు మనము ౨౫౦౦ సం॥ల పిదప శాస్త్రజ్ఞాన మతిశయించియున్న యీకాలమున, మనభాషలోని యన్నిధ్వనులను నిరూపించుటకు జాలనట్టి యక్షరమాల నుపయోగించుకొనుచున్నాము. ఎన్నడో మూడువేలయేండ్లనాటి ప్రాచీనసెమిటిక క్రమము ననుసరించి యచ్చులను హల్లులను గలియబోసి యవను లేర్పఱచిన గందరగోళపు క్రమమునే నేటికిని యవలంబించుచున్నాము." కాబట్టి వర్ణసమామ్నాయములో ఐరోపీయులు నేటికిని హిందువులకంటెను వెనుబడియున్నారు. మానవసంఘముయొక్క విద్యాభ్యాసములో జతుర్వేదములు ప్రత్యేకాధ్యాయమని మాక్సుముల్లరనెను. వాల్టెయిరు చేతి కొకరు యజుర్వేదము ప్రతినీయగా నాతడు, పౌరస్త్యులవలన పాశ్చాత్త్యులకు వచ్చిన యీయుత్తమయమూల్య బహుమానపు ఋణ మెన్నటికి దీరజాలదని యుద్ఘాటించెను. పాణిని రచియించిన సంస్కృతవ్యాకరణము లోకములోని సర్వవ్యాకరణములలోను అగ్రగణ్యమని హంటరనెను. పాణిని అసాధ్యమును సాధించినాడని జోన్సు కొనియాడెను. వ్యాకరణశబ్దముయొక్క సంపూర్ణార్థము సంస్కృతవ్యాకరణములకే చెల్లునని మానింగు వ్రాసెను. భారతీయ కవితాధన మక్షయమని మాక్సుడంకె రనెను. యవనుల ఇలియడు ఒడిస్సేలు రెండును గలిసి ౩౦,౦౦౦ పాదములు. రామాయణము ౪౮,౦౦౦ పాదములు. మహాభారతము ౨,౨౦,౦౦౦ పాదములు. వైశాల్యమట్లుండ, పాత్రపోషణములో రామాయణమహాభారతము లద్వితీయములు. యవనుల ప్రబంధములు రామాయణమహాభారతముల ననుసరించి వ్రాయబడినవని మాక్సుడంకరు ప్రభృతుల నమ్మకము. హిందూనాటకముల ప్రాశస్త్యమును గుఱించియు హిందూభావగీతముల కోమలత్వమును గుఱించియు ప్రశంసావాక్యముల నుదాహరించుట యనవసరము. కల్పనాకథలద్వారా నీతిబోధనేయుటలో హిందువు లితరుల కుపాధ్యాయులని ఎల్‌ఫిన్‌స్టను వ్రాసెను. పంచతంత్రమును పారశీకరాజగు నౌషర్వాను భారతవర్షమునుండి తెప్పించుకొని పల్లవిభాషలోనికి మార్పించుకొనెను. అది హారూనుల్‌రషీదు కాలములో అరబ్బిభాషలో వ్రాయబడెను. బిరామ్‌షీజ్నవిసుల్తాను కాలములో పారశీభాషలోనికి మార్పబడెను. క్రీ. శ. ౧౨౫౦ సం॥ ప్రాంతమున స్పానీయభాషలోనికిని, హెబ్రూభాషలోనికి గూడ బరివర్తింపబడెను. క్రీ. శ. ౧౩౭౧ సం॥లో లాటిన్‌ప్రతి యేర్పడినది. ఇది క్రీ. శ. ౧౪౮౦ సం॥లో అచ్చువడెను. జంతుపాత్రముల నీతికథలకు జన్మస్థానము భారతవర్షమని హంటరు వ్రాసెను. సిందుబాదుకథ భారతవర్షమునుండి వచ్చినదని డెస్లాంగుచాంప్సు వ్రాసెను. ఒకరికి బోధచేసి తాము బోధనొందుటయే పరమావధి యని భావించినవారగుటచే హిందువుల కవిత్వమంతటను నీతిబోధన మావరించియున్నదని హీరెన్ గమనించుచున్నాడు.

తత్త్వజ్ఞానము

దేశములో పదిలము కుదురుబడి, ఆర్థికస్థితి బాగున్నప్పుడే తత్త్వవేత్త లుదయింతురని మాక్సుముల్లరనుచున్నాడు. ఏకాగ్రచిత్తతతో తత్త్వవిచారము సలుపుటకు హిందువులకు ఈశ్వరుడు అసాధారణమైన ప్రజ్ఞను ప్రసాదించెనని యూపంశితుడు వ్రాసెను. అన్ని యభిప్రాయభేదములును, సర్వచింతనారీతులును సమస్తతత్త్వశాస్త్ర సంప్రదాయములును, హిందువులచే సమగ్రముగ కృషిచేయబడి పూర్ణ వికాసము నొంది గ్రంథస్థములయినవి. ఐరోపీయ తత్త్వశాస్త్రము లన్నింటికిని ప్రతిరూపములు హిందూశాస్త్రములలో నున్నవని అల గ్జాండరుడఫ్ వాక్రుచ్చెను. సమస్తతత్త్వశాస్త్రముల యంకురములును ఉపనిషత్తులలో నున్నవని గోల్డుస్టక్కరనెను. విశ్వమే దైవమనెడి యద్వైతముయొక్కయు స్పినోజా యద్వైతముయొక్కయు, హెగెల్ అద్వైతముయొక్కయు, సిద్ధాంతములన్నియు హిందువులలో గలవు. భారతీయుల మనశ్శాస్త్రము ఐరోపీయుల మనశ్శాస్త్రము కంటె నెన్నోమడంగు లెక్కువ పరిపూర్ణమైన శాస్త్రమని బెసంటు వక్కాణించెను. హిందువులు నడివీధులలో సహా తత్త్వము మాటాడు కొనుచుందురని మాక్సుముల్లరనెను. పాశ్చాత్యులు ఆత్మనిత్యత్వ సిద్ధాంతమును వైకల్పికముగ భావింతురు. ఈసిద్ధాంతముపై విశ్వాసము భారతీయుల ప్రవర్తనమున కొకరూప మొసగినది. ప్రాచీన కాలమున భారతీయు లితరదేశస్థులకు తత్త్వశాస్త్రోపదేష్టలుగ నుండిరి. ఐగుప్తేయుల మతమును, పురాణగాథలును, తత్త్వశాస్త్రములును భారతీయులనుండి గ్రహించిరట్టివని జారనెన్స్టర్నా స్పష్టపఱచినాడు. గొప్ప యవనతత్త్వవేత్తయగు పైథాగోరసు తత్త్వజ్ఞానము గ్రోలుటకై భారతవర్షమున కేతెంచెను. జన్మాంతరసిద్ధాంతము నతడిక్కడ నేర్చెను. అనగ్జగోరసు, పిర్హో మొదలగువారు గూడ ఈదేశములో తత్త్వవిద్య నభ్యసించిరి.

ముఖ్యములయిన హిందూతత్త్వశాస్త్రములకు దర్శనము లని పేరు. ఇవి యారు: న్యాయవైశేషికములు; సాంఖ్యయోగములు; పూర్వోత్తరమీమాంసలు. న్యాయశాస్త్రమునుగూర్చి ష్లెజలిట్లు ప్రశంసించెను. "ఇది ప్రకృతిమిథ్యాత్వవాదమును ప్రతిపాదించు నిర్దుష్టమైన గ్రంథము. తర్కశాస్త్రసిద్ధమైన సందర్భశుద్ధి గలది. యవనులు దీనితో సమమైన స్థాయికి రాజాలరయిరి." వైశేషికుల పంచపాది యనుమానవాక్యము యవనుల త్రిపాదికంటె శాస్త్రీయమును సమగ్రము నని పండితుల యభిప్రాయము. మనసుయొక్క పూర్ణస్వాతంత్ర్యమును సమర్థించి తత్సంబంధమైన సమస్యలను హేతువాదముచే విప్పుటకు గావింపబడిన యత్నములలో సాంఖ్యము ప్రప్రథమమని మాక్డొనెలనుచున్నాడు. యోగముచే భారతీయులు సాధించిన కృత్యములు అసాధారణములు. నలువదినిమిషములు నిరాధారముగ గాలిలో గూర్చున్న యోగిని గూర్చి విల్సను వ్రాసినాడు. ౨౪ ఏండ్లు సమాధిలో నుండి, యెన్ని బాధలు పెట్టినను చలింపక, స్త్రీస్పర్శచే దిగ్గన మేల్కొనిన యోగిని రాజేంద్రలాలుమిత్రుడు చూచెను. క్రీ. శ. ౧౮౩౭ సం||లో రంజిత్‌సింగు పరీక్షకై యొకయోగిని పెట్టెలో మూసి అన్నమునీరు లేకుండ భూస్థాపితముచేసి, నలువదిదినముల వెనుక వెలికి దీసినాడు. ఈకృత్యమును జెంటూరా, వేడ్ మొదలగు సేనానులును దానును గన్నులార గాంచితిమని మెగ్రిగోరు సిఖులచరిత్రములో వ్రాసెను. ఉపనిషత్తులగుఱించి షోపన్హైర్ ఇట్లు గొనియాడెను. "చిరకాలము క్రిందనే యంటుగట్టబడిన యూదీయమూఢవిశ్వాసములును, బనికిమాలిన వేదాంతమును ఈయుపనిషత్తులపారాయణముతో నొక్కపెట్టున దుడిచిపెట్టుకొనిపోయినవి కదా. ఆహా, మన సిపుడెంత నిర్మలముగ నున్నది! ఒక్కప్రాబల్యములు నక్క ఉపనిషత్పారాయణముతో దుల్యముగ హితకరములయిన యితరపు లీలోకములో నెక్కడను లేవు. ఇవి నాజీవితములో నుపశమన మిచ్చినవి. నాజీవితానంతరము నుపశమన మిచ్చును."

శాస్త్రజ్ఞానము

హిందువులు గొప్పబుద్ధిశాలురని యవనులు దృఢముగ నమ్ముచుండిరని ఎల్ఫిన్‌స్టన్ వ్రాసెను. ఇంటిలోపల నాడుకొను నాటలలో కెల్ల గొప్పదగు చతురంగము హిందువులు కనిపెట్టినది. హిందువులు శతఘ్నులను దుపాకి గుండును జేయ నెఱుగుదురు. క్రీ. శ. ౧౮౮౭ సం||లో కాశ్మీరదేశములో అక్షరములనేకను సంస్కృత ఓషధినిఘంటువు దొరకినది. భారతవర్షములో సిద్ధముచేయబడిన గాజు ఉత్తమమైనదని ప్లినీ వ్రాసెను.

వైద్యము

"హిందూశాస్త్రములలో గూడ ఆరోగ్యసూత్రము లున్నవని మన కిపుడు తెలియుచున్న" దని చెన్నపురి గవర్నరు ఆంప్టిల్ ఉపన్యసించెను. "హిందూవైద్యశాస్త్రములో శరీరనిర్మాణమునుగూర్చి సమగ్రముగ నర్ణింపబడినది, హిందువుల ద్రవ్యగుణశాస్త్రములో నసంఖ్యాకములయిన దినుసు లుదాహరింపబడినవి" అని హంటరు విల్సను లనిరి. "శస్త్రచికిత్సలో భారతీయులు ప్రత్యేకకౌశలమును గడించిరి. నేటికిని మనము వారియొద్ద నేర్చుకొనదగిన యంశములు గల"వని వెబరనెను. చేతిముక్కుల నతుకుటను ఐరోపేయులు భారతవర్షమునుండి నేర్చిరని మాగ్డనలు వ్రాసెను. హిందువుల శస్త్రములు వెండ్రుకల నిలువున జీల్పగల్గునంతటి నిశితములని మానింగనెను. "హిందువు లవయవచ్ఛేదము నెఱుగుదురు. శరీరములోపలి యంగములకును శస్త్రచికిత్స చేయుచుండిరి. విఱిగిన యెముకలను తొలగిన యెముకలను సరిచేయుచుండిరి. వారు ప్రసవవైద్యములో నిపుణులు, జంతువులకును జికిత్స చేయుచుండిరి" అనుచు హంటరు విపులముగ వ్రాసెను. క్రీ. శ. ౮ వ శతాబ్దిలో హిందూవైద్యగ్రంథము లనేకములు బాగ్దాదులో నరబ్బిభాషలోనికి బరివర్తింపబడెను. వైద్య

శాస్త్రము భారతవర్షములో నుద్భవించి, యరబ్బులచే స్వీకరింపబడి యైరోపీయులలో వ్యాపించెను. క్రీ.శ ౧౨ వ శతాబ్దియంతమువఱకును ఐరోపీయు లరబ్బులయొద్ద నేర్చుకొనుచునేయుండిరి. ఐరోపా ఖండము అజ్ఞానాంధకారమున నున్న కాలములో వైద్యశాస్త్ర మీదేశమున విశేషముగ వృద్ధిపొందియుండెనని ఆంప్టిల్ ఉపన్యసించెను. హిందూవైద్యులకు రసాయనవిద్య చక్కగ తెలియును. (రాయిగారి హిందూరసాయనశాస్త్ర చరిత్ర పఠనార్హము.) టీకాలువేయు పద్ధతి స్పష్టముగ హిందూవైద్యగ్రంథములలో వ్రాయబడియున్నది.

గణితము, జ్యోతిషము

"గణితశాస్త్రమునకు మూలాధారమగు దశగుణాంకక్రమమును హిందువులు కనిపెట్టినారు. క్రీ. శ. ౮, ౯ శతాబ్దములలో హిందువు లరబ్బుల కంకబీజగణితములు నేర్పిరి. అరబ్బులద్వారా ఐరోపీయులు గ్రహించిరి." హిందువు లీరెండుగణితములలోను అన్యసహాయ్యము లేకుండ గొప్పపాండిత్యము సంపాదించిరని హంటరు వ్రాసెను. సూర్యసిద్ధాంతము క్రీ. పూ. ౨,౧౦౦ సం॥ల నాటిది. అంతకు బూర్వమే హిందువులకు రేఖాగణితము తెలిసియుండవలయు. సూర్యసిద్ధాంతములో బ్రయోగింపబడిన త్రికోణమితిసిద్ధాంతములు గ్రీకులకు దెలియనివి, ఇటీవల ఇన్నూఱేండ్లక్రిందవఱకు నైరోపీయులకును దెలియవు. వృత్తముయొక్క వ్యాసపరిధులపాతమును, భుజముల కొలలబట్టి త్రిభుజము వైశాల్యమును గుణించు పద్ధతియు మొట్టమొదట హిందువులు గనుగొనిరని ఎల్ఫిన్‌స్టన్ సిద్ధాంతీకరించెను. బీజగణితమును రేఖాగణితమును గనిపెట్టి వానిని జ్యోతిషమున కన్వయించినవారు హిందువులని మోనియర్ విలియమ్సు వ్రాసెను. భాస్కరాచార్యునికి డిఫరెన్షల్ కాల్క్యులస్ తెలిసియుండునని లెత్బ్రిడ్జియు రాయియు వ్రాయుచున్నారు. హిందువుల ఖగోళశాస్త్రము క్రీ.పూ. ౩,౧౦౦ యేండ్లకును బూర్వపుది క్రీ. శ. ౧౭౩౯ సం॥లో ఫ్రెంచివారి యాపక్షమున పయామురాజు నొద్దకు రాయబార మేగిన లాజేరును, పిమ్మట పటౌలేయు, జెంటిలును ఇక్కడనుండి గ్రహగణకముల నైరోపాకు గొంపోయిరి. వీనిలోని లెక్కలు ఇంచుకైన తారతమ్యము లేక కాసినీ మేయెర్ల పట్టికములతో సరిపోయినవి. రాశిసంజ్ఞల జ్ఞానము భారతవర్షమునుండి సంగ్రహింపబడినదని రాబర్ట్సు వనెను.

సంగీతము

తొలుతగ భారతవర్షములో శాస్త్రరూపముదాల్చి గ్రంథస్థమయినది. భారతవర్షములో ఎంతచిన్నపాటగానికయినను చక్కని లయజ్ఞాన మున్నదని ఆనీవిల్సను వ్రాసెను. స్వరగ్రామమును హిందువు లతిసూక్ష్మముగ విభజించిరి. హిందువుల రాగములును, రాగిణులును ప్రత్యేక ప్రత్యేకముగ నొక్కొక్కరసము నుత్పత్తిల్ల జేయుటకై యుద్దేశింపబడినవి. ఒక్కొక్క రాగమున కొక్కొక్క ఋతువు నొక్కొక్కసుడియయు నిర్ణీతములై యుండును. అక్బరు బలవంతముచే నాయకగోపాలుడను గాయకుడు యమునానదిలో గంతమువఱకు మునిగి దీపకరాగ మాలాపించెనట. కొంతసేపగునప్పటికి వానిశరీరము నుండి యగ్ని బయల్వెడలి వానిని దహించెనని విలర్డ్ ప్రాచీనుల సంగీతమను గ్రంథములో వ్రాసెను.

కళలు

హావెల్ ఇట్లు వ్రాసెను: "మోటుజనులకు కళాభిజ్ఞత యుండదు. మోటువాని కంటికి కింపు గొలుపు నంశ మొక్కటియు లేని భారతీయకళ స్వచ్ఛమయినది. చూపుమారమునుబట్టి కన్పించు హ్రస్వదీర్ఘత్వముల సిద్ధాంతములును, పరస్పరపాతములును, శరీరనిర్మాణవైఖరియు, కొంచెముకొంచెముగా తెలిసికొని, పూర్వకవుల గ్రంథముల జదివి, కళావిమర్శనమునకు దగినవారమనుకొను నైరోపీయ పండితమ్మన్యులకు భారతీయకళలు రుచింపవు. అట్టివా రిపుడు దౌర్భాగ్యవశమున భారతవర్షములోని చిత్రకళాప్రతిష్ఠాపనముల బరిపాలించు వారిలో ముఖ్యులుగ నున్నారు." "ఐరోపీయకళ యైహికవస్తువుల సౌందర్యమును మాత్రమే నిరూపించును. భారతీయకళ యూర్ధ్వలోకపు సౌందర్యము నిహలోకవాసులకు బ్రసాదించును." "భారతీయు లయిరోపావాసులనుండి కళల నేర్చుకొనిరని ఋజువుచేయ యత్నించుటయే కొందఱకు పనిగా నున్నది. గాథుల యాలయముల లోను, వెనీసునగరములోని యాలయములలోను చిత్రపుపనులలో భారతీయకళాప్రాబల్యము కన్పించుచున్నదని వా రెఱుగరు. రోము సామ్రాజ్యవిచ్ఛిన్నానంతరము భారతీయకళాప్రవాహము పశ్చిమముఖముగ బ్రవహించినది." "ఒకానొకజాతియొక్క కళాపరిమితిని గనుగొనవలసినప్పుడు, వారి రులనుండి యెంతవఱకు గ్రహించిరో చూడరాదు. వా రితరుల కెంత బ్రసాదించిరో చూడవలెను. అన్నిదేశములవారును ఇతరులయొద్దనుండి బహుళముగ గ్రహించినట్లు గన్పించునుగాని భారతవర్షములో మాత్రము స్వయంకల్పితమే యధికముగ గన్పించుచున్నది. యవనులు కళలలోనైన నెఱుగని యాదర్శములను, ఇటలీ యెన్నడును బొందజాలని సౌందర్యమును భారతవర్షము ప్రభవింపజేసినది. సర్వమానవులును భారతవర్షమునెడ గౌరవభావముతో గృతజ్ఞులై యుందురుగాక!"

శిల్పము

ప్రాచీనభారతీయులు నిర్మించిన భవనము లెన్నివేలయేండ్లకును జెక్కుచెదరక యున్నవని తారక్‌టర్ వ్రాసెను. హిందూశిల్పులు జావాలోని బోరోబొదూరులో నిర్మించిన యాలయముయొక్క పవిత్రతనునుగూర్చి హావెల్ కడుంగడు శ్లాఘించెను. కొండలలో మలచిన భవనములును దేవళములును ఒక్క యీదేశములోనే కానవగును. ఈగుహాదేవాలయముల నిర్మాణములో నొకవిశేష మున్నది. ఈమలచుటలో నెక్కడనైన నొకింత ఱాయి హెచ్చుగ విఱిగిన దనుకొనుడు. అది సరిచేయరాని దోషము. అతికినను అతుకకున్నను గూడ వికారముగనే యుండును. అట్టి దోష మొక్కటయినను గన్పించలేదని గ్రిఫిత్సు వ్రాసెను. శిల్పములో నైరోపీయులు భారతీయులకు నేర్ప

శారదాబిల్లును బలపరచు స్త్రీలసభ

భారతమహిళాసంఘసభ, బెజవాడ

గుంటూరు భారతమహిళాసమాజము

వలసినదానికంటె వారివలన నేర్చుకొనవలసినది హెచ్చుగా నున్నదని హావెల్ ఉపదేశించుచున్నాడు.

చిత్రలేఖనము

"నిలువుగోడలమీద, కుంచె నొక్కమా అట్టె యంటించి యాడ్చివేసి లిఖించిన రేఖలు నాకద్భుతము గొల్పినవి. అట్లేలోకప్పుమీనను, ఇంచుకైన చలింపక, తీర్చి దిద్దినట్లు వ్రాసిన రేఖలు ఇంద్రజాలముగ దోచినవి" అని గ్రిఫిత్సు అజంతాచిత్రముల బ్రశంసించెను. ఈచిత్రములలో నొక విశేష మున్నది. గోడలు తడితడిగ నున్నప్పుడే కుంచెలతో చిత్రములు వ్రాయబడినవి. ఒకసారి వ్రాసిన గీతను చెఱుపుటకు వీలుకాదు. లోకప్పుమీద నట్టి చిత్రముల వ్రాయుట కష్టములలో కష్టము.

పరిశ్రమలు

భారతవర్షములో పనిపాటులు చేసికొని బ్రదుకు పేదరాలి చేతులు సహా ఐరోపీయసుందరయువతుల చేతులకంటెను గోమలముగ నుండును. ఒక్కొక్కపట్టుకాయలో ఇరువదివేవేలు తీరముల సన్నదనము లుండును. భారతవర్షములో పట్టుదారముల వడుకు స్త్రీలు, దారము వడివడిగ వ్రేళ్లసందున బరువెత్తుచుండగనే సన్నదనము మాఱ్పుల గ్రహించుకొని యేర్చుచుందురు" అని ఆరము వ్రాసెను. భారతవర్షములో నేయబడిన వస్త్రముల సన్నదనము నికెరు లెవ్వరును బొందజాల కున్నారని ఎల్ఫిన్స్టను అనెను. పరమసుందరము లయిన భారతీయవస్త్రములను వర్తకులు కష్టనష్టముల కోర్చి సేకరించుచుండెడివారని మర్త్రి యనెను. "మన యంత్రసామగ్రితోను మనశాస్త్రజ్ఞానముతోను ఇంతవఱకు ఢాకామజిలినులతో సమానమైన సన్నదనముగాని మన్నికగాని గల్గిన వస్త్రములను నేయజాలకున్నా" మని ఫోర్బ్సువాట్సను వాపోయెను.

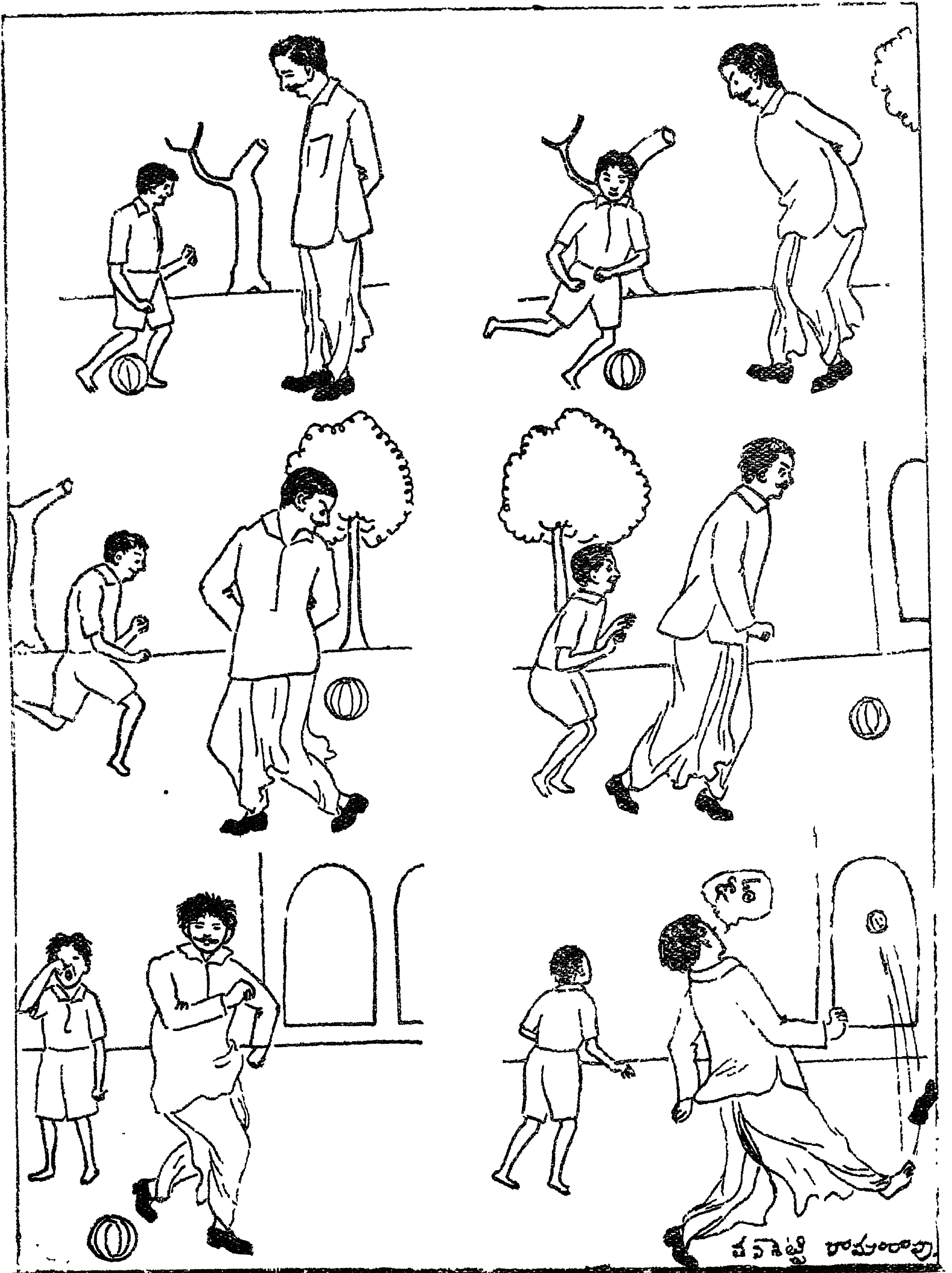
భారతీయు లోహఖనులనుండి అద్దకపు దినుసుల సంగ్రహించి బట్టలకు వర్ణము లద్దుచుండిరి. భారతీయు లద్దెడి వర్ణములతో సమానమైన కాంతిగాని, మన్నికగాని గలవి, యీనాటివఱకు నైరోపీయులు పొందజాలకున్నారని ఎల్ఫిన్స్టను అనెను. బంగారువస్తువులను, వరెపువస్తువులను, సూక్ష్మచిత్రములతో భారతీయులు కొద్ది యుపకరణముల సాహాయ్యముతో సిద్ధపఱచుచుండిరి. ౧౪౫౩ సం॥లో లండనులో జరిగిన ప్రదర్శనమందు భారతీయులు సిద్ధముచేసిన వస్తువు లనేకములు ప్రదర్శింపబడి గొప్పప్రశంస బందినవి.

ఇనుమును గరిగించి యుక్కుచేయుట యనాదినుండియు భారతీయు లెఱుగుదురని విల్సనసెను. భారతీయ శిల్పము లుత్తమములని టెసియస్ వ్రాసెను. క్రీ. పూ. ౧౪౧ సం॥ నాటి యుక్కుతునక యొక్కటి గ్యాలియరులో దొరకెను. దీనిని రాబర్టుహాడ్ఫీల్డు పరీక్షించి మిక్కిలి ప్రశస్తమైనదని కొనియాడెను. ఢిల్లీ శిగనారము ౪౦౦ యేండ్లనాటిదియు, కల్తీలేని యినుముతో చేయబడినదియు నగు నినుపస్తంభముతో సమానమైన పరిమాణము గలదాని నిప్పటివఱకు నెవ్వరును బోతపోసి యుండలేదు. దానిపై యక్షరము లిప్పటికిని గన్పించుచున్నవి. ఇంతకాలమయినను ఏమాత్రము త్రుప్పుపట్టకుండుటెట్లు యని శాస్త్రజ్ఞు లాశ్చర్యపడుచున్నారు.

వాణిజ్యము

భారతవర్షము ప్రాచీనకాలమునుండియు గొప్ప వర్తకస్థానమై ఖ్యాతిగాంచెనని చేంబర్సు విజ్ఞానసర్వస్వ మనుచున్నది. హిందువులకు గొప్పనౌకాబల ముండెడిది. వీరు పశ్చిమాశియా, గ్రీసు ఐగుప్తుదేశములతోను, జావా, సుమత్రా, చీనా, జపానులతోను కోస్తా వ్యాపారము చేయుచుండిరని న్యూయలు వ్రాసెను. హీరాముసోలో మోసులు రాజ్యపాలనము సేయుచుండినప్పటికే హిందువులైగుప్తుతో వాణిజ్యము చేయుచుండిరి. భారతీయులు రోమసామ్రాజ్యమున కేటేట నలుబదిలక్షలరూప్యముల విలువగల సరుకు లమ్ముచుండిరని ఎన్సైక్లోపీడియా బ్రిటానికా వ్రాయుచున్నది. ఇటీవల ౧౭౭౭ సం॥లో మన మచిలీబందరునుండి వర్తకపుసరుకుల యోడలు, పెగూ, సయాము, సుమత్రా, కొచిన్‌చీనా, హోర్ముజు, మక్కా, మడగాస్కరులకు బోవుచుండెనని టావర్నియరు వ్రాసినాడు.

హిందువుల యాధిక్యమును గురించి యిట సంగ్రహముగా తెలుపబడినది. విస్తరముగ నెఱుగగోరినవారు హరవిలాసశారదగారి సంపూర్ణగ్రంథమును, వారు సంప్రతించిన యితరగ్రంథములను జదువదగును. భారతీయులు నిజశక్తిసామర్థ్యములను గుఱుతించుకొని, ప్రయత్నముచే నున్నతిబొందుదురు గాక.

గోల్

సిద్ధ నాగార్జునుడు

భిషగ్వర వేటూరి శంకరశాస్త్రిగారు, ఎ. యం. ఎ. సి.

నాగార్జునుడు రసవాదమున సిద్ధిని బడసిన మహాయోగి. లభించిన ప్రమాణములనుబట్టి మొట్టమొదట రసవాదమునుగూర్చి పరిశ్రమసల్పినవాడును, దానియందు సిద్ధినిబడసినవాడును, తొలుతటి గ్రంధకర్తయునై యున్నాడు. ఈయన కవీశ్వరుడై గ్రంధముల రచించెను. భిషగ్వరుడై ఔషధయోగముల నిర్మించెను. వేదాంతియై మహాయాన మతప్రవర్తకు డయ్యెను. రసవాదజ్ఞుడై కాయసిద్ధినిబడసి, యక్షిణి ఇంద్రజాలాది విద్యలందు నిపుణుడై అమానుషశక్తులతో ప్రజ్వలించెను. అట్టి యీ మహాపురుషుని చరిత్ర మనకు స్మరణీయము. ఈయన జన్మతః బ్రాహ్మణుడు. కాలక్రమమున బౌద్ధమతదీక్షను స్వీకరించి బోధిసత్త్వు డయ్యెను. బౌద్ధమతమున మహాయాన మను నొక నూతనమతమును నిర్మించి దానికి ఆచార్యుడయ్యెను. సామాన్యులకే కాక మహారాజులకుగూడ బౌద్ధమతదీక్ష నిచ్చెను. భోజదేవునికి బౌద్ధమతదీక్ష నిచ్చినది సిద్ధనాగార్జునాచార్యుడేనట! టిబేతుదేశమున మహాయానమతమును వ్యాప్తికి దెచ్చినది యీయనయే! ఈయనజన్మస్థలము ప్రస్తుతము 'బిరార్' యని పిలువబడు 'విదర్భ'దేశమున 'మహాకోసల' యని చరిత్రజ్ఞులు పలువురు వ్రాయుచున్నారు. ఈయన జన్మస్థలమును గూర్చియు, మతమునుగూర్చియు తారానాథుని 'హిస్టరీ ఆఫ్ బుద్ధిజమ్' అను గ్రంథమున గల యీ క్రిందిగాధను సర్. పి. సి. రేగారు తమ 'హిస్టరీ ఆఫ్ హిందూకెమిస్ట్రీ' యను గ్రంథమున ఉదాహరించినారు:—

"ఒకధనికుడగు విదర్భదేశపు బ్రాహ్మణుడు సంతానములేక విలపించుచుండగా, నూర్గురు బ్రాహ్మణులను దానధర్మములచే సంతుష్టిపరచిన యెడల తనకు సంతానముకల్గునని దివ్యసందేశము వచ్చెనట! ఆప్రకారము దైవారాధన మొనర్చి బ్రాహ్మణులను సంతుష్టిచేయగా, తనభార్య గర్భవతియై, పదినాసములకు చక్కని కుమారుని గనెను. అంతుల బ్రాహ్మణుడు ఆనందభరితుడై, దైవజ్ఞులను బిలిపించి కుమారుని జాతకమును జూపగా, వారము దినములకంటె నీ శిశువు జీవింపదనియు, ఇట్టి గండమే లేనిచో నీజాతకునికి అఖండశ్రేయస్సు కలదనియు, నూర్గురు బౌద్ధభిక్షువులను సంతృప్తిపరచిన యెడల, ఈ గండము గడచి శిశువు ఏడేండ్లు జీవించునని శాంతిని జెప్పి, ఆపైన జీవితమొసగుటకు మార్గము లేదని నష్టజాతకమును తెలియజేసిరి. అందుల కెంతయు లెంద్రి విచారించి, చేయునది లేక ఏడేండ్లయినను ముద్దుమురిపెములు తీరును గదా యని బౌద్ధభిక్షువుల నాదరింపగా, ఆశిశువు ఏడేండ్లు జీవించెను. ఏడవయేట అనివార్యముగా రానున్న గండమునకు తలిదండ్రులు తాళజాలక తమ కండ్లయెదుటనే, అట్టి విపత్తును చూడలేనివారై, కొందరినిజతజేర్చి ఆబాలుని నిర్జనారణ్యప్రదేశమున కంపిరి...

....

బాలుడు (నాగార్జునుడు) అడవిలో నుండగా ఒకనాడు 'అవలోకితేశ్వరఖసార్పాణి' యను నొక బోధిసత్త్వుడు కుఱ్ఱని జూచి, గండమును ఎరిగినవాడై, మగధదేశమున గల 'నలంద' బౌద్ధవిహారమునకు వెడలినచో, మరణాపాయమునకు విముక్తి గల్గునని ఒక సందేశమును జెప్పెను. అట్లే ఆ బాలుడు (నాగార్జునుడు) ఆ విహారమునకుబోయి, మఠాధిపతియగు 'సరహాభద్రుని'వలన కొన్ని బౌద్ధగాథలను విని కొంత కాలమునకు తానుగూడ బౌద్ధమతదీక్షను గ్రహించి భిక్షు వయ్యెను. కాలక్రమమున తన బుద్ధివైభవముచే మఠాధిపత్యమునుగూడ వహించెను. కొన్నాళ్లకు దేశమున విపరీతమగు క్షామము గలుగుటచే, విహారమునందలి భిక్షువులకు పూటగడచుటగూడ కష్టమయ్యెను. మఠనిర్వహణము తనకు దుర్భరమయ్యెను. మఠాధిపతియగు తాను తన్నివారణోపాయము నాలోచింపవలసినవాడై, మహాసముద్రమధ్యమున నొక ద్వీపమున గల ఒకానొక యోగీశ్వరుని సందర్శనమువలన, ఈక్షామము నివారణమగునని తెలిసికొని, ఆయనదర్శనమునకై ప్రయాణముసల్పెను. సముద్రమును లంఘించుటకయి, మంత్రబద్ధమైన రెండు పత్రములను వెంటగొని వాని సహాయముతో సముద్రము దాటి ద్వీపమును ప్రవేశించి యోగిని సమీపించెను. మానవమాత్రు డెవ్వడును చేయజాలని, యిట్టి కార్యమును చేసినందులకు యోగి, యాశ్చర్యపడి, ఎట్లు దాటగలిగితివని

ప్రార్థించెను. నాగార్జునుఁడు, తా నక్కడ తన కావలసివచ్చిన యవసరములు, సమీపముగ నిర్మించి, నట్టి సముద్రము దాటివదియు జెప్పి, మంత్రబద్ధమైన పత్రముల నంకింటిలో నొకదానిని మాత్రము చూపి, వెంటనే దానిని, తన శేషనాగ్రమునందు దాచియుంచెను. తనకు తపస్సునకు ప్రవేశము గల్పించి, సిద్ధిని బడయునట్లు చేయ ప్రార్థించెను. నాగుడు, తన నగవిద్యను జంబూద్వీపవాసులకు తెలుపరాదని, నాగార్జునుని అక్కడనే బంధించు తలంపుతో, మంత్రబద్ధ మగు నా పత్రమును విడిచినగాని తనవిద్యను నేర్పననెను. నాగార్జును డంగులకు అంగీకరించి, విద్యను నేర్చి, దానియందు ప్రావీణ్యమును పొంది, సిద్ధినిబడసిన వాఁడై తనయొద్ద దాచియుంచిన రెండవ పత్రముయొక్క సహాయముతో నొకనాఁడు అదృశ్యుఁ డయ్యెను.................... తన విహారమునకు సురక్షితముగా చేరుకొని, తన హేమకరణ విద్యచే, క్షామనివారణ మొనర్చి, భిక్షువుల నందరిని సంతుష్టులజేసి, దేశమును సుభిక్షముగా నొనర్చెను."

ఈ పైగాథను ఉన్నదున్నట్లుగా మనము విశ్వసించినను, విశ్వసింపకపోయినను, నాగార్జునుఁడు మొట్టమొదట బ్రాహ్మణుఁడనియు, తరువాత బౌద్ధమతమును స్వీకరించి, నలందవిశ్వవిద్యాలయమున కొంత కాలము విద్యార్థిగను, తరువాత ఆచార్యుఁడుగను ఉండెననియు, విశ్వసింపవచ్చును.

ఈయన కాలమునుగూర్చి యెవ్వరును సునిశ్చితమైన నిర్ణయమునకు వచ్చినట్లు తెలియదు. పలువురు పలు విధములుగా వ్రాసినారు. విన్సెంటుస్మిత్ మతప్రకారము 125-150 A D.లో రాజ్యమేలిన కనిష్కునికి సమకాలపు వాఁడని సామాన్యాభిప్రాయము. సుప్రసిద్ధరసాయనశాస్త్రజ్ఞులగు సర్. పి. సి రేగారు, నాగార్జునుఁడు రెండవశతాబ్ది వాఁడని వ్రాసినారు. మఱియు 172-202 A. D.లో రాజ్య మేలిన ఆంధ్రవంశపు రాజగు యజ్ఞశ్రీ శాతకర్ణి మహారాజునకు, నాగార్జునుడు 'సుహృల్లేఖ' యనుపేర నొక లేఖను వ్రాసినట్లును, ఆమహారాజుచే నీ సిద్ధుడు ఆదరింపబడినట్లును, చైనాయాత్రికుఁ డగు హుయ్యనుత్సాంగు గూడ వ్రాయుచున్నాడు. దీనికితోడుగా నాగార్జునునిచే రచింపబడినదని చెప్పబడుచున్న, రసరత్నాకరము, శాతవాహనునకును, నాగార్జుననకును, సంవాదరూపమున నుండుట చేత, ఈ ఊహ బలపడుచున్నది. కావున నాగార్జునుఁడు రెండవశతాబ్దిని ఉన్నవాఁడనియు, ఆంధ్రవంశపురాజగు శాతవాహనునిచే నాదరింపబడినాఁడనియు విశ్వసింపవచ్చును. కొందరీయనను ఆంధ్రుఁడే నందురు. అది విశ్వసింప తగినదికాదు. తన అంతిమకాలము ఆంధ్రదేశమున గడిపెననియు, ఆంధ్రరాజులతోను, ఆంధ్రదేశముతోను సంబంధముగలవాఁడనియు చెప్పుట యొప్పును.

ఈయనకు 'ఆర్య దేవుఁడను' ప్రియశిష్యుఁ డున్నట్లు తారానాథుఁ వ్రాయుచున్నారు. రత్నఘోషుఁడను మఱొక శిష్యుఁడున్నట్లు రసరత్నాకరమునుబట్టి తెలియుచున్నది. జయప్రభాచార్యుఁడను యింకొకశిష్యుఁ డున్నట్లు ఈక్రింది విషయమునుబట్టి మనము ఊహింపవలసియున్నది. జగ్గయ్యపేట బౌద్ధస్తూపమునుండి బయల్వెడలిన యొకశాసన శిల బౌద్ధవిగ్రహము గలది, ఇప్పుడు చెన్నపురి మ్యూజియములో గలదు. అందు బుద్ధవిగ్రహమునకు అడుగున ఈక్రింది శాసన మున్నది. ఆశాసనమునకు ఇంగ్లీషున తర్జుమా ఇట్లు వ్రాయబడియున్నది:—

"Hail! The desciple of the revered Nagarjunacharya, (was) Jayaprabhacharya—Caused to be made by his (Jayaprabha's desciple Chandraprabha and..............."

(From a Budhistic Stupa from Jaggayapet believed to belong to 2nd Century, Madras Musem)

నాగార్జునుఁడు యజ్ఞశ్రీశాతకర్ణి యాదరణమున నున్నప్పుడు కృష్ణాతీరమున ధాన్యకటక మనబడు 'అమరావతి' విశ్వవిద్యాలయమును నిర్మించినట్లును, అనేక బౌద్ధవిహారములను ఆంధ్రదేశమున స్థాపించినట్లును, తన యవసానకాలము శ్రీపర్వతము (శ్రీశైలము)న గడపినట్లును, అక్కడకూడ నొకవిహారమును నిర్మించినట్లును కొన్నిప్రమాణములు గలవని చరిత్రజ్ఞులు వ్రాయుచున్నారు. ఈ ఊహ వాస్తవమే నని మనము నిశ్చయముగా నమ్మవచ్చును. రసరత్నాకరమున 'శ్రీశైలః పర్వతస్థాయీ, సిద్ధో నాగార్జునో మహాన్' అని యుండుటచేత నాగార్జునుఁడు శ్రీశైలమున నివసించెననియు, శ్రీశైలమే శ్రీపర్వ

తము కావచ్చుననియు మన మూహింపవచ్చును. శ్రీశైల మన్నను, శ్రీపర్వతమన్నను ఒకటేగదా!

శుక్లసంవత్సర ఉగాదిసంచికలో అమరావతీ స్తూపము' అను వ్యాసమున శ్రీయుత సోమశేఖరశర్మ గారు ఇట్లు వ్రాసినారు:—

"నాగార్జునాచార్యుల యంతిమదశలో ఆయన కావాసస్థానమైన శ్రీపర్వతము నిదివఱకు 'శ్రీశైల' మని భ్రమించియుండిరికాని, నాగార్జునకొండ (పల్నాడు) దగ్గర నిటీవల త్రవ్వగా బయల్పడిన స్తూప శాసనముల ననుసరించి నాగార్జునకొండయో దత్సమీపస్థమైన వేఱొక కొండయో (ప్రాయికముగా నాగార్జునకొండయే కావచ్చు) 'శ్రీపర్వత'మను పేర బరగుచుండినట్లు తెలియవచ్చుచున్నది."—(చూడుడు నాగార్జునకొండస్తూపపు శాసనములు."

ఇందువలన నాగార్జునాచార్యుని అంతిమకాలవాసస్థానము శ్రీశైలముగాక, వేఱొకప్రదేశ మని శర్మగారూహించుచు, శ్రీశైలముచే శ్రీపర్వత మని తలంచుట భ్రమయని కొట్టివేయుచున్నారు. అందుకు తగిన యాధారముల జూపినగాని, అట్లు తలంచువారి భ్రమ తొలగదు. ఆభారము శ్రీశర్మగారిపైన నున్నది. నాగార్జున కొండయో, తత్సమీపస్థమగు వేఱొకకొండయో శ్రీపర్వతమగునని శర్మగారు చెప్పినప్పుడు, తత్సమీపస్థమగుకొండ చేరువజిల్లాలోనే ఉన్న శ్రీశైలమే కాకూడదా యేమి? నాగార్జునుడు శ్రీశైలమందున్నను, నాగార్జునకొండ (పల్నాడు) యందుకూడ నివసించుచు, అక్కడకూడ నొకవిహారమును నిర్మించి, వచ్చుచు పోవుచు నుండవచ్చునుగదా!

నాగార్జునకొండ నిటీవలనే దొరతనమువారు త్రవ్వించి పరిశోధనలు జరిపినట్లును, కొన్ని శాసనములు, ప్రతిమలు, ఆభరణములు లభించినట్లును వినియున్నాము. అందేమైన విశేషములు దొరకియుండవచ్చును. అవియెల్ల ప్రకటితమైనగాని విశేషములు బయల్పడవు. ఏమయినను నాగార్జునుడు ఆంధ్రదేశమెల్ల సంచరించెననియు, అనేక బౌద్ధవిహారముల నిర్మించెననియు, శ్రీశైలముననే సిద్ధి పొందియుండుననియు మనము నమ్మదగియున్నది.

గ్రంథములు

నాగార్జునుడు ఇరువదినాల్గుగ్రంథములు రచించినట్లు ఒక "బౌద్ధగ్రంథముల జాబితా" గలదనియు, అవియెల్ల ఈయన రచించెనని నమ్ముటకు వీలులేకున్నదనియు సర్ రేగారు వ్రాయుచున్నారు. ఈ క్రిందిగ్రంథములు మాత్రము నాగార్జునవిరచితము లని తగుసాక్ష్యముతో మనము నమ్మవచ్చును:—

1 లోహశాస్త్రము.
2. రసరత్నాకరము.
3. కచ్ఛపుటతంత్రము.
4. ఆరోగ్యమంజరి.
5. యోగసారము.
6. రసేంద్రమంగళము.
7. రతిశాస్త్రము.
8. రసకచ్ఛపుటము.
9. సిద్ధనాగార్జునీయము.

ఒక్కొక్కగ్రంథమునకు వివరణము నీక్రింద జూపుచున్నాను:—

1. లోహశాస్త్రము:—

"నాగార్జునో మునీంద్రః శశాస యల్లోహశాస్త్ర మతిగహనమ్"
చక్రదత్త, పు. 347.

"లోహస్య పాక విధునా నాగార్జున శిష్టమానదధ్మః"
ర. చిం, పు 65.

"ముని రచిత శాస్త్రపారగత్వా,......
ముని రచితే తత్ర ముని నాగార్జునః" తత్త్వచంద్రిక, పు. 360.

2. రసరత్నాకరము:—

ప్రజ్ఞాపారమితా నిశీథసమయే స్వప్నే ప్రసాదీకృతమ్
నామ్నా తీక్ష్ణముఖం రసేంద్ర మమలం నాగార్జున ప్రోదితమ్.

*   *   *   *

ప్రణిపత్యసర్వబుద్ధాన్ (సర్వబోధాన్) సకలదోషనిర్ముక్తాన్;
వక్ష్యే సర్వహితార్థం కక్షపుటం సర్వసిద్ధికరమ్.
శ్రీశైలపర్వతస్థాయీ సిద్ధో నాగార్జునో మహాన్;
సర్వసత్త్వోపకారీచ సర్వభాగ్య సమన్వితః.
ప్రార్థితో దదతే శీఘ్రం యశ్చపశ్యతియాదృశమ్;

దృష్ట్వా త్యాగంచ భోగంచ సుతకస్య ప్రసాదతః.
సర్వసత్వాసుయా వేదీ స్వరసేన రక్షైసస;
తేషాం మధ్యే ప్రధానంచ రత్నఘోషః ప్రచారకః.
కృతాంజలి పుటే భూత్వా నాగార్జున పురః స్థితః;
పృచ్ఛతే రసకర్మాణి విద్యా దానం దదస్వ మే.

శ్రీనాగార్జున ఉవాచ:—

సాధు సాధు మహాప్రాజ్ఞ, తుష్టో౽హం భక్తవత్సలః;
కథయామి న సందేహ స్తత్త్వయా పరిపృచ్ఛితాన్.
వలీ పలిత నాశంచ తథా కాలస్య ధ్వంసనమ్,
యథా లోహే తథా దేహే క్రమతే నాత్ర సంశయః;

*　　*　　*　　*

శాలివాహన ఉవాచ:—

సువర్ణ రత్న భాండారం కుమారీ మదసుందరీ,
నివేదితో మయాత్మా మే శ్రీదేశో దేవి, దీయతామ్.
సాధుసాధు మహాప్రాజ్ఞ మమా దేశప్రపాలక;
సాధయామి న సందేహో యుష్మ త్సత్వేన సాధకమ్.

రత్నఘోష ఉవాచ:—

సాధయిత్వా ప్రయత్నేన కోటిభేదో మహారసః;
శరీరేణ వినా తేన సర్వం భవతి నిష్ఫలమ్.
ఇది నాగార్జున విరచితే రసరత్నాకరే.........ఇత్యాది...

3. కచ్ఛపుటతంత్రము:—

ఈగ్రంథమున ఇంద్రజాలము, యక్షిణీమొదలుగా గల తంత్రములు, వశీకరణప్రయోగములు వివరింపబడియున్నవి. ఇరువదిరెండుపటలములవరకు గ్రంథము లభించుచున్నది. శ్రీ ముక్త్యాలరాజాగారి, ఆర్షరసాయనశాల యొక్క పుస్తకభాండాగారమున నీగ్రంథము గలదు. చెన్నపురి ప్రాచ్యలిఖిత పుస్తకభాండాగారమునను లభించును. ఈగ్రంథమునగల విషయముల దెలుపుటకయి గ్రంథారంభశ్లోకముల నుదాహరించుచున్నాను:—

అస్మై ర్దేవ గణై స్సిద్ధై ర్మునిదేశికసాధకైః,
యద్యదుక్తం హి శాస్త్రేషు తత్సర్వ మవలోకితమ్.
శాంబలే యామళే మాలీ కాళేషు.........;
స్వచ్ఛందే లాకులే శైవే రాజ.........శ్వరీ.
అథ శే వాతులీతంత్రే ఉచ్ఛిష్టే సిద్ధశాబరే;
కేకినీ మేరుతంత్రేచ కాలచండీశ్వరీమతే;
శాకినీ డాకినీ తంత్రే ఐంద్రేను గ్రహనిగ్రహే;
కాళికే శిల్పి తంత్రేచ క్రియా కాలగుణోత్తరే;
హరి మేఖలకే గ్రంధే యింద్రజాలే రసార్ణవే,
అధర్వణే మహావేదే చార్వాకే గరుడేపిచ;
ఇత్యేవ మాగమోక్తంచ వక్త్రా ద్వక్త్రేణ యచ్ఛ్రుతమ్,
తత్సర్వంచ సమాకృష్య గుద్ధా దస్మాదవోదరాత్;
సాయకానాం చితార్థాయ మన్త్రఖండ మిహోచ్యతే,
వశ్య మాకర్షణం స్తంభం మోహ ముచ్చాట మారణమ్;
విద్వేషం వ్యాధికరణం పశు సర్వార్థ నాశనమ్,
కౌతుకం చేంద్రజాలంచ యక్షిణీ మంత్రసాధనమ్;
దివ్యమదృశ్యం......ఘుకభేదకస్వంచ మృత సంజీవిసార్థకమ్,
తథా కచ్ఛపుటం తంత్రం సాంగోపాంగం అనేకథా;

*　　*　　*　　* ”

ఇతి సిద్ధనాగార్జునవిరచితే కచ్ఛపుటే .....పటలః —

ఇందు పేర్కొనిన గ్రంథములు హరిమేఖల ఇత్యాదులు ఇప్పుడు మనకు లభించుటలేదు.

4. ఆరోగ్య మంజరి:—

ఇది నాగార్జునరచిత మని రసరత్నాకరమునుండి తెలియుచున్నది. గాని పుస్తకముగాని వివరములుగాని తెలియవు.

5. యోగసారము:—

ఇట్టి గ్రంథము నాగార్జున విరచిత మని నేపాల్ కేటలాగువలన దెలియుచున్నది.

"ఇతి నాగార్జున విరచితే యోగసారే"

యోగసారమను గ్రంథము వంగసేనయందు ఉదాహరింపబడియున్నది. అది యోగరత్నావళి యను గ్రంథమగునని కొందరు అనుమానించిరి. 'నేపాల్ కేటలాగున' యోగసారమనుపేర గ్రంథము ఏతత్కర్తృకము గలదు కావున పై అనుమానమునకు అవకాశముండదు.

6. రతిశాస్త్రము.:—

ఈ గ్రంథము నాగార్జుననకును, తుండకిని సంవాదరూపమున నున్నది. కామశాస్త్ర విషయిక గ్రంథము.

మొదట:—

సిద్ధనాగార్జునో నామ పురాసీత్ తాపసో మహాన్;
శాంతో దాంతో జితాత్మా చ నియతః ప్రయతః శుచిః,

చివర:—

ఇతి తే కథితం విప్ర, యత్ పృష్టం తాపసేశ్వరః;
శృత్వా చైనం విచార్యాయ రతిశాస్త్రే జ్ఞానీభవ.

గద్య:—

ఇతి శ్రీ సిద్ధనాగార్జున విరచితే రతిరమణాఖ్యే రతిశాస్త్రే నాగార్జున కుండీసంవాదే నారీజాతి రస్త్రీతిసాధనోపాయ నామక ఏకాదశ పాద స్సమాప్తః ఇతి రతిశాస్త్రస్సమాప్తః"

8. రసకచ్ఛపుటము:—

ఇందు రసాదులశుద్ధులు, రసప్రయోగములు, ఇతరౌషధముల యోగములు గలవు. ఇందు భారద్వాజ గోత్రుడగు గన్ని రాజునుగూర్చియు, వైఖానససూత్రముల గూర్చియు ప్రశంస కలదు. గ్రంథకర్త పరిశీలించిన ఇతర గ్రంథములనామములు పేర్కొనియున్నాడు. ఈగ్రంథము చెన్నపురి ప్రాచ్యలిఖిత పుస్తకాలయమున గలదు:—

గ్రంథారంభము:—

జగన్మంగలం సర్వవిద్యాగణేశమ్
మహాభూషితం రక్తసిందూరవర్ణమ్;
జగద్విఘ్ననిఘ్నం తమానందపూర్ణమ్
జగన్మోహనం సర్వవిద్యాస్వరూపమ్.

*　　*　　*　　*

హంసాసన సమారూఢం పమరీం కామరూపిణీమ్,
త్రైలోక్య వరదాం దేవీం శారదీం చాదియోగినీమ్;
ఆమ్నాయో జగదారాధ్య శక్తవి(న్) బ్రహ్మాదికృతీమ్,
యః సిద్ధాత్మ మదేవాయ్యం తం గురుం జ్ఞానదర్శనమ్;
తా— ధన్వంతరివ్యాసం పీయూషం పారదం శుభమ్.
న్యాలీ నాగార్జునం చైవ గోవిన్దం లోకనాయకమ్,
నీరజం రసరాజం చ రసస త్త్వం రసార్ణవమ్;
రసేన్ద్రం మంగళం చైవ రససిద్ధం రసామృతమ్,
భవానీసుతసోమంచ కాకచండీశ్వరీ మతమ్;
రసరత్నాకరాదీంశ్చ స్వచ్ఛందం చర్పటీమతమ్,
జిసేంద్రస్యామృతం రాజ మృగాంక రసదీపికామ్;
.........రసశాస్త్రాణి దృష్ట్వా లోకహితాయవై,
భారద్వాజ సముత్పన్న గోత్రా ద్విజవర స్సుధీః;
పన్నిరాజో భువఖ్యాతో వైఖానస పదాంకితః,
తస్య రాజ స్సత్యవాదీ దేవ ద్విజపరాయణః;
రసరాజవిధిం వక్ష్యే నాగేశే స్సర్వసిద్ధిదమ్,
వాపీకూప తటాకానాం వివరం గోతమ స్తకే;
కవాటకన్దరం చైవ భూమి భాసిరమ స్తకే,
అష్టస్థానాని సూతాని దోషస్థాన మితి స్మృతమ్;
సకలం "కం యథా సూతో నిమ్మలం" కో యథా పునః,
నమోస్తు సుత రాజాయ యేన వ్యాప్తం జగత్త్రియమ్;

*　　*　　*　　*

ఇంద్రగోపనిభం కాంతం సరసం రుధిరం రథా,
క్రామం యేన జానీతే శ్రీప స్తస్య నిరర్థకమ్.

గద్య:—

ఇతి నాగార్జున విరచితే రసకచ్ఛపుటే ఘోటబంధసుకటికా క్రియ, జలూకాబంధకాది సర్వపాషాణలోహ రత్నమారణం నామ అష్టమః పరిచ్ఛేదః.

9. సిద్ధనాగార్జునీయమ్.

ఇది, మధ్యపరగణాల, బేరార్ కేటలాగులో ఉదహరింపబడియున్నది. నం. 6464.

సిద్ధనాగార్జునుని పేర్కొనిన ఇతర గ్రంథకర్తలు:-

వ్యాఖ్యామధుకోశము:—

"ఆరోగ్యమంజర్యాం నాగార్జున ఇత్యాహ:—
ఉద్గారోపి విశుద్ధతా ముపగతే—భక్తాదిషు
స్నిగ్ధత్వం వపనస్య సన్ధిషు రుజా కృత్వా శిరోగౌరవమ్,
మన్దా జీర్ణరసేతు లక్షణ మిదం తన్త్రాంతిరద్ధా
.........జ్వరమూర్ఛనాడిబభవేత్ సర్వామయక్షోభణమితి.

రసేంద్రచింతామణి

అథ తిర్యక్పాతనవిధిః :—

ఘటే రసం వినిక్షిప్య సజలం ఘటమన్యకమ్,
తిర్యఙ్ ముఖం ద్వయం కృత్వా తన్ముఖం రోధయేత్ సుధీః;
రసాధో జ్వాలయే దగ్నిం యావత్ సూతో జలం విశేత్,
తిర్య క్పాతన మిత్యుక్తం సిద్ధై ర్నాగార్జునాదిభిః.

ఈ క్రింది యౌషధయోగములు నాగార్జున నిర్మితములుగా, నాయుర్వేదగ్రంథములందు చెప్పబడియున్నవి.

1. నాగార్జునవర్తి.

ఇది నేత్రవ్యాధులయం దుపయోగపడును. ఈ యోగము గల శ్లోకము పాటలీపుత్రమునందు శిలాస్తంభముపైనకూడ చెక్కబడియున్నట్లు తెలియుచున్నది. ఆశ్లోకమును జూపుచున్నాను:

"త్రిఫలా వ్యోష సిద్ధార్థ యష్టీసుత్థ రసాంజనమ్,
ప్రపౌండరీకం జంతుఘ్నం లోధ్రం తామ్రం సువర్ణకః;
ప్రద్యా స్రోతాని సంమార్గ్య వర్తిః కార్యా నభోంజనా,
నాగార్జునేన లిఖితా స్తంభే పాటలిపుత్రకే."

2. చతుర్దశాంగవర్తి.
3. నాగార్జునయోగః (చ. ద.)
4. విశ్వేశ్వరరసః (ర. స. స.)
5. అభ్రవటికా (ర. ర. స.)
6. రసాభ్రవటీ (ర. ర. స.)
7. నాగార్జునాభ్రమ్ („)
8. బృహత్ప్రాణీయ భక్తగుటికా (ర. చి.)
9. మూలికాబంధనమ్ (ర. ప్ర. సు.)
10. నాగార్జునగుటికా
11. మృతసంజీవినీగుటికా
12. సిద్ధరసః
13. హరిద్రాఖండః

తిర్యక్పాతనయంత్రపద్ధతి, రసగంధకముల సంయోగముచే కజ్జలీవిధానము, నాగార్జున కల్పితము లని తెలియుచున్నది. ఈయనకుముందీ విధానము ప్రచారములో లేదు. నాగార్జున నిర్మితములైన పై యోగవివరముల దెలుపు శ్లోకములు విస్తరభీతిచే విడిచినాడను.

ఈవ్యాసము పి. సి. రే గారి 'హిందూకెమిస్ట్రీ', జి. యన్. ముఖర్జీగారి 'జర్నల్ ఆఫ్ ఆయుర్వేద' లోని వ్యాసము ఆధారము లుగాగొని వ్రాసినాను—వీరలకు కృతజ్ఞుడను.— వే. శం.

ఋగ్వేదకాలము: ఇంద్రుడు, వజ్రాయుధము

గర్భాం అప్పారావు గారు, బి. ఏ.

ఋగ్వేదమున నార్యులైదుజాతులు (పంచజనులు)గా విభజింపబడి దేవతలను పూజించుటయందును, సాంఘిక మతాచారములందును సమత్వము వహించి, వ్యవసాయమే ప్రధానవృత్తిగలవారై, గ్రామణ్యాధికారమున నుండు గ్రామములందును, రాజాధికారమున నుండు పురములందును నివసించుచు నసామాన్యనాగరికత గలవారైయున్నట్లు ఋగ్వేదము తెలుపుచున్నది. ఋగ్వేదవ్యాఖ్యాత శాయనుడు ముఖ్యజాతులు నాలుగనియు, నిషాదులు పంచములనియు చెప్పెను. కాని ఆర్యులు తమతమ గుణములబట్టియు, నభిరుచుల బట్టియు వృత్తులనవలంబించి వేరువేరుశాఖలుగా విభజింపబడిరి. వారిలో వారు సంబంధ బాంధవ్యములు జరుపుచుండెడివారు. నిజముగా నీయైదుభాగములవారు వేఱువేఱుజాతులవారు కాక భరతుడు, త్రిత్స్యువు, పూరుషు, అనువు, ద్రుహ్యువు, తుర్వసు అనునైదుగురి వంశములవారని చెప్పవచ్చును. వీరు కాక వేరుమతాచారములు గల అసురులు, దాసులు, దస్యులు, అనువారుకూడ నాకాలములో నుండెడివారు. వీరనాగరికులు. వీరును గాక సప్తసింధు ప్రాంతముల మోటువారగు ప్రజలు నివసించుచు నాగరికులగు నార్యుల గ్రామములపై బడి దోచుకొనెడి వారును గలరు. ఆర్యులీప్రాంతముల నాక్రమింపక మున్నే వీరచ్చట నుండెడివారు. ఆర్యుల జ్ఞానోదయముచే నీదస్యుతమము తరుమబడినది.

వీరు పై విషయములబట్టి పశ్చిమమున గాంధారము వఱకు, నుత్తరమున కాశ్మీరము, బాక్ట్రియాలవరకును వ్యాపించియుండు సప్తసింధు ప్రదేశమందలి పూర్వనివాసులని స్పష్టమగుచున్నది. మనుజుడు వానరరూపములనుండి కొంత విముక్తి చెందిన కాలమునుండియు నార్యులు సప్తసింధు నివాసులై యుండిరి. ఆర్యులు జ్ఞానవంతులై యున్నతదశకు రాకముందు వారు దారువులను, శిలలను, అస్థులను ఆయుధములుగా ప్రయోగించెడు వివిధకాలావస్థల నిచ్చటనే పొందిరని చెప్పవచ్చును. ఇదియే నిజమైనయెడ ఋగ్వేదమునం దీ యవస్థలగూర్చి కొంతవఱకు చెప్పబడియుండక పోదు. కావున దద్విషయముగూర్చి విచారింతము.

ఆర్యులయాయుధములు-దారుశిలాస్థినిర్మితములు

మొదట మనుజుడు మాంసభక్షకుడు కాడు. ఆయుధము లెఱుగని కాలమున సులభసాధ్యములగు ఫలపర్ణకందమూలములు మనుజుడాహారముగా గ్రహించుట స్వభావము. దుంపలు త్రవ్వుటకు సూదిగల కఱ్ఱలు వాడబడుచుండెను. ఇవి మన్నికగలవి కాకపోవుటచే సూదిరాళ్లందుల కుపయోగింపబడుచుండెను. అప్పటి మనుజులు తేనెపట్టులనుగూడ గ్రహించి తేనె నాహారముగా నుపయోగించుట సైజము. మొదట మనుజుడు శాకాహారి యయినను జనసంఖ్య హెచ్చుటచే గ్రమక్రమముగా కందమూలాదులు చాలక మనుజుడు జంతుమాంసభక్షణముకూడ నవలంబించెను. జంతుసంహారమునకు దగిన యాయుధములు చూడవలసివచ్చెను. ఇందునిమిత్తమే శాఖాకాండమునో, లేక యేరాతినో యుపయోగించుచుండెను. శాఖాకాండము మన్నిక లేకపోవుట రాతినిగాని, యెముకనుగాని యాయుధముగా నుపయోగించుట మేలని యెంచెను. పశువులయొక్కయు, దుప్పులయొక్కయు కొమ్ములు సూదిగా నుండుటచే నాయుధములుగా నవి యనువుపడుచుండెను. ఈ యెముకల ననుపుదనమే రాతి యాయుధములు చేయుటయందు నేర్పరితనము కల్పించెను. రాళ్ల నుపయోగించు నవస్థనుండి ఎముకల నుపయోగించునవస్థకు వచ్చుసరికి వేయిసంవత్సరములు పట్టెను. ఈయస్థిప్రయోజనమువలన నార్యులప్పటికి పశువులు, గుఱ్ఱములు పెంచుచు వ్యవసాయము ప్రారంభించిరని తెలియవచ్చుచున్నది. వ్యవసాయప్రారంభము వీరి సంచారజీవనమునుండి స్థిరజీవనమునకు మార్పు చూపుచున్నది. కాని అప్పటికిని మనుజుడు పశువులను బెంచుచు, వేటకుక్కలను వెంట బెట్టుకొనుచు, తన యాయుధములతో జంతుసంహారము చేయుచు సంచారజీవనము చేయుచుండెను.

ఇంద్రుని వజ్రము ప్రథమమున ఱాతితోను, తరువాత ఎముకతోను జేయబడినది. వృత్రాసురుని జంపిన యింద్రుని వజ్రాయుధము శిలాస్థి నిర్మితమని ఋగ్వేదము చెప్పుచున్నది. ఆకాలపు జనులు తాము ధరించెడు నాయుధములే తమ దేవతలచే ధరింపజేయుట స్వభావము. దేవేంద్రుడు ధరించిన యాయుధమును బట్టి అప్పటి యార్యులనాగరికత తేటపడుచున్నది.

ఋగ్వేదమున 'పరశు'వనుమాట గొడ్డుపు ప్రక్కయెముక కర్థ మిచ్చుచున్నది. దాని యంచులు వాడిగా నుండుటచే ఖడ్గముగా వాడ బడుచుండెను. మొదట కుశతృణమును కోయు కొడవలిగాను, తరువాత యుద్ధమందు ఖడ్గముగాను నిది వాడబడుచుండెను.

ఇనుముయొక్క యుపయోగము తెలిసిన తరువాత నీయశ్వ పరశురూపమున నినుముతో నాయుధములు తయారుచేయబడుచుం డెను. దధీచియెముకతో నింద్రుని వజ్రాయుధము తయారగునట్లు ఋగ్వేదమున జెప్పబడెను. మఱియు దధీచియెముకలనే వృత్రుని జంపు టకు తొంబదితొమ్మిది పర్యాయము లింద్రు డుపయోగించినట్లు చెప్ప బడినది. త్వష్టృసాహాయ్యమున నీయాయుధ మింద్రునికి లభ్యమైనది. ఈవజ్రాయుధమే యుద్ధము చేయునపుడు కలిగిన తళతళలవలన బంగారు మయముగాను, ఇనుముతో జేయబడినదిగాను వర్ణింపబడినది. ఇది ఒక్కొకమారు చతుష్కోణములు గలదిగాను, నింకొక్కమారు శతకోటి గాను, సహస్రకోటిగాను వర్ణితమైనది. ఋగ్వేదకాలమునాటి కినుము మున్నగులోహము లుపయోగమం దున్నప్పటికి నంతకు పూర్వ మున్న యాయుధముల వృత్తాంత మిందువలన తెల్లమగుచున్నది. దధీచి ప్రజల సౌఖ్యమునకు యజ్ఞములు చేసి తానే త్వష్టను ప్రేరేపించి వృత్రాసుర వధకై తనయెముక నింద్రుని కాయుధముగా నొసగుమని స్వార్థత్యా గము చూపెను. ఈతడే మొదటియజ్ఞమును చేసినవాడు. ఈతనిగూర్చి ఋగ్వేదమున నొక చిన్నకథ కలదు. దధీచి యింద్రునికి ప్రవర్గ్యవైద్య మధువైద్యము నేర్పెను. ఇంకెవ్వరికి నీవిద్య నేర్పరాదని యింద్రుడు కోరినప్పటికి దధీచి యావిద్య నశ్వినీదేవతలకు నేర్పెను. అందుచే నిం ద్రుడు కోపగించి దధీచిని సంహరింప నెంచగా నశ్వినీదేవత లతనిని రక్షించుటకు దధీచిశిరము నశ్వశిరస్సు ఆకారముకలదిగామార్చిరి. అయిన నింద్రుడు కురుక్షేత్రమందున్న శర్యణావతి సరోవరతీరమున నాతనిశిరము తెగగొట్టెను. ఈకథ దధీచియెముకలనుండి యింద్రుని వజ్రాయుధము చేయబడినదని తెలుపుచున్నది. దధీచియనునది యొక్కగుఱ్ఱమనియు, గుఱ్ఱముయొక్క యెముకలనుండి యార్యులాయుధములు తయారుచేసి కొనిరనియు నిందువలన గ్రహింపనగును. సప్తసింధు ప్రాంతమున నప్ప టికిగల పెద్దజంతువు గుఱ్ఱమేయనియు చెప్పవచ్చును. అందుచేతనే సిం ధుదేశ సంబంధమగు సైంధవపదము ముఖ్యజంతువగు గుఱ్ఱమునకు రూఢి యైనది. వజ్రపదము కఠినమగుజాతికి నొకప్పు డుపయోగింపబడుటచే నింద్రుని వజ్రాయుధము జాతిచేగూడ చేయబడియుండును. ఇందుకు దృష్టాంతముగా,

"ఓ ఇంద్రా! ఓసోమా! మీయాయుధముల నాకసమునుండి విసరుడు. నాశము లేనివియు, తీవ్రాగ్ని సదృశములునగు మీజాతియా యుధములచే రాక్షసుల బొడువుడు. మారుమాటాడనీక సాగనంపుడు" అని ఋగ్వేదమున జెప్పబడినది. ఇంద్రాయుధమునకు నశ్మమనుపదము ప్రయోగింపబడెను. అశ్మమనగా ఱాయి. అందే యొకచో శృంగము మొనయందు గల బాణము చెప్పబడెను. దీనినిబట్టి యార్యుల యాయు ధములు ఱాళ్లతోడ, నెముకలతోడ జేయబడెనని స్పష్టమగుచున్నది. ఋగ్వేదమందు దధిక్రమను నొకదివ్యాశ్వము పేర్కొనబడెను. దధీచి యను పదము దానిరూపాంతరమయి యుండును. దధీచియనునది యొక గుఱ్ఱము కాని, లేక యశ్వరూపము నొందిన దధీచిమహర్షి కాని కావలెను. ఎట్లయిన నార్యు లెఱిగిన పెద్దజంతువగు గుఱ్ఱపు టెముక లతో నాయుధములు తయారుచేయుచుండిరి. దధీచికథ కురుక్షేత్రము నకు సంబంధించిన దగుటచే నీనవీనాస్థియుగము సప్తసింధు ప్రాంతము ననే ప్రారంభమైనది.

తరువాత నింద్రుని వజ్రాయుధము హిరణ్మయమనియు, హరి ద్వర్ణము కలదనియు, నినుముచే జేయబడెననియు ఋగ్వేదము నుడువు చున్నది. దానిని ఝుళిపించునపుడా యాకాంతులచే నొప్పుచుండెనని యూహించినను, ఆర్యులు కాంచనము, తామ్రము, కాంస్యము, అయస్సు మున్నగు లోహములు కాలానుక్రమమున దెలిసికొని వాని నుపయోగిం చుచు నాగరికతయం దభివృద్ధి గాంచుచుండినట్లు తెలియుచున్నది. ఇంద్రాయుధమును గురించి జాగ్రత్తగా తెలిసికొనినయెడ నార్యుల జ్ఞానాభివృద్ధియు, నాగరికతయు తెలియగలవు.

ఋగ్వేదమున నింద్రునికిగల ప్రాముఖ్యస్థాన మార్యులనాగరికత యం దింకొక విషయమును వెల్లడిచేయుచున్నది. ఆది మనుజుడు పూజించిన ద్యావాపృథ్వీ మిత్రావరుణాంసభాగార్యమణదక్షప్రజా పతులగు దేవతలలో నింద్రుడు చేరలేదు. మిత్రావరుణులు జ్యేష్ఠతము లని ఋగ్వేదము తెలుపుచున్నది. ఇంద్రుడు చాలకనిష్ఠుడును, మానవుల వలెనే తలిదండ్రులు కలవాడునునై యున్నాడు. "మహాబలుడగు దేవుడు మహాబలుడగు కుమారుని బుట్టించెను. వీరమాత యాతని గాంచె" నని యింద్రునిగూర్చి ఋగ్వేదము చెప్పుచున్నది. ద్యావాపృథ్వులు దివ్యజనకులని చెప్పబడిరి. వీరే యింద్రుని జనకులని చెప్పవచ్చును. ఋగ్వేదమున నొకచో నదితి యెనమండ్రు కుమారుల గనెననియు, నం దేడుగురు దివ్యులు, నమర్త్యులు ననియు, నెనిమిదవవాడు మర్త్యులవలె జన్మ ములొందునట్లు విడువబడె ననియు చెప్పబడినది. ఆయేడుగురిలో నిం ద్రుడుకూడ చేరి దేవాదిత్యనామమున బరగుచుండెను. ఋగ్వేదపూర్వ భాగమున నాదిత్యు లారుగురే చెప్పబడిరి. అం దింద్రుడు చేరలేదు. దీని బట్టి యింద్రు డాదిత్యులలో నిటీవల జేర్పబడెనని స్పష్టమగుచున్నది. అదితికశ్యపు లీయాదిత్యులకు జనకులు. ద్యావాపృథ్వులే యీఅదితి కశ్యపులు. ఇంద్రుడు జనించినవెంటనే స్తన్యపాన మొనర్పక సోమ పానము చేసెను. అందుచే నింద్రుని జననమునకు ముందే సోమపానము ప్రచారమం దుండెనని చెప్పవచ్చును.

ఇంద్రుని జననమునకు గారణ మేమి? మబ్బురూపమును దాల్చి వర్షమును లోబఱచుకొని యనావృష్టికి గారణభూతుడగు వృత్రుని సం హరించుటకే యింద్రుడు కల్పింపబడెను. ఇంద్రునికి వజ్రాయుధము తయారుచేసిన యగ్ని దేవుడగు త్వష్టృకుమారుడు వృత్రుడు. బ్రాహ్మ ణుడును, విశ్వరూపుడునునగు వృత్రు నా వజ్రాయుధముచేతనే యిం

ద్రుడు సంహరించెను. తనకుమారుని జంపెనని త్వష్టయు, నాతనిశిష్యులును యజ్ఞములు మాని, యింద్రుని పూజించుట మాని యతనికి బ్రియమగు సోమరస మర్పించుట వదలుకొనిరి. కొన్నాళ్లకింద్రు డాతని యనుచరుల ప్రోత్సాహమున సోమపాన మొనర్చెను. అనగా త్వష్టయొక్కయనుచరులు వృత్రాసురవధకై యిష్టపడకపోగా నింద్రానుచరులు వృత్రుని వధ కోరి యింద్రునికి యుద్ధమందు బలము కలుగునట్లు సోమపానము చేయించిరి. ఇదియే యార్యులందు రెండు తెగలకు ద్వైధీభావము కలుగుటకు ముఖ్యకారణము. అయిన నీవైరుధ్యమునకు ముఖ్యకారణమేమి ?

వృత్తిభేదము—మండువేసవిదినములు గతించిన తరువాత వర్షాకాల ప్రారంభమున నాకసమున నావరించిన మేఘసముదాయమునే వృత్రాసురునిగా బరిగణించుచుండిరి. ఈకారణముననే వృత్రాసురుడు విశ్వరూపుడని చెప్పబడెను. పశువుల బెంచుచు చరజీవన మొనర్చు పూర్వార్యులవంటి జనులకు వేసగిని మలమల మాడియుండు మైదానములకును, కొండచరియలకును పశువులను మేప ననువుపడనందున వర్షాగమమునకై యెదురుచూచుచుండుట నైజము. సూర్యు నొక్కొకమారు మఱుగుపఱచి చల్లని నీటిని వర్షించు తమ పశువులకు తగిన పచ్చికను, పర్ణములను వృద్ధిచేసిన మేఘములు వారి కాహ్లాదకరములు. ఋగ్వేదమున మేఘమునకు గోత్రమను పేరు గలదు. (గాః త్రాయతీతి గోత్ర—అనగా గోవులను రక్షించునది.) ఆర్యులు స్థిరగృహములులేక గోపాలురై చరజీవనము చేయుచుండునపుడు గ్రీష్మానంతరమున వర్ష మొసంగు మేఘదర్శనము కాగానే యుత్సాహపూరితులై, యావర్షాకాలమును గౌరవించుటకై మధుసోమద్రాక్షారస సమర్పణలతో నుత్సవములు సలుపుచు వృత్రు నారాధించుచుండిరి. వృత్రునకే యీపదార్థములు సమర్పింపబడుటచే నాతడు దేవాసురగురువుగా పరిగణింపబడి వర్షాకాలము మూడుమాసములు నెక్కుడారాధింపబడుచుండెను. ఏకత ద్వైత త్రైతనులను మువ్వురిమూడుమాసముల కధిదేవతలు. మూడవవాడగు త్రైతనుడు కుంభవృష్టిగా వర్షము కురిపించుచుండెను. చరజీవనము చేయుచున్నంతవరకు నార్యులు వృత్రునియందు గౌరవమే కాని యనూయ యెన్నడు చూపలేదు. ఋగ్వేదము నాటి పంచజనార్యజాతులలోని కొందరు వ్యవసాయ మవలంబించి సస్యములపొంత పాకలు వేసికొని స్థిరవాస మేర్పరచుకొనినపుడు అస్థిరమును, నిరాధారమునగు జీవనమార్గములగు ఫలకందమూలసంగ్రహణము కన్నను, మృగయాలబ్ధమగు మాంసముకన్నను, పశుక్షీరములకన్నను వ్యవసాయఫలమే మేలనితలచిరి. అపుడు వారిదృష్టిపథ మింకొకవిధమున మారెను. వ్యవసాయము జయప్రదముగా జరుగుటకు సకాలవర్ష మావశ్యకము. కాని వర్షములు సకాలమున పడుటలేదు. అందుచే వారు మేఘములు వర్షము విడువక తమదుస్థితికి కారణము లగుచున్నవని వారు మేఘముల ననూయతో జూచెడివారు. మేఘరూపుడగు వృత్రుడే తమ్ము బాధించు తలంపుతో నిట్లు వర్షబంధనము చేయుచున్నాడని యాతని దౌష్ట్యమును గర్హించిరి. అందుచే ననితవర్ణుడును, మాయావియునగు వృత్రునిదుశ్చేష్టితములను నిర్మూలము చేయుటయే కాక యాతని సంహరించి యాతనిచే నిబద్ధమైన వర్షమును, నాచ్ఛాదింపబడియున్న సూర్యుని విముక్తిచేయ సమర్థుడగు దేవునిసాయమును గాంక్షించువారైరి. తనవజ్రాయుధముచే మేఘమును తుత్తునియలుచేసి వర్షధారలను వెడలగ్రక్కింపగలిగిన యింద్రుడు వీరికి దేవుడయ్యెను.

నిదాఘాంతమున కొంతకాలమువరకు, ప్రతిమనఃజూడును భూమి చల్లబడుటకై వర్షమున కెదురుచూచుచున్నపుడు మేఘము లేర్పడి సమూహముగా నాకసమున కూడుచుండుట తప్ప వర్షబిందుపతనము చూపట్టదు. ప్రత్యద్భుత విషయమునందు నేదేనొక దేవత్వము కాని, సర్వశక్తిత్వము కాని యారోపించు వేదకాలము నాటియార్యుల కిట్లు వర్షము సకాలమున పడకుండుట కేదేనొక రాక్షస మాయ కారణమని యూహించుట వింతకాదు. ఈమాయకు కారణము వృత్రుడని యూహించిరి. అతని సంహరించుటకు తగినవాడు వజ్రాయుధధారియగు నింద్రుడే యని తలంచిరి. మేఘగర్జితములును, మెఱుపులును వీరిద్దఱికి జరిగిన యుద్ధమందు పుట్టినధ్వనులుగాను, ఖడ్గకాంతులుగాను నూహింపబడినవి.

కాని వృత్రుడు సులభసాధ్యుడు కాడు. వజ్రప్రహారముల దప్పించుకొనుచు యుద్ధము చాలకాలము చేయుచుండెను. కావున కర్షకులింద్రుడు హెచ్చరికతో యుద్ధము చేయలేదని తలంచి యాతని కుత్సాహమును, బలమును గలిగించుటకై సోమయజ్ఞములు చేయుచుండిరి. కావున సోమయజ్ఞ మింద్రుని సంతృప్తిపఱచుటకై ప్రారంభింపబడినది. ఈసోమయజ్ఞము లొక్కవర్షకాలముననే కాక సోమరసమూలమున నింద్రునికి శక్తి గలిగి శత్రునితో పోరాడగలుగుటకు తదితరకాలములందుగూడ జేయబడుచుండెను. ఈసత్రయాగములు ప్రథమమున వర్షాగమార్థమై చేయబడుటచే కామార్థములని చెప్పవచ్చును. యుద్ధములో నింద్రునికి మరుత్తులు, పర్జన్యుడు, బృహస్పతి, విష్ణు, త్రైతనుడు మున్నగువారలు తోడ్పడుచుండిరి.

త్రైతనుడు, పర్జన్యుడు వీరింద్రునికి పూర్వులు. త్రైతనుడు వర్షాధిదేవతలలో ప్రథముడు. వర్షాకాలము మూడవనెలలో కుంభవృష్టి కురిపించుచుండెను. గ్రీకుదేవతలలోకూడ సముద్రమును, మరుత్తులను తన యాజ్ఞలో నుంచగలిగిన ట్రైటననునొక సముద్రస్వామి కలడు. కనుక నార్యులలో మొదటి వర్షాధిదేవత త్రైతనుడు. కాని ఋగ్వేదమున నీతడింద్రుని యాజ్ఞకులోనై యున్నట్లు కన్పట్టుచున్నది. పర్జన్యుడొకడు మొదటి వర్షాధిదేవతవలె జూపట్టుచున్నాడు. నార్సుసారస్వతమున ఫయుర్జిన్ (Fiorgyn) అనుపద ముఱు మనునర్థ మిచ్చునది కలదు. ఋగ్వేదమునకూడ పర్జన్యపదము మొదట వర్షమేఘమునకును, క్రమముగా వర్షాధిదేవతకును చెందియుండెను.

ఉరుములు, మెఱుపులు, మరుత్తులు—వీనిసాయమున పర్జన్యుడు వర్షము కురిపించుచుండెను. అందుచే నీతని వర్షాధిదేవతగా నార్యులు చూచుచుండిరి. ఆర్యులు చరజీవనము చేయునపుడే యీతని సాయ మవసరమై యుండెను. ఆర్యులు స్థిరజీవనము చేయునపుడు సకాల వర్షము, గోసస్యసంరక్షణ యవసరములయ్యెను. సకాలవర్షమునకై వృత్రుని సంహరించువాడును, దస్యులను, రాక్షసులను పారదోలువాడునునగు నింద్రుడే పిదప వారికి పూజనీయు డయ్యెను. ఈ కారణమున నింద్రుడు త్రైతను పర్జన్యుల నధిగమించెను. పై విషయముల బట్టి వృత్రుని నార్యులలో నొకశాఖవా రసూయతో జూచుటకును, నింకొకరు వృత్రాసుర సంహారమును జేసిన యింద్రునినిందించుటకును గల కారణములను సులభముగా గ్రహింపగలుగుదుము.

వృత్రుడు దేవతలలోనివాడు. ఇతడు వర్షము నిచ్చువాడు. గోవుల పెంచుకొని జీవనము చేయు నార్యులకు పచ్చిక వృద్ధి కలిగించునంత వర్ష మప్పుడప్పుడు పడిన చాలును. స్థిరజీవనము చేయు కర్షకులగు నార్యుల కట్టి వర్షము చాలదు. కావున మొదటి తెగవారు వృత్రుని దేవునిగా భావించిరి. రెండవ తెగవా రాతడు తమకు సకాలవర్షము రాకుండ నడ్డగించుచున్నాడని యాతని రాక్షసునిగా బరిగణించిరి. ఈ ద్వంద్వభావమే ద్వంద్వప్రభుత్వమునకు మూలమయ్యెను. మతవిషయములందును ద్వంద్వము కలిగెను. కారణములు తుదముట్టినను క్రమముగా వారిలో వైషమ్యము వృద్ధియై యొక తెగవారు దేశమువిడుచుటకూడ సంభవించెను. “ఇంద్రా! దేవైకుడగు వృత్రుడు నీవజ్రఘాతమును ప్రతిహతము చేసినపుడు నీ వశ్వవాలమువలె భయంకరుడ వైతివి” అని ఋగ్వేదమున చెప్పబడినది. దేవశబ్దము ‘దివ్ to shine-ప్రకాశించుట” అను ధాతువునుండి కలిగినది. వృత్రుడు నీలమేఘ రూపమున నున్నను మెఱుపురూపమున మేఘాంతర్గతుడయి యుండి ప్రకాశవంతు డగుటచే దేవతగా పరిగణింపబడెను.

ఇంద్రుని పారసీకులు రాక్షసునిగా బరిగణించిరి. అభిప్రాయభేదము కలిగి సప్తసింధు ప్రాంతములు వీడి పడమరగా పారసీకమునకుగు ప్రదేశములకు బోయిన యార్యు లింకను చరజీవనమే చేయుచుండిరి. వా రింకను కర్షకులు కాలేదు. అందుచే వారు వృత్రునే పూజించి యింద్రుని నసూయతో జూచిరి. వృత్రుని జంపుటకై యింద్రునికి బలము కలిగించిన సోమరసమును వారు నిరసించిరి. కర్షకులైన తరువాత వీరును వృత్రుని నిందించి యాతని వర్షాధిదేవతయగు త్రిష్ట్రియను వానిచే జంపించిరి. పిదప నీదేవతకు వృత్రఘ్నుడను పేరు కలిగెను. అయినను పూర్వము సప్తసింధుప్రాంతమున నున్నపుడు వైరమేర్పడిన శాఖతో గలిసినో యాశాఖకు దేవుడగు నింద్రుని రాక్షసునిగానే వారు పరిగణించిరి.

ఇంద్రునికిపూర్వము వరుణు డొక డార్యదేవతలలో నున్నతపదవి నాక్రమించియుండెను. ఇతనికి మిత్రునితో నెక్కుడు సంబంధముండెడిది. మిత్రావరుణులు వరుసగా నహోరాత్రముల కధిదేవతలు. వరుణశబ్దము ‘వృ to cover—కప్పు’ అను ధాతువునుండి కలిగినది. చీకటిలో సర్వ ప్రపంచకము కప్పబడియుండును. భూమికి పైకప్పుగా నుండు నాకాశము, భూమ్యాకాశముల గప్పెడి చీకటి, ఆకసమును కప్పు మేఘములు, సముద్రము నావరించియున్న జలములు-వీని కన్నిటికి వరుణశబ్ద మన్వయించి యుండుటచే వరుణుడు సర్వాత్మకుడనియు, సర్వప్రపంచపరిపాలకుడనియు చెప్పబడి సమ్రాడ్బిరుదము వహించెను. వరుణుడు భూమ్యాకాశములకు ప్రభువు. ఆతడు సూర్యుని సృజించెను. మరుత్తుల పుట్టించెను. నదీజల ప్రవాహము లతని యాజ్ఞయందుండెడివి. అతడు తరువాత సముద్రాధిపతియని చెప్పబడెను. జలపృథ్వ్యాకాశములకు ప్రభువయి యొప్పుచుండెను. కాని యార్యులు కర్షకులయిన తరువాత వృత్రుని బాధ నీతడుకూడ తొలగింపలేదని తలచి పర్జన్యునివలె నీతనిగూడ నార్యులు క్రమక్రమముగా విడిచి వృత్రారియగు నింద్రునే తమప్రభువుగా నెన్నుకొనిరి. ఇట్లే యింద్రు డందఱ నధిగమించి యష్ట దిక్పాలాధిపతి యయ్యెను.

శాస్త్రజ్ఞుల జీవితములు

వి. వి. యస్. ఆరాధ్య గారు

ఆంధ్రమున నింతవరకు మాననీయులగు పండితుల అమూల్యపరిశోధనఫలితముగా కొన్ని జీవితచరిత్రములు వెలువడినవి. అవియు కొంతమందికవులవి, రాజులవి మాత్రమే. కాని జాతియొక్క ఉద్ధారకులనదగుశాస్త్రజ్ఞులవికావు. ఏదేశమైనను శాస్త్రములు లేనిదే అభివృద్ధిలోనికి రాజాలదు గాన కవులు మొదలగువారి జీవితములతోపాటు శాస్త్రజ్ఞులచరిత్రగూడ పరిశోధించి ప్రకటించి వారియందలి కృతజ్ఞతను జూపుట మనవిధి. జోతిష్య, గణితాది శాస్త్రములగూర్చి తెలుసుకొనుట అవసరమే యైనను వాటిని తజ్ఞులకు వదలి నాయథాశక్తి వైద్యుల జీవితమును గూర్చి వ్రాయప్రయత్నించెదను.

ఆయుర్వేదము నెంతమంది ప్రచారము చేసినను, ఎందరెన్ని సంహితల వ్రాసినను, మన కన్నియు కరవై పోయినవి. కొన్ని విప్లవముల వలనను, కొన్ని మన అజాగ్రత్త ఫలితమైన క్రిమిభక్షణ చేతను నశించినవి. పోగా మిగిలినవైనను సమగ్రముగా దొరకలేదు. ఐనను ఉన్నంతవరకే తృప్తిచెందుటకు మనము ఇతరతరములనుంచియు నేర్చితిమి గాన ఉన్న వాటిసహాయముతోనే ప్రకృతవిషయమునకు గడంగుదము.

ఆంధ్రభాష - ఆయుర్వేదము

పోగా మిగిలిన గ్రంథములైనను ఆంధ్రభాషయందు పూర్తిగా లేవు. ప్రస్తుత మింతవరకు అచ్చుపడి ప్రచారములోనున్న ముఖ్యగ్రంథములు:

i చరక—సూత్ర, చికిత్సలు.

ii. సుశ్రుత—శారీర—కల్ప.

iii వాగ్భటం—శారీరం వినా మిగిలినస్థానములు.

iv. మాధవనిదానం

v. శార్ఙ్గధర.

vi. చక్రదత్త.

vii. రసరత్నసముచ్చయం (ప్రథమభాగం).

viii. ధన్వంతరి నిఘంటువు—మొదలగునవి మాత్రమేగదా. ఇంకను కొన్నిటికి గోపాలాచార్యు వంటి మహనీయులచేత వ్యాఖ్యలు వ్రాసి యుంచబడినను మన దురదృష్టవశముచే అవియు మూలల మూల్గవలసినదే గాని మన కందు భాగ్యమబ్బలేదుగదా! ఇక ముందెటు లుండునో?

స్వతంత్ర రచన

ఇక స్వతంత్ర గ్రంథము లన్ననో, (సంగ్రహములు) ఏబసవరాజీయమో, చింతామణియో తప్ప పైన మందునకైనను కనుపింపవుగదా! నాగార్జున సిద్ధునిగూడ కొందరి మతానుసారము ఆంధ్రులలో కల్పుచో, మన కింకను కొన్ని రసగ్రంథములు మొదలగునవి లెక్కకు దొరకును గాని దృష్టికగోచరములే.

అనువాదములు - వ్యాఖ్యలు

ఆంధ్రానువాదము లేమైన నున్నవని సంతసింతమన్నను అవియు స్వల్పమే. ఇక మన కున్నవి ఆంధ్రవ్యాఖ్యలు కొన్ని, తాత్పర్యములతో నున్నవి కొన్నియేగదా! ఇకనైనను ఏ కొంతమంది మహనీయుల దయవల్లనో ఏర్పడిన స్వల్పసంఖ్యాకములే గాని పండితులందరు ముందంజ వేసి ఆంధ్రసోదరులకు గ్రంథము లర్పింప జూచుటలేదు గదా!

దేశకాలాదులు

ఎట్టులో కష్టముల కోర్చి మనకు కొన్ని గ్రంథముల నందజేసిన భిషగ్వరులైనను, వీగోపాలాచార్యుల వారో తప్ప మిగిలినవారు గ్రంథకర్తల దేశకాలాదుల పేర్కొన శ్రద్ధవహించరైరి. ఐనను ఆయుర్వేద విశారద చావలి రామమూర్తి శాస్త్రిగారు "ఆంధ్రాయుర్వేద గ్రంథములు" అను శీర్షికతో ఆంధ్రగ్రంథకర్తలగూర్చి కొంత పేర్కొనిరి.[1] కాన నేను ప్రాచీనగ్రంథకర్తలగూర్చి వ్రాయబూనెదను. ఇట్టి స్వల్పావకాశములో అందరగూర్చి చర్చించుట సంభవము గాదు గాన ప్రధాన గ్రంథకర్తల కొందరనుగూర్చియే వ్రాసి విరమించెదను.

వేదకాలమునాటి ఆయుర్వేదప్రచారకులగు బ్రహ్మ, ధన్వంతరీ, శివుడు, దక్షప్రజాపతి, అశ్వినీదేవతలు, ఇంద్రుడు మొదలగు వారిని గూర్చి యిదమిత్థమని నిర్ణయించుటకు మన కేవిధమైన అవకాశములు లేవు. వారిగ్రంథములా అసలే లేవు గాన వారిని వదలి ప్రస్తుత మున్న

1. ఆంధ్రపత్రిక ఉగాదిసంచిక for 1921-22, p. 191-193.

గ్రంథములు, పరిత్రలు మొదలగు ఉపకరణములచే భూలోకమున ఆయుర్వేదప్రచారము చేసినవారిని గూర్చి తెలుసు కొందము.

చరకమహర్షి

వీరికి పతంజలి యనియు, గోవిందయోగియనియు నామాంతరములు. ఆశ్రమస్వీకారానంతర మున్న పేరు గోవిందయోగి[1] యనియు, శంకరాచార్యుని గురు[2] వనియు నవీనపరిశోధన ఫలితముగా కనుగొనిరి. ఈమహాత్ముడు వైద్యశాస్త్రమునందె గాక యోగశాస్త్రమునందును, వ్యాకరణశాస్త్రమునందును గూడ గ్రంథముల రచించెను. అవియె:—

i. పాతంజల యోగశాస్త్రము.

ii. పాతంజల భాష్యము (పాణినీయ అష్టాధ్యాయీభాష్యము).

చరకుడు—పతంజలియేనా?

"కఠచరకాల్లుక్" అని పాణినీయ సూత్రములయం దగపడుటచే పాణినికంటెను పూర్వుడని కొంద రభిప్రాయపడిరి. కాని యీకఠచరకులు యజుర్వేదశాఖా ప్రవర్తకులగు మహర్షులు. "యజుర్వేదస్య షడశీతి ర్భేదా భవంతి; తత్ర చరకానామద్వాదశ భేదాః: చరకా ఆహ్వరకాః, కఠాః, ప్రాచ్యకఠాః.................ఇత్యాది."

—కాత్యాయనకృత చరణవ్యూహే.

ఇందు చెప్పబడ్డ చరకుడు చాలాపూర్వుడుగాన అగ్నివేశసంహితా ప్రతిసంస్కర్తయు, పాణినీయభాష్యకర్తయునగు చరకుడు గాజాలడు.

త్రిపిటకమను చీనాదేశీయ బౌద్ధగ్రంథమున కనిష్కునకు వైద్యుడని యున్నది గావున ఈచరకుడే ప్రతిసంస్కర్తయని "లెవి"[3] యను పాశ్చాత్య పండితుని మతము. కాని యిదియు కానేరదు.

రాజతరంగిణి యను కాశ్మీర చరిత్రమున కనిష్కుడు తురుష్కరాజు[4] అనియు, 1750 సం. ల పూర్వపువాడనియు నుండుటచే చరకసంహితాకర్త యనుకొంద మన్నను, రాజ తరంగిణియందు కనిష్కుని గూర్చి చెప్పునప్పుడు చరకునిపేరుగాని, ప్రతిసంస్కర్త యనిగాని లేకుండుటచేతను ఇదియు నమ్మజాలము.

పతంజలియే

చక్రపాణిదత్తుడు:—

"పాతంజలమహాభాష్యచరకప్రతి సంస్కృతైః,
మనోవాక్కాయదోషాణాం హర్త్రే కాపతయే నమః."

(చరకటీక.)

విజ్ఞానభిక్షు:—

శ్లో. "యోగేన చిత్తస్య పదేన వాచాం
మలం శరీస్య చ వైద్యకేన,
యోఽపాకరోత్తం ప్రవరం మునీనాం
పతంజలిం ప్రాంజలి రానతోఽస్మి."

(యోగవార్తికే.)

నాగేశభట్టు తనమంజూషయందు ఆప్తలక్షణమును చరకమునుండి గ్రహించుచు "చరకే పతంజలిః" అని వ్రాసెను.

భావమిశ్రుడును చరకుడును, పతంజలియు ఒక్కరనియే వ్రాసెను.

రామభద్రదీక్షితుడు:—

"సూత్రాణి యోగశాస్త్రే వైద్యకశాస్త్రేచ సంహితామతులాం,
కృత్వాపతంజలిమునిః ప్రచారయామాస జగ దిదం త్రాతుమ్."

(పతంజలిచరిత్ర, 5 సర్గ.)

ఇంతియే కాక పాతంజలసూత్రవృత్తి మొదలగు వాటియందు భోజాదులు చెప్పుటచేతను, చరకముగూడా పాతంజలయోగసూత్రముల ననుకరించుటచేతను, యోగమును చరకములో మిక్కిలి పొగడి అదియే మోక్షద్వారమని (చ. శా. 1 అ.) చెప్పుటచేతను చరకమహర్షియే పతంజలి యని తేలినది.

జన్మ - దేశము

ఆదిశేషుడు రోగాదులచే జను లనుభవించు బాధల చూడజాలక వేదవేదాంగ విదుడగు బ్రాహ్మణునకు పుత్రుడై[5] జన్మించి, శారీరక, మానసిక రోగనాశమునకై చరక సంహితను, యోగశాస్త్రమును రచించి ప్రకటించెను. రహస్యముగా భూలోకములో వచ్చి చరించుటచే చరకుడనియు, చేతిలో పడుటచే పతంజలియనియు చెప్పెదరు.[6] తక్షశిలా మహావిద్యాలయమున విద్యగరపుటచేతను, పాంచాలదేశమున అగ్నివేశ సంహితను సంస్కరించెనని తెలియుటచేతను, పశ్చిమోత్తర వాసియని తెలియుచున్నది.

వైద్యగ్రంథరచన

i. చరకసంహిత:—

అగ్నివేశకృతమగు సంహిత నశించి సమగ్రముగా లేకపోవుటచే ఇతరభేలాది సంహితలనుండియు విషయము గ్రహించి ఒకసం

1. విద్యారణ్యకృత. శంకరవిజయం, అ. 5, శ్లో. 94, 95, 96, 97.
2. శంకరవిజయధ్వజం- గురుధ్యానం, పతంజలిని గూర్చి-శంకరుడు.
3. M. Sylvain Levi, in Jour. Asiatique, 1896, I. viii, p. 447 seq.
4. రాజతరంగిణి, 1 తరంగం.
5. భావప్రకాశం, 1 అ.
6. బౌద్ధమహాయుగం, 428 p.

హితనుగా చేసెను. అది చరకుని పేరుతోనే ప్రసిద్ధి చెందెను. ప్రస్తుతము మనకు దొరకు చరకసంహిత సంస్కరింపబడిన అగ్నివేశ సంహితయే. ఇదియు తరువాత నెన్నిమారులు సంస్కరింపబడెనో చెప్పజాలము.

రస గ్రంథ రచన

పతంజలి 1 యను పేరు రసగ్రంథముల 2 లో చెప్పబడుటచేతను, ఇంకను కొన్ని రసప్రయోగములు చరకములో 3 చెప్పబడుటచేతను రసగ్రంథ నిర్మాతగూడనని చెప్పనగును.

ఆ గ్రంథములలో:—

పాతంజల తంత్రము:

ఈగ్రంథము దొరకకపోయినను శివదాసునిచే చక్రదత్త టీక యందు కొన్ని ఉదాహరింపబడినవి. కావున రసహృదయకర్తయు ఈగోవిందయోగియే కావచ్చునేమో!

కాలము

క్రీ. పూ. 183 సం. శుంగవంశీయుడగు పుష్యమిత్రు డనురాజు (మగధదేశము) మౌర్యవంశీయుడైన బృహద్రథు డనువానిని జయించి రాజ్యము నొందెను. సాకేతపురిని జయింపజూచిన మిళిందు డనుయవనుని పారదోలెను. పతంజలి యీకాలములోనుండి అగ్నివేశ సంహితను సంస్కరించి ప్రచారముచేసెనని చెప్పవచ్చును.

i. మహాభాష్యమున చంద్రగుప్తాదులగూర్చి వ్రాసియుండుట;

ii. పుష్యమిత్రుని రాజప్రాసాదమునుగూర్చియు, అశ్వమేధ యాగమునుగూర్చియు వర్ణించుటచే సమకాలికు డనుకొనవచ్చును;

iii. రాజతరంగిణి4 యందు కాశ్మీరరాజగు అభిమన్యుని కాలమున చంద్రాచార్యుడను వైయాకరణి మహాభాష్యమును కాశ్మీరమున వ్యాప్తిచేసెనని యుండుట: అభిమన్యునికాలము క్రీ. శ. 40 సం.ల ప్రాంతము;—

ఇట్టి కారణములచే చరకుడు (పతంజలి) క్రీ. పూ. ఉండిన వాడనియు, కావున ద్విసహస్రాబ్దములకు పూర్వుడైనను కావలెననియు చెప్పనచ్చును. దీనినే భండార్కర్ 5 మొదలగు పండితు లంగీకరించిరి.

సుశ్రుతుడు

విశ్వామిత్రుని కుమారుడు క్షత్రియుడు. తన తమ్ములతో కలిసి ధన్వంతరివద్ద వైద్యవిద్య నభ్యసించుటకు వెడలి శల్యతంత్ర మభిమాన విద్యగా గ్రహించెను. సుశ్రుతమను గ్రంథమును తనపేరుతో రచించెను. కాని యిప్పుడు మనకు దొరకునది యిది కాదనియు, వేరొకటి యున్నదనియు పండితులు నిర్ణయించిరి. ఎటులైనను ఇప్పటిసుశ్రుతమందును వృద్ధసుశ్రుతమందలి విషయము చాల గలదు. అనేక శల్యతంత్రగంథముల కిదియే మూలము.

కాలనిర్ణయము

సరిగా కాలమును నిర్ణయించుట కష్టమే యైనను ఈక్రింద వ్రాయబోవు కారణములచేత 2,000 సం. పూర్వపువాడని నిర్ణయించవచ్చును:

i. క్రీ. శ. 775 సం. టర్కీలో చేరిన బాగదాద్ (Bagdad) పట్టణమున హరూన్ (Horun), మన్సూర్ (Mausun) అను కాలిపులకాలమున సంస్కృతభాషనుండియో, పార్సీభాషనుండియో అరబ్బీ భాషలోనికి తర్జుమా చేయబడియుండుట 6 ఇప్పటికిని ఇది "కితాబ్ షౌనూన్ అల్ హింద్"7 అనియు, "యిస్ర్సుద్"8 అనియు ప్రచారములో నుండుట;

1. పాతంజలతంత్రం.
2. పాతంజలేతు స్పర్శాదినాపి పాకజ్ఞాన ముక్తమ్:—
 "తావ ల్లోహం పచే ద్వైద్యో యావ ద్వస్త్రేణ పీడితమ్, సముద్రం జాయతే వ్యక్తం న నిస్సరతి సింధవః."
 శివదాసు, చక్రదత్త టీక – లోహ పాకవిధి.
3. "సర్వవ్యాధి నిబర్హణ మద్యాత్ కుష్ఠీరసకం చ నిగృహీతం." (చ. చి. 7. అ.)
 "ఏవ ఏవ చ లోహానాం ప్రయోగ స్సంప్రకీర్తితః, అనేనైవ విధానేన హేమ్నశ్చ రజతస్య చ,
 అయః ప్రకర్షకృత్ సిద్ధః ప్రయోగ స్సర్వరోగనుత్." (చ. చి. 1 అ.)
4. క్రీ. శ. 12 శతాబ్దిలో కల్హణపండితునిచే వ్రాయబడినది.
5. *vide* Mabel Duff's Chronology of Ancient India; also Gold Stucker's Panini, p. 233-4; Prof. Bhandarkar's, Indian Antiquary. pp. 298-302.
6. Charaka (English Translation) by Avinashachandra Kaviratna, Introd. p. 2. దీనినే Prof. Wilson, Dr. P. C. Roy, కవిరాజ ఉమేశచంద్రగుప్త, Dr. హార్నెల్, C. I. E. గార్లు ఆమోదించిరి.
7. బౌద్ధమహాయుగము, p. 403.
8. గణనాథసేన్ మహాశయులు"స్రుసుద్" అనియు, "హరూన్ ఉల్ రషీద్" నరపతికాలమున తర్జుమా ఆయెననియు వ్రాసిరి. (ప్రత్య. శా. p. 43.)

ii. క్రీ. శ. 5వ శతాబ్దమువాడగు వాగ్భటునిచేత తన అష్టాంగ హృదయమున:—

"ఋషిప్రణీతే ప్రీతిశ్చే న్ముక్త్వా చరక సుశ్రుతౌ,
భేడాద్యాః కిం న పఠ్యంతే తస్మాత్ గ్రాహ్యం సుభాషితమ్."
(వాగ్భట సమాప్తి.)

స్మరింపబడుట అని; అప్పటికే నాగార్జున సిద్ధునిచేత సంస్కరింపబడి యుండుట;

iii. సుప్రసిద్ధ సంస్కర్తయగు నాగార్జునాచార్యుడు యజ్ఞశ్రీ[1] శాతకర్ణి[2] యను రాజునకు సమకాలీనుడు; అనగా క్రీ. శ. 172—205 సమయములో నున్నటులు తెలియుచున్నది. అప్పటికే ఖిలమై సంస్కారమును కోరిన సుశ్రుత సంహిత క్రీ.పూ. రచింపబడి యుండవలెను;—

కావున 2,000 వత్సరములకు చాల పూర్వుడనియే చెప్పవచ్చును.

వాగ్భటాచార్యులు

ఈపేరుతో మువ్వురు గలరు:

i. అష్టాంగహృదయ, అష్టాంగ సంగ్రహకర్త.

ii. ఆయనతాత.

iii. రసరత్న సముచ్చయ గ్రంథకర్త.

Iవ వాగ్భటుడు

సింధుదేశీయుడు. తాతగారి పేరు వాగ్భటుడు, తండ్రి సింహగుప్తుడు—అని అష్టాంగసంగ్రహమున చెప్పుకొనెను.

"భిషగ్వరో వాగ్భట ఇత్యభూన్మే
పితామహో నామధరోఽస్మి యస్య,
సుతోఽభవ త్తస్య చ సింహగుప్త
స్తస్యాప్యహం సింధుషుజాతజన్మా."

అని చెప్పుటచే ఇతని పూర్వులును వైద్యులే అని తెలియుచున్నది.

కాలము

ఈవాగ్భటు డేకాలమువాడైనది నిర్ణయించుటకు సాధనములంతగా లేవు. కాని "ఇత్సింగ్" అను బౌద్ధ చైనాపండితుడు ఆయన గ్రంథమున[3] "అష్టాంగాయుర్వేద సంగ్రాహకుడు నవీనాచార్యుడు" అని వ్రాసెను. ఈబౌద్ధపరివ్రాజకుడు క్రీ. శ. 7వ శతాబ్దమున హిందూదేశమున పర్యటనముచేసెను. కాన వాగ్భటుడు 5వ శతాబ్దారంభమున నుండెనని చరిత్రజ్ఞులు నిర్ణయించిరి.

ఈక్రింది హేతువులచేతను ఇదియే నిశ్చయము:

i. సహస్రవర్ష పూర్వులగు చక్రపాణి, డల్లనాది పండితులచే వాగ్భటపాఠము గ్రహింపబడుటచే అంతకంటెను పూర్వుడై యుండవలయును.

ii. క్రీ. శ. 8వ శతాబ్దమున సింధుదేశాక్రమణము చేయబడెను. కావున సింధుదేశజుడగు వాగ్భటుడు పూర్వుడు కానిచో అష్టాంగసంగ్రహ, అష్టాంగహృదయములనంటి గ్రంథముల సమాప్తిచేయుట విప్లవసమయముల నెట్లగును? కొందరు [4]వాగ్భటుడు క్రీ. పూ. 2 శతాబ్దముల నాటివాడని చెప్పుచున్నను పై అభిప్రాయమే సర్వసమ్మతమైనది.

అష్టాంగసంగ్రహకారుడగు వాగ్భటు డితడు కాడు వేరొకడని "హార్నెల్"[5] అను పాశ్చాత్యపండితుని మతము. కాని యీరెండు గ్రంథములకు అన్నివిధముల సాదృశ్యము, పితృనామసాదృశ్యము, మతభేద మేమియు లేకుంకుట మొదలగు కారణములచే వేరని చెప్పుట కూడదు. వాగ్భటుడే అష్టాంగసంగ్రహ మను పెద్దగ్రంథమును రచించి, దానికి సంగ్రహముగా "హృదయమివ హృదయ మేతత్" రచించితినని తనగ్రంథసమాప్తియందు వివరించెను.

మతము

మతము వైదికమే. కొందరు బౌద్ధు డనెదరు గాని ప్రమాణములు లేవు. బుద్ధదేవునియందు కొంతభక్తి గలవాడుగా నుండిన నుండవచ్చును.

i. మంగళాచరణము చేయుటయందు భగవంతునిగూర్చి చేయుటచేతను;

ii. బౌద్ధదేవాలయములగు చైత్యాదులకు పోగూడదని వ్రాయుటచేతను;

iii. చికిత్సలో వైదిక మంత్రముల చెప్పుట చేసెను;—

వైదికమతావలంబియగు హిందువుడేయని చెప్పక తప్పదు.

IIవ వాగ్భటుడు

పైవాగ్భటునితాతగారనియు, భిషగ్వరుడనియు అష్టాంగసంగ్రహమున వాగ్భటాచార్యులె చెప్పెను. ఈయన వ్రాసినగ్రంథము లేవియు

1. ప్రత్యక్షశారీరం, p. 12 (సంస్కృత పీఠిక).
2. బౌద్ధమహాయుగం, p. 224.
3. Itsing's Buddhistic Practices in India (Translated by Prof. Takakusu), p. 128.
4. అష్టాంగహృదయ పీఠిక, English, by Annamoreswara Kunte, M.D.
5. *Vide* Dr. Hoernle's "Medicine of Ancient India," pt. 1, pp. 10-15.

బ్రహ్మజోస్యుల సుబ్బరావుగారు, శ్రీకృష్ణపాత్రధారి.

జానకి శకుంతలాకన్య, సినిమానటకురాలు, బొంబయి

శ్రీమతి తాడూరి రమణాబాయమ్మగారు

శ్రీమతి కే. నాగరత్నమ్మాళ్ కన్యగారు

గానరాదు. అష్టాంగసంగ్రహకర్త ఈవాగ్భటుడేయని కొందరు చెప్పెదరు గాని పైకారణములచే అట్లు గానేరదు.

I వ వాగ్భటుడు

ఈతనిచే రచింపబడినదే 'రసరత్నసముచ్చయము'.

నామ మొక్కటే యైనను భిన్నుడే. ఇతడు చాలా తరువాతివాడు.

1 సముద్రమువలెగంభీరమైనదని చెప్పుకొనిన తన అష్టాంగసంగ్రహమందే రసవిషయ మేమియు చెప్పబడక పోవుట. ప్రాచీన వాగ్భటుని కంటెను తరువాతివారగు సోమదేవ గోవిందభగవత్పాదాదుల గ్రంథములలోని విషయముల గ్రహించుట; 1 ఈగోవిందభగవత్పాదులే శంకరాచార్యుని గురువనియు; 9 వ శతాబ్దివాడనియు శ్రీయుత గురునాథ త్ర్యంబకకాలే యను మహాశయులు రసహృదయ ఉపోద్ఘాతమున వ్రాసిరి:— కావున ఈవాగ్భటుడు తరువాతివాడనియు ఆవాగ్భటుడు కాడనియు తేలుచున్నది. కావుననే క్రీ. శ. 13 వ శతాబ్దివాడని డాక్టర్ ప్రఫుల్లచంద్ర రాయిగారు వ్రాసిరి. 2

గోవిందభగవత్పాదుడే పతంజలి, రసహృదయకర్త యనుకొన్నను, సోమదేవ గ్రంథాదుల ప్రమాణము చాలదు.

అన్యగ్రంథములు

వాగ్భటుని పేరుతో, వాగ్భటాలంకారము, కవికల్పతరువు మొదలగునవి యున్నవి. అవి ఏవాగ్భటుడు వ్రాసెనో నిర్ణయించుట శక్యము కాలేదు.

విజ్ఞప్తి

ఆయుర్వేదమునకు ప్రధానగ్రంథకర్తలగు మువ్వురినిగూర్చియు నిప్పుడు వ్రాసితిని. అవకాశ మున్నచో ఇతర గ్రంథకర్తలను, సంస్కర్తలనుగూర్చి ముందు వ్రాసెదను. ఇక ముందైనను ఆంధ్రవిద్వద్వైద్యులు అనేకఆయుర్వేద గ్రంథముల నాంధ్రీకరించియు, తద్గ్రంథకర్తల చరిత్రల పరిశోధించి ప్రకటించియు, మాతృభాష నలంకరించి తమ ధర్మమును నిర్వర్తించెదరు గాక.

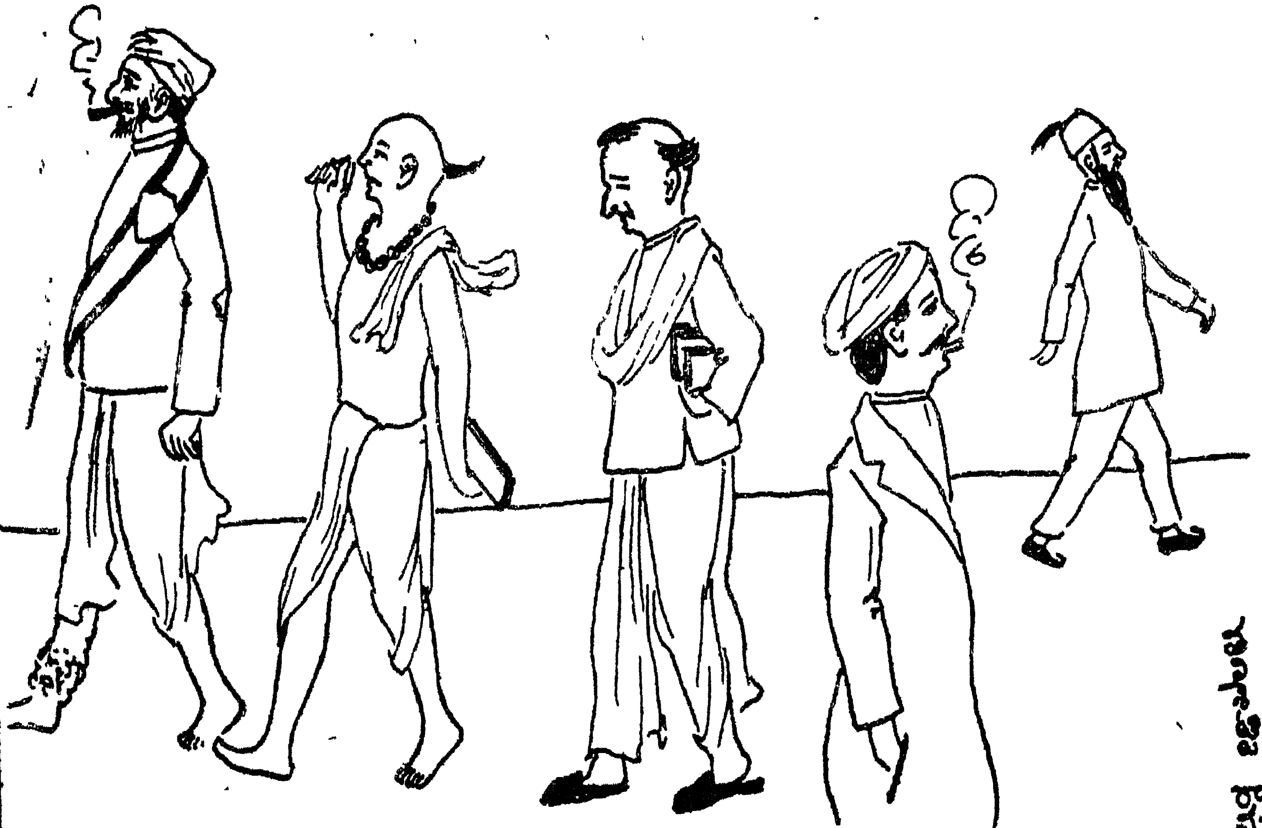
1. సోమదేవగ్రంథమునుంచి:—"రసపరిభాష" (ర. ర. స. 9. అ.)

గోవిందభగవత్పాదకృత రసహృదయమునుంచి:—'సుకృతఫలంతావదిదం', 'భూయుగమధ్యగతం యత్' మొ.

2. Dr. P. C. Roy's History of Indian Chemistry,' Vol. 1, p. XXXVI.

పొట్టకూటికి పాటుపడుచున్న ఉద్యోగి గౌరవము పొందుచుండ

ప్రజల జ్ఞానాభివృద్ధికి పాటుపడుచున్న జ్ఞానిని చూచువారు లేరు.

౬. సాంఘికము

స్త్రీలకు నవీనచట్టములు, వాని ప్రయోజనము

శ్రీమతి కనుపర్తి వరలక్ష్మమ్మ గారు

భారత మహిళలకు వర్తమానకాలము గొప్ప శుభసమయమని చెప్పవలెయున్నది. బహుసంవత్సరములనుండి భారతదేశమున స్త్రీలకు స్వయంవ్యక్తిత్వము లేదు. విద్యామతసంఘరాజకీయార్థికాద్యనేక వ్యవహారముల స్త్రీ పురుషుల వయోధర్మభిక్షుకులోనై యుండుటయే స్త్రీని ర్వ్యక్త ధర్మముగా నిర్ణయింపబడి, యది యొక సదాచారముగను, సాధ్వీధర్మముగాను, ఉత్తమ నీతిగాను గణింపబడుచుండెను. కాని యిట్టి సతీధర్మములనను, పరాధీనతవల్లను స్త్రీసంఘము పొందిన దుస్థితి వర్ణనాతీతము. అయినను దుస్సహమగు నీదుస్థితిని అహంభావమిక వల్ల పురుషులును, నజ్ఞానమువలన స్త్రీలును మొన్న మొన్నటివఱకు గుర్తింపజాలకుండిరి. కాని నేడు భారతస్త్రీపురుషులలో గల్గిన వివేకోదయమువలనను, పరప్రభుత్వపీడాక్లేశము వలనను ఖండాంతర నాగరికత సంపర్కమునను స్త్రీలకుగూడ ప్రత్యేక మనోబుద్ధిశక్త్యాదులు గలవనియు, అవకాశ మొసంగిన వారి బుద్ధి వివేకాదులు గూడ మన దేశపురోవృద్ధికి సాధనమేయనియు పురుషులు గమనించుట సంభవించినది. ఇది స్త్రీజాతి కెంతయు శుభావహమగు విషయ మనుటకు సందియము లేదు.

ఇప్పుడు స్త్రీలకు ప్రసాదింపబడుచున్న శాసనము లొకవిధమైనవి గావు. మతిసంఘములకు జెందిన శారదాచట్టము, వయోనిర్ణయ చట్టము స్త్రీపునర్వివాహచట్టము నాదిగా గలవి స్త్రీలకు వైవాహికస్వాతంత్ర్యము నొసగూర్చునవిగా నున్నవి. వారసత్వ చట్టము స్త్రీల కార్థిక లాభము చేకూర్చుటకు దోడ్పడును. దేవదాసీల చట్టము, వ్యభిచార నిరోధకచట్ట మాదిగా గలవి స్త్రీల నైతికాభివృద్ధికి సహాయమగును. చట్టసభలలో స్థానిక సంఘములలో స్త్రీల కొసంగబడెడి హక్కులు స్త్రీలకు రాజకీయ స్వాతంత్ర్య మొసగూర్చునవిగా నున్నవి. నిజముగా నిట్టి శాసన లాభములు స్త్రీలసర్వతోముఖాభివృద్ధికి దోడ్పడుటకు సందియము లేదు. కాని మహాప్రయోజనకరములగు నిట్టి శాసనములు మన స్త్రీ లేమాత్రము వినియోగించుకొనగల స్థితిలో నున్నారనునది యిప్పుడాలోచింప వలసినమాట.

ఇల్లలుకగానే పండుగ కాలేదు. హక్కులు మాత్రము వచ్చి పడుచున్నవి. కాని అవి వినియోగించుకొనగల నేర్పుమాత్ర మిప్పుడు మన స్త్రీలకడ మృగ్యము. ఈసంస్కరణము లన్నియు మన పురోభివృద్ధికొఱకే ప్రసాదింపబడుచున్నవను విషయమునే స్త్రీ లెఱుగకున్నారు. మఱియు నివి స్త్రీలవినాశమునకే వచ్చినవని వాదించువారుగూడ మిక్కిలి ఇట్టిమన స్త్రీలమౌఢ్యము, అజ్ఞానము దూరీకృతమగుటకు విద్యయే సునమైన సాధనము. తగినవిద్యాప్రదానము చేయక స్త్రీల కొసంగబడెడి హక్కులు అజీర్తిరోగి కపూర్వభక్ష్య బహుమానమువలె నిరుపయోగమగును. ఇంతకాలమునుండియు మన దేశమున స్త్రీలవిద్యాభివృద్ధికి వివాహ మొక ప్రబల ప్రతిబంధకముగా నుండెను. తమకొమార్తెలకున్నత విద్య చెప్పింప జననీజనకు లెంత కుతూహలులయి యున్నను, సరిగా పిల్లకు బుద్ధి తెలిసి చదువునందించు కాసక్తి కల్గెడి పదునొకండు పదిరెండేండ్ల వయసున బాలికలకు వివాహ మొనర్చుట తప్పనిసరి యగుటచే చేయుటయు, తదుపరి యత్తగారు స్వీయాధికారమును పురస్కరించుకొని ఆఅత్తగారును(విద్యాలాభ మెఱుగనిది గాన)కోడలి విద్య కడ్డుపడుటయు మన దేశమున పరిపాటి. ఇట్టి గొప్పయిక్కట్టు నేటిస్త్రీలయదృష్టవిశేషమున వచ్చిన శారదాచట్టము తొలగించినది. ఈబాల్యవివాహనిషేధశాసనలాభముచే పదునాల్గు సంవత్సరములు నిండి పదునైదేండ్లు వచ్చునప్పటికి బాలిక ఆంగ్లపాఠశాలలో జదివినచో ప్రవేశపరీక్షయందును, జాతీయపాఠశాలలో జదివినచో విదుషీపరీక్షయందును నుత్తీర్ణ గావచ్చును. విద్య కవకాశమును, వివాహమునందు బాధ్యతయు నొసంగుటే శారదాచట్టముయొక్క పరమోద్దేశము. అయినను నీశారదాచట్టముచే స్త్రీలకు గల్గు లాభము లింకను గలవు. బాలిక పదిరెండేండ్లకే గర్భవతియగుటయు, ఆగర్భవహనసామర్థ్యమును, సుఖప్రసవలాభమును లేక దుర్మరణముపాలగుటయు, అథవా జీవించినను రక్తమాంసములు క్షీణించి దుర్బలయు, రోగగ్రస్తయునై యల్లాడుటయు నీశాసనమువలన తొలగినవి. ముక్కుపచ్చలారని ముద్దుబాలల వృద్ధుల వాత వేయుటయు నికజరుగనిపనియే. మఱియు నజ్ఞానులగు తలిదండ్రులు స్వీయలాభమునకై కొమరితల విక్రయించుటయు కట్టువడినది. మఱియు కసుగాయలవంటి బాలవితంతువులనుగూడ మన మిక నధికముగా గనజాలము. కాన ఇన్ని విధముల స్త్రీల కుపయోగకరమగు శారదాచట్టము

భారతమహిళల బహుపుణ్యఫలవిశేషమే కాని కొందఱు వాదించు చున్నటు లుపద్రవసూచకము గాదు.

ఇక రెండవచట్టము స్త్రీలవారసత్వములు. ఇది ఆర్థికసంబంధమైనది. ఇది యింకను చట్టము కాలేదు. కాని ఆందోళన ప్రారంభమైనది. త్వరలో నీశాసనముగూడ స్త్రీలకు రాగలదు. మనదేశమున వారసత్వములవిషయమున స్త్రీలకు గలుగుచున్న యన్యాయ మింతయంత గాదు. మనహిందూన్యాయచట్టములందు తండ్రి యాస్తి యందుగాని, పెనిమిటియాస్తియందుగాని స్త్రీకి స్వకీయమైన హక్కు లేదు. ఇందువలన సెన్నియోఁ కుటుంబములందు కడుపునబుట్టిన కుమార్తె యుండగా తండ్రియాస్తి నెవడో జ్ఞాతివాడు వచ్చి తన్నుకొనిపోవుట యు,భర్తృవియోగదుఃఖముచే దేహమనఃక్లేశములపాలై యల్లాడుచున్న భార్య యుండగా నెవడో అంతపొంతలదాయాది న్యాయముగా విగతభర్తృకకు జెందవలసిన యాస్తి కధికారియై యామెకు భరణ మొసగు నంతటివాఁడగుటయు తఱచుగా సంభవించుచున్నది. స్త్రీలవిషయమున నింతకంటె దురన్యాయము వేఱొండు లేదు. కాని హిందూస్త్రీల యెడ మతసాంఘికనిర్బంధము లెంతకఠినతరములుగా నున్నవో ఆర్థికవిషయములుగూడ నంత నిర్దయాత్మకముగనే యున్నవి. కాన శారదా చట్టమువలన విద్యాలాభముపొందిన స్త్రీలు మున్ముందుగా నీవిషయమై కృషిచేయనగును. మఱియొకచట్టము దేవదాసీలను గుఱించినది. మన మద్రాసురాజధానిలో దేవదాసీలస్థితి బహుదీనముగా నున్నది. కులవృత్తి యనుపేర బహునీచమగు వ్యభిచారకృత్యమున కొక సంఘపు స్త్రీలు పాల్పడి యల్లాడుచున్నారు. మహాశీలవతులగు సాధ్వీరత్నముల కునికిపట్టయి వన్నెయు వాసియుగన్న మన భారతదేశమున నిట్టిపడుపుకుల ముండుట మహావమానకరము. ఇట్టి హేయమైన వృత్తి రూపుమాసి వారికి వివాహభాగ్య మబ్బెడి యవకాశమును మద్రాసు చట్టనిర్మాణసభలో శ్రీముత్తులక్ష్మిరెడ్డిగారు గావించియున్నారు. ఏజాతియొక్క బాగోగు లాజాతికి జెందిన వారికి విశదమైనటు లితరులకు దెలియదు శ్రీముత్తులక్ష్మమ్మగారు శాసనసభాసభ్యత్వమును బడయుటచే కళావంతుల కిట్టి సంస్కరణము శీఘ్రకాలములో లభ్యమైనది. ఇందులకు శ్రీముత్తులక్ష్మమ్మగారును, నామె తీర్మానమున కనుకూలురుగా నున్న యధికసంఖ్యాక పురుషవరేణ్యులును,స్త్రీలకృతజ్ఞత కెంతయు నర్హులు.

ఇంతియే గాక వ్యభిచారనిరోధకచట్టము (బ్రాథెల్సు) అనెడు మఱియొక యుత్కృష్టతీర్మానముగూడ మన చెన్నరాజధాని శాసన సభలో చర్చకు రానున్నది. దీనివలన నమాయికలగు బాలికలను వ్యభిచారవృత్తికై విత్తమునకు కొనువారును, పురికొల్పువారును, అట్టివారికి ఇల్లు బాడుగకిచ్చువారునుగూడ శిక్షాపాత్రులగుదురు. స్త్రీలనైతిక రక్షణమునకు వజ్రకవచమువంటిదైన యీ బిల్లుగూడ చట్టమగును. మఱి కొన్నిహక్కు లేమన; స్త్రీలకు రాజ్యాంగములో ప్రవేశార్హత. అనగా చట్టసభలలో, స్థానికసంఘములలో పురుషులతోపాటుగ స్త్రీలుకూడ నియోజక నియోజితాధికారమును బడయుట. ఇట్టిమహనీయాధికారము నాంగ్ల దేశములో బడయుట కాదేశపు స్త్రీలు తీవ్రాందోళనము చేయవలసివచ్చెను. అప్పటి పురుషు లెంత యుదారమనస్కులైనను స్త్రీల కిట్టి యధికార మొసంగుటకు సులభముగా నంగీకరింపరైరి కాన అప్పటి స్త్రీలు సంఘములుగా నేర్పడి సభలు జరిపి తీర్మానములు గావించిరి. ప్రభుత్వమునకు విజ్ఞప్తులు పంపిరి. పార్లమెంటును కల్లోలపఱచిరి. ఖైదుల కేగిరి. ప్రాయోపవేశ ముండిరి. ఇంతమహాప్రయత్నమువలనగాని యాంగ్లస్త్రీలు రాజకీయాధికారమును బడయలేదు. కాని యెట్టియత్నము లేకయే హిందూస్త్రీల కిట్టి రాజకీయాధికారము లభించినది. పురపాలకసంఘములలో, విద్యాసంఘములలో, లోకల్ బోర్డులలో, శాసననిర్మాణ సభలలోగూడ మనస్త్రీల కిప్పు డెన్నికఅధికారమును,సభ్యత్వాధికారమును లభియించియున్నవి. ఈసదవకాశము వలననే శ్రీమతి ముత్తులక్ష్మమ్మగారు కళావంతుల స్త్రీలకట్టి మహోపకారము చేయగలిగిరి. ఒక్కస్త్రీ ప్రవేశమువలననే స్త్రీల కిట్టి యుపకృతి గల్గినప్పుడు అధికసంఖ్యాక నారీరత్నములు రాజకీయములో కృషి చేసిన స్త్రీల కెట్టెట్టి మేళ్లు చేకూరునో చెప్పవలయునా? కాని వీనిని వినియోగించుకొనగల నేర్పు హిందూస్త్రీల కిపుడు లేదు. తగిన విద్యావివేకములు లేకున్న స్త్రీలీహక్కును సద్వినియోగము చేయజాలరు. కాన మనహిందూస్త్రీలు శారదాచట్టమువలన చక్కని విద్యాలాభమును పొంది దైవ, మానవ సానుభూతిచే నుపలబ్ధమగుచున్న నవీనచట్టముల వినియోగించుకొను కౌశలము గడింతురుగాక. తన్మూలమున భారతదేశ పురోభివృద్ధికిని, పునర్నిర్మాణమునకును దోడ్పడుదురుగాక. భగవంతు డనుగ్రహించునుగాక.

పూర్వమత సంప్రదాయములు

వల్లూరి సూర్యనారాయణరావు గారు

అనేకసంవత్సరముల నుండి వంశపారంపర్యముగ వచ్చు మనోభావములు త్వరగా నశించవు. ఒక్క కలము పోటుతో న్యాయశాస్త్రములను, నిబంధనలను మార్చ వచ్చును గాని, పూర్వపు అలవాటులు మనలను చాలా కాలమువరకు అంటిపెట్టుకొని యుండును. ముఖ్యముగా మన మతాచారములు శీఘ్రముగ వదలవు. వానిలో కొన్ని మన ప్రస్తుతదైన్యస్థితికి కారణములని చెప్పవచ్చును. (1) హేతువాదము నుపయోగించి సత్యమును తెలిసికొనుటకు ప్రయత్నించకూడదు. పూర్వమత సంప్రదాయములవలననే సత్యమును నిర్ణయించవలెను. (2) మానవుని జీవితము అతని బుద్ధి నుపయోగించి నిర్ణయించుకొను మానవసూత్రములమీద గాక, యెన్నడును మార్చగూడని కొన్ని దైవికసూత్రముల మీదనే యాధారపడవలెను. (3) ఈ ఐహికజీవనము బుద్బుదమువంటిది. ఆముష్మికజీవనమే శాశ్వతము. (4) ప్రపంచములో జరుగు పనులన్నిటికిని పూర్వజన్మకృతకర్మయే కారణము. (5) జాతీయ జీవనములోని క్రమవికాసమునంతయు త్రోసివేసి, మతసంప్రదాయ శృంఖలములచే కట్టుపడి యుండవలెను. (6) మతగురువులకు మారుమాటాడక లొంగి యుండవలెను.

మన పూర్వాచారపరాయణులు ప్రస్తుత మతాచారములన్నియు మార్చకూడనివేయని వాదించుచు సంఘాభివృద్ధికి ఆటంకములు కలిగించుచుందురు. మూడు నాలుగువేల సంవత్సరముల క్రింద, అప్పటి ప్రజల కేర్పడిన నిబంధనలు ఈకాలమునకు పనికిరావని వారు నమ్మరు. చలనము లేక స్తంభించిన సంఘములు దినదినాభివృద్ధి నొందుచున్న సంఘములకు లొంగి పోవునని వారికి తోచదు. రాజకీయ సాంఘిక ఆర్థికాది విషయములలో నెల్ల పూర్వకాలమునాటి పరిస్థితులు ఈకాలమున కుపచరించవని వారు గుర్తించరు. ఏపూర్వాచారమైనను, మనకు నష్టదాయకమని తెలిసినపుడు త్రోసివేయవలసి యుండునని వారు గ్రహించరు. ఇకముందు శ్రౌతస్మార్త కర్మలలో ఈకాలమునాటి ద్విజులు మునిగియుండుట సంభవించదు. మతములును, మతగురువులమీద నాధారపడిన రాజ్యములన్నియు అడుగంటినవి. ఆధునికనాగరికతతో రాజకీయజీవనము మతమునుండి విడదీయబడినది. మతమనునది ఆయావ్యక్తుల మనస్సాక్షికి వదలవలసినదే గాని లోకవ్యవహారములతో సంబంధింపజేసి నిర్బంధించబడు విషయము కాదు. మన దేశములోని హిందువులును, మహమ్మదీయులును తమపూర్వ సంప్రదాయముల నింకను పట్టుకొని వ్రేలాడుచున్నారు గాని, వారు తుర్కి, యీజిప్టు, చీనా మొదలగు దేశములలో గత పదిసంవత్సరములలో నుండి జరుగుచుండిన మార్పులను గ్రహించిన యెడల ఆశ్చర్యమగ్నులగుదురు. స్త్రీలకును, పురుషులకును ఉన్నతవిద్య నేర్చుకొనుటకు సమానావకాశము లీయబడినవి. మతము రాజకీయవిషయముల నుండి తొలగింపబడినది. ఆధునిక విద్యావిధానము పాఠశాలలలో ప్రవేశపెట్టబడెను. విదేశభాషలలోని గ్రంథములన్నియు దేశభాషలలో ననువదించబడుచున్నవి. దేశభాషయొక్క లిపియు, అరబిక్కు, పెర్షియన్ పదములును సంపూర్ణముగ తుర్కి ప్రభుత్వమువారు మార్చివేయుచున్నారు. స్త్రీలకు ఘోషా తీసివేసి, ఉన్నతవిద్య నిచ్చి రాజకీయ

వ్యవహారములలోకూడ పాల్గొనచేయుచున్నారు. ఏ మతమునకును ప్రత్యేక సౌకర్యములు కలుగజేయుచుండలేదు. పూర్వపు టోపీలను, దుస్తులను మార్చి వేసికొనుచున్నారు. చీనాలో జుట్టుముళ్లను కత్తిరించివేయుచున్నారు. స్త్రీల పాదములను బిగించి చిన్నవి చేసికొనుట మానివేసినారు.

మనహిందువులలోకూడ, వేయి సంవత్సరముల క్రిందనున్న మతముయొక్క రూపమే మారిపోవుచున్నది. యజ్ఞములు నిరుపయోగములనియు, వానిపేరుమీద ఏ ప్రాణికిగాని అనవసరమైన హింస కావింపకూడదనియు ఇప్పుడు జనసామాన్యము గ్రహించినారు. జుట్టు బొట్టు కట్టులు పూర్తిగ మారిపోవుచున్నవి. మతమనునది యీ సాంఘికాచారములతో సంబంధము లేనిదని యువకులు కొన్నిప్రశ్నలు ఈ క్రింది విధముగ పూర్వాచార పరాయణుల నడుగుటకు మొదలుపెట్టిరి: (1) మతమనునది ఒకవిధమైన కర్మకాండకు లోబడుటయా, లేక భగవంతునితో ఐక్య మగుటకుగాని, ఆయన సాయుజ్యము నుండుటకుగాని ప్రయత్నించుటా? (2) ఆయన దయను సంపాదించుటకుగాని, కోపమును తప్పించుకొనుటకుగాని అర్థములేని కర్మలను చేయుటయా, లేక మోక్షసంపాదనకు ఆధ్యాత్మికసంబంధమైన నైతికపథమును త్రొక్కుటయా? (3) మతమనునది మనము చనిపోయిన తరువాత, మన కాముష్మిక సుఖము నిచ్చుటకు మాత్ర మేర్పడినదా, లేక మననిత్యజీవనమును పరిశుద్ధపరచి మనలను సరియైన మార్గములో నడపుట కేర్పడినదా? (4) భౌతిక విషయములలో మానవకోటికంతకు సౌఖ్యముల నిచ్చు విధానముల నరసి, వానికి కృషి సల్పుట సత్యమైన మతమా? లేక ఆముష్మికవిషయములను గురించి క్రియాశూన్యమైన వట్టి ఊహలతోను, నిరర్థక కర్మలతోను కాలము వ్యర్థపుచ్చుట మతమా? (5) వీనిలో నేది వ్యక్తికి మోక్షదాయక మగుచున్నది? (6) ఈ మతవిషయములలో సాంఘికమోక్షము నాలోచించక, వ్యక్తిమోక్షమునకే ప్రాధాన్య మీయవలెనా?

హైందవమతమనునది ఒకటి ప్రత్యేకముగ లేనే లేదు. ప్రపంచములోని మానవకోటికంతకును, వారివారి యోగ్యతలను బట్టి పరమేశ్వరుని సేవించుమార్గము లన్నియు దీనిలో చేరియున్నవి. మనబుషులు వీనిలో దేనిని నిరసించుటలేదు. ప్రపంచములోని యేదేశము వాడైనను, ఏజాతివాడైనను హైందవులలోని యేసమాజములోనైనను చేరవచ్చును. ఒక అమెరికాదేశీయుడుగాని, జపానుదేశీయుడుగాని మన దేశములో చాకలి, మంగలి వృత్తుల నవలంబించి ఆయా సమాజములో చేరి, వారి సంప్రదాయముల నవలంబించగానే హిందువు డగుచున్నాడు. ఈనాడే కొంతకాలమునకు మన దేశములో ఏరాష్ట్రములోనో బ్రాహ్మణులలోకూడ చేరి పోవచ్చును. మనమందరము ఇటులనే అయియుందుము మనమందరము మొదట మిశ్రజాతులవారమే. ఆర్యులయొక్కయు, సితియన్, పార్తియన్, యవన, పారశీక, తురేనియన్, మంగోలియన్ మొదలగు జాతులయొక్కయు వివిధరక్తములు మనవర్ణము లన్నిటిలో కలసియే యున్నవి. సుమారు మూడువేల సంవత్సరములనుండి, కొంతవరకు ఇవి శిలారూపము దాల్చి ప్రత్యేకముగ నున్నట్లు కనుపడును. మనమతము ఎవరిని హిందువుగ నుండకూడదని అభ్యంతర పెట్టలేదు. క్రైస్తవులను, మహమ్మదీయులను, ఇంక నితరమతములవారిని మనదేశసంప్రదాయములలో నిరాక్షేపముగ కలుపుకొనవచ్చును. అట్లు కలియుచున్నారు. అంతర్జాతీయ వివాహములవలన ముందు కలియగలరు.

హిందువులలో ఎవరి యిష్టప్రకారము వారు బ్రహ్మజిజ్ఞాస చేసికొనవచ్చును. ఈశ్వరుని కొక యాకారము లేదనియు, ఆయనను పూజించుటవలన ఎట్టిలాభనష్టము లుండవనియు చెప్పినంతమాత్రమున, అట్టివాడు హిందువు కాకపోడు. బౌద్ధులు, చార్వాకులు మొదలగు వారుకూడ హిందువులుగ పరిగణింపబడవచ్చును. బ్రాహ్మణమత మనునది యొకటి యున్నదనుమాట వాస్తవమే గాని, అది కేవలము కర్మలతో చేరియుండి, యిప్పుడు

నామమాత్రావశిష్టమై యున్నది. శ్రౌతస్మార్తకాండలను తెలిసికొని వానిని ఆచరణలో పెట్టు బ్రాహ్మణులే మిక్కిలి యరుదుగ నున్నారు. ఈ సృష్టియొక్క యుత్పత్తి, మరణము, పునర్జన్మ, మోక్షము, జీవుడు మొదలగువానిని గురించి హేతుపూర్వక మైనవాదము మనయుపనిషత్తుల లోనే కనపడుచున్నది గనుక, అన్నిమతములలోను మన మతమే యుత్కృష్టమని మనము ప్రగల్భములు కొట్టు కొనుచుందుము గాని, యిది వేదాంతము గాని మతము కాదని తెలిసికొన్న యెడల నిప్పటి మూఢమతాచారములను త్రోసివేయక తప్పదు. అప్పుడీవర్ణాశ్రమధర్మసభలవారికిని, సనాతనమండలి వారికిని మతగ్రంథములు చూపించి సాంఘికవిషయములలో నోరెత్తుట కెట్టి స్థానము లేదు. పరమత సహనము వేదాంతుల కున్నది గాని, బ్రాహ్మణ మతస్థులకు లేదు. వీరి కున్న పట్టుదల యితరవర్ణముల వారికి గాని, యితరమతస్థులకు గాని లేదు. మన దేశములో నాటికి అయిదుగురైనను లేని యీ బ్రాహ్మణమతస్థు లాడించినట్లు తక్కినవర్ణముల వారు ఇంకను ఎంత కాల మాడదలచిరో గోచరము గాకుండ నున్నది. ఇప్పుడు బ్రాహ్మణులలోనే బ్రాహ్మణమతము అదృశ్యమగుచున్నది. జందెములుమాత్రము మిగిలియున్నవి. గుంజు పోయిన డొల్లవలె అర్థము తెలియని మంత్రములు, నిరర్థకమైన క్రియలు మాత్రము బ్రాహ్మణమత పురోహితులవద్ద కనపడుచున్నవి. తక్కినవారు వీనికి ఊరక తలలూపుచుందురు. ఇట్టి మతాచారములు మనలోని యల్పజ్ఞుల కింకను కొంతకాలము రుచించ వచ్చునేమో కాని, సామాన్యవిద్యను నేర్చుకొని, ప్రపంచములోని యితర జాతులవారిని గురించి తెలిసికొనుచు, కొంచెమైనను యింగితజ్ఞానము గలవా రందరు ఈ శుష్కకర్మకాండను త్రోసి రాజు చెప్పుచునే యున్నారు. శాఖాహార మొక్కటియే ఈదేశపు వైశ్య బ్రాహ్మణులకు గౌరవమును ప్రపంచమం దంతటను కలుగజేయుచున్నది. మన పంచద్రావిడులలో కూడ ఈ సుగుణసంపత్తుకు తిలోదకము లిచ్చువా రనేకమంది యున్నారు. తమసంఘాపేక్షకు స్వవంచకులై మూఢాచారములకు దాసులగుచున్నారు. కాబట్టి, భక్తి, జ్ఞాన, ధ్యాన, కర్మయోగములన్నియు నైతికమార్గముననే త్రోవ చూపి మనల నందరిని తరింపచేయునని భగవద్గీత స్పష్టముగ చెప్పుచున్నపుడు, క్రైస్తు, మహమ్మదు, బుద్ధుడు, రాముడు,కృష్ణుడు మొదలగువా రందరియెడలను మనహైందవులకు గౌరవముండితీరును. మతములలో వ్యత్యాసములను పాటించము. సగుణ నిర్గుణోపాసకులలో నెవరిని నిరసించము. మూఢాచారములను త్రోసిపుచ్చెదము. మానవసేవయే భగత్సేవగ నెంచి మానవసౌభ్రాత్రమునకు మనహిందువులు ముఖ్యముగా పాటుపడవలెను. దేశజుల ఐకమత్యమునకు భంగకరముగా నుండి, యిప్పటి యధోగతికి కారణభూతమైన బ్రాహ్మణ మతాచారములు, ఎంతపురాకృతము లైనను, మనము మార్చుకొనవలసి యుందుము.

ఏలాగై తేనేమి అల్లుడు మామా కలుసుకున్నారు

తలిశెట్టి రామారావు

శ్రీ ఫా. రేపండ నరసింహారావుగారు.

శ్రీ రాజం లోకనాథంపంతులుగారు.

శ్రీ ముద్దా విశ్వనాథంగారు.

తెనాలి సంస్కృతకలాశాలా పండితబృందము.

తెనాలి సంస్కృతకలాశాలా విద్యార్థిబృందము.

గ్రహములదృష్టినిర్ణయము

సూరి రామసుబ్బరాయ శాస్త్రిగారు

౧

రవ్యాది గ్రహములకుఁ గల దృష్టి విషయమై భిన్నమతములు గాన్పించు చుండుటచే తద్విమర్శనకుఁ గడఁగుచున్నాను.

శ్లో. పశ్యంతి సప్తమాన్ సర్వే శనిజీవకుజాః పునః,
విశేషతశ్చ త్రిదశ త్రికోణ చతురస్రగాన్.
(జాతక చంద్రిక.)

సర్వగ్రహములు సప్తమస్థానమును, అందుండు గ్రహములను జూతురు. శని గురు కుజులు సప్తమము నేగాక, క్రమముగ త్రిదశ త్రికోణ చతురస్రములను గూడఁ జూతురు. అనఁగా శని తృతీయ దశమసప్తములను, గురుఁడు పంచమనవమసప్తములను, కుజుఁడు చతుర్థాష్టమసప్తములను జూతురు. జాతకచంద్రిక సంక్షిప్త గ్రంథమగుటచే నిందు గ్రహములకుఁగల పాద అర్ధ త్రిపాద దృష్టులఁ గూర్చి వివరింపఁబడియుండలేదు. తద్విషయమై సారావళియందు:—

శ్లో. సవ్యం పశ్యంతి గ్రహా స్సదా చరణవృద్ధిత స్సర్వే,
త్రిదశత్రికోణచతురస్రసప్తగతాన్ ఫలం క్రమేణైవ.

గ్రహములు సర్వకాలము సవ్యగణనచే త్రిదశ త్రికోణ చతురస్ర సప్తములను, అందుండు గ్రహములను పాదాభివృద్ధిచేఁ జూచుచు ఫలములఁ గూడ నట్లే యొసఁగుదురు. అనఁగా తృతీయ దశమములను పాదముగను, పంచమనవమముల నర్ధముగను, చతుర్థాష్టమముల త్రిపాదముగను, సప్తమమును సంపూర్ణముగను జూచుచు తదనుగుణ్యముగ ఫలముల నొసఁగుదురు. ఇందుకు స్వల్పజాతకమందు:—

శ్లో. దశమతృతీయనవమపంచమచతుర్థాష్టమే కళత్రంచ,
పశ్యంతి పాదవృద్ధ్యా ఫలాని చైవం ప్రయచ్ఛంతి.

ఇట్లే యవనేశ్వరుల చేతను:—

శ్లో. ద్వా పశ్చిమా షష్ఠ మథ ద్వితీయం
సంస్థాన రాశేః పరిహృత్య రాశిమ్,
శేషాన్ గ్రహాః పశ్యతి సర్వకాల
మిష్టేషు చైషా విహితా దృగిష్టా.
జామిత్రభే దృష్టిఫలం సమగ్రం
స్వపాదహీనం చతురస్రయోశ్చ,
త్రికోణయో ర్దృష్టిఫలార్ధ మాహుః
దుశ్చిక్యసంజ్ఞే దశమేచ పాదమ్.

గ్రహము తానున్న స్థానమునుండి లాభవ్యయస్థానములను, షష్ఠమును, ద్వితీయమును వదలి తదితరస్థానముల జూచును. అందు సప్తమమును సంపూర్ణముగను, చతుర్థాష్టమముల త్రిపాదముగను, త్రికోణముల నర్ధముగను, త్రిదశములను పాదముగను జూచునని చెప్పఁబడినది.

౨

ఇట్లు రవ్యాది శన్యంతము సప్తగ్రహములకుఁ గల పాదార్ధత్రిపాదపూర్ణ దృష్టులఁగూర్చి వివరముగ శ్రీకాళిదాస మహాకవిచే నుత్తర కాలామృతమునందు:—

శ్లో. పూర్ణం పశ్యతి భానుజ స్త్రిదశమేచే త్పాదవృద్ధ్యేతరే
జీవో ధీనవమేఽర్ధయా తదితరే భౌమ శ్చతుర్థాష్టమే,
సర్వే పాదవిహీనయా నిఖిలయాపశ్యంతిస ర్వేఽ స్తభమ్
విత్తాయవ్యయవైరిణో న దదృశుః ఖేటాః స్థితస్థానతః.

శని తృతీయదశమముల సంపూర్ణముగను, తదితరులు, అనగా రవి చంద్ర కుజ బుధ గురు శుక్రులు పాదముగను జూతురు. గురుఁడు పంచమనవమములఁ బూర్ణముగను, తదితరగ్రహము లర్ధముగను జూతురు. కుజుఁడు చతుర్థాష్టమముల సంపూర్ణముగను, తదితరులు త్రిపాదముగను జూతురు. సప్తమమును సర్వగ్రహములు సంపూర్ణముగఁ జూతురు. గ్రహములు తాముండు స్థానములనుండి ద్వితీయలాభవ్యయషష్ఠములను జూడఁజాలరు. ఇట్లు సర్వగ్రహముల దృష్టియు వివరింపఁబడినది.

శని గురు కుజులకు త్రిదశాది స్థానములందుఁ బూర్ణదృష్టి యుండుటచే నన్యగ్రహములవలె వారికి సప్తమమున మాత్రము సంపూర్ణదృష్టి యుండఁ జాలదని కొందఱి యభిప్రాయము గలదు. ఇందుకు సారావళియందు:—

శ్లో. పూర్ణం పశ్యతి రవిజ స్తృతీయదశమే త్రికోణమపి జీవః,
చతురస్రంభూమిసుతః బుధార్క సితహిమకరాఃకళత్రంచ.

గార్గ్యవచనముకూడ నిటులే యున్నది :—

శ్లో. దుశ్చిక్య స్వగతాన్ సౌరః త్రికోణస్థాన్ బృహస్పతిః,
చతుర్థాష్టమగాన్ భౌమః శేషా స్సప్తమసంస్థితాన్,
భవంతి వీక్షణే నిత్య ముక్తాధికఫలాః గ్రహాః.

ఇట్లు సప్తమమున శని గురు కుజులకుఁ బూర్ణదృష్టి యుండ నేరదని కొందఱి మతమై యున్నను, సప్తమమున సర్వగ్రహములకుఁ బూర్ణదృష్టి యుండుటయే బహ్వాచార సమ్మతమై యున్నది. ఇందుకు బాదరాయణ వచనము:

శ్లో. రవిజ స్తృతీయదశమేగురు స్త్రికోణంకుజస్తుచతురస్రం,
పశ్యతి సమ్యగ మితరే చరణవృద్ధ్యాఽథ సప్తమంసర్వే.

ఇందు "అథ సప్తమం సర్వే" అని సర్వగ్రహములు సప్తమముఁ జూతురని చెప్పఁబడియున్నది. పరాశరహోరయందుఁగూడ నిట్లే చెప్పఁబడియున్నది: —

శ్లో. చంద్రార్కా-రార్యశుక్రజ్ఞాః పాదం మిత్రభకర్మణీ,
పశ్యంతిచ శనిః పూర్ణ మథ ధర్మసుతౌ గురుః.
సర్వేఽర్ధం బంధుమృత్యూచ పూర్ణం పశ్యతి భూమిజః,
పరే త్రిపాదం పూర్ణంచ సర్వే పశ్యంతి సప్తమమ్.

ఇందును "సర్వే పశ్యంతి సప్తమం" అని సర్వగ్రహములకు సప్తమమున సంపూర్ణదృష్టి యంగీకరింపఁబడినది. ఇంతియగాక,—

కృతేపై తామహంశాస్త్రం త్రేతాయాం బాదరాయణమ్
గార్గేయం ద్వాపరే ప్రోక్తం కలౌ పారాశరం స్మృతమ్.

ఇత్యాది ప్రమాణములచే కలియుగమునఁ బరాశరమతమే యాదరింపఁదగిన దగుటచే శ్రీపతి కేశవాద్యాచార్యుల చేతను తన్మతమే యవలంబింపఁబడినది. కావుననే తన్మతమే సర్వదా స్వీకరణీయమని యెంచఁదగియున్నది.

3

దృష్టియనఁగఁ గాంతి యనియు, ప్రతి గ్రహము యొక్క కాంతియు నాగ్రహముండు స్థానమున కభిముఖముగ నుండు సప్తమ రాశియందు సంపూర్ణముగఁ బ్రసరించి, క్రమక్రమముగ దూరముగుకొలఁదిస్వల్పమగుచు నష్టమనవమదశమరాసులందు త్రిపాద, అర్ధ, పాదబలములు గలదై యేకాదశమునకు వచ్చునప్పటికి శూన్యమగుననియుఁ జెప్పుదురు. శని గురు కుజమండలముల యాకారభేదములంబట్టి తత్తద్గ్రహములనుండి వచ్చు కాంతి త్రిదశత్రికోణ చతురస్రములందుఁ గూడఁ బూర్ణముగ వ్యాపించుననియుఁ జెప్పుదురు.

ప్రతిగ్రహమును దానున్న స్థానమునుండి సప్తమమును సంపూర్ణముగఁ జూచును. అనఁగాఁ దానున్న స్థానమునుండి యాఱురాసులంతరము లేక ౧౮౦ భాగలదూరమునుండి ౩౦ భాగలు, అనగా ౨౧౦ భాగలవరకు వ్యాపించు దృష్టియొక్క బలము సంపూర్ణము లేక ఒకరూపముగా పరిగణించఁ బడుచున్నది. ఇదియే సప్తమభావ సంపూర్ణదృష్టి. పిమ్మట నష్టమభావత్రిపాదదృష్టి ప్రారంభమగును. ౭ రాసులు లేక ౨౧౧వ భాగ మొదలుగ ౨౪౦ వ

భాగవఱకునగు ముప్పదిభాగల యందు వ్యాపించిన దృష్టి సప్తమభావమున వ్యాపించిన దృష్టిలో త్రిపాదము ($\frac{౩}{౪}$) లేక ౪౫ విరూపముల ప్రమాణము బలము కలది. పిమ్మట నవమభావ అర్ధదృష్టి ప్రారంభమగును ౮ రాసులు లేక ౨౪౦ వ భాగ మొదలుగ ౨౭౦ వ భాగవఱకు నగు ముప్పది భాగలయందు వ్యాపించిన దృష్టి సప్తమభావ దృష్టిలో సర్ధము లేక ౩౦ విరూపములు బలము కలది. తదనంతరము దశమభావ పాదదృష్టి ప్రారంభమగును. ౯ రాసులు లేక ౨౭౦ వ భాగ మొదలుగ ౩౦౦వ భాగవఱకునగు ముప్పదిభాగలయందు వ్యాపించినదృష్టి సప్తమ భావదృష్టిలో పాదము లేక ౧౫ విరూపముల బలము గలది. ఇట్లే తదితరభావము లందలి దృష్టియు నెంచఁదగి యున్నది. కావున నొక గ్రహము మఱియొక గ్రహముఁ గాని, భావముఁ గాని జూచుచున్నపు డాదృష్టియొక్క బలమును సాధింపవలసిన యెడల ముందుగ నాచూడఁబడు చున్న గ్రహము లేక భావము (దృశ్యము) యొక్క రాశ్యాదినుండి చూచుచున్న ద్రష్టయొక్క రాశ్యాదిఁ దీసివే యఁగావచ్చు నంతర మెంత రాశ్యాదికమగునో తెలిసికొని, యది మొదలుగ ముప్పది భాగలవఱకు వ్యాపించు దృష్టిని సాధించవలయును. ఈ ముప్పది భాగలయందు వ్యాపించు దృష్టియే దృశ్యమునందు వర్తించును.

ఇట్టి దృష్టి సాధనము శ్రీకాళిదాస మహాకవిచే నుత్తరకాలామృతమునందు:—

శ్లో. ద్రష్ట్రా శోధితదృశ్య కేంద్ర భవజా
త్తత్ఫలం స్యా దధో
భాగేభ్య స్త్వనుపాతలబ్ధ కలికాః
స్వర్ణం కృత్వా దృ గ్భవేత్.

దృశ్యమునుండి ద్రష్టనుఁ దీసివేయఁగా వచ్చునంతరమగు రాసులవలన పైనఁ జెప్పినటుల దృష్టిని సాధించవలయును.

ఉదా.—దృశ్యము తులారాశి ప్రథమభాగయందున్న రవి. ద్రష్ట మేషలగ్న ప్రథమభాగయందున్న చంద్రుఁడు. దృశ్యముయొక్క రాశ్యాదియగు౬-౧ నుండి ద్రష్టయొక్క రాశ్యాదియగు ౦-౧ ని దీసివేయఁగా నంతర మాఱు రాసులు అంతరము ౬ రాసులు గనుక సప్తమ భావ పూర్ణదృష్టి ప్రారంభమయినది. ఇచ్చటినుండి ముప్పదిభాగలవఱకు నుండు దృష్టి సప్తమభావారంభము నుండి అంతమువఱకు నగు సంపూర్ణదృష్టియే గావున నీ దృశ్యమునందు వ్యాపించు ద్రష్టయొక్క బలము సంపూర్ణమైనది, అనఁగా నొక రూపము బలముగలది యని యెంచఁదగినది.

దృశ్యమునుండి ద్రష్టనుదీసివేయఁగా రాసులే గాక భాగాదికముగూడ శేషమైనయెడల, నారాశ్యాదినుండి ముప్పదిభాగలవఱకు నేయేరాసులయం దెన్ని భాగల దృష్టి సాధించవలసినదియో నిర్ణయించవలయును.

ఉదా.—దృశ్యద్రష్ట్రంతరము ౬-౧౦ రాశ్యాదికమైన యెడల, నది మొదలుగ ముప్పదిభాగలవఱకు, నఁగా ౭-౧౦ రాశ్యాదివఱకు దృష్టిని సాధించవలయును. ఇందు ౬-౧౦ మొదలు ౭ వఱకు ౨౦ భాగలయందు సప్తమభావసంపూర్ణదృష్టియు, ౭ మొదలు ౭-౧౦ వఱకు ౧౦ భాగలయందష్టమభావత్రిపాదదృష్టియుసాధించవలయును. సప్తమభావమున ౩౦ భాగలయందు వ్యాపించు దృష్టి సంపూర్ణము లేక ౬౦ విరూపములైనయెడల ౨౦ భాగలయం దెంతదృష్టి యని త్రైరాశికముఁ జేయఁగ, $\frac{౨౦}{౩౦}$ లేక $\frac{౨}{౩}$ లేక ౪౦ విరూపముల దృష్టి వచ్చును. ఇట్లే అష్టమభావమున ౩౦ భాగలయందు త్రిపాదముః ($\frac{౩}{౪}$) లేక ౪౫ విరూపముల దృష్టి యుండుచో,౧౦ భాగలయం దెంతదృష్టి యని త్రైరాశికముఁ జేయఁగ, $\frac{౩}{౪} \times \frac{౧౦}{౩౦} = \frac{౧}{౪}$ లేక ౧౫ విరూపముల దృష్టి యగును. ఇట్లు సప్తమభావమున నిరువది భాగలందును, నష్టమభావమున పదిభాగలందును వచ్చు దృష్టిఁ గలుపఁగ, $\frac{౨}{౩} + \frac{౧}{౪} = \frac{౮+౩}{౧౨} = \frac{౧౧}{౧౨}$ లేక ౫౫ విరూపముల దృష్టి యగును.

ఇట్లు గాకున్నను, ఈముప్పదిభాగలు సప్తమభావమునందే యైనచో, పూర్ణము లేక ౬౦ విరూపముల దృష్టి బల మగును. సప్తమభావదృష్టికంటె నష్టమభావదృష్టి ౧౫ విరూపములు తక్కువగుటచే ముప్పదిభాగలకు ౧౫

విరూపములు తగ్గిన యెడల నొక్కొక్క భాగకు ౨ విరూపము లేక ౩౦ ప్రవిరూపములు తక్కువగును. అష్టమ భావమున మన మిపుడు సాధించవలసిన ౧౦ భాగలయందును పదియర్ధవిరూపములు లేక ౫ విరూపముల దృష్టిని తగ్గించవలయును. దీనిని ౬౦ విరూపములనుండి తగ్గించిన ౫౫ విరూపముల బల మగును. ఇట్లు గాక మొదటిభావమునందలి దృష్టికంటె రెండవభావమునందలి దృష్టి యధికమైనదగుచో, నాభాగలయం దధికదృష్టిని సాధించి మొదటిభావమునందు వచ్చు దృష్టిలోఁదీసివేయవలయును. ఇట్లు దృష్టి సాధించుటలో శని గురు కుజులు ద్రష్టలైనపుడు వారికి త్రిదశాదిస్థానములందుఁ బూర్ణదృష్టి యని యెంచి దృష్టి సాధించవలయును. ఈ పైయుదాహరణమునందు ద్రష్ట కుజుఁడైనచో సప్తమాష్టమభావముల రెంటియందును సంపూర్ణదృష్టి గలవాఁడగుటచే నా దృష్టి బలము ౬౦విరూపములు లేక రూపము బలమగుచున్నది.

౪

దృష్టిసాధనము పరమకారుణికులగు పరాశరులచే సులభోపాయంబున సూత్రప్రాయముగఁ దెల్పఁబడినది:—

శ్లో. దృశ్యాద్విశోధ్య ద్రష్టారంషడ్రాశిభ్యోఽధికంభవేత్,
దిగ్భ్యో విశోధ్యద్వాభ్యాంతుభాగీకృత్యచదృష్టయః.
శరాధికే వినా రాశిం భాగా ద్విఘ్నాశ్చ దృష్టయః,
వేదాధికే త్యజేద్భూతాత్ భాగా దృష్టి స్త్రిభాధికే.
విశోధ్యార్ణవతో ద్వాభ్యాంలబ్ధం త్రింశద్యుతం భవేత్,
శరాధికే వినా రాశిం భాగా స్తిథి యుతా స్తథా.
రూపాధికే వినా రాశిం భాగా ద్వాభ్యాం విభాజితాః.

ప్రథమమున నిందు (కుజ గురు శనులకుఁగల విశేష దృష్టి గాక) రవ్యాదులకుఁ గల సామాన్యదృష్టి సాధనము దెలుపఁబడినది. ఇందు దృష్టి విరూపములలోఁ దెలియఁగలదు.

1. దృశ్యద్రష్ట్రంతరము ౬ రాసులుగాని, అంతకంటె నధికముగాని యైనయెడల, నాయంతరమును ౧౦ రాసులనుండి తీసివేసి భాగలఁ జేసి ౨ చే భాగించిన దృష్టి విరూపములలోఁ దెలియును. అంతరము ౧౦ రాసులు దాఁటి ౧౨ రాసుల లోపుగ నైన యెడల, దృష్టి శూన్యమని యెంచఁదగినది.

2. ౫ రాసులకంటె నధికమైన, రాసుల విడిచి యంశల రెట్టించ దృష్టి యగును.

3. ౪ రాసులకంటె నధికమైన, ౫ రాసులనుండి తీసివేసిన వచ్చుభాగలే దృష్టి యగును.

4. 3 రాసులకంటె నధికమైన, ౪ రాసులనుండి తీసివేసి భాగల ౨ చే భాగించి లబ్ధమునకు 3౦ కలుపవలయును.

5. ౨ రాసులకంటె నధికమైన, రాసుల వదలి యంశలకు ౧౫ గలుపవలయును.

6. ౧ రాశియైన, రాశి వదలి భాగల ౨ చే భాగించవలయును.

శని గురు కుజులకు త్రిదశాది స్థానములందుఁ గల విశేషదృష్టి సాధనార్థమై సూత్రములు:—

శ్లో. భాగా ద్వినిఘ్నా విధుభేంతరాళే
త్రింశద్యుతాంశా గజభేఽర్కజస్య,
దృష్టి ర్భవే ద్భాగదళోనషష్టిః
ద్విభేంకభే ద్విఘ్నలవోనషష్టిః.
త్రిభేఽద్రిభేఽంశార్ధయుతేషు వేదాః
పశ్యేత జీవేన విహీనదృశ్యే,
ద్విఘ్నాంశకోనా యుగభేతు షష్టిః
సార్ధాంశకోనా గజభేఽపి షష్టిః.
త్రిభేఽద్రిభే భాగవిహీనషష్టిః
దృష్టిః ప్రణీతా ధరణీ సుతస్య,
పంచాపనీ సంయుతసార్ధభాగా
ద్విభేంకభే షష్టి కలోన్మితైవ.

7. శని ద్రష్ట యయినపుడు దృశ్యద్రష్ట్రంతరము:
(i) ఒకరాశికంటె నధికమైన, రాశిని వదలి అంశల రెట్టించిన దృష్టి యగును.

(ii) ఎనిమిది రాసులకంటె నధికమైన, భాగలకు ౩౦ కలుపవలయును.

(iii) రెండుకంటె నధికమైన, భాగల ౨ చే భాగించి లబ్ధమును ౬౦ లో తీసివేయవలయును.

(v) తొమ్మిదికంటె నధికమైన, భాగల రెట్టించి ౬౦ లోఁ దీసివేయవలయును.

8. గురుఁడు ద్రష్ట యయినపుడు దృశ్యద్రష్ట్రంతరము:—

(i) 3 రాసులకంటె గాని, ౭ రాసులకంటెఁ గాని యధికమైనయెడల, భాగల ౨ చే భాగించి లబ్ధమునకు ౪౫ కలుపవలయును.

(ii) ౪ రాసులకంటె నధికమైన, భాగల రెట్టించి ౬౦ లోఁ దీసివేయవలయును.

(iii) ౮ రాసులకంటె నధికమైన, భాగల $1\frac{1}{2}$ రెట్లు చేసి ౬౦ లోఁ దీసివేయవలయును.

9. కుజుఁడు ద్రష్ట యయినపుడు దృశ్యద్రష్ట్రంతరము:—

(i) 3 రాసులకంటెఁ గాని, ౭ రాసులకంటెఁ గాని యధికమైనయెడల, భాగల ౬౦ లోఁ దీసివేయవలయును.

(ii) ౨ రాసులకంటె నధికమైన, భాగల $1\frac{1}{2}$ రెట్లు చేసి ౧౫ కలుపవలయును.

(iii) ౬ రాసులకంటె నధికమైన, ౬౦ విరూపములే దృష్టి యగును.

తదితరభావములం దీశని గురు కుజులకును ప్రథమమున ౧, ౨, 3 శ్లోకములందుఁ జెప్పఁబడినరీతిని దృష్టి సాధించవలయును. ఈ సూత్రములకు ఉపపత్తులు సుగమము లగుటచే వివరించలేదు. శ్రీపది కేశవాది పద్ధతులందుఁ దెల్పఁబడిన దృష్టి సాధనవిధానము లింత సుగమమైనవి కాకుండుటచే వానిని గ్రహించలేదు.

ప్రథమసమాగమము

వెదురుమూడి వేంకటకృష్ణారావుగారు

విరహాగ్నికీలల వ్రేఁగు పతికనులు చంద్రాస్య నరయంగఁ జల్లనయ్యె;
స్మరభూతవశతఁ గుదురునేని ప్రియు మది ముదిత కౌఁగిటి రతిఁ గుదుటఁ బడియె;
అతనువేఁడికి వెల్లనైన నాథుతనువు సుమగాత్రిఁ బెనయంగ సొబగుఁ జూపె;
మరుకాఁక వెగటైన వరుజిహ్వ జవ్వని యధరామృతంబాన మధురమయ్యె;
చిరవియోగార్తిభరమునఁ బరితపించి-చిక్కి- శల్యమైన పురుష సింహమునకు
మారు లేని దివ్యౌషధసార మయ్యె-నౌర! ప్రేయసీప్రథమసమాగమంబు!

సంగీతము

కర్ణాటక రాగములందలి శ్రుతులు

పండిత వింజమూరి వరాహనరసింహాచార్యులు గారు

క్రిందటి ఆంధ్రపత్రిక సంచికలందును, 1 విభవ సం॥ మాఘ మాసపు భారతి పత్రికయందును2 భారతీయస్వరావళి గూర్చియు, శ్రుతులగూర్చియు జెప్పియుంటిమి. భరతుడు, శార్‌ఙ్గదేవుడు, అహోబలుడు, రామామాత్యుడు మున్నగు వాగ్గేయులమతములును కొంత చెప్పబడెను. ఇంకను వీనివివరములను నేనురచించిన "22 శ్రుతులు-స్వరావళి" అనుగ్రంథమున జూడనగును. ఇందుచే నిప్పటికి తేలినయంశములు: (1) భారతీయ సంగీతము ద్వావింశతి శ్రుతులపై నాధారపడియున్నదనియు, (2) ఈపద్ధతి ఒక్క షడ్జపంచమ లేక షడ్జ మధ్యమ భావమున (Quintal Harmony) మాత్రమే కాక షడ్జగాంధార భావము (Tertian Harmony) ననుసరించియు గలదనియు, (3) మన సంగీతమునందు 22 శ్రుతులకన్న నెక్కువ కాని, తక్కువకాని ఎంచ వీలు లేదనియు, (4) అట్లు ఎంచుట భిన్న పద్ధతి నవలంబించుటేయనియు, (5) పైభావములను చెడకుండగ రాగములందు మనకు వలయు శ్రుతుల నెల్ల చేర్చుకొనుట కూడ దనుటయే కాక స్వల్ప భేదములతోనున్న పెక్కు శ్రుతులను, అనగా 25/24, 256/243, 31/30, 21/20, 81/80 విలువలతోనున్న ఏకశ్రుతి ఋషభములను, ఇట్లు ద్విశ్రుతి ఋషభములను మున్నగువానిని చేర్చుకొనుచుంటిమా, మనస్వరావళి యగ్రాహ్యమై యసహ్యముగ నుండుననియు, (6) నట్టివి రాగములందు సువ్యక్తములగు వానినే యిరువది రెండింటిని మాత్రము గ్రహించి తక్కినవానిని గమకములచే గ్రహింపనగుననియు మున్నగునవి ఆయావ్యాసములందు చెప్పియుంటిమి. ఈ 22 శ్రుతుల విలువలు, ప్రమాణములు తీగెయందు వ్యక్తములగు విధమున వీనితావులు ఇత్యాదులుకూడ చెప్పబడెను. (చూ. శుక్ల ఆం. ప. సంచిక, పుట 267.)

ఇటీవల కొందఱు ఆంధ్రగాయకులు "స్వరములకును, శ్రుతులకును విలువ లెంచు టెట్లు" అని తమవిస్మయమును వెల్లడించుచుంట తగదు. వీరు చిలుకపలుకులవలె తాము నేర్చినది కచేరీలందు ప్రదర్శించుదురే కాని లక్షణము నెరింగి పూర్వపువాగ్గేయుల మతములను చక్కగ గ్రహించి ధ్వనిశాస్త్రానుగుణ్యముగ వానిని సమర్థించి చూపుటకు నుద్యుక్తులైనయట్లెంచరని నాతలంపు. బేగడరాగమును పాడునప్పుడు ఆ రాగమందలి నైసర్గికశ్రుతిని—రాగమును విస్పష్టముసేయు మధ్యమమును—శుద్ధమధ్యమముకన్న కొంచెము తీవ్రమగు దానినే పాడుచున్నారు కాని దానిని గుర్తించి యది తాము ఏయేతావులందుపయోగించునదియు, నందులకు కారణములును గ్రహించుట వీరికవసరము లేకపోయినను ఇష్టము లేకపోవుట భావ్యము కాదు. ఈచర్చ లక్ష్యమెరింగియు లక్షణముకూడ తెలిసినకాని తగనిపని. కావున నీ రీపని కియ్యకొనకయు నట్టివారిని సహింపకపోవుట శోచనీయము. తాత్కాలికసంగీతమున ఏయేరాగములందే యేశ్రుతులు వ్యక్తములగుచున్నవియు, నందులకు కారణములును కొన్ని రాగప్రయోగములనుండి గ్రహించి చెప్పుట ఇప్పుడు మిగుల ఆవశ్యకమగు పని. మద్రాసు సంగీత విద్వత్పరిషత్తు వారు ఎంచుచున్నారు. ఏతత్సభయొక్క సలహాసంఘసభ్యుడనగు నేను ఇదివరలో వారికిని, "హిందూపత్రిక" మున్నగువానికిని కొన్ని రాగములగూర్చి వ్రాసియుంటిని. వానిని సమగ్రముగ ఆంధ్రసోదరులుకూడ గ్రహించి మన యాంధ్రదేశమందలి కర్ణాటకగాన కళ ఉత్కృష్టతనుకూడ నెల్లడించుటకు హెచ్చరించుచున్నాను.

రాగములందలి శ్రుతుల నెంచుట

రాగములందు ఆయారాగకళాపోషకములగు శ్రుతులు గ్రహించుటకును, చెప్పుటకును సులభ సాధ్యము కాదని యెంచినప్పుడు కొంతవరకు భిన్నమతము లాకారణముచే బొడసూపు ననుటయు నెల్లు. అందుచే తర్జనభర్జనము చేసి యందరు సమ్మతించు విధమున తద్రాగప్రయోగములు తీసికొని సంవాదిపద్ధతిప్రకారము వీనియందు వ్యక్తములగు శ్రుతులను గ్రహించి చెప్పుట ముఖ్యము. ఇప్పుడును మనశ్శాస్త్రము (Psychology) ననుసరించిన కొన్ని యంశములు పాటింపబడుట విదితము. సంగీతము, ప్రతిలలితకళయు, ఏల హృదయాకర్షక మగుచున్నది? మనోబలమును వృద్ధిచేయ లేనిది కళ

1 చూ. ఆం. ప. విభవ, శుక్ల సంవత్సరాది సంచికలు.

2 చూ. భారతి, సంపుటము 6, సంఖ్య 2.

కానేరదు. రాగములందు ఒకస్వరమునుండి మరియొకస్వరమును గ్రహించునప్పుడు మనసు క్రిందిస్వరమునకు కరము చేరుకొనుటకే పైస్వరమును త్యజింప యత్నించుచుండును. అనగా రాగసంచారములందు క్రింది స్వరమును చెప్పి పైస్వరమును చెప్పబూనినప్పుడు దానిని కొంత కోమలము చేయుటయే మనోధర్మమనవలయు. ఇది నియమము లేక శాస్త్రమునకు విరుద్ధముగనే యుండును. అయిననేమి? మనోబలము హెచ్చుగు కొలది బుద్ధిబలము, అందుచే శాస్త్రము కొంత సంటునగును. అప్పుడే కళ రసవంత మగును రసము నీరసమైన కళ యనము. ఇందుచే శ్రుతుల నెంచునప్పుడు ఈసంగతు లిప్పుడు ముఖ్యము లగుచున్నవి: (1) స్వరములు సామాన్యముగ షడ్జపంచమ లేక మధ్యమ, మరి గాంధార భావమున నుండును. (2) గమకవిహీనమైన స్వరములు దీర్ఘము లగుతరి, అనగా వానిమాత్రాకాలము పెరుగునప్పుడు, శ్రుతివిలువ హెచ్చగును. కావుననే భైరవియందు చతుఃశ్రుతి శుద్ధధైవతములును, కాంభోజిరాగమున కైశికి కాకలినిషాదములును, మరి నీలాంబరి, ఆరాణా రాగములందు కైశికి కాకలినిషాదములును, ఇట్లు కొన్ని రాగములందు నియతిస్వరములకన్న హెచ్చులు వచ్చుట మనోధర్మము ననుసరించిన సంగతులవలననే యని యెఱుగవలయు. ఈసంగతు లెఱుగకయే మన పాటకులట్లు పాడుచుంట విదితము. అట్లు పాడనిది ఆరాగములు రంజితములు కావు. వీనిని మన వాగ్గేయులు భాషాంగములనిరి.

శ్రుతుల విలువలు

ఇక రాగములందు శ్రుతుల నిరూపించుటకు ముందు వీనివిలువలు, తంత్రియందు వీనిస్థానములు, స్వరస్థానములపేర్లు మున్నగు సంశేములు క్లుప్తముగ జెప్పవలసియున్నది. ఇదివరలో శ్రుతులవిలువలు వరుసగ షడ్జము1; ఏకశ్రుతిఋషభము 31/30 (లేక25/24); ద్విశ్రుతిఋషభము 16/15; త్రిశ్రుతిఋషభము 10/9: చతుఃశ్రుతిఋషభము 9/8; మధ్యగాంధారము 32/27; సాధారణగాంధారము 6/5; అంతరగాంధారము 5/4; తీవ్ర లేక చ్యుతమధ్యమ గాంధారము 81/64; శుద్ధమధ్యమము 4/3; ఏకశ్రుతి మ. లేక తీవ్రమధ్యమము 27/20; ప్రతిమధ్యమము 45/32; వరాళిమధ్యమము 64/45; పంచమము 3/2; ఏకశ్రుతి ధ. 31/20 (లేక 25/16); ద్విశ్రుతి ధైవతము 8/5; త్రిశ్రుతి ధ. 5/3; చతుశ్రుతి ధ. 27/16; మధ్యనిషాదము 16/9; కైశికి ని. 9/5; కాకలి ని. 15/8; తీవ్ర ని. లేకచ్యుత షడ్జనిషాదము 243/128; హెచ్చు స. 2: ఇట్లు చెప్పబడెను. ఇవి ఫిడేలునందు పలికింపబడు స్థానము లిట్లు గ్రహింతుము: షడ్జతీగెయందు 31/30 (25/24), 16/15, 10/9, 9/8, 6/5, 5/4, 4/3 3/2 స్వరములు తీగెను 1/31 (1/25), 1/16, 1/10, 1/9, 1/6, 1/5, 1/4, 1/3 భాగములందు తాకిన కలుగుచున్నవి. ఈభాగములందే పంచమతీగెను తాకిన 31/20 (25/16), 8/5, 5/3, 27/16, 9/5, 15/8, 2, 9/4 స్వరములును, మధ్యమతీగెయందు, అనగా ఫిడేలున మధ్యమము పలుకునటుల జేసిన తీగెయందు, పైభాగముల నొప్పున తాకిన 62/45 (25/18), 64/45, 40/27, 3/2, 8/5, 5/3, 16/9, 2 స్వరములును పలుకును.

ఇటువంటి గాంధార పద్ధతియందలి 25/24 గల ఏకశ్రుతి విలువ కొంత మార్పుచేసినందువలన, అనగా ప్రతిమధ్యమమునకు(45/32)పంచమ భావమునన్న ద్విశ్రుతిఋషభపువిలువ 135/128 నుండి ఒకకోమా 81/80 విలువ తీసివేసిన కలుగుచున్నదని చెప్పియుంటిమి. (చూ. గత సంచిక.) కాని దీనిని, మరి ఏకశ్రుతిధైవతమును ఇట్లెంచవచ్చును. ఏకశ్రుతిధైవతము అంతరగాంధారమునకు అంతర గాంధార మగుచున్నది. కావున ఏకశ్రుతి ధ.=5/4 × 5/4=25/16. దీనినుండి పంచమము తగ్గిన ఏకశ్రుతి రి.=25/16 ÷ 3/2=25/24 అగును. ఈ అంతరగాంధారభావమున నున్న కొన్ని విలువలు 48/25, 32/25, 25/18, 36/25–ఇట్లున్నవి. ఇవి ఏయేరాగములందు వచ్చునో తెలియవలసియున్నది. పైశ్రుతులపేర్లు గ్రహించుట కీసంగతులు గమనింపబడినవి:—

(1) శ్రుతులపేర్లు షడ్జాది స్వరస్థానానుగుణ్యముగ భరతాది వాగ్గేయులు చెప్పువిధమున కొంతవర కనుకరించి చెప్పితిని. పూర్వ విరచితములందు వీనిపేర్లు భిన్నముగ గన్పట్టుటచే వానినెల్ల నెంచి సామరస్యముచేసి పైపేర్లను ఏర్పరచితిని. వానినే సంగీత పరిషత్తువారు ఆమోదింపనున్నారు.

(2) 32/27 మధ్యగాంధారము, 16/9 మధ్యనిషాదము పేర్లు చెప్పుటకు కారణము ఇవి శుద్ధమధ్యమమునకు మధ్యమభావమున నుండుటయే. 4/3 × 4/3=16/9. 16/9 × 4/3=64/27. దీనికిసగము 32/27.

(3) చతుశ్రుతి రి., చతుశ్రుతి ధ.లు పూర్వపు వాగ్గేయులు ఎంచిరి కావున ఏకశ్రుతి, ద్విశ్రుతి, త్రిశ్రుతి ఇట్లు చేర్చి చెప్పితిమి.

(4) శుద్ధషట్శ్రుతి పేర్లు వేంకటమఖి చెప్పెను కాని ఇవి వివాదహేతుకములుగ నున్నవి కావున విద్యార్థులకు వీని నిప్పుడు చెప్ప నవసరము లేని కారణమున నవి చెప్పబడలేదు.

(5) శ్రుతుల విలువలు భరతాదివాగ్గేయుల మతము ననుసరించి షడ్జపంచమ లేక షడ్జమధ్యమ మరి, షడ్జ గాంధార భావమున పాశ్చాత్య శాస్త్రజ్ఞులు హెల్మహోల్ట్సు గ్రంథమునుండి* గ్రహించి ఫిడేలునందు వానిని నేను రాగములందు ఒప్పించి గ్రహించి నాశ్రుతివీణె (Sono-metre) యందు వీనిని ధ్రువపరచుకొని చెప్పియుంటిని.

(6) హిందూస్థానీపద్ధతి ననుసరించిన-తీవ్ర కోమల-పేర్లు కర్నాటకమున కుపకరింపవనియు, భరతాదివాగ్గేయులు అహోబలుడు తప్ప వానిని ఎంచలేదనియు మొదలగు కారణములచే నవి యనుసరింపబడలేదు.

* Helmholtz: "Sensation of Tone", translated by E. J. Ellis.

(7) సాధారణ, అంతర, కైశికి, కాకలి పేర్లు భరతుడు, శార్ఙ్గదేవుడు, రామామాత్యుడు, సోమనార్యుడు, వేంకటమఖి మున్నగు వారు చెప్పియుండిరి కావునను, ఇవి హెల్మ్‌హోల్ట్సు చెప్పినట్లు కంపించుచున్న తీగెయందు "అనురణనాత్మక" ధ్వనులై విలసిల్లుటచేతను వాని నట్లే చెప్పితిని.

(8) హిందూ సంగీతము, ముఖ్యముగ కర్ణాటకగానము, పాశ్చాత్యుల సంగీతమువలె గీతలపద్ధతితో చెప్ప వీలులేదు కావున మేళముల నేర్పఱచునప్పు డవి 12 స్వరస్థానములవలన కలిగినవనియు, రాగములు స్పష్టపఱచుటకు తక్కిన శ్రుతులు (మొత్తము 22) ఆవశ్యకము లగుననియు నెంచబడుచున్నది.

(9) ఇప్పుడును ఈ శ్రుతుల చేరికగల స్వరప్రయోగములు రాగకళను బాగుగ పోషించుటయే కాని అంతగ స్పష్టముగ చెప్పుట లేదు కావున నివి శరీరమందలి యస్థిపంజరమువలె మాత్రి మేర్పడుచున్నవని గ్రహింతుము. ఎముకల యసహ్యతను కప్పిపుచ్చుటకు వాని పైగల నాడులు, కండరములు, చర్మము ఆవశ్యకము లగునట్లు స్వరముల యసమర్థతను తగ్గించుటకు శ్రుతులు, మరి గమకములు ఆవశ్యకము లగుచున్నవని ఎంచుదుము.

(10) ప్రతిగాయకుడును ఒక్కొక్క శ్రుతియందు పాడుటలేదు కావున స్వరములు మరి శ్రుతులు విలువల, చలనములచొప్పున చెప్పుటకన్న షడ్జమునకుగల వీని సంబంధమును చెప్పుటే, అనగా వాని ప్రమాణమును (ratio) చెప్పుటే చెల్లు.

(11) ప్రతిస్వరము మధ్యగల యంతరముకూడ సంవాదానుగుణ్యముగనే యుండును. ఇవి సామాన్యముగ 16/15, 10/9, 9/8, 6/5, 5/4, 4/3-ఇట్లుండును.

(12) మేళకర్తల స్వరావళిని చెప్పునప్పుడు వేంకటమఖి మతమే స; ర, రి, రు; గ, గి, గు; మ, మి; ప; ధ, ధి, ధు; న, ని, ను- ఇట్లు అనుసరించి చెప్పుటే భావ్యము. (చూ. చతుర్దండిప్రకాశిక.)

కొన్ని రాగములు

ఇట్లు పై ద్వావింశతి శ్రుతులు ఏయే రాగములందు కలుగునదియు నీవిధమున ఎంచి చెప్పుదుము:

(1) తోడి రాగము:—

స్వరములు:

వేంకటమఖి పేర్లు—స-ర-గి-మ-ప-ధ-ని-స.

శ్రుతుల సంఖ్య—స-రి$_1$-గ$_2$-మ$_1$-ప-ద$_1$-ని$_2$-స.*

ప్రమాణములు (ratios)—1, 31/30 (25/24), 6/5, 4/3, 3/2, 8/5 (31/20), 9/5, 2.

అంతరములు (intervals)—1, 31/30 (25/24), 36/31, 10/9, 9/8, 31/30, 36/31, 10/9.

ఈ రాగమందలి (1) ధగగమగధ, నిసరి ధగాగమ, ధగరిస, (2) ధమ, మధ-ప్రయోగములందు గాంధారమధ్యమములతో మధ్యమసాధారణ గాంధారభావమున, అనగా 4/3, 6/5 అంతరవుచొప్పున నున్న 8/5 విలువగల ద్విశ్రుతిధైవతము వచ్చును. రిధని, ధరిని, ధరిస, ధధరిరిగగ మొదలగు ప్రయోగములందు ధ ఏకశ్రుతికమై 31/20 (25/16) విలువతో నుండును. ఇప్పుడెల్ల నిషాదము 16/9 విలువగల శుద్ధ ని. యగుచున్నది. ఇట్లు ఆరోహణమున ధైవతము 8/5 విలువగల ద్విశ్రుతికముగను, అవరోహణమున నిది 31/20 (లేక 25/16)గల ఏకశ్రుతికముగను గన్పట్టును. 31/30, 31/20 విలువలు భారతీయగానమునకు తగవని కొందఱెంచునది సరికాదు. హెల్మ్‌హోల్ట్సు శాస్త్రవేత్త వానిని సంగీతయోగ్యములు (Musical notes) అని చెప్పినప్పుడును, మన సంగీతము ననుసరించని షడ్జసంగమ భావమున నవి లేవని చెప్పినంతమాత్రమున వానిని విడనాడకూడదు. కర్ణాటకగానమున నివియే కనబడుచున్నవి. కాని తోడిరాగమందు వలె ఫిడేలున ప్రథమమున తీగెయందు 25/24 విలువగల శ్రుతిని తాకి క్రిందకు 31/30 విలువకు వచ్చుట యాచారము. ఈ రెండును చేరికగ నుంటచే కొందఱు దీనిని 25/24 గ నెంచుచున్నారు. దీనినుండి గమకముచే 31/30 రి. ని పలికింపనచ్చు ననుటచే తోడిరాగమున ఈ 25/24 ఋషభమును ఎంచినను భావ్యమే. తోడి జన్యమైన అసావేరిరాగమందు 32/27, 16/9 విలువలుగల మధ్యగాంధార నిషాదములు వచ్చుచున్నవి. మరియొక జన్యరాగము పున్నాగవరాళియందు 10/9 విలువగల త్రిశ్రుతిఋషభము గరిగమ మున్నగు ప్రయోగములందు వచ్చును. కావున ఈ రాగము కోమలస్వరములనే గణించుననుట తథ్యము. దీనిని వేంకటమఖి ఔత్తరరాగమని చెప్పినాడు. ఇతని 19 మేళములం దిది కనుపించదు. "అరెరెదశరధరాజ" అనే ప్రాచీన వర్ణమందు తప్ప తక్కిన వర్ణములు, కృతులు ఇత్యాదులందు పంచమము వర్జింపబడుట లేదు

(2) మాయామాళవగౌళ రాగము:—

వేంకటమఖి పేర్లు—స-ర-గు-మ-ప-ద-ను-స.

శ్రుతుల సంఖ్య—స-రి$_2$-గ$_3$-మ$_1$-ప-ద$_2$-ని$_3$-స.

ప్రమాణములు—1, 16/15, 5/4, 4/3, 3/2, 8/5, 15/8, 2,

అంతరములు—16/15, 75/64, 16/15, 9/8, 16/15, 75/64. 16/15.

ఈ రాగమందలి స్వరములు మారునవి కావు. కావుననే బాలురకీ రాగస్వరావళి నేర్పబడుచున్నది. ఇందలి స్వరములు దాటుప్రయోగములుగ లేక ఒకటి వెంబడి యొకటి పూసగ్రుచ్చిన విధమున సరళ

* స్వరముక్రింది సంఖ్య యద్దాని శ్రుతులను చెప్పును.

శ్రీ బొడ్డపాటి వెంకటప్పయ్యపంతులుగారు

శ్రీ నడింపల్లి వెంకట హనుమంత రాప్రపంతులుగారు

శ్రీ దామోదరకృష్ణమూర్తిగారు

శ్రీ తూనుగుంట నాగరత్నంశ్రేష్ఠిగారు

గూడూరుతాలూకా ప్రాథమికోపాధ్యాయ ప్రథమ మహాసభ, వాకాడు.

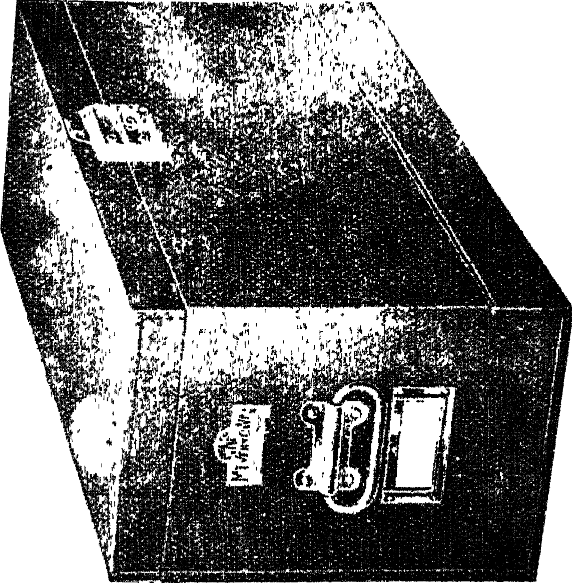
వైశ్యవ్యాయామకళాశాల, గుంటూరు.

RONEO

ఆఫీసు ఆప్లైయన్సులు

నా స్వంత పర్సనల్

ఫైలింగుపెట్టె

రహస్యమైన కాగితములను ఫైలుచేయుటకై నూతనముగ కనిపెట్టబడినది. మిక్కిలి అనుకూలమైనది.

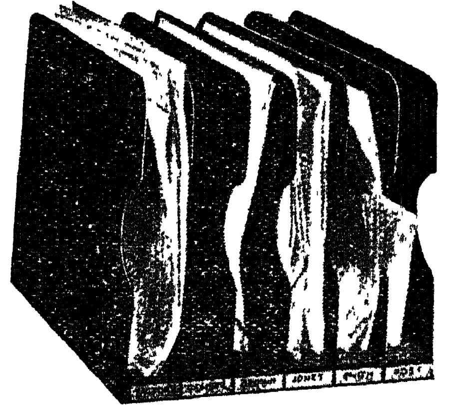
మిక్కిలి మేలైన ఉక్కుతో నిర్మించబడినది. దృఢమైన తాళముతోను ఆలీవ్ గ్రీను ఎనామెల్డు స్టౌవుతోను అమర్చబడినది.

ఆల్ఫబెటికల్ గైడ్ కార్డులు, టాబ్ ఫోల్డరులు గలవు.

క్వార్టో సైజు ధర రు. 40/-

ఫూల్సుకాప్ సైజు రు. 45/-

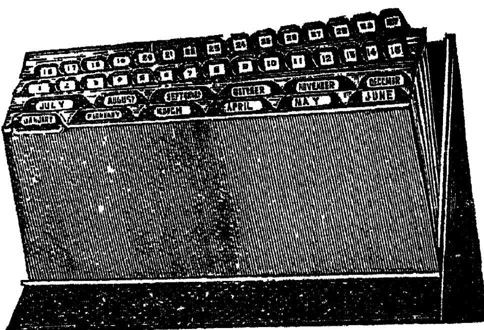
రోనియో "స్పిక్" డెస్కు-ట్రైడీ

పనిచేసుకొనుటకై మీడెస్కును ఖాళీచేయుడు. పరిశుద్ధమైన డెస్కు అమోఘముగా పనిచేయుటకు తోడ్పడుచున్నది. అన్ని విషయములు తనీగా చూచుకొనుటకు వీలగునట్లు చేయుచున్నది. మీ వ్యాపారసంబంధమైన మిత్రులయొద్ద మంచి గౌరవమును గలిగించును. పరిశుభ్రత, మనిషి తెలివిని సూచించును.

ధర రు 12/-

రోనియో ఫాలోఅప్ శిస్టము

రోనియో "ఫాలోఅప్" పద్ధతి డెస్కుపై నుంచబడిన ఉత్తరములు, కాగితములుయొక్క అవసరమును బాగుగా తెలుపును. ఫైలుచేయబడిన ఉత్తరములు కావలసిన తేదినాటికి మన గమనమునకు తెచ్చును.

క్వార్టో సైజుది పూర్తిగా ఈ పటమునందు తెలిపిన ప్రకారము ధర రు. 23-8-0

ఫూల్సుకాప్ సైజుది ,, రు. 26-14-0

అడిసన్ అండుకో లిమిటెడ్, మౌంటురోడ్డు, మదరాసు.

త్వరపడుడు! త్వరపడుడు!!

ఇకను మోసపు పుస్తకములను కొని మోసపోకుడు.

సతీపతికుతూహల రహస్యములు.

ఇట్టి గ్రంథ మిడివర కాంధ్రభాషలో వెలువడియుండ లేదు. ఇందు గృహస్థాశ్రమధర్మము సతీపతులన్యోన్యప్రేమతో వర్తిలగల విధులు, ప్రేమతత్త్వము, స్త్రీ జాతులు, పురుష జాతులు, వాని ప్రవర్తనలు. జాతుల పొందికలు, వాని యొక్క అభిప్రాయము, శయ్యాగృహరహస్యములు, వాని లక్షణములు, ఎట్టి సతీపతుల కెట్టి సంతానము గలుగునను విషయము, గర్భవతుల యారోగ్యావశ్యకత, శిశురక్షణ, అ త్తకోడండ్రవైరములకు గల కారణములు, వానిని శమింపజేయు నుపాయములు, వారికుండవలసిన స్నేహావశ్యకత, మున్నగు 280 విషయములతోను, సందర్భానుసారముగ గల ఆఫ్టోన్, లైన్ బ్లాకులు 25 తోను గ్లేజు 410 పేజీల పైబడిన సీమకాలికోతోను చక్కని బైండుతో విరాజిల్లుచున్నది. ప్రతిగృహస్థుడు తప్పక చదివియే తీరవలెను. కొద్దిప్రతులే గలవు.

పుస్తకము 1-కి రు 2-0-0; తపాల ఖర్చు 7 అణాలు

రెండు పుస్తకము లొకేసారికొనువారికి తపాలఖర్చు లేదు

మా చిరునామా:—ఆర్యన్ బుక్ డిపో.

19 తాండవరాయ మొదలి వీధి, తిరువళిక్కేణి, మద్రాసు.

త్వరపడుడు! కొలది ప్రతులేగలవు

ఇకను మోసములకు భయపడ నక్కరలేదు

మతివంచన దీపిక.

డెమ్మి 250 పేజీలు, 16 చిత్రపటములు 20 విధములగు విషయములు నిండియున్నది. రు 1-4-0 పోస్టు ఖర్చు ప్రత్యేకము.

ప్రపంచవంచకుల మాయాజాలము దెలుపునట్టి యిట్టి గ్రంథ మిదివర కాంధ్రమున వెలువడి యుండలేదు. క్రొత్త క్రొత్త విధములగు వంచనలు విస్తరించుచున్నవి. వ్యాపారము, వ్యవసాయము, ఉద్యోగము, న్యాయస్థానము, దేవాలయము, విద్య, వైద్యము, మంత్రికము, జ్యోతిషము, సోడా, రైలు, స్టీమరు, ఇది యది యననేల ఎచ్చట జూచినను మోసచింత ప్రబలియున్నది. నిర్భాగ్యులు లిట్టిమోసములకు లోనై పరితపించుచున్నారు. ఇట్టివారి మోసముల యొక్క రహస్యములను ఇందు చక్కగ వర్ణింపబడియున్నది. దీని చదువుటవలన నిర్భాగ్యులు వంచకులకు లోబడక తప్పించుకొనవచ్చును.

చిరునామా:—ఆనందబోధిని ఆఫీసు.

6. వెంకటేశమేస్త్రీ వీధి, మద్రాసు.

ఆంగ్లభాషాపరిచయము లేనివారలకు బహుసులభముగ నేర్చుకొనుటకు తెలుగు అర్థములతో నుండు

ఆనంద ఆంగ్లభాషా బోధిని

అను గ్రంథము మిక్కిలి సహకారిగ నుండును.

ఇది 800 పేజీలును, చక్కని కాలికోబైండును, భారతకథలును, ఆకథలకు సంబంధించిన 16 ఆఫ్టోనుపటములు గలిగియున్నది.

దీనియందు ప్రతిపదమునకు తెలుగు ఉచ్చారణ, ఇంగ్లీషు పదము, అర్థము చేర్చి నేర్చుకొనువారలకు బహుసులభముగ తెలియునటులు ముద్రించినారము. ఇంగ్లీషు పాఠశాలలలో 10 సంవత్సరములు వేలకొలదిరూపాయలు ఖర్చుచేసి సంపాదించిన జ్ఞానమును ఇంటియందుండియే సంపాదింపవచ్చును. ఉపాధ్యాయుల వెదక బనిలేదు. గ్రామోద్యోగులు, కరణములు, దొరలతో సంబంధముగల బట్లర్లు, వంటవారలు, మరి యితర సిబ్బందులు వీరలకును, ఆంగ్లభాషాపరిచయము లేనివారలకును, మా ఆనంద ఆంగ్లభాషాబోధిని చాల ఉపకారిగ నుండును. ప్రతికుటుంబమునకును ఇది ముఖ్యావశ్యకము.

ఆనందబోధిని ఆఫీసు,

పోస్టుబాక్సు నెం. 167, మదరాసు.

ముగ జరుగును. శాస్త్రోక్తము లేనప్పటికి, సుజ్ఞరి మొదలగు జన్యరాగములతో జెప్పిన 22 వ పంచమగాంధార గ్రామరాగము మాళవగౌళ యని రామామాత్యుడు, సోమనాథుడు, వేంకటమఖి మున్నగువారు ఎంచినారు. దీని ముఖ్యజన్యములగు సావేరి, సౌరాష్ట్రి, మలహరి ఇత్యాదులందు వైవిధ్యములు కనిపించుచున్నవి. సావేరి రాగమందలి గాంధారనిషాదములగూర్చి వివాద మంతరించలేదు. దీనిగూర్చి పరిషత్ సభవారు కొంత విచారించి ప్రత్యేకసంఘమునకు వదలినారు. గరిస, రిగరిస మున్నగుచోట అంతరగాంధారము కలుగుటలేదు. సాధారణ గాంధారము వచ్చునని కొందఱెంచునది సరికాదు. అంతర సాధారణములకు మధ్యగనున్నదని పెక్కురు తలంచుచున్నారు. దీని విలువ యీమధ్య నేను 39/32 గ కనుగొంటిని. దీనిని హెల్మహోల్ట్సు 39 వ "అనురణనాత్మకధ్వని" (Harmonic) గ జెప్పినాడు. ఇది 292½ చలనములు కలది యగుచున్నది. ఇంకను దీని సత్యస్వరూపముగూర్చి చర్చింపవలసియున్నది.

(3) న ట భై ర వి:—

వేంకటమఖి పేర్లు—స-రు-గి-మ-ప-ధ-ని-స.

శ్రుతుల సంఖ్య—స-రి$_3$-గ$_1$-మ$_1$-ప-ధ$_2$-ని$_1$-స.

ప్రమాణములు—1, 10/9, 32/27, 4/3, 3/2, 8/5, 16/9, 2.

అంతరములు—10/9, 16/15, 9/8, 9/8, 16/15, 10/9, 9/8.

ఈరాగము వేంకటమఖి 72 మేళములందు 20 వ నారీ రీతిగౌళ మేళము జన్యముగ జెప్పబడినది. ఇందుచే రీతిగౌళప్రయోగములును దీనిస్వరముల శ్రుతివిలువలను గ్రహించుట కుపయుక్తములు. రీతిగౌళప్రయోగములవలన ఋషభగాంధారములు 10/9, 32/27 గల విగ నెంచవలసియున్నది. కొన్నిచో సరినిధనిస, సనిరినిధ ఇత్యాదులందు రి. 16/15 విలువగలదిగ నున్నది. ధైవతముగూర్చి వివాద కలదు కాని సంగీత పరిషత్ సభవారు ఆరోహణమున 27/16 విలువగల చతుశ్శ్రుతి ధ.యు, నవరోహణమున 8/5 విలువగల ద్విశ్రుతి ధ.యు వచ్చునని యెంచిరి. భైరవిప్రయోగములందు (1) ధనిస, ధారి, మనిధప, నిధనిస, నిధని, సనిధపమపా మొదలగుచోట చతుశ్శ్రుతి ధ.యు, (2) ధపమధప, నినిధధప, రినిధప, సనిధప, గరిసనిధప మున్నగువాని యందు ద్విశ్రుతి 8/5 ధ.యు వచ్చుచున్నవి. సరినిధ, సరిగరినిధ, రినిధ, నిగరినిధ ఇత్యాదులుకూడ అవరోహణక్రమమున నున్నను వీని యందు 27/16 చతుశ్శ్రుతి ధ.యే వచ్చుచున్నది. ఇందుచే నిది భాషాంగరాగమే యగుచున్నది కాని కొందఱెంచునట్లు రాగాంగముగ లేదు.

(4) ఖ ర హ ర ప్రి య:—

వేంకటమఖి పేర్లు—స-రు-గి-మ-ప-ధు-ని-స.

శ్రుతులసంఖ్య—స-రి$_4$-గ$_2$-మ$_1$ ప-ధ$_3$-ని$_2$-స.

ప్రమాణములు—1, 9/8, 6/5, 4/3, 3/2, 5/3, 9/5, 2.

అంతరములు—9/8, 16/15, 10/9, 9/8, 10/9, 16/15, 10/9.

ఈ రాగస్వరూపము మిక్కిలి సరళముగ జరుగును. అనగా దాటు స్వరప్రయోగములు రావు. దీని జన్యము శ్రీరాగమందువలె 9/5 విలువగల కైశికి నిషాదమే వచ్చును.

(5) కా ం భో జి:—

వేంకటమఖి పేర్లు—స-రు-గు-మ-ప-ధు-ని-స.

శ్రుతులసంఖ్య—స-రి$_4$-గ$_3$-మ$_1$-ప-ధ$_3$-ని$_1$-స.

ప్రమాణములు—1, 9/8, 5/4, 4/3, 3/2, 5/3, 16/9, 2.

అంతరములు—9/8, 10/9, 16/15, 9/8, 10/9, 16/15, 9/8.

(ధైవతము త్రిశ్రుతికముగను, నిషాదము మధ్యనిషాదముగను గ్రహించునది.) ధా,, ని, సనిని, నిధ ప్రయోగములందువలె ధైవతము కొన్ని మాత్రలకాలము పెంచి పట్టవచ్చును కావున పంచమతోగాయందలిది మధ్యస్థాయి స.తో సంవాది యగుచున్నది. ఇందుచే దీనివిలువ 5/3 గల త్రిశ్రుతికముగ నెంచవలయును. వీణాయందది తీగె 2/5 వ భాగమున తాకిన, లేక తీగె 3/5 భాగములు కంపించునప్పుడు కలుగును. శంకరాభరణ ధైవతము మున్ముఖ్యసంవాదిగ లేక 27/16 విలువగల చతుశ్శ్రుతికముగ నున్నదనునది మరువకూడదు. కాంభోజి యితరప్రయోగములు ధగా, గరిగస, ధమప మొదలగుచోటను 5/3 ధ.యే యని యెంచవలయును. 'తరుణి' అనువర్ణమందు 'ధరి' అనునప్పుడీ విలువ గోచరించుట లేదు కాని 'ధరి' గమకముతో 'ధసరి' అని వాయింపబడునట్లు నాఅభిప్రాయము. కొన్ని అవరోహణ ప్రయోగములందును 'ధ,ని'ల విలువలు 27/16, 15/8 గ నెంచవలసియున్నది. అనగా కాకలినిషాదమును వచ్చుచున్నది. ఇందుచే నిదియు భాషాంగరాగమే. దీనిఋషభము శంకరాభరణమునందువలె స్థిరమైనది కాదు; అనగా అల్పమనుట. ఇది దీర్ఘముగ బట్ట వీలులేదు. దీని జన్యము మాళవిరాగమందు మని, నిమ మొదలగు ప్రయోగములవలన మధ్యనిషాదము 16/9 గ నెంచవలసియున్నది.

(6) శ ం క రా భ ర ణ ము:—

వేంకటమఖి పేర్లు—స-రు-గు-మ-ప-ధు-ను-స.

శ్రుతులసంఖ్య—స-రి$_4$-గ$_3$-మ$_1$-ప-ధ$_4$-ని$_3$-స.

ప్రమాణములు—1, 9/8, 5/4, 4/3, 3/2, 27/16, 15/8, 2.

అంతరములు—9/8, 10/9, 16/15, 9/8, 9/8, 10/9, 16/15.

ఈరాగమున 243/128 విలువగల నిషాదము అల్పముగ, రినిధ, నిరిసని, సధపని, సనిధని మొదలగుచోట కలుగుచున్నది. ఇందలి 'రి, ధ'లు గమకములతో గాక ప్రత్యేకములుగ మాత్రాకాల మెక్కువచేసి పట్ట వీలులేదు. 'సధప' ప్రయోగమును కలదు. దీని జన్యము కురంజి

యందును 243/128 నిషాదము కలుగుచున్నది. "స్వామి నిన్నే" నన్న మందలి మప,సపగమ' అను నప్పుడు ధ. 5/3గ నున్నది. దీనిజన్యమగు కన్నడరాగమందలి సమగమ, మధపధ అనుచోట మొదటి ధ. త్రిశ్రుతికము 5/3గను, రెండవది చతుశ్రుతికము 27/16గ నున్నవి.

(7) కళ్యాణి:—

వేంకటమఖి పేర్లు—స-రు-గు-మి-ప-ధు-ను-ṡ.

శ్రుతులసంఖ్య—స-$రి_4$-$గ_4$-$మ_3$-ప-$ధ_4$-$ని_3$-ṡ.

ప్రమాణములు—1, 9/8, 81/64, 45/32, 3/2, 27/16, 243/128 (15/8), 2.

అంతరములు—9/8, 9/8, 10/9, 16/15, 9/8, 10/9, 16/9.

కళ్యాణిరాగ ప్రయోగములు ముఖ్యముగ ఈ విలువలనే స్థాపించుచున్నవి. ససాసనిస, రిసని, నిధమ, గమధనీ మున్నగు ప్రయోగములందు తీవ్ర ని. లేక షట్శ్రుతినిషాదము 243/128 విలువకలదియే వచ్చును. ఈ నిషాదమే దీనిని బాగుగ స్ఫురింపచేయుచున్నదని తలంపబడుచున్నది. ఋషభము 9/8 విలువగల చతుశ్రుతికము కావున ధరినిదపను, ధరీరి, ధరీరి, నగరిపమ ఇత్యాదులనుండి ధైవతము విలువ 9/8 × 3/2=27/16గ నెంచుదుము. ధగరినిస, గగధనిని మున్నగు వానివలన గాంధారము 27/16 × 3/4=81/64 గల తీవ్రగాంధార మగుచున్నది. పగధమగరి, పమాగరిని, సరిగపమగరి, నిరీరి దగరి, పమమగ, నిధధ నిధ మొదలగు అటతాళవర్ణప్రయోగములవలన 'నిరీరి' యను నప్పుడు కాంభోజిరాగమునందు ధైవతము షడ్జతీగె స.తో పంచమతీగె ధ. ముఖ్యసంవాది యైనట్లు, 'ని, రి'లు ముఖ్యసంవాదులుగ నుండుటచే నిషాదము విలువ 9/8 × 5/3=15/8గ నున్నది. మనిధనిప అనుటచే మ.15/8 × 3/4=45/32 విలువగలదిగ నెంచవలయును. పమగ, నిధ, గధప ఇట్టి ధాటు స్వరప్రయోగము లెక్కువగ నిండు కలవు. ఋషభము యొక్క మాత్రాకాలము పెంచుటయు కలదు. గని, ధగ అనుచోట గ. విలువ 5/4గ నుండుట గమనించునది.

తక్కిన శ్రుతులు

పైజెప్పబడిన రాగములందలి శ్రుతులలో 27/20, 64/45 విలువలు మిగిలినవి. 27/20 మ. బేగడరాగమందు కొన్నిచోట్ల వ్యక్తమగుచున్నది. అనగా ధపమా, గరిస, మామాగరి, ధా, పమా; గారి అను ప్రయోగములందువలె మధ్యమ మాత్రాకాలము పెరుగునప్పుడు ఈ బేగడమధ్యమము 27/20 విలువకలది వచ్చును. తక్కినచోట్ల గరి గమపమ, మగమరిగమప, గమపధపసా మొదలగు ప్రయోగములందు 4/3 విలువగల మధ్యమమే వచ్చును. ఇక 64/45 మధ్యమము వరాళిరాగమందు కందుము. కనుకనే దీనిని వేంకటమఖి వరాళి మధ్యమమని వ్రాసె. 243/128 నిషాదము శంకరాభరణమందల్పముగను, కళ్యాణియం దెక్కువగను వచ్చు నంటిమి.

ఇట్లు 12 స్వరములవలననే కాక మన కర్ణాటక సంగీతము ఆయా రాగచ్ఛాయను స్ఫురింపజేయు తక్కినశ్రుతులుకూడ చేర్చుకొనుట వలననే మిగుల నవ్యమై ఘనత గాంచుచున్నది. వేంకటమఖి సోమనార్యులమతములు 81/80 విలువగల కోమావ్యత్యాసమును చూపుటచే 81/80 విలువ మన రాగకళాపోషకముగ నెంచవచ్చును. తక్కిన స్వల్పభేదములు గమకములచే నేర్పడుచున్నవి. ఇట్లు రాగకళను బాగుగ నొప్పింపగలిగిన వాద్యములు మనవీణయు, ననంతరము మన గాన పద్ధతియందు చొచ్చిన ఫిడేలు నగక తప్పదు. ఫిడేలును మనరాగకళ కుపకరించునదిగ జేసి కృతకృత్యులైన వడివేలు, తిరుక్కోడికావల్ కృష్ణయ్యర్ గార్లను సంగీతలోకము మరువజాలదు.

మూగజీవుల మొఱ్ఱ

మం॥ వేంకటశర్మ గారు

ఎక్క డున్నావురా! యీశ్వరేశ్వరా! ప
రాత్పరా భక్తపోష పురాణపురుష!
నోరు మాలిన మమ్ము నిష్కారణమ్ము
బాధబెట్టుచు నున్నా రసాధునరులు.

కన్నతల్లియె శిశువుల గావకున్న
నూరివారలు పెంతురే యుగ్గు వోసి
లోకజనకుండ వగు నీవె సాకకున్న
లోకు లెవ్వరైన సాకుదురే కృపాళు!

ఆర్తరక్షక బిరుదున్న దంట నీకు
దీనబంధుండ వట నీవు దేవదేవ
ఆర్తులము దీనులము మమ్ము నాదరించి
బిరుదములు నేడు చూపింపవే మహాత్మ!

బలము లేని మాకు బలము గాగదవయ్య
దిక్కు లేని మాకు దిక్కు వగుచు
నండ నుండి యాపదంభోధినుండి మ
మ్ముద్ధరింప వయ్య శుద్ధచరిత.

సాధుతనము జూచి శాంతశీలము జూచి
కేవలంబు గలుగు కృపను జూచి
లోకు లెల్ల మమ్ము లోకువ జేసిరి
తగవు దీర్పవయ్య ధర్మమూర్తి!

తమను గొన్న నరులు తమకోసమే మేము
పుట్టినట్టు వారి పొట్ట నింపు
పనులకొరకె మమ్ము పాలింపుచున్నారు
బుద్ధి చెప్పవయ్య పుణ్యమూర్తి!

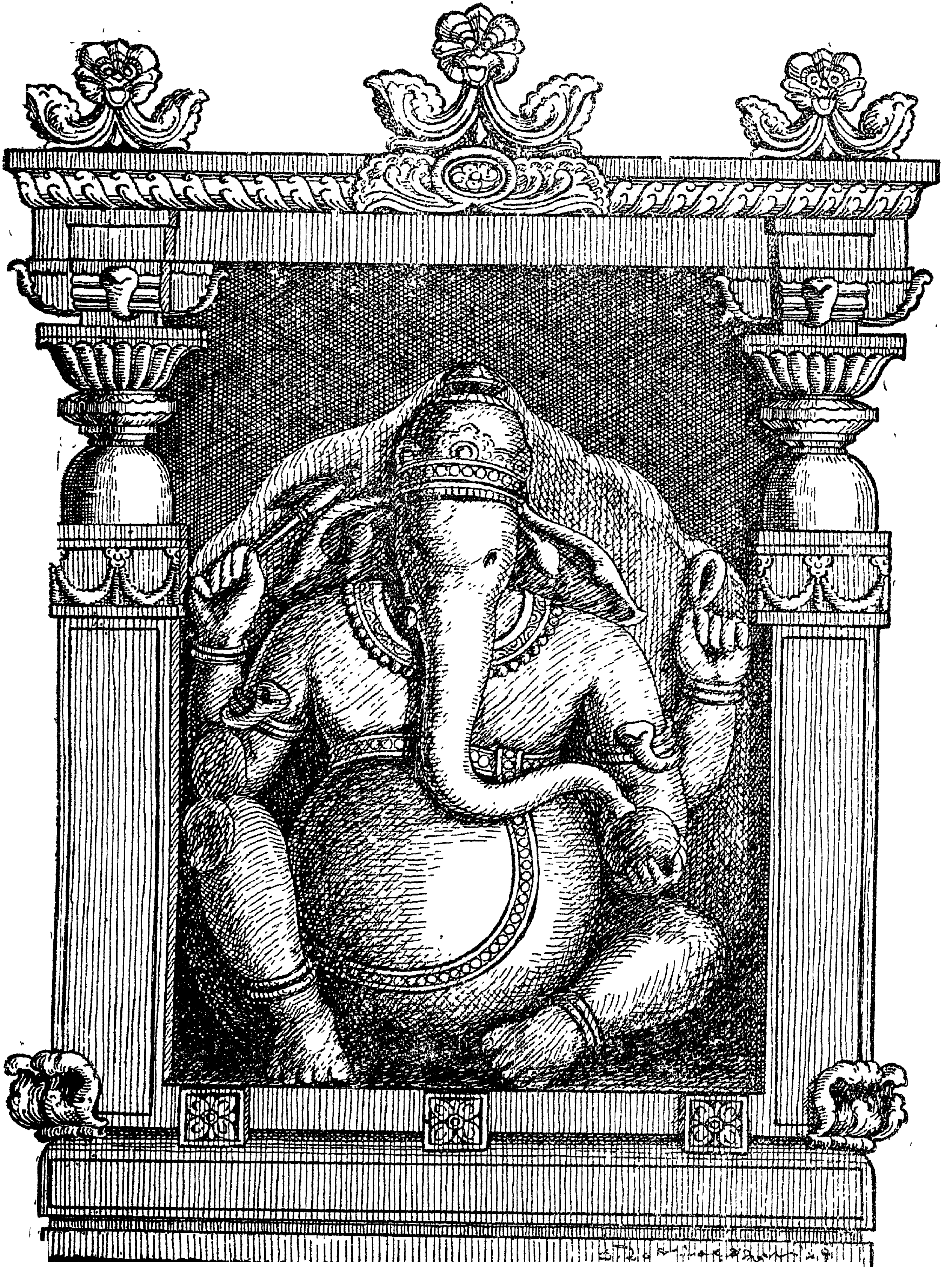
ఒకరిసొత్తుకోర కొరుల జోలికి పోక
కృపను నీ వొసంగు తృణముతోనె
తృప్తి నొందు మమ్ము తెంపరుల్ శిక్షింప
నీయుపేక్ష న్యాయమే నటయ్య?

ఎదుగు తిరిగి మరల హింసించు ప్రాణుల
నీడలైన జూడ నోడువారె
మెత్తనైనయెడల మొత్తుదు రీధూర్త
నైజ మాపవే యనాథనాథ!

ఎల్లలోకములకు నేలిక కల డంచు
తలపబోక దుర్మదంబు బలిసి
వక్రగాములైన వారి వారింపవా
చారుకీర్తి, లోకచక్రవర్తి!

అఖిలభూతకోటి కాధార మెవ్వడో
సర్వసముడు సర్వసాక్షి యెవడో
ఆదమూకలాప ఆనందరూప మా
ఆర్తి మాన్పవే మహానుభావ!

ద్రాక్షారామ దేవాలయమునందలి వినాయక విగ్రహప్రతికృతి

చిత్రకారుడు: వరదా వెంకటరత్నంగారు, రాజమహేంద్రవరము.

ధాత్రీశిక్ష—శిశుపోషణ

భిషగ్వర పెంతలూరు శ్రీ రామచంద్రరాజుగారు

వర్తమానకాలమున ఇంగ్లాండు దేశమున కన్న మనదేశమున శిశుమరణము లెన్నియో రెట్లధికముగ గానవచ్చుచున్నవి. దీనికి గారణ మరయ, మనదేశమున వ్యాపించియున్న బాల్యవివాహోనర్థక, విద్యాహీనత ముఖ్యకారణములని చెలుపవచ్చును. బాల్యవివాహానర్థ మూలమున స్త్రీకవయవములు పరిపక్వము గాకమునుపే-యనగా పండ్రెండు పదమూడు వత్సరముల వయస్సు రాకమునుపే సంతానవంతు రాలగుచున్నది. అందువలన నట్టివారికిగల్గు సంతానము బలహీనమయి యకాలమృత్యువు వాతం బడుచున్నది. అట్టి బాల్యవివాహానర్థ ప్రభుత్వ శాసనమూలమున గొలదిదినములలో నశింపనై యున్నది. ఇక రెండవ విషయమగు విద్యాహీనతవలన స్త్రీ తనపెద్దల నెటుల సంరక్షించుకొనవలసినది తెలియజాలక మృత్యుప్రవాహం బడవేయుచున్నది. స్త్రీ బిడ్డలతల్లి కాగనె వారిని పెంచు భారము తన యందుగలిగియుండుటజేసి శిశుపోషణకృత్యములను నెల్లవిషయముల దెలిసికొని యుండు టెంతయు నవసరమై యున్నది. వివేకవంతురాలగు యువతి వినుకలి మూలమునగాని, గ్రంథస్థమగు శిశుపోషణవిధానమును తెల్సికొన్నగాని తనశిశువును సంరక్షించుకొనగలుగును. కావున స్త్రీవిద్యావశ్యకతను గురించి వేరుగ వ్రాయనక్కరలేదు.

భారతదేశవాసుల మగు మనము నవీన పాశ్చాత్య సంప్రదాయానుసారముగ శిశువుల బెంపబూనుట సరియగుపద్ధతిగా గానరాదు. ఆదేశపు శీతోష్ణస్థితుల ననుసరించి వ్రాయబడిన సిద్ధాంతమా దేశవాసులకే కాని మన కంత ప్రయోజనకారి కాజాలదు. అనేక వత్సరములకు బూర్వమే మనభారతదేశ సంప్రదాయమున కనుసరణముగ మహర్షి, చరక, సుశ్రుత వాగ్భటాదులు "ధాత్రీశిక్ష, శిశుపోషణము"నను విషయముల విపులముగ స్పష్టీకరించిరి. అట్టి మన భారత సంప్రదాయములగు విధులచేతనే మన దేశపు శిశువు లాయురారోగ్యముల బొందగలుగుదు రనుటకు సందేహము లేదు. అట్టి సంప్రదాయమునను సరించి నా కాయుర్వేదమున గల స్వల్పజ్ఞానమును బురస్కరించుకొని యీ వ్యాసమును వ్రాయుచున్నాను.

శిశువులకు ముఖ్యముగ తల్లిపాలే సౌమ్యాహారము. తల్లియొక్క పాలు చాలనపుడు గాని తల్లి రోగభూయిష్ఠ యైనపుడుగాని, తల్లియొక్క స్తన్యము దూషితమయినపుడు గాని పాలిచ్చుటకు దాదిని నియమింపవలసియుండును. అట్టి దాదిని నియమించునప్పుడు గుణదోషముల విచారింపవలసి యుండును. స్వజాతిదై, మధ్యవయసు గలదై, స్వచ్ఛముగునవియు, విస్తారము గునవియు నయినపాలుగలదై, స్వల్పసంతోషియై బాలుని యెడల బుత్రవాత్సల్యము గలదియయి యుండవలెను. శోకముచే బీడింపబడిన దానిని, ఆకలిగొన్న దానిని, రోగిని, వృద్ధను, గర్భిణిని జంచలగుణము గల దానిని నిషేధింపవలసియుండును. మఱియు శిశువునకు బాలిచ్చుతల్లి లేక దాది మాలిన్య రహితయై శుభ్రవస్త్రముల ధరించియుండుటయు, పాలిచ్చుటకు ముందు స్తనముల నీటితో బ్రక్షాళనము జేసికొనుటయు నావశ్యకము. పాలిచ్చుటకు ముందు స్తనమందలి మొదటిధార పిండివేసి పిదపరి శిశువుచే ద్రాగింపవలెను. అట్లు గాక మొదటనుండియు ద్రాగించుచో బాలునియొక్క కంఠము క్షీరాధిక్యముచే బూరితమై ఛర్ది, శ్వాస, కాస మొదలగు రోగములపాలు కావచ్చును.

నోరెరుగని పసిపాపలకు రోగములు గలుగుట కాపాలిచ్చు తల్లియే ముఖ్యకారణమని యూహింపదగును. అందు మాత లేక దాదియొక్క యనియతాహార విహారాదులవలన వారి స్తన్యము వాత, పిత్త, కఫములచే దూషితమగును. అట్టిపాలను ద్రాగించుటవలన పాప మా నోరెరుగని శిశువులు రోగభూయిష్ఠు లగుచున్నారు. అట్టి స్తన్యదోషములు, వాని వలనగలుగు నవగుణములు తెలిసికొనియుండుట ప్రతిమాతకు ముఖ్యమగు విషయమని వేరుగ వ్రాయనక్కఱలేదు.

ఏ స్త్రీ స్తన్యము నీట వేసిన కొంచెమైనను వేరు గాక నీటితో గలసిపోవునో యా స్తన్యము శుద్ధస్తన్యమనియు, వగరుగను, బుడగలు గలదిగను, రూక్షముగను నుండి నీటిలో వేసిన నీటితో గలియక నీటిపై తేలునదిగ నుండిన నా స్తన్యము వాత దూషితమనియు, పుల్లగను, చేదుగను నుండి నీటిలో వేసిన నీటిపై పసపురంగుగల రేఖ లేర్పడిన నది పిత్తదూషితమనియు, జిడ్డుగను, నుప్పగను, చిక్కగనునుండి నీటిలో వేసిన నీట మునుగునది కఫదూషితమనియు, వాతపిత్త కఫదోషములలో రెండు దోషలక్షణములు గలిగియుండునది ద్విదోషయుక్తమనియు, మూడు దోషములు గలది త్రిదోషదూషితమనియు దెలియనగును.

అంపు వాతదోషముచే దూషితమైన స్తన్యము ద్రాగించుటవలన శిశువునకు శరీరకృశత్వము, శబ్దక్షీణత, మలమూత్రములయు, అధోవాయువులయు ప్రతిబంధము, దౌర్బల్యము కడుపునొప్పి మొదలగు గుణములు గలుగుచుండును. పిత్తముచే దూషితమైన స్తన్యమును ద్రాగించుటవలన శిశువునకు సదా శరీర ముష్ణముగ నుండుట, గుండెలలో మంటగలుగుట, నోరెండుట, విరేచనములగుట, ప్రతిసమయమందును బాలను గ్రక్కుట, నిరుత్సాహముగ నుండుట గలిగి తుదకు కామిల లేక పాండురోగములును, గలుగును. కఫముచే దూషితమయిన స్తన్యమును ద్రాగించుటవలన శిశువునకు ఛర్ది, చొల్లు గారుట, అధికనిద్ర, బద్ధకము, శ్వాస, కాస, మందాగ్ని, ముఖశోభ మున్నగు కఫజనితవ్యాధులు జనించును.

త్రిదోషములచే దూషితమైన స్తన్యమును ద్రాగించుటవలన పైన వ్రాసిన యనేక రోగోపద్రవములు గలుగును. అట్టివ్యాధికి "క్షీరాలసక"మని యాయుర్వేద శాస్త్రజ్ఞులు నామమిడిరి. ఈరోగము జనించిన శిశువు తప్పక మరణించును.

దీనినిబట్టి ప్రతిస్త్రీయు తన శిశువునకు రోగ మంకురింపగనే స్తన్యశోధనము చేయవలసియుండును. ఈవిధముగ నిరపరాధులగు శిశువుల తమ యజ్ఞానముచే భయంకరములగు రోగముల పాలుచేయు యువతి మాతయో, లేక యమదూతయో తెలియజాలము.

అజ్ఞానవతులగు మనదేశపు స్త్రీలు రోగముచే బిల్ల లేడ్చినను ఆకలిచే నేడ్చుచుండిరని తలచి వారు రోగబాధచే ద్రావ నొల్లకయున్న బలవంతముగ స్తనాగ్రము నాశిశువునోట నుంచి పిండుదురు. లేదా కాళ్లపై బరుండబెట్టుకొని బలవంతముగ నోట బాలను పోయుదురు. మఱియు భోజనసమయమున శిశువును దమయొద్దగూర్చుండ బెట్టుకొని తాము దినునాహార మాబాలునినోట గ్రుక్కుదురు. ఇట్టి మూర్ఖత్వముచే నాయాహార మాబాలుని జీర్ణశక్తికి మించినదగుటచే ప్రేగులయందు జెరుకొని వాంతులు గాని, విరేచనములు గాని గలిగించును. ఇట్టి దురాచారముల మూలమున నాబాలుని యమూల్య కోమల జీర్ణాశయములు భగ్నములై సర్వరోగములకు మూలకారణమగు నజీర్ణరోగమునకు స్థానములగుచున్నది. మొత్తముమీద శిశువులకు బండ్లు వచ్చుటకు సన్నాద్యాహారములకంటె పాలే శ్రేష్ఠమైన యాహారముగా గన్పట్టుచున్నది. అట్టిపాలను శిశువు ఎంతవరకు సంతుష్టిగా త్రాగునో యంతవఱకే యివ్వవలసి యుండును.

తల్లియొక్క లేదా యుపమాత యొక్క పాలు లభింపనప్పుడు భారతదేశవాసులమగు మన శిశువులకు మేకవి గాని, ఆవువిగాని పాలే శ్రేష్ఠమైనయాహారము. అట్టిపాలను ఇచ్చునపుడు పాలతో సమముగా నీటినిగలిపి, నీరు ఇంకునట్లు కాచి, కొలదిగ బటికిబెల్లపు చూర్ణమును గలిపి, నియమానుసారముగ నీక్రిందవిధముగ ద్రాగింపవలయును.

బాలునివయస్సు	పాలిచ్చు నియమము	ఒక్కొక్క సారిచ్చు మోతాదు	రోజు మొత్తమునకు ఇచ్చు పాలు
మొదటివారమున	2 గంటల కొక సారి	½ ఛటాంకు	5 ఛటాంకులు
2 లగాయతు 6 వారముల వరకు	2½ గంటల కొకసారి	1 ఛటాంకు	6 లగాయతు 8 ఛటాంకులు
7 వారములు లగాయతు 6 మాసముల వరకు	3 గంటల కొక సారి	1½ ఛటాంకు లగాయతు 2 ఛటాంకులు	9 లగాయతు 12 ఛటాంకులు
6 మాసముల లగాయతు 10 మాసములు	3½ గంటల కొకసారి	2 ఛటాంకులు లగాయతు 2½ ఛటాంకులు	13 లగాయతు 20 ఛటాంకులు
11 లగాయతు 15 మాసముల వరకు	4 గంటల కొక సారి	2½ ఛటాంకులు లగాయతు 3 ఛటాంకులు	14 ఛటాంకులు లగాయతు 22 ఛటాంకులు

నీళ్లు కలపక కాచినపాలు సులభముగా పచనము గానేరక వాంతులు, విరేచనములు, కడుపునొప్పి, దౌర్బల్యము, శరీరకృశత్వము గలుగజేయును.

పాలను త్రాగించునపుడు సహింపదగినంత వేడి యుండుట యవసరము. చల్లనిపాల నిచ్చుట హానికరమై యుండును. ఉదయమున బితికినపాలు సాయంకాలము వఱకును, సాయంకాలమున బితికినపాలు రాత్రి రెండుయామములవఱకును త్రాగించుటకు బనికివచ్చును. బాలుర వయసు వృద్ధినందినకొలది పాలలో గలుపు నీటిని తగ్గించుచుండవలయును.

పాల నిచ్చునపుడు పాశ్చాత్య సంప్రదాయాను సారముగ స్తనరూపములగు సీసాల నుపయోగించుట శ్రేష్ఠము గాదు. అట్లివ్వక తప్పనిచో పాలిచ్చుటకు ముందు వేడినీటితో నా సీసాను శుభ్రముగ నటులు కడుగవలయును. లేనిచో అందుల సందులయం దుండు నిలువపాలు లేక తొరకలు నవీనముగ బోసినపాలతో చేరి ఆపాలను ద్రాగిన శిశువునకు ప్రేగులయందు దాచుకొని రోగముల గలుగజేయును.

పళ్లు పూర్తిగా వచ్చిన తరువాతగూడ కొంతకాలమువఱకు సన్నముతో పాలనుగూడ నిచ్చుచు క్రమక్రమముగా పాల నిచ్చుట మానవలెను. అంతే గాని యన్నము పెట్ట మొదలిడగనే పాలను మొదలంట మానివేయరాదు.

ఇంతవఱకు శిశువుల కీయవలసిన యాహారం వశ్యకతను గురించి వ్రాసితిని. ఇక శిశుపరిచర్యను గురించి కొంత వ్రాసి విరమించుచున్నాను.

శిశుపరిచర్యయందు తల్లులు జాగరూకులై యుండవలెను. శిశువు నోడియందు సుఖకరముగ నుంచుకొనుచు వారి మనమున కుత్సాహములను పనుల నాచరించుచుండవలెను. అజ్ఞానముచే స్త్రీలు స్వభావముగ శిశువులు భయభ్రాంతు లగునటులు, "బూచీ, ఓ! మా అబ్బాయిను సెత్తుకు పో. అదుగోరో బూచి వస్తూంది, ఎత్తుకపోతుందిలే" అని వారల జడిపించుచుందురు. అట్టిది దురాచారమని తెలిసికొనవలసియున్నది. శిశువుల నెన్నడు భయభ్రాంతుల జేయరాదు శిశువు నిద్రించునప్పుడు హఠాత్తుగా లేపరాదు వారలు స్వయముగా గూర్చుండుటకు శక్తిగలుగు వఱకు బలవంతముగా గూర్చుండబెట్టరాదు. శిశువుల ధరియించు వస్త్రములు మృదువులును, సుఖము నిచ్చునవియు నై యుండవలయును. తైలమర్దనము, ఉష్ణోదకస్నానము, నేత్రముల కంజనము మొదలగు కృత్యములు పుట్టుకనుండియు శిశువుల కత్యావశ్యకములు. శిశువు నిద్రించు గది శుభ్రమయినదిగను, వెలుతురు గలిగినదిగను, స్వచ్ఛమైన గాలి ప్రసరించునదిగను నుండవలెను. వర్షశీతకాలములందు చలిగాలి దగులకుండునటుల తలుపులు మూసి యుంచవలయును.

నూయి, పాయికానా, తూముకాలువ, మురికినీటి గుంట, ఎత్తయిన లోతైన స్థలములయందును విడువరాదు. శిశువులకు పావలా కాసులు, బేడకాసులు, పైసలు మున్నగు చిన్నవస్తువులను, నల్లమందు వస్తువులను విషవస్తువులను క్రీడార్థము ఇవ్వరాదు. శిశువులు చేతి వ్రేళ్లను నోటియం దుంచుకొను స్వభావము గలిగియుండుటచే అట్టివస్తువుల నోట నుంచుకొనుటవలన ప్రమాదము కలుగవచ్చును.

శిశువునకు 6వ లేక 8వ మాసమునందు కొంచెము అన్నము మెత్తగా జేసి నాకించవలెను. క్రమక్రమముగా వృద్ధిచేయవలెను. పళ్లు వచ్చే వరకు ఎట్టి కఠినపదార్థములను శిశువుల కివ్వరాదు. అట్లు చేయుటవలన సర్వరోగములకు కారణమగు అజీర్ణరోగము సంభవించును.

నారీమణు లీవిషయముల కొంతవఱకైన నాచరించి తమ బాలుర యారోగ్యభాగ్యమునకు దోడ్పడి భారత సౌభాగ్యమును పెంపొందింతురుగాక.

స్వేచ్ఛావిహాగము

శ్రీ. శ్రీనివాసరావుగారు (కవితాసమితి)

నీవు నభోవిటంకమున
నిర్మల పాండుపయోదమాలికల్
త్రోవ యొసంగ పక్షములు
దూయుచు హాయిగ సంచరించు స్వే
చ్ఛావిలసద్విహంగమవు
స్వామి! క్షుధావిలమైన చూడ్కులన్
నీ విహరించు మార్గమున
నిల్పి కనుంగొనుచుందు నే నిటన్.

నూతన పారిజాత సుమ
నోరమణీయములైన భావముల్
పూతలు పూయు నాయెద, వి
ముక్తమహోన్నత మట్లు దాటుచున్
ద్యోతలమున్ విహారపరి
ధూత గరున్మృదుకాంతివాహినీ
స్నాత మనోహరమ్ముగ నో
సర్చు నినున్ కనినంత వింతగన్.

ఏ రుచిరానురాగముల
నీనెడు దూరదిశా నిశాంతమున్
చేరెదవో నినున్ కనక
నే నిట గాసిల, ఏ ప్రఫుల్ల క
ల్హార సుమావళీ పరిమ
ళమ్ములు మూగు సురాపగా సుధా
తీరములన్ చరించెదవొ
దీనత నా కిట సంఘటించగన్.

కోమల పల్లవమ్ము లయి
కోర్కులు క్రొందనమున్ వహించగా
నామదియే ప్రసూన నవ
నందనమై వికసించు; అంత నో
స్వామి! వియత్పథాల దిగి
వచ్చెద వీవు నిగూఢవీథికా
ధామములన్ త్యజించుచు ని
తాంతము నిందె నివాస మొందగన్.

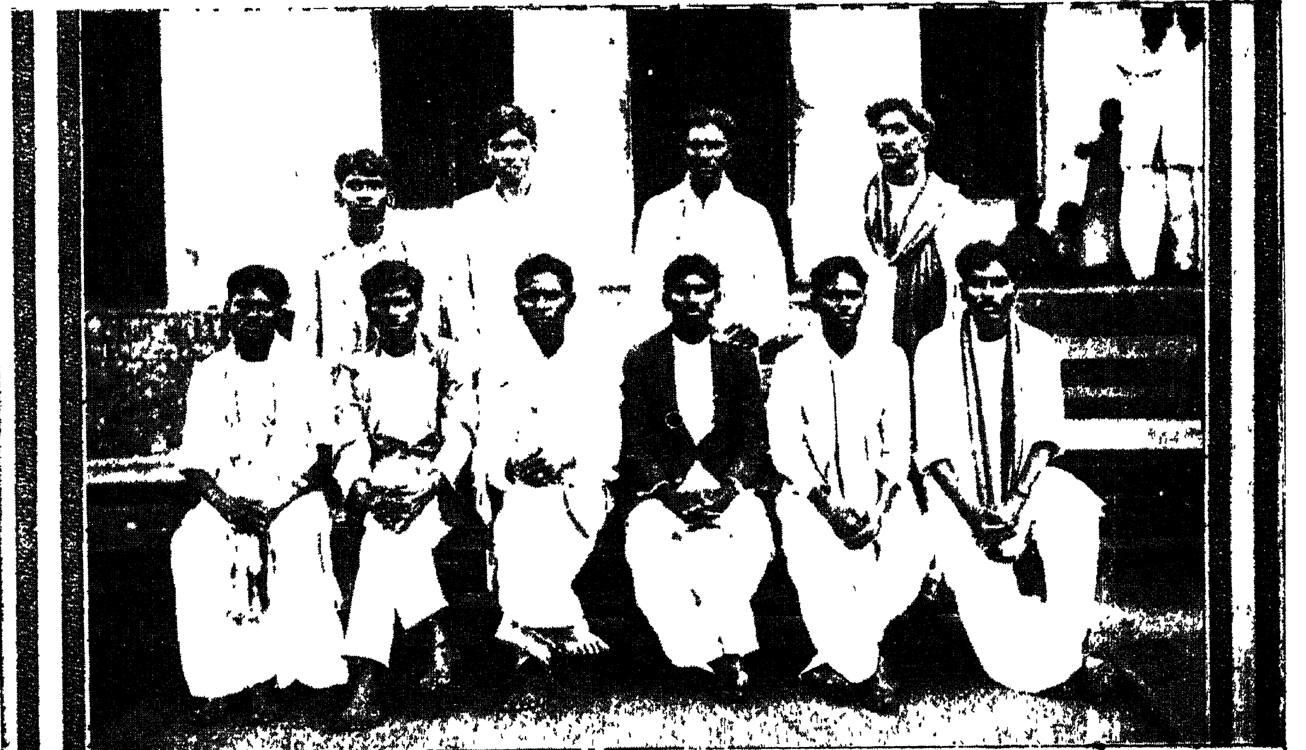
శివపూజకు

చిత్రకారుడు: శ్రీ చేపూరి సింహాచలంగారు.

ఆదిఆంధ్రాశ్రమ సహాయమును చెందుచున్న ఇతర గ్రామములనుండి వచ్చిన విద్యార్థులు.

 స్కూలుఫైనలు విద్యార్థులు, ఆది ఆంధ్రాశ్రమము, పిఠాపురము.

ఎలిమెంటరీస్కూలు, ఫకిర్‌దీన్‌పాళెము, బ్రహ్మసమాజమువారిది, పిఠాపురము

కంధర్వాడ ఎలిమెంటరీస్కూలు, బ్రహ్మసమాజమువారిది, పిఠాపురము.

౧౦. వ్యవసాయము

నత్రజని ఎరువులు-హిందూదేశములో వాటిఉపయోగము

మాటేటి రంగారావు గారు

హిందూదేశములో నత్రజని ఎరువులు (Nitrogenous Fertilizers) ఎంతవరకు అగత్యమో తెలియజేయుటకు ఈ వ్యాసము వ్రాయపూనితిని. ప్రతిసంవత్సరము ఇతరదేశములకు అనేకవేల టన్నుల నత్రజని తోళ్లు, నూనివిత్తులు, ఎముకలు, పెట్లుప్పు మొదలగు రూపములలో ఎగుమతికాగా, తిర్గి అవి మనదేశమునకు ఎరువులరూపములో దిగుమతి అగుచున్నవి. దీనికంతయు కారణము మన తెలివితక్కువయే. (1) మనహిందూదేశములో నత్రజనితో కూడిన ఎరువులు కావలసివున్నవా? (2) మనదేశములో వాటిని కొని ఉపయోగించు సామర్థ్యము కలదా? (1) మొదటిదానికి జవాబు: మనదేశమునకు అటువంటి ఎరువులు కొంతవరకు కావలసివున్న సంగతి నిజమే. కాని యింగ్లాండుమొదలగు దేశములలో వాటిని వుపయోగించు అనుభవశాలులు పెక్కురు వుండుటచే విశేషముగా వాడబడుచున్నవి. మనదేశములోకూడ అనుభవముమీద వుపయోగింపవచ్చును. (2) మనదేశములో సాగుచేయుభూములకు ఒక్కనత్రజని మాత్రమే సరిపోదు. ఫాస్ఫేటు, ఫటాష్, మరియుసున్నము కూడా సమముగా కావలసియున్నవి. నత్రజనితో కూడిన రసాయన ఎరువులు మాత్రమే వుపయోగించినచో, అవి భూములను నిసత్తువ చేయుటయే గాక, మొక్కకు ఆహారముగా వుపయోగించు ఇతర ఖనిజసంబంధమైన పదార్థములను కూడా త్వరలో క్షయము చేయును. కాని వివేకముగా వాటిని వుపయోగించుమార్గములో వుపయోగించిన చాలలాభము తప్పక గలదు. కొంతమంది అన్నిఋతువులలోను వుండు కాఫీ, కొబ్బరి, అరటి మొదలగు పంటలకు నత్రజని సంబంధమైన రసాయన ఎరువులు ఒకసంవత్సరము వేసినచో ప్రతిసంవత్సరము వేయవలయునను నభిప్రాయముతో నున్నారు. మొక్కను నత్రజని ఎరువు వేసి పెంపుజేసి ఎక్కువపంట పొందినతర్వాత, తిరిగివచ్చు సంవత్సరములలో కూడా నత్రజని ఎరువు వేసిననే గాని ఫలిత్రము నివ్వదు. ప్రతిరైతు పైరీతిగా ప్రతిసంవత్సరము సత్తువచేయుటకు తూగలేదు. కొంచెమించుమించుగా నల్లమందుకు అలవాటుపడిన మనిషిమాస్తరుగా, భూమికూడా నత్రజనికి అలవాటుపడుటచే కొద్దియో గొప్పయో వేసిననే గాని పంట నివ్వదు. కాని యీసంగతులన్నియు మొక్కకు కావలసిన అన్నిపదార్థములను కల్గియుండు పూర్తి ఎరువులు వేయుటచే సరిచేయవచ్చును. మరియు భూమిలో శేష్న యితరపదార్థములు కూడా నత్రజనియొక్క ప్రేరేపణముచే మొక్కకు ఎక్కువపెంపు కలుగజేసి శూన్యము కాకుండా చేయవచ్చును.

హిందూదేశప్రరైతు నత్రజని ఎరువులు ఒక్క వరికి, చెఱకుకు తప్ప తదితరపంటలకు వుపయోగింపడు. ఆవుపయోగించు ఎరువులు ఏమనగా, గానుగపిండ్లు, పచ్చియాకుఎరువులు. వీనిలో మొదటిది ఫాస్ఫేటు, ఫటాష్, నత్రజని సరఫరాచేయును. రెండవది నత్రజనిని ఒక్కదానినిమాత్రమే సరఫరాచేసి మొక్కపెంపును వృద్ధిచేసి నప్పటికి తదితర ఎక్కువ నత్రజనిని కల్గినఎరువులవలె భూమిని సత్తువచేయదు. మనదేశములో పశువుల పేడ ఎక్కువ పిడకలుగా వుపయోగించుటచే, భూమికి నత్రజనిని పశువులపేడరూపములో వుపయోగించి లాభము పొందజాలకున్నాము. నత్రజని ఎరువులును రైతులు బాగా అనుభవము సంపాదించి వుపయోగించిన లాభ ముండకపోదు. కొంతమంది చదువుకొన్న అనుభవశాలులగు హిందూదేశపు రైతులు నైట్రేటు ఆఫ్ సోడా మొదలగు నత్రజని ఎరువులను వాడి మంచిఫలితములను పొందిరి. ఒక్క నైట్రేటు ఆఫ్ సోడా వేయుటచేతనే గాక మరియు వాసియయిన ఇతర వ్యవసాయపు పద్ధతులవలన కూడా ఫలితములను పొందిరి.

ఇంకా పంటలు తక్కువగా పండుటకు సరియైన నీటిసదుపాయము లేకపోవుటకూడా కారణమై యున్నది. సాధ్యమైనంతవరకు భూమిలోనున్న ఎంతమాత్రపు తడినైనను చక్కగా అణచిపెట్టి విత్తులు చల్లుసమయములో సరిగా నుపయోగించుకొని జాగ్రత్తగా పండించుకొనుచున్నారు. కొన్నిస్థలములలో రైతులు వర్షాధారముననే జాగ్రత్తగా పంటలు పండించుచున్నారు. మరియు వ్యవసాయమును సానుకూలముగా చేయుటకు ఇంకా అనేకఇతరవిషయములు కూడా సహాయము కావలెను. కాని భూమియొక్క సత్తువను అభివృద్ధిచేయుటకు నత్రజని చాలముఖ్యమైనవాటిలో ముఖ్యమయినది.

తరచు ప్రతిభూమిలోను ఈనత్రజని విశేషముగా గలదుగాని అందులో మొక్కకు అందుబాటుఅయేది కొద్దిమాత్రమే. భూమిలో అనేక రసవాదశాస్త్ర సంబంధమైన మార్పులు చెందినగాని నత్ర

జని మొక్కకు అందుబాటు కాదు. ఈమార్పులన్నియు భూమిలో నున్న సూక్ష్మజీవులచే జరుగును. భూమిమీద నత్రజని ఎరువు ఏది వేసినను అనేక మార్పులు చెంది తుదకు నైట్రేటు రూపములోనికి వచ్చును. మొక్క యీ రూపములోనే నత్రజనిని గ్రహించును. ఇతర నత్రజని ఎరువులన్నింటికంటె నైట్రేటు ఆఫ్ సోడాలో నున్న నైట్రజన్ నైట్రేటురూపములోనే వుండుటచేత పంటకు త్వరగా సత్తువ చేయును. బాగా కుళ్లిన భూములలో (Peat soils) బొగ్గు (Carbon), నత్రజని (Nitrogen) భూమియొక్క మార్పునుబట్టి ఎక్కువతక్కువలలో నుండును. బాగా కుళ్ళిన భూములలో నత్రజని కార్బన్‌కంటె ఎక్కువగా నుండును. దీనికి కారణము భూమిలోనుండు సూక్ష్మజీవులే. తరచు భూములలో నైట్రేటు ఆఫ్ సోడా నైట్రజన్, భూమిలో దాగియున్న నైట్రజన్ భూమియొక్క తరహానుబట్టి, వాయుస్వరూపమునుబట్టి మారుచుండును. జలదారులనుబట్టియు, తీవ్రమైన సాగుచేతను భూమిలోనున్న నత్రజనిని తొందరగా వుపయోగములోనికి తీసుకువచ్చి భూమియొక్క సత్తువను వృద్ధిచేయుచున్నాము. ఇట్లు తొందరగా భూమిలోనున్న నత్రజనిని అంతయు పూర్తిగా నుపయోగమునకు తీసుకువచ్చి పంట నభివృద్ధిచేసి భూమి నిసత్తువ కాకుండు మార్గము చూడవలయును. కాని చాలావిషయములలో ఫాస్ఫేటుకూడ త్వరగా క్షీణించుచున్నది. మరియు భూమియొక్క నత్రజని సంబంధము లేని, ఇంద్రియ సంబంధమైన పదార్థముకూడా తీవ్రమైన సాగుచేత నష్టపడి భూమిబీదతనమునకు వచ్చును. ఈనష్టము కొన్నిచోట్ల పచ్చియాకు ఎరువు, గానుగపిండ్లు మొదలగునవి వేసి కొంతవరకు చక్కజేయబడుచున్నది. ఈవిషయములన్నియు తెలిసికొనుటకు హిందూదేశములో శీతోష్ణస్థితులు అనేకమార్పులుగా నుండుటచేతను, శీతోష్ణపరిమాణము, భూమియొక్క పరిస్థితులును అనేకవిధములుగా మారుటచేతను ఎక్కువపరిశోధనలు కావలసియున్నవి. వీని ననుసరించియే భూమియొక్క సత్తువ మారుచుండును. సాగులేని నేలలో నైట్రజన్ ఎక్కువగా ఒకసంవత్సరముకంటె మరియొక సంవత్సరము వృద్ధియగునని "రోథమ్సు స్టెడ్డు"లో నిరూపింపబడినది. సాగుచేయుభూమిలో నత్రజని చాల తక్కువగా నుండును. ఇంగ్లాండులో జలదారులు, మంచిసాగు జయకరముగా వ్యవసాయము చేయుటలో ఆధారములై వున్నవి. హిందూదేశములో పైసంగతులే పంటఅభివృద్ధిలో తగుసహాయము చేసినను భూమియొక్క సారము తగ్గించుచున్నవి. ఎందుచేత ననగా, నైట్రేట్సు త్వరలో నిర్మాణమై నీళ్లు పోవు ఏర్పాటులో చాలా కొట్టుకు పోవుచున్నవి. మరియు భూమిలో వుండు సావయవ పదార్థముకూడా చాలా తగ్గుట దీనికి కారణమై యున్నది. సావయవ పదార్థము భూమిలో ఎప్పుడు తగ్గునో అప్పుడు భూమిలో నత్రజనిని నిలువజేయు సూక్ష్మరేణువులుకూడ తగ్గును. సావయవ పదార్థము విస్తారముగా నున్నచో సూక్ష్మరేణువులు విస్తారముగా వుండి నైట్రేటును కాపుదలజేసి వర్షమును భూమిలోనుండి యివతలకు పోకుండా కాపుదల చేయును.

అందుచే భూములను సరిగా ఫలవంతము చేయుటకు తగినపదార్థములన్నియు భూమిలో కాపుదలజేయుటకు ఎడతెగని వ్యవసాయము చేయుట గాని, అసలు వ్యవసాయము చేయకుండా వుండుట కాని పనికిరాదు. మధ్యరకముగా నుండవలయును. విస్తారము ఎరువులు వేయు సామర్థ్యము మనదగ్గర నున్నప్పుడు పైవిషయము పాటించ నవసరముండదు. కావున హిందూదేశములో ఏభూమికి ఏపంట బాగా పండునో భూమియొక్క సారమును బట్టి తెలిసికొని వ్యవసాయము చేసిననే గాని యితర దేశములలోవలె క్రొత్తవ్యవసాయపు పద్ధతుల నవలంబించుట, నత్రజని ఎరువుల నుపయోగించుట మొదలగునవి అనవసరము. ఇంకా పరిశోధనలు జరిగిననే గాని, నైట్రజనును ఉపయోగించుకొనుట, ఉపయోగించుకోలేకపోవుట మొదలగుసంగతులు విపులముగా తెలియవు. నవీనయంత్ర సముదాయములు, నైట్రేటు ఆఫ్ సోడా మొదలగు రసాయన ఎరువులు-ఈవిషయములు తప్పక తగులాభము కలుగజేయవచ్చును.

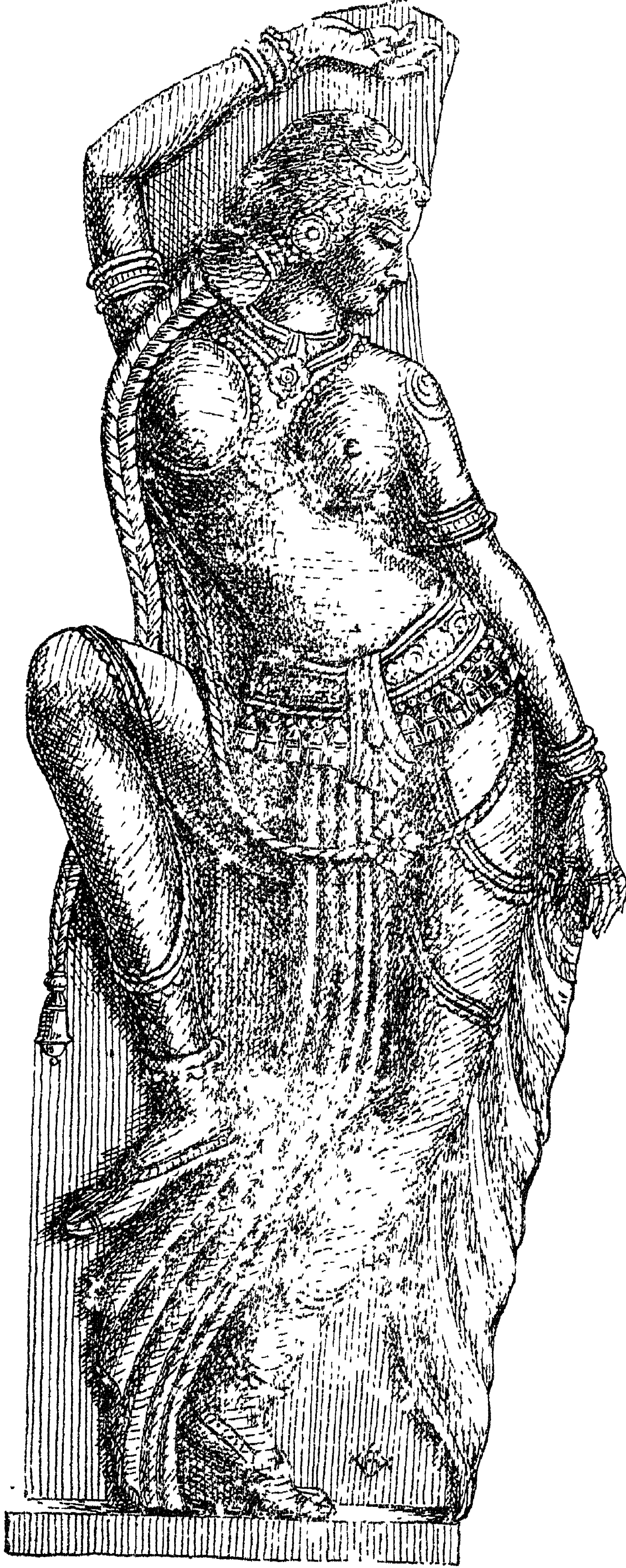
ఇంకొకవిషయము: ఒక్క నత్రజని మాత్రమే భూమియొక్క సత్తువకు అంత ముఖ్య పదార్థము కాదు. అది ఒక్కటియే భూమికి అందజేసినచో తప్పక భూమి కొద్దికాలములో క్షీణదశకు వచ్చును. అందుచే ఫాస్ఫేట్సు, పొటాష్ పదార్థములుకూడ చాలఅవసరము. తగిన నైట్రజన్ సప్లయి భూమిలో లేనిదే ఫాస్ఫేట్సు మాత్రమే వేసినను కూడ కొన్నిసమయములందు పంటకు అపాయము చేయవచ్చును.

మనహిందూదేశము నత్రజని ఎరువులకుగాని, లేక తదితర ఎరువులకుగాని వుపయోగించుటకు కావలసినపైకము ఖర్చుపెట్ట కలదా? మనదేశమునుండి నూనివిత్తులు, చేపఎరువు, ఎముకలు మొదలగునవి పైదేశమునకు ఎగుమతి కాకుండా వుండినయెడల కొంతవరకు పైసమస్య పూర్తిచేయగలము. వీటిసహాయమున నైట్రేటుసోడా మొదలగురసాయన ఎరువులకూడా చౌకగా నుపయోగించుకొనవచ్చును. మనదేశమునుండి నూనివిత్తనములు వగైరా పైదేశములకు ఎగుమతికాబడి మరియొకరూపముతో మనదేశమునకు దిగుమతికాబడి విశేషము నష్టపరుచుచున్నవి. ఈరీతిగా ప్రతిసంవత్సరము ఎంతయో నత్రజని పైదేశములకు ఎగుమతిచేసి మనవ్యవసాయములను పాడుచేసుకొనుచున్నాము. పరపతి సంఘములుకూడా యీవిషయములలో రైతులకు మెండు సహాయము చేయవలసి యున్నది. మరియు రైతులకుకూడ నైట్రేటు ఆఫ్ సోడా, సూపరుఫాస్ఫేటు మొదలగు ఎరువుల నుపయోగించు పద్ధతులలో జ్ఞానవృద్ధిని కలుగజేయవలసి యున్నది. మరియు సాధ్యమైనంతవరకు రైతులకు ఈఎరువులు తక్కువవేలకు సరఫరాచేసిన లాభము పొందగలరు. ఈవిషయములలో గవర్నమెంటు వ్యవసాయపు డిపార్టుమెంటు చాలసహాయము రైతులకు చేయవలసియున్నది.

నత్రజని చాలవరకు మనము వ్యవసాయముచేయు అపరాలు మొదలగు పంటచక్రమును బట్టియు, విశేషము పచ్చియాకు ఎరువు వేసియు వృద్ధిచేయవచ్చును.

వర్తకమును, వ్యవసాయమును పరస్పరముగా వ్యవసాయపు డిపార్టుమెంటువారు కలిపి నడిపించినయెడల వ్యవసాయదారుడు పాడైపోక, వ్యవసాయమును వృద్ధిచేసుకొనుటకు తగిన అవకాశమును కల్గియుండును. మనదేశములో వ్యవసాయమునకు కావలసిన ఖనిజములు పూర్తిగా గలవు. కాని వాటిపరిశ్రమ లేకపోవుటచేత మనదేశమునకు ఖీనగతి పట్టవలసివచ్చినది. మనదేశమునుండి పట్టుకుపోయి పరిశ్రమ చేసుకొనుచున్న యితరదేశములు ద్రవ్యముతో తులతూగుచున్నవి. దీనికంతయు కారణము మనఅజ్ఞానమే. మనము మనభూమిస్వాభావికముగా ఎంతపంట నివ్వగలదో, దానికి రెట్టింపు ఇంకా ఎక్కువ పంటలు కూడా పైనుదాహరించిన విషయములందుజాగ్రత్తపడినయెడల తప్పక పొందగలమని రూఢిగా చెప్పగలను. ఇప్పటిపరిస్థితులను బట్టి చూచిన, హిందూదేశము పైదేశమునుండి తనకు వచ్చు ఎరువులను విశేషద్రవ్యము ఖర్చుపెట్టి యుపయోగించి లాభము పొందగలదన్నమాట కల్ల. ఖర్చు పెట్టుటకు సామర్థ్యము ఉన్నయెడల పంటలను తప్పక అభివృద్ధిచేయవచ్చును. భూమినికూడ సారవంతము చేయవచ్చును. హిందూదేశములో ఎరువుల నుపయోగించుటనుసరించి యాలోచింపవలసినది చాల గలదు. ఇప్పటిలో సానుకూల మగునది కాదు. మనదేశము ఎంతకాలము ఇట్లు పైదేశములకు నూనివిత్తులు, ఎముకలు, చేపఎరువు మొదలగునవి ఎగుమతి చేయగలదు? ఈలోపుగా దేశము పూర్తిగా నిసత్తువై పోవును. జనసంఖ్య అంతకంతకు వృద్ధియగుచున్నది. పంటలు క్షీణించుచున్నవి. కావున మనదేశమునుండి పైదేశములకు ఎరువుసంబంధమైన వస్తువులు ఎగుమతి కానటువంటి పద్ధతుల నవలంబించి జాగ్రత్తపడవలయును. ఈవిషయములో గవర్నమెంటు సహాయము చేయు నన్నమాట సర్వ అబద్ధము. ఎవరంతట వారు జోక్యము కలుగజేసుకొని జాగ్రత్త పడవలయును. కావున పైవిషయములన్నియు రైతుసోదరులు జాగ్రత్తగా నాలోచించి తగినచర్యను తీసుకొని వ్యవసాయములను వృద్ధిచేసికొని సిరిసంపత్తులతో తులతూగవలసినదని నాప్రార్థన.

సామర్లకోట చెంత నున్న కుమారారామము భీమేశ్వరాలయమున గల నాట్య శిల్ప చిత్ర ప్రతికృతి

చిత్రకారుడు: శ్రీ వరదా వేంకటరత్నంగారు, రాజమహేంద్రవరము.

*రైతు మొర

తుమ్మల సీతారామమూర్తి చౌదరిగారు
అనువాదకుఁడు

(మంజరీ ద్విపద)

రామ! దయాధామ! రవివంశసోమ!
సిద్ధయోగివ్రతి శ్రేణి యందేము
చేరకున్నను నిట్టిచింతలం జివికి
పేదలమై రోగపీడలం జెంద
వివశులమై బలవిభవంబుఁ బాసి
కృశియింప నల్పిన కిల్బిషం బెద్ది?

* * * *

అడఁగక పాఱు మాయశ్రుప్రవాహ
మీనాఁడు నీవుగా కెవరు మాదక్కు—
మేము ధైర్యముఁ బూని మెలఁగు టేలాగొ
నీవ చెప్పుము — దేవ! నిర్జీవమైన
మాచిత్తముల నెట్లు మరలఁ జంపెద

* * * *

ఈ వవతారంబు లెన్నియో తాల్చి
దుష్టరాక్షసకోటిఁ ద్రుంచితి కాని
అరయక నిర్దయులైన మానవుల
నేల మన్నించితో? ఎఱుఁగ కున్నాము.

ఆకలినాత్ముల హస్తంబులందు
ఈ నేఁటి మాస్థితి నీక్షింపవయ్య
నిండారు కూర్మిమై నేమును మీకు
రక్షింపఁ దగినవారము కామటయ్య.

* * *

ప్రభువర్య! మే మెట్టి భయ మందలేదు?
ఈనాటికైన మాయెల్ల నాశనము
కాకున్న దే?—మాకుఁ గటకటా! ఇందె
నరకవాసం బబ్బినదికదా?—తుట్ట
తుదకు విసం బాని త్రుంగెదమన్న
దమ్మిడీయైన మా దగ్గర లేదు.

* * *

గతజన్మమం దెట్టి కలుషంబు సేయ
నిట్టిఫలంబు మా కిపుడు కల్గినదొ
అకట! మాహృదయంబు లట్లయ్యె నేఁడు
బ్రద్దలుగావయ్యె వజ్రంబు లట్లు—
ఈలోకమందు మే మీయవస్థలకె
జన్మించితిమె? ... జగదీశ! చెపుమ.

* * *

అనఘ! పాపాత్ములమైనను మేము
తులలేని దీనబంధుఁడవౌట నీవు
మాయందు దయఁ జూపి మమ్ము మన్నింపు
మఖిలసద్గుణరాశి వగుటచే నీవు
మాతప్పులెన్నకు మదిఁగిన్క విడుము.

* * *

సకలేశ! మమ్ముఁ గర్షకవంశమందు
నీవ పుట్టించితి, నీకుఁ గాకున్న
నేరికి శక్యమా నిట్లు గావింప
నిదియెల్ల నీమాయయే కదా? చూడ—
ఏకొంచియంబు నీ విచ్చితో మాకు
అనుభవించితిమి మే మద్దాని నిపుడు
ఈస్వల్పదానంబె ఏరీతి నీకుఁ
దృప్తినొసంగె? మాయెడల నో దేవ!

* * *

కర్షకవంశంబ కాని ఇంకెందు
మమ్ముఁ బుట్టింపంగ మార్గమ్ము లేదె?
నరకార్హులైన మానవు లంచునైన
మముఁ దలంపవుగదా మాకర్మ మేమొ—
పశువిహంగాదు లేబాధయు లేక
తమతమ మేఁతలం దనివి నందెడిని

* ఇది మైథిలీశరణగుప్తగారు రచించిన "కిసాన్" అను హిందీ ఖండకావ్యమునుండి తెనిగింపబడినది.

ఇంక మాస్థితి సెప్పనేల వర్ణించి
సర్వంబు నెఱింగిన చతురుండ వీవు.

* * *

పగలెల్ల మాకృషి భారంబు నీడ్చి
మంచిమేఁతల మేయు మాపులం దెట్లు
ఎట్టెటో కష్టించి యిల్లిల్లుఁ దిరిగి
కుక్కలుం దమపొట్టకూటి నార్జించు
ఈపాపమేమొ తండ్రీ! ప్రాణికోటి
కన్నంబును సృజించునట్టి మే మెపుడు
"అన్నమన్న" మటంచు నల్లాడవలసె.

* * *

కృషి నధిక్షేపించు హీనుఁ డెందేని
గలఁడేని వాఁడు దుర్గతి నందుఁగాక—
నేఁటికి నేసాక్షి నిర్మలచరిత
దినదినం బెంచి కీర్తించుచున్నాము
అఖిలజగన్మాతయైన యాసీత
ఎద్దాన జన్మించె? ఈకృషిం గాదె?
పండినదేశ దౌర్భాగ్యంబు కతన
నెన్నఁడో నశియించె కృషిగౌరవంబు.

* * *

ఓనాథ! విను మొకానొకనాఁడు రైతె
భారతావని నార్య పదవాచ్యుఁ డయ్యె
దివ్యమై వెలయు నీదేశంబునందు
"అన్నదాత" యటన్న సార్థక బిరుద
మితనికే సిద్ధించె నెల్ల రౌననఁగ
జనకునివంటి రాజర్షి యిచ్చోట
దున్నించె హలము దార్దుఃఖాబ్ధి కలము
పతితపావనుఁడైన బలరామమూర్తి
తగ హలాయుధుఁడంచుఁ దాఁ బిల్వఁబడియె.

* * *

అతులలీలామయుం డగు కృష్ణుఁ డిచట
నాలమందల మేపె నచ్చోట నిపుడు
నీచవృత్తులు పెక్కు నిష్పన్నమయ్యె
పుణ్యకాలంబెల్లఁ బోయె నయ్యయ్యొ
ఆగర్భభోగుల నల్లాడఁ జేయు
దుష్కాల మరుదెంచె దుర్భరంబగుచు.

* * *

నరలోక మెల్ల నీనాఁటికిఁ గూడ
జీవించుచుండె నేక్షేత్రమ్ము చేత
నాక్షేత్రమునకు మే మధిపులమయ్యు
అశ్రుధారలఁ ద్రావి యడలంగ వలసె
నిఖిలోదరంబుల నిండించు మేము
కఠినోపవాసముల్ గావింపవలసె
మాశుభకాలంబు మాయమైపోయె
బ్రదుకంగ వెరవు కన్పడ దయ్యె మాకు
చచ్చుచున్నామయో చచ్చుచున్నాము.

* * *

మామూలమున సభ్యమర్యాద గాంచి
వన్నెవాసియు గన్నవారలే మమ్ము
కడు నీచ దృష్టితోఁ గాంచుచున్నారు—
ఈవృత్తి బూని మే మెట్టి యిక్కట్ల
తల్లడిల్లుటలేదు?—తడపులం బట్టి
భయద సంతాపప్రవాహ మధ్యమునఁ
దగిలి యెచ్చోట నాధారంబు లేక
పోవుచున్నా మెద్ది పుట్టునో ముందు.

* * *

జగతి యెద్దాన సస్యశ్యామలమయి
కలకలఁ దీపించుఁ గనుల పండువుగ
అద్దాన మాహృదయంబు లీనాఁడు
గడగడ లాడంగ కారణం బేమి
సేద్యంబు వివశమై చెడి ఘోరమైన
పన్నుల వ్రేఁగు పైఁ బడఁ గ్రుంగిపోయె
కర్షకులగు మాకు కడుశూన్యమైన
క్షేత్రంబు తినఁబోవ శేషించియుండె.

* * *

మండుటెండలలోన మంటగాడ్పులను
దగ్ధమౌచున్నవి తనువు లెంతేని

స్వేదరూపమున మాజీవరక్తంబు
ప్రతిదినం బెడలేక ప్రవహించుచుండె
సంతోషపర్యవసాయియై వెలయు
ఫలము మా కేనాఁడు ప్రాప్తించు నొక్కొ
ఎనలేని దారిద్ర్యమే మమ్ముఁ జుట్టి
పాఱఁదోలఁగ సాధ్యపడదయ్యె సకట.

* * *

తెరపి సుంతయు లేక దేవ! మా తలను
కురియుచున్నదికదా కుంభవర్షంబు
అర్గలంబగుసీతు వస్థిలోకమును
కర్కశమ్మొనర్చి కారించుచుండె
ఇస్సిరో నరజన్మ మెత్తియు మేము
పశుధర్మమును బూని బ్రదుకంగవలసె
కటకటా! మాపాట్ల కాలుచుండినను
నిశ్చలంబయ్యె మానీచజీవితము.

* * *

భువి సేద్యగాండ్రమై పుట్టుటం జేసి
హాహారవంబె మా కాహారమయ్యె
ఘోరమౌ మరణంబు కొఱకె మే మిటకు
వచ్చుచున్నారమా? వనటలేనట్టి
దిన మొకండేని సిద్ధింపదో? మాకు.

* * *

విద్యకై మేమును విద్య మాకొఱకు
చింతించుచుండ మాజీవితంబెల్ల
దున్నుట దోఁకుట తోడనే గడచె
మాకు విజ్ఞాన మేమాత్రంబు లేమి
నలరసాయన శాస్త్ర మటు నిద్రవోయె
ఎట్టిటో లభియించు నేకబీజంబె
మా కనర్ఘంబైన మౌక్తికంబయ్యె.

* * *

ఇతరదేశంబుల కృషికులవోలె
నిన్నటిసారంబు నేఁడు మా కేది?

ఎవ్వరిమాయయో ఎవరిమంత్రంబొ
ఎవ్వరికపటంబొ యిటు సేయుచుండె
మాబలం బడుగంట మాభూమియెల్ల
నిస్సారమై కడు నిష్ఫలంబయ్యె.

* * *

రంగదుత్తుంగ తరంగ సంగతిని
చెంగటం బ్రవహించు జీవస్రవంతి
అట్లయ్యు మాపొలం బల్లాడుచుండె
బిట్టెండ తాఁకున బీటలు వాఱి.

* * *

అపరాధుల విధాన నందఱు వలన
భీతిల్లుచున్నాము పిఱికి తనాన
దేవ! మే మొక్కొక్క దివసంబు నెట్లు
దాఁటుచున్నారమో తరమె చెప్పంగ.

* * *

రక్తమంతయు నయో రాత్రిందివంబు
స్వేదరూపంబున క్షీణింపఁ దొడఁగె
పాడిపంటలసొత్తు వడ్డీలవలన
మాచేతులంబాసి మాయమై పోయె
అన్నంబు మా కిట నార్తనాదంబె
కడకు పానీయంబు కన్నీరొకండె
కడగానరాని యీకష్టంపు బ్రదుకు
మా కింక వలదయ్య మా కింక వలదు.

* * *

వ్యాకులమైన మావాణి నీతోడ
వెఱ్ఱిచే నిటు విన్నవించెడిం గాని
ఎఱుఁగవే నీవు మా యెల్ల దుర్దశల
ఈదీనులయవస్థ నెల్ల వీక్షించి
కృపఁజూపుమో దేవ! వృష్టిరూపమున.

* * *

చదువరీ! నీ వింక సద్భావ మూని
రైతుసోదరుల దుర్దశలెల్లఁ దొలఁగ
మేలుకొల్పుము వారి మేల్కొల్పనయ్య
తరుణం బిదే నీకు తగుసేవ సల్ప
ఆలసించిన లాభ మావంత లేదు
ఏదేశమందు రైతేడ్చుచున్నాడొ
ఆదేశమునకు రాదయ్య మోక్షంబు.

పౌషి

సహదేవ సూర్యప్రకాశరావుగారు

మిసిమివెన్నెల, తొలుకారు పసిడివన్నె
మొగలిపూలకన్నెల నరమోడ్పునిదుర
కలువరింతల చివురొత్తు వలపురేక
లేతనునుమబ్బు రేకలో లీన మాయె.

మధురమేమొ, ఆశారాగ మధురమేమొ
నీహసించు వెన్నెల హిమానించి, పడుచు
కన్నెలరసందె పెదవి నిగారమందు
విరిసి వాసించిపోయె, జీవించిపోయె.

కలలె తారలై, వెన్నెలై, చలితలలిత
రాగమూర్తులై, వినువీథి మ్రోగిపోవు
లేక ఈనాడు ఏనాడు లేని యింత
మధురిమోన్మత్త లంస్యసీమంత మేమి?

ఓయి తారామనోహరా! యుష్మదీయ
హాసరాగాను రాగ వీక్షాంచలములు
నాకుటీజాలపదసీమ సోక, సుప్త
తప్తహృదయమ్ము తుళ్లి నిద్రాణమాయె.

అపుడు సాంత్వన మిత్రములైన నీసు-
ధాకరమ్ము చాచెద వీవు నాకరమ్ము
కొరకు, అరచాటు సిగ్గు దొంతరల నిమిడి
కూర్చుకొనుచుండ ప్రేమావకుంఠనమ్ము.

నానిశాలోకనావేదనానుభూతి
బూచి, చరిత్రభ్రుకుటిలతాక్షోభ చూచి
మూతివారినకను లట్టె పులకరించి
విచ్చుకొనిపోవ చుంబించి వేసినావు.

పతితనిర్జీవ జీవితస్మృతుల, వెలుగు
చీకటుల కౌగిలింతల చిటులు, కుటిల
నీలినీలాలకాలిక నృత్యకేళి
స్వప్నవీథిక నలసాలసమ్ములాయె.

మనల దేనాటి బంధమ్మొ మలసిపోని
సొగసిపోని ఆశాకాశ శుభ్రవీథి
నిదుర దేలిన హ్రాదిని గదించివైతు
వంతమేలేని కాల మున్నంత వరకు.

అంత నే సోలిపోదు నీ నంత నిత్య
యాత్ర సాగించుకొనుచు వియత్తలాన
పరిమళాహ్వాన తోరణపంక్తు లల్లు
చెచ్చెరెచ్చటికో ప్రయాణించి పోదు.

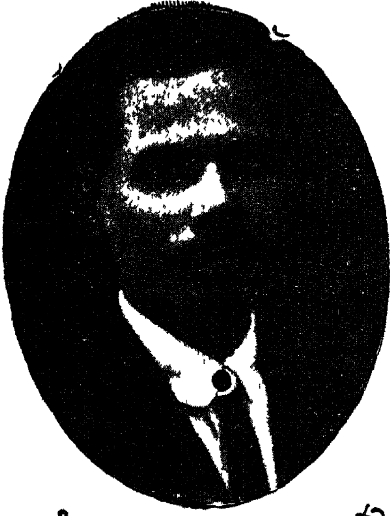
దీ. బ. శ్రీ కో. సూర్యనారాయణమూర్తిగారు

రా. సా. శ్రీ చి, తమ్మిరెడ్డిగారు.

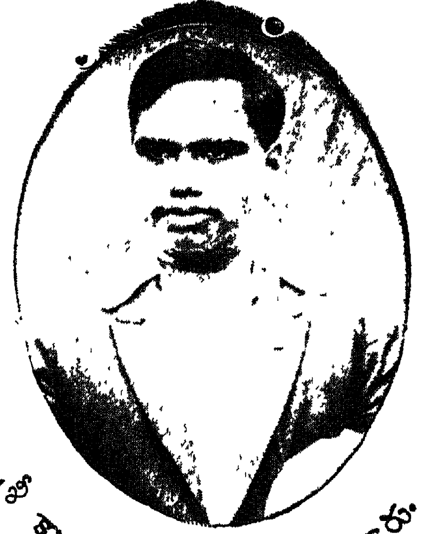
ఖా. శ్రీ ఉల్లెంపాటి గోపాలకృష్ణగారు

రా. సా. గుళ్లపల్లేటి వెంకటరత్నంపంతులుగారు.

రా. సా. వి. వి. యస్. యర్. శర్మగారు.

శ్రీ పి. సత్యనారాయణగారు

శ్రీ కారుమూరి సర్వేశలింగంగారు.

శ్రీ కనగపాటి పూర్ణయ్యగారు

శ్రీరామకృష్ణ సేవాశ్రమము, ఇచ్ఛాపురము.